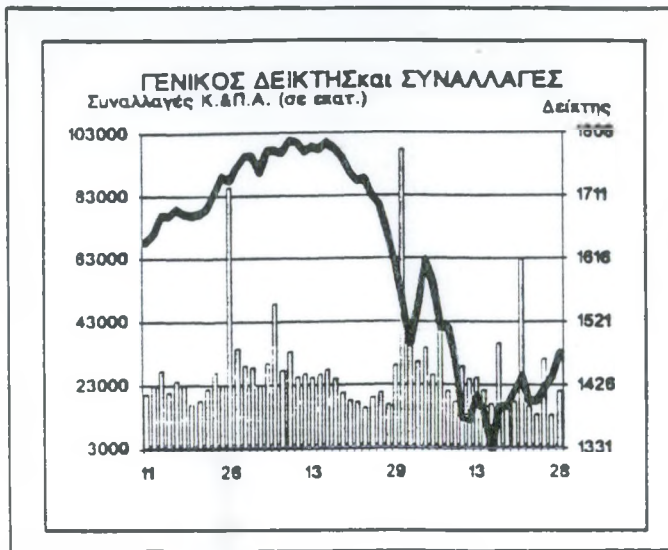

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΚΑΙ Η ΕΞΑΡΤΗΣΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΩΣ ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΗ ΤΟΥ.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΜΗΛΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Κ.

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:
ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ ΣΠΥΡΟΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΑ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ (ΣΔΟ)
ΤΜΗΜΑ: ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ (Σ.Σ.Ο.Ε).

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΚΑΙ Η
ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΩΣ
ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΗ ΤΟΥ.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΜΗΛΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Κ.

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:
ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ ΣΠΥΡΟΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΑ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 1998

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Για την ανάπτυξη και την συγγραφή του παρακάτω θέματος, το οποίο αφορά την πορεία και εξέλιξη του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος με ώθησε η σημαντικότητα που έχει, έτσι ώστε να μπορεί να επηρεάζει τις διεθνείς οικονομικές εξελίξεις. Η στήριξη που προσδίδει σε οργανωμένα οικονομικά συστήματα από τα οποία προήλθε, με σκοπό την θέσπιση διεθνών κανόνων αποδοχής συναλλαγών νομισμάτων κ.λ.π.

Έτσι παρακάτω να γίνει μία διεύρυνση των συνθηκών ανάδυσης του Δ.Ν.Σ. και των πρώτων δυσκολιών που θα αντιμετωπίσει. Ξεκινώντας από την αρχική συμφωνία του Bretton Woods έως τις μέρες μας. Παρακάτω όμως θα γίνει μία ποιο εκτενής αναφορά.

Η δομή της πτυχιακής εργασίας αποτελείται από III μέρη.

Το I μέρος είναι αφιερωμένο στο Δ.Ν.Σ., δείχνοντας την σημαντικότητα ύπαρξης του στον οικονομικό και μη χώρο επηρεάζοντας διεθνής εξελίξεις.

Το II και το III μέρος εντοπίζει τις επιπτώσεις του Δ.Ν.Σ. πάνω στην Ελληνική οικονομία και διεθνή, στην μεταπολεμική περίοδο και από 1948-1995 έως σήμερα. Αντικατοπτρίζει την πορεία της ελληνικής οικονομίας και τους χειρισμούς των ελληνικών οικονομικών παραγόντων μέσα από τους διαχρονικούς δείκτης της ελληνικής οικονομίας.

Η ύπαρξη τόσων πολλών Εθνικών νομισμάτων είναι ένα σοβαρό πρόβλημα για τη σύγχρονη διεθνή οικονομία. Επιπλέον κάθε κράτος εφαρμόζει τη δική του «ανεξάρτητη» Νομισματική Πολιτική σαν έκφραση της Εθνικής ανεξαρτησίας του. Το διεθνές εμπόριο αλλά και η διεθνής νομισματική ισορροπία πολύ θα διευκολύνονταν εάν υπήρχε ένα και μόνο διεθνές νόμισμα, σταθερής αξίας που θα εξυπηρετούσε όλες τις βασικές λειτουργίες του σύγχρονου χρήματος. Η ύπαρξη όμως των 150 εθνικών νομισμάτων είναι πραγματικότητα και για να διευκολυνθεί το διεθνές εμπόριο έχουν δημιουργηθεί ορισμένοι διευκολυντικοί μηχανισμοί όπως:

1. Άμεση ανταλλαγή αγαθών μεταξύ επιχειρήσεων ή κρατών
2. Διεθνής ανταλλαγή αγαθών με βάση την αποδοχή των εγχώριων νομισμάτων ως μέσων πληρωμής
3. Αποδοχή του Αμερικάνικου νομίσματος ως μέσου πληρωμής ή άλλων γνωστών νομισμάτων χαρακτηρισμένων ως σκληρών π.χ. Βρετανική λίρα.

Στη σημερινή διεθνή εμπορική πρακτική συμβαίνει συχνά το εξής: Εάν π.χ. ένας Έλληνας εξαγωγέας επιθυμεί να πωλήσει τα εμπορεύματα του στην Ιταλία έναντι ίσης αξίας Ιταλικών Λιρετών εισπράττει το αντίτιμο το οποίο μετατρέπει αμέσως σε δολάρια με τα οποία είναι υποχρεωμένος να πληρώσει την αξία των α' υλών. Η διεθνής διαδικασία αγοράς και πώλησης εμπορευμάτων στηρίζεται σε μία άλλη διαδικασία που είναι η αγορά και πώληση νομισμάτων από εταιρείες, Τράπεζες, Κυβερνήσεις και στηρίζεται σε ένα σύστημα Διεθνών κανονισμών που έχουν γίνει αποδεκτοί από διάφορες χώρες και είναι πιο γνωστό ως Διεθνές Νομισματικό Σύστημα. Ιστορικά μέχρι το 1800 δεν υπήρχε καμία ουσιαστική διεθνής συμφωνία σχετικά με τη διεθνή αποδοχή ενός νομισματικού συστήματος.

Η 10ετία 1870 είναι μία χρονική περίοδος που χαρακτηρίζεται από έντονη αύξηση του διεθνούς εμπορίου αλλά και από την ανάγκη υπάρξεως ενός Νομισματικού Συστήματος που καθορίζει την αξία και το ισοζύγιο συναλλαγών μεταξύ των κρατών.

Το 1819 η Αγγλία υιοθέτησε ως νομισματικό σύστημα τον αυτόματο χρυσού κανόνα (GOLD STANDRARD). Βάση του συστήματος αποτέλεσε ο χρυσός. Έτσι κυκλοφόρησαν παράλληλα χρυσά νομίσματα (λίρες) και τραπεζογραμμάτια

πληρωτέα σε χρυσό «επί τη εμφανίσει». Το σύστημα αυτό εφαρμόστηκε σταδιακά και σε άλλες χώρες και έγινε αποδεκτό στις συναλλαγές διεθνώς.

Ο χρυσός κανών αναμφίβολα εξασφάλισε νομισματική σταθερότητα σε μία περίοδο κατά την οποία οι περισσότερες γνωστές βιομηχανικές χώρες προσπαθούσαν «ακολουθώντας λάθος» πολιτική να αναπτύξουν το δικό τους Νομισματικό Σύστημα.

Το Δ.Ν.Σ. του «Χρυσού Κανόνα» δεν μπόρεσε να επιβιώσει για πολύ χρόνο. Η μεγάλη Οικονομική κρίση προς τα τέλη της 10ετίας του 1920 και αρχές του 1930 και ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος που επακολούθησε οδήγησαν στη συνάντηση και τελική συμφωνία του Bretton Woods στην πολιτεία New Hampshire των Η.Π.Α. τον Ιούλιο του 1944.

Φεβρουάριος 1998.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ: ΠΑΡΕΛΘΟΝ - ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΤΙΤΛΟΣ: ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ:	10
ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	10
1.2. ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΑ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΥ	10
1.2.1. ΜΙΣΟΣ ΑΙΩΝΑΣ ΧΡΥΣΟΥ ΚΑΝΟΝΑ	11
1.2.2. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ	12
1.3. ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΜΠΡΕΤΤΟΝ ΓΟΥΝΤΣ (BRETTON WOODS)	13
1.4. ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ	15
1.5. Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΕ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΑΘΕΡΗΣ - ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΙΜΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ	18
1.6. ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΣΤΑΘΕΙΑ ΣΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΑΓΟΡΑ	19
1.6.1. ΕΙΔΙΚΑ ΤΡΑΒΗΚΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	22
1.7. ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΗΣΑΝ ΣΤΗΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	25
1.7.1. ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΑΣΤΑΘΕΙΑ	26
1.7.2. Ο ΤΕΡΜΑΤΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΤΡΕΨΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΔΟΛΑΡΙΟΥ ΚΑΙ Η ΣΜΙΘΣΟΝΕΙΑ ΣΥΜΦΩΝΙΑ	27
1.8. ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ	29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	32
2.1. ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	32
2.1.1. ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΙΣ ΤΩΝ ΙΣΟΤΙΜΙΩΝ	32
2.1.2. ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ Ο ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ	36
2.2. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΣΤΑΘΕΡΗΣ ΚΑΙ ΚΥΜΑΙΝΟΜΕΝΗΣ ΙΣΟΤΙΜΙΑΣ	38
2.2.1. ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ	38
2.2.2. ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ	39
2.2.3. ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑ, ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΑ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ	40

ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ	
2.2.4. ΜΙΑ ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	42
2.3. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΙΣΟΤΙΜΙΑΣ ΑΓΟΡΑΣΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	44
2.4. ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	46
2.5. ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ;	50
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	52
Η ΙΣΟΤΙΜΙΑ ECU ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο	
ΟΙ Δ.Ο.Ο. ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ Δ.Ν.Σ.	54
3.1. ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ: ΙΣΤΟΡΙΑ – ΕΞΕΛΙΞΗ	54
3.2. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ – ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΟΥ Δ.Ν.Τ.	55
3.3. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ BRETTON WOODS	57
3.4. ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑ ΓΙΑ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (THE WORLD BANK GROUP)	59
3.5. ΤΡΑΠΕΖΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΜΩΝ (Τ.Δ.Δ.)	62
3.6. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΕΤΑΑ)	63
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	64
ΜΕΡΟΣ Β	
Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	67
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	67
1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ	68
1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	68
1.2. ΤΟ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ	68
1.3. Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ	74
1.4. ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	78
1.5. ΑΓΟΡΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ	84
1.6. Ο ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	90
1.7. Ο ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	93
1.8. ΣΧΟΛΙΑ	97
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	
ΕΘΝΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1948 – 95	98

2.1. ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ, ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ, ΥΨΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ	98
2.1.1. ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΔΑΠΑΝΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	102
2.2. ΔΙΑΝΟΜΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	107
2.3. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ	118
2.4. ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	123
2.5. ΧΡΗΜΑ, ΠΙΣΤΗ, ΤΡΑΠΕΖΕΣ	131
2.5.1. ΓΕΝΙΚΑ	131
2.5.2. Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ	132
2.5.3. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΤΑ ΦΟΡΕΙΣ	134
2.6. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ	138
2.7 ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	143
2.7.1. ΓΕΝΙΚΑ	143
2.7.2. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	144
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	154
Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 1983-90.	154
ΜΕΡΟΣ Γ΄	
ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	158
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	158
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	
ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	159
1.1. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	159
1.2. ΤΙΜΕΣ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	161
1.3. ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ	165
1.4. ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	168
1.4.1. ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	168
1.4.2. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	171
1.5. ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	174
1.6. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ	177
1.7. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	178
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	181
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	181

2.2. Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ	182
2.2.1. ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ	182
2.2.2. ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	190
2.3. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ	198
2.4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	204
2.4.1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΚΑΜΨΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	204
2.5. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	204
2.5.1. ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ	206
2.5.2. ΕΞΑΓΩΓΕΣ	209
2.5.3. ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	215
2.5.4. ΑΔΗΛΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ	217
2.6. ΚΙΝΗΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ	222

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ	223
3.1. ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	223
3.1.1. ΕΣΟΔΑ	227
3.1.2 ΔΑΠΑΝΕΣ	232

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΕΡΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ	237
4.1. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	237
4.2. ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ – ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ	244
4.3. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ, ΜΥΘΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	255

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΔΟΜΗ - ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	290
51. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	291
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	293
ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	296
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ: ΠΑΡΕΛΘΟΝ - ΠΑΡΟΝ

ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ: ΠΑΡΕΛΘΟΝ - ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μετά τις τελευταίες εξελίξεις, οι οποίες δημιουργήθηκαν στην μεταπολεμική περίοδο, η κοινωνία έπρεπε να ορθοποδήσει μέσω ενός συστήματος, το οποίο θα συγκέντρωνε τις οικονομικές προσδοκίες των χωρών των οποίων οι οικονομίες βγήκαν ζημιογόνες. Και των οποίων δεν υπέστησαν ζημιές. Έτσι προσπάθησαν να φτιάξουν κάποια οικονομικά σταθμά με σκοπό την εξισορρόπηση των επιπέδων των οικονομιών τους.

Έτσι δημιουργήθηκε το Δ.Ν.Σ. το οποίο το περιγράφουμε στο Α΄ μέρος της πτυχιακής εργασίας με σκοπό να φωτίσουμε όλες τις πτυχές της πορείας του έως σήμερα.

Το Α΄ μέρος περιλαμβάνει 3 κεφάλαια από τα οποία τα δύο πρώτα αναφέρονται στην δομή και εξέλιξη και το 3^ο κεφάλαιο στους Δ.Ο.Ο. του Δ.Ν.Σ.

Όπως προανέφερα το 1^ο κεφάλαιο ασχολείται με την ιστορία του Δ.Ν.Σ. και αναλύει τα προβλήματα και τις λύσεις που επιτεύχθηκαν μέσω συνεδρίων (Bretton Woods) κ.λ.π.

Το 2^ο κεφάλαιο αναφέρεται στις επιπτώσεις του Δ.Ν.Σ. στην οικονομία γενικά και τις κριτικές του. και τις μεταρρυθμίσεις που πρέπει να δεχτεί το Δ.Ν.Σ.

Και τέλος το 3^ο κεφάλαιο εξηγεί αναλυτικά τον τρόπο και την λειτουργία των Δ.Ο.Ο. που εξυπηρετούν δανειοδοτικά χώρες και γεννήθηκαν μέσω του Δ.Ν.Σ. όπως (Δ.Ν.Τ., Διεθνής Τράπεζα, Ε.Τ.Α.Ν.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΤΙΤΛΟΣ: ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ:

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

1.1. Στα τελευταία 10 χρόνια το Δ.Ν.Σ. βρίσκεται σε κατάσταση αβεβαιότητας. Ιδιαίτερα μετά την κατάργηση του συστήματος σταθερών - προσαρμόσιμων ισοτιμιών το 1973, το νομισματικό σύστημα πέρασε ένα μεγάλης διάρκειας μεταβατικό στάδιο μέχρι το 1976 όταν αποφασίστηκε η τωρινή του μορφή από τα μέλη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Αλλά και στο σημείο αυτό το διεθνές νομισματικό σύστημα δεν φαίνεται να έχει πάρει τελική μορφή. Ήδη ένας μεγάλος αριθμός υπανάπτυκτων χωρών κινείται για νέα μεταρρύθμιση του συστήματος. Στο παρόν κεφάλαιο θα κάνουμε μία ιστορική αναδρομή των εξελίξεων που οδήγησαν στη σημερινή μορφή του νομισματικού συστήματος. Αρχίζουμε λοιπόν από το Νομισματικό Σύστημα του Κανόνα του Χρυσού.

1.2. ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΑ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΥ

Το νομισματικό σύστημα του Κανόνα του Χρυσού, βασίζεται στη χρήση του χρυσού σαν το μόνο μέσο διεθνών πληρωμών. Η χρηματική κυκλοφορία κάθε χώρας προϋποθέτει συγκεκριμένο αντίκρισμα χρυσού. Ο λόγος των αποθεμάτων χρυσού και κυκλοφορίας είναι σταθερός και αμετάβλητος ενώ τα τραπεζογραμμάτια που εκδίδονται από τις τράπεζες μπορούν να εξαργυρωθούν σε χρυσό - δηλαδή έχουν πλήρη μετατρεψιμότητα. Έτσι οι χρηματικές μονάδες όλων των χωρών συνδέονται διαμέσου του χρυσού που είναι ο κοινός παρανομαστής στην προκειμένη περίπτωση.

Αυτό ισοδυναμεί με τη χρήση στη διεθνή αγορά μίας κοινής χρηματικής κυκλοφορίας.

1.2.1. ΜΙΣΟΣ ΑΙΩΝΑΣ ΧΡΥΣΟΥ ΚΑΝΟΝΑ

Η αυστηρή αυτή προκαθορισμένη σχέση χρηματικής κυκλοφορίας και χρυσού, και επομένως η σταθερή σχέση μεταξύ των νομισματικών μονάδων των διαφόρων χωρών αποτέλεσε τη βάση της επιτυχίας του νομισματικού συστήματος στην εκατονταετία πριν από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Πράγματι η περίοδος αυτή θεωρείται ως ο «χρυσός αιώνας» του Κανόνα του Χρυσού. Ας δούμε μερικούς από τους λόγους που εξηγούν όπως πολλοί ερευνητές και ιστορικοί οικονομολόγοι πιστεύουν την εύρυθμη λειτουργία του νομισματικού συστήματος στην περίοδο αυτή.

(α) Το ενιαίο της νομισματικής κυκλοφορίας ήταν οπωσδήποτε παράγοντας οικονομικής σταθερότητας αφού το σύστημα είναι βασικά απελευθερωμένο από κερδοσκοπική δραστηριότητα που προκαλεί ανωμαλίες στη διεθνή χρηματαγορά.

(β) Η διεθνή χρηματαγορά και κεφαλαιαγορά στην περίοδο αυτή ήταν επίσης πιο ενοποιημένη από ότι στη μεταπολεμική περίοδο. Αυτό βέβαια σε μεγάλο βαθμό είναι απόρροια της σύνδεσης της χρηματικής κυκλοφορίας των χωρών μέσω του χρυσού. Παραπέρα το θεσμικό πλαίσιο της κεφαλαιαγοράς με το συγκεντρωτικό του χαρακτήρα φαίνεται να εξυπηρετούσε τη ροή των χρηματικών και χρηματιστηριακών συναλλαγών και η στερλίνα το κύριο νόμισμα των χρόνων αυτών δεν είχε προβλήματα αστάθειας αφού το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της Αγγλίας βρισκόταν σε πολύ καλή κατάσταση για να αντισταθμίσει εύκολα τα τυχόν αρνητικά υπόλοιπα στο ισοζύγιο διακίνησης κεφαλαίων.

(γ) Τόσο στην κεφαλαιαγορά όσο και στην αγορά προϊόντων ο μηχανισμός της προσφοράς - ζήτησης φαίνεται ότι ήταν ο κύριος καθοριστικός παράγοντας στη διαμόρφωση των τιμών. Έτσι η ροή κεφαλαίων δείχνει αξιοσημείωτη ανταπόκριση στις μεταβολές του επιτοκίου ενώ οι τιμές αγαθών υπηρεσιών και παραγωγικών συντελεστών δείχνουν ευκαμψία σε σημείο που να δικαιολογείται η αισιοδοξία των κλασικών οικονομολόγων για τον αυτόματο μηχανισμό επίτευξης ισορροπίας με πλήρη απασχόληση σε μία οικονομία.

(δ) Τέλος θα πρέπει να προστεθεί ότι μετά τον τερματισμό των Ναπολεόντειων πολέμων (1815) η Ευρώπη είχε μία σχετικά μεγάλη περίοδο ειρήνης. Μέχρι το δεν έχουμε συρράξεις σε έκταση που να προκαλέσουν παγκόσμιο πανικό και να οδηγήσουν σε διεθνή «χρυσοφιλία» ώστε να διασαλευτεί η ισορροπία στη διεθνή αγορά.

1.2.2. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

Στην περίοδο αυτή μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο η κατάργηση της μετατρεψιμότητας των νομισμάτων σε χρυσό συνεχίστηκε. Όλες οι χώρες σχεδόν αναζήτησαν να ξανατοποθετήσουν τη νομισματική τους μονάδα στη σωστή σχέση με τις άλλες χρηματικές κυκλοφορίες κάνοντας χρήση της θεωρίας της αγοραστικής δύναμης. Οι περισσότερες χώρες είχαν προβλήματα πληθωριστικών πιέσεων μεταπολεμικά. Πολλές χώρες όπως η Γαλλία και η Ιταλία κατέφυγαν σε διασταλτική πολιτική για την καταπολέμηση της ανεργίας με συνέπεια την άνοδο του γενικού επιπέδου των τιμών. Η Αγγλία δεν είχε το ίδιο σοβαρά προβλήματα πληθωρισμού αλλά όπως και στην περίπτωση της Γαλλίας και Ιταλίας η χρηματική της κυκλοφορία ήταν υπερτιμημένη σε σχέση με αυτή των Η.Π.Α.

Αλλά η χώρα που σαρώθηκε κυριολεκτικά από το πληθωριστικό κύμα ήταν η Γερμανία. Το 1922 το επίπεδο τιμών ήταν ένα τρισεκατομμύριο φορές ψηλότερο από το προπολεμικό. Η Συνθήκη των Βερσαλλιών για την αποκατάσταση των ζημιών του πολέμου προδιέγραφε για τη γερμανική οικονομία ένα ζοφερό μέλλον ενώ η διεθνής νομισματική κατάσταση συνέχιζε να χειροτερεύει. Για την πληρωμή των χρεών της Γερμανίας χωρίς ανωμαλίες στη διεθνή αγορά θα χρειαζόταν συνεχή πλεονάσματα στο γερμανικό ισοζύγιο πληρωμών σε συνδυασμό με ελλείμματα στις χώρες που έπαιρναν τις αποζημιώσεις.

Στο σημείο αυτό η Αγγλία αποφάσισε να ξαναγυρίσει στον Κανόνα του Χρυσού που είχε σταματήσει να λειτουργεί στη διάρκεια του πολέμου και να αποκαταστήσει την προπολεμική ισοτιμία και χρυσού. Η απόφαση αυτή της Αγγλίας αποδείχτηκε λαθεμένη όπως παραδέχτηκε αργότερα ο Winston Churchill ο οποίος έκανε και την σχετική εισήγηση για την επαναφορά του Χρυσού Κανόνα. Η Αγγλία δεν είχε λάβει σοβαρά υπόψη της την ανταγωνιστικότητα της αμερικάνικης οικονομίας η οποία είχε ήδη αναδειχτεί σε πιστώτρια χώρα και είχε αντικαταστήσει την Αγγλία ως η πιο εύρωστη οικονομία στον κόσμο. Το επίπεδο τιμών στις Η.Π.Α. ήταν πολύ χαμηλότερο ώστε η επαναφορά της προπολεμικής ισοτιμίας από την Αγγλία ήταν φυσικό να αδυνατίσει το ισοζύγιο πληρωμών της χώρας. Πράγματι τα πλεονάσματα του λογαριασμού τρεχουσών συναλλαγών δεν αρκούσαν για να καλύψουν το έλλειμμα του λογαριασμού κεφαλαίου. Σαν συνέπεια το επιτόκιο αυξήθηκε στην Αγγλία σε σχέση με αυτό των Η.Π.Α. Η αύξηση στο επιτόκιο όμως

είχε πτωτικές επιδράσεις στην επένδυση κεφαλαιουχικών αγαθών ενώ η ανεργία αυξήθηκε.

Η σειρά των γεγονότων αυτών συμπίπτει με το πρόβλημα της ανεπάρκειας ρευστότητας που είχε στο μεταξύ ανακύψει στην διεθνή αγορά γιατί η παραγωγή του χρυσού έπαψε να συνεχίζεται στον ίδιο ρυθμό. Οι εξελίξεις αυτές μαζί με την μεγάλη δυσπραγία (1929-1933) που ακολούθησε οδήγησαν την κατάργηση του Χρυσού Κανόνα σαν διεθνές νομισματικό σύστημα. Πράγματι μετά την Αγγλία όλες οι άλλες χώρες κατήργησαν τη μετατρεψιμότητα των χρηματικών τους κυκλοφοριών.

Στα χρόνια που ακολούθησαν και μέχρι το 1944 επικράτησε κατάσταση αταξίας στο διεθνή νομισματικό ορίζοντα. Οι περισσότερες χώρες κατέφυγαν στα αυστηρά μέτρα ελέγχου στη χρήση συναλλάγματος και των αποθεμάτων χρυσού. Άλλες χώρες πειραματίστηκαν για μικρά χρονικά διαστήματα με την ελεύθερα κυμαινόμενη ισοτιμία.

1.3. ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΜΠΡΕΤΤΟΝ ΓΟΥΝΤΣ (BRETTON WOODS)

Το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα που ίσχυε μέχρι το 1973 βασίστηκε στη γνωστή συμφωνία του Μπρέττον Γουντς για την καθιέρωση του συστήματος σταθερής τιμής συναλλάγματος (fixed exchange rate system). Λίγο πριν από το τέλος του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου οι αντιπρόσωποι 44 κρατών - μελών των Ηνωμένων Εθνών συνήλθαν στην πόλη Μπρέττον Γουντς της πολιτείας του Νιου Χαμσάιρ των Ηνωμένων Πολιτειών και έθεσαν τα θεμέλια ενός νέου νομισματικού συστήματος - του συστήματος της σταθερής ισοτιμίας. Το σύστημα αυτό εξασφαλίζει αμετάβλητη τιμή συναλλάγματος. Σύμφωνα με το σύστημα αυτό η αρχική ισοτιμία είναι σταθερή και κάθε χώρα είναι υποχρεωμένη να διατηρήσει επίσημα μία προκαθορισμένη «κεντρική» τιμή συναλλάγματος που μπορεί να διακυμανθεί κατά μικρό ποσοστό και μέσα σε προκαθορισμένα περιθώρια. Στο σύστημα αυτό επομένως προκαθορίζονται τα όρια μέσα στα οποία μπορεί να διακυμανθεί η τιμή συναλλάγματος. Αλλά εκτός από τις οριακές αυτές μεταβολές μπορεί να σημειωθεί και ανατίμηση ή υποτίμηση ενός νομίσματος σε περίπτωση βασικής ανισορροπίας με τη συναίνεση της διεθνούς κεντρικής νομισματικής αρχής δηλαδή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (Δ.Ν.Γ.).

Στο συνέδριο του Μπρέττον Γουντς από τις προτάσεις - σχέδια για τη σύσταση νομισματικού συστήματος που υποβλήθηκαν από διάφορες χώρες, δύο έγιναν αντικείμενο εκτεταμένων συζητήσεων, το βρετανικό σχέδιο που εκπονήθηκε από το γνωστό μας οικονομολόγο Keynes και το αμερικανικό που υποβλήθηκε από τον τότε Υπουργό Οικονομικών των Ηνωμένων Πολιτειών White (Γουάιτ). Κατά το Κεϋνσιανό σχέδιο το διεθνές νομισματικό σύστημα θα λειτουργούσε σύμφωνα με το πρότυπο της οργάνωσης του εθνικού νομισματικού συστήματος μίας χώρας. Το σχέδιο αυτό που θεωρήθηκε τελικά υπέρμετρα τολμηρό απέβλεπε στο σχηματισμό μίας Διεθνούς Ένωσης Συμφηφισμών η οποία ενεργώντας ως διεθνής κεντρική τράπεζα θα χρησιμοποιούσε ένα νόμισμα ως διεθνές μέσο πληρωμών. Η αξία της χρηματικής μονάδας του νομίσματος που ο Keynes ονόμασε «μπάνκορ» θα καθορίζονταν σε μονάδες χρυσού και η αρχική του αξία θα μπορούσε να μεταβληθεί. Το μπάνκορ θα αποτελούσε ουσιαστικά πίστωση στα βιβλία της Ένωσης Συμφηφισμών (Clearing House) προς τις χώρες- μέλη για τη διενέργεια πληρωμών. Το σχέδιο πρόβλεπε τη διαθέσιμη αρχικά μπάνκορ αξίας 26 δισεκατομμυρίων δολαρίων στις χώρες - μέλη. Το έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών μίας χώρας θα εμφανιζόταν ως χρέωση στα βιβλία της ένωσης Κλήρινγκ ενώ το πλεόνασμα ως πίστωση.

Το σχέδιο του Keynes θεωρήθηκε από πολλούς η απάντηση στο πρόβλημα ρευστότητας της διεθνούς αγοράς. Η πλειονότητα όμως των αντιπροσώπων των 44 χωρών εξέφρασε επιφυλάξεις ως προς τη δυνατότητα εφαρμογής του σχεδίου του Keynes στις συγκεκριμένες συνθήκες που επικρατούσαν και οι οποίες χαρακτηρίζονταν από αβεβαιότητα και έλλειψη εμπιστοσύνης στις διεθνείς οικονομικές συναλλαγές. Το σχέδιο του White έδινε μεγαλύτερη βαρύτητα στη σταθερότητα της ισοτιμίας και είχε επομένως απήχηση στους αντιπροσώπους που έπαιρναν μέρος στο συνέδριο του Μπρέττον Γουντς. Το σχέδιο του Keynes θεωρήθηκε ότι θα οδηγούσε στη δημιουργία υπέρμετρης ρευστότητας παραβλέποντας έτσι το βασικό προαπαιτούμενο της οικονομικής μεγέθυνσης δηλαδή την οικονομική σταθερότητα. Το σχέδιο του White θεωρήθηκε ότι εξυπηρετούσε καλύτερα τους σκοπούς αυτούς και προτιμήθηκε από το σχέδιο του Keynes που χαρακτηρίστηκε υπερβολικά «προοδευτικό» και τολμηρό για την πραγματικότητα της διεθνούς οικονομίας στην περίοδο εκείνη.

Τα κύρια σημεία του σχεδίου White όπως διαμορφώθηκε αυτό τελικά και εγκρίθηκε στη συνεδρίαση του Ιουλίου 1944 στο Μπρέττον Γουντς είναι τα εξής: Καταρχήν οι τιμές συναλλάγματος ή ισοτιμίες είναι σταθερές αλλά προσαρμόσιμες. Αυτό σήμαινε ότι κάθε χώρα αναλάμβανε την υποχρέωση να διατηρήσει μία συγκεκριμένη ισοτιμία της χρηματικής της μονάδας απέναντι στις μονάδες των άλλων χρηματικών κυκλοφοριών. Η ισοτιμία ήταν εκφρασμένη σε χρυσό ή δολάρια και θα παρέμενε αμετάβλητη πέρα από την επιτρεπόμενη διακύμανση κατά 1% γύρω από την κεντρική τιμή.

Για να διατηρηθεί η σταθερή ισοτιμία της χρηματικής κυκλοφορίας μίας χώρας οι κεντρικές νομισματικές αρχές της χώρας αυτής έπρεπε να προβαίνουν στην αγορά ή πώληση συναλλάγματος για να εξομαλύνουν τις τάσεις αστάθειας που προκαλούνται από την υπερπροσφορά ή την αυξημένη ζήτηση του συναλλάγματος. Για τη σταθεροποίηση της τιμής συναλλάγματος επομένως οι νομισματικές αρχές θα πρέπει να πραγματοποιούν αγοραπωλησία ξένου συναλλάγματος στην ανοιχτή αγορά. Αυτό βέβαια προϋποθέτει ότι θα διατεθούν συναλλαγματικά διαθέσιμα και αποθέματα χρυσού. Βέβαια αν μία οικονομία αντιμετωπίζει πρόβλημα ρευστότητας για τη διενέργεια διεθνών πληρωμών τότε δεν είναι δυνατή η αποτελεσματική παρέμβαση στην αγορά για τη σταθεροποίηση της τιμής συναλλάγματος. Η εναλλακτική λύση θα ήταν η εφαρμογή συσταλτικής δημοσιονομικής ή και νομισματικής πολιτικής για την μείωση της «απορρόφησης». Φυσικά μία πολιτική αυτού του είδους δεν είναι επιθυμητή εφόσον συνεπάγεται την επιδείνωση σε μεγάλο βαθμό της κατάστασης στον εσωτερικό τομέα για να επιτευχθεί ισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών.

1.4. ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Το «προσαρμόσιμο» της ισοτιμίας αναφέρεται στη δυνατότητα μεταβολής της σχέσης της εγχώριας προς την αλλοδαπή χρηματική μονάδα μίας χώρας στην περίπτωση που παρατηρείται μία θεμελιακή ανισορροπία στην οικονομία. Για να γίνει αυτό απαιτείται έγκριση της διεθνούς νομισματικής αρχής δηλαδή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (Δ.Ν.Τ.).

Το Δ.Ν.Τ. έθεσε τα θεσμικά πλαίσια της συνεργασίας των κρατών - μελών για την επίλυση διεθνών νομισματικών προβλημάτων. Παράλληλα το Δ.Ν.Τ. ιδρύθηκε

για να συμβάλει στην επέκταση και αύξηση του διεθνούς εμπορίου και η επίτευξη πλήρους απασχόλησης και υψηλών επιπέδων ευημερίας στο εσωτερικό των κρατών - μελών. Με λίγα λόγια το ΔΝΤ απέβλεπε στη διευκόλυνση του στόχου της οικονομικής πολιτικής σταθερότητας στο εσωτερικό, εξασφαλίζοντας την κατάλληλη διαδικασία ομαλής λειτουργίας και αποκατάστασης της ισορροπίας στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας. Η πραγματοποίηση του σκοπού αυτού θα διευκολυνόταν σημαντικά με την εξασφάλιση σταθερότητας ισοτιμίας.

Για να διευκολύνει την επίλυση προβλημάτων που αφορά παθητικά ισοζύγια παροδικού χαρακτήρα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ανέλαβε την υποχρέωση να συμπαρασταθεί προσφέροντας βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα δάνεια στις χώρες - μέλη που αντιμετωπίζουν τα προβλήματα αυτά. Ο δανεισμός γίνεται κυρίως σε χρηματικές κυκλοφορίες άλλων χωρών που βρίσκονται στην διάθεση του Δ.Ν.Τ. Κάθε χώρα αναλαμβάνει την υποχρέωση ενός κανόνα (quota) ή μεριδίου σε κοινό λογαριασμό συναλλαγματικών διαθεσίμων που του διαχειρίζεται το ΔΝΤ. Τα μέσα αυτά ρευστότητας χρησιμοποιούνταν από το ΔΝΤ για το δανεισμό προς τις χώρες - μέλη ανάλογα με τις ανάγκες τους και κατά την κρίση των αρμόδιων υπηρεσιών του Ταμείου.

Η συνεισφορά κάθε χώρας καθορίστηκε σύμφωνα με ορισμένα κριτήρια όπως (α) ο βαθμός εξάρτησης της χώρας από το διεθνές εμπόριο (β) το επίπεδο ανάπτυξης της και (γ) η χρήση του νομίσματος της χώρας στις διεθνείς συναλλαγές. Η συνεισφορά γινόταν αρχικά σε χρυσό κατά 25% και στη χρηματική κυκλοφορία της χώρας κατά 75%. Από το 1978 το 25% καταβάλλεται σε «ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα» ή συνάλλαγμα. Η δανειστική ικανότητα μίας χώρας καθορίζεται σε maximum 200% της συνεισφοράς μίας χώρας γίνεται σε δικό της νόμισμα, η πραγματική δανειστική της ικανότητα είναι 125% της συνεισφοράς της.

Τα τραβηκτικά δικαιώματα διαιρούνται σε πέντε ίσα μέρη γνωστά ως «τράντσες» ανάλογα με τις προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν για να εγκρίνει το ΔΝΤ το δάνειο προς τη χώρα. Το πρώτο πέμπτο ήταν γνωστό ως Gold tranche και βρίσκεται στη διάθεση της χώρας - μέλους για αυτόματο δανεισμό. Από το 1978 το gold tranche μετατράπηκε σε reserve tranche. Ο δανεισμός του δεύτερου πέμπτου γίνεται επίσης αυτόματα αλλά για τα υπόλοιπα τρία μέρη πρέπει να υπάρχουν ορισμένες προϋποθέσεις για να μπορέσει το ΔΝΤ να εγκρίνει το δάνειο.

Βασικός ρυθμιστικός παράγοντας στη λήψη εγκριτικής απόφασης είναι ότι ο δανεισμός του ΔΝΤ πρέπει να σχεδόν αποκλειστικά βραχυχρόνια διάρκεια και να αποβλέπει στην επιβοήθηση από το Ταμείο της «διαδικασίας προσαρμογής» για προβλήματα ισοζυγίου πληρωμών. Συνεπώς με την αρχή αυτή είναι η υποχρέωση του δανειζόμενου μέλους να εξοφλεί το δάνειο σε διάστημα από τρία μέχρι πέντε χρόνια από τη σύναψη του. Η εξόφληση στην προκειμένη περίπτωση συνίσταται στην επαναπρόκτηση της χρηματικής κυκλοφορίας της χώρας με την ανταλλαγή της προς τα νομίσματα στα οποία έγινε το δάνειο ή οποιοδήποτε άλλο νόμισμα που είναι αποδεκτό στο Ταμείο. Η χρήση του προνομίου των Τραβηκτικών Δικαιωμάτων συνεπάγεται την πληρωμή τόκων από τη δανειζόμενη χώρα. Το ύψος του τόκου συσχετίζεται θετικά με το χρόνο δανεισμού και του αριθμού των «τράντσες» που χρησιμοποιούνται.

Από τις χρηματικές κυκλοφορίες των χωρών - μελών μόνο δύο η αγγλική στερλίνα και το δολάριο αποτέλεσαν «αποθεματικές κυκλοφορίες» ή τα νομίσματα «κλειδιά» του νέου νομισματικού συστήματος. Εξάλλου το άρθρο 1 της Συμφωνίας του Μπρέττον Γουντς καθορίζει ότι το δολάριο ήταν το μόνο νόμισμα που μετατρεπόταν σε χρυσό στις συναλλαγές της αμερικανικής οικονομίας με τις ξένες νομισματικές αρχές. Οι Ηνωμένες Πολιτείες λοιπόν ανέλαβαν την υποχρέωση να διατηρήσουν την αγοραστική αξία του δολαρίου διεθνώς με τη μετατροπή του σε χρυσό σε επίσημα καθορισμένη και σταθερή τιμή. Οι άλλες χώρες με την αγοραπωλησία μετατρέψιμων δολαρίων και άλλων νομισμάτων στην ελεύθερη αγορά διατηρούσαν σταθερή την ισοτιμία των χρηματικών τους μονάδων έναντι των άλλων νομισμάτων και έμμεσα έναντι του χρυσού.

Βλέπουμε λοιπόν ότι το δολάριο αποτέλεσε το συνδετικό κρίκο στην εξάρτηση του συστήματος από το χρυσό. Ο τελευταίος εξακολούθησε να είναι η βάση του νέου συστήματος σταθερών αλλά προσαρμόσιμων ισοτιμιών στο μέτρο που αποτέλεσε το βασικό συναλλαγματικό απόθεμα που σε μεγάλο βαθμό καθόριζε τη «διεθνή ρευστότητα». Ο παρακάτω πίνακας δίνει την εικόνα της ρευστότητας που παρουσίαζε η διεθνής οικονομία το 1949. Ο πίνακας δείχνει ότι ο χρυσός αποτελούσε τα 3/4 του συνόλου των νομισματικών αποθεμάτων το 1949. Η στερλίνα εξ' άλλου ήταν το κύριο αποθεματικό νόμισμα το έτος αυτό. Αλλά όπως θα δούμε παρακάτω το δολάριο έριξε από το θρόνο της την αγγλική στερλίνα και έγινε το

νόμισμα «κλειδί». Από τότε η χρήση του δολαρίου σε μεγάλη έκταση ήταν προϋπόθεση για την εξασφάλιση της ρευστότητας στη διεθνή αγορά.

ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΜΕΣΩΝ ΠΛΗΡΩΜΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ 1949

(σε δισεκατομμύρια δολάρια)

1. ΧΡΥΣΟΣ		33,5
2. ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΔΝΤ		1,7
3. ΑΛΛΟΔΑΓΙΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ		10,4
ΔΟΛΑΡΙΑ	3,2	
ΣΤΕΡΛΙΝΕΣ	6,9	
ΕΥΡΩΔΟΛΑΡΙΑ	0,3	
ΣΥΝΟΛΟ		45,6

ΠΗΓΗ: ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ (International Monetary Fund),
International Financial Statistics

Συμπερασματικά το αποτέλεσμα της Συμφωνίας του Μπρέττον Γουντς ήταν ένα διεθνές νομισματικό σύστημα «κανόνα συναλλάγματος - χρυσού» (gold exchange standard) αντί για τον κανόνα χρυσό. Ένα σύστημα δηλαδή με «βάση το χρυσό» και με εξάρτηση σε μεγάλο βαθμό από μία χρηματική κυκλοφορία - κλειδί: το δολάριο.

1.5. Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΕ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΑΘΕΡΗΣ - ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΙΜΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Το σύστημα των σταθερών ισοτιμιών, που ίσχυε μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1970 είναι βασικά παρά του σχεδίου του Μπρέττον Γουντς. Τα μέλη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου - που είναι σήμερα 136 ενέκριναν το σχέδιο White του 1944 γιατί οραματίστηκαν ένα νομισματικό σύστημα που συνδυάζει τα πλεονεκτήματα του Χρυσού Κανόνα και του συστήματος των κυμαινόμενων ισοτιμιών. Ήδη όμως από τις αρχές της δεκαετίας του 60 το σύστημα έγινε αντικείμενο οξύτατης κριτικής από πολλούς οικονομολόγους με το επιχείρημα ότι συνδυάζει τα μειονεκτήματα των δύο συστημάτων που αναφέραμε πιο πάνω. Παρακάτω θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στο ερώτημα πόσο καλά λειτούργησε το νομισματικό σύστημα. Ιδιαίτερα θα αναφερθούμε στα σπουδαιότερα

προβλήματα που ενέκυψαν κατά την δεκαετία του 60 και στον τρόπο αντιμετώπισης τους μέχρι τον άρτιο του 1973 όταν το σύστημα Μπρέτον Γουντς έπαψε να ισχύει.

1.6. ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΣΤΑΘΕΙΑ ΣΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΑΓΟΡΑ

Η περίοδος των πέντε χρόνων μετά την ίδρυση του ΔΝΤ είναι μεταβατική. Οι χώρες - μέλη του Ταμείου στην περίοδο αυτή αδυνατούν να εφαρμόσουν με συνέπεια τους κανόνες που θεσπίστηκαν στο Συνέδριο του 1944. Αντίθετα η προκατάληψη με την ανασυγκρότηση των οικονομιών τους μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο οδήγησε σε παρεμβατισμούς και ελέγχους από τις κεντρικές υπηρεσίες στη χρήση των συναλλαγματικών διαθεσίμων. Σύντομα κατανοήθηκε ότι οι περισσότερες χρηματικές κυκλοφορίες της Ευρώπης ήταν υπερτιμημένες έναντι του δολαρίου. Έτσι οι περισσότερες χώρες έθεσαν θέμα βασικής ανισορροπίας στον εξωτερικό τομέα και επιζήτησαν την υποτίμηση των νομισμάτων τους. Πράγματι το 1949 έχουμε μαζική αναπροσαρμογή των ευρωπαϊκών νομισμάτων με υποτιμήσεις της τάξης μεταξύ 10% και 30%.

Οι υποτιμήσεις του 1949 έγιναν βέβαια με την τελική έγκριση του ΔΝΤ το οποίο όπως υπογράμμισε την ανάγκη για την αρχή μίας νέας περιόδου με αυστηρά προκαθορισμένες σταθερές ισοτιμίες. Επομένως για την αξιολόγηση του συστήματος σταθερών ισοτιμιών θα πρέπει να αναφερθεί κανείς στην περίοδο μετά το 1949. Η αρχή της δεκαετίας του 50 χαρακτηρίζεται από μία σχετική σταθερότητα στη διεθνή αγορά. Σύντομα όμως η διεθνής οικονομία αντιμετωπίζει το πρόβλημα της ρευστότητας.

Το πρόβλημα της ρευστότητας εξαιτίας της ανεπάρκειας των συναλλαγματικών αποθεμάτων εκπηγάει από το γεγονός ότι το σύστημα των προσαρμόσιμων ισοτιμιών ήταν σε μεγάλο βαθμό εξαρτημένο από το χρυσό που αποτέλεσε τη βάση του συστήματος ακόμα και μετά την κατάργηση του Κανόνα του Χρυσού. Ο χρυσός συνέχισε να αποτελεί το αποθεματικό των κεντρικών τραπεζών και βρισκόταν σε μεγάλη ζήτηση σε όλη τη διάρκεια της εικοσιπενταετίας του συστήματος του Μπρέτον Γουντς παρά τις παραινήσεις των ακαδημαϊκών οικονομολόγων για την «απονομισματοποίηση» του και τον περιορισμό της χρήσης του για βιομηχανικούς σκοπούς.

Ήδη όμως από τα μέσα της δεκαετίας του 1950 ο όγκος του διεθνούς εμπορίου αυξανόταν σημαντικά από χρόνο σε χρόνο. Εξάλλου τα ετήσια ποσοστά αύξησης της παραγωγή χρυσού υπολείπονταν των ρυθμών αύξησης του εμπορίου. Δημιουργήθηκε λοιπόν πρόβλημα ρευστότητας στη διεθνή αγορά. Ιδιαίτερα οι ευρωπαϊκές χώρες μεταπολεμικά είχαν μεγάλη ανάγκη διεθνών μέσων πληρωμής για να ικανοποιήσουν τις εισαγωγικές τους ανάγκες τις οποίες δημιουργούσε ο στόχος της ανοικοδόμησης των οικονομιών τους. Στη σημείο αυτό το δολάριο έπαιξε έναν εξαιρετικά σημαντικό ρόλο για την εξασφάλιση ρευστότητας στη διεθνή οικονομία. Το δολάριο λόγω της μετατρεψιμότητάς του σε χρυσό αποτέλεσε το κύριο αποθεματικό μέσο των διεθνών τραπεζών και ήταν σε μεγάλη ζήτηση σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 50 η διεθνής οικονομία υπέφερε από «στενότητα δολαρίων». Οι Ηνωμένες Πολιτείες ήταν η κύρια πηγή προμήθειας πρώτων υλών και μηχανικού εξοπλισμού για τις χώρες της Ευρώπης που είχαν καταστραφεί από τον πόλεμο κατά τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια. Κατόπιν και μέχρι το 1958 το δολάριο ως αποθεματικό μέσο ήταν προτιμότερο ακόμα και από το χρυσό γιατί το πρώτο μπορούσε να επενδυθεί σε αξιόγραφα της αμερικανικής κυβέρνησης με τόκο ενώ ο χρυσός δεν απέφερε κανένα εισόδημα τόκου.

Παράλληλα τα υψηλότερα επιτόκια των ευρωπαϊκών τραπεζών προσέλκυσαν μεγάλες ποσότητες βραχυπρόθεσμων πιστώσεων από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Με την πάροδο του χρόνου η χρήση σημαντικών ποσών δολαρίων για τη χρηματοδότηση συναλλαγών έξω από τις Ηνωμένες Πολιτείες οδήγησε στη δημιουργία της Αγοράς Ευρωδολαρίων στις αρχές της δεκαετίας του 60. Όπως είδαμε παραπάνω στην αγορά αυτή οι ευρωπαϊκές τράπεζες και παραρτήματα αμερικάνικων τραπεζών αποδέχονταν καταθέσεις σε δολάρια από αμερικανούς πολίτες και επιχειρήσεις ή από άλλους αλλοδαπούς για τη διενέργεια πληρωμών και τη χρηματοδότηση συναλλαγών γενικά στην Ευρώπη και αλλού έξω από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Μεγάλο μέρος από τα κεφάλαια αυτά ανήκες σε αμερικάνικες επιχειρήσεις για τη χρηματοδότηση διεθνούς εμπορίου ή επενδύσεων. Ο λόγος που οι αλλοδαποί διατηρούσαν τις καταθέσεις τους σε δολάρια αντί να μετατραπούν σε άλλες νομισματικές κυκλοφορίες ήταν η αποδοχή του δολαρίου ως μέσου πληρωμών στη διεθνή αγορά. Στη δεκαετία του 60 η Αγορά Ευρωδολαρίων αυξήθηκε σημαντικά σε μέγεθος. Πολλές φορές οι αμερικάνικες εμπορικές τράπεζες κατέφευγαν στην αγορά αυτή για να εξασφαλίσουν ρευστότητα λόγω της πολιτικής «στενότητας

χρήματος» που ακολουθούσε η Κεντρική Ομοσπονδιακή Τράπεζα των Ηνωμένων Πολιτειών.

Η μαζική έξοδος δολαρίων στις ευρωπαϊκές και άλλες αγορές συνοδεύονταν από διαρκώς αυξανόμενα ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών των Ηνωμένων Πολιτειών. Εξάλλου η χρόνια ελλειμματικότητα του αμερικάνικου ισοζυγίου πληρωμών οδήγησε στην απώλεια σημαντικών αποθεμάτων χρυσού από τις Ηνωμένες Πολιτείες όσο και για τον υπόλοιπο κόσμο στα μέσα περίπου της δεκαετίας του 60. Για τις Ηνωμένες Πολιτείες η παθητικότητα του εξωτερικού τομέα περιέπλεξε ακόμη περισσότερο το πρόβλημα της επίτευξης πλήρους απασχόλησης στις νομισματικές αρχές της χώρας αποτέλεσε πρόσθετο λόγο για την επιτακτική λύση του προβλήματος.

Μεγαλύτερη σημασία ωστόσο για τη διεθνή οικονομία είχε η όλο και μεγαλύτερη εξάρτηση του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος από το δολάριο. Η πείρα της δεκαετίας του 60 έδειξε ότι η εξασφάλιση ρευστότητας στη διεθνή αγορά προαπαιτούσε έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών των Ηνωμένων Πολιτειών. Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε ότι κατά το 1971 το δολάριο αντιπροσώπευσε ποσοστό μεγαλύτερο από το 50% του συνόλου των διεθνών νομισματικών αποθεμάτων (μαζί με τα ευρώδολάρια).

Ήταν φυσικό οι πιο πάνω εξελίξεις να προκαλέσουν μία κρίση εμπιστοσύνης για το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα. Η αστάθεια και η κερδοσκοπία έγιναν χρόνια προβλήματα για ένα σύστημα που η επάρκεια των αποθεμάτων του προϋπόθετε παθητικό ισοζύγιο της οικονομίας των Ηνωμένων Πολιτειών. Πριν όμως συζητήσουμε τα προβλήματα της εμπιστοσύνης και αστάθειας ας ασχοληθούμε για λίγο με το κονδύλι «Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα».

ΣΥΝΘΕΣΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ 1971

(σε δισεκατομμύρια δολάρια)

ΧΡΥΣΟΣ		39,2
ΕΙΔΙΚΑ ΤΡΑΒΗΚΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ		6,4
ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΣΕ ΔΝΤ		6,9
ΑΛΛΟΔΑΠΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ		77,6
ΔΟΛΑΡΙΑ	50,7	
ΣΤΕΡΛΙΝΕΣ	7,9	
ΕΥΡΩΔΟΛΑΡΙΑ	19,1	
ΣΥΝΟΛΟ		130,1

ΠΗΓΗ: I.M.F., International Financial Statistics

1.6.1. ΕΙΔΙΚΑ ΤΡΑΒΗΚΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Παρόλο που η ανάγκη να επιλυθεί το πρόβλημα της ρευστότητας είχε γίνει επιτακτική ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 60 οι αλληπάλληλες συνεδριάσεις των αντιπροσώπων των χωρών του Δ.Ν.Τ. είχαν πενιχρά αποτελέσματα στο θέμα αυτό.

Τελικά το 1967 στο Συνέδριο του Ρίο της «ομάδας των Δέκα» (GROUP OF TEN) δηλαδή των δέκα οικονομικά πιο ανεπτυγμένων χωρών - μελών του Δ.Ν.Τ. έγινε συμφωνία ότι το πρόβλημα της ρευστότητας θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί στο πλαίσιο του ήδη υφιστάμενου οργανισμού δηλαδή του Δ.Ν.Τ. με την αύξηση της δανειστικής ικανότητας του ¹. Παραπέρα συζητήσεις πάνω στο θέμα αυτό κατά τα δύο επόμενα χρόνια διαμόρφωσαν μία τελική συμφωνία με την οποία τον Ιανουάριο του 1970 τέθηκε σε εφαρμογή το πρόγραμμα των Ειδικών Τραβηκτικών Δικαιωμάτων (Special Drawing Rights). Τα Ειδικά Τραβηκτικά δικαιώματα (ΕΤΔ) γνωστά ως χάρτινος χρυσός αποτελούν φυσική προέκταση των κανονικών τραβηκτικών δικαιωμάτων των χωρών - μελών. Συγκεκριμένα το ΔΝΤ δημιούργησε

¹ Η ομάδα περιελάμβανε τις εξής χώρες: Αγγλία, Βέλγιο, Γαλλία, Δυτ. Γερμανία, Η.Π.Α., Ιταλία, Ιαπωνία, Καναδά, Ολλανδία, Σουηδία.

πιστώσεις αξίας 10 δισεκατομμυρίων δολαρίων οι οποίες διανεμήθηκαν μεταξύ των χωρών - μελών ανάλογα με τις αρχικές τους συνεισφορές (quotas).

Το ΔΝΤ τηρεί λογαριασμούς ΕΤΔ για όλες τις χώρες - μέλη. Τώρα μία χώρα - μέλος μπορεί να κάνει ρήση των ΕΤΔ για την πληρωμή τυχόν οφειλής της σε άλλη χώρα. Αυτό γίνεται με λογιστικές εγγραφές στα βιβλία του ΔΝΤ δηλαδή με μεταφορά ΕΤΔ από το λογαριασμό της οφειλέτριας χώρας σε χώρα που έχει την αξίωση οφειλής.

Για παράδειγμα εάν η Ελλάδα είχε παθητικό ισοζύγιο στις συναλλαγές της με τη Γερμανία μπορεί να καλύψει μέρος της καθαρής οφειλής της με μεταφορά από το δικό της λογαριασμό ΕΤΔ στο λογαριασμό της Γερμανίας αντί να κάνει την πληρωμή σε συνάλλαγμα. Έτσι ο λογαριασμός της Γερμανίας θα πιστωθεί και της Ελλάδας θα χρεωθεί με το ποσό αυτό.

Σε τι έκταση μπορεί να γίνει αυτό; Στο παράδειγμα μας ποιο είναι το μέγιστο ποσό ΕΤΔ που είναι υποχρεωμένη η Γερμανία να αποδεχτεί ως πιστωτική προσθήκη στο λογαριασμό της. Η υποχρέωση αποδοχής ορίζεται ως το 200% του μεριδίου των Ε.Τ.Δ. μίας χώρας. Οι χώρες με παθητικό ισοζύγιο εξάλλου είναι υποχρεωμένες να διατηρούν ένα μέσο όρο 15% από το αρχικό μερίδιο τους στο λογαριασμό τους. Στην πραγματικότητα δηλαδή η χώρα του ελλειμματικού ισοζυγίου αγοράζει μετατρέψιμα αλλοδαπά νομίσματα με τη διάθεση ΕΤΔ. Με την έννοια αυτή εφόσον η δανειζόμενη χώρα δεν είναι υποχρεωμένη να αποκαταστήσει το αρχικό ισοζύγιο του λογαριασμού της, τα ΕΤΔ μπορούν να θεωρηθούν ως συναλλαγματικά αποθέματα των χωρών αυτών.

Τα ΕΤΔ καθιερώθηκαν ως η βασική μονάδα ορισμού των συναλλαγματικών αποθεμάτων του ΔΝΤ. Αρχικά η μονάδα των ΕΤΔ ορίστηκε σε χρυσό και ήταν ίση με 1 δολάριο αγοραστικής αξίας του 1970. Μετά την υποτίμηση του δολαρίου το 1971 και το 1973 και για να αποφευχθεί η επίδραση της διακύμανσης της τιμής του δολαρίου στο ΕΤΔ η αξία της μονάδας ΕΤΔ άρχισε να υπολογίζεται με βάση τη σχετική σημασία ενός «καλαθιού» 16 νομισμάτων. Η έκταση της συμμετοχής κάθε νομίσματος στο «καλάθι» καθορίζεται βασικά από τη σημασία της χώρας του νομίσματος στο διεθνές εμπόριο. Με την τεχνική αυτή υπολογισμού του «καλαθιού» η μεταβολή στην αξία της μονάδας ΕΤΔ αντανακλά τις μεταβολές στα νομίσματα του καλαθιού κατά ποσοστό ίσο με τη σχετική σημασία του κάθε νομίσματος. Έτσι αν το

γερμανικό μάρκο υποτιμάτο κατά 10% σε σχέση με όλα τα άλλα νομίσματα η αξία του ΕΤΔ θα έπεφτε 1,25% ως προς τις χρηματικές κυκλοφορίες αυτές αφού η συμμετοχή του γερμανικού νομίσματος στο σχηματισμό του ΕΤΔ ήταν 12,5%. Η αξία της μονάδας των ΕΤΔ υπολογίζεται ημερησίως σε δολάρια με βάση τις τρέχουσες ισοτιμίες των νομισμάτων.

Από της 1^{ης} Ιανουαρίου του 1981 η αξία της μονάδας του ΕΤΔ υπολογίζεται ημερησίως σε δολάρια με βάση απλοποιημένου καλαθιού που περιλαμβάνει μόνο πέντε νομίσματα, το αμερικάνικο δολάριο, το μάρκο, την αγγλική στερλίνα, το γαλλικό φράγκο και το ιαπωνικό γιέν. Τα πέντε αυτά νομίσματα χρησιμοποιούνταν ως βάση για τον υπολογισμό του επιτοκίου των ΕΤΔ και στο παρελθόν. Το τελευταίο αυτό υπολογίζεται κάθε τριμήνιο και είναι το 80% του μέσου επιτοκίου στις αγορές χρήματος των πέντε οικονομιών σταθμισμένου με τη σχετική σημασία κάθε νομίσματος στο «καλάθι».

Η τεχνική υπολογισμού του ΕΤΔ και στην περίπτωση του απλοποιημένου καλαθιού» είναι η ίδια που ίσχυε όταν τα νομίσματα του καλαθιού ήταν 16. Σε κάθε μονάδα ΕΤΔ τα παραπάνω πέντε νομίσματα συμμετείχαν κατά ένα προκαθορισμένο ποσοστό. Στην πραγματικότητα επομένως έχουμε ένα σύνθετο νόμισμα το οποίο με βάση το ποσοστό συμμετοχής κάθε ενός από τα πέντε νομίσματα μπορεί να δοθεί σε μονάδες των νομισμάτων που το αποτελούν. Έτσι έχουμε το 1^ο ΕΤΔ το οποίο στο αρχικό στάδιο του καλαθιού των 5 νομισμάτων αποτελείτο από:

0,54 δολάρια

0,46 γερμανικά μάρκα

0,74 γαλλικά φράγκα

34,00 γιεν

0,071 αγγλικές λίρες

Για να υπολογιστεί τώρα η τιμή του ΕΤΔ σε όρους ενός νομίσματος χρησιμοποιούμε την ισοτιμία του με τα πέντε νομίσματα του καλαθιού για να μετατρέψουμε τις παραπάνω μονάδες σε αξία του υπόψη νομίσματος. Έτσι τα «πέντε» μέρη του νομίσματος είναι εκφρασμένα σε κοινό νόμισμα και όταν τα προσθέσουμε έχουμε την αξία του ΕΤΔ σε όρους του νομίσματος. Στη συνέχεια μπορούμε να υπολογίσουμε το ποσοστό συμμετοχής του νομίσματος της κάθε

χώρας στη διαμόρφωση του ΕΤΔ. Εξυπακούεται ότι η διακύμανση στην ισοτιμία ενός νομίσματος επηρεάζει τη σχετική σημασία του στη μονάδα ΕΤΔ. Για το 1994 τα ποσοστά συμμετοχής ήταν:

Δολάριο Η.Π.Α. 40%

Γερμανικό μάρκο 2%

Ιαπωνικό γιεν 17%

Γαλλικό φράγκο 11%

Αγγλική λίρα 11%

Ο τρόπος υπολογισμού της αξίας του ΕΤΔ σε όρους ενός νομίσματος είναι ο ίδιος με αυτόν που χρησιμοποιείται για να βρεθεί η αντιστοιχία της ECU με ένα εθνικό νόμισμα.

1.7. ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΗΣΑΝ ΣΤΗΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Όπως είδαμε πιο πάνω από τις αρχές της δεκαετίας του 60 οι νομισματικές αρχές των χωρών - μελών του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου υιοθέτησαν την άποψη των ακαδημαϊκών οικονομολόγων για την ανάγκη να μεταρρυθμιστεί το νομισματικό σύστημα. Το σύστημα αντιμετώπιζε ήδη προβλήματα ρευστότητας και εμπιστοσύνης αλλά και αποτελεσματικού μηχανισμού αποκατάστασης της ισορροπίας στον εξωτερικό τομέα μίας οικονομίας.

Η βάση χρυσού είχε αποδειχθεί ανεπαρκής για να στηρίξει το οικοδόμημα της διεθνούς αγοράς χρήματος. Το δολάριο λοιπόν επωμίστηκε το δύσκολο ρόλο να εξασφαλίσει ρευστότητα διαμέσου της μετατρεψιμότητας του σε χρυσό. Κατά τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια είδαμε ότι το δολάριο ήταν σε μεγάλη ζήτηση. Αλλά η στενότητα του δολαρίου μετατράπηκε ήδη σε υπερπροσφορά γύρω στα τέλη της δεκαετίας του 50. Στο μεταξύ σε όλη τη διάρκεια της εικοσαετίας του 1950-1979 εκτός από το έτος 1957 το ισοζύγιο πληρωμών των Ηνωμένων Πολιτειών παρουσίασε ελλείμματα. Και ενώ αυτό εξυπηρετούσε τις ανάγκες της ρευστότητας της διεθνούς οικονομίας ταυτόχρονα υπέσκαψε τα θεμέλια του συστήματος εξαιτίας της δημιουργίας προβλήματος εμπιστοσύνης σχετικά με τη μελλοντική ισοτιμία

δολαρίου. Ήταν «κοινό μυστικό» ότι η αγοραστική αξία του δολαρίου είχε διαβρωθεί και η ισοτιμία του με τα άλλα νομίσματα δεν αντανakλούσε την πραγματική του αξία. Αυτό σήμαινε ότι στη σχέση του με το χρυσό το δολάριο ήταν υποτιμημένο. Η παθητικότητα του αμερικανικού ισοζυγίου πληρωμών οδήγησε στην απώλεια σημαντικών αποθεμάτων χρυσού της χώρας. Στο τέλος της δεκαετίας του 1960 τα αποθέματα σε χρυσό των Ηνωμένων Πολιτειών ανερχόταν σε 11 δισεκατομμύρια δολάρια ενώ το 1957 η αξία των αποθεμάτων χρυσού ήταν 23 δισεκατομμύρια δολάρια. Και ενώ το θέμα ρευστότητας περιπλέκονταν ακόμα περισσότερο εξαιτίας του σχετικού προβλήματος εμπιστοσύνης, το πρόβλημα που αντιμετώπιζαν οι Ηνωμένες Πολιτείες ήταν κυρίως πρόβλημα προσαρμογής ή μηχανισμού αποκατάστασης της ισορροπίας στον εξωτερικό τομέα οικονομίας.

1.7.1. ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΑΣΤΑΘΕΙΑ

Στο μεταξύ το δεύτερο από άποψη σπουδαιότητας νόμισμα «κλειδί» δηλαδή η στερλίνα έχανε διαρκώς έδαφος κατά τη δεκαετία του '60. Μετά την κρίση της στερλίνας το 1964 η βρετανική οικονομία είχε μόνο μικρά διαστήματα οικονομικής μεγέθυνσης και σταθερότητας. Η υποτίμηση πέρα από τα άλλα ήταν αποτέλεσμα μίας εντατικής κερδοσκοπικής δραστηριότητας εξαιτίας της διατήρησης της ισοτιμίας σε επίπεδα ψηλότερα από αυτά της πραγματικής αγοραστικής αξίας του νομίσματος.

Η εικόνα της αστάθειας και της έλλειψης εμπιστοσύνης στο σύστημα του Μπρέττον Γουτς θα ήταν ελλιπής αν δεν αναφέραμε την «κρίση χρυσού» του Μαρτίου 1968 που προκλήθηκε από την πρόβλεψη των κερδοσκόπων ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν θα μπορούσαν να διατηρήσουν τη σταθερή τιμή του χρυσού στα 35 δολάρια ανά ουγκιά. Ουσιαστικά το σπέρμα της κρίσης του 1968 περιεχόταν στην έλλειψη εμπιστοσύνης στο δολάριο που προσφέρθηκε σε μεγάλες ποσότητες από τους κερδοσκόπους για την αγορά χρυσού. Για να αντιμετωπιστεί η «κρίση χρυσού» οι κεντρικές τράπεζες της «Ομάδας των ΔΕΚΑ» συμφώνησαν στο διαχωρισμό της ιδιωτικής και επίσημης αγοράς χρυσού. Στην πρώτη η τιμή του χρυσού καθοριζόταν σύμφωνα με την προσφορά και τη ζήτηση μεταξύ ιδιωτών χωρίς συμμετοχή των κεντρικών νομισματικών αρχών. Στις συναλλαγματικές μεταξύ κεντρικών τραπεζών η τιμή του χρυσού παρέμεινε στα 35 δολάρια ανά ουγκιά. Έτσι δημιουργήθηκε ένα σύστημα διπλής τιμής του χρυσού (two tier).

1.7.2. Ο ΤΕΡΜΑΤΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΤΡΕΨΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΔΟΛΑΡΙΟΥ ΚΑΙ Η ΣΜΙΘΣΟΝΕΙΑ ΣΥΜΦΩΝΙΑ

Μετά την υποτίμηση της στερλίνας και την «κρίση χρυσού η εμπιστοσύνη στο διεθνές σύστημα πληρωμών δέχθηκε ένα σοβαρό πλήγμα. Παρά τη στενή συνεργασία των κεντρικών τραπεζών των βιομηχανικών χωρών ώστε να αποτραπούν παραπέρα διεθνείς νομισματικές κρίσεις εξαιτίας της κερδοσκοπίας η ελεύθερη αγορά δολαρίου και χρυσού έδειξε καθαρά ότι οι τιμές των δύο αυτών αγαθών ακολούθησαν σταθερά αντίθετες κατευθύνσεις. Παρ' όλα αυτά με τη στενή συνεργασία των κεντρικών τραπεζών και την ανταλλαγή νομισμάτων σε εκτεταμένη κλίμακα το δολάριο απέφυγε την υποτίμηση, ενώ το σύστημα της διπλής τιμής (two tier) του χρυσού αποδείχτηκε αποτελεσματικό στην ανακοπή της ανοδικής πορείας της τιμής του χρυσού προσωρινά.

Στο μεταξύ η αμερικανική οικονομία είχε ήδη στο παθητικό της την αρκετά σοβαρή ύφεση του 1967. Η απότομη άνοδος των τιμών στα δύο επόμενα χρόνια έκανε το οικονομικό πρόβλημα της χώρας ακόμα πιο περίπλοκο. Από τις αρχές της δεκαετίας του '70 η αμερικανική οικονομία αντιμετώπιζε το τριπλό οικονομικό πρόβλημα: της ανεργίας, του πληθωρισμού και του ελλείμματος στο ισοζύγιο πληρωμών. Το θεωρητικά αντιφατικό αυτό οικονομικό φαινόμενο της συνύπαρξης των τριών αυτών προβλημάτων υπονοεί τη συρροή και επιμέρους προβλημάτων διαρθρωτικής φύσης. Όπως γνωρίζει κάθε σπουδαστής οικονομικών η κευσιανή και μετακεϋσιανή θεωρία δεν μπορεί να εξηγήσει πλήρως στη φύση του πολλαπλού αυτού οικονομικού προβλήματος και επομένως να προσφέρει μία απλή συνταγή για την επίλυση του.

Η πολλαπλότητα του προβλήματος απαιτεί την εφαρμογή μίας πολυφασικής οικονομικής πολιτικής η οποία δεν μπορεί να ασκηθεί στα πλαίσια της ελεύθερης λειτουργίας του μηχανισμού τιμών. Έτσι ακολούθησε ο παρεμβατισμός της αμερικανικής κυβέρνησης της 15^{ης} Αυγούστου του 1971. Μεταξύ άλλων η αμερικανική κυβέρνηση διέκοψε τη μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό. Από την ημερομηνία αυτή οι Ηνωμένες Πολιτείες έπαψαν να πωλούν χρυσό αντί δολαρίων στις κεντρικές νομισματικές αρχές της χώρας. Αυτό σήμαινε ότι στην πραγματικότητα το σύστημα του gold exchange standard έπαψε να υπάρχει.

Το Δεκέμβριο του 1971 οι βιομηχανικές χώρες συνήλθαν στην Ουάσιγκτον και συνήψαν της Σμιθσόνεια Συμφωνία. Με τη συμφωνία αυτή έγιναν σημαντικές ανακατατάξεις και προσαρμογές ισοτιμιών των νομισμάτων των ανεπτυγμένων χωρών. Τα περισσότερα νομίσματα ανατιμήθηκαν έναντι του δολαρίου το οποίο υποτιμήθηκε έναντι του χρυσού κατά 8,75%. Η τιμή του χρυσού ανέβηκε στα 38 δολάρια ανά ουγκιά. Η τιμή του χρυσού ανέβηκε στα 38 δολάρια ανά ουγκιά. Εξάλλου τα περιθώρια ελεύθερης διακύμανσης των νομισμάτων γύρω από την κεντρικής τους ισοτιμία προς το δολάριο διευρύνθηκαν σε 21,4%. Το συνολικό εύρος διακύμανσης ήταν επομένως 4,5%. Μία αξιοσημείωτη εξαίρεση στον κανόνα αυτό ήταν οι χώρες της Κοινής Αγοράς που αποφάσισαν το 1972 να περιορίσουν το εύρος διακύμανσης της ισοτιμίας των νομισμάτων τους σε 21,4% έναντι του δολαρίου. Η διευθέτηση αυτή έγινε γνωστή ως το «φίδι της ΕΟΚ μέσα στο Σμιθσόνειο Τούνελ». Το «τούνελ» στην προκειμένη περίπτωση είναι το μεγαλύτερο περιθώριο του 4,5% μέσα στο οποίο κινούνται το «φίδι» των ευρωπαϊκών χωρών. Οι ακαδημαϊκοί οικονομολόγοι υποστηρικτές του συστήματος της ελεύθερης αγοράς συναλλάγματος χειροκρότησαν τη Σμιθσόνεια Συμφωνία και τη χαρακτήρισαν ως απαρχή νέων ριζικών μεταβολών που θα οδηγούσαν τελικά στην αποδέσμευση του συστήματος από το χρυσό. Στο μεταξύ η χρυσή του χάρτινου χρυσού (ΕΤΔ) είχε ήδη τεθεί σε λειτουργία από την 1^η Ιανουαρίου 1970.

Η πιστωτική πορεία του δολαρίου στην ελεύθερη αγορά συνεχιζόταν ενώ οι πληθωριστικές πιέσεις μεταδόθηκαν σε όλες σχεδόν τις ανεπτυγμένες και σε πολλές υπανάπτυκτες χώρες. Στα μέσα του 1972 η αβεβαιότητα σχετικά με τις μελλοντικές εξελίξεις εντάθηκε με την ελεύθερη διακύμανση της στερλίνας, την υποτίμηση της οποίας ακολούθησαν πολλά άλλα νομίσματα. Στη συνέχεια η κερδοσκοπική επίθεση κατά του δολαρίου προς το τέλος του ίδιου χρόνου άσκησε καταθλιπτική πίεση στο νόμισμα της αμερικάνικης οικονομίας που το ισοζύγιο πληρωμών της σημείωσε πολύ μικρές βελτιώσεις μετά το τεράστιο άνοιγμα του 1971. Επιπλέον το πρόβλημα της ανεργίας και του πληθωρισμού παρέμεινε άλυτο. Κάτω από αυτές τις συνθήκες η δεύτερη υποτίμηση του δολαρίου και η αναπροσαρμογή των ισοτιμιών των νομισμάτων το Φεβρουάριο του 1973 ήταν αναπόφευκτες. Η τιμή του χρυσού στις μεταξύ των χωρών επίσημες συναλλαγές αυξήθηκε από 38 έως 42,2 δολάρια ανά ουγκιά. Έναντι των άλλων νομισμάτων το δολάριο υποτιμήθηκε κατά 6%. Η παραπέρα αστάθεια κατά τους μήνες που ακολούθησαν προκάλεσε το κλείσιμο

πολλών αγορών συναλλάγματος στην Ευρώπη, τον Μάρτιο του 1973 για 15 μέρες. Στο διάστημα αυτό οι 6 χώρες της Κοινής Αγοράς και η Σουηδία, Νορβηγία και Δανία συμφώνησαν να συνεργαστούν για να αποφύγουν σοβαρές διακυμάνσεις ισοτιμιών στις μεταξύ τους συναλλαγές. Το «ευρωπαϊκό φίδι» διατήρησε τη διάμετρο του αλλά όχι και το μήκος του. Επιπλέον το «τούνελ» της Σμιθσόνειας Συμφωνίας έπαψε να υπάρχει εφόσον πολλές χώρες κατέφυγαν στην ελεύθερη ή κατευθυνόμενη διακύμανση. Έτσι η στερλίνα, η ιταλική λίρα, η ιρλανδική λίρα, το ιαπωνικό γιεν, το καναδικό δολάριο, και το ελβετικό φράγκο κατέφυγαν σε ανεξάρτητη «φλόουτ» (float) ή διακύμανση έναντι του δολαρίου. Το δολάριο έπαψε να αποτελεί τη βάση του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος μετά την κατάργηση της μετατρεψιμότητας του 1971. Μετά το Μάρτιο του 1973 το σύστημα του Μπρέττον Γουοτς έπαψε τυπικά να λειτουργεί. Αντικαταστάθηκε προσωρινά τουλάχιστο από το σύστημα της κατευθυνόμενης διακύμανσης.

Οι διαβουλεύσεις που ακολούθησαν για τη μεταρρύθμιση του διεθνούς συστήματος πληρωμών ήταν πολλές και μακροχρόνιες. Τον Απρίλιο του έτους 1976 το Συμβούλιο των Κυβερνητών του ΔΝΤ υιοθέτησε τις προτάσεις ειδικής επιτροπής για την αναγνώριση συστήματος κυμαινόμενων ισοτιμιών. Από την ημερομηνία αυτή έχουμε το νέο νομισματικό σύστημα. Τυπικά όμως το νέο σύστημα επισημοποιήθηκε το 1978 όταν έγιναν οι αλλαγές στο καταστατικό του ΔΝΤ.

1.8. ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ

Η βασική επιδίωξη του συστήματος ελεύθερης διακύμανσης ήταν να ελαττώσει την εξάρτηση της εύρυθμης λειτουργίας του από χρυσό και σταδιακά να τον αντικαταστήσει με Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα ή το χάρτινο χρυσό. Συνεπώς με την επιδίωξη αυτή είναι η κατάργηση της επίσημης τιμής χρυσού που ίσχυε μέχρι τότε. Παραπέρα τα Ε.Τ.Δ. αντικαθιστούν το χρυσό στις συναλλαγές του Ταμείου με τις χώρες - μέλη. Το ταμείο ήδη είχε πωλήσει μέρος των αποθεμάτων χρυσού στις διάφορες χώρες ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες και θα συνεχίσει να ελαττώνει την ποσότητα χρυσού που έχει στη διάθεση του. Όπως είδαμε από το 1978 το gold tranche δηλ. Το 25% της συνεισφοράς κάθε χώρας καταργήθηκε και αντί αυτού οι χώρες - μέλη χρησιμοποιούν συνάλλαγμα και ΕΤΔ έτσι ώστε να μιλούμε πια για «reserve tranche».

Παράλληλα με την πολιτική μείωσης και τελικά κατάργησης του χρυσού ως κύριου συναλλαγματικού αποθέματος το ΔΝΤ αύξησε τη συνεισφορά ή κονότα (quotas) των χωρών - μελών από 29 έως 39 δισεκατομμύρια.

Σε δεύτερη φάση υπήρξε και δεύτερη αύξηση των αποθεμάτων σε 58,6 δισεκατομμύρια. Στον παρακάτω πίνακα δίνονται τα μερίδια των πρώτων επτά χωρών σε quotas όπως αυτά διαμορφώθηκαν μεταξύ 1960 (με μονάδα μέτρησης το δολάριο) και 1980. Οι μεταβολές αντανakλούν τη σχετική σημασία κάθε χώρας σύμφωνα με τα κριτήρια που αναφέραμε πιο πάνω.

Για σύγκριση ο πίνακας περιλαμβάνει τα μερίδια 4 άλλων χωρών.

ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΕΣ (QUOTAS) ΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΔΝΤ

ΧΩΡΑ	1960 σε εκατ. Δολ.	1974 σε	1976 εκατομμύρια	1980 Ε.Τ.Δ.
1. Η.Π.Α.	4125	6700	8405	12608
2. Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ	1950	2800	2925	4388
3. Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑ	787	1600	2156	3234
4. ΓΑΛΛΙΑ	787	1500	1919	2879
5. ΙΑΠΩΝΙΑ	500	1200	1659	2489
6. ΚΑΝΑΔΑΣ	550	110	1357	3036
7. ΙΝΔΙΑ	600	940	1145	1717
8. ΕΛΛΑΔΑ	60	138	185	277
9. ΙΣΠΑΝΙΑ	150	395	557	636
10. ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	66	207	277	415
11. ΤΟΥΡΚΙΑ	86	151	200	300

Από πλευράς ουσιαστικών μεταβολών στην λειτουργία του συστήματος μπορούμε να πούμε ότι βασικά η Συμφωνία του 1976 επισημοποίησε το σύστημα που προϋπήρχε δηλ. Το σύστημα των μεταβλητών ισοτιμιών με παρέμβαση. Το σύστημα είναι γνωστό ως «dirty float» ή με ελεύθερη ερμηνεία «νοθευμένη διακύμανση» ή «ελεγχόμενη διακύμανση». Βλέπουμε εδώ τη διαφορά του νέου συστήματος από αυτό του Μπρέττον Γουντς. Το τελευταίο υποχρέωνε τα μέλη σε διατήρηση σταθερής ισοτιμίας με δυνατότητα προσαρμογής σε περίπτωση βασικής ανισορροπίας ενώ το νέο σύστημα υιοθετεί ελεύθερη διακύμανση αλλά υποχρεώνει τις χώρες - μέλη να παρεμβαίνουν στην αγορά συναλλάγματος για να προλάβουν τυχόν αστάθεια. Η παρέμβαση παίρνει συνήθως τη μορφή ανταλλαγής ή αγοραπωλησίας χρηματικών κυκλοφοριών (swap) μεταξύ δύο ή περισσότερων

χωρών για να ικανοποιηθεί η ζήτηση και προσφορά συναλλάγματος στη διεθνή αγορά χωρίς μεγάλες διακυμάνσεις στις ισοτιμίες. Έτσι π.χ. αν η αγγλική λίρα δώσει δείγματα αστάθειας οι κερδοσκόποι θα επιζητήσουν να μετατρέψουν τις στερλίνες τους σε άλλα νομίσματα που δείχνουν τάσεις ανατίμησης. Ας υποθέσουμε ότι το γερμανικό μάρκο προσελκύει την προσοχή των κερδοσκόπων και ως συνέπεια έχουμε αύξηση της προσφοράς στερλίνας και ζήτησης του γερμανικού μάρκου. Το μάρκο θα τείνει να ανατιμηθεί και η λίρα να υποτιμηθεί. Για να αποφευχθεί κάτι τέτοιο οι κεντρικές τράπεζες της Αγγλίας και Γερμανίας μπορούν να προβούν σε ανταλλαγή νομισμάτων δηλαδή η Αγγλία να αγοράσει μάρκα από τη Γερμανία πληρώνοντας με στερλίνες. Με τον τρόπο αυτό αυξάνονται τα συναλλαγματικά αποθέματα και των δύο χωρών και η Αγγλία μπορεί τώρα να ικανοποιήσει ζήτηση μάρκων χωρίς να ανέβει η τιμή του τελευταίου σε στερλίνες. Το τέχνασμα αυτό ανταλλαγής νομισμάτων από τις κεντρικές Τράπεζες έχει χρησιμοποιηθεί πολλές φορές με επιτυχία τα τελευταία χρόνια. Ας σημειωθεί ότι η ανταλλαγή νομισματικών κυκλοφοριών για το σκοπό αυτό γίνεται νομισματικών κυκλοφοριών για το σκοπό αυτό γίνεται αποκλειστικά σε βραχυχρόνια βάση και τα χρέη που δημιουργούνται πρέπει να πληρωθούν μέσα σε περίοδο 30-45 ημερών.

Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι η υιοθέτηση της κυμαινόμενης ισοτιμίας δεν είναι υποχρεωτική. Οι χώρες - μέλη έχουν την δυνατότητα να διαλέξουν μεταξύ κυμαινόμενης ισοτιμίας και σταθερής ισοτιμίας η οποία θα εκφράζεται σε ΕΤΔ. Η σταθερή ισοτιμία ως εναλλακτική δυνατότητα υποστηρίχθηκε από τη Γαλλία και βρίσκει απήχηση στις περισσότερες υπό-ανάπτυξη χώρες. Η προτίμηση των αναπτυσσόμενων χωρών δικαιολογείται από το γεγονός ότι η διακύμανση ενός νομίσματος που χρησιμοποιείται ως συνάλλαγμα από τη χώρα επηρεάζει τα συναλλαγματικά αποθέματα των χωρών αυτών τα οποία συνήθως είναι ανεπαρκή. Παραπέρα οι χώρες αυτές δεν διαθέτουν καλά οργανωμένα τραπεζικά συστήματα για να εκμεταλλευθούν τυχόν διακυμάνσεις στις τιμές του συναλλάγματος ενώ η προθεσμιακή αγορά κεφαλαίων είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Ρεαλιστικά το σύστημα που προωθείται από τις χώρες με τη μεγάλη δύναμη ψήφου είναι αυτό της «νοθευμένης διακύμανσης». Το Δ.Ν.Τ. για να αποτρέψει δυνατές καταχρήσεις παρεμβάσεων στην ελεύθερη αγορά συναλλάγματος διακήρυξε την πρόθεση να παρακολουθεί και να επιβλέπει τη διαδικασία και έκταση παρέμβασης από τις κεντρικές Τράπεζες των οικονομικά ανεπτυγμένων χωρών. Αλλά παρ' όλες τις διαβεβαιώσεις για την επικράτηση ευταξίας στη λειτουργία του συστήματος οι αναπτυσσόμενες χώρες διατηρούν σοβαρές επιφυλάξεις για το σύστημα ελεύθερης διακύμανσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

2.1. ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Παρακάτω θα επιχειρήσουμε μία κριτική αξιολόγηση της λειτουργίας του τωρινού διεθνούς νομισματικού συστήματος, στην πρώτη εικοσαετία. Στη συνέχεια, θα προσπαθήσουμε να δούμε τις πιθανές μελλοντικές εξελίξεις που διαγράφουν τις προοπτικές του συστήματος.

2.1.1. ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΙΣ ΤΩΝ ΙΣΟΤΙΜΙΩΝ

Με κριτήριο τη σταθερότητα ή μη των ισοτιμιών, πόσο καλά λειτούργησε το τρέχον νομισματικό σύστημα στις δεκαετίες του 1970 και 1980; Δεν φαίνεται να υπάρχει γενική συμφωνία μεταξύ οικονομολόγων στο θέμα αυτό. Ο λόγος είναι ότι το σύστημα ελεγχόμενης διακύμανσης στο διάστημα αυτό λειτούργησε κάτω από ανώμαλες συνθήκες διεθνούς ανταλλαγής στον εμπορευματικό τομέα. Ιδιαίτερα, στη δεκαετία του 1970 οι εξωτερικές επιδράσεις ήταν εξαιρετικά έντονες και αντίξοες. Ο τετραπλασιασμός της τιμής πετρελαίου το 1974 και γενικά η κρίση που ακολούθησε στην αγορά του εμπορεύματος αυτού ήταν ο κύριος παράγοντας σοβαρής ανωμαλίας στην περίοδο αυτή.

Πηγή: IMF Bulletin, διάφορες εκδόσεις.

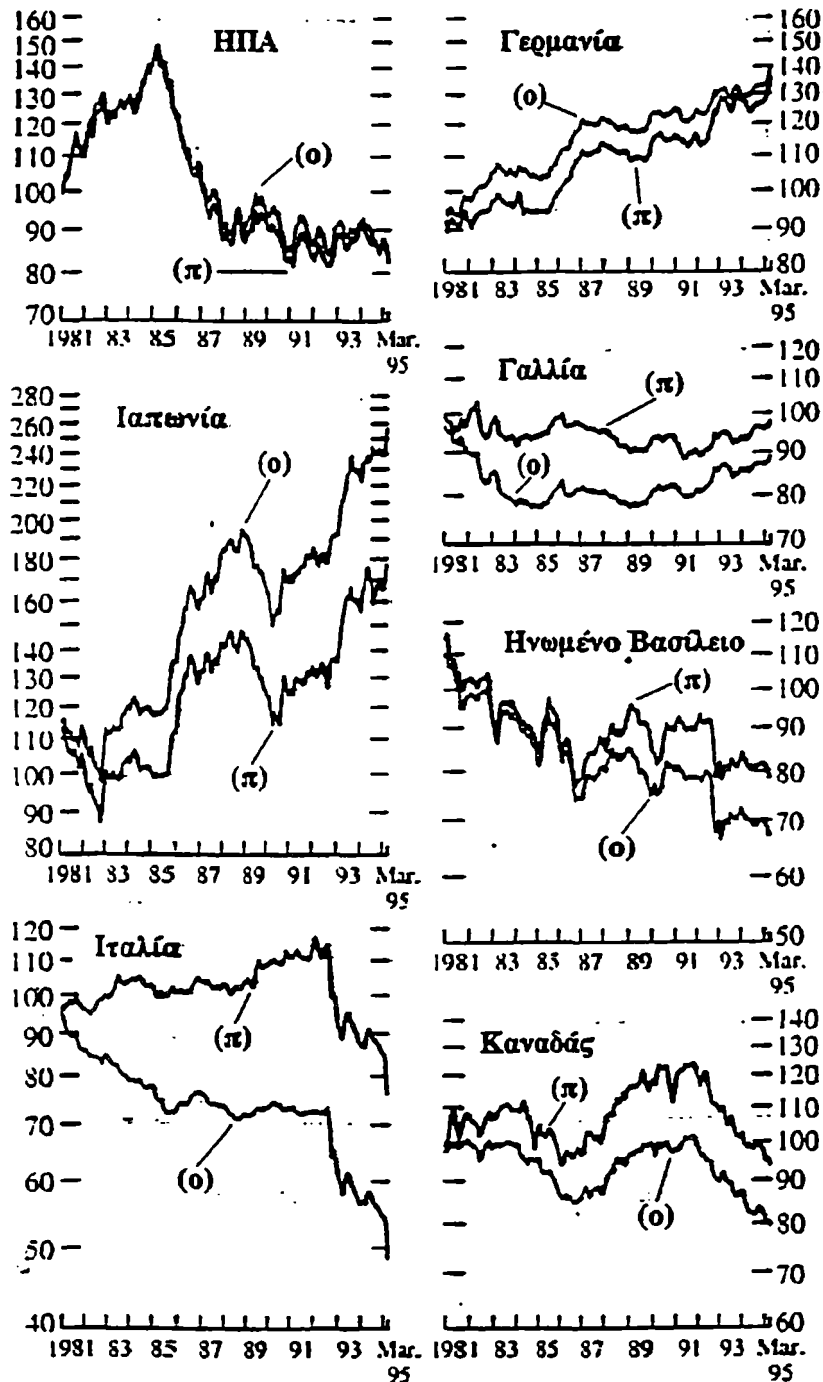
Διάγραμμα 7.1

Όπως δείχνει το Διάγραμμα 2-1, οι κύριες νομισματικές κυκλοφορίες είδαν αρκετά σοβαρές διακυμάνσεις μετά το 1971, όταν καταργήθηκε το σύστημα σταθερής ισοτιμίας. Στο Διάγραμμα 2-1 φαίνεται διακύμανση της ισοτιμίας των κύριων βιομηχανικών χωρών έναντι του δολαρίου και στο Διάγραμμα 2-2 έναντι των ισοτιμιών άλλων χωρών με στάθμιση της σχετικής σημασίας των χωρών αυτών για το εμπόριο γης εν λόγω χώρας (effective exchange rate). Φαίνονται και εδώ οι σημαντικές διακυμάνσεις των ισοτιμιών.

Διάγραμμα 7.2

Αποτελεσματικές* Ισοτιμίες για τις Κύριες Βιομηχανικές Χώρες, 1981-95 (1980 = 100, λογαριθμική κλίμακα)

* (ο): ονομαστικές, (π): πραγματικές

Πηγή: World Economic Outlook, IMF, 1996.

Οι κύριες ευρωπαϊκές χρηματικές κυκλοφορίες κάτω από το σχήμα του «ευρωπαϊκού φιδιού» κράτησαν σχετικά σταθερές τις αποστάσεις μεταξύ τους. Η ανατίμηση του γερμανικού μάρκου (Μάρτιος και Ιούνιος 1973, Οκτώβριος 1976 και Οκτώβριος 1978) που ήταν επιτακτική, δημιούργησε προβλήματα για τις άλλες χώρες του «φιδιού» (Γαλλία, Ολλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Δανία, Νορβηγία και Σουηδία), αλλά γενικά η σταθερότητα των ισοτιμιών στην Ευρώπη ήταν μάλλον αξιοπρόσεκτη. Η Γαλλία ήταν η μόνη χώρα που έδειξε σπασμωδικές αντιδράσεις στη ρευστή κατάσταση της διεθνούς χρηματαγοράς. Τον Ιανουάριο του 1974 εγκατέλειψε το «φίδι» και ξαναγύρισε τον Ιούλιο του 1975, ενώ το Μάρτιο του 1976 ξαναβγήκε από την κοινή διακύμανση των νομισμάτων του «φιδιού». Επίσης, η Σουηδία το 1977 και η Νορβηγία το 1978 εγκατέλειψαν το «φίδι» κάτω από την πίεση μεγάλων ελλειμμάτων στο ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών. Όπως θα δούμε παρακάτω, η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος από τις χώρες της ΕΟΚ το 1979 εξασφάλισε τη σχετική σταθερότητα μεταξύ των νομισμάτων των χωρών - μελών της Κοινότητας.

Πολλές χώρες με λιγότερο ισχυρές χρηματικές κυκλοφορίες κράτησαν σταθερή ισοτιμία με ένα από τα πιο δυνατά νομίσματα, κυρίως το δολάριο και την αγγλική λίρα. Τα νομίσματα αυτά, που είναι προσδεδεμένα στο άρμα του δολαρίου ή της στερλίνας, ακολουθούν, βέβαια, παθητικά την πορεία των πραγμάτων χωρίς να επηρεάζουν καταστάσεις. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα νομίσματα των αναπτυσσόμενων χωρών, οι οποίες είδαμε δεν έχουν οργανωμένες αγορές συναλλάγματος, αλλά και δεν μπορούν να εξασκήσουν επιρροή στη διαμόρφωση καταστάσεων στον τομέα αυτό. Τέλος, μία Τρίτη κατηγορία νομισμάτων είναι αυτή των πετρελαιοπαραγωγών χωρών που εκφράζουν την ισοτιμία του νομίσματος τους σε Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα (Ε.Τ.Δ.).

Συμπερασματικά και σε ότι αφορά τη λειτουργία του τωρινού νομισματικού συστήματος σε σχέση με τη σταθερότητα των ισοτιμιών, βλέπουμε ότι τα ισχυρά νομίσματα αυξομειώθηκαν σημαντικά στις μεταξύ τους ισοτιμίες. Από την πλευρά αυτή και με βάση το κριτήριο της αβεβαιότητας που αναφέραμε παραπάνω, επιβεβαιώνεται και από την μέχρι τώρα εμπειρία μας το γεγονός ότι η κυμαινόμενη ισοτιμία, έστω και αν είναι ελεγχόμενη, υστερεί εκείνης του συστήματος σταθερής ισοτιμίας.

2.1.2. ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ Ο ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

Παραπάνω είδαμε ότι το σύστημα σταθερής ισοτιμίας υπονοεί την άσκηση υπεύθυνης οικονομικής πολιτικής από τις κεντρικές αρχές μίας οικονομίας σε σχέση με την υιοθέτηση διασταλτικής πολιτικής για την καταπολέμηση της ανεργίας. Αυτό γιατί μία τέτοιου είδους πολιτική συνεπάγεται απώλεια συναλλαγματικών αποθεμάτων και έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών. Στο μέτρο όμως που η πολιτική πλήρους απασχόλησης επιδιώκεται με διασταλτικά μέτρα κάτω από το σύστημα σταθερής ισοτιμίας θα έχουμε ως συνέπεια «εξαγωγή» πληθωρισμού στο εξωτερικό αφού η απώλεια συναλλαγματικών αποθεμάτων από τη χώρα που επιδιώκει πλήρη απασχόληση μεταφράζεται σε αύξηση της ζήτησης στη διεθνή αγορά.

Αντίθετα το σύστημα Ελεύθερης διακύμανσης της ισοτιμίας υποτίθεται ότι προκαλεί πληθωριστικά κύματα στο εσωτερικό της χώρας της οποίας το νόμισμα υποτιμάται. Η υποτίμηση του νομίσματος οδηγεί σε αύξηση του κόστους παραγωγής είτε γιατί η εγχώρια παραγωγή που αντικαθιστά σε μεγάλο βαθμό τις εισαγωγές είναι αντιοικονομική.

Με την παραπάνω διάκριση κατά νου είναι εύλογο να διερωτάται κανείς πως είναι δυνατό να εξηγηθεί η πληθωριστική πίεση που χαρακτηρίζει την δεκαετία του 1970 αφού το νομισματικό σύστημα είναι μία παραλλαγή της ελεύθερα κυμαινόμενης ισοτιμίας. Πως εξηγείται λοιπόν η διάσταση της θεωρίας και πραγματικότητας και ποιοι είναι οι παράγοντες που εξηγούν τις έντονες πληθωριστικές πιέσεις που επικράτησαν στη διεθνή οικονομία στη δεκαετία του 1970 και συνέχισαν να απασχολούν τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες στις δεκαετίες του 1980 και 1990;

Καταρχήν η πιο πάνω ανάλυση αιτίου και αιτιατού σε ότι αφορά την εξαγωγή πληθωρισμού και τη δημιουργία πληθωριστικών πιέσεων στο εσωτερικό της χώρας μπορεί να επαληθευτεί και από την τωρινή πραγματικότητα συνύπαρξης κυμαινόμενης ισοτιμίας και διεθνούς πληθωρισμού. Πράγματι αν οι περισσότερες οικονομίες υιοθετήσουν πολιτική πλήρους απασχόλησης και δεν καταπολεμήσουν τον πληθωρισμό αποτελεσματικά στο εσωτερικό της χώρας μπορούμε να δούμε ότι το σύνολο των «εγχώριων» πληθωρισμών συνθέτει το διεθνή πληθωρισμό. Αλλά η εξήγηση των πληθωριστικών πιέσεων σε διεθνές επίπεδο μπορεί να θεμελιωθεί κατά ορισμένους οικονομολόγους και σε διαφορετική βάση που είναι σε άμεση συσχέτιση με το θεσμικό και το δομικό πλαίσιο του νομισματικού συστήματος.

Δηλαδή σύμφωνα με το σύστημα σταθερής ισοτιμίας οι διάφορες χώρες δεν μπορούσαν αν εμμένουν σε διασταλτική πολιτική για την επίτευξη πλήρους απασχόλησης. Κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε αύξηση των τιμών εγχώρια και ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών με συνέπεια την απώλεια συναλλαγματικών αποθεμάτων (για την πληρωμή των ελλειμμάτων). Μετά το 1973 όμως ο περιορισμός αυτής της σταθερής ισοτιμίας έπαψε να υπάρχει και μαζί εξέλιπε και η «δημοσιονομική πειθαρχία» που αναφέραμε. Στο μέτρο που η διακύμανση της ισοτιμίας θα εξασφάλιζε ισορροπία στον εξωτερικό τομέα οι οικονομίες θα ήταν ελεύθερες να επιδιώξουν πλήρη απασχόληση μέσω διασταλτικής πολιτικής. Αυτό έγινε σε μεγάλο βαθμό στη 10ετία 1970. Μαζί με την αύξηση των τιμών καυσίμων η έλλειψη δημοσιονομικής πειθαρχίας αποτέλεσε βασικό αίτιο για τις έντονες πληθωριστικές πιέσεις στη διεθνή οικονομία στην περίοδο αυτή.

Η 10ετία του 1980 έχει να επιδείξει μεγαλύτερη συνεργασιμότητα μεταξύ των βιομηχανικών χωρών στον τομέα της οικονομικής πολιτικής. Στο μεταξύ η κρίση της ενέργειας αμβλύθηκε σημαντικά. Έτσι στα μέσα της 10ετίας του 1980 παρατηρείται μεγαλύτερη νομισματική σταθερότητα ενώ ο πληθωρισμός δαμάστηκε από όλες σχεδόν τις μεγάλες μηχανικές χώρες.

Όμως οι μικρές ανοιχτές οικονομίες ιδιαίτερα αυτές με χαμηλό επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν πρόβλημα πληθωρισμού και μεγάλων διακυμάνσεων στις ισοτιμίες τους. Στις οικονομίες αυτές φαίνεται ότι λειτουργεί το φαινόμενο του φαύλου κύκλου υποτίμησης και πληθωρισμού. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή του φαύλου κύκλου η υποτίμηση μπορεί πρόσκαιρα να βελτιώνει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Όμως οι πληθωριστικές της επιδράσεις (αυξήσεις τιμών εισαγόμενων προϊόντων, αύξηση τιμών εγχώρια με την τόνωση της ζήτησης για εγχώρια προϊόντα) οδηγούν σε αυξητικές προσαρμογές στους μισθούς και γενικά στο κόστος ώστε η τελική αύξηση των τιμών να υπεραντισταθμίζει τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μέσω της υποτίμησης. Σε τελευταία ανάλυση η αρχική υποτίμηση οδηγεί μετά πάροδο ενός χρονικού διαστήματος στην ανάγκη για άλλη υποτίμηση.

2.2. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΣΤΑΘΕΡΗΣ ΚΑΙ ΚΥΜΑΙΝΟΜΕΝΗΣ ΙΣΟΤΙΜΙΑΣ

2.2.1. ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

Από τα βασικά πλεονεκτήματα της κυμαινόμενης ισοτιμίας είναι η σχετική αυτονομία του εξωτερικού τομέα αναφορικά με τη διατήρηση της ισορροπίας ή την αποκατάσταση της ισορροπίας σε περίπτωση ελλείμματος ή πλεονάσματος στο ισοζύγιο πληρωμών. Αυτή η διαδικασία προσαρμογής υποτίθεται ότι παρουσιάζει κατά το σύστημα αυτό πλεονέκτημα ότι η αυξομείωση της τιμής συναλλάγματος πραγματοποιείται σε ανταπόκριση αυξημένης ζήτησης ή υπερπροσφοράς συναλλάγματος έτσι ώστε η επίτευξη και διατήρηση της ισορροπίας να επέρχεται ως αποτέλεσμα της μεταβολής της τιμής συναλλάγματος χωρίς να απαιτείται παρέμβαση των δημοσιονομικών ή νομισματικών αρχών. Με την έννοια αυτή η άσκηση πολιτικής οικονομικής σταθερότητας μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς κανέναν επηρεασμό από την κατάσταση που επικρατεί στον εξωτερικό τομέα.

Στην περίπτωση σταθερών ισοτιμιών, η επίτευξη ισορροπίας στον εξωτερικό τομέα με πλήρη απασχόληση στον εσωτερικό απαιτεί προσεκτικούς χειρισμούς. Πολλές φορές η πολιτικής της πλήρους απασχόλησης δημιουργεί την τάση πληθωρισμού στην οικονομία. Οι πληθωριστικές πιέσεις οδηγούν συνήθως σε έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών. Για να εξαλειφθεί το έλλειμμα είναι δυνατό οι κεντρικές οικονομικές αρχές να καταφύγουν σε συσταλτική πολιτική πράγμα που μπορεί να επαναφέρει την οικονομία σε κατάσταση ύφεσης. Έτσι η εμμονή στη χρησιμοποίηση της σταθερής ισοτιμίας μπορεί να κοστίζει στην οικονομία την μείωση της παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών.

Ενώ όμως είναι γεγονός ότι η σταθερή - προσαρμόσιμη ισοτιμία παρεμβάλλεται στην υλοποίηση της οικονομικής πολιτικής της πλήρους απασχόλησης το πλεονέκτημα της μεταβλητής ισοτιμίας με την έννοια αυτή είναι συγκριτικό μάλλον παρά απόλυτο. Έτσι προβάλλεται το επιχείρημα από τους υποστηρικτές του συστήματος της σταθερής ισοτιμίας ότι η υποτίμηση του νομίσματος μίας χώρας μπορεί να βελτιώνει την ανταγωνιστικότητα αλλά συνοδεύεται από πληθωριστικές πιέσεις. Η αυξητική επίδραση στο γενικό επίπεδο των τιμών είναι το αποτέλεσμα της αύξησης αρχικά της τιμής των εισαγωγών μετά την υποτίμηση. Οι πληθωριστικές πιέσεις θα είναι τόσο πιο έντονες όσο μεγαλύτερη είναι η εξάρτηση μίας χώρας από το εμπόριο γενικά και ειδικότερα από τις

εισαγωγές. Έτσι αν η οριακή ροπή για εισαγωγές είναι εξαιρετικά υψηλή π.χ. 50% μπορεί να υποστηρίξει κανείς ότι μία υποτίμηση του νομίσματος κατά 20% είναι δυνατό να προκαλέσει πληθωρισμό της τάξης περίπου του 10%. Κατά πάσα πιθανότητα όμως η αύξηση των τιμών θα είναι μικρότερη από το ποσοστό αυτό δεδομένου ότι η μείωση της ζήτησης μετά την αύξηση των τιμών των εισαγόμενων προϊόντων θα οδηγήσει σε μείωση της τιμής των εισαγωγών. Φυσικά το τελικό αποτέλεσμα της μεταβολής των τιμών θα εξαρτηθεί από την ελαστικότητα της προσφοράς των εγχώριων προϊόντων προς τα οποία μετατίθεται η ζήτηση μετά την αύξηση της τιμής των εισαγωγών. Στο μέτρο που οι παραγωγικές μονάδες εξαγωγών και εισαγωγίμων προϊόντων χρησιμοποιούν πρώτες ύλες από το εξωτερικό οι τιμές των προϊόντων αυτών θα αυξηθεί μετά την αύξηση του κόστους εισαγωγής που ακολουθεί την υποτίμηση. Θα πρέπει επομένως να συνεκτιμηθούν οι πιο πάνω παράγοντες στον υπολογισμό της αυξητικής επίδρασης που ασκεί η υποτίμηση πάνω στο γενικό επίπεδο τιμών της χώρας που καταφεύγει στο μέτρο αυτό.

Συνοψίζοντας βλέπουμε ότι το σύστημα της κυμαινόμενης τιμής συναλλάγματος υποτίθεται ότι πλεονεκτεί στο θέμα της προσαρμογής κατά ότι κάνει πιο εύκολη την άσκηση στη χώρα μιας πολιτικής πλήρους απασχόλησης. Και αυτό γιατί επιτρέπει την άσκηση διασταλτικής οικονομικής πολιτικής. Αυτή μπορεί να προκαλέσει αύξηση τιμών και επομένως απώλεια ανταγωνιστικότητας. όμως με την ελεύθερη διακύμανση της ισοτιμίας ο εξωτερικός τομέας μπορεί να εξασφαλίσει την ανταγωνιστικότητα του.

2.2.2. ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ

Στο θέμα των πλεονεκτημάτων καθενός από τα δύο συστήματα όσον αφορά την εξασφάλιση ρευστότητας υπάρχει σχεδόν πλήρης συμφωνία στους οικονομολόγους ότι το σύστημα κυμαινόμενης ισοτιμίας είναι προτιμότερο από την άποψη αυτή. Με το σύστημα αυτό υποτίθεται ότι δεν υπάρχει ανάγκη να διατηρούν οι νομισματικές αρχές μίας χώρας συναλλαγματικά αποθέματα για την αντιμετώπιση προβλημάτων «ανοίγματος» στο ισοζύγιο πληρωμών. Εφόσον η αυξομείωση της τιμής συναλλάγματος θα εξασφάλιζε πάντα την εξίσωση προσφοράς και ζήτησης συναλλάγματος οι χώρες δεν θα αντιμετώπιζαν καν πρόβλημα χρηματοδότησης των ελλειμμάτων στο ισοζύγιο πληρωμών.

Το πρόβλημα της ρευστότητας αποτελεί ένα από τα πιο τρωτά σημεία του συστήματος των σταθερών ισοτιμιών. Το πρόβλημα πήρε ασυνήθιστη οξύτητα στις αρχές του τρέχοντος αιώνα όταν η αύξηση της παραγωγής του χρυσού σε ετήσια βάση υστερούσε πολύ σε σύγκριση με τον όγκο του εμπορίου. Όπως θα δούμε παρακάτω το πρόβλημα της ρευστότητας δεν επιλύθηκε μετά το 1944 όταν τέθηκε σε εφαρμογή το σύστημα των σταθερών προσαρμόσιμων ισοτιμιών. Αντίθετα εξαιτίας της υπέρμετρης εξάρτησης του συστήματος από την προσφορά χρυσού και του δολαρίου το πρόβλημα αυτό πήρε τέτοια οξύτητα που έγινε το επίκεντρο της κριτικής του συστήματος κατά τη 10ετία του '60.

2.2.3. ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑ, ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΑ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ

Το πλεονέκτημα της μεταβλητής ισοτιμίας σε σχέση με τη ρευστότητα του συστήματος ατονεί σημαντικά εξαιτίας του γεγονότος ότι η συχνή μεταβολή της τιμής του συναλλάγματος υπονοεί ότι υπάρχει θέμα αβεβαιότητας και κερδοσκοπίας. Πράγματι η κυμαινόμενη ισοτιμία δεν επιβληθεί την ανάπτυξη του εμπορίου κατά την άποψη ορισμένων οικονομολόγων δεδομένου ότι οι εισαγωγείς και εξαγωγείς υφίστανται την επίδραση της αστάθειας της ισοτιμίας. Έτσι για παράδειγμα ο εισαγωγέας που αναλαμβάνει την υποχρέωση πληρωμής μετά από τρεις μήνες σε συνάλλαγμα είναι επόμενο να έχει επιφυλάξεις και ενδοιασμούς για να κάνει σήμερα παραγγελία αν η αγορά συναλλάγματος δείχνει σημεία αστάθειας. Παρόμοιες ανασταλτικές επιδράσεις έχει το σύστημα της μεταβαλλόμενης ισοτιμίας στις εξαγωγές και στα κεφάλαια στη διεθνή αγορά.

Είναι λογικό για τους εμπορευόμενους γενικά τους τραπεζίτες και τις κεντρικές δημόσιες υπηρεσίες μίας χώρας να παίρνουν αρνητική θέση στις προτάσεις πολλών οικονομολόγων για την καθιέρωση του συστήματος κυμαινόμενης ισοτιμίας. Είναι βέβαια δυνατό οι συναλλασσόμενοι στη διεθνή αγορά να καλυφθούν με τη χρησιμοποίηση της Προθεσμιακής Αγοράς Συναλλάγματος. Κάτω όμως από συνθήκες μεταβαλλόμενων ισοτιμιών το κόστος χρησιμοποίησης των ευκολιών που παρέχει η αγορά αυτή θα είναι σχετικά αυξημένο. Εξαιτίας της συχνής μεταβολής της τιμής συναλλάγματος και του μεγάλου εύρους που έχει η μεταβλητότητα της το κόστος του «χετζινγκ» (hedging) ανάμενεται να είναι σημαντικά υψηλότερο από ότι σε καθεστώς σταθερής ισοτιμίας.

Ένα σχετικό επιχείρημα κατά της χρήσης του συστήματος των μεταβλητών ισοτιμιών είναι ότι προκαλεί κερδοσκοπία μεγάλης έκτασης. Η κερδοσκοπία στις μεταβολές των ισοτιμιών επιτείνει την κατάσταση αβεβαιότητας στη διεθνή αγορά και επομένως δυσχεραίνει τη μεγέθυνση της διεθνούς ανταλλαγής αγαθών και υπηρεσιών. Έτσι η κερδοσκοπία μπορεί να προκαλέσει διακυμάνσεις στην τιμή συναλλάγματος που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματική κατάσταση. Η αν υπάρξει μία τάση για μεταβολή της ισοτιμίας που θεμελιώνεται σε πραγματικούς παράγοντες, οι κερδοσκόποι μπορούν να επιταχύνουν την μεταβολή. Για παράδειγμα αν η χώρα Α περνάει περίοδο πληθωρισμού και η αγοραστική αξία του νομίσματος της μειώνεται σε σχέση με άλλες νομισματικές μονάδες οι κερδοσκόποι μπορεί να χειροτερεύσουν την τάση αυτή για υποτίμηση της κυκλοφορίας με το να προβούν σε μαζικές πωλήσεις στην αγορά συναλλάγματος του νομίσματος της χώρας Α και στο μέτρο που η χώρα αυτή επηρεάζει τη διεθνή αγορά σημαντικά θα προκαλέσει διατάραξη της σταθερότητας σε άλλες οικονομίες.

Η αρνητική επίδραση του κερδοσκόπου είναι μεγαλύτερη αν η κερδοσκοπική δραστηριότητα στηρίζεται σε εσφαλμένες προβλέψεις. Έτσι στο παράδειγμα μας εδώ οι πληθωριστικές πιέσεις της χώρας Α μπορεί να είναι προσωρινής φύσης και δεν δικαιολογούν υποτίμηση της χρηματικής μονάδας της χώρας σε μεγάλο βαθμό. Η εσφαλμένη εκτίμηση του κερδοσκόπου όμως παρεμβάλλεται σαν εμπόδιο στην αποκατάσταση της σταθερότητας στο εσωτερικό ενώ συγχρόνως έχει μειωτική επίδραση στον όγκο του εμπορίου. Η κερδοσκοπία στην περίπτωση αυτή είναι αποσταθεροποιητική. Είναι δυνατό η κερδοσκοπία να έχει σταθεροποιητικές επιδράσεις στην αγορά συναλλάγματος αν οι κερδοσκόποι αγοράζουν συνάλλαγμα όταν η τιμή του είναι χαμηλή και το πωλούν όταν η τιμή του είναι υψηλή. Αυτό θα συμβεί αν οι κερδοσκόποι προβλέπουν μεταβολή στην τάση που ήδη υπάρχει. Στις περισσότερες από τις περιπτώσεις αυτές όμως η κερδοσκοπική δραστηριότητα οδηγεί σε επιδείνωση της αστάθειας που υπάρχει ήδη στην αγορά συναλλάγματος. Αλλά κατά την άποψη των υποστηρικτών της κυμαινόμενης ισοτιμίας η κερδοσκοπία αποτελεί αρκετά σοβαρό πρόβλημα και στην περίπτωση των σταθερών - προσαρμόσιμων ισοτιμιών όπως δείχνει η πείρα της τελευταίας 10ετίας ζωής του συστήματος αυτού.

2.2.4. ΜΙΑ ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Προφανώς τα παραπάνω κριτήρια της προσαρμογής σταθερότητας και ρευστότητας δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη χωριστά δεδομένου ότι υπάρχει σημαντική αλληλεξάρτηση και επικάλυψη των επιμέρους θεμάτων στα οποία αναφέρονται. Η ικανοποίηση του ενός κριτηρίου από έναν τύπο Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος μπορεί να προδιαγράψει εν μέρει την έλλειψη προβλήματος αναφορικά με την ικανοποίηση των άλλων κριτηρίων ενώ συγχρόνως να προϋποθέσει αρνητικό αντιστάθμισμα όσον αφορά την ικανοποίηση του τρίτου κριτηρίου. Ας δούμε παρακάτω ενδεικτικά τρεις περιπτώσεις που επιβεβαιώνουν τη θέση αυτή.

α) Το σύστημα των κυμαινόμενων ισοτιμιών υπερέχει από αυτό των σταθερών ισοτιμιών στο θέμα της ρευστότητας εφόσον αυτό διευθετείται με την αυξομείωση της τιμής συναλλάγματος. Αυτό υπονοεί επιδράσεις προς αντίθετες κατευθύνσεις σε σχέση με τα άλλα δύο κριτήρια προσαρμογής και εμπιστοσύνης, ή σταθερότητας. Όσον αφορά το πρώτο την προσαρμογή, η επίδραση είναι ευμενής. Η αυξομείωση όμως της τιμής υποδηλώνει αβεβαιότητα λόγω των κινδύνων που αναλαμβάνουν οι εμπορευόμενοι. Έτσι στην περίπτωση παθητικού ισοζυγίου μίας χώρας της οποίας τα προϊόντα έχουν ανελαστική ζήτηση η αποκατάσταση της ισορροπίας προϋποθέτει σημαντικές μεταβολές στην τιμή συναλλάγματος. Η διακύμανση της τιμής όμως εντείνει την κερδοσκοπική δραστηριότητα και επιδρά ανασχετικά στην επέκταση του διεθνούς εμπορίου.

β) Σχετικά με το κριτήριο κινδύνου ή αβεβαιότητας που αναφέραμε παρακάτω θα πρέπει να τονιστεί ότι η θεώρηση ενός τέτοιου θέματος θα πρέπει να γίνει από ευρύτερη μακροοικονομική σκοπιά και όχι κάτω από το στενότερο πρίσμα της διακύμανσης της ισοτιμίας. Θα πρέπει δηλαδή να ληφθεί υπόψη κατά πόσο το νομισματικό σύστημα εξυπηρετεί καλύτερα τους σκοπούς της οικονομικής μεγέθυνσης και της επίτευξης πλήρους απασχόλησης χωρίς πληθωρισμό. Το μακροοικονομικό αυτό τρίπτυχο: πλήρης απασχόληση, οικονομική σταθερότητα (οικονομική πρόοδος χωρίς πληθωρισμό) και οικονομική μεγέθυνση είναι ο στόχος κάθε χώρας. Οι κεντρικές οικονομικές υπηρεσίες κάθε χώρας επιδιώκουν την επίτευξη του αντικειμενικού αυτού σκοπού χρησιμοποιώντας τα πιο κατάλληλα μέτρα οικονομικής πολιτικής. Η εκλογή του «κατάλληλου» διεθνούς νομισματικού

συστήματος επομένως θα πρέπει να εξεταστεί μέσα στο γενικότερο αυτό πλαίσιο της επιτυχίας των παραπάνω στόχων. Το γεγονός ότι το σύστημα σταθερής ισοτιμίας εξασφαλίζει σταθερότητα στην αγορά συναλλάγματος για σχετικά μακρά χρονικά διαστήματα δεν αποτελεί αναγκαστικά πειστικό επιχείρημα για την υιοθέτηση του συστήματος αυτού αν δεν προσφέρεται για τη σταθερή οικονομική μεγέθυνση μίας οικονομίας μακροχρόνια. Οι υποστηρικτές της μεταβλητής ισοτιμίας υπογραμμίζουν το γεγονός ότι μακροχρόνια η ισοτιμία αντανακλά τις εξελίξεις στα πραγματικά οικονομικά μεγέθη μίας οικονομίας. Ο μηχανισμός της αγοράς στην προκειμένη περίπτωση είναι ο μόνος σωστός καθοριστικός παράγοντας των εξελίξεων αυτών. Η παρέμβαση για τον καθορισμό της τιμής συναλλάγματος από τις κεντρικές αρχές μπορεί να στηρίζεται σε εσφαλμένη εκτίμηση. Κατά τη σχολή των μονεταριστών είναι μάλλον απίθανο η σταθερή τιμή συναλλάγματος να αντανακλά την ορθή ισοτιμία αγοραστικής δύναμης δύο νομισμάτων. Ας σημειωθεί ότι οι μονοταριστές βασικά υποστηρίζουν το σύστημα της ελεύθερης διακύμανσης του συναλλάγματος.

γ) Είδαμε παραπάνω σε σχέση με το κριτήριο της προσαρμογής ότι το σύστημα σταθερής ισοτιμίας υπονοεί σχετική «πειθαρχία» και συντηρητικότητα από τις κεντρικές οικονομικές υπηρεσίες μίας χώρας στην άσκηση οικονομικής πολιτικής για την επιτυχία πλήρους απασχόλησης. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τη διασταλτική πολιτική. Έτσι η αύξηση των κρατικών δαπανών ή της προσφοράς χρήματος μπορεί να προσφέρεται ως ένα αποτελεσματικό μέσο για την επίτευξη πλήρους απασχόλησης αλλά μία τέτοια πολιτική συνεπάγεται συνήθως απώλεια συναλλαγματικών διαθεσίμων. Ο λόγος είναι ότι το επίπεδο των τιμών ανεβαίνει μετά τη διασταλτική πολιτική και η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας πέφτει στη διεθνή αγορά με αποτέλεσμα η ζήτηση αγαθών να ικανοποιείται σε μεγάλο βαθμό από το εξωτερικό με εισαγωγές. Ας σημειωθεί όμως ότι η απώλεια συναλλάγματος από την οικονομία σημαίνει επίσης ότι η χώρα αυτή «εξάγει» τον πληθωρισμό της στη διεθνή αγορά. Πράγματι με την αύξηση των τιμών εγχώρια, η ζήτηση στρέφεται στο εξωτερικό πράγμα που προκαλεί αύξηση των τιμών. Στο μέτρο που η χώρα αυτή έχει σχετικά μεγάλη ζήτηση για εισαγωγές οι τιμές στη διεθνή αγορά θα αυξηθούν σημαντικά. Αλλά αυτό σημαίνει ότι η συγκεκριμένη χώρα θα έχει παθητικό ισοζύγιο πληρωμών σαν συνέπεια της διασταλτικής πολιτικής.

Βλέπουμε εδώ ότι στην περίπτωση σταθερής ισοτιμίας η διασταλτική πολιτική οδηγεί σε πληθωρισμό έξω από τη χώρα που ασκεί την πολιτική πλήρους απασχόλησης. Αν αντί σταθερής ισοτιμίας είχαμε σύστημα ελεύθερης διακύμανσης η διασταλτική πολιτική και η αρχική αύξηση των τιμών θα οδηγούσε αναπόφευκτα σε υποτίμηση της χρηματικής κυκλοφορίας της χώρας χωρίς να έχουμε απώλεια συναλλαγματικών διαθεσίμων. Στην περίπτωση αυτή ο πληθωρισμός θα εντοπιστεί μέσα στη χώρα και δεν θα εξαπλωθεί στη διεθνή οικονομία. Αυτό σημαίνει ότι το σύστημα μεταβλητής ισοτιμίας επιτρέπει την άσκηση διασταλτικής πολιτικής χωρίς αυτή να συνεπάγεται έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών. Το τίμημα βέβαια μίας τέτοιας πολιτικής είναι ο πληθωρισμός στο εσωτερικό της οικονομίας. Αντίθετα στην περίπτωση σταθερής ισοτιμίας η διασταλτική πολιτική συνεπάγεται έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών αλλά και μεταβίβαση μέρους του πληθωρισμού στο εξωτερικό.

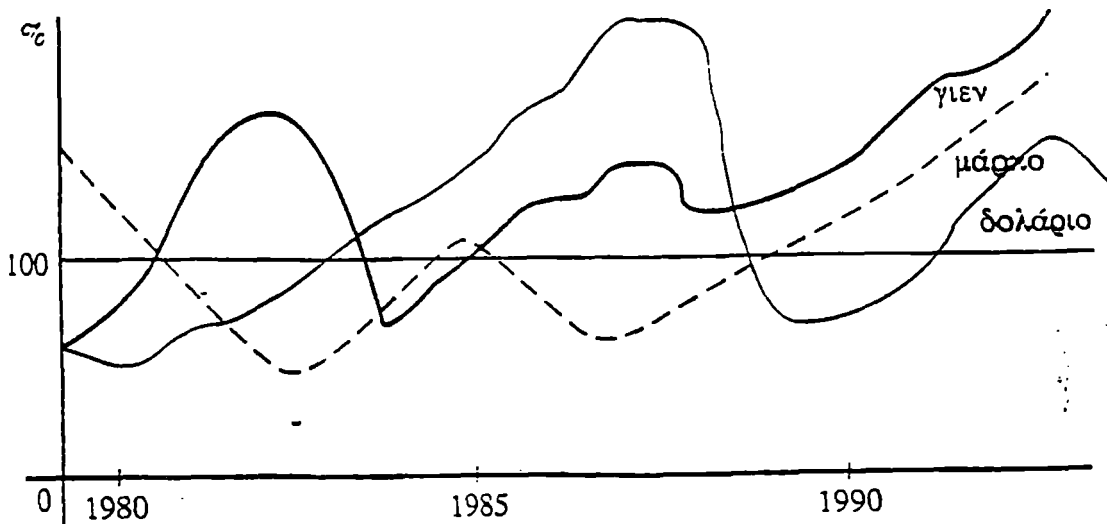
Συμπερασματικά βλέπουμε ότι τα παραπάνω κριτήρια είναι σχετικά και η θεώρηση του προβλήματος πρέπει να είναι σφαιρική ώστε να είναι δυνατή η τοποθέτηση μας απέναντι στο σύστημα της σταθερής ή κυμαινόμενης ισοτιμίας. Είναι αναπόφευκτο επομένως κατά τη συζήτηση των πλεονεκτημάτων καθενός συστήματος να εξαρτάμε την προτίμηση μας από τη σχετική βαρύτητα που δίνουμε σε συγκεκριμένα κριτήρια. Η έλλειψη αντικειμενικών και απόλυτων κριτηρίων υπονοεί ότι ο υποκειμενικός παράγοντας παρεμβαίνει σε μεγάλη έκταση κατά τη συζήτηση του εξαιρετικά αντιφατικού αυτού θέματος. Εξάλλου όπως θα δούμε παρακάτω οι θέσεις των επίσημων αντιπροσώπων των διαφόρων χωρών στα σχετικά συνέδρια για τη μεταρρύθμιση του ΔΝΣ διαφέρουν σημαντικά ανάλογα με τα χαρακτηριστικά των οικονομιών των χωρών και των συγκεκριμένων καταστάσεων που επικρατούν σε αυτές.

2.3. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΙΣΟΤΙΜΙΑΣ ΑΓΟΡΑΣΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Το διεθνές νομισματικό σύστημα της ελεγχόμενης διακύμανσης μετά εικοσαετή σχεδόν λειτουργία βρίσκεται σε φάση προβληματική. Η γνωστή τάση αναβολής λήψης δραστικών μέτρων για τη βελτίωση της λειτουργικότητας του οδήγησε σε συσσώρευση προβλημάτων, τα οποία εκπηγάζουν από τις βασικές διαρθρωτικές αδυναμίες, που αναφέραμε παραπάνω. Οι υποστηρικτές του

συστήματος στο παρελθόν αναγνωρίζουν τώρα ότι το σύστημα αδυνατεί να λειτουργήσει ικανοποιητικά στον τομέα, όπου υποτίθεται ότι έχει και το κύριο πλεονέκτημα έναντι του συστήματος σταθερής ισοτιμίας, δηλαδή στον καθορισμό «σωστών» ισοτιμιών.

Πολλοί οικονομολόγοι, κυρίως της μονεταριστικής σχολής, εξέφρασαν την πεποίθηση στην αρχή της λειτουργίας του συστήματος, ότι οι ισοτιμίες μεταξύ των νομισμάτων βιομηχανικών χωρών θα αντανakλούσαν την αγοραστική αξία της χρηματικής κυκλοφορίας σε κάθε χώρα. Η αντιστοιχία αυτή είναι η πεμππουσία της Θεωρίας της Ισοτιμίας των Αγοραστικών Δυνάμεων (Purchasing Power Parity). Κατά τη θεωρία αυτή, η ακριβής ή «σωστή» ισοτιμία $1 \text{ £} = 2 \text{ DM}$ θα έπρεπε να σημαίνει ότι στην Αγγλία αγοράζεις με μία στερλίνα ό,τι αγοράζεις στην Γερμανία με 2 μάρκα. Παραπέρα, εάν λόγω πληθωρισμού στην Αγγλία η αγοραστική αξία της στερλίνας έπεφτε, αυτό θα έπρεπε να επηρεάσει αμέσως την ισοτιμία με ανατίμηση του μάρκου, εάν υποτεθεί ότι το επίπεδο τιμών μένει σταθερό στη Γερμανία.

Διάγραμμα 7.3

Σε τι βαθμό ανταποκρίνεται αυτό στην πραγματικότητα κάτω από το τρέχον σύστημα; Η απάντηση είναι ότι στη διάρκεια της πρώτης εικοσαετίας του συστήματος είχαμε σοβαρές αποκλίσεις των ισοτιμιών από αυτές, που θα έπρεπε να μας δίνουν οι πραγματικές οικονομικές καταστάσεις σε κάθε χώρα. Για μεγάλα χρονικά διαστήματα είχαμε υπερέτιμηση του δολαρίου, καθώς και άλλων νομισμάτων. Ως συνέπεια, το αμερικάνικο ισοζύγιο πληρωμών είχε συσσωρευση πολύ μεγάλων ελλειμμάτων με αντίστοιχα πλεονάσματα σε άλλες χώρες, όπως η Ιαπωνία και η Δ. Γερμανία. Στο Διάγραμμα 2-3 απεικονίζονται οι αποκλίσεις των νομισμάτων των τριών αυτών χωρών από τη γραμμή της ισοτιμίας, η οποία θα ίσχυε σύμφωνα με τη Θεωρία της Ισοτιμίας Αγοραστικών Δυνάμεων.

Βλέπουμε λοιπόν ότι η παρουσία αυτών των ανισορροπιών είναι, μεταξύ άλλων, συνέπεια της ανεπάρκειας του διεθνούς νομισματικού συστήματος. Η υποτιθέμενη ευελιξία του στο σημείο αυτό αποδεικνύεται μειωμένη ή και ανύπαρκτη.

Σύμφωνα με τη Θεωρία της Ισοτιμίας Αγοραστικής Δύναμης οι αποκλίσεις αυτές μπορεί να είναι αναπόφευκτες βραχυχρόνια. Μακροχρόνια όμως θα πρέπει να υπάρχει σύγκλιση των ισοτιμιών, σύμφωνα με αυτά που υπαγορεύει η θεωρία αυτή. Η εμπειρία του συστήματος έδειξε ότι η θεωρία επαληθεύεται μόνο στο επίπεδο της τάσης για σύγκλιση ισοτιμίας και αντιστοιχίας αγοραστικής δύναμης.

2.4. ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Ένα από τα πιο ευοίωνα σημεία για μελλοντικές εξελίξεις στην αποτελεσματική μεταρρύθμιση του συστήματος είναι η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος (ΕΝΣ) το Μάρτιο του 1979. Το σύστημα αυτό έγινε στα πλαίσια της στενότερης οικονομικής συνεργασίας των χωρών - μελών της Κοινής Αγοράς, με απώτερο σκοπό τη δημιουργία Νομισματικής Ένωσης και τελικά πλήρους Οικονομικής Ένωσης.

Βασικά το ΕΝΣ απέβλεπε αρχικά στην αναβίωση του «ευρωπαϊκού φιδιού» για την ελαχιστοποίηση της διακύμανσης μεταξύ των ισοτιμιών των χωρών - μελών της ΕΟΚ. Όπως είδαμε παραπάνω, με την αποχώρηση της Σουηδίας (1977), της Νορβηγίας (1978) και της Γαλλίας, η οικονομική συνεργασία των ευρωπαϊκών χωρών στο νομισματικό τομέα είχε ατονήσει. Η ανοδική πορεία του γερμανικού

μάρκου είχε δημιουργήσει προβλήματα για τις λιγότερο ισχυρές χρηματικές κυκλοφορίες, που δεν μπορούσαν να ακολουθήσουν την ανατίμηση του μάρκου. Για τις χώρες μη μέλη της Κοινής Αγοράς το τίμημα του ελλείμματος στο ισοζύγιο πληρωμών ήταν υπερβολικά υψηλό, προκειμένου να παραμείνουν στο «ευρωπαϊκό φίδι». Οι χώρες-μέλη της ΕΟΚ, όμως, έχουν πολλά οφέλη να αποκομίσουν από τη σταθερότητα ισοτιμίας των νομισμάτων τους. Έτσι αποφασίστηκε ότι οι χώρες-μέλη δεν θα επιτρέψουν στις νομισματικές τους μονάδες να αποκλίνουν περισσότερο από 2,25% από την κεντρική ισοτιμία, που είναι αυτή που επικρατούσε τη χρονολογία δημιουργίας του ΕΝΣ.

Το ΕΝΣ επιδιώκει, επίσης, της δημιουργία Ευρωπαϊκού συναλλάγματος. Ήδη η Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα (ΕΝΜ), European Currency Unit (ECU) αντικατέστησε την Ευρωπαϊκή Λογιστική Μονάδα. Η τελευταία χρησιμοποιήθηκε από το 1969 μέχρι το 1979 ως λογιστική μονάδα υπολογισμού της συνεισφοράς κάθε χώρας στον κοινό προϋπολογισμό της Κοινής Αγοράς. Η Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα (ΕΝΜ) βρίσκεται στο επίκεντρο του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος. Πρόκειται στην ουσία για ένα συμβατικό νόμισμα, που αποτελείται από ένα «καλάθι» των νομισματικών κυκλοφοριών των χωρών - μελών. Η οικονομική δύναμη και η σημασία κάθε χώρας χρησιμοποιείται ως κριτήριο για να καθοριστεί η συμμετοχή κάθε εθνικού νομίσματος στη σύνθεση της ΕΝΜ. Έτσι, οι μεταβολές στις ισοτιμίες των ατομικών νομισμάτων επηρεάζουν την αξία της ΕΝΜ, σύμφωνα με το ποσοστό συμμετοχής τους στο «καλάθι». Περιοδικά το ΕΝΣ προβλέπει επαναπροσδιορισμό της σχετικής σημασίας κάθε νομίσματος με καθορισμό νέων σχέσεων ECU και των νομισμάτων των χωρών. Η αναγωγή της ECU σε εθνικό νόμισμα είναι εύκολη, εάν γνωρίζουμε την ισοτιμία του νομίσματος με τα νομίσματα των άλλων χωρών της ΕΟΚ. Πολλαπλασιάζοντας αυτή την ισοτιμία με το ποσό συμμετοχής κάθε νομίσματος στην ECU και προσθέτοντας τα γινόμενα παίρνουμε την ECU σε μονάδες του υπόψη νομίσματος.

Το σύστημα προβλέπει προληπτικά μέτρα για να αποφευχθούν σοβαρές διακυμάνσεις ενός νομίσματος, δηλαδή διακυμάνσεις πέρα από την προβλεπόμενη maximum αυξομείωση μεταξύ δύο χρηματικών κυκλοφοριών. Η ΕΝΜ χρησιμοποιείται ως βάση για τον υπολογισμό του «δείκτη απόκλισης» (divergence

indicator). Πράγματι, κάθε νόμισμα «εκφράζεται» σε ENM, όπως δείχνει ο παρακάτω πίνακας, όπου δίνονται οι σχέσεις ισοτιμιών στην αρχή της λειτουργίας του ΕΝΣ.

**Αρχική Σχέση Ευρωπαϊκής Νομισματικής Μονάδας και Νομισματικών
Μονάδων των Χωρών - Μελών**

Νόμισμα	Ποσό Εθνικού Νομίσματος στο ECU	Αριθμός νομισματικών μονάδων εθνικού νομίσματος κατά ENM
Βελγικό φράγκο	3,66	39,85
Δανική κορόνα	0,217	7,36
Γερμανικό μάρκο	0,828	2,48
Γαλλικό φράγκο	1,115	5,85
Ιταλική λίρα	109	1159,42
Ιρλανδική λίρα	0,0076	0,67
Ολλανδικό φιορίνι	0,286	2,75
Αγγλική λίρα	0,0885	0,67

Αν τώρα ένα νόμισμα τείνει να αποκλίνει κατά 75% ή παραπάνω από το προκαθορισμένο περιθώριο διακύμανσης, θα πρέπει να γίνει παρεμβολή από τη χώρα του νομίσματος για να επαναφέρει το νόμισμα στην κεντρική του ισοτιμία. Τα μέτρα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είναι δημοσιονομικά ή νομισματικά. Το κατεξοχήν μέτρο που χρησιμοποιείται σε μία τέτοια περίπτωση είναι η ανταλλαγή (swap) νομισμάτων μεταξύ της κεντρικής τράπεζας της χώρας και αυτής άλλων χωρών. Αυτός ο μηχανισμός ένταξης ενός νομίσματος και καθορισμού της ισοτιμίας του στα πλαίσια του ΕΝΣ στερεί τη δυνατότητα στη χώρα - μέλος της χρήσης της μεταβολής της ισοτιμίας ως οργάνου οικονομικής πολιτικής. Ο λόγος είναι ότι η συμμετοχή στο μηχανισμό καθορισμού της ισοτιμίας απαιτεί αμετάκλητα σταθερές ισοτιμίες. Σε περιπτώσεις παρατεταμένης αστάθειας ενός νομίσματος και αν κριθεί αναγκαία η διακύμανση του ελεύθερα στην αγορά συναλλάγματος για τον επαναπροσδιορισμό της ισοτιμίας του, η χώρα του νομίσματος αυτού θα πρέπει να «βγει» από το μηχανισμό καθορισμού ισοτιμιών.

Το ΕΝΣ στο πρώτο στάδιο λειτουργίας του προέβλεπε της χρήση της ΕΝΜ για τη διευθέτηση των λογαριασμών των κεντρικών τραπεζών στις μεταξύ τους συναλλαγές. Επίσης, η ΕΝΜ χρησιμοποιείτο ως μέσο πληρωμής γενικά από τις νομισματικές αρχές της ΕΕ. Στη συνέχεια, ο ρόλος της ΕΝΜ διευρύνθηκε. Οι πληρωμές γενικά στις τράπεζες και άλλες ιδιωτικές συναλλαγές εκφράζονταν σε ΕΝΜ.

Η Συνθήκη του Μάαστριχ που ακολούθησε το 1992 προέβλεψε, μεταξύ άλλων, την πλήρη νομισματική ενοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 1999, με μία κεντρική τράπεζα και ένα (ενιαίο) νόμισμα για όλες τις χώρες - μέλη. Με την προϋπόθεση ότι θα ικανοποιηθούν οι όροι (σύγκλισης των οικονομικών των χωρών - μελών) της συνθήκης του Μάαστριχ, το Ευρωπαϊκό Νόμισμα ECU, το οποίο μετονομάζεται σε «ΕΥΡΩ» θα αντικαταστήσει τα νομίσματα των κρατών - μελών.

Η πολλαπλή αυτή χρησιμότητα της ΕΝΜ προβλέπεται μεταξύ άλλων ότι θα συμβάλει στην εξυγίανση του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος. Το δολάριο θα πάψει να φέρει το κύριο βάρος για την εύρυθμη λειτουργία του συστήματος, ενώ συγχρόνως η οικονομία της ΕΕ θα προστατευθεί από τις συνέπειες των διακυμάνσεων του αμερικανικού δολαρίου. Αυτό σημαίνει βέβαια ότι η ΕΝΜ θα γίνει ένα από τα κύρια «αποθεματικά ενεργητικά», παρόμοια με το χρυσό και το δολάριο.

Πόσο κοντά βρίσκεται η ΕΕ στην πραγματοποίηση του σκοπού αυτού; Αν και το σχετικό χρονοδιάγραμμα που είχε αρχικά χαραχτεί έχει ελαφρά παραβιαστεί και παρότι το ΕΝΣ πέρασε μία περίοδο σοβαρής κρίσης το 1993, φαίνεται να υπάρχει σχετική αισιοδοξία για σημαντική πρόοδο στη δεκαετία του 1990. Ήδη μετά δεκαπέντε χρόνια λειτουργίας του ΕΝΣ έχει βοηθήσει σημαντικά για σύγκλιση των επιπέδων ανάπτυξης, αλλά και του επιπέδου πληθωρισμού των χωρών - μελών της ΕΕ. Στο σημείο αυτό το ΕΝΣ αντιμετωπίζεται σαν η γέφυρα που θα οδηγήσει την ΕΕ στην πλήρη νομισματική ενοποίηση.

2.5. ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ;

Συνοψίζοντας, η πείρα 20 σχεδόν ετών με το σύστημα (ελεγχόμενης) διακύμανσης έδειξε καθαρά την ανάγκη για μία νέα μεταρρύθμιση του, η οποία θα το απαλλάξει από τις ανεπάρκειες του. Όπως είδαμε, μερικές από τις ατέλειες του συστήματος είναι επαναλαμβανόμενες και προϋπήρχαν στο προηγούμενο σύστημα σταθερών ισοτιμιών. Από τα βασικά προβλήματα κάτω από το τρέχον σύστημα είναι η αστάθεια των ισοτιμιών, με συνέπεια την αβεβαιότητα και την κερδοσκοπία. Παραπέρα, το σύστημα, σε αντίθεση με αυτά που πρέσβευαν οι αρχικοί υποστηρικτές του πάσχει από μεγάλη μεταβιβαστικότητα του πληθωρισμού από χώρα σε χώρα. Τέλος, το δολάριο δεν φαίνεται να μπορεί να συνέχισε να παίζει το ρόλο που του ανατέθηκε στην πράξη από το τωρινό σύστημα. Οι αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες δεν διαθέτουν αυτάρκεια σε οργανωμένες χρηματαγορές και δεν εκπροσωπούνται στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο με αρκετό εκτόπισμα ψήφου είναι παθητικοί παρατηρητές των εξελίξεων και βέβαια, περισσότερο από τις αναπτυγμένες χώρες πληρώνουν το τίμημα της έλλειψης νομισματικής σταθερότητας στη διεθνή οικονομία. Τέλος, το σύστημα ελεγχόμενης διακύμανσης δεν έχει απαλλαγεί από το χρυσό αφού η απονομισματοποίηση του δεν έχει ολοκληρωθεί.

Ποιο το μέλλον του τωρινού Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος; Ήδη το θέμα απασχολεί τις κυβερνήσεις των αναπτυγμένων χωρών αλλά και τους ακαδημαϊκούς οικονομολόγους.

Είδαμε παραπάνω ότι το τωρινό Νομισματικό σύστημα απεδείχθη πολύ ευάλωτο στην έλλειψη συνεργασίας και συντονισμού οικονομικής πολιτικής μεταξύ των χωρών - μελών και ιδιαίτερα των βιομηχανικών χωρών. Η αυτονομία του εξωτερικού τομέα, την οποία υποτίθεται ότι προάγει το σύστημα αυτό, αποδεικνύεται ανεπαρκής, ενώ η διεθνής οικονομία πληρώνει το τίμημα της οικονομικής πολιτικής πλήρους απασχόλησης, την οποία ακολούθησαν πολλές χώρες στο παρελθόν. Όπως είδαμε, το σύστημα ελεύθερης διακύμανσης «λύνει τα χέρια» του κρατικού τομέα για την άσκηση διασταλτικής δημοσιονομικής πολιτικής. Έτσι, αυξήσεις στο επίπεδο των τιμών που αναμένεται να προκαλέσει η πολιτική του τύπου αυτού, μπορεί να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών. Εναπόκειται, επομένως, στη μεταβολή ισοτιμίας για την αποκατάσταση της ισορροπίας στον εξωτερικό τομέα. Όμως, η εμπειρία των δύο τελευταίων δεκαετιών δείχνει

συνύπαρξη μεγάλων ελλειμμάτων στο δημοσιονομικό τομέα και στο ισοζύγιο πληρωμών. Επί πλέον, οι αποκλίσεις των ισοτιμιών από τα επίπεδα που υπαγορεύουν οι πραγματικές οικονομικές καταστάσεις στις διάφορες χώρες προδιαγράφουν συνέχιση και χειροτέρευση των ανισοροπιών.

Η ανάγκη για μεταρρύθμιση του συστήματος διεθνών πληρωμών έχει γίνει αντικείμενο έντονων συζητήσεων από τα μέσα της δεκαετίας του 1980. Ο προβληματισμός που επικράτησε στο διάστημα αυτό ήταν βασικά πάνω στο βαθμό επέμβασης. Εάν δηλαδή θα αρκούσαν ορισμένες αλλαγές στα πλαίσια του ήδη υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου ή θα επιβαλλόταν μία πιο ριζική αντιμετώπιση του προβλήματος. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990, οι μεταβολές ήταν οριακής σημασίας και απέβλεπαν ως επί το πολύ στη δυνατότητα μεγαλύτερης επέμβασης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), με ένα σύστημα επιτήρησης (surveillance) της πολιτικής ισοτιμιών των κρατών - μελών. Γενικά, η επιδίωξη μεγαλύτερης δημοσιονομικής πειθαρχίας τόσο από τις βιομηχανικές όσο και τις αναπτυσσόμενες χώρες είναι βασικός σκοπός του Ταμείου. Στις περισσότερες των περιπτώσεων όμως αυτό παραμένει ευχή.

Σε ότι αφορά την επιδίωξη μίας πιο ουσιαστικής μεταρρύθμισης και εδώ ο στόχος είναι ο ίδιος που επιδιώχθηκε το 1973, δηλαδή ο συνδυασμός των πλεονεκτημάτων του συστήματος σταθερών ισοτιμιών και της ευελιξίας του τωρινού συστήματος. Ήδη, η πλάστιγγα κλίνει προς μεγαλύτερη σταθερότητα και αποφυγή μεγάλης κλίμακας διακύμανσης των ισοτιμιών. Στα πλαίσια αυτά προωθείται η πρόταση καθορισμού ενός στόχου όχι σταθερής ισοτιμίας, αλλά μίας ζώνης (target zone) μέσα στην οποία μπορεί να κυμαίνεται η ισοτιμία με δυνατότητα παρέμβασης όταν η διακύμανση πλησιάζει στα όρια. Για παράδειγμα, η ζώνη δολαρίου ΗΠΑ και Γερμανικού Μάρκου μπορεί να οριστεί 1,7 DM / \$ και 2,2 DM/\$. Η ζώνη αυτή μπορεί μελλοντικά να αναθεωρηθεί σύμφωνα με τις μεταβολές στα πραγματικά οικονομικά δεδομένα κάθε οικονομίας.

Θα πρέπει να σημειωθεί η προτίμηση των αναπτυσσόμενων χωρών για μεγαλύτερη σταθερότητα των ισοτιμιών. Όπως είπαμε παραπάνω, οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες είναι παθητικοί παρατηρητές των εξελίξεων στα διεθνή νομισματικά. Η κάθε άλλο παρά ευνοϊκή θέση τους στο εμπόριο με τις βιομηχανικές

χώρες χειροτερεύει, με την αβεβαιότητα που συνεπάγονται οι συχνές και μεγάλες διακυμάνσεις των ισοτιμιών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η ΙΣΟΤΙΜΙΑ ECU ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

Όπως είπαμε, η συμμετοχή κάθε εθνικού νομίσματος στη σύνθεση της ECU, εξαρτάται από τη σχετική σημασία κάθε χώρας της ΕΟΚ σε οικονομική δύναμη, συμμετοχή στο εμπόριο κ.λ.π. Όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, σε σύγκριση με αυτόν του κειμένου, τα ποσά των εθνικών νομισμάτων που περιλαμβάνονται στην ECU έχουν μεταβληθεί. Πράγματι, με την αναευθυγράμμιση των ισοτιμιών τον Ιανουάριο του 1991 τα ισχυρά νομίσματα συμμετέχουν σε μεγαλύτερο βαθμό, όπως αναμενόταν, στη σύνθεση της ECU. Ο πίνακας δείχνει πως μπορούμε να υπολογίσουμε την ισοτιμία ECU προς ένα οιοδήποτε νόμισμα. Ας δούμε τη σχέση ECU - δολαρίου τον Ιανουάριο του 1991. Με τις ισοτιμίες δολαρίου και των νομισμάτων που συμμετέχουν στην ECU (στήλη 2) μπορούμε να εκφράσουμε τη συμμετοχή κάθε νομίσματος στην ECU στο κοινό νόμισμα, δηλαδή το δολάριο (στήλη 3). Τώρα, προσθέτοντας τις αξίες αυτές έχουμε την ECU σε δολάρια, δηλαδή $1 \text{ ECU} = 1,3338 \text{ δολάρια}$. Στη συνέχεια μπορούμε να εκφράσουμε το ποσό κάθε νομίσματος (δολαροποιημένου) της ECU σε ποσοστό του συνόλου, 1,3338, για να δούμε το ποσοστό συμμετοχής του στο «καλάθι». Με την ίδια μέθοδο μπορούμε να βρούμε την ισοτιμία ECU με οποιοδήποτε νόμισμα.

Η ΕCΥ ΜΕ ΙΣΟΤΙΜΙΕΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Νόμισμα	(1)	(2)	(3) = (1) x (2)	(4)
	Ποσό Εθνικού Νομίσματος	Ισοτιμία: \$ Εθνικό νόμισμα	Αξία νομισματικής μονάδας σε \$	Ποσοστιαία συμμετοχή
Βελγικό φράγκο	3,301	0,03175	0,1048	7,86
Δανική κορόνα	0,1976	0,1695	0,0335	2,51
Γαλλικό φράγκο	1,332	0,19249	0,2564	19,22
Γερμανικό μάρκο	0,6242	0,6534	0,4079	30,58
Ιρλανδική λίρα	0,00855	1,7485	0,0149	1,12
Ιταλική λίρα	151,8	0,00087	0,1321	9,90
Λουξεμβ. φράγκο	0,13	0,0316	0,0041	0,31
Ολλανδικό φιορίνι	0,2198	0,5804	0,1276	9,57
Αγγλική λίρα	0,08784	1,9075	0,1676	12,57
Ελληνική δραχμή	1,44	0,0062	0,0075	0,56
Ισπανική πεσέτα	6,885	0,0104	0,0716	5,37
Πορτογαλικό εσκούδο	0,80	0,0073	0,0058	0,43
			1,3338	100,00

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΟΙ Δ.Ο.Ο. ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ Δ.Ν.Σ.

3.1. ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ: ΙΣΤΟΡΙΑ – ΕΞΕΛΙΞΗ

Το βασικό χαρακτηριστικό της μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο φάσης ανάπτυξης του καπιταλισμού συνίσταται στην εντατικοποίηση της παραγωγής σχετικής υπεραξίας και στη διεθνικοποίηση του παραγωγικού κεφαλαίου. Στη διαδικασία αυτή το κράτος διαδραματίζει έναν ουσιαστικό ρόλο. Ωστόσο όμως η κρατική παρέμβαση στο εθνικό επίπεδο ενδέχεται να έχει αρνητικές επιπτώσεις στο διεθνές επίπεδο. Κατά συνέπεια έπρεπε να συνοδευτεί από ανάλογοι χαρακτήρα υπερεθνικές ρυθμίσεις ώστε να εξασφαλίζεται ή σε διευρυνόμενη κλίμακα αναπαραγωγή του καπιταλισμού διεθνώς.

Οι ρυθμίσεις αυτές αφορούσαν δύο επιμέρους ζητήματα

- α. Τα νομισματικά – χρηματοδοτικά ζητήματα και τις κινήσεις κεφαλαίων και
- β. Την κίνηση εμπορευμάτων.

Οι βασικές αρχές που διέπουν τις ρυθμίσεις αυτές είναι η αρχή της φιλελευθεροποίησης (κεφαλαίων – εμπορευμάτων) και η αρχή της μη διάκρισης, μέσω των οποίων εξασφαλίζεται η ενοποίηση της παγκόσμιας αγοράς.

Το Δ.Ν.Τ. καθώς και η συναφής προς αυτό Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης γνωστή και ως Διεθνής Τράπεζα αποτελούν το διεθνές νομισματικό και χρηματοδοτικό καθεστώς. Το Δ.Ν.Τ. αποτελεί το βασικό κορμό αυτού του καθεστώτος.

Η προσπάθεια για τη δημιουργία του Δ.Ν.Τ. τυπικά ολοκληρώθηκε στη σύνοδο 1-22 Ιουλίου 1944 που έλαβε χώρα στο BRETTON WOODS των Η.Π.Α. με συμμετοχή εκπροσώπων από 45 χώρες υπό την ηγεμονία των Η.Π.Α.

Αρχικά κατατέθηκαν δύο εναλλακτικά σχέδια συμφωνίας. Ένα βρετανικό που το είχε επεξεργαστεί ο Keynes που ήταν ο κύριος διαπραγματευτής από βρετανικής πλευράς και ένα αμερικάνικο που το είχε επεξεργαστεί και του υποστήριξε ο H. Dexter White.

Τα δύο σχέδια δεν αντανακλούσαν δύο ριζικά διαφορετικές αντιλήψεις ως προς την οργάνωση του Δ. νομισματικού και χρηματοδοτικού καθεστώτος. Τα βασικά τους σημεία μπορούν να συνοψισθούν ως εξής.

α. Πρόβλεπαν έλεγχο των συναλλαγματικών ισοτιμιών από ένα διεθνή οργανισμό (σταθερές ισοτιμίες).

β. Ο οργανισμός είχε δυνατότητες επιτήρησης όσον αφορά τις ενέργειες των κρατών – μελών που μπορούσαν να απειλήσουν τη διεθνή ισορροπία.

γ. Ο οργανισμός είχε τη δυνατότητα να χορηγεί πιστώσεις στα κράτη – μέλη για να διορθωθούν ανισορροπίες στα ισοζύγιο πληρωμών χωρίς την επιβολή ελέγχων στις κινήσεις κεφαλαίων – συναλλάγματος και χωρίς να μεταβληθούν οι συναλλαγματικές ισοτιμίες.

δ. Ο μηχανισμός διεθνών πληρωμών στηριζόταν στη μετατρεψιμότητα των νομισμάτων.

3.2. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ – ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΟΥ Δ.Ν.Τ.

Βασικός σκοπός του Ταμείου είναι η εξασφάλιση της μεγαλύτερης δυνατής κινητικότητας του κεφαλαίου και η διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων.

Τούτο αντικατοπτρίζεται στην καθολική αναγνώριση των εξής τριών αρχών:

- Απαγόρευση χρήσης συναλλαγματικών περιορισμών και περιορισμών στις κινήσεις κεφαλαίων
- Πλήρη μετατρεψιμότητα των νομισμάτων
- Σταθερές ισοτιμίες συναλλάγματος

Οι δύο τελευταίες αρχές όπως θα δούμε στη συνέχεια ανατράπηκαν στη 10ετία του 1970 αλλά τούτο δεν σημαίνει ότι εξασθένησε η ισχύς του καθεστώτος.

Το παραπάνω έρχεται να εξυπηρετήσει το Ταμείο μέσα από τις δύο ουσιώδεις λειτουργίες του.

α. Την Κανονιστική λειτουργία που συνίσταται στον προσδιορισμό και την υιοθέτηση ενός συγκεκριμένου κώδικα συμπεριφοράς μεταξύ των χωρών – μελών σε ότι αφορά τα διεθνή χρηματοδοτικά και νομισματικά ζητήματα.

β. Την πιστωτική λειτουργία που συνίσταται στην υπό όρους παροχή πιστώσεων στα μέλη του (π.χ . τραβηκτικά δικαιώματα, πιστωτικές συμφωνίες ετοιμότητας) προκειμένου να μπορούν να αντιμετωπισθούν ανισορροπίες στα ισοζύγια πληρωμών.

Ειδικότερα οι ρυθμίσεις το συστήματος BRETTON WOODS μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

1. Η απαίτηση για σταθερότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών εξασφάλιζε ότι δεν υπήρχαν αυτόματοι μηχανισμοί για την διόρθωση των ανισορροπιών στα ισοζύγια πληρωμών. Κατά συνέπεια εν απουσία θετικών πολιτικών (π.χ. για μία χώρα με έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών, πολιτικών που να οδηγούν σε αύξηση των εξαγωγών και σε εισροή κεφαλαίων, δανειακών ή μη) οι ανισορροπίες θα συσσωρεύονταν μέχρι του σημείου να προκληθεί κρίση. Οι χώρες μέλη ήταν υποχρεωμένες να διατηρήσουν την ισοτιμία του νομίσματος τους σταθερή μέσα σε ένα όριο που κυμαινόταν $\pm 1\%$ γύρω από μία κεντρική ισοτιμία που είχαν δηλώσει στο Ταμείο. Μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών επιτρέπονταν κατόπιν έγκρισης του Ταμείου και μόνο για να διορθωθούν ανισορροπίες στα ισοζύγια πληρωμών.

2. Για να μην είναι οι χώρες αναγκασμένες να προχωρήσουν στη λήψη περιοριστικών μέτρων ή και σε μεταβολές των ισοτιμιών το Ταμείο παρείχε μία προσωρινή «βοήθεια» διάρκειας 3-5 χρόνων. Το ύψος αυτού του δανείου ή τραβηκτικών δικαιωμάτων είναι συνάρτηση της συμμετοχής (QUOTA) που κάθε χώρα έχει στο Ταμείο.

3. Η εξάλειψη των ανισορροπιών στα ισοζύγια πληρωμών υποτίθεται ότι είναι κοινή ευθύνη των ελλειμματικών και των πλεονασματικών χωρών. Η δυνατότητα λοιπόν του Ταμείου να ανακηρύξει ένα ορισμένο νόμισμα σε έλλειψη αποτελεί ένα είδος πνοής για τη χώρα που παρουσιάζει χρόνιο πλεόνασμα στο ισοζύγιο πληρωμών της προκειμένου αυτή να εξαναγκασθεί να λάβει μέτρα για την αντιστροφή της κατάστασης. Η ρήτρα αυτή παραχωρήθηκε από τις Η.Π.Α. σαν ένα

είδος εγγύησης απέναντι στους Ευρωπαίους για να διασκεδάσει τους φόβους τους γύρω από μία ενδεχόμενη έλλειψη δολαρίων.

4. Οι ψήφοι που διαθέτει κάθε χώρα είναι ανάλογοι της συμμετοχής της. Τα μερίδια προσδιορίστηκαν με βάση το εθνικό εισόδημα, το μερίδιο στην παγκόσμια αγορά και τα νομισματικά αποθέματα κάθε χώρας. Για τη λήψη όλων των σημαντικών αποφάσεων απαιτείται πλειοψηφία 80%. Οι Η.Π.Α. αρχικά διέθεσαν το 28% των ψήφων – σήμερα το μερίδιο τους έχει περιορισθεί στο 20%. Το γεγονός ότι οι Η.Π.Α. διέθεταν και εξακολουθούν να διαθέτουν μία μειοψηφία παρεμπόδισης είναι ιδιαίτερα σημαντικό. Επιβεβαιώνει την απόλυτη κυριαρχία των Η.Π.Α. και δεν επιτρέπει να ληφθεί καμία απόφαση που δεν είναι σύμφωνη με τα αμερικάνικα πολιτικά – οικονομικά συμφέροντα.

5. Για τις χώρες που θα ήθελαν να προσχωρήσουν στο Ταμείο τέθηκαν δύο προϋποθέσεις:

- Η εξάλειψη όλων των εφαρμοζόμενων ελέγχων και περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων και συναλλάγματος
- Εγκαθίδρυση σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας.

3.3. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ BRETTON WOODS

Οι 10ετίες του 1950 και 1960 χαρακτηρίζονται από γρήγορους ρυθμούς ανάπτυξης μεγέθυνσης και ταχύτατη αύξηση του όγκου των διεθνών συναλλαγών. Η διεθνοποίηση της παραγωγής προχωρεί με πολύ γρήγορους ρυθμούς και σύντομα οι πολυεθνικές και το με αυτές συνδεδεμένο διεθνές χρηματιστικό κεφάλαιο γίνονται οι πραγματικοί κυρίαρχοι του παιχνιδιού. Η στενή σύνδεση του χρηματιστικού και του πολυεθνικού κεφαλαίου είχε άμεσες επιπτώσεις στις αγορές συναλλάγματος και στις διεθνείς νομισματικές σχέσεις. Οι πολυεθνικές, ο ετήσιος τζίρος των οποίων σε πολλές περιπτώσεις ξεπερνά το ύψος του προϋπολογισμού ισχυρών καπιταλιστικών κρατών υπακούοντας στην λογική του κέρδους μεταφέρουν τα κεφάλαια τους από χώρα σε χώρα αλλάζουν τη σύνθεση του χαρτοφυλακίου τους ανάλογα με ύψος των επιτοκίων και τις προβλεπόμενες μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών κ.λ.π. Ταυτόχρονα οι μεγάλες πολυεθνικές τράπεζες βρίσκονται με αυξημένη ρευστότητα

και αναζητούν δανειζόμενους λίγο πολύ σ' όλο τον κόσμο ακόμη και όταν δεν προσφέρονται όλες οι ευκαταίεες εγγυήσεις.

Οι ισχυροποιημένες πλέον καπιταλιστικές χώρες της Ευρώπης και η Ιαπωνία αμφισβητούν ανοικτά τον ηγεμονικό ρόλο του αμερικανικού καπιταλισμού και του δολαρίου σαν νομίσματος «κλειδί» στο σύστημα πιέζοντας τις Η.Π.Α. να υιοθετήσουν πολιτικές που θα οδηγούσαν στη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών.

Το διεθνές νομισματικό σύστημα δέχεται λοιπόν σοβαρότατες πιέσεις και από το 1967 και μετά μπαίνει σε μία περίοδο αλληπάλληλων κρίσεων. Τον Αύγουστο του 1971 ο πρόεδρος NIXON αναγγέλλει την άρση της μετατρεψιμότητας του δολαρίου σε χρυσό ενώ το 1973 εγκαταλείπεται οριστικά κάθε προσπάθεια επανόδου στο σύστημα των σταθερών ισοτιμιών. Ανατρέπονται έτσι δύο από τις αρχές του συστήματος, η μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό και οι σταθερές ισοτιμίες.

Οι εξελίξεις αυτές επέβαλαν ορισμένες τροποποιήσεις στη λειτουργία και τους κανόνες του Ταμείου που βασικό στόχο είχαν να διευρύνουν τις δυνατότητες παρέμβασης – πιστώσεων του Ταμείου ώστε να αποφευχθεί μία ενδεχόμενη κρίση διεθνών πληρωμών η οποία θα είχε ευρύτατες οικονομικοπολιτικές συνέπειες.

Οι σημαντικότερες από αυτές τις ενέργειες είναι:

- Η κατά 25 αύξηση των μεριδίων όλων των χωρών – μελών που αποφασίστηκε το 1966. Για 16 χώρες η αύξηση αυτή ήταν μεγαλύτερη.

- Η επέκταση και ελευθεροποίηση της αντισταθμιστικής χρηματοδοτικής ικανότητας.

- Η δημιουργία του λογαριασμού των ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων που οδήγησε σε μία ανακατανομή της σχετικής δύναμης ανάμεσα στις κύριες καπιταλιστικές χώρες (1986). Τα ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα έγιναν βαθμιαία το κύριο αποθεματικό του Ταμείου και μονάδα μέτρησης και έκφρασης των λογαριασμών του αντικαθιστώντας το δολάριο στο ρόλο αυτό. Η αποτίμηση των Ε.Τ.Δ. γίνεται με βάση ένα καλάθι 16 νομισμάτων.

- Η δημιουργία των TRUST FUNDS προκειμένου να μπορούν να αντιμετωπισθούν τα οξυμένα προβλήματα των αναπτυσσόμενων χωρών.

Διευρύνεται έτσι η πιστωτική λειτουργία του Ταμείου η οποία ιδιαίτερα μετά το 1973 αποκτά έναν κυρίαρχο χαρακτήρα. Ο αριθμός των προσφύγων στο Ταμείο

αυξάνεται ραγδαία. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι πιστώσεις του Ταμείου παρέχονται υπό τη μορφή πιστωτικών συμφωνιών ετοιμότητας για τη χορήγηση των οποίων απαραίτητη προϋπόθεση είναι η εφαρμογή υπό την επίβλεψη του Ταμείου μίας δρακόντειας πολιτικής «εξυγίανσης» της οικονομίας της χώρας που λαμβάνει την πίστωση, το άμεσο αποτέλεσμα της οποίας είναι η ενίσχυση της εξωστρέφειας της οικονομίας της.

3.4. ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑ ΓΙΑ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (THE WORLD BANK GROUP)

Η συνάντηση των συμμάχων του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στο BRETTON WOODS των Η.Π.Α. το 1944 δεν είχε μόνο σαν σκοπό την λήψη μέτρων ώστε να αποφευχθεί ξανά η Διεθνής Οικονομική κρίση του 1930 που προήλθε από αυθαίρετες μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών και από «τεχνητά» προβλήματα στην ελεύθερη διακίνηση εμπορευμάτων και κεφαλαίων αλλά και να βάλει τις βάσεις για την ανασυγκρότηση και ανάπτυξη των Κρατών που είχαν σχεδόν καταστραφεί κατά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Έτσι η συνάντηση στο BRETON WOODS εκτός από την ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου προχώρησε και στην ίδρυση δύο ακόμη Οργανισμών: της Διεθνούς Τραπέζης (IBRD) και της Ένωσης Δασμών και Εμπορίου (GATT) δηλαδή Γενική Συμφωνία Δασμών και εμπορίας.

Έτσι ένα από τα πλέον ζωτικά και επείγοντα θέματα τα οποία έπρεπε να αντιμετωπισθούν κατά τη διεθνή «συνάντηση» στο BRETTON WOODS ήταν η ανασυγκρότηση των Κρατών της Ευρώπης και της Ασίας. Ενώ παράλληλα καθίστατο απολύτως αναγκαία η Οικονομική Βοήθεια για την ανάπτυξη των Υπανάπτυκτων Χωρών. Η ίδρυση της Διεθνούς Τραπέζης απέβλεπε στην πραγματοποίηση αυτών των σκοπών. Σήμερα υπάρχουν περισσότερα από 130 μέλη τα οποία αποδέχθηκαν τις αρχές και τους σκοπούς του καταστατικού της Διεθνούς Τραπέζης της οποίας βασικός σκοπός είναι η δανειοδότηση των μελών της που έχουν ανάγκη από κεφάλαια για έργα υποδομής και Οικονομικής Ανάπτυξης. Η εξεύρεση των απαραίτητων κεφαλαίων από πλευράς Διεθνούς Τραπέζης εξασφαλίζεται κυρίως από τη συμμετοχή των μελών και ιδιαίτερα των οικονομικά ανεπτυγμένων αλλά και από την προσφυγή στην Ιδιωτική Κεφαλαιαγορά Διεθνώς.

Όπως δείχνει και ο παρακάτω πίνακας τα περιουσιακά στοιχεία της Τραπέζης διπλασιάζονται σχεδόν όλα στην πενταετία και ειδικότερα τη δεκαετία μεταξύ 1970-1980.

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΕΤΗ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	ΣΥΝΟΛΟ ΧΟΡΗΓ. ΔΑΝΕΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΝΑΛΗΦΘΕΝΤΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ
1950	2.102 ¹	740	290
1955	3.312	2.136	852
1960	5.550	3.683	2.073
1965	7.721	5.492	2.724
1970	11.628	8.889	4.568
1975	26.026	19.863	12.275
1980	57.183	44.804	29.635

Ο ίδιος πίνακας εμφανίζει τη δανειοληπτική ικανότητα της Διεθνούς Τραπέζης η οποία εξαρτάται από το ύψος των περιουσιακών στοιχείων της. Η σχέση αυτή είναι περίπου 1 προς 2 και αποδεικνύει τον υψηλό βαθμό δανειοληπτικής ικανότητας αντλήσεως κεφαλαίων από τη Διεθνή αγορά. Η ικανότητα αυτή στηρίζεται σε ορισμένες αρχές δανειοδοτήσεως των μελών της τις οποίες με πολύ αυστηρότητα επιβάλλει και οι κυριότερες των οποίων είναι:

1. Χορηγεί αναπτυξιακά δάνεια και μόνο, δεν επενδύει τα κεφάλαια σε χρηματιστηριακούς τίτλους, επίσης δεν απαιτεί μέρος του Μετοχικού Κεφαλαίου των έργων που χρηματοδοτεί υπό μορφή μετοχών.
2. Ο τόκος των χορηγούμενων δανείων καλύπτει πλήρως το κόστος δανεισμούς καθώς και στο κόστος λειτουργία της Τραπέζης.
3. Παρέχει δάνεια σε χώρες οι οποίες «πληρούν» ένα όριο δανειοληπτικής ικανότητας.
4. Δεν παρέχει δάνεια στις θεωρούμενες Ανεπτυγμένες Οικονομικά χώρες.

¹ Οι αριθμοί είναι σε εκατομμύρια δολάρια

5. Χρηματοδοτεί έργα τα οποία παρουσιάζουν σημαντικό ενδιαφέρον από πλευράς αναπτύξεως ή υποδομής και τα οποία ύστερα από σχετική Οικονομοτεχνική μελέτη εμφανίζουν υψηλό συντελεστή αποδόσεως.

6. Η χορήγηση των δανείων γίνεται αφού εξασφαλισθεί πρώτη Κρατική εγγύηση για την έγκαιρη αποπληρωμή του δανείου.

7. Η χρηματοδότηση καλύπτει πάντα λιγότερο από το 100% της αξίας επενδύσεως και απαιτείται η εξασφάλιση της χρηματοδότησεως του υπόλοιπου από τα κράτη – μέλη

8. Η αποπληρωμή των δανείων απαιτεί η Διεθνής Τράπεζα να γίνεται πάντοτε σε ένα από τα «σκληρά» νομίσματα.

Αν και ο βασικότερος σκοπός της Τραπεζής βάσει του ιδρυτικού της ήταν η χρηματοδότηση έργων για την ανασυγκρότηση των κατεστραμμένων χωρών της Ευρώπης εν τούτοις η δανειοδότηση των υπανάπτυκτων χωρών για έργο υποδομής υπήρξε και συνεχίζει να είναι το βασικότερο έργο της. Τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι οι Η.Π.Α. μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου δημιούργησαν το σχέδιο Μάρσαλ μέσω του οποίου εξασφάλισαν κεφάλαια για την Ανασυγκρότηση της Ευρώπης και της Ιαπωνίας.

Η αυστηρή επιλογή των έργων που χρηματοδοτεί η Διεθνής Τράπεζα είχε σαν αποτέλεσμα να απορρίπτονται έργα Εθνικής σημασίας για τα κράτη – μέλη και κυρίως τα Υποανάπτυκτα που δεν μπορούσαν να εξασφαλίζουν χρηματοδότηση από άλλες πηγές. Έτσι Διεθνής Τράπεζα δημιούργησε δύο άλλους «συγγενείς» Οργανισμού για τη χρηματοδότηση έργων Εθνικής σημασίας για τα μέλη της που δεν πληρούσαν τους δικούς της όρους.

Οι οργανισμοί αυτοί είναι:

α. Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΩΣ η οποία ιδρύθηκε το 1956

β. Ο ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ο οποία ιδρύθηκε το 1960

3.5. ΤΡΑΠΕΖΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΜΩΝ (Τ.Δ.Δ.)

Είναι ένας ξεχωριστός οργανισμός. Είναι ίσως ο πρότυπος των Διεθνών Νομισματικών Οργανισμών διότι άρχισε τις δραστηριότητες της τις 12 Μαΐου 1930. Στην πραγματικότητα είναι ένας πρωτότυπος χρηματοδοτικός οργανισμός. Είναι μία λέσχη των Κεντρικών Τραπεζών συγχρόνως διεθνής Κεντρική Τράπεζα (ιδιωτικού Δικαίου) και ανώνυμη εταιρεία. Νομικά είναι από την μία μεριά μία εταιρεία με μετοχές και από την άλλη ένας διεθνής οργανισμός.

Στην αρχή η Τ.Δ.Δ. ήταν μία ευρωπαϊκή λέσχη που αποτελείτο από τα πιο σημαντικά κράτη της Ευρώπης με οικονομία της αγοράς. Η έδρα είναι η Βασιλεία. Ο αρχικός αυτός χαρακτήρας έχει παραμείνει στα πλαίσια της ΕΟΚ στο ρόλο που παίζει σήμερα στην Ευρώπη των δώδεκα Επιτροπή των Κυβερνητών των Κεντρικών Τραπεζών των κρατών – μελών που ιδρύθηκε το 1964. Σήμερα όμως η Τ.Δ.Δ. είναι διεθνής λέσχη που συγκεντρώνει σαν μετόχους κεντρικές τράπεζες.

Τα μέλη προέρχονται από χώρες τόσο της Δυτικής Ευρώπης και της ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης όσο και εκτός Ευρώπης. Επίσης υπάρχουν και μέτοχοι ιδιώτες.

Η Τ.Δ.Δ. ενώνει τα βιομηχανικά κράτη δυτικά και ανατολικά με σκοπό την προώθηση της συνεργασίας των κεντρικών τραπεζών και την παροχή διευκολύνσεων στις διεθνείς χρηματοδοτικές συναλλαγές. Ως Τ.Δ.Δ. δέχεται σε καταθέσεις ένα μέρος συναλλαγματικών αποθεμάτων των ιδίων των κεντρικών τραπεζών και πραγματοποιεί διάφορες τοποθετήσεις τόσο σε χρυσό όσο και σε διάφορα νομίσματα.

Επίσης η Τ.Δ.Δ. έχει ως σκοπό να ενεργεί ως εντολοδόχος ή ως πράκτορας όσον αφορά στους διεθνούς χρηματοδοτικούς διακανονισμούς που της είναι εμπιστευμένοι βάσει συμφωνιών ανάμεσα στα ενδιαφερόμενα μέρη. Εκτός από αυτές τις λειτουργίες η Τ.Δ.Δ. είναι ένα οικονομικό και χρηματοδοτικό κέντρο μελετών και πληροφοριών. Εκδίδει περιοδικές εκθέσεις σχετικά με την πορεία των διεθνών τραπεζικών εργασιών.

3.6. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΕΤΑΑ)

Μετά την κατάρρευση του συστήματος των χωρών του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού». Το 1989 υπεγράφη στο Παρίσι στις 29 Μαΐου 1990 από τριάντα εννέα χώρες, την Επιτροπή της ΕΟΚ και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων το καταστατικό ενός νέου χρηματοδοτικού οργανισμού – εταιρείας δηλαδή της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανοικοδόμησης και Ανάπτυξης (Ε.Τ.Α.Α.¹).

Σκοπός αυτής της τράπεζας είναι να διευκολύνει οικονομικά τη μετάβαση οικονομιών των χωρών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης προς μία οικονομία της αγοράς και να προωθήσει την ιδιωτική πρωτοβουλία και το επιχειρηματικό πνεύμα. Γι' αυτό η τράπεζα θα βοηθήσει τα κράτη αυτά στην πραγματοποίηση οικονομικών, δομικών και τομεακών μεταρρυθμίσεων με αντάλλαγμα τη δέσμευση από τις χώρες αυτές ότι θα σεβασθούν τις αρχές της πλουραλιστικής δημοκρατίας και της οικονομίας της αγοράς.

Το μετοχικό κεφάλαιο της Ε.Τ.Α.Α. είναι δέκα δισεκατομμύρια ECUS (12 δισεκατομμύρια δολάρια) συντιθέμενο από τρία μεγάλα νομίσματα που εκφράζουν τις μεγάλες νομισματικές και οικονομικές ισορροπίες της στιγμής: γιεν, δολάριο, ECUS.

Ας σημειωθεί ότι η ΕΟΚ κατέχει συνολικά το 51% του μετοχικού κεφαλαίου της Ε.Τ.Α.Α. Η Γαλλία, η Γερμανία, η Μεγ. Βρετανία και η Ιταλία κατέχουν κάθε μία 8,58%, η επιτροπή και η Ε.Τ.Α.Α. 3% κάθε μία και το υπόλοιπο μοιράζονται τα υπόλοιπα κράτη – μέλη της ΕΟΚ². Οι Η.Π.Α. θα είναι ο κύριος μέτοχος με 10%. Η Ιαπωνία κατέχει 13,5% του μετοχικού κεφαλαίου από το οποίο 6% θα κατέχει η πρώτην ΕΣΣΔ σήμερα Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών.

Έδρα της νέας Τράπεζας είναι το Λονδίνο με πρώτο πρόεδρο τον ήδη παραιτηθέντα γάλλο σύμβολο του προέδρου Φ. Μιπεράν ΖΑΚ ΤΑΛΙ ο οποίος συνέδεσε το όνομα του με διοικητικά και διαχειριστικά προβλήματα της Τράπεζας τα οποία φαίνεται ότι υπονόμισαν την μέχρι τώρα ανταπόκριση της Τράπεζας στους σκοπούς της.

¹ Οι πρώτες εργασίες της Τράπεζας άρχισαν την 12^η Απριλ

² Η Ελλάδα συμμετέχει με 65 εκατομμύρια ECU (6.500 μετοχές αξίας 10.000 ECU η μία ή σε ποσοτό επί συνόλου κεφαλαίου 0,65%).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Το Δ.Ν.Σ. μέσα από τις δεκαετίες λειτουργίας, γεννημένο από ένα οικονομικό σύστημα του Καπιταλισμού, έχει επικριθεί πολλές φορές για τον τρόπο δόμησης του από πολλούς.

Στην δεκαετία του '50 οι επικρατέστερες αναπτυξιακές θεωρίες, και οι οικονομικές και οι κοινωνιολογικές είχαν σαφή εξελικτική απόκλιση. Οι φτωχές χώρες υποστήριζαν, από την στιγμή που θα ενσωματώνονταν στην παγκόσμια καπιταλιστική αγορά, θα ακολουθούσαν την πορεία των ήδη βιομηχανοποιούμενων δυτικών κοινωνιών. Αργά ή γρήγορα η εξάπλωση του δυτικού κεφαλαίου, της τεχνολογίας και των δυτικών αξιών θα γεφύρωναν το χάσμα ανάμεσα στις πλούσιες και τις φτωχές, τις αγροτικές και τις βιομηχανικές κοινωνίες, και οι «υπό ανάπτυξη» χώρες θα ανέβουν την εξελικτική κλίμακα και θα περάσουν από τα ίδια εξελικτικά στάδια που πέρασαν οι ανεπτυγμένες οικονομίες του 19^{ου} αιώνα.

Οι θεωρίες της υπανάπτυξης ήταν μία αντίδραση σ' αυτό τον τύπο του εξελικτισμού. Όταν άρχισε να γίνεται φανερό ότι το χάσμα ανάμεσα στις πλούσιες και τις φτωχές χώρες αντί να μειώνεται διευρυνόταν συνεχώς και ότι ολοένα και μεγαλύτερη ενσωμάτωση, των φτωχών χωρών στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα δημιουργούσε πολύ περισσότερα προβλήματα απ' όσα έλυνε μία ομάδα συγγραφέων με μαρξιστικές τάσεις άρχισε να αναπτύσσει σταδιακά μία πολύ απαισιόδοξη άποψη για τις οικονομικές προοπτικές του καπιταλιστικού συστήματος, το οποίο είχε υιοθετήσει ο δυτικός κόσμος.

Σύμφωνα με την άποψη αυτή, οι φτωχές χώρες ακολουθούν σήμερα μία οικονομική πορεία που διαφέρει ριζικά από εκείνη των δυτικών κρατών. Μία ολοφάνερη διαφορά είναι ότι έχοντας καθυστερήσει στην εκκίνηση του αγώνα δρόμου της ανάπτυξης και έχοντας να αντιμετωπίσουν το πανίσχυρο μπλοκ των ήδη εκβιομηχανισμένων χωρών, ενσωματώνονται στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα σαν παραρτήματα των πανίσχυρων μητροπολιτικών οικονομιών. Η ενσωμάτωση τους είναι τέτοια που όχι μόνο γίνεται συστηματική μεταφορά του πλούτου τους στις ανεπτυγμένες χώρες, αλλά και οι πόροι που τους απομένουν όταν και όσοι αποδεσμεύονται από την γεωργία, δεν χρησιμοποιούνται για την δημιουργία μίας αυτόνομης βιομηχανικής βάσης. Αντίθετα με διάφορους μηχανισμούς, διοχετεύονται στον τομέα των υπηρεσιών δημιουργώντας έτσι μία υπερδιοργανωμένη, παρασιτική

εμπορική οικονομία. Μ' αυτόν τον τρόπο οι χώρες του τρίτου κόσμου αναγκάζονται να υποδεχτούν το διεθνή καταμερισμό εργασίας, που τις περιορίζει στον ρόλο παραγωγών πρώτων υλών και τις υποχρεώνει να εισάγουν τα περισσότερα βιομηχανικά αγαθά τους από την Δύση. Κάτω από τέτοιες συνθήκες, τα εσωτερικά και εξωτερικά τους προβλήματα επιδεικνύονται ολοένα και περισσότερο, η έλλειψη εκβιομηχάνισης και η γενικά κακή κατανομή των πόρων, δημιουργούν μόνο σοβαρή ανισορροπία και χρόνια ανεργία μεγάλης κλίμακας στο εσωτερικό, αλλά και μεγαλώνουν την εξάρτηση από τις βιομηχανικές χώρες και καταστρέφουν κάθε δυνατότητα ισόρροπης και αυτόνομης ανάπτυξης.

Επομένως, από τα παραπάνω διαψεύδονται στοιχεία «αντί-εξελεκτισμού και δυσανάπτυξης»: έπεται ότι η οικονομική ανάπτυξη των χωρών του τρίτου κόσμου είναι διαφορετική από την ανάπτυξη των δυτικών χωρών, και η διαφορά αυτή εξηγείται μερικώς από το γεγονός ότι οι δυτικές χώρες έχουν εκμεταλλευτεί τις χώρες του τρίτου κόσμου στο παρελθόν και εξακολουθούν να τις εκμεταλλεύονται στο παρόν.

Έτσι καθώς οι λιγστοί καρποί της ανάπτυξης μάλλον δυσανάπτυξης) πηγαίνουν αν όχι στο εξωτερικό σε μειονότητες στο εσωτερικό (γαιοκτήμονες κ.λ.π.) δημιουργώντας τις σχέσεις εκμετάλλευσης.

Στην βάση μίας τέτοιας ανάλυσης, οι θεωρίες αυτές συμπεραίνουν συνήθως ότι οι χώρες αυτές δεν θα λύσουν το πρόβλημα τους (χρόνια ανεργία, φτώχεια), μέσα από τους κόλπους του καπιταλισμού. Μόνον αν αποσπαστούν από αυτόν επαναστατικά, μπορούν να αποκτήσουν τις προϋποθέσεις για εκβιομηχάνιση και ανάπτυξη.

Σύμφωνα με τα παραπάνω το Δ.Ν.Σ. έχει επικριθεί πολύ τον τελευταίο καιρό για τις μεθόδους που ακολουθεί μέσω του καπιταλιστικού κόλπου.

ΜΕΡΟΣ Β΄

**Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ
ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ**

ΜΕΡΟΣ Β

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας αναφέρουμε διαγραμματικά στοιχεία τα οποία αφορούν την ελληνική οικονομία από την δημιουργία του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος έως την δεκαετία μας. Τα στοιχεία τα παραθέτουμε σε δύο κεφάλαια τα οποία αναλύουν με την βοήθεια πολλαπλών πινάκων την εξέλιξη της.

Το πρώτο κεφάλαιο αναλύει την εξέλιξη βασικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας στα αρχικά στάδια αναδόμησης της μετά το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, στιγμή κατά την οποία άρχισε και η επίδραση του διεθνούς νομισματικού συστήματος προς αυτήν.

Το δεύτερο κεφάλαιο είναι πιο μακροσκελές και αναφέρεται σε μία μακρόχρονη περίοδο μεταξύ του 1948-1995 και καθρεφτίζει την πορεία της ελληνικής οικονομίας μέσα από πολλές περιπέτειες μέχρι το 1995 όπως απόλυτα καθεστώτα, διεθνής κρίσεις κ.λ.π.

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζουμε τις εξελίξεις μερικών βασικών συνολικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας. Η παρουσίαση είναι περιγραφική και δεν επιδιώκει να εξηγήσει τις μεταβολές που έλαβαν χώρα, δεδομένου ότι η εξήγηση προϋποθέτει την αποδοχή κάποιου θεωρητικού υποδείγματος λειτουργίας της οικονομίας, πράγμα που δεν αποτελεί αντικείμενο αυτής της μελέτης. Βέβαια, συνήθως, η περιγραφή δεν είναι ανεξάρτητη από τη ρητή ή σιωπηρή αποδοχή μίας ερμηνείας. Η περιγραφή προϋποθέτει ορισμένη ανάλυση και ερμηνεία γιατί διαφορετικά δεν θα ήταν δυνατή η επιλογή των μεγεθών που παρουσιάζονται. Εντούτοις, τα μεγέθη, των οποίων η εξέλιξη περιγράφεται πιο κάτω, είναι εκείνα τα οποία είναι γενικά αποδεκτά ως βασικά για την εξοικείωση του αναγνώστη με την ελληνική οικονομία.

Η παρουσίαση των στοιχείων αρχίζει από το 1953. Κρίνουμε ότι πριν από αυτό το έτος τα στατιστικά στοιχεία είναι περιορισμένης αξιοπιστίας, δεδομένου ότι μέχρι τότε η λειτουργία του διοικητικού μηχανισμού είναι υποτυπώδης, λόγω του πολέμου και εν συνεχεία λόγω του εμφύλιου πολέμου που έληξε το 1949. Εξάλλου το 1953 έλαβε χώρα η επίσημη υποτίμηση της δραχμής σε μία ισοτιμία που διατηρήθηκε για πολλά χρόνια. Φυσικά και τα μεταγενέστερα στατιστικά στοιχεία δεν μπορούν να θεωρηθούν ως απολύτως αξιόπιστα.

1.2. ΤΟ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ

Παρά τις γνωστές αδυναμίες του ως μέτρο της κοινωνικής ευημερίας ή ακόμη και ως μέτρο της συνολικής παραγωγής, ευημερίας η ακόμα και ως μέτρο της συνολικής παραγωγής, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (Α.Ε.Π.) είναι ο καλύτερος διαθέσιμος δείκτης του όγκου της συνολικής παραγωγής.

Η διαχρονική πορεία του Α.Ε.Π. δείχνει συνεπώς και την πορεία ανάπτυξης της οικονομίας. Η εξέλιξη του Α.Ε.Π. της ελληνικής οικονομίας (σε σταθερές τιμές 1970) κατά την περίοδο 1953-1985, καθώς και του προϊόντος των τριών τομέων

(αγροτικού, μεταποίησης και υπηρεσιών) παρουσιάζεται στον πίνακα 2.1. και στα διαγράμματα 2.1. έως 2.4.

Παρά τις διακυμάνσεις που παρουσιάζουν τα παραπάνω μεγέθη και τις οποίες θα μελετήσουμε στο επόμενο κεφάλαιο, το εμφανές στοιχείο των μεγεθών αυτών είναι η σημαντική ανοδική τους τάση.

Οι εκτιμήσεις των γραμμικών τάσεων του Α.Ε.Π. και του προϊόντος των τριών τομέων έχουν ως εξής:

$$\begin{array}{lll} \text{i)} & \text{ΑΕΠ} & Y = 43776 + 12500 TR^2 = 0,976 \quad D - W = 0,19 \\ & & (6,5) \quad (36,1) \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} \text{ii)} & \text{Αγροτικός} & Y_{\text{αγρ}} = 26083 + 1119 TR^2 = 0,94 \quad D - W = 1,64 \\ & \text{Τομέας} & (27,1) \quad (22,6) \end{array}$$

$$\text{iii)} \quad \text{Μεταποίηση} \quad Y_{\text{μετ}} = 25375 + 4396 TR^2 = 0,95 \quad D - W = 0,28$$

$$\text{iv)} \quad \text{Υπηρεσίες} \quad Y_{\text{πηρ}} = 15156 + 6984 TR^2 = 0,975 \quad D - W = 0,28$$

Οι συντελεστές της μεταβλητής «χρόνος» (T) είναι όλοι στατιστικά σημαντικοί, το άθροισμα δε των συντελεστών για τους τρεις τομείς είναι ίσο προς το συντελεστή της πρώτης εκτίμησης που αντιστοιχεί στο Α.Ε.Π. Όπως φαίνεται από τις D-W, όλες οι εξισώσεις δείχνουν αυτοσυσχέτιση των μεγεθών όπως άλλωστε θα περίμενε κανείς λόγω της φύσης της. Οι συντελεστές προσδιορισμού (R^2) των παραπάνω εξισώσεων είναι όλοι τους υψηλοί και δείχνουν ότι οι τάσεις εκφράζουν ικανοποιητικά την πραγματική πορεία των μεγεθών.

Παράλληλα με τις γραμμικές εξισώσεις, εκτιμήθηκαν και εκθετικές συναρτήσεις για να βρεθεί ο ρυθμός ανάπτυξης κάθε μεγέθους, υποθέτοντας ότι, π.χ. για το Α.Ε.Π., η πορεία εξέλιξης του περιγράφεται από την εξίσωση:

$$Y = a \cdot e^{bT}$$

Παίρνοντας το λογάριθμο και των δύο πλευρών έχουμε την εξίσωση:

$$\ln Y = \ln a + bt$$

η εκτίμηση της οποίας δίνει το b που είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του Y. Οι εκτιμήσεις είχαν ως εξής:

- i) Α.Ε.Π. $\ln Y = 11,4 + 0,0542 TR^2 = 0,975$ D-W = 0,194
(378,9) (35,1)
- ii) Αγροτικός $\ln Y_{\alpha\gamma\rho} = 10,2 + 0,0261 TR^2 = 0,924$ D-W = 1,5
(378,9) (19,8)
- iii) Μεταποίηση $\ln Y_{\mu\epsilon\tau} = 9,88 + 0,069 TR^2 = 0,942$ D - W = 0,13
(168,2)
- iv) Υπηρεσίες $\ln Y_{\upsilon\pi\eta\rho} = 10,6 + 0,0574 TR^2 = 0,987$ D-W = 0,12
(472,5) (49,5)

Από τις παραπάνω εξισώσεις βλέπουμε ότι οι ρυθμοί ανάπτυξης του Α.Ε.Π. και των τριών τομέων για την περίοδο 1953-1985 είναι αντίστοιχα 5,42%, 2,61%, 6,9% και 5,74% κατά έτος. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο ρυθμός ανάπτυξης του αγροτικού τομέα είναι αισθητά χαμηλότερος του ρυθμού των δύο άλλων τομέων, με αποτέλεσμα να επιβραδύνει το ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας συνολικά, δεδομένου ότι αποτελεί ακόμη σημαντικό ποσοστό (βλέπει πίνακα 2.1. και διάγραμμα 2.5.)

Το διάγραμμα 2.5 βασίζεται στον πίνακα 2.1 και δείχνει τις διαχρονικές μεταβολές των ποσοστών συμμετοχή του κάθε τομέα στο Α.Ε.Π. Ο τομέας της αγροτικής παραγωγής έχει συμμετοχή στη διαμόρφωση του Α.Ε.Π. Το ποσοστό αυτό έχει μειωθεί από 30% περίπου, στην αρχή της περιόδου, σε περίπου 14%, στο τέλος της περιόδου. Ο τομέας των υπηρεσιών παρουσιάζει σταθερότητα γύρω στο 50% μέχρι το 1973 και για την υπόλοιπη περίοδο ελαφρά συνεχή αύξηση της συμμετοχής, η οποία φθάνει το 57% περίπου το 1985. Αντίθετη είναι η κίνηση της συμμετοχής του τομέα της μεταποίησης, η οποία αυξάνει μέχρι το 1973 και φθάνει το 35% το 1985, ενώ παρουσιάζει στασιμότητα για τα επόμενα έξι χρόνια και σημαντική πτώση από το 1980. Για το 1985 η ποσοστιαία συμμετοχή είναι 30%, όσο δηλαδή και το 1968, πριν είκοσι χρόνια περίπου.

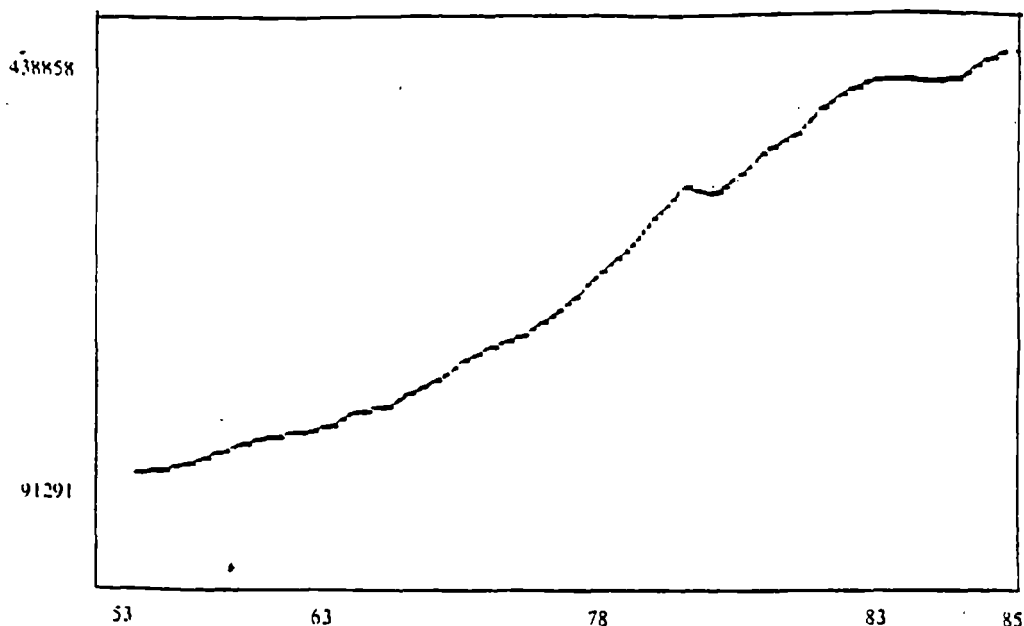
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1.

Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, αγροτικό προϊόν, προϊόν μεταποίησης και υπηρεσιών, 1953-1985, (εκατ. δρχ., σε σταθερές τιμές 1970)

ΕΤΟΣ	Α.Ε.Π.	ΑΓΡΟΤΙΚΟ	ΠΡΟΪΟΝ	ΠΡΟΪΟΝ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ		ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	
1953	91.291	27.898	30,6	17.819	19,5	45.574	49,9
1954	94.123	27.179	28,9	19.214	20,4	47.820	50,8
1955	100.533	29.078	28,9	21.101	21,0	50.354	50,1
1956	109.277	29.851	27,3	23.860	21,8	55.566	50,8
1957	115.858	33.738	29,1	25.011	21,6	57.109	49,3
1958	120.481	31.413	26,1	27.953	23,2	61.115	50,7
1959	125.308	32.947	26,3	29.515	23,6	62.846	49,9
1960	129.201	29.863	23,11	33.406	25,9	65.932	51,0
1961	143.772	37.836	26,3	35.858	24,9	70.078	48,7
1962	144.612	32.888	22,7	37.504	25,9	74.220	51,3
1963	159.171	39.594	24,9	4.0378	25,4	79.199	49,8
1964	171.177	39.446	23,0	46.147	27,0	85.584	50,0
1965	187.009	43.377	23,2	51.047	27,3	92.585	49,5
1966	197.011	43.687	22,2	53.871	27,3	99.453	50,5
1967	206.176	44.311	21,5	56.834	27,6	105.031	50,9
1968	217.895	40.484	18,6	65.439	30,0	111.972	51,4
1969	238.201	43.085	18,1	74.939	31,5	120.177	50,5
1970	258.000	47.058	18,2	80.976	31,4	129.966	50,4
1971	278.551	48.662	17,5	90.802	32,6	139.087	49,9
1972	303.973	51.543	17,0	101.955	33,5	150.475	49,5
1973	329.269	51.204	15,6	114.367	34,7	163.698	49,7
1974	323.307	53.672	16,6	101.708	31,5	167.927	51,9
1975	339.833	56.733	16,7	107.572	31,7	175.528	51,7
1976	360.399	55.971	15,5	117.600	32,6	186.828	51,8
1977	371.022	51.830	14,0	123.224	33,2	195.968	52,8
1978	394.803	57.214	14,5	130.971	33,2	206.618	52,3
1979	409.075	53.616	13,1	138.842	33,9	216.617	53,0
1980	417.510	60.499	14,5	135.486	32,5	221.525	53,1
1981	416.515	59.516	14,3	132.141	31,7	224.858	54,0
1982	416.169	60.940	14,6	126.981	30,5	228.248	54,8
1983	417.757	55.518	13,3	127.184	30,4	235.055	56,3
1984	430.310	59.140	13,7	128.957	30,0	242.213	56,3
1985	439.850	58.850	13,4	131.700	29,9	249.300	56,7

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί της Ελλάδος, διάφορα τεύχη. Τα στοιχεία του 1984 είναι προσωρινά και του 1985 είναι εκτιμήσεις.

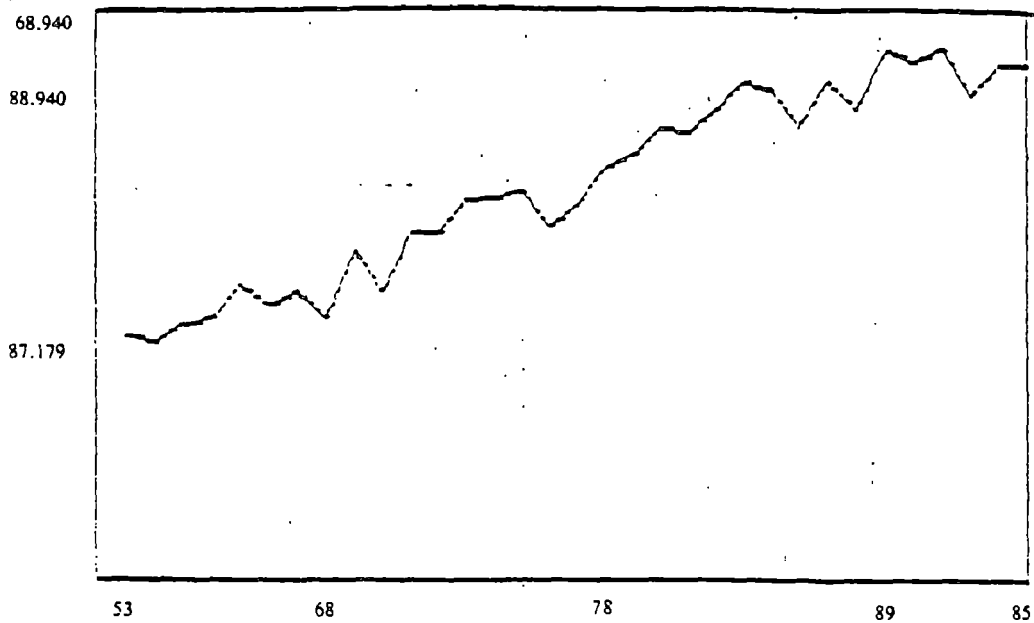
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.1
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν: 1953-1985

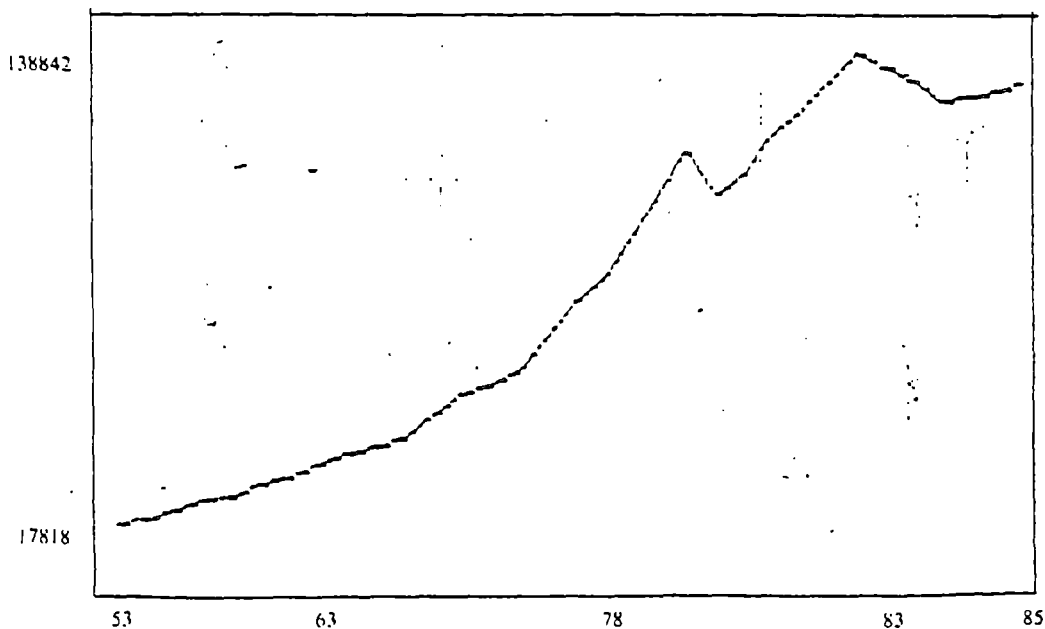
Η ανοδική τάση του Α.Ε.Π., γραμμική ή εκθετική, που παρατηρείται κατά τη διάρκεια της περιόδου, δεν σημαίνει έλλειψη διακυμάνσεων των πραγματικών μεγεθών. Απλή παρατήρηση των διαγραμμάτων 2.1. έως 2.4 (και του πίνακα 2.1.) δείχνει σημαντικές διαφορές στο ρυθμό αύξησης από χρόνο σε χρόνο. Πλέον σημαντικές μεταβολές είναι η μείωση του Α.Ε.Π. κατά 1,8% στη διάρκεια του 1974 και οι μικρότερες μειώσεις κατά το 1981 και 1982. Χαρακτηριστική επίσης είναι η ύφεση που παρατηρείται από το 1980 και μετά. Στη διάρκεια των τελευταίων έξι ετών (1980 – 1985) το Α.Ε.Π. έχει αυξηθεί μόνον κατά 5,3% συνολικά.

Το διάγραμμα 2.1. που παρουσιάζει τις μεταβολές του Α.Ε.Π. υποδεικνύει ότι η περίοδος 1953 – 1985 μπορεί να χωριστεί σε δύο υποπεριόδους. Στη διάρκεια της πρώτης, που περιλαμβάνει τα έτη 1954 – 1973, η καμπύλη του διαγράμματος στρέφει τα κοίλα προς τον κάθετο άξονα, ενώ στη διάρκεια της δεύτερης, που περιλαμβάνει τα έτη 1975 – 1985, στρέφει τα κοίλα της προς τον οριζόντιο άξονα. Με άλλα λόγια το 1974 μπορεί να θεωρηθεί σημείο καμπής στην εξέλιξη του Α.Ε.Π. Κατά την πρώτη υποπερίοδο το μέσο ετήσιο ποσοστό ανάπτυξης είναι 6,66%, ενώ κατά τη δεύτερη είναι 2,86%, δηλαδή λιγότερο από το μισό. Ανάλογες παρατηρήσεις μπορούν να γίνουν για την εξέλιξη των άλλων τομέων, πλην του γεωργικού.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.2
 Πρωτογενής τομέας: 1953-1985
 (γεωργία - κτηνοτροφία, δάση, αλιεία)

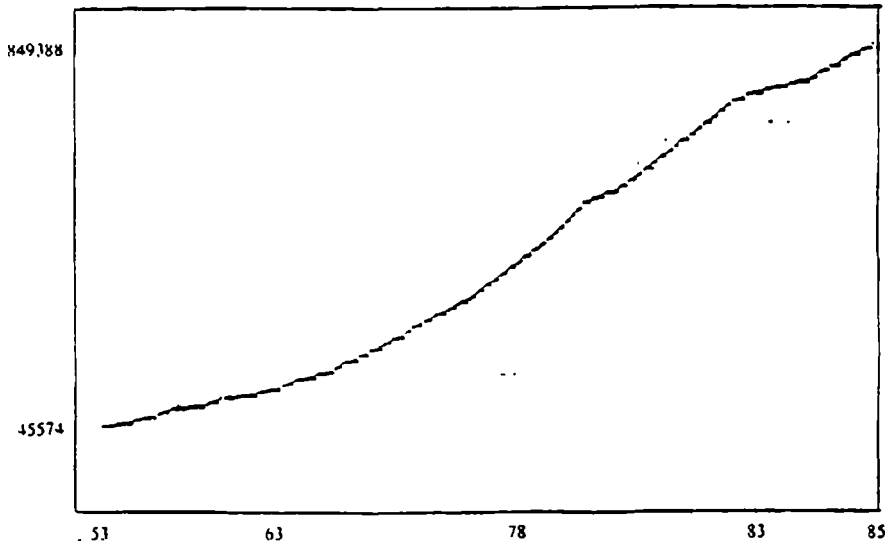
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.3
 Δευτερογενής τομέας: 1953-1985
 (ορυχεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός — φωταέριο
 — νερό, κατασκευές)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.4

Τριτογενής τομέας: 1953-1985

(μεταφορές — επικοινωνίες, εμπόριο, τράπεζες — ασφάλειες —
κτηματικές επιχειρήσεις, κατοικίες, δημόσια διοίκηση —
ασφάλεια υγεία — εκπαίδευση, διάφορες υπηρεσίες)

1.3. Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ

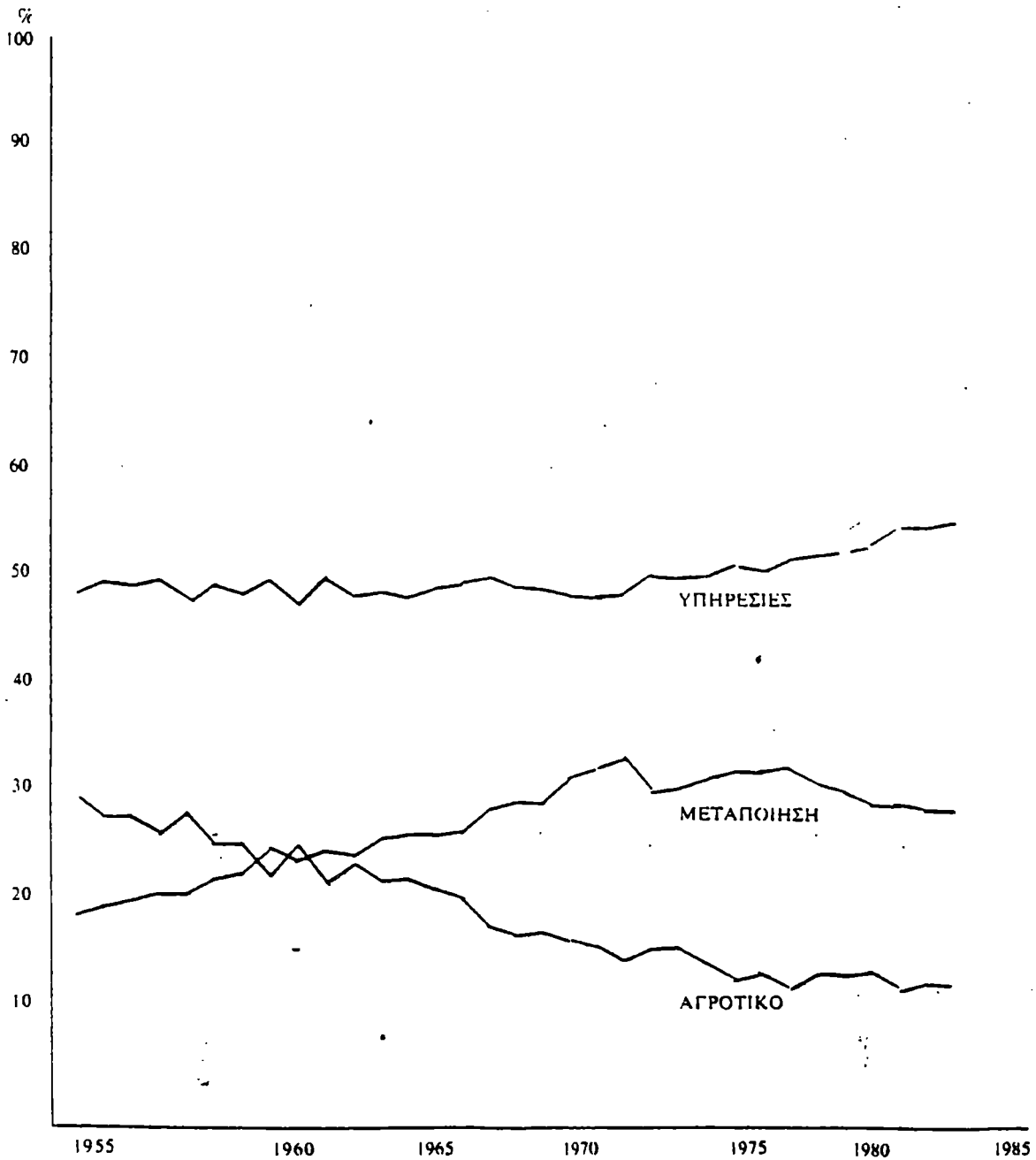
Σ' αυτό το τμήμα περιγράφουμε την εξέλιξη της συνολικής δαπάνης και των συστατικών της μερών σε σταθερές τιμές του 1970, για την περίοδο 1953-1985. Τα μεγέθη αυτά παρουσιάζονται στον πίνακα 2.3. και για κάθε χρονική περίοδο η συνολική δαπάνη είναι εξ' ορισμού ίση προς το εγχώριο προϊόν. Όμως, μεταξύ του Α.Ε.Π. του πίνακα 2.1. και της συνολικής δαπάνης του πίνακα 2.2. υπάρχει διαφορά που οφείλεται στη μη προσαρμογή της συνολικής δαπάνης ως προς τους έμμεσους φόρους, τις μεταβολές των αποθεμάτων και τις στατιστικές διαφορές.

Από το διάγραμμα 2.6. φαίνεται ότι η κατανάλωση, ιδιωτική και δημόσια, παρουσίασε συνεχή αύξηση κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Και στις δύο, όμως, περιπτώσεις παρουσιάζεται μία πτώση του ρυθμού ανάπτυξης μετά το 1974 που διαρκεί καθ' όλη την υπόλοιπη περίοδο. Προφανώς η εξέλιξη αυτή σχετίζεται με την ανάλογη εξέλιξη του Α.Ε.Π., όπως τονίστηκε στο προηγούμενο τμήμα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.5

Ποσοστιαία συμμετοχή των τριών τομέων παραγωγής στο Α.Ε.Π

Είναι γνωστό ότι η επένδυση είναι το πλέον ευμετάβλητο μακροοικονομικό μέγεθος. Αυτό ισχύει για τις ιδιωτικές επενδύσεις οι οποίες επηρεάζονται από διάφορους ευμετάβλητους και αστάθμητους παράγοντες, αλλά και για τις δημόσιες επενδύσεις οι οποίες επηρεάζονται από διάφορους ευμετάβλητους και αστάθμητους παράγοντες, αλλά και για τις δημόσιες επενδύσεις οι οποίες επηρεάζονται άλλοτε θετικά και άλλοτε αρνητικά από την επικρατούσα οικονομική κατάσταση. Το διάγραμμα 2.7. δείχνει την εξέλιξη των ιδιωτικών επενδύσεων κατά την περίοδο 1952-1985. Παρά τις διάφορες διακυμάνσεις στο ρυθμό μεταβολής, μέχρι το 1973 η ιδιωτική επένδυση παρουσιάζει σημαντική ανοδική τάση. Μετά τη σοβαρή πτώση του 1974, εμφανίζεται νέα άνοδος, αλλά με αρκετά χαμηλό ρυθμό, έτσι ώστε το ύψος της επένδυσης μόλις το 1979 υπερβαίνει ελαφρά το επίπεδο του 1974. Από τότε παρουσιάζει σοβαρή συνεχή πτώση, με αποτέλεσμα το 1985 να βρίσκεται περίπου στο επίπεδο του 1970.

Η εξέλιξη της δημόσιας επένδυσης, όπως φαίνεται από το διάγραμμα 2.7, ακολουθεί ανοδική τάση μέχρι το 1972, παρουσιάζει συνεχή μείωση μέχρι το 1977 και ανοδική τάση από τότε, που γίνεται πιο έντονη μετά το 1981. Συγκρίνοντας την ιδιωτική επένδυση με τη δημόσια, παρατηρούμε ότι μέχρι το 1972 ακολουθούν παρόμοια πορεία (περίπου επταπλασιάζονται στην περίοδο 1953-1972). Από το 1974 η πορεία τους είναι περίπου αντίθετη. Στην περίοδο ανόδου της ιδιωτικής επένδυσης η δημόσια μειώνεται και αντίστροφα. Αποτέλεσμα αυτών των μεταβολών είναι η σημαντική αλλαγή στα σχετικά μεγέθη. Ενώ το 1953 η δημόσια επένδυση είναι 29% της συνολικής και το 1972 31%, η σχέση αυτή γίνεται το 1979 23% και το 1985 αυξάνεται σημαντικά στο ποσοστό 35% περίπου. Βασιζόμενος στη σύγκριση αυτή, μπορεί κανείς να υποστηρίξει ότι γενικά η δημόσια επένδυση εμφανίζεται να παίζει ρόλο συμπληρωματικό σε σχέση με την ιδιωτική, κυρίως μετά το 1974. Η μέχρι το 1973 ταυτόχρονη αύξηση της ιδιωτικής και δημόσιας επένδυσης δεν αναιρεί την υπόθεση ότι ο ρόλος της δημόσιας ήταν συμπληρωματικός, δεδομένου ότι μέχρι το 1973 υπήρχαν αρκετά μεγάλα περιθώρια αύξησης της παραγωγής, όπως θα καταδειχθεί πιο κάτω.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.

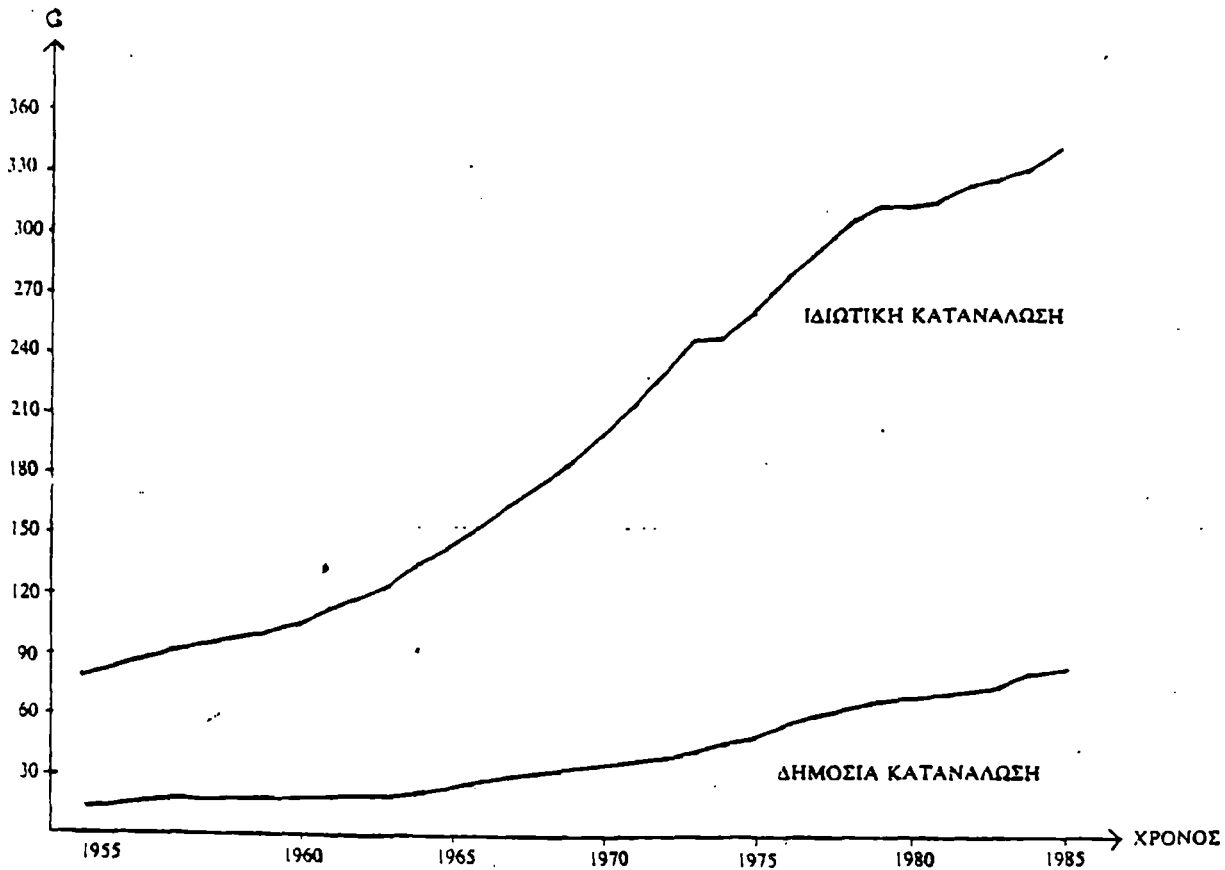
Συνολική Δαπάνη, ιδιωτική και δημόσια, 1953 – 1985 (εκατ. δρχ., σε σταθερές τιμές 1970)

ΕΤΟΣ	ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ		ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΕΠΕΝΔΥΣΗ		ΣΥΝΟΛΟ
	ΙΔΙΩΤΙΚΗ	ΔΗΜΟΣΙΑ	ΙΔΙΩΤΙΚΗ	ΔΗΜΟΣΙΑ	
1953	78.222	14.123	10.148	4.104	106.597
1954	82.079	15.301	10.378	4.011	111.769
1955	87.973	15.920	11.609	4.335	119.837
1956	92.450	18.826	13.854	5.541	130.671
1957	97.920	18.274	13.643	5.477	135.314
1958	101.537	19.101	17.469	6.700	144.807
1959	104.452	19.319	16.962	8.302	149.035
1960	107.808	20.502	19.264	9.857	157.431
1961	115.147	21.404	19.703	11.773	168.027
1962	120.050	22.832	22.216	11.912	177.010
1963	126.115	23.785	24.557	11.439	185.896
1964	137.192	26.005	30.826	12.619	206.642
1965	144.707	28.336	35.072	13.931	225.046
1966	157.687	30.111	36.610	13.957	238.365
1967	167.528	32.661	34.315	15.455	249.959
1968	179.025	33.100	43.863	16.534	272.522
1969	190.089	35.639	51.091	20.562	297.381
1970	206.813	37.742	50.737	19.926	315.218
1971	218.309	39.607	55.112	25.446	338.474
1972	233.551	41.851	64.122	28.855	368.379
1973	251.369	44.698	72.187	27.906	396.160
1974	253.051	50.096	52.211	22.289	377.647
1975	266.884	56.075	53.702	20.958	397.619
1976	281.066	58.953	58.380	21.370	419.769
1977	293.928	62.800	66.750	19.200	442.678
1978	310.640	65.000	70.600	20.500	466.740
1979	318.817	68.800	76.385	22.736	486.738
1980	317.085	68.940	70.465	22.240	478.730
1981	320.136	73.640	63.495	22.255	479.526
1982	329.621	7.330	60.300	23.800	489.051
1983	332.829	77.400	56.000	27.000	493.229
1984	338.632	80.390	48.070	29.730	496.822
1985	348.300	82.200	49.090	31.360	510.950

Πηγή: - Τράπεζα Ελλάδας, Η Ελληνική Οικονομία, Τόμος II, 1982 και Τόμος III, 1984

- Τράπεζα Ελλάδος, Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο, Τεύχος Ιουλίου, 1985.
- ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί, 1985

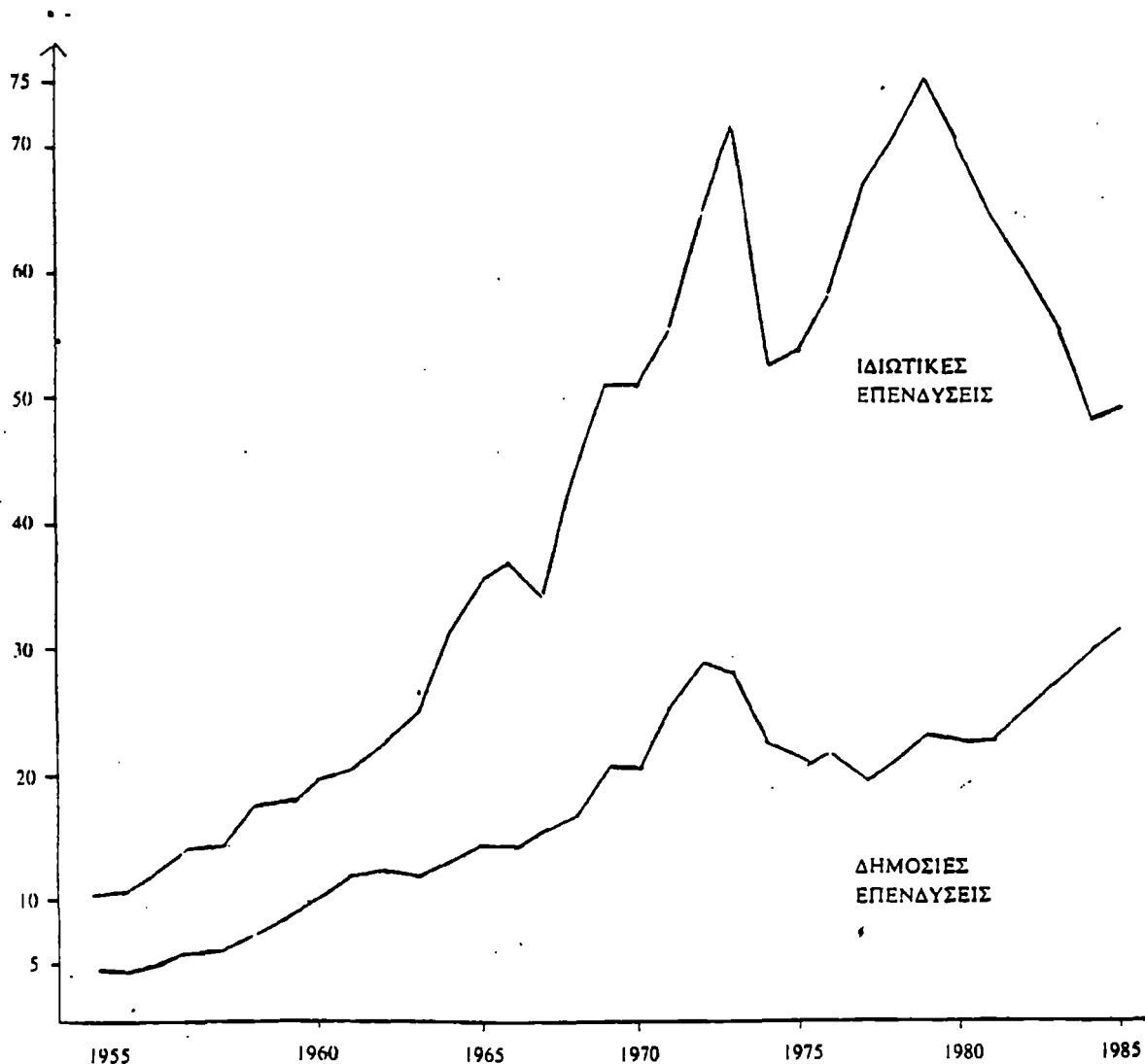
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.6
Ιδιωτική και δημόσια κατανάλωση
(εκατ. δρχ., σταθ. τιμές 1970)

1.4. ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Η αγορά εργασίας είναι από τους λιγότερο μελετημένους τομείς της ελληνικής οικονομίας. Ο κυριότερος πιθανός λόγος είναι η έλλειψη στατιστικών στοιχείων για κρίσιμες μεταβλητές, όπως π.χ. το μέγεθος της ανεργίας. Τα στοιχεία που παρουσιάζονται πιο κάτω για ορισμένα μεγέθη της αγοράς εργασίας περιγράφουν τη γενική τάση που επικρατεί, έστω και αν δεν μπορούν να θεωρηθούν απόλυτα αξιόπιστα. Εξάιρεση στην ερευνητική φτώχεια, αποτελούν οι μελέτες που εξετάζουν το φαινόμενο της ελληνικής εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης. Η αναφορά στη μετανάστευση θα είναι μόνο έμμεση στο βαθμό που επηρεάζει το εργατικό δυναμικό

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.7
 Ακαθάριστες ιδιωτικές και δημόσιες επενδύσεις, 1953-1985
 (εκατ. δρχ., σε σταθερές τιμές 1970)

Από τα στοιχεία του πίνακα 2.3. που περιορίζονται στην περίοδο 1959 – 1982, φαίνεται η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού η οποία ακολουθεί φθίνουσα πορεία μέχρι το 1972 και αύξουσα κατά την υπόλοιπη περίοδο (βλέπε διάγραμμα 2.8).

Η μείωση οφείλεται στη μεγάλη έκτασης μετανάστευση προς διάφορες χώρες και κυρίως προς τη Δυτική Γερμανία. Η άντληση μεταναστευτικών ρευμάτων από τον ενεργό πληθυσμό είχε μειώσει την προσφορά εργασίας, παρά τη μικρή αύξηση του πληθυσμού. Το επίπεδο της απασχόλησης ακολουθεί σχεδόν παράλληλη πορεία, γεγονός που σημαίνει, σε συνδυασμό με το αυξανόμενο εισόδημα, ότι η μετανάστευση άντλησε όχι μόνο από τους άνεργους

αλλά και από τους ήδη απασχολούμενους στους διάφορους τομείς της ελληνικής οικονομίας. Αν λάβουμε υπόψη ότι, τουλάχιστον μέχρι το 1971, η υποαπασχόληση ήταν εκτεταμένη ιδιαίτερα στον αγροτικό τομέα, η μείωση της απασχόλησης σε αριθμό ατόμων δε σημαίνει αντίστοιχη μείωση της απασχόλησης σε ώρες εργασίας.

Η διαφορά μεταξύ εργατικού δυναμικού και απασχόλησης αποτελεί μία εκτίμηση του απόλυτου αριθμού των ανέργων (βλέπει την κάθετη διαφορά στο διάγραμμα 2.8.). Διαιρώντας την απόλυτη διαφορά με το εργατικό δυναμικό βρίσκουμε το ποσοστό ανεργίας που εμφανίζεται στον πίνακα 2.3. και στο διάγραμμα 2.9. Όπως φαίνεται σαφώς, η ανεργία ως απόλυτο μέγεθος και ως ποσοστό, σημειώνει συνεχή πτώση μέχρι το 1978 και σημαντική αύξηση κατά τα έτη 1981 και 1982. Η αύξηση της ανεργίας πρέπει να είναι ιδιαίτερα σημαντική κατά τα τελευταία χρόνια για τα οποία δεν έχουν δημοσιευθεί επίσημα ή άλλα στατιστικά στοιχεία. Σε δηλώσεις αρμοδίων προσώπων, αλλά και άλλων, αναφέρεται ότι το ποσοστό ανεργίας κατά το 1986 ανήλθε στο 8% ή ακόμη και 10%. Φυσικά, η εξέλιξη αυτή σχετίζεται στενά με την εξέλιξη της συνολικής παραγωγής. Με άλλα λόγια, ο χαμηλός ρυθμός αύξησης του Α.Ε.Π. κατά τα τελευταία επτά χρόνια είχε σαν αποτέλεσμα την αδυναμία του αυξανόμενου εργατικού δυναμικού, με συνέπεια την εμφάνιση της αυξανόμενης ανεργίας.

Ο πίνακας 2.3 και το διάγραμμα 2.10 δείχνουν την εξέλιξη της παραγωγικότητας της εργασίας συνολικά. Ως ορισμός της παραγωγικότητας ελήφθη ο λόγος του Α.Ε.Π. σε σταθερές τιμές 1970 προς το σύνολο των απασχολουμένων.

Συνεπώς όλες οι αμφιβολίες που υπάρχουν για την αξιοπιστία των στοιχείων του Α.Ε.Π. και της απασχόλησης μεταφέρονται στην εκτίμηση της παραγωγικότητας, η οποία μπορεί να θεωρηθεί μόνο ως ενδεικτική της γενικής τάσης. Ένα χαρακτηριστικό της παραγωγικότητας, όπως φαίνεται στο διάγραμμα 2.10, είναι η ανοδική τάση κατά τη διάρκεια της περιόδου μέχρι το 1980 και η πτώση της κατά τα επόμενα δύο χρόνια. Φαίνεται, επίσης, ότι μέχρι το 1973, η ανοδική τάση είναι ισχυρή, ενώ κατά το διάστημα 1974-1980 η τάση παραμένει ανοδική μάλλον αδυνατισμένη. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί ιδιαίτερα ανησυχητικό παράγοντα, δεδομένο του ανταγωνιστικού πλαισίου μέσα στο οποίο είναι υποχρεωμένη να λειτουργεί η ελληνική οικονομία. Παρ' ότι το θέμα αυτό δεν

πρόκειται να εξεταστεί εδώ, αξίζει να σημειωθεί ότι η μείωση των επενδύσεων και το ισχύον θεσμικό πλαίσιο της αγοράς εργασίας είναι σοβαροί παράγοντες της μειωμένης παραγωγικότητας.

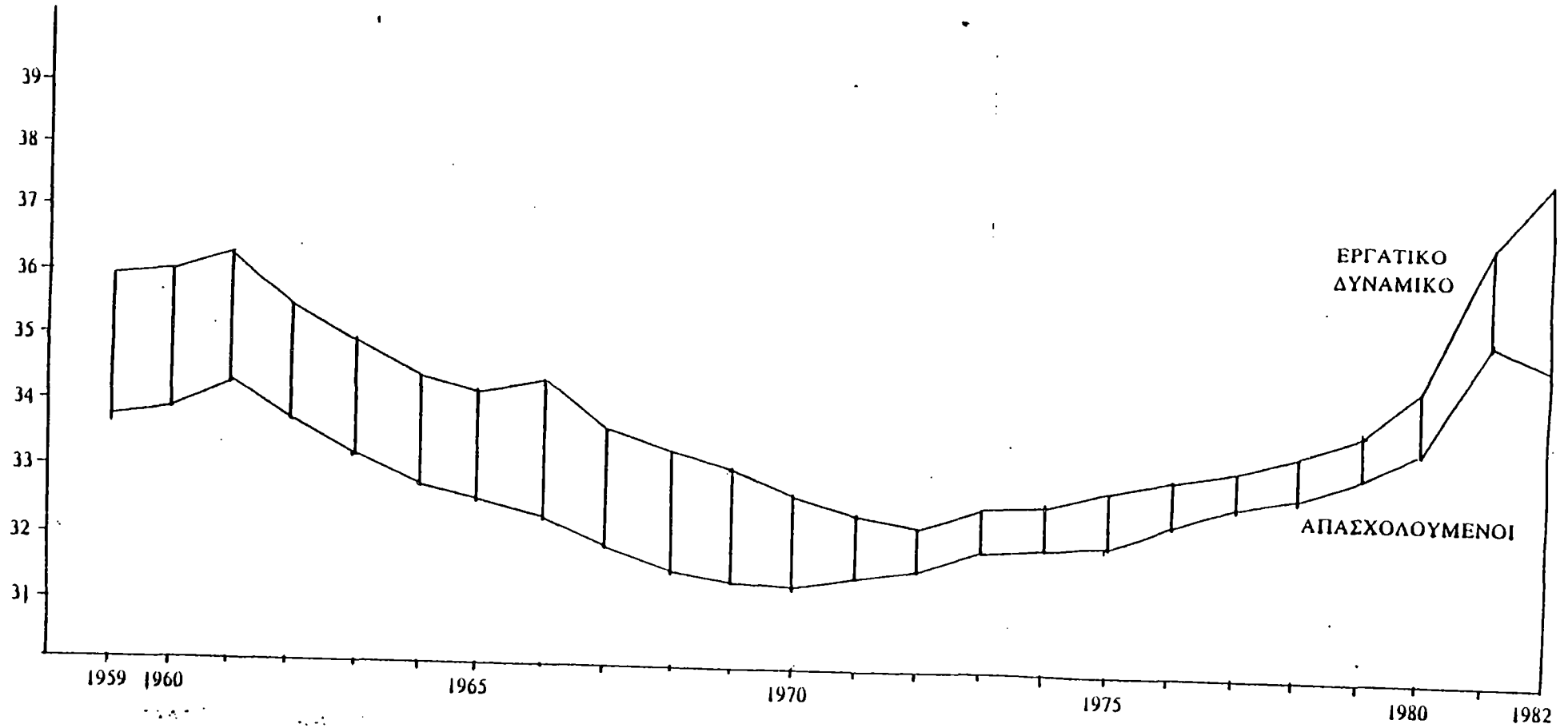
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3.

Εργατικό δυναμικό, απασχόληση, ανεργία και παραγωγικότητα της εργασίας 1959 – 1982 (σε χιλιάδες)

ΕΤΟΣ	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	ΑΠΑΣ/ΣΗ	ΑΝΕΡΓΟΙ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	ΠΑΡ/ΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΕΠ ΣΕ ΧΙΛ. ΔΡΧ 1970 ΑΝΑ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟ
1950	3.591	3.371	220	6,13	37.170
1960	3.606	3.386	220	6,10	38.160
1961	3.639	3.424	215	5,91	41.990
1962	3.547	3.367	180	5,07	42.950
1963	3.494	3.320	174	4,98	47.940
1964	3.438	3.278	160	4,65	52.220
1965	3.420	3.255	165	4,82	57.450
1966	3.395	3.225	170	5,01	61.090
1967	3.368	3.186	182	5,40	64.710
1968	3.335	3.149	186	5,57	69.190
1969	3.312	3.138	174	5,25	75.910
1970	3.270	3.134	136	4,16	82.320
1971	3.245	3.143	102	3,14	88.630
1972	3.227	3.159	68	2,11	96.220
1973	3.255	3.191	64	1,97	103.190
1974	3.262	3.195	67	2,05	101.190
1975	3.273	3.198	75	2,29	106.260
1976	3.298	3.235	53	1,91	111.400
1977	3.318	3.262	56	1,63	113.740
1978	3.337	3.276	61	1,83	120.510
1979	3.375	3.311	64	1,89	123.550
1980	3.451	3.356	95	2,75	124.400
1981	3.378	3.529	149	4,05	118.030
1982	3.707	3.491	216	5,83	119.210

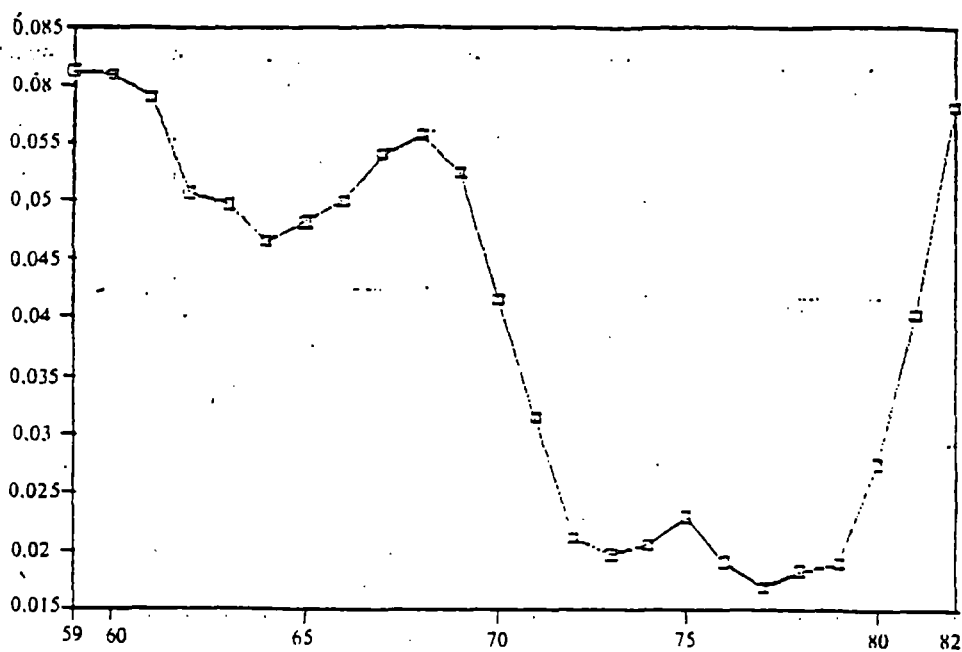
Πηγή: OECD, Labor Force Statistics 1962-1982, Paris 1984.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.8
Εργατικό δυναμικό και απασχολούμενοι, 1959-1982
(σε εκατομμύρια)

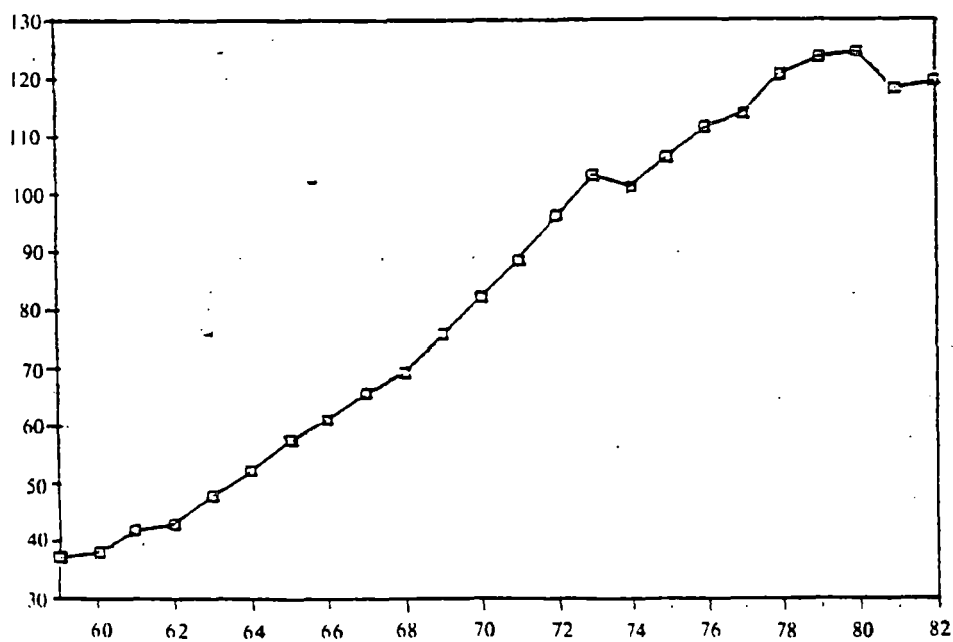

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.9
Ποσοστό ανεργίας

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.10
Παραγωγικότητα της εργασίας

1.5. ΑΓΟΡΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

Η λειτουργία της αγοράς χρήματος, είτε με τους αυτόματους μηχανισμούς της ή με τις διοικητικές αποφάσεις των νομισματικών αρχών (δηλαδή της Κεντρικής Τράπεζας) είναι κρίσιμης σημασίας για την εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών, όχι μόνο σε ονομαστικούς όρους αλλά και σε πραγματικούς. Από μακροοικονομική σκοπιά, τα κρίσιμα μεγέθη είναι η προσφορά χρήματος και το επιτόκιο. Φυσικά, προσφορά χρήματος και το επιτόκιο αλληλεξαρτώντας μέσω των αυτόματων μηχανισμών της αγοράς. Η ελληνική όμως αγορά χρήματος επηρεάζεται ουσιαστικά από διοικητικές παρεμβάσεις πάνω και στα δύο μεγέθη και η αλληλεξάρτησή τους δεν είναι αναγκαστικά αυτή που θα προέκυπτε από την αυτόματη λειτουργία της αγοράς χρήματος. Άμεσα συσχετισμένη με την εξέλιξη των νομισματικών μεγεθών είναι η εξέλιξη των τιμών που για τα τελευταία δέκα χρόνια έχει καταστεί σοβαρότατο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας.

Ο πίνακας 2.4. παρουσιάζει την εξέλιξη δύο βασικών μεγεθών της αγοράς χρήματος, δηλαδή της ποσότητας του χρήματος και της ταχύτητας κυκλοφορίας. Η ποσότητα του χρήματος αντιστοιχεί στο μέγεθος που είναι γνωστό ως $M1$, δηλαδή περιλαμβάνει τις καταθέσεις όψεως αλλά όχι προθεσμίας. Η ταχύτητα κυκλοφορίας (V) προέκυψε από την διαίρεση του ακαθάριστου εισοδήματος (ΑΕΕ) (όχι του Α.Ε.Π.) σε τρέχουσες τιμές με την ποσότητα του χρήματος. Η εξέλιξη και των δύο μεγεθών είναι εντυπωσιακή όπως φαίνεται από το διάγραμμα 2.11. Η ταχύτητα της κυκλοφορίας του χρήματος παρουσιάζει συνεχή πτώση μέχρι το 1967 και έκτοτε σταθεροποιείται γύρω στο 5. Προφανώς, στην αρχή της περιόδου ο ρυθμός αύξησης του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος. Αργότερα ο ρυθμός μεταβολής των δύο μεγεθών γίνεται ίσος, με αποτέλεσμα τη σταθερότητα της ταχύτητας κυκλοφορίας. Η εξέλιξη της ποσότητας του χρήματος φαίνεται να ακολουθεί εκθετική συνάρτηση κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, παρ' ότι ο ρυθμός μεταβολής, πάντοτε θετικός, διαφέρει σημαντικά από έτος σε έτος.

Ανεξάρτητα από τις διάφορες θεωρητικές ερμηνείες, τους μηχανισμούς επίδρασης και τις ρητές ή σιωπηρές προϋποθέσεις, η ποσότητα του χρήματος εμφανίζεται στατιστικά να είναι στενά συνδεδεμένη με τις μεταβολές του γενικού επιπέδου των τιμών.

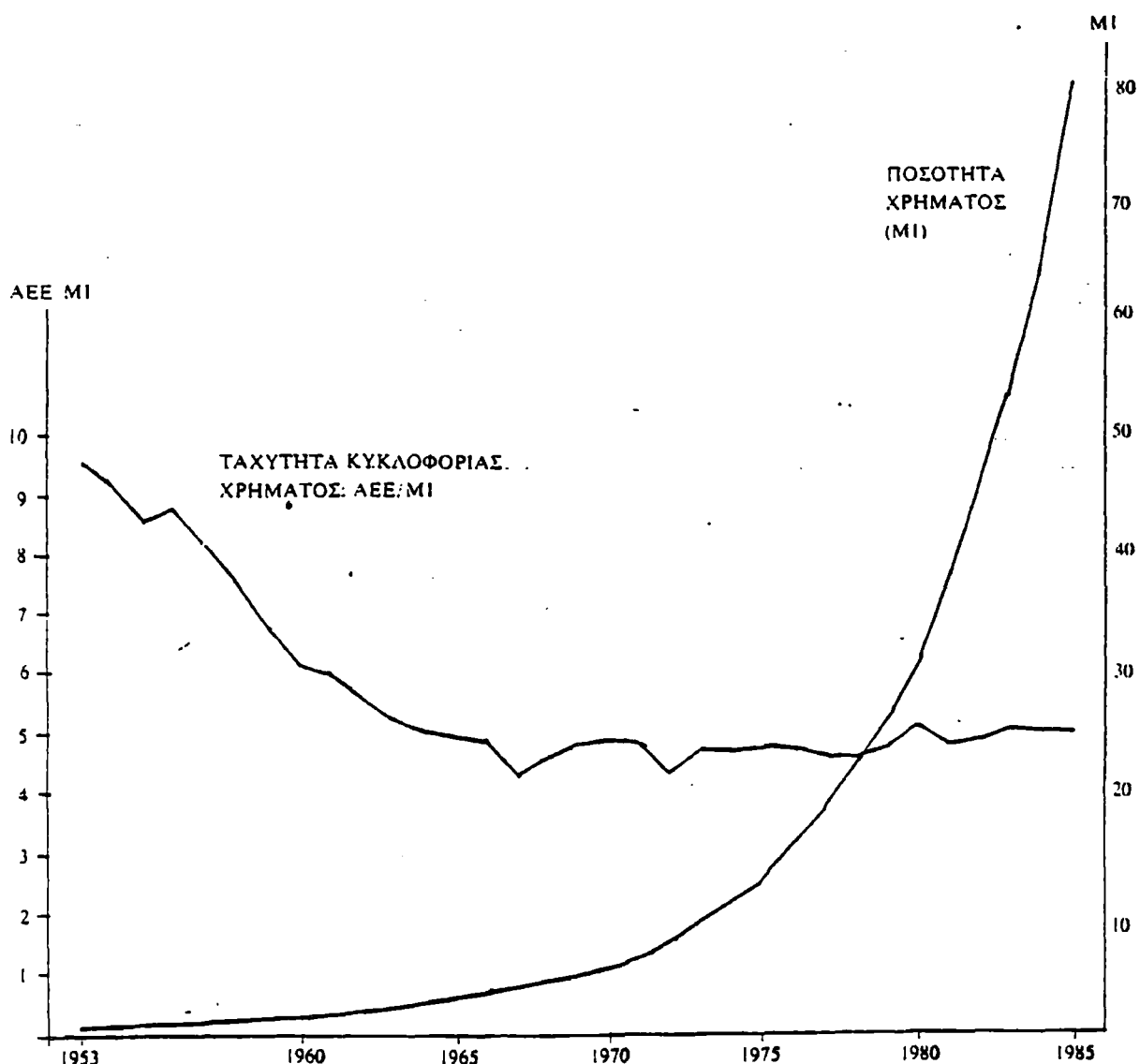
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.4.

Ποσότητα χρήματος (ΜΙ), ταχύτητα κυκλοφορίας και επιτόκια, 1953 – 1985

ΕΤΟΣ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ (ΜΙ) (ΕΚΑΤ. ΔΡΧ)	ΤΑΧΥΤΗΤΑ ΚΥΚΛ. ΧΡΗΜΑΤΟΣ= ΑΕΕ ΜΙ	ΕΠΙΤ. ΚΑΤΑΘ. ΤΑΜΙΕΥΤΗ ΡΙΟΥ	ΕΠΙΤ. ΧΟΡ/ΣΕΩΝ ΒΡΑΧΥΠΡΟ ΘΕΣΜΑ	ΕΠΙΤ. ΧΟΡ/ΣΕΩΝ ΜΑΚΡΟΠΡ ΟΘΕΣΜΑ
1953	5.216	9,52	8	12	12
1954	6.194	9,28	7,58	10	10
1955	7.673	8,58	7	9	9
1956	8.658	8,86	9	9,66	9,66
1957	10.276	8,03	9,50	10	10
1958	11.227	7,58	8	10	10
1959	13.050	6,79	7,16	8,75	8,50
1960	15.526	6,12	5,58	8	7
1961	17.831	6,02	5	8	7
1962	20.502	5,54	5	8	7
1963	23.615	5,35	5	8,25	7
1964	28.181	5,04	5	9	7
1965	32.335	5,00	5	9	7
1966	35.859	4,98	5,16	9	7,16
1967	43.417	4,44	5,50	9	7,50
1968	45.241	4,59	5,50	8,75	7,50
1969	48.972	4,78	5,50	8	7,50
1970	54.326	4,85	5,50	8	7,50
1971	61.798	4,78	5,50	8	7,50
1972	76.055	4,46	5,50	8	7,50
1973	93.138	4,74	6,58	9	8,33
1974	111.474	4,71	9,33	11,84	10,33
1975	128.887	4,75	9	11,87	10,50
1976	160.002	4,71	7,91	11,50	10,50
1977	187.038	4,68	7,50	12	10,50
1978	228.038	4,59	9	15,45	11
1979	264.450	4,87	11,37	16	13,08
1980	313.055	5,05	14	21,25	16,75
1981	385.928	4,96	14	21,33	18
1982	471.236	4,98	14	20,50	18
1983	535.729	5,11	14	20,50	18
1984	651.589	5,09	15,37	20,50	18
1985	797.449	5,01	15,50	20,50	18

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδος, Η Ελληνική Οικονομία, Τόμος ΙΙΙ, 1984 και Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.11
Ποσότητα χρήματος και ταχύτητα κυκλοφορίας
(M1 σε δισ. δρχ.)

Ο πίνακας 2.5. και το διάγραμμα 2.12 δείχνουν τις μεταβολές του M1 και του αποπληθωριστή του AEE. Κατά τη διάρκεια της περιόδου, ποσότητα χρήματος και αποπληθωριστική αυξάνονται (με εξαίρεση τον αποπληθωριστή του 1958) με αρκετά υψηλά ποσοστά κυρίως μετά το 1975. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι μεταβολές στο ρυθμό αύξησης των δύο μεγεθών γενικά συμπίπτουν. Με ελάχιστες εξαιρέσεις, αυξήσεις ή μειώσεις στο ρυθμό μεταβολής της ποσότητας

του χρήματος συμπίπτουν με αυξήσεις ή μειώσεις στο ρυθμό μεταβολής του αποπληθωριστή ΑΕΕ. Από τον πίνακα 2.5. φαίνεται επίσης ότι ο ρυθμός μεταβολής του δείκτη τιμών καταναλωτή ακολουθεί πορεία παράλληλη με αυτή του αποπληθωριστή.

Είναι σκόπιμο να τονιστεί ότι η διαμόρφωση των τιμών στην ελληνική αγορά ήταν, στη διάρκεια όλης της περιόδου, κάτω από τον έλεγχο του Υπουργείου Εμπορίου. Ανάλογα με το είδος του προϊόντος, ο έλεγχος ήταν διαφορετικής αυστηρότητας και διαφορετικής αποτελεσματικότητας. Φυσικά, οι κανόνες διαμόρφωσης των ελεγχόμενων τιμών επέτρεπαν μεταβολές καθώς οι συνθήκες της αγοράς και του κόστους παραγωγής άλλαζαν, ιδιαίτερα επειδή ένας σοβαρός κοστολογικός έλεγχος είναι αδύνατος χωρίς ακριβή γνώση του κόστους.

Εντούτοις, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι τιμές που δίνονται από τα στατιστικά στοιχεία είναι εκείνες που θα σχηματίζονται σε συνθήκες ελεύθερης αγοράς. Όμως, από την άλλη πλευρά, δεν μπορεί να λεχθεί ότι οι τιμές που πράγματι προσδιορίστηκαν είναι καθαρά διοικητικές τιμές χωρίς να έχουν σχέση με τις δυνάμεις της αγοράς. Και τούτο γιατί ο έλεγχος των τιμών και ο προσδιορισμός τους κάτω από καθεστώς ελέγχου δεν είναι ανεξάρτητος από τις συνθήκες που πραγματικά ισχύουν στην αγορά και οι οποίες επηρεάζουν τις ιδιωτικές αποφάσεις. Συνεπώς, οι μεταβολές του αποπληθωριστή και του δείκτη τιμών καταναλωτή μπορεί να θεωρηθούν ότι *grosso modo* δείχνουν τις μεταβολές του γενικού επιπέδου των τιμών.

Ανάλογες παρατηρήσεις μπορούν να γίνουν για το αν τα επιτόκια που προσδιορίζονται από τις νομισματικές αρχές εκφράζουν τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά χρήματος (ή δανειακών κεφαλαίων).

Στον πίνακα 2.4. παρουσιάζονται τα επιτόκια καταθέσεων ταμιευτηρίου, βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων χορηγήσεων. Τα επιτόκια χορηγήσεων είναι σε κάθε περίπτωση υψηλότερα του επιτοκίου καταθέσεων και το βραχυπρόθεσμο υψηλότερο (μετά το 1958) του μακροπρόθεσμου επιτοκίου. Η πορεία των επιτοκίων είναι παράλληλη και χωρίζεται σε τρία στάδια. Στο πρώτο (1953 – 1961) η πορεία είναι πτωτική, στο δεύτερο (1961-1972) παραμένουν ουσιαστικά αμετάβλητα και έκτοτε ακολουθούν έντονη ανοδική τάση. Γενικά, η πτωτική τάση σχετίζεται με την ανάπτυξη της αγοράς δανειακών κεφαλαίων (μετά τον εμφύλιο πόλεμο και τα πρώτα χρόνια της ανασυγκρότησης) η οποία μείωσε τη

σημαντική στενότητα κεφαλαίων, η Δε αύξηση κατά το τέλος της περιόδου σχετίζεται με τις έντονες αυξήσεις του γενικού επιπέδου των τιμών η οποία οδηγεί σε αύξηση των ονομαστικών επιτοκίων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.5.

Ρυθμός μεταβολής της προσφοράς χρήματος και του αποπληθωριστή του ΑΕΕ, 1955-1985.

ΕΤΟΣ	ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΔΜΙ/ΜΙ	ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΠΟΠΛΗΘΩΡΙΣΤΗ ΣΤΟ ΑΕΕ	ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΔΕΙΚΤΗ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ
1954	18,75	12,04	15,1
1955	23,88	7,27	5,7
1956	12,84	6,78	3,7
1957	18,69	1,01	2,3
1958	9,25	-2	1,4
1959	16,24	1,75	2,4
1960	18,97	3,87	1,6
1961	14,85	1,24	1,9
1962	14,98	4,90	-0,4
1963	15,18	1,04	2,8
1964	19,34	4,37	0,9
1965	14,74	4,19	3,1
1966	10,90	4,96	5,0
1967	21,08	2,93	1,7
1968	4,20	1,75	0,3
1969	8,25	3,33	2,4
1970	10,93	4,06	3,0
1971	13,75	3,20	2,9
1972	23,07	5,33	4,4
1973	22,46	19,69	15,5

1974	19,69	22,67	26,9
1975	15,62	10,46	13,4
1976	24,14	15,77	3,3
1977	16,90	12,35	12,1
1978	22,21	13,04	12,6
1979	15,69	18,44	19,0
1980	13,58	19,97	24,9
1981	23,28	21,86	24,5
1982	22,10	22,99	31,9
1983	13,69	18,39	20,5
1984	21,63	18,04	18,3
1985	22,39	17,12	19,2

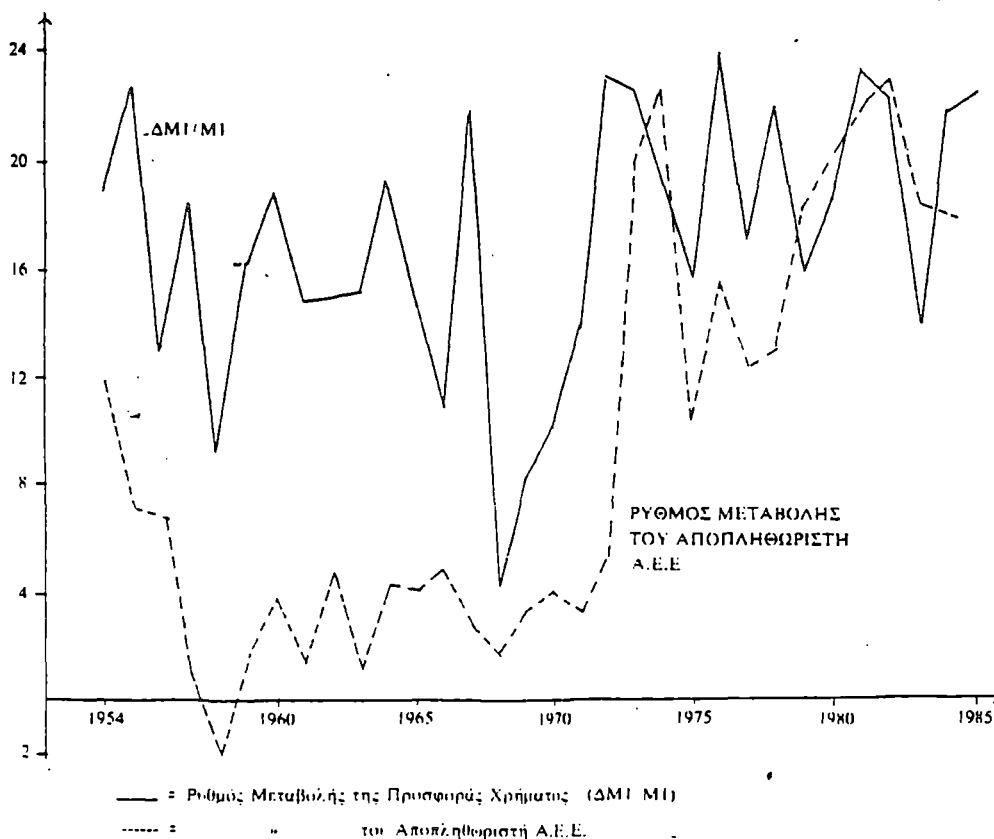
Πηγή: Για τον αποπληθωριστή του ΑΕΕ, ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.12

Ρυθμός μεταβολής της προσφοράς χρήματος (M1) και του αποπληθωριστή του ΑΕΕ 1954-1985

ΔΜ1/Μ1

Ρ.Μ.Α Α.Ε.Ε

1.6. Ο ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ο εξωτερικός τομέας της ελληνικής οικονομίας, δηλαδή το εμπορικό ισοζύγιο και το ισοζύγιο των τρεχουσών συναλλαγών, ήταν κατά τη μεταπολεμική περίοδο ελλειμματικός, και επιπλέον η τάση του ελλείμματος ήταν ανοδική. Το εμπορικό ισοζύγιο, όπως φαίνεται από τον πίνακα 2.6. και το διάγραμμα 2.13. παρουσίασε βελτίωση (με την έννοια της μείωσης του ελλείμματος) μόνο σε δύο περιπτώσεις, 1974 και 1982, όταν το Α.Ε.Π. σημείωσε πτώση. Κατά τα υπόλοιπα έτη υπάρχει σαφής ανοδική πορεία που παρουσιάζει έξαρση στα έτη της αύξησης της τιμής του πετρελαίου διεθνώς (1973 και 1979). Ανάλογη είναι και η πορεία του ισοζυγίου των τρεχουσών συναλλαγών. Εντούτοις το έλλειμμα του ισοζυγίου, τρεχουσών συναλλαγών είναι μικρότερο του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου, λόγω της ενεργητικής επίδρασης των άδηλων πόρων και της κίνησης κεφαλαίων.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η ελληνική οικονομία μετά από τριάντα πέντε χρόνια οικονομικής ανάπτυξης δεν μπόρεσε να βελτιώσει τη σχετική της θέση στο διεθνές οικονομικό ανταγωνισμό, έτσι ώστε να μετριάσει τους περιορισμούς, πάνω στο σημείο της ανάπτυξης της, που προέρχονται από τον εξωτερικό τομέα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι περίοδοι του εξωτερικού τομέα, η ανάγκη δηλαδή χρηματοδότησης του εξωτερικού ελλείμματος, που μοιραία περιορίζει το ρυθμό ανάπτυξης, γίνονται συνεχώς εντονότεροι, όχι μόνο σε απόλυτο μέγεθος αλλά σε σχετικό. Το διάγραμμα 2.14. δείχνει τα ελλείμματα του εμπορικού ισοζυγίου και του ισοζυγίου πληρωμών ως ποσοστό του Α.Ε.Π. Στην εξέλιξη των ποσοστών αυτών υπάρχουν αρκετές αυξομειώσεις αλλά η τάση είναι ανοδική ιδιαίτερα μετά το 1982, οπότε η άνοδος του Α.Ε.Π. είναι μικρή. Η χειροτέρευση της κατάστασης του εξωτερικού τομέα δεν είναι άσχετη με τις εξελίξεις στο γενικό επίπεδο των τιμών και στην παραγωγικότητα της εργασίας, που επισημάνθηκαν στα προηγούμενα.

Ο πίνακας 2.6 παρουσιάζει τις μεταβολές στη συναλλαγματική ισοτιμία σε σχέση με το δολάριο Η.Π.Α.

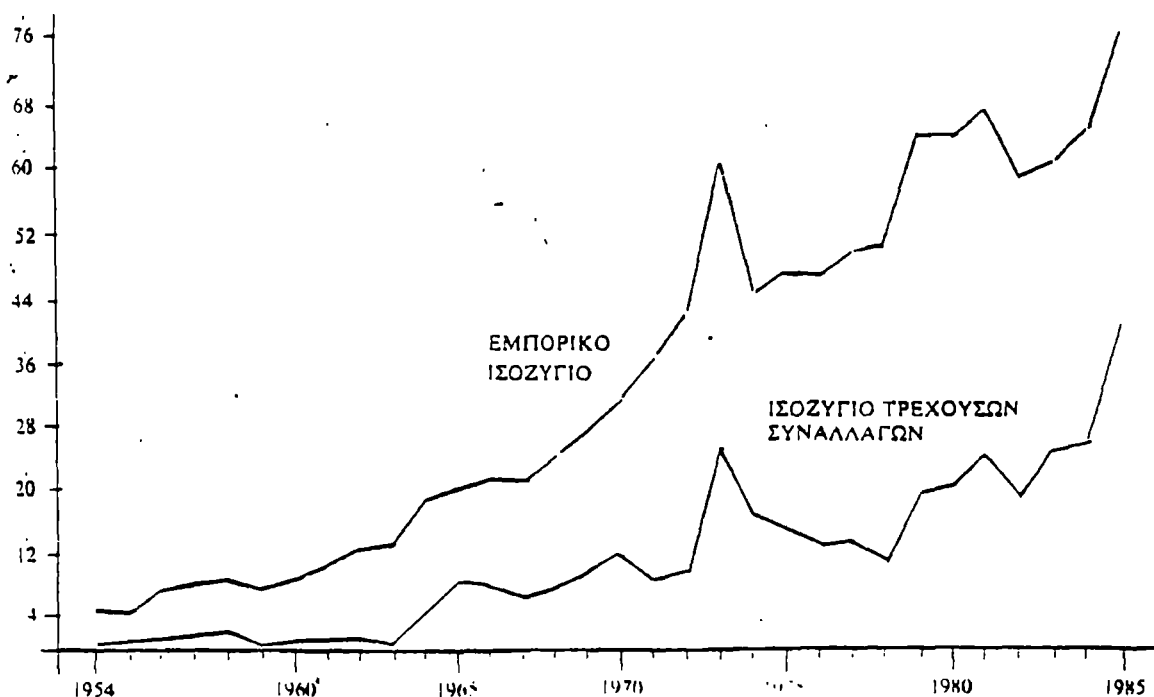
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.6.

**Ισοζύγιο εμπορικό και τρεχουσών συναλλαγών και τιμή συναλλάγματος,
1954 – 1985 (εκατ. δρχ., σε σταθερές τιμές 1970)**

ΕΤΟΣ	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ	ΙΣΟΖΥΓΙΑ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ	ΙΣΟΤΙΜΙΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ ΔΡΧ./US\$
1954	- 5124,49	- 462,24	30
1955	- 4807,93	- 634,15	30
1956	- 7422,89	- 1204,66	30
1957	- 8141,64	- 2178,71	30
1958	- 8293,57	- 2287,34	30
1959	- 7416,93	- 413,78	30
1960	- 9541,35	- 1475,83	30
1961	- 10839,44	- 1622,95	30
1962	- 13154,36	- 1653,80	30
1963	- 14396,69	- 1196,69	30
1964	- 17948,66	- 5496,26	30
1965	- 21899,68	- 8467,79	30
1966	- 23194,59	- 8085,33	30
1967	- 22153,36	- 7074,58	30
1968	- 24410,23	- 7919,62	30
1969	- 28116,79	- 10892,59	30
1970	- 32781	- 12258	30
1971	- 38272,46	- 9976,81	30
1972	- 42785,97	- 10697,16	30
1973	- 62151,55	- 26290,90	29,7
1974	- 44298,36	- 17582,34	30
1975	- 47833,68	- 15042,07	36,65
1976	- 47507,44	- 13284,41	37,03
1977	- 50869,78	- 14066,84	35,51
1978	- 51707,09	- 11405,16	36,0
1979	- 65386,98	- 19913,09	38,28
1980	- 64934,44	- 21132,42	46,54
1981	- 68030,42	- 24594,08	57,63
1982	- 59623,85	- 18963,87	70,57
1983	- 62031,84	- 21605,59	98,67
1984	- 66014,09	- 26279,55	128,48
1985	- 78168,88	- 40852,25	147,76

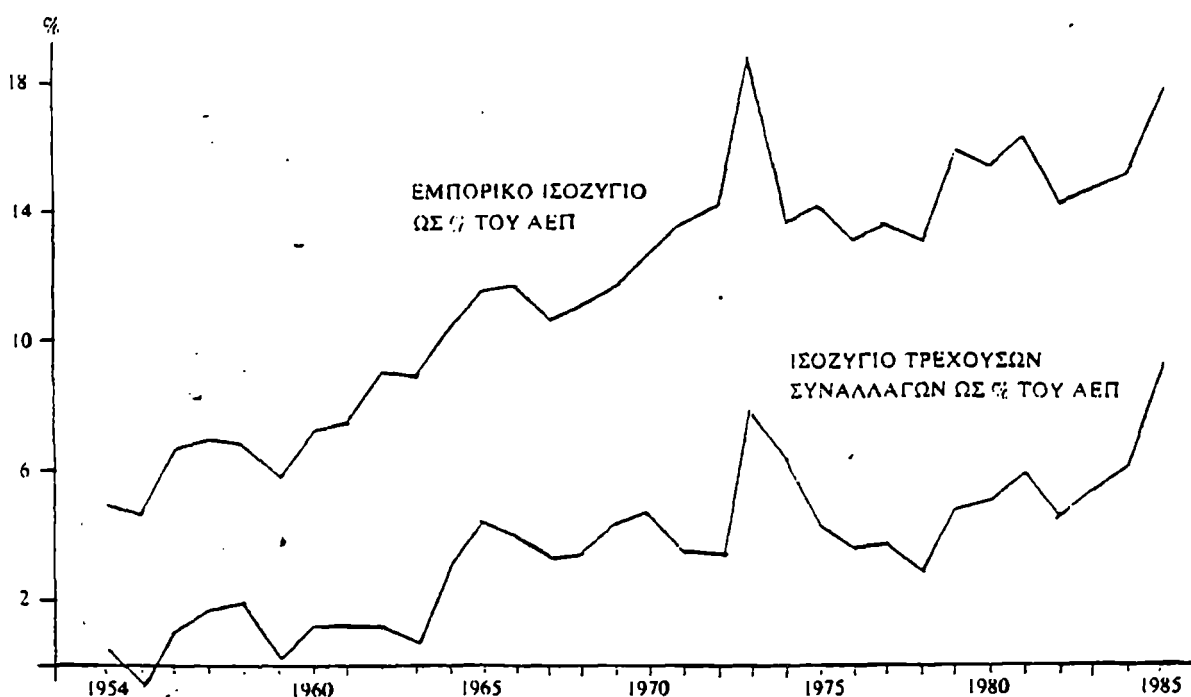
Σημείωση: Ο αποπληθωρισμός έγινε με το δείκτη μέσης αξίας εισαγωγή
Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί, διαφόρων ετών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.13
 Εμπορικό ισοζύγιο και ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών
 (έλλειμμα σε δισ. δρχ.)

40 — Διακυμάνσεις της Ελληνικής Οικονομίας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.14
 Έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου και του ισοζυγίου
 τρεχουσών συναλλαγών, ως ποσοστά του ΑΕΠ

Η αγορά συναλλάγματος ήταν πάντοτε ελεγχόμενη, και μάλιστα αυστηρά, γι' αυτό οι τιμές αυτές δεν μπορούν να θεωρηθούν ως τιμές ισορροπίας της αγοράς. Είναι όμως ενδεικτικές των δυνάμεων που επικρατούσαν: Πράγματι, με αυξανόμενα ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών η τάση μεταβολής της τιμής του συναλλάγματος δεν μπορεί παρά να είναι ανοδική.

1.7. Ο ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Τα οικονομικά του κράτους αποτελούν ένα ιδιαίτερα περίπλοκο πεδίο θεωρητικής και εμπειρικής ανάλυσης που δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης σ' αυτό το κεφάλαιο. Είναι όμως σκόπιμο να γίνει μία σύντομη αναφορά στον κρατικό προϋπολογισμό, δεδομένου ότι αποτελεί μία περιληπτική διατύπωση της κατάστασης των δημοσίων οικονομικών .

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.7.
(Εκατ. δρχ., σε σταθερές τιμές 1970)

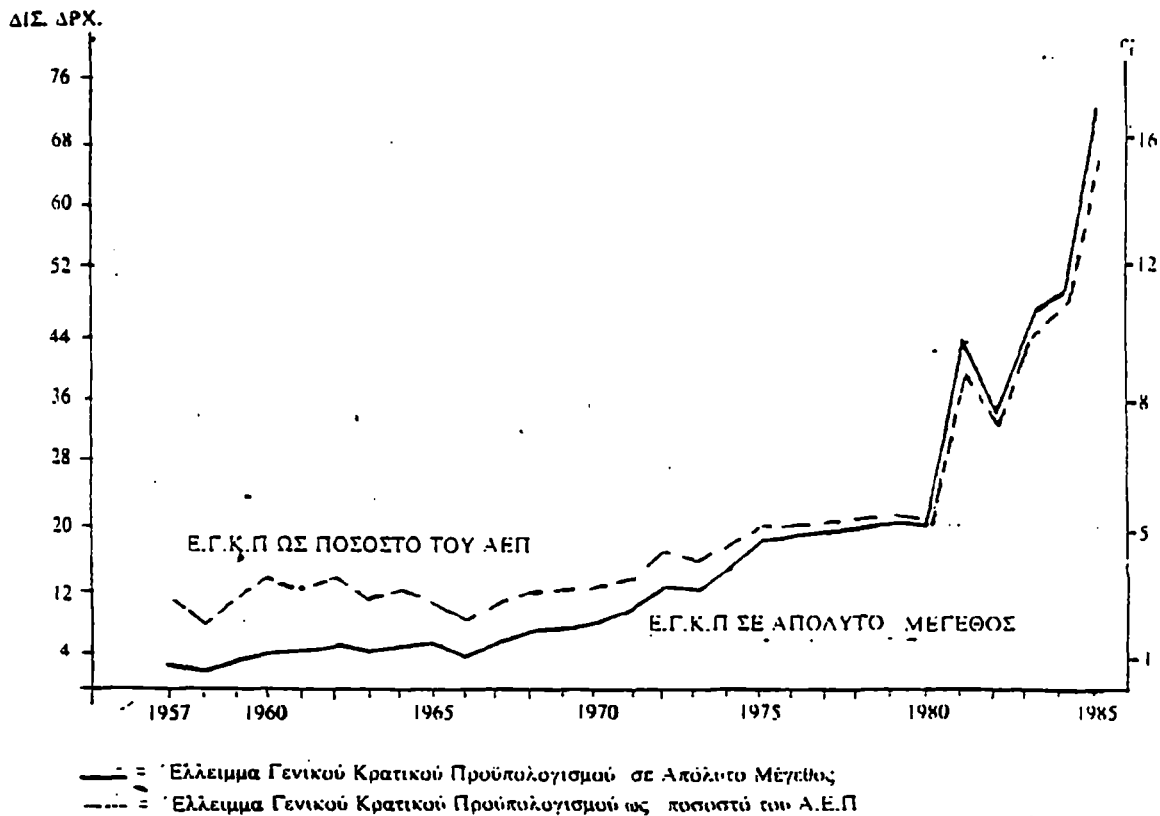
ΕΤΟΣ	(1) ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΓΕΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΥ	(2) ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΓΕΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΥ	(1)	(2)
			_____ x 100 ΑΕΠ	_____ x 100 ΑΕΠ
1952-53	3009,30	3009,30	2,17	2,17
1953-54	2744,20	2744,20	-0,50	-0,50
1954-55	3360,55	3360,55	3,34	3,34
1955-56	3965,37	3965,37	3,63	3,63
1957	3248,57	3248,57	2,80	2,80
1958	2517,49	2517,49	2,09	2,09
1959	3551,58	3928,37	2,83	3,13
1960	4638,62	5649,66	3,59	4,37
1961	4656,68	4667,57	3,23	3,25
1962	5174,03	6325,97	3,58	4,37
1963	4448,57	4060,41	2,79	2,55
1964	5341,13	8647,78	3,12	5,05
1965	5264,78	8098,11	2,82	4,33
1966	4554,05	6399,77	2,31	3,25
1967	5828,23	2706,78	2,83	1,31
1968	6953,76	6832,26	3,19	3,14
1969	7671,17	7510,92	3,22	3,15
1970	8542	8253	3,31	3,20
1971	9954,46	11246,12	3,57	4,04
1972	13446,18	13325,67	4,42	4,39
1973	13295,93	23023,06	4,04	6,99
1974	15011,90	20434,21	4,64	6,32
1975	18250,71	22729,44	5,37	6,69
1976	18417,44	27691,33	5,11	7,68
1977	19530,75	28085,04	5,26	7,57
1978	19836,03	25652,01	5,02	6,50
1979	21370,03	33506,84	5,22	8,19
1980	21023,08	36984,79	5,04	8,86
1981	43740,86	64999,77	10,50	15,61
1982	35647,65	51426,99	8,57	12,36
1983	48455,70	31702,98	11,60	7,59
1984	52338,86	49199,96	12,16	11,43
1985	73129,28	74017,05	16,62	16,83

Σημειώσεις: 1) Για την περίοδο 1952-55 το οικονομικό έτος είναι από τη 1^η Ιουνίου έως 30 Ιουλίου. Το οικονομικό έτος 1955-56 παρατάθηκε μέχρι 31-12-56 και από το 1957 το οικονομικό έτος συμπίπτει με το ημερολογιακό.

2) Ο αποπληθωρισμός έγινε με τον αποπληθωριστή του ΑΕΕ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.15

Έλλειμμα γενικού κρατικού προϋπολογισμού ως ποσοστό του ΑΕΠ και ως απόλυτο μέγεθος (δισεκ. δρχ., σταθ. τιμές 1970)

Την εξέλιξη του γενικού κρατικού προϋπολογισμού και του συνολικού γενικού κρατικού προϋπολογισμού σε απόλυτα και σχετικά μεγέθη δείχνουν ο πίνακας 2.7 και τα διαγράμματα 2.15 και 2.16. Η διαφορά μεταξύ του γενικού και του συνολικού γενικού προϋπολογισμού είναι ότι ο συνολικός περιλαμβάνει και τους λογαριασμούς καταναλωτικών αγαθών και συγκέντρωσης αγροτικών προϊόντων. Κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, ο κρατικός προϋπολογισμός, γενικός και συνολικός, ήταν ελλειμματικός.

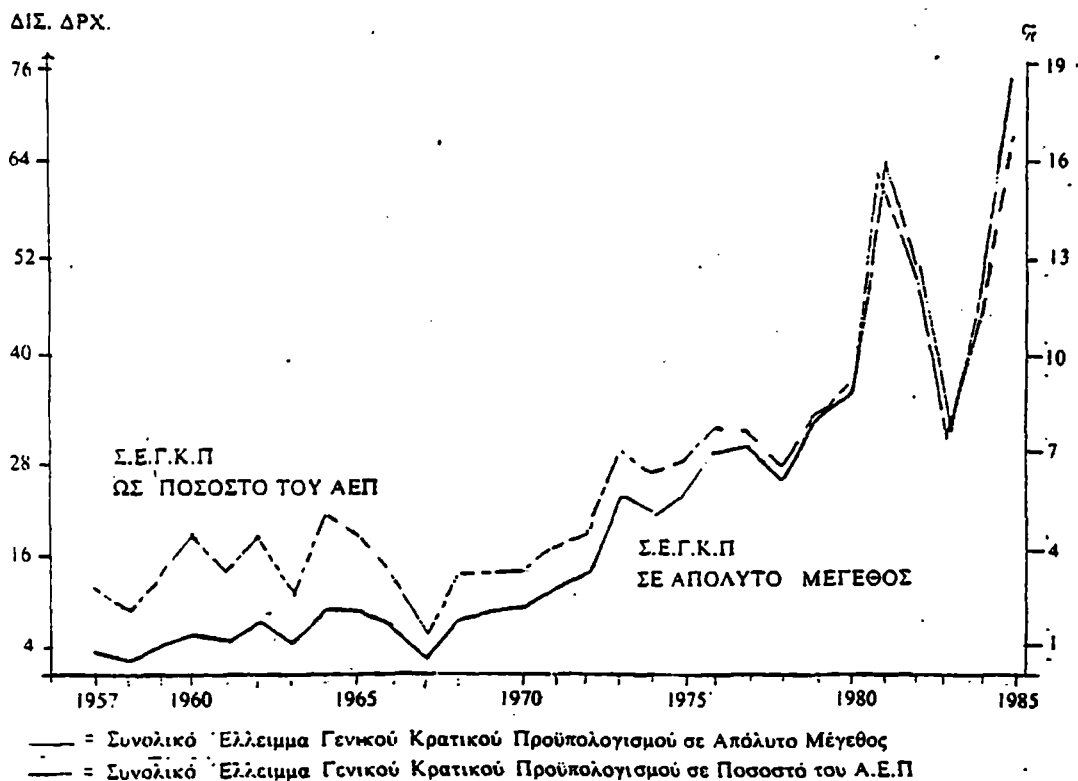
Το μέγεθος του ελλείμματος, απολύτως αλλά και ως ποσοστό του Α.Ε.Π. παρουσιάζει σημαντική ανοδική τάση, ιδιαίτερα μετά το 1980. Μέχρι τότε το ποσοστό του ελλείμματος ήταν γενικά 5% ή λιγότερο, ενώ μετά το 1980 υπερβαίνει το 10% κατά μέσο όρο και κατά το 1985 πλησιάζει το 17%. Από τα διαγράμματα φαίνεται ότι οι μεταβολές των απόλυτων μεγεθών βαίνουν

παράλληλα με τις μεταβολές των ποσοστών, από το οποίο μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι οι απόλυτες μεταβολές του ελλείμματος είναι πιο σημαντικές από τις μεταβολές του Α.Ε.Π. :

Δεν είναι εύκολο να γίνει κατανοητή η σημασία των ελλειμμάτων, αν δεν είναι γνωστός ο τρόπος χρηματοδότησης τους και η χρησιμοποίησή τους. Εντούτοις, η συνεχής παρουσία ελλειμμάτων και μάλιστα η αύξηση της είναι μάλλον ανησυχητικό φαινόμενο.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.16

Συνολικό έλλειμμα γενικού κρατικού προϋπολογισμού ως ποσοστό του ΑΕΠ και σε απόλυτα μεγέθη (δισεκ. δρχ., σταθ. τιμές 1970)

1.8. ΣΧΟΛΙΑ

Η εξαιρετικά σύντομη παρουσίαση μερικών βασικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας που έγινε πιο πάνω, οδηγεί σε ορισμένες ανησυχητικές σκέψεις. Είναι αλήθεια ότι η μεταπολεμική ανάπτυξη της Ελλάδας είναι εντυπωσιακή. Σε διάστημα τριάντα δύο ετών το ακαθάριστο εθνικό προϊόν πενταπλασιάστηκε· επίδοση που θεωρείται εξαιρετικά καλή. Εντούτοις, όπως φάνηκε στη διάρκεια των τελευταίων δέκα ετών, η ελληνική οικονομία παρουσιάζει διαρθρωτικές αδυναμίες. Η βιομηχανική της βάση παραμένει ασθενική, ενώ ο τομέας των υπηρεσιών διογκώνεται. Η παραγωγικότητα της εργασίας όχι μόνο δεν αυξάνεται σημαντικά, αλλά έχει μειωθεί τα τελευταία χρόνια. Παράλληλα, η έξαρση του πληθωρισμού και η διεθνής ύφεση έχουν φέρει σε πολύ δυσχερή θέση τη διεθνή ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και το ισοζύγιο πληρωμών. Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στη σημαντική μείωση των ιδιωτικών επενδύσεων κατά τα τελευταία επτά χρόνια, όχι μόνο γιατί η μείωση αυτή είναι εξ' ορισμού μείωση της συνολικής δαπάνης και συνεπώς του εισοδήματος κ.λ.π. αλλά κυρίως γιατί περιορίζει το ρυθμό ανάπτυξης του υλικού κεφαλαίου της οικονομίας και συνεπώς περιορίζει την εισαγωγή νέας τεχνολογίας που ενσωματώνεται σε νεοπαραγόμενα κεφαλαιουχικά προϊόντα, περιορίζει την απασχόληση του εργατικού δυναμικού και της παραγωγής καθώς επίσης τη βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας και τη διεθνή ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

Η εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας κατά την εξεταζόμενη περίοδο ήταν αποτέλεσμα των αυτόματων μηχανισμών οικονομικού συστήματος, της οικονομικής πολιτικής που ασκήθηκε, των θεσμών της οικονομίας και των εξωτερικών περιορισμών (π.χ. εργατικά σωματεία, ένταξη στην ΕΟΚ) καθώς επίσης και της διεθνούς οικονομικής κατάστασης. Είναι συνεπώς, εξαιρετικά δύσκολο να προβλεφθεί το απώτερο μέλλον της οικονομίας, γιατί καθένας από τους παραπάνω παράγοντες είναι πολυσύνθετος και περιέχει μεγάλο βαθμό αβεβαιότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

ΕΘΝΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1948 – 95

2.1. ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ, ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ, ΥΨΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

Το προπολεμικό εθνικό εισόδημα ¹ της χώρας υπήρξε από τα χαμηλότερα της Ευρώπης. Οι καταστροφές από τον πόλεμο, την κατοχή και την εμφύλια σύρραξη είχαν ως αποτέλεσμα μόλις στα μέσα της δεκαετίας του 1950 η χώρα να επανέλθει στα προ του 1940 επίπεδα, παρά τη σημαντική βοήθεια που έλαβε από το εξωτερικό (UNRRA, σχέδιο Marshall, κ.λ.π.).

Στα τέλη της δεκαετίας του 1940 η ελληνική οικονομία εμφάνιζε σε μεγάλο βαθμό τα χαρακτηριστικά μίας υπανάπτυκτης χώρας: παραδοσιακός τομέας με καθυστερημένης δομές, αρχαϊκές μεθόδους παραγωγής και διάθεσης προϊόντων, δευτερογενής τομέας αποτελούμενος κατά το μέλλον ή ήπτον από βιοτεχνίες ισχνού δυναμισμού και υπηρεσίες σε πρωτόγονο επίπεδο (δομής και αποτελεσματικότητας).

---

¹ Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα σε τιμές συντελεστών παραγωγής είναι το σύνολο των αμοιβών των μόνιμων κατοίκων της χώρας από τη συμμετοχή τους στην παραγωγική λειτουργία για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών ενός συγκεκριμένου διαστήματος.

Το καθαρό εθνικό εισόδημα σε τιμές συντελεστών παραγωγής είναι το μέγεθος εκείνο το οποίο απομένει μετά την αφαίρεση των αποσβέσεων από το ακαθάριστο εισόδημα. Ως απόσβεση νοείται η φθορά του παγίου κεφαλαίου λόγω της συμβολής του στην παραγωγική διαδικασία.

Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν είναι η συνολική αξία των τελικών προϊόντων που παρήχθησαν εντός μίας χώρας σε συγκεκριμένη περίοδο (συνήθως έτος).

Συνεπώς ακαθάριστο εθνικό εισόδημα ισούται με το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν αν το τελευταίο προσυζηθεί με το εισόδημα που αποκτούν οι μόνιμοι κάτοικοι της χώρας στο εξωτερικό και ελαττωθεί με το εισόδημα που αποκτούν οι αλλοδαποί εντός της χώρας.

Προκειμένου να αποφευχθούν οι παρενέργειες από την επίδραση των τιμών (πληθωρισμός) εκτιμώνται τα παραπάνω μεγέθη σε σταθερές τιμές δηλαδή παρακολουθούνται οι μεταβολές των μεγεθών με βάση κάποιο – αυθαίρετα – επιλεγμένο έτος βάσης. Έτσι η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΣΥΕ) μέσω της διεύθυνσης των Εθνικών Λογαριασμών παρακολουθεί τις εξελίξεις της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας τόσο σε τρέχουσες τιμές όσο και σε σταθερές τιμές έτους βάσεως 1970. Πρόσφατα το σύστημα των Εθνικών Λογαριασμών επαναξιολογήθηκε και ετέθη ως έτος βάσεως το 1988. Ακόμη και σήμερα (1996) τα πλέον πρόσφατα δεδομένα με αυτό το έτος βάσεως φθάνουν μέχρι το 1992.

Από τον πίνακα Α.1. προκύπτει ότι μεταξύ του 1950 και 1990 το Α.Ε.Π.² αυξήθηκε κατά 559% σε σταθερές τιμές 1970, ή με μέσο ρυθμός μεταβολής 4,83%.

Οι εξελίξεις δεν ήταν ομοιόμορφες. Στο διάστημα 1950 – 60 το προϊόν του πρωτογενούς τομέα³ αυξήθηκε κατά 3,7% έναντι 4,7% των ετών 1960 –70. Στην επόμενη δεκαετία ο ρυθμός επιβραδύνθηκε, ενώ κατά το 1990 το αγροτικό εισόδημα διαμορφώθηκε σε χαμηλότερα του 1980 επίπεδα. Γενικά το αγροτικό προϊόν το 1950 συμμετείχε κατά 28% περίπου στη διαμόρφωση του Α.Ε.Π. ενώ μετά από 40 έτη το ποσοστό έπεσε κάτω από 12%.

Οι εξελίξεις στη βιομηχανία κατά τα τελευταία έτη χαρακτηρίζονται ως δυσοίωνες. Ενώ μεταξύ 1960/ 70 ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του προϊόντος του δευτερογενούς τομέα κυμάνθηκε στο 9,3%, τα τελευταία έτη η ανάπτυξη του τομέα δείχνει εμφανή σημάδια στασιμότητας, με αποτέλεσμα το μερίδιο συμμετοχής του από 20% το 1950 να ανέλθει στο 31,4% το 1970, αλλά να παραμείνει στο 32,4% και 30,2% το 1980 και 1990 αντίστοιχα.

Αντίθετη πορεία παρουσίασε το ποσοστό συμμετοχής του τριτογενούς τομέα. Ύστερα από μία κάμψη στις δεκαετίες 1950 και 1960 στα τελευταία έτη εμφάνισε αυξητικές τάσεις.

Οι εξελίξεις στο Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα είναι δυσμενέστερες από αυτές του Α.Ε.Π., δεδομένου ότι μετά το 1985 το καθαρό εισόδημα από την αλλοδαπή παραμένει αρνητικό, με απόρροια το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα να είναι χαμηλότερο του Α.Ε.Π. Αντίστοιχα η ταχύτερη μεγέθυνση των αποσβέσεων σε σχέση με αυτή των επενδύσεων, απότοκος της μικρής συσσώρευσης κεφαλαίου, ιδιαίτερα στο μετά το 1975 διάστημα, είχε ως συνέπεια και το καθαρό

---

² Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν – Α.Ε.Π. – (γραμμή 4) συντίθεται από το προϊόν του πρωτογενούς τομέα (γραμμή 1), του δευτερογενούς (γραμμή 2) και του τριτογενούς (γραμμή 3). Αν στο Α.Ε.Π. προστεθεί το καθαρό εισόδημα από την αλλοδαπή (γραμμή 5), το οποίο ενδέχεται να είναι αρνητικό όπως το 1990, τότε προκύπτει το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα σε τιμές συντελεστών παραγωγής (γραμμή 6).

³ Στον πρωτογενή τομέα περιλαμβάνονται οι κλάδοι: γεωργία, κτηνοτροφία, δάση, αλιεία, στον δευτερογενή η μεταποίηση, τα ορυχεία, οι κατασκευές και οι επιχειρήσεις ηλεκτρικού φωτός και ύδατος και στον τριτογενή τομέα οι μεταφορές, οι επικοινωνίες, το εμπόριο, οι τράπεζες, οι κατοικίες και εν γένει οι υπηρεσίες.

εθνικό εισόδημα να διευρυνθεί με χαμηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό 4,7% από εκείνον του Α.Ε.Π.

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία του Α.Ε.Π. κατά το 1995 αυξήθηκε κατά 7,3% έναντι του 1990. Η εικόνα που προβάλλει είναι δυσοίωνη. Το προϊόν της βιομηχανίας συρρικνώθηκε (αποβιομηχάνιση), ενώ η οποία μεγέθυνση προήλθε κατ' ουσία από τις υπηρεσίες. Το αγροτικό προϊόν κινήθηκε στα επίπεδα της δεκαετίας 1980.

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.1.

Διάρθρωση του Ακαθαρίστου Εγχώριου Προϊόντος κατά τομείς (1950, 60, 70, 80, 90, 95)

Σε εκατ. δρχ.

σε σταθερές τιμές 1970

Έτη Διάρθρωση Α.Ε.Π.	1950		1960		1970		1980		1990		1995*	
	Εκατ. δρχ.	%	Εκατ. δρχ.	%	Εκατ. δρχ.	%	Εκατ. δρχ.	%	Εκατ. δρχ.	%	Εκατ. δρχ.	%
1. Πρωτογενής	20,683	27,8	29,863	23,1	47,058	18,2	60,499	14,9	53,522	11,0	61,176	11,7
2. Δευτερογενής (μεταποίηση)	14,996 (8,732)	20,1 -	33,406 (18,430)	25,9 -	80,976 (49,266)	31,4 -	1135,486 (89,125)	32,4 -	148,234 (90,761)	30,4 -	145,453 (87,048)	27,8 -
3. Τριτογενής	38,706	52,1	65,932	51,0	129,966	50,4	221,525	53,1	286,540	58,6	317,113	60,5
4. Ακαθ. Εγχ. Προϊόν	74,355	100,0	129,201	100,0	258,000	100,0	417,510	100,0	488,296	100,0	523,742	100,0
5. Καθαρό εισόδημα από αλλοδαπή	393	-	2,071	-	5,503	-	11,598	-	3,465	-	2,926	-
6. Ακαθ. Εθνικό εισόδημα ¹	74,748	-	131,272	-	263,503	-	429,108	-	484,831	-	526,668	-
7. Μείον απόσβεση	4,568	-	7,527	-	16,860	-	33,761	-	44,156	-	48,846	-
8. Καθ. Εθνικό εισόδημα	70,180	-	123,745	-	246,643	-	395,347	-	440,675	-	477,822	-

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί

* Εκτιμήσεις

¹ Σε τιμές συντελεστών παραγωγής

2.1.1. ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΔΑΠΑΝΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η ακαθάριστη δαπάνη (η τελική ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες) αποτελεί την άλλη όψη του εθνικού εισοδήματος ⁴. Ο πίνακας Α.1.2.1. παρουσιάζει τις εξελίξεις στο ύψος της δαπάνης και στη διάρθρωση της, ανά δεκαετία, μεταξύ των ετών 1950 και 1995, σε σταθερές τιμές 1970. Συνάγεται ότι:

- i. Στο τέλος της τεσσαρακονταετίας (1950-90) η δαπάνη είχε αυξηθεί με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,9%.
- ii. Η συνολική κατανάλωση είχε ανέλθει με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,6% στο ίδιο διάστημα. Στο τέλος της πρώτης εικοσαετίας η ποσοστιαία συμμετοχή της έπεσε στο 75,5% (από 90,6% στην αρχή της). Στα επόμενα είκοσι χρόνια κυμάνθηκα περίξ του 80% ⁵. Στη διάρκεια της περιόδου 1950-90 η αλλαγή στη διάρθρωση της κατανάλωσης υπήρξε ουσιώδης. Το 1950 η δημόσια αποτελούσε το 15% της συνολικής ενώ το 1990 ξεπέρασε το 18% (Αντίθετες τάσεις εμφάνισε η

---

⁴ Ακαθάριστη Δαπάνη της Οικονομίας είναι το σύνολο των δαπανών του πληθυσμού της χώρας, εντός συγκεκριμένης περιόδου, για την απόκτηση τελικών αγαθών και υπηρεσιών από το εσωτερικό και το εξωτερικό για τρέχουσα και μελλοντική χρήση. Μαθηματικώς εκφράζεται ως $\Delta = C + I$ όπου $C =$ κατανάλωση ιδιωτών και δημοσίου και $I =$ επενδύσεις (παγίου κεφαλαίου και μεταβολές αποθεμάτων) ιδιωτών και δημοσίου, δηλαδή η ακαθάριτος δαπάνη είναι το σύνολο των διαθέσιμων αγαθών και υπηρεσιών.

Ακαθάριστη Εθνική Δαπάνη είναι η ακαθάριστη δαπάνη προσαυξημένη με τις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών και εισροών εισοδημάτων από απασχόληση των ημεδαπών συντελεστών στο εξωτερικό και ελαττωμένη με τις εισαγωγές και των εκροών εισοδημάτων από απασχόληση συντελεστών μη μονίμων κατοίκων.

Η Ακαθάριστη Εθνική Δαπάνη ισούται με το ακαθάριστο εθνικό προϊόν σε αγοραίες τιμές το οποίο είναι ίσο με το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα σε αγοραίες τιμές. Το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα σε αγοραίες τιμές διαφέρει του αντίστοιχου σε τιμές συντελεστών παραγωγής κατά το ποσό των εμμέσων φόρων μείον των επιδοτήσεων. Τα ανωτέρω αποσαφηνίζονται στον πίνακα Α.1.2.2.

Συγκεκριμένα: Αν η ακαθάριστη δαπάνη ελαττωθεί κατά το ποσό των μεταβιβάσεων κεφαλαίων και τρεχουσών μεταβιβάσεων από την αλλοδαπή προκύπτει το ακαθάριστο εθνικό προϊόν σε αγοραίες τιμές. Αν από αυτό αφαιρεθούν οι έμμεσοι φόροι και προστεθούν οι επιδοτήσεις λαμβάνεται το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα σε τιμές συντελεστών παραγωγής. Το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα διαφέρει του ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος κατά το μέγεθος του καθαρού εισοδήματος από την αλλοδαπή.

⁵ Αυτό σημαίνει ότι στις 100 δραχμές που δαπανώνται στην χώρα οι 80 διοχετεύονται στην κατανάλωση και οι 20 στην επένδυση (Σχηματισμός κεφαλαίου). Δεδομένου ότι η συσσώρευση κεφαλαίου και η οικονομική άνοδος επιτυγχάνεται κατά βάση από την επένδυση, καθίστανται σαφείς οι επιπτώσεις της διατήρησης των επενδύσεων σε χαμηλά επίπεδα (μικρό ποσοστό στη δαπάνη).

ιδιωτική κατανάλωση). Αυτό προήλθε ως αποτέλεσμα της επέκτασης του δημοσίου ιδιαίτερα μετά το 1975.

iii. Το μερίδιο των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου στην δαπάνη κατά τη πρώτη εικοσαετία μεγεθύνθηκε σταθερά, ενώ στην συνέχεια συρρικνώθηκε (από 18% το 1950 άγγιξε το 22% το 1970 πέφτοντας στο 15% το 1990).

Η σύνθεση των επενδύσεων (από πλευράς φορέως) διαφοροποιήθηκε αξιοσημείωτα. Οι δημόσιες από 40,4% το 1950 έπεσαν στο 24% περίπου το 1980 και 1990.

iv) Είναι αδύνατο να επιτευχθεί ανάκαμψη αρχικώς της οικονομίας από την ύφεση στην οποία έχει εμπλακεί μετά το 1979 (δεύτερη πετρελαϊκή κρίση) και ακολούθως ταχύρυθμη οικονομική ανάπτυξη αν δεν μεταβληθούν οι σχέσεις μεταξύ επένδυσης και κατανάλωσης, αφού ο κύριος προσδιοριστικός παράγοντας για την ανάπτυξη είναι το ύψος των επενδύσεων (κεφαλαίου). Αυτό μπορεί να συμβεί με μεταφορά πόρων από την κατανάλωση του δημοσίου στην επένδυση και με την μεγέθυνση των ιδιωτικών επενδύσεων.

Η σχέση μεταξύ των διαφόρων εθνικολογιστικών μεγεθών, ανά πενταετία στο αντίστοιχο διάστημα, αποτυπώνεται στον πίνακα Α.1.2.2.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 το καθαρό εισόδημα από την αλλοδαπή (εισροές μείον εκροές) γίνεται αρνητικό με αποτέλεσμα το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα να διαμορφώνεται για πρώτη φορά στη μετά το 1950 περίοδο σε χαμηλότερα επίπεδα από εκείνα του ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος (Α.Ε.Π.).

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία η τάση μετά το 1994 φαίνεται να αναστρέφεται. Όπως δείχνει ο πίνακας το 1995 το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα διαμορφώθηκε υψηλότερα από το Α.Ε.Π. Το δυσοίωνα όμως γεγονός παραμένει. Το 1995 το ποσοστό των επενδύσεων είναι μικρότερο και από το αντίστοιχο του 1950 εξ' ου και η παρατεινόμενη κρίση της οικονομίας⁶.

---

⁶ Οι ιδιωτικές επενδύσεις το 1995 είναι χαμηλότερες από εκείνες του 1990 και 1980. Αντίθετα σημαντικά αυξημένες και έναντι του 1980 και του 1990 είναι οι δημόσιες επενδύσεις (λόγω – σε σημαντικό βαθμό – των ενισχύσεων από το δεύτερο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης – ΚΠΣ – της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Αναμένεται ότι η δραστηριότητα αυτή του δημοσίου θα επιφέρει στο εγγύς μέλλον παράγωγες ιδιωτικές επενδύσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.1.2.1.

Ακαθάριστη δαπάνη της οικονομίας (1950, 60, 70, 80, 90, 95)

Σε εκατ. δρχ.

σε σταθερές τιμές 1970

Έτη Διάρθρωση Α.Ε.Π.	1950		1960		1970		1980		1990		1995*	
	Εκατ. δρχ.	%	Εκατ. δρχ.	%	Εκατ. δρχ.	%	Εκατ. δρχ.	%	Εκατ. δρχ.	%	Εκατ. δρχ.	%
1. Κατανάλωση	82.077	90,6	123.313	81,3	244.555	75,5	388.281	80,5	495.142	80,7	529.738	82,0
α. Ιδιωτική	69.736		1102.811		206.813		319.341		403.194		433.723	
β. Δημόσια	12.341		20.502		37.742		68.940		91.948		96.015	
2. Ακαθάριστες επενδύσεις	16.262	18,0	29.121	19,2	70.663	21,8	922.705	19,2	96.139	15,7	98.470	15,2
α. Ιδιωτικών επιχειρήσεων	9.699		19.264		50.737		70.465		73.412		67.324	
β. Δημοσίου	6.563		9.857		19.926		22.240		22.727		31.146	
3. Αυξομ. Αποθεμάτων και στατιστικές διαφορές **	-7.771	-8,6	-814	-0,5	8.707	2,7	1.334	0,3	22.290	3,6	17.817	2,8
4. Ακαθάριστη δαπάνη	90.568	100,0	151.620	100,0	323.925	100,0	482.230	100,0	613.571	100,0	646.025	100,0

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί

* Εκτιμήσεις

** Οι αυξομειώσεις αποθεμάτων εκτιμώνται σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο. Επίσης συμπεριλαμβάνονται οι στατιστικές διαφορές.

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.1.2.2.

Ακαθάριστη δαπάνη της οικονομίας και ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95)

Σε εκατ. δρχ.

σε σταθερές τιμές 1970

Έτη	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995*
Δαπάνη, προϊόν										
1. Διαθέσιμα αγαθά και υπηρεσίες (Ακαθάριστη δαπάνη)	90.568	114.033	151.620	232.524	323.925	406.436	482.320	537.214	613.571	646.025
2. Μεταβιβάσεις κεφαλ. και τρέχουσες από την αλλοδαπή ¹	10.880	3.515	6.162	17.602	19.505	16.436	-2.788	34.991	68.728	57.334
3. Ακαθάριστο εθνικό προϊόν ²	79.688	110.518	145.458	214.922	304.420	390.000	485.108	502.223	544.843	588.691
4. Καθαροί έμμεσοι φόροι	4.940	9.040	14.186	24.051	40.917	42.529	56.000	56.592	60.012	62.023
5. Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα ³	74.748	101.478	131.272	190.871	263.503	347.471	429.108	445.631	484.831	526.668
6. Αποσβέσεις	4.568	5.609	7.527	10.940	16.860	25.195	33.7611	39.850	44.156	48.846
7. Καθαρό εθνικό εισόδημα	70.180	95.869	123.745	179.931	246.643	322.276	395.347	405.781	440.675	477.822
8. Καθαρό εισόδημα από την αλλοδαπή	393	945	2.071	3.862	5.503	7.638	11.598	-3.753	-3.465	2.926
9. Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	74.355	100.533	129.201	187.009	258.000	339.833	417.510	449.384	488.296	523.742

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί

*Εκτιμήσεις

¹ Χωρίς ποντοπόρα πλοία

² Σε αγοραίες τιμές

³ Σε τιμές συντελεστών παραγωγής

2.2. ΔΙΑΝΟΜΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

α. Γενικά

Η ανάλυση των παραγόντων που προσδιορίζουν το ύψος του εισοδήματος και ρυθμίζουν τη διανομή του, αποτελούν το βασικό αντικείμενο της οικονομικής επιστήμης. Για κανένα άλλο θέμα δεν υπήρξαν τόσο αντικρουόμενες θέσεις όσο για εκείνο της διανομής⁷, διότι η ένταση της ανισότητας στο απολαμβανόμενο προϊόν μετρά το βαθμό αποτελεσματικότητας του κάθε κοινωνικό – οικονομικού συστήματος. Αν οι μηχανισμοί της αγοράς⁸ αποτύχουν να διανείμουν το προϊόν κατά τον προσφορότερο τρόπο, τότε μέσω της κατάλληλης δημοσιονομικής πολιτικής (φορολογίας, δημοσίων δαπανών) το κράτος είναι δυνατόν να παρέμβει και να αναδιανείμει το εισόδημα⁹. Στην Ελλάδα το πρόβλημα της διανομής και κατανομής¹⁰ του εισοδήματος χαρακτηρίζεται ως οξύ.

Ο συντελεστής Gini – δείκτης μέτρησης της ανισοκατανομής – είναι αρκετά υψηλός.

β. Διανομή του εισοδήματος

Ο κλασικός τρόπος προσέγγισης της διανομής του εισοδήματος εμφανίζεται στον πίνακα Α.2.1.¹¹ Οι συνιστώσες που απαρτίζουν το εισόδημα είναι:

⁷ Σήμερα ο όρος διανομή χρησιμοποιείται συνήθως ως ταυτόσημος με τον όρο λειτουργική κατανομή (μερίδια εισοδήματος από εργασία και κεφάλαιο).

⁸ Σύμφωνα με την νεοκλασική θεωρία κάθε συντελεστής (εργασία, κεφάλαιο) αμείβεται ανάλογα με τη συμβολή του στην παραγωγή, κατά συνέπεια η οριακή παραγωγικότητα του εργάτη καθορίζει και το μισθό του.

⁹ Οι διάφορες κοινωνικές παροχές - στην υγεία την ασφάλιση, τη εκπαίδευση κ.λ.π.- εντάσσονται στα πλαίσια αυτής της λογικής (απάλυνση των αδυναμιών της «ελεύθερης» οικονομίας).

¹⁰ Ενώ η διανομή σχετίζεται με την ύπαρξη κοινωνικών τάξεων, η κατανομή του προσωπικού εισοδήματος αφορά τα άτομα ή τις ομάδες του πληθυσμού. Οι διάφορες θεωρίες που έχουν διατυπωθεί προκειμένου να ερμηνεύσουν την ανισοκατανομή μπορούν να χωρισθούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Στην πρώτη εντάσσονται όλες εκείνες οι θεωρίες οι οποίες δίνουν έμφαση στα ατομικά χαρακτηριστικά (θεωρία ικανοτήτων, επιλογής, ανθρωπίνου κεφαλαίου, κύκλου ζωής, στοχαστική), ενώ στη δεύτερη εκείνες που εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στο ρόλο των θεσμών (θεωρίες κληρονομιάς, κοινωνικών ομάδων κ.λ.π.). Αναλυτικά: Λαζαρίδης, Παπαηλιάς, Σακέλλης (1989).

¹¹ Στις ανεπτυγμένες κοινωνίες το αγροτικό εισόδημα αποτελεί ένα μικρό τμήμα του συνολικού και κατά συνέπεια εκείνο που λαμβάνεται υπόψη είναι το μερίδιο των μισθών και των προσόδων των κεφαλαίων.

Το αγροτικό εισόδημα,
οι μισθοί και τα ημερομίσθια,
και οι πρόσοδοι κεφαλαίου.

Κατά το 1950 το αγροτικό εισόδημα αποτελούσε το 32,1% του εθνικού εισοδήματος έναντι 32,4% και 35,1% του ποσοστού των μισθών - ημερομισθίων και της προσόδου περιουσίας ιδιωτών αντιστοίχως. Παρατηρείται δηλαδή μία τριχοτόμηση του εισοδήματος στις αρχές της μεταπολεμικής περιόδου. Αντιθέτως μετά σαράντα έτη η μορφολογία, προβάλλει ουσιωδώς διάφορη. Το ποσοστό συμμετοχής του αγροτικού εισοδήματος συρρικνώθηκε στο ήμισυ (16,7%), ενώ αυξήθηκε σημαντικά το τμήμα που καταλαμβάνουν η μισθωτή εργασία (53,2%) κατά κύριο λόγο και το κεφάλαιο (41,2%) κατά δεύτερο. (Αυτή η υστέρηση των προσόδων θεωρήθηκε από πολλούς – οπαδούς του νεοφιλελευθερισμού – ως αιτία της στασιμότητας, που αντιμετωπίζει η ελληνική οικονομία).

Όμως ενώ κατά τη διάρκεια των πρώτων ετών οι τόκοι του δημοσίου χρέους ήταν ασήμαντοι ή μικροί, σταδιακά λόγω διεύρυνσης του δημοσίου τομέα και του δανεισμού του αυξήθηκαν αξιοσημείωτα με αποτέλεσμα μετά το 1980 να ανέλθουν με ταχύτατους ρυθμούς. Προκειμένου να καταστεί αντιληπτό το μέγεθος του προβλήματος μπορεί να συγκριθεί το χρέος με το εισόδημα που παρήχθη λόγω χάριν στον αγροτικό τομέα της οικονομίας το 1990, το οποίο ανήλθε σε 1,373 δις. Δραχμές έναντι 1.248 του δημοσίου χρέους (σε τρέχουσες τιμές). Συνεπώς τα μερίδια του αγροτικού εισοδήματος των μισθών ¹² και των προσόδων φαίνονται αισθητά υπερεκτιμημένα.

Μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα μπορεί να αποκτηθεί αν συνεκτιμηθεί και η εξέλιξη της απασχόλησης στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα.

Ο πίνακας Α.2.2. απεικονίζει τις εξελίξεις στην απασχόληση.

Οι αγρότες το 1950 αποτελούσαν το 61% περίπου του εργατικού δυναμικού, στο τέλος της τεσσαρακονταετίας ο αριθμός τους έπεσε κάτω του 24% του

---

¹² Οι μισθοί και τα ημερομίσθια αφορούν το μη αγροτικό τομέα. Οι πρόσοδοι από την επιχειρηματική δράση του δημόσιου και οι άμεσοι φόροι επί των ΑΕ δύναται χάριν απλότητας να θεωρηθούν ότι δεν αφορούν κάποια κοινωνικοοικονομική τάξη.

συνολικού. Ακριβώς αντίθετες τάσεις διέγραψε η κατηγορία των μισθωτών: από 27,3% το 1950 ξεπέρασε το 52% το 1990.

Ο αριθμός των αυτοαπασχολούμενων και εργοδοτών σημείωσε αύξηση μέχρι το 1980. Στη συνέχεια βρίσκεται σε μία σχετική στασιμότητα.

Το μεγάλο ύψος της αυτοαπασχόλησης, συγκρινόμενο με το αντίστοιχο των άλλων ανεπτυγμένων χωρών, αποτελεί ένα ιδιαίτερο γνώρισμα της Ελλάδας.

Μία πλήρη συσχέτιση μεταξύ των δύο πινάκων δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί ¹³. Ωστόσο σε γενικές γραμμές είναι δόκιμο να θεωρηθεί ότι οι αγρότες απολαύουν το αγροτικό εισόδημα, οι μισθωτοί τους μισθούς και τα ημερομίσθια ενώ οι επιχειρηματίες (αυτοαπασχολούμενοι, εργοδότες, κεφαλαιούχοι) τις προσόδους. Συνάγεται ότι:

i) Το 1950 το κατά κεφαλήν αγροτικό εισόδημα ¹⁴ κυμάνθηκε σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα και αποτελούσε το 44% και 18% του εισοδήματος από μισθούς και προσόδους αντίστοιχα.

ii) Το 1990 παραμένει χαμηλό, εντούτοις η ψαλίδα έχει κλείσει αρκετά (68% και 36% αντίστοιχα).

γ. Κατανομή του εισοδήματος

Μεταπολεμικά, σε παγκόσμια κλίμακα, προκειμένου να εκτιμηθεί η ανισοκατανομή του εισοδήματος πραγματοποιούνται ειδικές έρευνες. Ο πίνακας Α.2.3. παρουσιάζει την κατανομή του προσωπικού εισοδήματος των νοικοκυριών με βάση τα στοιχεία της έρευνας των Οικογενειακών Προϋπολογισμών ¹⁵.

¹³ Με την επέκταση του θεσμού των Α.Ε. ένα μέρος της αμοιβής των επιχειρηματικών εμφανίζεται στην κατηγορία των μισθών. Αντίστοιχα, εισοδήματα μισθωτών από ομόλογα, τόκους, ενοίκια κ.λ.π. εγγράφονται στην κατηγορία των προσόδων.

¹⁴ Το κατά κεφαλήν εισόδημα (εισόδημα προς αριθμός ατόμων) αποτελεί έναν απλοϊκό μάλλον δείκτη. Μολαταύτα χρησιμοποιείται ευρύτατα από τους διεθνείς οργανισμούς θεωρούμενος ότι συνιστά μία πρώτη προσέγγιση της πραγματικότητας. Ανάλογες ενστάσεις υφίστανται για το κατά κεφαλήν αγροτικό εισόδημα (αγροτικό εισόδημα προς αγρότες), για το κατά κεφαλήν εισόδημα από μισθωτή εργασία και για το κατά κεφαλήν εισόδημα από προσόδους κεφαλαίου.

¹⁵ Η τελευταία έρευνα – δειγματοληψία – των Οικογενειακών Προϋπολογισμών διεξήχθη στην Ελλάδα το 1993/94, ενώ η προηγούμενη το 1987/88. Η ΕΣΥΕ δεν παρουσίασε στοιχεία εισοδήματος στις προ

Προκύπτει ότι:

- i) Το 24,6% των νοικοκυριών – στήλη 7 – καρπούται το 7,9% του εισοδήματος – στήλη 9 – (ενώ το 1974 ¹⁶ το 25% απολαύανε το 6,5%). Το 52,2% του πληθυσμού διέθετε το 26,7% του εισοδήματος (ενώ το 1974 το 52% των νοικοκυριών κατείχε το 24,4% του εισοδήματος). Προκύπτει δηλαδή μία οξεία ανισότητα ¹⁷ στη κατανομή του εισοδήματος η οποία φαίνεται να κάμπτεται ελαφρώς στην περίοδο 1974-1981/82.
- ii) Αντανάκλαση της μικρής άμβλυνσης της ανισότητας είναι η μεταβολή του ύψους του συντελεστή Gini ¹⁸: 0,373 το 1974 και 0,354 το 1981/82.
- iii) Μολονότι το πρωτογενές υλικό ποικίλει, εντούτοις όλες οι σχετικές προσεγγίσεις ¹⁹ ανεβάζουν το ύψος του συντελεστή Gini πάνω από 0,40 τα προ του 1976 έτη. Αυτό σημαίνει ότι μακροχρόνια έχει σμικρυνθεί η ανισότητα στη χώρα.

δ. Περιφερειακή κατανομή του εισοδήματος

Ένας άλλος τρόπος διεύρυνσης της κατανομής του εισοδήματος είναι εκείνος ο οποίος δίνει έμφαση στην περιφερειακή διάσταση του ζητήματος. Η περιφερειακή κατανομή του προϊόντος δείχνει τη συμμετοχή της κάθε περιοχής στο συνολικό. Από το πίνακα Α.2.4. (κατανομή του αγροτικού, το μη αγροτικού ²⁰ και του συνολικού

του 1981/82 έρευνες – με εξαίρεση εκείνη του 1957/58. Σημειωτέον ότι από το 1974 και εντεύθεν το δείγμα αφορά όλη την χώρα.

¹⁶ Κανελλόπουλος (1986).

¹⁷ Σε αντίθεση με τα παραπάνω το 1981/82 το 1,13% των νοικοκυριών απολαύανε το 6,63% του εισοδήματος. Γενικά το ανώτερο 3,4% του πληθυσμού απέσπασε το 11,95% του εισοδήματος.

¹⁸ Ο συντελεστής Gini (από το όνομα του Ιταλού στατιστικολόγου) λαμβάνει τιμές από μηδέν έως ένα. Στην πρώτη περίπτωση δεν υπάρχει ανισότητα (το εισόδημα κατανέμεται ισομερώς), ενώ στη δεύτερη το εισόδημα το καρπούται ένα νοικοκυριό. Συνεπώς όσο μεγαλύτερη είναι η τιμή του Gini τόσο οξύτερη καθίσταται η ανισότητα.

¹⁹ Μία επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας: Λαζαρίδης – Παπαηλίας, Σακέλλης (1989).

²⁰ Ως μη αγροτικός τομέας θεωρείται εκείνος που περιλαμβάνει το δευτερογενή και τριτογενή τομέα.

Α.Ε.Π. στην περίοδο 1970-89²¹) φαίνεται ότι η συμμετοχή του αγροτικού προϊόντος στο συνολικό:

- i. Παρέμεινε περίπου η αυτή στα διαμερίσματα Ανατολικής Στερεάς και Νήσων, Θεσσαλίας και Ηπείρου.
- ii. Είχε σημαντικές διακυμάνσεις στην Ανατολική Μακεδονία και Κρήτη.
- iii. Μειώθηκε στην Κεντρική και Δυτική Μακεδονία, Θράκη και νησιά Ανατολικού Αιγαίου. Η ανάπτυξη της βιομηχανίας (Μακεδονία, Θράκη) και η εγκατάλειψη της γεωργίας – λόγω μετανάστευσης στο εξωτερικό ή απασχόλησης με τον τουρισμό (νησιά Αιγαίου) – υπήρξαν οι κύριες αιτίες της πτώσης του αγροτικού εισοδήματος.

Γενικά το ποσοστό του αγροτικού προϊόντος στο συνολικό παραμένει υψηλό στις περιοχές όπου δεν υπήρξε εκβιομηχάνιση ή ανάπτυξη του τουρισμού ²². Το συμπέρασμα, το οποίο εξάγεται από την διαχρονική εξέλιξη της κατανομής του προϊόντος ανά περιφέρεια, είναι ότι τα όποια μέτρα πολιτικής έχουν αποφέρει πενιχρά αποτελέσματα ²³.

---

²¹ Προ του 1970 δεν πραγματοποιήθηκαν εκτιμήσεις από τους Εθνικούς Λογαριασμούς, αντίστοιχα ισχύουν για τα πρόσφατα έτη

²² Όπως τεκμαίρεται από την ανάγνωση του πίνακα προκύπτει ότι οι περιφερειακές ανισότητες μεταξύ των περιοχών της Ελλάδος είναι έντονες (περιφερειακό πρόβλημα). Στο διαμέρισμα Ανατολικής Στερεάς και νήσων λόγω της Πρωτεύουσας το δημιουργούμενο εισόδημα διατηρείται σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα. Παρά την όποια ανάπτυξη που επέτυχε η χώρα, οι αποκλίσεις σε πολλές περιπτώσεις διαγράφηκαν μεγαλύτερες. Η βιομηχανική συσσώρευση αφενός και η μεγέθυνση των υπηρεσιών αφετέρου εστιάσθηκαν περίξ ορισμένων μεγάλων πόλεων (Αθήνα, Θεσσαλονίκη κ.λ.π.). Έτσι η ενδοχώρα παραμένει κυρίως αγροτική και άρα χαμηλού εισοδηματικού επιπέδου. Συνοπτικά: ο δημιουργηθείς πλούτος δεν διαχέεται σε όλη την χώρα με την αυτή ένταση, με απόρροια την όξυνση των περιφερειακών ανισοτήτων.

²³ Το δημόσιο μέσω διαφόρων κινήτρων, π.χ. αυξημένα ποσοστά επιδοτήσεων στις επενδύσεις που υλοποιούνται στην περιφέρεια σε σχέση με αυτές που χορηγούνται στο κέντρο προσπαθεί να τονώσει την επαρχία. Σ' αυτά τα πλαίσια η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω των διαφόρων προγραμμάτων όπως των

ε. Συγκρίσεις

Ο πίνακας Α.2.5. απεικονίζει το ποσοστό φτωχών στις χώρες της ΕΟΚ στη δεκαετία 1970. Φαίνεται – όπως άλλωστε αναμενόταν – ότι το μεγαλύτερο ποσοστό φτωχών νοικοκυριών βρίσκεται στην Ελλάδα (26,4%). Στις επόμενες θέσεις βρίσκεται η Ιρλανδία και η Ιταλία.

Από τη διερεύνηση του πίνακα συνάγεται ότι οι ολιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές αντιμετωπίζουν οξύτερα προβλήματα φτώχειας.

Παρ' όλα αυτά η φτώχεια στην Ελλάδα δεν έχει επιφέρει τόσο μεγάλα προβλήματα όσο στις άλλες χώρες της «Δύσης». Οι κοινωνικός ιστός δεν έχει εντελώς διασπασθεί με αποτέλεσμα να αμβλύνονται οι κοινωνικές συνέπειες²⁴. Πρόσφατες προσεγγίσεις δείχνουν ότι το φαινόμενο σχετίζεται ανάμεσα στους άλλους λόγους από το μέγεθος του νοικοκυριού, την ηλικία του αρχηγού του νοικοκυριού και το επίπεδο εκπαίδευσης²⁵.

ΜΟΠ (Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων), των ΠΕΠ (Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων) δίνει έμφαση στην ανάπτυξη του αγροτικού περιγύρου, των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών κ.λ.π. χωρίς ωστόσο μέχρι στιγμής να έχει επιτευχθεί κάποια αξια λόγου αναστροφή της τάσης.

²⁴ Θα πρέπει να ληφθεί υπόψιν ότι η μεγάλη έκταση της υποδόριας οικονομίας – σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις και μετρήσεις κυμαίνεται μεταξύ 25% - 40% του Α.Ε.Π. – είναι υπεύθυνη για τη διαφοροποίηση της πραγματικότητας από τη ζοφερή εικόνα των αριθμών.

²⁵ Θ. Παπαηλίας, Γ. Σαπουνάς (1995).

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.2.1.

Σύνθεση Εθνικού Εισοδήματος (1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95)

Σε εκατ. δρχ.

σε τρέχουσες τιμές

Έτη	1950 ^(α)	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995 [*]
Διάρθρωση Εθνικού εισοδήματος										
1. Αγροτικό εισόδημα	9.075	19.845	20.692	37.661	45.355	106.568	257.332	677.655	1.373.145	2.375.711
2. Μισθοί – Ημερομίσθια	9.180	20.573	31.406	53.710	95.913	226.740	671.244	1.962.738	4.369.792	8.040.000
3. Πρόσοδοι Περιουσίας Ιδιωτών ^(β)	9.946	21.605	35.914	58.252	100.958	217.992	490.324	1.161.731	3.387.295	7.401.737
4. Άμεσοι φόροι επί Α.Ε.			389	895	1.554	7.041	20.988	51.248	186.000	850.000
5. Πρόσοδοι περιουσίας δημοσίου	105	294	1.738	3.174	5.678	15.851	39.620	93.681	145.367	778.119
6. Μείον: Τόκοι δημ. Χρέους			286	1.235	2.815	9.261	41.247	247.030	1.248.500	3.310.000
7. Εθν. εισόδημα	28.306	61.957	89.853	152.457	246.643	564.931	1.438.261	3.700.023	8.213.099	16.135.567

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί

^(α) Το ποσό που αναφέρεται στους μισθούς – ημερομίσθια το 1950 εκτιμήθηκε 5,678

* Εκτιμήσεις 2,815

^(β) Περιλαμβάνει τις αποταμιεύσεις δημοσίων και ιδιωτικών ΑΕ, συνεταιρισμών κ.λ.π.

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.2.2.

Κατανομή της απασχόλησης (1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95)

Σε χιλ. άτομα

Έτη	Αγρότες		Μισθωτοί		Εργοδότες – Απασχολούμενοι		Εργατικό Δυναμικό	
	Άτομα	%	Άτομα	%	Άτομα	%	Άτομα	%
1950	1.860	60,8	835	27,3	365	11,9	3.060	100,0
1955	1.912	58,11	899	27,3	481	14,6	3.292	100,0
1960	1.960	57,3	938	27,4	526	15,3	3.424	100,0
1965	1.685	52,7	998	31,2	514	16,1	3.197	100,0
1970	1.330	43,0	1.111	36,0	648	21,0	3.089	100,0
1975	1.121	34,9	1.324	41,2	768	23,9	3.213	100,0
1980	1.108	31,3	1.544	43,6	889	25,1	3.541	100,0
1985	1.037	28,9	1.728	48,1	823	23,0	3.589	100,0
1990	889	23,9	1.912	51,4	918	24,7	3.719	100,0
1995	782	20,5	2.021	52,8	1.021	26,7	3.824	100,0

Πηγή: Για τα έτη 1950-85: Λαζαρίδης – Παπαηλίας – Σακέλλης (1989). Για τα έτη 1990, 1995: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.2.3.
Κατανομή συνολικού εισοδήματος νοικοκυριών 1981/82

Αξίες σε χιλ. δραχ.

Τάξεις μηνιαίου εισοδήματος	Σχετική κατανομή				Αθροιστική κατανομή			
	Νοικοκυριά		Εισόδημα		Νοικοκυριά		Εισόδημα	
	Αριθμός	%	Ποσό	%	Αριθμός	%	Ποσό	%
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
Μέχρι 10	202	3,36	1.377,9	0,39	202	3,36	1.377,9	0,39
10-20	538	8,94	8.194,0	2,31	740	12,29	9.571,9	2,70
20-30	741	12,31	18.469,9	5,21	1.481	24,60	28.041,8	7,91
30-40	813	13,50	28.507,1	8,04	2.294	38,11	56.548,9	15,96
40-50	851	14,14	38.022,0	10,73	3.145	52,24	94.570,9	26,69
50-60	622	10,33	33.983,5	9,59	3.767	62,57	128.554,4	36,28
60-70	497	8,26	32.158,6	9,07	4.264	70,83	160.713,0	45,35
70-80	370	6,15	27.644,2	7,80	4.634	76,98	188.357,2	53,15
80-90	330	5,48	27.948,2	7,89	4.934	82,46	216.305,4	61,04
90-100	228	3,79	21.658,2	6,11	5.192	86,25	237.963,6	67,15
100-120	367	6,10	39.895,0	11,26	5.559	92,34	277.858,6	78,41
120-150	255	4,24	34.192,2	9,65	5.814	96,58	312.050,8	88,06
150-200	138	2,29	23.484,7	6,63	5.952	98,87	335.535,5	94,68
200+	68	1,13	18.842,6	5,32	6.020	100,00	354.378,1	100,00
ΣΥΝΟΛΟ	6,020	100,00	354.378,1	100,00				

Πηγή: Π. Λαζαρίδης, Θ. Παπαηλίας, Μ. Σακέλλης (1989).

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.2.4.

Περιφερειακή κατανομή Ακαθαρίστου Εγχώριου Προϊόντος (1970, 1974, 1980)

Σε τρέχουσες τιμές συντελεστών παραγωγής

ΠΕριφέρειες	1970		1974		1980													
	Αγροτικός		Μη αγροτικός		Σύνολο		Αγροτικός		Μη αγροτικός		Σύνολο							
	Εκ. δρχ.	%	Εκ. δρχ.	%	Εκ. δρχ.	%	Εκ. δρχ.	%	Εκ. δρχ.	%	Εκ. δρχ.	%						
Σύνολο επικρατείας	47058	18,24	210942	81,76	258000	100,0	100365	19,78	406963	80,22	507328	100,0	270058	17,72	125366	82,28	15237	100,0
Ανατ. Στερεά & Νησιά	7387	5,97	116418	94,03	123805	100,0	14206	6,00	222757	94,00	236963	100,0	41263	5,89	658994	94,11	70025	100,0
Κεντ. & Δυτ. Μακεδονία	9828	24,41	30430	75,59	40258	100,0	19928	23,58	64578	76,42	84506	100,0	52292	20,41	203855	79,59	25614	100,0
Πελοπον. & Δυτ. Στερεά	10666	34,19	20534	65,81	31200	100,0	23634	38,87	37172	61,13	60806	100,0	64724	35,62	116985	64,38	18170	100,0
Θεσσαλία	5422	36,67	9364	63,33	14786	100,0	11665	38,59	18563	61,41	30228	100,0	35484	36,28	62315	63,72	97799	100,0
Ανατ. Μακεδονία	3475	38,82	5476	61,18	8951	100,0	7779	43,35	10164	56,65	17943	100,0	19077	32,90	38915	67,10	57992	100,0
Κρήτη	3368	32,73	6922	67,27	10290	100,0	8679	41,47	12251	58,53	20930	100,0	20823	32,46	43329	67,54	64152	100,0
Ήπειρος	2426	29,87	5696	70,13	8122	100,0	5701	34,87	10647	65,13	16348	100,0	14961	29,36	35996	70,64	50957	100,0
Θράκη	2591	44,07	3288	55,93	5879	100,0	5482	50,45	5835	49,55	11777	100,0	14497	39,87	21861	60,13	36358	100,0
Νησιά Ανατ. Αιγαίου	1895	25,98	5400	74,02	7295	100,0	2831	22,65	9666	77,35	12497	100,0	6937	17,56	32561	82,44	39498	100,0
Ακατανέμητα		0,00	7414	100,00	7414	100,0		0,00	14018	100,0	14018	100,0		0,00	38855	100,0	38855	100,0

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.2.5.
Ποσοστό φτωχών στις χώρες της ΕΟΚ

Χώρα	Έτος αναφοράς	Ποσοστό φτωχών νοικοκυριών	Αριθμός φτωχών νοικοκυριών (χιλ)	Γραμμές φτώχειας =50% του μέσου ετήσιου εισοδήματος του ισοδύναμου ενήλικου ατόμου σε εθνικό νόμισμα
Βέλγιο	1976	6,6	209	77.970 Βελγ. Φράγκα
Δανία	1977	13,0	334	18.876 Δαν. Κορώνες
Γαλλία	1975	14,8	2.630	8.768 Γαλ. Φράγκα
Γερμανία	1973	6,6	1.527	5.485 Γερμ. Μάρκα
Ιρλανδία	1973	23,1	172	339 Ιρλ. Λίρες
Ιταλία	1978	21,8	3.823	1.640 Λιρέτες χιλ. Ιταλ.
Κάτω Χώρες	1979	4,8	233	6.419 Ολ. Φιορίνια
Ην. Βασίλειο	1975	6,3	1.241	612 Αγγλ. Λίρες
Ελλάδα	1974	26,4	653	25.200 Ελ. Δρχ.
ΕΟΚ	1973-79	12,0	110.838	

Πηγή:

(α) Για την ΕΟΚ εκτός Ελλάδος, τελική Έκθεση από την Επιτροπή προς το Συμβούλιο για το πρώτο Πρόγραμμα Πειραματικών Προγραμμάτων και Μελετών για την καταπολέμηση της φτώχειας, σελ. 83.

(β) Για την Ελλάδα Κανελλόπουλος (1986). Στο ίδιο βιβλίο αναφέρεται και η υπόλοιπη πηγή.

2.3. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

Η διαμόρφωση του ύψους της ιδιωτικής κατανάλωσης – εγχώριας και εθνικής²⁶ – μεταξύ των ετών 1950 – 95, ανά πενταετία, σκιαγραφείται στον πίνακα Α.3.1.

i. Μεταξύ 1950 και 1990 η εγχώρια ιδιωτική κατανάλωση αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,53% έναντι 4,47% της εθνικής ιδιωτικής κατανάλωσης²⁷.

ii. Εξετάζονται τη διάρθρωση της εγχώριας κατανάλωσης προκύπτει:

α. Το 1950 η κατηγορία τρόφιμα, ποτά και καπνός απορρόφησε το 54,1% της κατανάλωσης έναντι 35% του 1990²⁸.

β. Η αύξηση των δαπανών για ένδυση και υπόδηση δεν ήταν ομοιόμορφη στη διάρκεια της τεσσαρακονταετίας. Μέχρι το 1980 η τάση ήταν ανοδική στην

---

²⁶ Ιδιωτική κατανάλωση είναι το σύνολο των τρεχουσών δαπανών των ιδιωτών για αγορά αγαθών και υπηρεσιών εντός μίας ορισμένης χρονικής περιόδου. Στην κατανάλωση συμπεριλαμβάνονται και οι δαπάνες διαρκών αγαθών (αυτοκίνητα, πλυντήρια, τηλεοράσεις, έπιπλα, οικιακός εξοπλισμός κ.λ.π.) οι οποίες προορίζονται για ιδιωτική χρήση, εξαίρεση αποτελούν οι δαπάνες για απόκτηση κατοικίας που θεωρούνται ότι αποτελούν επένδυση. Επίσης στην ιδιωτική κατανάλωση προσμετράται η αυτοκατανάλωση των αγροτών, το τεκμαρτό ενοίκιο (μίσθωμα που θα επλήρωναν οι ιδιοκτήτες κατοικίας εάν τις ενοικίαζαν) καθώς και τα πάσης φύσεως αγαθά και υπηρεσίες που χορηγούν οι επιχειρήσεις στους υπαλλήλους των.

Ως εγχώρια ιδιωτική κατανάλωση θεωρείται το σύνολο των δαπανών των μόνιμων και μη κατοίκων εντός ορισμένου διαστήματος και εντός της επικράτειας της χώρας.

Η εθνική ιδιωτική κατανάλωση είναι το σύνολο των δαπανών των μόνιμων κατοίκων μίας χώρας είτε αυτές πραγματοποιήθηκαν εντός της χώρας είτε στην αλλοδαπή εντός ορισμένου χρονικού διαστήματος. Άρα η εθνική ιδιωτική κατανάλωση ισούται με την εγχώρια, εάν σε αυτήν προστεθεί η κατανάλωση των κατοίκων της χώρας, οι οποίοι διαμένουν προσωρινώς στο εξωτερικό και αφαιρεθεί η κατανάλωση των μη μόνιμων κατοίκων.

²⁷ Η αύξηση του Α.Ε.Π. στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα ήταν 4,83%

²⁸ Η μείωση του μεριδίου της δαπάνης για τρόφιμα στο εισόδημα είναι κάτι το αναμενόμενο. Ο νόμος του Engels – ελβετού στατιστικολόγου – διατυπώνει αυτή σχέση: αυξανόμενου του εισοδήματος αυξάνεται με χαμηλότερο ρυθμό η κατανάλωση για τρόφιμα. Ο νόμος αυτός – αυταπόδεικτος – αντανακλά την τάση σε παγκόσμιο επίπεδο κάλυψης των υπολοίπων αναγκών του ανθρώπου πέραν της διατροφής, αναγκών οι οποίες ένεκα του σύγχρονου τρόπου ζωής συνεχώς πολλαπλασιάζονται.

τελευταία όμως δεκαετία παρατηρήθηκε κάμψη. Το 1950 αποτελούσαν το 8,4% της συνολικής έναντι 10,4% το 1980 και 6,8% το 1990.

γ. Η μεγαλύτερη δαπάνη των νοικοκυριών της χώρας μετά τα τρόφιμα είναι αυτή που αφορά τη στέγαση, τη θέρμανση, το φωτισμό και την ύδρευση. Ενώ το μερίδιο της κατηγορίας αυτής στη συνολική κατανάλωση ήταν 14,1% το 1950 ανήλθε στο 17,3% το 1990 (δείγμα βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η αύξηση της κατανάλωσης ηλεκτρικού, του τρεχούμενου νερού και η βελτίωση των στεγαστικών συνθηκών υπήρξε επίτευγμα της μεταπολεμικής πολιτικής).

δ. Η δαπάνη για έπιπλα, οικιακό εξοπλισμό, όπως ήταν επόμενο αυξήθηκε σημαντικά (1,7% το 1950, 7,5% το 1990) αν και μετά το 1980 κάμφθηκε ο ρυθμός μεγέθυνσης. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι το μέσο ελληνικό νοικοκυριό είχε καλύψει το 1980 σε σημαντικό βαθμό παρόμοιες ανάγκες του.

ε. Η συμμετοχή του κονδυλίου «μεταφορές – επικοινωνίες» στην κατανάλωση υπερτετραπλασιάσθηκε (4,1% το 1950, 16,7% το 1990).

στ. Αντίθετα συρρίκνωση εμφάνισαν οι κατηγορίες: «δαπάνες υγείας» (4,1% το 1950, 3,1% το 1990) και «αναψυχή, εκπαίδευση» (7% στην αρχή και 5,5% στο τέλος της περιόδου).

Γενικώς μπορεί να υποστηριχθεί ότι το καταναλωτικό πρότυπο της χώρας άλλαξε στη διάρκεια των ετών 1950-90 σε σημαντικό βαθμό, η σύνθεση της κατανάλωσης αντανakλά βελτίωση *grosso modo* των συνθηκών διαβίωσης των ελληνικών νοικοκυριών.

Ο πίνακας Α.3.2. αναλύει το ποσό που διατίθεται για τρόφιμα και ποτά, το οποίο αποτελεί και τη βασικότερη δαπάνη του πληθυσμού, ανά πενταετία στο διάστημα 1950-95.

i. Στη διάρκεια αυτής της περιόδου η διάρθρωση της κατανάλωσης άλλαξε σημαντικά. Το 1950 η δαπάνη για τρόφιμα απορρόφησε το 85,3% της συνολικής έναντι 7,9% για ποτά και 6,9% για καπνό. Το 1990 τα σχετικά μερίδια ήταν 72,3%, 13,7% και 14,1%.

ii. Αν αναλυθεί η κατανάλωση για τρόφιμα κατά κατηγορία συνάγεται ότι:

α. Η δαπάνη για ψωμί – δημητριακά εμφάνισε μικρές διακυμάνσεις, κατ' ουσία παρέμεινε στάσιμη. Ακριβέστερα το 1990 διατέθηκαν από τα ελληνικά νοικοκυριά λιγότερα χρήματα – σε σταθερές τιμές 1970 – από ότι το 1950 παρά την αύξηση του πληθυσμού. Απόρροια αυτού ήταν ενώ το 1950 η κατανάλωση άρτο απορροφούσε το 22,6% της συνολικής δαπάνης για τρόφιμα, το 1990 ήταν μόλις 6,5%.

β. Τις εντελώς αντίθετες τάσεις σημείωσε η κατανάλωση κρέατος, δείγμα «βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου», η οποία αυξήθηκε ταχύτατα – από 9,5% το 1950 άγγιξε το 29% το 1990 – αποτελώντας έτσι τη μεγαλύτερη δαπάνη στην κατηγορία των τροφίμων (δημιουργώντας σημαντική αλλοίωση του προπολεμικού καταναλωτικού προτύπου).

γ. Άνοδο σημείωσε η δαπάνη για γάλα – τυρί – αυγά (13% το 1950, 16,3% το 1990).

δ. Αντίθετα στα αντίστοιχα χρονικά όρια τόσο το μερίδιο της κατανάλωσης για ψάρια, όσο και το αντίστοιχο για λάδι – λίπη συρρικνώθηκε (Των ιχθυερών από 6,9% έπεσε στο 4,4% ενώ του ελαίου από 12,6% στο 7,2%).

ε. Ελαφρά άνοδο παρουσίασε το μερίδιο κατανάλωσης του καφέ (από 1,4% σε 2,7%).

στ. Τέλος μικρή πτώση εμφανίσθηκε στην ποσοστιαία δαπάνη για τα φρούτα – λαχανικά (26,9% το 1950 έναντι 24,8% το 1990).

iii. Η σύνθεση της κατανάλωσης των ποτών διαφοροποιήθηκε σημαντικότερα. Το μερίδιο των μη οιοπνευματωδών ποτών στο σύνολο από 7,7% το 1960 ανήλθε στο 20,9% το 1990. Αντίθετες τάσεις σημείωσε το ποσοστό των οιοπνευματωδών ποτών.

Γενικά από την εξέταση της δαπάνης για τρόφιμα – ποτά – καπνό τεκμαίρεται ότι το καταναλωτικό πρότυπο του μέσου Έλληνα πλησίασε το αντίστοιχο των ανεπτυγμένων χωρών, στο οποίο το σημαντικότερο ποσοστό δαπάνης διατίθεται για κρέας, γάλα, ποτά κ.λ.π.

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.3.1.

Εγχώρια ιδιωτική κατανάλωση ^(α) κατά λειτουργικές διακρίσεις και εθνική ιδιωτική κατανάλωση

(1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95)

σε εκατ. δρχ.

σε σταθερές τιμές 1970

Είδη κατανάλωσης	Έτη	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995
1. Τρόφιμα, ποτά καπνός		37.701	46.901	54.245	70.242	87.322	103.980	121.530	132.492	144.120	157.858
2. Ένδυση, υπόδηση		5.880	7.536	9.823	16.796	26.212	33.953	34.684	28.363	28.062	23.754
3. Στέγαση, θέρμανση, φωτισμός, ύδρευση		9.837	12.549	15.700	20.740	29.098	40.573	52.239	61.928	70.981	81.315
4. Έπιπλα, είδη επιπλώσεων και οικιακός εξοπλισμός		1.162	2.420	3.897	6.313	16.002	24.072	28.868	28.527	30.575	31.048
5. Δαπάνες υγείας		2.878	3.485	3.854	5.004	8.731	9.986	11.032	11.857	12.643	16.729
6. Μεταφορές και επικοινωνίες		2.852	4.607	6.516	10.480	17.604	28.092	41.074	57.838	68.433	72.766
7. Αναψυχή, διασκέδαση, εκπαίδευση, μόρφωση		4.877	6.536	9.074	13.087	10.143	12.008	16.546	20.804	22.795	26.618
8. Λοιπά αγαθά και υπηρεσίες		4.479	4.606	5.625	7.187	15.849	21.925	27.283	29.662	33.198	38.114
9. Εγχώρια ιδιωτ. Κατανάλωση		69.666	88.640	108.744	149.849	210.961	274.589	333.256	371.471	410.807	448.202
10. Εθνική ιδιωτ. κατανάλωση		69.736	87.973	107.808	147.707	206.813	266.884	319.341	358.671	401.641	433.723

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί

^(α) Η διάκριση της ιδιωτικής κατανάλωσης για τα προ του 1970 έτη δεν είναι εντελώς συγκρίσιμη με αυτή των μετέπειτα ετών στις κατηγορίες ένδυση – υπόδησης, δαπάνες υγείας, αναψυχή – διασκέδαση – εκπαίδευση – μόρφωση – έπιπλα – οικιακός εξοπλισμός και λοιπά αγαθά. Εκτιμήσεις

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.3.2.

Ανάλυση δαπάνης για τρόφιμα, ποτά και καπνό (1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95)

σε εκατ. δρχ.

σε σταθερές τιμές 1970

Είδη δαπάνης	Έτη	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995*
1 Ψωμί – δημητριακά		7.264	7.299	6.982	6.918	7.065	7.411	6.309	6.231	6.817	7.283
2 Κρέας		3.050	5.043	6.978	11.718	16.273	21.508	26.324	27.047	30.149	36.505
3 Ψάρια		2.211	2.447	3.515	4.348	3.534	3.456	3.733	3.563	4.583	5.034
4 Γάλα – τυρί – αυγά		4.168	6.493	7.686	10.273	12.421	14.665	15.195	17.086	16.964	19.100
5 Λάδι – Λίπη		4.045	4.671	4.977	6.547	6.681	7.326	8.103	8.303	7.477	8.195
6 Φρούτα, Λαχανικά, πατάτες, λοιποί βολβοί		8.636	10.928	111.313	15.132	19.692	22.324	24.164	23.402	25.831	28.388
7 Καφές, τσάι, κακάο		455	570	730	1.008	1.192	1.861	1.718	2.416	2.813	2.395
8 Ζάχαρη						1.642	1.685	1.777	1.858	1.880	2.023
9 Λοιπά τρόφιμα, ζαχαρωτά		2.303	3.071	4.211	5.101	4.920	5.877	7.813	7.055	7.634	8.766
10 Σύνολο τροφίμων		32.132	40.576	46.392	60.955	73.420	86.113	95.136	96.961	104.148	117.689
1 Μη οιοπνευματώδη		-	-	279	395	913	-	2.818	2.767	4.107	5.442
2 Οιοπνευματώδη		-	-	3.365	3.648	5.712	-	9.784	13.2211	15.569	5.246
3 Σύνολο ποτών		2.985	3.108	3.644	4.043	6.625	7.721	12.602	15.988	19.676	20.688
Καπνός		2.584	3.217	4.209	5.244	7.277	10.146	13.792	19.543	20.296	19.481
Τρόφιμα – ποτά - καπνός		37.701	46.901	54.245	70.242	87.332	103.980	121.530	132.492	144.120	157.858

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί

* Εκτιμήσεις

2.4. ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η διαμόρφωση του ύψους των ακαθαρίστων επενδύσεων ²⁹ – πίνακας Α.4.1. – αποτελεί πιθανότατα τον καλύτερο καθρέπτη των τάσεων οικονομικής ανάπτυξης μίας χώρας.

i) Στη διάρκεια της τεσσαρακονταετίας (1950 - 90) οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,42%, ενώ οι συνολικές επενδύσεις κατά 4,39% και κατά συνέπεια με χαμηλότερο ρυθμό από εκείνον του Α.Ε.Π. – μέση ετήσια αύξηση 4,8%.

ii) Η ανοδική τάση δεν ήταν διαχρονικά σταθερή. Ειδικότερα: Το επίπεδο των επενδύσεων το 1955 ήταν χαμηλότερο από αυτό του 1950³⁰. Εν συνεχεία επικράτησε υψηλός ρυθμός ανόδου, ιδιαίτερα στα έτη 1960 – 70 και 1975-80. Στην επόμενη δεκαετία το ύψος των επενδύσεων κυμάνθηκε σε χαμηλότερα επίπεδα από αυτά του 1979 ή του 1973 ³¹.

iii) Το 1950 οι επενδύσεις για κατοικίες αποτελούσαν το 30% των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου (και των συνολικών), έναντι 28% το 1970 και 25,5% το 1990. Το υψηλό αυτό ποσοστό κατοπτρίζει και τα όρια μετεξέλιξης της ελληνικής οικονομίας. Η οικοδομή αποτέλεσε την «ατμομηχανή ανάπτυξης» της χώρας. Οι κλάδοι της μεταποίησης που αναπτύχθηκαν σχετίζονταν το πλείστον με τις κατοικίες (τσιμέντα, έπιπλα, ξυλεία κ.ά.). Η παθογένεια αυτή, επισημάνθηκε ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '60, μολονότι εγκαίρως αναλύθηκαν οι συνέπειες της, συνέχισε να κυριαρχεί αποτελώντας ένα εκ των χαρακτηριστικών της οικονομίας. Μετά το 1975 φάνηκε να κάμπτεται το ύψος των επενδύσεων αυτής της μορφής.

---

²⁹ Ως ακαθάριστη επένδυση παγίου κεφαλαίου θεωρείται κάθε δαπάνη για αγορά και συντήρηση των κεφαλαιουχικών αγαθών. Τα αγαθά αυτά χρησιμοποιούνται κατά την παραγωγική διαδικασία και έχουν διάρκεια ζωής πλέον του έτους (κτίρια, πάγιες εγκαταστάσεις, μηχανολογικός εξοπλισμός, μεταφορικά μέσα). Αν αφαιρεθεί η ετήσια φθορά που υφίστανται τα κεφαλαιουχικά αγαθά (απόσβεση) λόγω χρήσης τους ή απαξίωσής τους (αλλαγή τεχνολογίας) προκύπτει η καθαρή επένδυση. Επένδυση επίσης αποτελεί η δαπάνη η οποία σχετίζεται με την αξία της μεταβολής του όγκου των αποθεμάτων των υλικών μέσων μίας χώρας.

³⁰ Αυτό ήταν αποτέλεσμα της διακοπής της αμερικάνικης βοήθειας (σχέδι Μάρσαλ κ.λ.π.) μετά το 1952.

³¹ Ο μεγαλύτερος όγκος επενδύσεων παγίου κεφαλαίου καθ' όλην την περίοδο 1950 – 1995 πραγματοποιήθηκε το 1973 (100 δις δραχμές).

iv) Οι επενδύσεις στα Λοιπά έργα και κατασκευές (εγγειοβελτιωτικά, έργα υποδομής κ.ά.) αυξήθηκαν με σημαντικό ρυθμό κατά την πρώτη εικοσαετία. Αντιθέτως στασιμότητα επικράτησε στα μετέπειτα έτη, μάλιστα το 1990 το ύψος των ακαθάριστων επενδύσεων αυτής της κατηγορίας διαμορφώθηκαν στα ίδια επίπεδα με εκείνα του 1965.

v) Σε μέτρια επίπεδα κυμάνθηκαν οι επενδύσεις στα μεταφορικά μέσα και τον εξοπλισμό.

vi) Βελτίωση εμφάνισε η διάρθρωση των επενδύσεων κατά το 1995 (προσωρινά στοιχεία), μεγάλωσε η δαπάνη για «λοιπό εξοπλισμό» και μειώθηκε η αντίστοιχη για κατοικίες.

Όπως αποδεικνύεται από τον πίνακα Α.1.2. οι ιδιωτικές επενδύσεις ήταν αυτές που διατήρησαν τις συνολικές σε αξιόλογα επίπεδα. (Το 1990 αποτελούσαν το 76% των συνολικών έναντι 60% το 1950).

Οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου κατά τομέα δραστηριότητας – πίνακας Α.4.2. – αποτυπώνουν ευκρινέστερα την οικονομική πολιτική που ακολουθήθηκε.

Οι επενδύσεις στον αγροτικό τομέα κυμαίνονται από το 1970 και έπειτα σε μέτρια επίπεδα ³². Ωστόσο το 1990 διαμορφώθηκαν σε επίπεδα χαμηλότερα και εκείνων του 1960 (το 1995 έφθασαν στο ύψος εκείνων του 1960).

Σε αντίστοιχα χαμηλά όρια μετά το 1974 παρέμειναν οι επενδύσεις στη μεταποίηση ³³ με εξαίρεση τα πρόσφατα χρόνια.

Ένα από τα δομικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας – όπως ήδη ελέχθη – που ανάγλυφα αναδύεται από τον πίνακα Α.4.2., είναι το ύψος των επενδύσεων στη γεωργία και τη μεταποίηση σε σχέση με το αντίστοιχο των κατοικιών. Οι επενδύσεις στις κατοικίες είναι πάντα υψηλότερες από εκείνες της μεταποίησης και μάλιστα αρκετές χρονιές το άθροισμα των επενδύσεων στη γεωργία και τη μεταποίηση – στους κατ' εξοχήν παραγωγικούς τομείς της οικονομίας – είναι χαμηλότερο από αυτό των κατοικιών. Μόνο οι επενδύσεις τις μεταφορές – επικοινωνίες το 1985, μοναδική φορά στην τεσσαρακονταετία, ξεπέρασαν τον αντίστοιχο των κατοικιών. (Ανάλογα φαίνονται να ισχύουν και για το 1995 όπου οι επενδύσεις σε κατοικίες είναι μικρότερες και αυτής της μεταποίησης).

---

³² Εξαίρεση αποτέλεσε η τριετία 1971 – 3 και το έτος 1977 όπου οι επενδύσεις ξεπέρασαν το όριο των 8 δις. Δρχ.

³³ Τα ανώτατα σημεία της καμπύλης ήταν στα έτη 1974, 1980 και 1988.

Οι εξελίξεις στο σχηματισμό του κεφαλαίου της ελληνικής οικονομίας στα χρόνια 1950-85 – πίνακας Α.4.3. – δεν είναι εξαιρετικά ευοίωνες. Μεταξύ 1950 και 1985 το καθαρό πάγιο κεφάλαιο διευρύνθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,92%³⁴ (4,94% το δημόσιο και 4,92% το ιδιωτικό). Οι εξελίξεις αυτές είχαν ως συνέπεια η σύνθεση του κεφαλαίου (δημόσιο και ιδιωτικό) να παραμείνει σταθερή. Η μορφολογία του κεφαλαίου με κριτήριο το είδος διαφοροποιήθηκε κυρίως χάρις στη συρρίκνωση που υπέστη το κεφάλαιο των κατοικιών. Όλες οι κατηγορίες – περισσότερο οι κατηγορίες λοιπά κτίρια, και μηχανήματα – λοιπός εξοπλισμός – αύξησαν τη συμμετοχή τους στο συνολικό πάγιο κεφάλαιο ³⁵.

Ο πίνακας Α.4.4. απεικονίζει τις εξελίξεις στο κεφαλαίο, στην απασχόληση και στο προϊόν.

i. Το κεφάλαιο μεταξύ 1985 και 1950 αυξήθηκε κατά 5,4 φορές περίπου – στήλη 4- η απασχόληση κατά 1,2 φορές – στήλη 5 – ενώ το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν υπερεξαπλασιάσθηκε – στήλη 6. Από τα παραπάνω τεκμαίρεται ότι η βασική μεταβλητή η οποία επηρέασε την άνοδο του Α.Ε.Π. (μη λαμβανόμενης υπόψη της τεχνολογίας) είναι το κεφάλαιο.

ii. Το ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ανά απασχολούμενο – στήλη 7 – από 24,3 χιλιάδες δραχμές το 1950 ξεπέρασε τις 125 χιλιάδες, δηλαδή υπερπενταπλασιάστηκε – στήλη 8.

---

³⁴ Το ΑΕΠ στην ίδια περίοδο μεγεθύνθηκε κατά 5,2%.

³⁵ Η παρατηρούμενη απόκλιση μεταξύ των πινάκων που αναφέρονται στις επενδύσεις και στο κεφάλαιο οφείλεται στους διαφορετικούς συντελεστές απόσβεσης των κεφαλαιουχικών αγαθών και των δεδομένων των ενδιάμεσων ετών.

Παρά τη βελτίωση της σύνθεσης του κεφαλαίου τα τελευταία έτη παραμένει εντούτοις αυτή αδύναμη προκειμένου να διευκολυνθεί η ανάπτυξη επί μακρόν.

iii. Το κεφάλαιο ανά απασχολούμενο αυξήθηκε στο ίδιο διάστημα 4,6 φορές.

iv. Ο λόγος του κεφαλαίου προς το Α.Ε.Π. μειώθηκε και από 3,8 το 1950 έπεσε στο 3,4 το 1985. Τα χαμηλότερα σημεία της καμπύλης κεφαλαίου – προϊόντος ήταν 2,8 και 2,9 το 1965 και 1970 αντίστοιχα ³⁶

---

³⁶ Η σχέση κεφαλαίου και προϊόντος χρησιμοποιείται διότι φανερώνει, με δεδομένες την απασχόληση και τις λοιπές συνθήκες παραγωγής (όπως τεχνικές μεθόδους), πόσες ποσότητες κεφαλαίου απαιτούνται προκειμένου να παραχθεί μία μονάδα προϊόντος. Είναι προφανές ότι η βελτίωση της τεχνολογίας, αφού η απασχόληση ελάχιστα μεγεθύνθηκε ήταν υπεύθυνη σε σημαντικό βαθμό για την άνοδο του προϊόντος (ευνοϊκά συνέτεινε το διεθνές οικονομικά περιβάλλον κ.ά).

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.4.1.

Ακαθάριστες επενδύσεις κατά είδος (1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95)

Σε εκατ. δρχ.

Σε σταθερές τιμές 1970

Έτη	Σύνολο	Κατοικίες	Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου				Αυξομείωση Αποθεμάτων	Ακαθάριστες Επενδύσεις
			Λοιπά κτίρια	Λοιπά έργα και κατασκευές	Μεταφορικά μέσα και εξοπλισμός	Λοιπός εξοπλισμός		
1950	16.262	4.831	1.516	3.182	1.646	5.087	-	16.262
1955	15.944	7.045	2.155	2.547	676	3.521	-	15.944
1960	29.121	8.506	4.552	8.659	1.8211	5.583	-814	28.307
1965	49.003	15.482	6.124	13.057	3.216	11.124	8.837	57.840
1970	70.663	19.740	9.579	16.169	6.548	18.627	13.346	84.009
1975	74.660	20.476	10.170	16.010	7.050	20.954	21.100	95.760
1980	92.705	27.291	11.622	15.674	13.987	24.131	19.280	111.985
1985	82.360	17.097	9.241	17.883	10.354	27.785	9.588	91.948
1990	96.139	24.646	11.878	13.194	11.261	35.160	-1.485	94.654
1995*	98.470	17.213	11.332	16.077	11.336	42.512	6.189	104.659

* Εκτιμήσεις

Πηγή: ΕΣΥΕ , Εθνικοί Λογαριασμοί

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.4.2.

Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου κατά τομέα δραστηριότητας (1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95)

σε εκατ. δρχ.

σε σταθερές τιμές 1970

Έτη	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995
Είδη δαπάνης										
1 Γεωργία κ.λ.π.	1.818	1.270	5.070	6.035	7.523	7.825	6.169	7.571	4.973	5.076
2 Ορυχεία – Λατομεία	184	137	160	606	1.471	1.670	5.468	3.693	1.779	1.796
3 Μεταποίηση	3.696	1.941	2.873	7.006	10.044	13.132	14.899	11.052	17.864	117.802
4 Ενέργεια, ύδρ., αποχέτευση	559	1.632	2.323	4.759	5.091	6.039	6.710	10.614	7.148	7.441
5 Μεταφορές – επικοινωνίες	2.786	1.477	5.477	8.384	14.677	14.050	19.424	18.128	17.813	20.969
6 Κατοικίες	4.830	7.045	8.506	15.482	19.740	20.476	27.290	17.097	24.646	17.213
7 Δημόσια Διοίκηση	1.024	378	417	181	828	563	482	1.022	954	1.526
8 Λοιπές δραστηριότητες	1.365	2.064	4.295	6.550	11.289	10.905	12.263	13.183	20.962	26.647
ΣΥΝΟΛΟ	16.262	15.944	29.121	49.003	70.663	74.660	92.705	82.360	96.139	104.659

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί

Εκτιμήσεις

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.4.3.

Καθαρό Πάγιο Κεφάλαιο (1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85)

σε εκατ. δρχ.

σε σταθερές τιμές 1970

Έτη	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985
Είδη δαπάνης								
Κατοικίες	127.150	144.152	170.722	215.259	287.171	380.065	482.645	536.821
Λοιπά κτίρια	29.826	35.055	47.282	69.794	103.018	149.874	193.919	223.040
Λοιπά έργα & Κατασκευές	62.984	69.990	91.230	133.031	188.823	258.894	308.378	355.477
Μεταφορ. & Εξοπλισμός	18.398	15.145	17.071	24.109	42.102	63.792	99.306	122.712
Μηχ. Λοιπ. Εξοπλισμός	43.277	49.397	58.591	78.504	119.929	186.111	232.246	278.888
ΣΥΝΟΛΟ	281.645	313.754	384.883	570.712	741.057	1.038.950	1.316.506	1.516.949
Δημόσιος Τομέας	78.850	86.564	108.241	151.135	211.423	298.299	353.713	426.874
Ιδιωτικός Τομέας	202.708	227.035	276.512	369.461	529.534	740.569	962.721	1.090.023

Πηγή: Θ. Σκούντζος – Γ. Ματθαίος (1986)

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.4.4.

Κεφάλαιο, Εργασία και Προϊόν (1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95)

σε εκατ. δρχ.

σε σταθερές τιμές 1970

Έτη	Καθαρό πάγιο κεφάλαιο	Απασχόλ ηση χιλ. άτομα	Α.Ε.Π.	Κεφάλαιο 1950=100	Απασχόληση 1950 = 100	Α.Ε.Π. 1950 = 100	Α.Ε.Π./ απασχ.		Κεφαλ./ Απασχ.	
							’000	1950=100	’000	1950=100
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1950	281.645	3.060	74,355	100	100	100	24,3	100	92,0	100,0
1955	313.754	3.292	100,533	111	108	135	30,5	126	95,3	104,0
1960	384.883	3.424	129,201	137	112	174	37,7	155	112,4	122,0
1965	520.712	3.197	187,009	185	104	252	58,5	241	162,9	177,0
1970	741.057	3.089	258,000	263	101	347	83,5	344	239,9	260,8
1975	1.038.950	3.213	339,833	369	105	457	105,8	435	323,4	351,5
1980	1.316.506	3.541	417,510	467	116	562	117,9	485	371,8	404,0
1985	1.516.949	3.589	449,384	539	117	604	125,2	515	422,8	460,0

Πηγή: Στήλη (1): Πίνακας Α.4.3., Στήλη (2): Πίνακας Α.2.2., Στήλη (3): Πίνακας Α.1.3.

2.5. ΧΡΗΜΑ, ΠΙΣΤΗ, ΤΡΑΠΕΖΕΣ

2.5.1. ΓΕΝΙΚΑ

Το χρήμα ³⁷ παίζει σημαντικό ρόλο στη λειτουργία των σύγχρονων οικονομιών. Ο ρυθμός μεταβολής χρήματος ³⁸ αποτελεί ένα από τα βασικότερα στοιχεία, που συνθέτουν την οικονομική πολιτική. Για πολλούς οικονομολόγους – ιδιαιτέρως γι' αυτούς που αποκαλούνται μονεταριστές – η διαμόρφωση της κατάλληλης νομισματικής πολιτικής επιτυγχάνει τους επιθυμητούς στόχους (ανάπτυξη ή σταθεροποίηση της οικονομίας) ³⁹.

---

³⁷ Οι βασικές λειτουργίες του χρήματος είναι τρεις: μέσον ανταλλαγών, μονάδα μέτρησης της αξίας και μέσον διαφύλαξης της αξίας.

Οι μορφές οικονομικής οργάνωσης με κριτήριο το χρήμα είναι τρεις: α) ανταλλακτική οικονομία ή αντιπραγματισμός (barter), β) απλή εγχρήματα οικονομία (money economy), και γ) απόλυτα εγχρημάτη (pure money economy).

³⁸ Η προσφορά χρήματος (M1) με την στενή έννοια του όρου περιλαμβάνει τη νομισματική κυκλοφορία (M0) κτις τις καταθέσεις όψεως των ιδιωτών, ενώ με την ευρεία έννοια (M3) και τις αποταμιευτικές καταθέσεις και τους τίτλους του δημοσίου. Συνήθως όταν χρησιμοποιείται ο όρος προσφορά χρήματος εννοείται το σύνολο των τραπεζογραμματίων, κερμάτων και καταθέσεων όψεως του μη τραπεζικού κοινού. Οι καταθέσεις, όψεως είναι οι υποχρεώσεις των τραπεζών οι οποίες εκπληρώνονται σε πρώτη ζήτηση.

³⁹ Σε αντίθεση με τους κενσικιστές ή παρεμβατιστές, οι οποίοι εστιάζουν την ανάλυση τους στη διαχείριση των μεταβλητών: Δημόσια δαπάνη και φόροι, οι νεοφιλελεύθεροι πιστεύουν ότι τα καταλληλότερα εργαλεία για άσκηση οικονομικής πολιτικής σε περίοδο ύφεσης ή πληθωρισμού σχετίζονται με την υλοποίηση κατάλληλης νομισματοπιστωτικής πολιτικής.

Ειδικότερα:

- i) Με τη μεταβολή του ύψους του προεξοφλητικού επιτοκίου καθίσταται ανάλογα και το χρήμα «φτηνό» ή «ακριβό», επηρεάζεται δηλαδή η ζήτηση του.
- ii) Με τη μεταβολή στα υποχρεωτικά διαθέσιμα επηρεάζεται ανάλογα η ρευστότητα των τραπεζών άρα και η χρηματοδότηση της οικονομίας.
- iii) Με την πολιτική ανοικτής αγοράς (αγορά ή πώληση τίτλων) – υπό την προϋπόθεση ότι λειτουργεί αποτελεσματικά το χρηματιστήριο – επιτυγχάνονται ανάλογα αποτελέσματα.
- iv) Τέλος με τα διάφορα ποσοτικά και ποιοτικά μέτρα (επιβολή περιορισμών και προσανατολισμού από την Κεντρική Τράπεζα στις Εμπορικές) είναι δυνατό σε μεγάλο βαθμό να προσδιορισθεί το επιθυμητό ύψος επέκτασης της οικονομίας.

Έτσι σε συνθήκες ύφεσης προτείνεται να χρησιμοποιηθεί μία ή και όλες οι παρακάτω τεχνικές: μείωση του προεξοφλητικού επιτοκίου, μείωση των υποχρεωτικών ρευστών διαθεσίμων, αγορά χρεογράφων από την Κεντρική Τράπεζα, ελάττωση ή διαφοροποίηση των ποσοτικών και ποιοτικών περιορισμών. Γενικά χρησιμοποιούνται μέτρα που στοχεύουν στην αύξηση της κυκλοφορίας του (φθηνού) χρήματος και άρα στη διευκόλυνση ανάληψης επενδυτικών πρωτοβουλιών. Τ' αντίθετα μέτρα λαμβάνονται σε περίπτωση πληθωρισμού (ζητήσεως).

2.5.2. Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ

Η προσφορά χρήματος, με τη στενή έννοια του όρου, στο διάστημα 1955-90 αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 17% - στήλη 2 – έναντι αντίστοιχης αύξησης του Α.Ε.Π. (σε τρέχουσες τιμές) 15,2% - στήλη 10. Όπως δείχνει ο πίνακας Α.5.2.1. η ταχύτερη αύξηση συνέβη στην περίοδο 1955-65 (ανά πενταετία διπλασιαζόταν). Στα επόμενα έτη οι ρυθμοί αύξησης ήταν μικρότεροι, αφού και η αύξηση του Α.Ε.Π. ήταν μικρότερη ⁴⁰. Ευκρινέστερα αποτυπώνονται οι εξελίξεις αν εκτιμηθεί η ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος. Ενώ το 1955 ήταν 8,47 το 1975 έπεσε στο 4,61 για να ανέλθει το 1990 στα επίπεδα του έτους 1965 (4,90) – στήλη 11. Το 1995 διαμορφώθηκε στο 4,82.

Αναλυτικότερα:

Μετά το 1975 ασκήθηκε επεκτατική νομισματική και πιστωτική πολιτική προκειμένου να ανακάμψει η οικονομία από την ύφεση του 1974. Ωστόσο επειδή παράλληλα καταβάλλετο προσπάθεια συγκράτησης του πληθωρισμού – εξαιρετικά υψηλός το 1973/ 74 – οι πιστωτικές αρχές εφήρμοσαν συγκρατημένη επέκταση. Υπήρξε παράλληλα προσπάθεια στροφής της χρηματοδότησης σε παραγωγικότερους κλάδους της οικονομίας. Λόγω της αδυναμίας άρσης των διαρθρωτικών εμποδίων της οικονομίας οι προσπάθειες στέφθηκαν από μερική επιτυχία, αφού παρατηρήθηκε μεν αύξηση του Α.Ε.Π. – δεν επετεύχθη όμως ο στόχος ενίσχυσης των παραγωγικών μονάδων – χωρίς ωστόσο να καταπολεμηθούν αποτελεσματικά οι πληθωριστικές πιέσεις. Μετά τη δεύτερη πετρελαϊκή κρίση το 1979 επιδεινώθηκε ο πληθωρισμός – σε όλη την περίοδο

---

⁴⁰ Σύμφωνα με την κλασική θεωρία η ποσότητα κυκλοφορίας του χρήματος σχετίζεται με το παραγόμενο προϊόν. Κατά την άποψη του L. Fisher, η οποία απεκρυσταλώθη στη γνωστή ταυτότητα των συναλλαγών, σε περίοδο πλήρους απασχόλησης των παραγωγικών συντελεστών κάθε αύξηση της προσφοράς χρήματος επιφέρει ανάλογη αύξηση του τιμαριθμού. Συγκεκριμένα η ποσοτική θεωρία διατυπώνεται ως ακολούθως. $M \cdot V = P \cdot Q$, όπου M = η προσφορά χρήματος, V =η ταχύτητα κυκλοφορίας – δηλαδή πόσες φορές «αλλάζει χέρια» ένα νόμισμα εντός ενός έτους-, P = ο δείκτης τιμών και Q = ο όγκος των αγαθών και άρα $P \cdot Q = \text{ΑΕΠ}$. Ο Fisher θεωρεί ότι η ταχύτητα της κυκλοφορίας και ο όγκος των αγαθών παραμένει στη βραχυχρόνια περίοδο αμετάβλητα, συνεπώς η μεταβολή του τιμαριθμού σχετίζεται με τη μεταβολή στην προσφορά του χρήματος.

1979 – 1993 διατηρήθηκε σε υψηλά επίπεδα – ενώ ταυτόχρονα η αύξηση του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος υπήρξε αναιμική.

Η συνεχώς διευρυνόμενη ζήτηση του κεφαλαίου του δημοσίου τομέα άσκησε τη μεγαλύτερη επίδραση στο έλλειμμα του νομισματοπιστωτικού προγράμματος. Στον πίνακα Α.5.2.2. ανιχνεύεται εύκολα ο βαθμός επίδρασης του ελλείμματος του δημοσίου τομέα στο νομισματοπιστωτικό ισοζύγιο της οικονομίας.

Το καθαρό ταμιακό έλλειμμα του δημοσίου τομέα διογκώθηκε αδιάκοπα, με συνέπεια το 1990 να αγγίξει τα 2 τρις. Δραχμές έναντι 88 δις δραχ. Το 1979 (σε τρεχ. τιμές). Ενώ στην περίοδο 1965-69 αποτελούσε κατά μέσο όρο το 2,9% του Α.Ε.Π., το 1979 έφθασε το 7% και το 1990 το 29%.

Οι συνήθεις λόγοι που υποστηρίχθηκαν για να δικαιολογήσουν ⁴¹ τη διεύρυνση του χρηματοδοτικού ελλείμματος του δημοσίου τομέα στην περίοδο 1975-79 ήταν:

i) Οι ανατιμήσεις των πρώτων υλών, κυρίως του αργού πετρελαίου και των άλλων αγαθών στη διεθνή αγορά.

ii) Οι αυξημένες αμυντικές δαπάνες (λόγω αναζωοπύρωσης των ελληνοτουρκικών «διαφορών»).

iii) Η αντικυκλική πολιτική (τόνωση της ζήτησης λόγω της ύφεσης που αντιμετώπισε η χώρα μετά το 1973).

iv) Πολιτική επιδοτήσεων προκειμένου να προσεγγίσουν οι τιμές των γεωργικών προϊόντων της Ελλάδας το αντίστοιχο ύψος τιμών που υπήρχε στην ΕΟΚ (προενταξιακή περίοδος).

Οι αυξημένες όμως δαπάνες του δημοσίου δεν στάθηκε δυνατό να καλυφθούν – όπως θα έπρεπε – από μία σχετική αύξηση των φορολογικών εσόδων (είτε μέσω επιβολής νέων φόρων, είτε μέσω αναδιάρθρωσης του φορολογικού συστήματος).

Η αυτή πολιτική, αύξηση των δημοσίων δαπανών για κατανάλωση και όχι για επένδυση ίσχυσε, και μάλιστα εντονότερα, στην επόμενη περίοδο 1979-1993.

Το χρηματοδοτικό έλλειμμα του ιδιωτικού τομέα ήταν υψηλότερο από το αντίστοιχο δημόσιο μέχρι το 1980. Από το έτος αυτό και μετά – πίνακας Α.5.2.2. –

αυξήθηκε με σημαντικά χαμηλότερους ρυθμούς από εκείνους του δημοσίου. Ωστόσο η υπερδανειοδότηση αυτή των ιδιωτικών επιχειρήσεων δεν μπόρεσε να επιτύχει την οικονομική ανάκαμψη της χώρας και τον παραμερισμό των σοβαρών διαρθρωτικών προβλημάτων ⁴².

2.5.3. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΤΑ ΦΟΡΕΙΣ

Μετά το 1980 η τραπεζική χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα συνεχώς συρρικνούται, το 1981 αποτελούσε το 12,6% του Α.Ε.Π., το 1990 έπεσε στο 6,3% (το 1987 και 1988 – λόγω σταθεροποιητικού προγράμματος – έπεσε στο 4,1% και 5,9% αντιστοίχως).

Η πολιτική συγκράτησης της τραπεζικής χρηματοδότησης επιτυγχάνεται μέσω περιορισμού της ρευστότητας των τραπεζών – ιδιαίτερα τα τελευταία έτη – από την Τράπεζα της Ελλάδος (περιορισμός ρευστών διαθεσίμων, αύξηση επιτοκίου χορηγήσεων κ.λ.π.).

Η διάρθρωση της συνολικής τραπεζικής χρηματοδότησης – πίνακας Α.5.3. – ιχνογραφεί αρκετά εύγλωττα, τους στόχους της πιστωτικής πολιτικής στη μεταπολεμική περίοδο.

Ενώ το 1950 ο δημόσιος τομέας απορροφούσε το 1,4% της συνολικής τραπεζικής χρηματοδότησης το 1990 ξεπέρασε το 30%. Η αύξηση κατ' ουσία σημειώθηκε στις δεκαετίες 1950 και 1980. Το 1995 όμως συρρικνώθηκε στο 17%.

Σημαντικές εξελίξεις σημειώθηκαν εντός του ιδιωτικού τομέα. Η χρηματοδότηση στη γεωργία σημείωσε πτώση, στις τελευταίες ωστόσο δεκαετίες (1970 και 1980) φάνηκε να σταθεροποιείται το ποσοστό – με μικρές τάσεις ανόδου. Με εξαίρεση τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια το ποσοστό της χρηματοδότησης της μεταποίησης παρέμεινε υψηλό (πάνω από 40% αν και το 1995 μειώθηκε στο 33,5%). Σε μέτρια όρια κινήθηκε η πιστοδότηση του εμπορίου και του οικισμού. Ωστόσο το 1995 το εμπόριο απορρόφησε το 1/5 των συνολικών πόρων του ιδιωτικού τομέα.

---

⁴¹ Τράπεζα Ελλάδας (1984).

⁴² Η υπερδανειοδότηση δημιούργησε τις προβληματικές επιχειρήσεις. Η ανάπτυξη δεν επιλύεται με δάνεια αν δεν συντρέχουν άλλες προϋποθέσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.5.1.

Προσφορά Χρήματος (1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95)

Σε εκατ. δρχ.

Έτη	Συνολική προσφορά Χρήματος (Μ ₁)	Σύνολο	Τραπεζογρ. Εκτός νομ. Συστήματος	Κέρματα	Σύνολο	Ιδιωτών	Δημοσίων Επιχ.σεων	Δημοσίων οργανισμών	Ακαθάριστο Εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ)	ΑΕΠ /Μ ₁
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
1955	7.672,5	4.894,0	4.745,1	148,9	2.778,5	2.1151,7	63,3	563,5	64.921	8,47
1960	15.526,3	110.505,1	10.186,9	318,2	5.021,2	3.580,8	197,5	1.242,9	93.225	6,01
1965	32.335,1	23.278,0	22.338,3	939,7	9.057,1	5.802,7	232,1	3.022,3	157.956	4,89
1970	54.326,1	38.878,111	37.545,4	1.332,7	15.448,0	9.781,4	902,6	4.764,0	258.000	4,75
1975	128.887,0	91.647,0	89.077,0	2.570,0	37.240,0	24.014,0	2.184,0	11.042,0	593.181	4,61
1980	313.055,0	209.5611,0	205.237,0	4.324,0	103.494,0	58.291,0	13.524,0	31.679,0	1.523.724	4,87
1985	797.449,0	505.260,0	495.637,0	9.623,0	292.189,0	169.810,0	24.065,0	98.314,0	4.136.783	5,19
1990	1.880.821,0	1.162.041,0	1.142.343,0	19.698,0	718.780,0	421.447,0	51.709,0	245.624,0	9.215.096	4,90
1995*	3.697.613,0	1.880.954,0	1.838.137,0	42.817,0	1.816.659,0	1.285.441,0	116.817,0	414.401,0	17.816.664	4,82

(1) Δεν περιλαμβάνονται οι καταθέσεις του Δημοσίου στην Τράπεζα της Ελλάδας

* Εκτιμήσεις

Πηγή: ΕΣΥΕ και Τράπεζα Ελλάδας

Η στήλη (3) ισούται με τη στήλη (4) και (5), ενώ η (6) με την (7), η (8) και (9). Τέλος η (2) αποτελεί το άθροισμα των (3) και (6).

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.5.2.

Νομισματοπιστωτικό ισοζύγιο της ελληνικής οικονομίας

(τρέχουσες τιμές δις. Δρχ.)

Έτη	1978	1979	1980	1981	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Ισοζύγιο										
I. Ζήτηση κεφαλαίων	200,2	231,5	310,0	587,1	1374,5	1381,0	1573,3	2078,8	2835,1	3350,6
α. Ιδιωτικός τομέας	113,9	111,6	141,4	214,9	372,4	374,0	290,4	460,4	689,9	670,0
β. Καθαρό ταμιακό έλλειμμα δημοσίου τομέα ¹	69,3	99,7	146,7	329,0	828,0	776,1	843,8	1201,2	1594,7	1966,1
Γ. Χρεολύσια Δημόσιου Ταμείου	17,0	20,3	21,9	43,2	173,6	230,9	439,1	417,2	550,5	714,5
II. Προσφορά Κεφαλαίων	1122,8	140,2	212,4	395,3	943,7	942,1	1342,0	1592,7	2043,1	1690,1
α. Προσφορά χρηματ. Μ3	114,7	129,8	195,3	364,7	759,1	676,1	1039,9	1208,0	1561,9	1140,1
β. Τραπεζικά ομόλογα	8,1	10,4	17,1	30,6	184,6	266,0	302,1	384,7	481,2	550,0
III. Έλλειμμα νομισμ/κού προγ/τος (I-II)	-77,4	-91,4	-97,6	-191,8	-430,6	-433,9	-231,1	-486,1	-792,0	-
										1660,5
IV. Χρηματ/ση ελλείμματος										
α. Εξωτερ. Δανεισμός ²	21,4	51,0	69,5	120,6	471,2	290,0	318,0	239,6	501,2	632,6
β. Λοιποί πόροι ³	56,0	40,4	28,1	71,2	-40,6	148,9	-86,7	246,5	290,8	1027,9

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδος (αναφέρεται στον Οικον. Ταχυδρόμο).

¹ Το ταμιακό έλλειμμα του δημοσίου τομέα (κεντρική διοίκηση – ΔΕΚΟ), δεν περιλαμβάνει τα χρεολύσια για την εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους.

² Ο εξωτερικός (εξισορροποητικός) δανεισμός προκύπτει εάν στο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών προστεθούν τα χρεολύσια και κατόπιν αφαιρεθεί η αυτόνομη εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων.

³ Στους λοιπούς πόρους περιλαμβάνονται τα κεφάλαια και τα αποθεματικά τραπεζών, οι καταθέσεις σε συνάλλαγμα, ο εξωτερικός δανεισμός των πιστωτικών ιδρυμάτων κ.ά.

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.5.3.

Συνολική Τραπεζική χρηματοδότηση κατά τομέα και κλάδο (υπόλοιπα τέλους έτους) (1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95)

σε εκατ. δρχ.

Τέλος έτους	Γενικό σύνολο	Σύνολο	Ιδιωτικός Τομέας					Λοιποί κλάδοι	Δημόσιος Τομέας
			Γεωργία	Μεταποίηση	Εμπόριο	Οικισμός			
1950	4.633	4.569	1.458	1.071	1.528	55	457	64	
1960	29.234	26.133	7.833	10.911	4.283	1.348	1.758	3.101	
1970	134.390	113.325	17.744	48.827	14.890	17.581	14.283	21.065	
1980	982.223	837.782	148.006	410.260	78.973	101.201	99.342	144.441	
1990	6.564.084	4.571.097	919.162	1.882.625	499.537	700.186	569.587	1.992.987	
1995*	10.026.183	8.326.795	1.031.029	2.788.458	1.584.839	1.217.317	1.705.152	1.699.388	

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδος.

* Εκτιμήσεις

2.6. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Η επέκταση του δημοσίου τομέα⁴³ στην Ελλάδα στα μεταπολεμικά χρόνια υπήρξε σημαντική, ιδιαίτερα μετά το 1975 έλαβε μεγάλες διαστάσεις.

Ο πίνακας Α.6.1. εμφανίζει τα έσοδα ⁴⁴ του τακτικού προϋπολογισμού στην περίοδο 1950-95. Όπως προκύπτει ο κύριος όγκος των εσόδων προέρχεται από τους έμμεσους φόρου. Το 1990 όπως και το 1950 αποτελούσαν το 65% των εισπράξεων του τακτικού προϋπολογισμού (το 1995 μειώθηκαν στο 58%).

Οι δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού – πίνακας Α.6.2. – διευρύνθηκαν με ταχύτερο ρυθμό από εκείνον των εσόδων. Το 1990 το μεγαλύτερο μέρος των δαπανών αφορούσε την εξυπηρέτηση του δημοσίου

---

⁴³ Μέχρι το 1936, με μικρές εξαιρέσεις ο μεγαλύτερος αριθμός των οικονομολόγων πίστευε ότι το κράτος δεν θα έπρεπε να παρεμβαίνει στη λειτουργία της οικονομίας. Η κρίση της προόδου 1929-33 δημιούργησε ζωηρές επιφυλάξεις για τη δυνατότητα απρόσκοπτης ανάπτυξης του κεφαλαιοκρατικού συστήματος χωρίς σοβαρούς κλυδωνισμούς. Η κυρίαρχη άποψη υποστήριζε ότι οι μηχανισμοί της αγοράς κατανέμουν άριστα τους παραγωγικούς πόρους και η οικονομία διαθέτει αυτόματους σταθεροποιητικούς μηχανισμούς (άρα κάθε επιχειρηματική δράση του κράτους θα επιφέρει στρεβλώσεις στην οικονομική ζωή). Η κρίση του 1929 με τις επακόλουθες συνέπειες –new deal στις Η.Π.Α, άνοδος του Χίτλερ στην Γερμανία, λαϊκό μέτωπο στην Γαλλία κ.λ.π. – προετοίμασε το έδαφος για τη θεωρητική τεκμηρίωση αυτού που απεκλήθη «κρατικός παρεμβατισμός». Οι θέσεις του J. M. Keynes (1936), για τη μη ύπαρξη αυτομάτων μηχανισμών στην οικονομία, έδωσαν νέα ώθηση στις απόψεις για τον οικονομικό ρόλο του κράτους το οποίο θα πρέπει να επεμβαίνει δραστήρια – τουλάχιστον σε περιόδους ύφεσης – σε τέτοιο βαθμό, ώστε να εξασφαλίζεται η πλήρης απασχόληση, και άρα η ισορροπία του εισοδήματος σε υψηλότερα επίπεδα (ελλειμματικός προϋπολογισμός).

⁴⁴ Τα έσοδα είναι τακτικά (πραγματοποιούνται σε καθορισμένα χρονικά διαστήματα) και έκτακτα (π.χ. επιβολή φόρου για αποκατάσταση σεισμοπαθών). Επειδή συνεχώς τα έσοδα του δημοσίου δεν καλύπτουν τα έξοδα του (λόγω επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής – κεύνσιανισμός), το δημόσιο δανειζεται είτε από την εγχώρια είτε τη ξένη αγορά. Οι δύο βασικές πηγές εσόδων του δημοσίου είναι οι άμεσοι και έμμεσοι φόροι. Ως άμεσοι θεωρούνται αυτοί που επιβάλλονται σε κάποιο φυσικό ή νομικό πρόσωπο και επιβαρύνουν το ίδιο, ενώ ως έμμεσοι αυτοί που επιβάλλονται σε κάποιο πρόσωπο αλλά τελικά επιβαρύνεται ο τρίτος. Ο φόρος εισοδήματος είναι άμεσος φόρος ενώ οι φόροι στα προϊόντα είναι έμμεσοι φόροι, διότι ο υπόχρεος τον μεταβιβάζει στον καταναλωτή (αυξάνοντας την τιμή του προϊόντος) και άρα λειτουργεί ως ενδιάμεσος αφού τον εισπράττει από τους αγοραστές και τον αποδίδει στο δημόσιο.

χρέους. Αντίθετα στις πρώτες δεκαετίες το δημοσιονομικό έλλειμμα ⁴⁵ κυμάνθηκε σε χαμηλά επίπεδα.

Η εξέταση των πηγών κάλυψης των δανειακών αναγκών του δημοσίου τομέα ⁴⁶ – πίνακας Α.6.3. – φανερώνει ότι το δημόσιο ολόένα και περισσότερο καταφεύγει στα έντοκα γραμμάτια προκειμένου να επιλύσει το πρόβλημα αυτό. Αναλυτικότερα:

i) Ο εσωτερικός δανεισμός το 1990 κάλυπτε το 88% περίπου των δανειακών αναγκών του δημοσίου έναντι 67,4% το 1985 και 76% το 1980⁴⁷.

ii) Τα έντοκα γραμμάτια και οι ομολογιακοί τίτλοι από ιδιώτες και επιχειρήσεις ενώ το 1980 είχαν μηδενική συμμετοχή στην κάλυψη των ελλειμμάτων το 1990 ανήλθαν στο 27,6%.

iii) Ο συνολικός δανεισμός από 8,1% του Α.Ε.Π. το 1980 έφθασε το 14,9% το 1990. Το 1995 μετά από τρία και πλέον έτη «λιτότητας» μειώθηκε στο 9,8%.

Δυσμενέστερη προβάλλει η εικόνα αν εξετασθεί το ύψος των ανελαστικών δαπανών ⁴⁸ του γενικού Προϋπολογισμού του Κράτους. Το 1970 αποτελούσαν το 60,1% ενώ το 1990 το 81,7%.

Συνεπώς τεκμαίρεται ότι η κρίση της ελληνικής οικονομίας – και ιδιαίτερα του δημόσιου τομέα – είναι αρκετά έντονη.

---

⁴⁵ Έλλειμμα Τακτικού Προϋπολογισμού, Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων και διαχειριστικό έλλειμμα των Δημοσίων Επιχειρήσεων (ΔΕΚΟ).

⁴⁶ Οι δανειακές δαπάνες καλύπτονται είτε από τον εσωτερικό δανεισμό (εσωτερική αγορά) είτε κατόπιν προσφυγής σε πιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού.

⁴⁷ Ο εξωτερικός δανεισμός αποτελούσε το 1990 το 12% έναντι 24,3% το 1980.

⁴⁸ Ως ανελαστικές δαπάνες θεωρούνται: οι μισθοί, οι συντάξεις, η εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους και ένα τμήμα των επιδοτήσεων – επιχορηγήσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.6.1.

Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού *

σε εκατ. δρχ.

Έσοδα	Έτη									
	1950/51	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995
1. Σύνολο εσόδων	4.605	11.100	15.267	28.200	55.362	137.246	358.216	1.088.695	2.781.636	6.641.820
2. Άμεσοι φόροι	761	2.200	2.628	4.493	10.847	29.172	104.439	302.891	822.067	2.132.660
2.1. Φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων	-	-	1.512	2.205	5.890	13.969	57.751	196.081	444.849	861.061
2.2. Φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων	-	-	251	569	983	4.691	14.342	36.975	145.069	459.719
2.3. Φόροι περιουσίας κ.λ.π.	201	-	865	1.719	3.974	10.512	32.346	69.835	232.157	811.880
3. Έμμεσοι φόροι	2.998	8.900	10.384	20.366	39.714	91.600	220.797	708.514	1.836.978	3.834.887
3.1. Δασμοί	1.300	-	2.915	5.479	9.057	20.450	51.070	7.119	104.925	50.808
3.2. Φόροι καταναλώσεως	1.128	-	5.291	9.836	17.422	38.247	86.185	398.840	487.476	1.460.015
3.3. Φόροι επί των συναλλαγών	453	-	1.856	3.480	9.784	27.525	72.575	285.564	1.207.760	2.262.173
3.4. Λοιποί έμμεσοι	117	-	322	1.571	3.451	5.378	10.967	16.991	36.817	61.891
4. Μη φορολογικά έσοδα	846	-	2.255	3.341	4.801	16.474	32.980	77.290	122.591	674.273

Παρατήρηση: Τα δεδομένα του έτους 1950 αναφέρονται στο οικονομικό έτος Ιούλιος 1950 – Ιούνιος 1951.

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, Γενικό Λογιστήριο του Κράτους

* Δεν περιλαμβάνονται οι μεταβιβάσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.6.2.

Δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού (1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95)

Σε εκατ. δρχ.

Έτος	Καταναλ. Δαπάνες			Εξυπηρ. Δημοσ. Χρέους					
	Σύνολο δαπανών	Σύνολο	Εκ των οποίων Δαπ. Προσωπ.	Σύνολο	Τόκοι κ.λ.π.	Χρεολύσια	Επιδοτήσεις	Επιχορηγήσεις	Λοιπές δαπάνες
1950/51	6.039	2.551	2.551	32	25	7	-	-	3.546
1955	11.282	4.525	4.525	290	-	-	380	-	6.085
1960	14.350	7.512	7.512	588	311	277	792	-	5.458
1965	27.993	13.346	13.346	2.053	1.347	706	2.574	-	10.020
1970	51.658	32.622	23.647	6.049	2.966	3.083	2.088	5.985	4.914
1975	137.220	87.865	55.713	14.766	9.698	5.068	9.260	12.633	12.696
1980	371.606	232.915	161.331	45.451	43.622	1.829	16.047	44.692	32.501
1985	1.500.940	554.888	554.888	280.111	231.249	44.846	170.736	164.969	330.236
1990	4.657.425	1.501.409	1.501.409	1.629.474	1.271.836	358.638	178.732	662.148	685.662
1995 ⁽¹⁾	8.721.374	3.110.224	2.563.482	6.129.296	3.355.823	2.773.473	91.887	1.170.788	1.042.651

Παρατήρηση: Τα δεδομένα – μετά το 1988 – δεν είναι εντελώς συγκρίσιμα με εκείνα των προηγούμενων ετών

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών και Τράπεζα Ελλάδας.

⁽¹⁾ Στο σύνολο των δαπανών το 1995 δεν συμπεριλήφθησαν τα χρεολύσια, ενώ περιλαμβάνονται 50 δις δρχ. ως επιδόματα εκτός Τακτικού Προϋπολογισμού

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.6.3.
Πηγές κάλυψης δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα

σε δις. δρχ.	Τρέχουσες τιμές								
Έτη	1980	1981	1985	1987	1988	1989	1990	1993	1995
Πηγές δανεισμού									
1. Εσωτερικός δανεισμός (σε δρχ.)	108,5	259,5	558,1	769,0	1158,5	1385,7	1720,8	1643,6	1984,8
α. Έντοκα γραμμάτια και ομολογιακοί τίτλοι από τράπεζες και ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς	44,1	44,8	335,4	304,9	568,0	6731	316,0	394,5	338,1
β. Έντοκα γραμμάτια και ομολογιακοί τίτλοι από ιδιώτες και επιχειρήσεις	-	-	8,9	169,6	374,4	301,4	844,1	1031,5	2088,0
γ. Τράπεζα της Ελλάδας	37,7	164,1	1162	56,0	-17,2	159,8	292,7	-20,3	-437,9
δ. Δάνεια και πιστώσεις από εμπορικές τράπεζες και ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς	26,7	50,6	97,6	238,5	233,3	251,4	268,0	237,8	-3,4
2. Εξωτερικός δανεισμός (σε συνάλλαγμα)	34,8	42,9	270,3	74,9	42,6	209,0	236,6	764,5	491,0
3. Συνολικός δανεισμός (1+2)*	143,3	302,4	828,4	843,9	1201,1	1594,7	1957,5	2408,1	2475,8
4. Συνολικός δανεισμός (ταμειακό έλλειμμα δημοσίου τομέα) ως % του ΑΕΠ	8,1	14,3	18,1	13,5	16,1	18,3	14,9	13,1	9,8

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδας

* Περιλαμβάνονται οι κεφαλαιοποιηθέντες τόκοι

2.7 ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

2.7.1. ΓΕΝΙΚΑ

Το εξωτερικό εμπόριο ⁴⁹ αποτελεί έναν από τους βασικότερους παράγοντες που προσδιορίζουν την ανάπτυξη μίας οικονομίας ⁵⁰. Ο ρόλος του διεθνούς εμπορίου έχει θεωρηθεί από πολλούς ως «μηχανή προόδου»⁵¹, ενώ από τους άλλους έχουν τονισθεί ορισμένες σημαντικές αρνητικές συνέπειες του εμπορίου – θεωρίες του προστατευτισμού κ.λ.π.

Όπως συνάγεται από την εμπειρία καμία οικονομία δεν μπορεί να επιτύχει ταχύρυθμη ανάπτυξη επί μακρόν εάν είναι κλειστή, δεν συνδέεται δηλαδή με τη διεθνή οικονομία.

Η Ελλάδα – από τότε που υπάρχει διαθέσιμη στατιστική πληροφόρηση – αντιμετωπίζει μονίμως ένα αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο. Παρά την ανάπτυξη που επετεύχθη η χώρα δεν μπόρεσε να σμικρύνει τη ψαλίδα εισαγωγών – εξαγωγών.

---

⁴⁹ Ως εξωτερικό (διεθνές) εμπόριο ορίζεται η ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών μεταξύ των κρατών. Η αξία των εξαγωγών – πωλούμενα αγαθά και υπηρεσίες υπό των μονίμων κατοίκων της χώρας εις το εξωτερικό – εκτιμάται σε τιμές F.O.B, δηλαδή σε τιμές οι οποίες περιλαμβάνουν και τα έξοδα από τον τόπο παραγωγής μέχρι τα εθνικά σύνορα, η αξία των εισαγωγών – αγορές αγαθών και υπηρεσιών των μονίμων κατοίκων της χώρας τα οποία παράγονται στο εξωτερικό – εκτιμάται σε τιμές C.I.F. (περιλαμβάνουν τα έξοδα δι' ασφάλιστρα και μεταφορικά από τα σύνορα της χώρας προέλευσης μέχρι τα αντίστοιχα εθνικά). Σημειώνεται οι το μεν αγαθό θεωρείται ότι εισήχθη κατά τη στιγμή που διέρχεται στο τελωνείο, η δε υπηρεσία τη στιγμή που καταβάλλεται η αμοιβή της μέσω της Τραπέζης της Ελλάδας.

⁵⁰ Η συνάρτηση της συνολικής ζήτησης είναι: $Y=C+I+G+X$, όπου Y = εισόδημα, C , I , G και X κατανάλωση, επένδυση, δημόσιες δαπάνες και εξαγωγές αντίστοιχα. Το εισόδημα θεωρούμενο από πλευράς διαθέσεως ισούται με $C+ST+M$ όπου C , S , T και M είναι η κατανάλωση, η αποταμίευση, οι φόροι και οι εισαγωγές. Αν δεν ληφθεί υπόψιν ο δημόσιος τομέας (ή αν θεωρηθεί ότι ο προϋπολογισμός είναι ισοσκελισμένος) τότε το επίπεδο ισορροπίας επιτυγχάνεται όταν $Y=C+I+G+X=C+S=T+M$ ή $I+X=S+M$ ή $S-I=X-M$. Αυτό σημαίνει ότι το κενό της αποταμίευσης (διαφορά μεταξύ εγχωρίου αποταμιεύσεως και επενδύσεων) ισούται με την διαφορά του εμπορικού ισοζυγίου).

⁵¹ Αναλυτικά: «Επισκόπηση της θεωρίας του Διεθνούς Εμπορίου», G. Haberler (1965), Παπαζήσης, Αθήνα.

2.7.2. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Μεταξύ 1851 και 1910 οι διακυμάνσεις του εμπορικού ισοζυγίου υπήρξαν εξαιρετικά έντονες. Με εξαίρεση τα έτη 1853 και 1893 – στα οποία το έλλειμμα υπήρξε σχετικά μικρό – καθώς όλη την εξηκονταετία οι εισαγωγές διατηρήθηκαν σε αρκετά υψηλότερα επίπεδα από τα αντίστοιχα των εξαγωγών.

Το 1914 το έλλειμμα διογκώθηκε απότομα, ενώ από το 1916 και εντεύθεν έφθασε σε υπερβολικά υψηλά όρια, αφού με εξαίρεση το 1917, 1921 και 1922 οι εξαγωγές αποτελούσαν λιγότερο από το 50% των εισαγωγών (οι βασικές αιτίες προήλθαν από την πολεμική προσπάθεια και τις ανάγκες που δημιουργήθηκαν από τη διεύρυνση της χώρας).

Η παγκόσμια οικονομική κρίση 1929-33 επηρέασε το εμπόριο της χώρας περιορίζοντας και τις εισαγωγές και τις εξαγωγές. Το 1938 η κατάσταση βελτιώθηκε αισθητά αλλά δυστυχώς πρόσκαιρα. Οι εξαγωγές κατά το έτος αυτό αποτέλεσαν το 70% των εισαγωγών.

Ακολούθησε μία συρρίκνωση του εμπορίου, η οποία κατά τη διάρκεια της κατοχής έλαβε πρωτοφανείς διαστάσεις. Μετά τον πόλεμο συνεχίσθηκε με εντατικούς ρυθμούς η επισιτιστική βοήθεια και μόλις μετά το 1946 άρχισε να υφίσταται κάποια εξαγωγική δραστηριότητα.

Ο Πίνακας Α.7.2.1. εμφανίζει την εξέλιξη του εμπορίου ανά πενταετία στην περίοδο 1950-95 σε εκατομ. Δολάρια Η.Π.Α.

Με εξαίρεση το έτος 1955, στο οποίο η αξία των εξαγωγών πλησίασε το 58% των εισαγωγών, οι εξαγωγές αποτελούσαν ένα μικρό ποσοστό των εισαγωγών. Στη διάρκεια της τεσσαρακονταετίας (1950-90) οι μεν εισαγωγές αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής 10,1% ενώ οι εξαγωγές κατά 11,4%. Το εμπορικό ισοζύγιο – εισαγωγές μείον εξαγωγές – μεγεθύνθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 9,6%. Οι εξελίξεις αυτές φανερώνουν εύγλωττα τις αδυναμίες της ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας.

Η διαχρονική παρακολούθηση των εισαγόμενων – και εξαγόμενων – προϊόντων εμφανίζει τον βαθμό επιτυχίας της εκβιομηχάνισης της χώρας.

Όπως προκύπτει οι όροι εμπορίου δεν υπήρξαν ιδιαίτερος ευνοϊκοί για την χώρα στο αντίστοιχο διάστημα

Οι πίνακες A.7.2.2. και A.7.2.3. αποτυπώνουν τη διάρθρωση των εξαγωγών και εισαγωγών αντίστοιχα ανά πενταετία μεταξύ 1950 έως 1995. Την ταχύτερη διεύρυνση στις ξένες αγορές επέτυχαν τα βιοτεχνικά και βιομηχανικά προϊόντα κατά κύριο λόγο και κατά δεύτερο τα τρόφιμα και ποτά. Αντίθετα, ο καπνός, οι πρώτες ύλες – ημικατεργασμένα προϊόντα και τα ορυκτά – μεταλλεύματα κινήθηκαν με περιορισμένους ρυθμούς. Αξιοσημείωτη υπήρξε η αύξηση των εξαγόμενων πετρελαιοειδών μέχρι το 1985. Στα επόμενα έτη οι εξαγωγές κινήθηκαν σε χαμηλότερα επίπεδα. Εκείνο όμως που δείχνει τη στασιμότητα του παραγωγικού ιστού της χώρας και την έλλειψη δυναμισμού είναι η μείωση των εξαγωγών στα πρόσφατα χρόνια (το 1995 διαμορφώθηκαν σε χαμηλότερο ύψος από το αντίστοιχο του 1990).

Αυτό σημαίνει ότι τα προϊόντα χάνουν αγοραία παρά την αύξηση του παγκόσμιου εμπορίου. Έχει προβληθεί το επιχείρημα ότι γι' αυτές τις εξελίξεις ευθύνεται η «σκληρή» δραχμή, δηλαδή το υπερτιμημένο (ακριβό) νόμισμα που έχε ως απόρροια τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα των εμπορευμάτων. Ωστόσο οι συναλλαγματικές ισοτιμίες παίζουν μόνο περιθωριακό ρόλο. Εκείνο που ευθύνεται αναμφισβήτως για την ανεπάρκεια της διεύρυνσης των ελληνικών προϊόντων στην αλλοδαπή είναι η χαμηλή ποιότητα τους και το υψηλό σε σχέση με την ποιότητα κόστος. Η έλλειψη εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων που' ναι αποτέλεσμα των παλαιών μεθόδων παραγωγής και των χαμηλών επενδύσεων και άρα το υψηλό κόστος ανά μονάδα προϊόντος είναι βασική αιτία της χαμηλής ανταγωνιστικότητας και των χαμηλών εξαγωγών.

Περαιτέρω η μορφολογία της ελληνικής μεταποίησης – η οποία είναι στραμμένη σε υποκατάσταση εισαγωγών και στερείται εξαγωγικού προσανατολισμού – είναι η δεύτερη σημαντική αιτία των πενιχρών εξαγωγικών επιτευγμάτων.

Στις εισαγωγές – πίνακας A.7.2.3. – τα βιομηχανικά είδη κατανάλωσης συντέλεσαν στην αύξηση των εισαγωγών περισσότερο από κάθε άλλο, ιδιαίτερα τα τελευταία έτη, ξεπερνώντας και τις εισαγωγές των κεφαλαιουχικών προϊόντων. Σοβαρή αύξηση σημείωσε η κατηγορία των καυσίμων – λιπαντικών μετά την πρώτη (1973) και δεύτερη (1979) πετρελαϊκή κρίση. Αντίστοιχα μετά την είσοδο

της Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή Ένωση (1981) διευρύνθηκαν οι εισαγωγές στον κλάδο των τροφίμων ⁵².

Το 1950 και 1955 το ισοζύγιο των αδήλων κάλυψε το εμπορικό ισοζύγιο με αποτέλεσμα το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών να είναι στα χρόνια αυτά θετικό. Από το 1960 και μετά μολονότι το ισοζύγιο των αδήλων πόρων – εισπράξεις μείον πληρωμές – υπήρξε συνεχώς θετικό, δεν μπόρεσε να καλύψει πλήρως τη διόγκωση του εμπορικού ισοζυγίου.

i. Οι άδηλες εισπράξεις κινήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 9,5% στην τεσσαρακονταετία 1960-90, ενώ οι πληρωμές (οι οποίες ήταν σχεδόν ανύπαρκτες κατά το 1950) με ρυθμό 14,5% αντίστοιχα. Ως απόρροια αυτών των εξελίξεων ήταν το πλεόνασμα των αδήλων συναλλαγών να διευρυνθεί με ετήσιο ρυθμό 8,6%.

ii. Ενώ το 1950 και 1955 οι άδηλες πληρωμές αντιπροσώπευαν το 5,5% και 16,8% αντίστοιχα των αδήλων εισπράξεων το 1985 ξεπέρασαν το 43% και το 1995 το 31%.

iii. Το ισοζύγιο των αδήλων αποτελούσε το 104% και 113% το 1950 και 1955 του εμπορικού ισοζυγίου. Αντίθετα από το 1955 και εντεύθεν ουδέποτε κάλυψε το εμπορικό ισοζύγιο.

iv. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών διογκώθηκε μεταξύ 1960 και 1990 κατά 15,6% ετησίως.

Οι πίνακες A.7.2.4 και A.7.2.5. απεικονίζουν αναλυτικά τις εξελίξεις στις άδηλες εισπράξεις και πληρωμές.

Το 1990 όπως και το 1995 το μεγαλύτερο ύψος των πόρων προήλθε από τις μεταβιβάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με εξαίρεση το 1985⁵³ ο ρυθμός αύξησης των «παραδοσιακών» αδήλων εισπράξεων δηλ. ναυτιλιακό, τουριστικό συνάλλαγμα και μεταναστευτικά εμβάσματα, κινήθηκε σε ικανοποιητικά επίπεδα. Σταθερότερη τάση εμφάνισε ο τουρισμός, στο τέλος της τεσσαρακονταετίας (1950-90) το ταξιδιωτικό συνάλλαγμα συνεισέφερε κατά 20% περίπου έναντι 1,4% το 1950.

⁵² Περισσότερα στο παράρτημα Ι.

⁵³ Ένας από τους λόγους εφαρμογής του σταθεροποιητικού προγράμματος 1985/ 87 ήταν και το μεγάλο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Αντίστοιχα το μερίδιο του ναυτιλιακού συναλλάγματος και των εμβασμάτων των μεταναστών αποτελούσε το 13,5% το 1990 έναντι 6,6,% και 4,1% το 1950 αντίστοιχα. Η κρίση της ναυτιλίας και η μείωση του αριθμού των μεταναστών – λόγω της ναυτιλίας και η μείωση του αριθμού των μεταναστών – λόγω παλιννόστησης – είχε συνέπειες στην ροή αυτών των πόρων. Ωστόσο το 1995 τα μεταναστευτικά εμβάσματα αυξήθηκαν κατά 68% περίπου σε σχέση με αυτά του 1990. Εξίσου σημαντική άνοδο (60%) εμφάνισε και το τουριστικό συνάλλαγμα.

Η καθαρή εισροή κεφαλαίου στο διάστημα 1950-90 αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 17,8% και από 5,3 εκατ. δολάρια το 1950 έφθασε 3.762,5 εκατ. το 1990.

Ο πίνακας Α.7.2.6. αποσαφηνίζει τη διαμόρφωση του ύψους της εισροής κεφαλαίου στο διάστημα 1950-95. Τα μεν χρεολύσια του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στην τεσσαρακονταετία 1950-90 κινήθηκαν ανοδικά με μέσο ετήσιο ρυθμό 19,6% ενώ η εισροή κεφαλαίου με 18,4%.

Γενικότερα το συνολικό Δημόσιο χρέος αυξήθηκε σημαντικά μετά το 1975 ανερχόμενο το 1990 σε 21,9 δις δολάρια (ή 33,4% του Α.Ε.Π.)⁵⁴ και το 1995 στα 34,2 δις δολάρια Η.Π.Α.

---

⁵⁴ Το Δημόσιο είναι δυνατόν να εγγυηθεί προκειμένου δημόσιοι οργανισμοί και επιχειρήσεις, αλλά και ιδιωτικοί φορείς, να λάβουν κάποιο δάνειο.

ΠΙΝΑΚΑΣ Α.7.2.1.

Μεγέθη ισοζυγίου πληρωμών (1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95)

σε εκατ. δολ. ΗΠΑ

Έτη	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995
Μεγέθη										
Εξαγωγές	85,1	206,5	208,6	330,9	612,2	2029,9	4093,9	4293,2	6364,8	5782,8
Εισαγωγές	397,7	364,2	504,7	1022,2	1704,9	5072,2	10903,4	10561,1	18692,5	22928,6
Εμπορικό Ισοζύγιο	-312,6	-157,7	-296,1	-691,3	-1092,7	-3042,3	-6809,5	-6267,9	-12327,7	-17145,8
Άδηλοι πόροι	345,7	214,5	315,8	561,0	951,0	2850,3	6159,4	5260,5	13040,8	20770,4
Άδηλες πληρωμές	19,0	36,0	65,5	136,8	266,9	764,7	1566,0	2268,3	4274,8	6475,0
Ισοζύγιο άδηλων συναλλαγών	326,7	178,5	250,3	424,2	684,1	2085,6	4593,4	2992,2	8766,0	14295,4
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών	14,1	20,8	-45,8	-267,3	-408,6	-956,7	-2216,1	-3275,7	-3561,7	-2850,4
Καθαρή εισροή	5,3	33,8	46,4	221,3	373,3	1015,3	2270,5	3146,5	3762,5	3161,8
Συναλλαγματικά διαθέσιμα	54,4	186,8	238,5	250,2	310,1	1112,2	1516,9	1734,1	4294,2	15735,6
(τέλος έτους)										

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδας

ΠΙΝΑΚΑΣ Α. 7.2.2.

Εξαγωγές κατά βασικές κατηγορίες (1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95)

σε εκατ. δολ. ΗΠΑ

Έτη	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995
Κατηγορίες										
Τρόφιμα και ποτά	-	47,0	57,5	103,7	174,8	511,0	926,9	918,3	1.550,7	1.345,4
Καπνός	-	77,7	72,4	111,2	101,9	168,0	194,5	103,7	142,2	136,8
Πρώτες ύλες & ημικ/μένα προϊόντα	-	37,7	39,8	43,0	57,2	109,3	125,7	140,9	214,6	327,7
Ορυκτά και μεταλλεύματα	-	12,5	18,0	22,6	45,9	142,3	279,7	214,1	382,7	211,9
Πετρελαιοειδή	-	-	-	-	2,9	87,5	248,5	833,8	461,2	490,6
Βιοτεχνικά και Βιομηχανικά προϊόντα	-	4,3	10,2	33,8	223,8	981,7	2.249,5	1.919,2	3.440,8	3.075,2
Λοιπά είδη	-	27,3	10,6	16,6	5,7	30,2	69,1	163,2	172,6	195,2
Σύνολο	85,1	206,5	208,6	330,9	612,2	2.029,9	4.093,9	4.293,2	6.364,8	5.782,8

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδας

ΠΙΝΑΚΑΣ Α. 7.2.3.

Εισαγωγές κατά βασικές κατηγορίες (1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95)

σε εκατ. δολ. ΗΠΑ

Έτη	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995
Κατηγορίες										
Τρόφιμα και ποτά	-	70,7	93,6	177,1	222,6	550,0	1.208,4	1.350,5	2.499,4	3.218,5
Πρώτες ύλες	-	76,0	131,9	230,5	366,5	899,0	1.958,6	1.518,7	2.438,8	2.901,1
Καύσιμα & λιπαντικά	-	43,6	47,5	71,0	116,3	844,0	2.982,2	3.188,1	2.639,9	2.229,5
Κεφαλαιουχικά αγαθά	-	45,5	87,0	262,9	517,2	1.545,0	2.445,1	1.932,5	4.234,1	5.702,7
Βιομηχανικά είδη κατανάλωσης	-	99,7	137,8	267,1	468,2	1.199,2	2.251,7	2.530,3	6.802,0	8.875,9
Ναύλοι	-	16,5	0,2	13,6	14,1	35,0	57,3	41,0	24,3	0,9
Σύνολο	397,7	364,2	504,7	1.022,2	1.704,9	5.072,2	10.903,3	10.561,1	18.692,5	22.928,6

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδας

ΠΙΝΑΚΑΣ Α. 7.2.4.
Άδηλες Εισπράξεις (1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95)

σε εκατ. δολ. ΗΠΑ

Έτη	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995
Κατηγορίες										
Ναυτιλιακό συνάλλαγμα	22,9	35,5	76,5	163,8	276,9	844,8	815,9*	1.038,5	1.761,9	2.189,8
Μεταναστευτικά Εμβάσματα	14,3	50,6	92,7	207,0	344,6	781,6	1.083,0	800,7	1,827,9	3.070,7
Ταξιδιωτικό συνάλλαγμα	4,7	29,1	49,3	107,6	193,6	643,6	1.733,5	1.428,0	2.586,8	4.135,8
Ασφάλιστρα	-	-	1,7	2,3	3,5	7,1	5,7	5,4	-	-
Υπηρεσίες Δημοσίου	-	-	25,8	15,9	32,6	47,5	90,4	33,0	-	-
Τόκοι, Μερίσματα, κέρδη	-	-	9,3	8,0	11,5	95,3	198,7	121,3	271,1	1.008,4
Αμοιβές, μισθοί	-	-	-	2,4	6,3	39,9	53,2	31,7	-	-
Λοιποί πόροι	294,2	60,7	60,5	54,0	82,0	279,0	688,2	481,8	1.450,1	2.587,2
Μεταβιβάσεις ΕΕ	-	-	-	-	-	-	-	869,1	2.901,0	4.968,0
Αναλήψεις από καταθέσεις μετατρέψιμες σε δραχμές	-	-	-	-	-	111,5	490,8	451,0	2.242,0	2.810,0
Σύνολο	345,7	214,5	315,8	561,0	951,0	2.850,3	6.159,4	5.260,5	13.040,8	20.770,4

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδας

ΠΙΝΑΚΑΣ Α. 7.2.5.

Άδηλες Πληρωμές (1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95)

σε εκατ. δολ. ΗΠΑ

Έτη	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995
Κατηγορίες										
Μεταφορές	-	-	9,2	18,3	42,0	172,4	265,7	204,9	285,8	421,6
Ταξιδιωτικό συνάλλαγμα	-	-	18,8	41,5	55,3	154,6	309,1	367,5	1.089,5	1.322,9
Ασφάλιστρα	-	-	2,3	5,5	9,7	21,5	19,7	20,1	-	-
Υπηρεσίες Δημοσίου	-	-	12,3	27,7	45,3	67,1	151,2	119,9	243,1	365,1
Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	-	-	4,0	13,1	55,9	195,1	465,8	1.237,1	1.902,4	2.682,7
Λοιπά	-	-	18,9	30,7	58,7	154,0	354,5	318,8	754,0	1.682,7
Σύνολο	19,0	36,0	65,5	136,8	266,9	764,7	1.566,0	2.268,3	4.274,8	6.475,0

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδας

ΠΙΝΑΚΑΣ Α. 7.2.6.

Άδηλες Εισπράξεις (1950, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95)

σε εκατ. δολ. ΗΠΑ

Έτη	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985*	1990
Κατηγορίες									
1. Χρεολύσια	-1,8	-3,2	-22,2	-18,6	-83,0	-348,8	-499,0	-863,9	-2.323,4
Α. Δημοσίου			-21,9	-11,6	-48,4	-246,9	-406,5	-7611,9	-2.171,1
Β. Ιδιωτών			-0,3	-7,0	-34,6	-101,9	-92,5	-102,0	-152,3
2. Εισροή κεφαλαίων			68,6	239,9	456,3	1.364,1	2.769,6	4.012,5	6.101,6
α. Επιχειρημ. κεφάλαια	7,1	37,0	15,6	84,3	156,4	198,6	502,6	289,7	900,5
β. Μη επιχειρημ κεφάλαια ¹	-	5,5	31,8	58,0	95,6	321,9	615,4	398,7	839,0
γ. Εμπορικές Τράπεζες	71	16,9	-4,9	5,2	64,5	173,4	193,4	263,1	25,6
ι. Δάνεια – Πιστώσεις	-	-	-	2,0	5,6	18,4	77,7	186,3	102,2
ιι. Καταθέσεις σε συνάλλαγμα ²			-4,9	3,2	58,9	1155,0	115,7	76,8	515,1
δ. Εμπορικές πιστώσεις	-	12,2	6,7	36,5	82,9	229,5	311,0	6,6	456,2
ε. Κεντρική τράπεζα	-	2,4	4,3	0,6	12,8	331,1	748,6	1.970,1	1.135,6
ι. Δάνεια - πιστώσεις				-	-	420,2	850,0	1.7115,1	-
ιι. Λοιπά βραχυπρόθεσμα				0,6	12,8	-89,1	-101,4	255,0	-
στ. Κυβερνητικά δάνεια	-	-	11,9	25,7	30,4	93,7	44,4	167,9	1.332,8
ζ. Δάνεια δημοσίων Επιχειρήσεων	-	-	3,2	29,6	13,7	15,9	354,4	916,4	794,6
Σύνολο	5,3	33,8	46,4	221,3	373,3	1.015,3	2.270,5	3.148,6	3.762,5

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδας

* Δεν περιλαμβάνεται Κατανομή Ειδ. Τραβ. Δικαιωμάτων ύψους το 1985 = 2,1 εκατ. δολ. Η.Π.Α.

¹ Στα μη «επιχειρηματικά» κεφάλαια περιλαμβάνονται τα κεφάλαια «για αγορά ακινήτων» και τα «λοιπά κεφάλαια ιδιωτών», ενώ έχει αφαιρεθεί το κονδύλι «βοήθεια – επανορθώσεις – αποζημιώσεις».

² Στις καταθέσεις σε συνάλλαγμα περιλαμβάνονται οι καταθέσεις Ελλήνων του εξωτερικού καθώς και οι καταθέσεις του Ν.Δ. 2687/53. Από το 1974 έχει γίνει αναθεώρηση στοιχείων των καταθέσεων σε συνάλλαγμα σχετικά με τις αναλήψεις των καταθέσεων σε μετατρέψιμες δραχμές.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 1983-90.

Το γράφημα 2 απεικονίζει τις εξελίξεις στην ανεργία στο ίδιο διάστημα. αν γίνουν δεκτά τα ευρήματα της ΕΣΥΕ – πράγμα που βάσιμα μπορεί να αμφισβητηθεί⁵⁵ – τότε μακροχρονίως εμφανίζεται grosso modo μία σταθερότητα στον όγκο των ανέργων. Με βάση τα δεδομένα των ετών 1983-1990 εκτιμήθηκε με την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων μία εξίσωση τρίτου βαθμού της μορφής $Y = \alpha + \beta X_1 + \gamma X_1^2 + \delta X_1^3$

Y	α	β	γ	δ
	310.35	-7.26	1.46	-0.12
R ² =0.61		F(1,4)=0.090	F(1,4)=0.058	F(1,4)=0.074

Από την εκτιμώμενη συνάρτηση καταρτίζεται ο πίνακας 1.3. όπου φαίνονται οι τιμές τάσης στους ανέργους και η οποία πιο παραστατικά δίνεται από το γράφημα 2.

⁵⁵ Το χρησιμοποιούμενο δείγμα καταγράφει για τα μετά το 1988 έτη – ανεπαρκώς τις σημειούμενες μεταβολές. Σε μία εποχή που αυξάνεται αλματωδώς η ανεργία – σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΑΕΔ, εκτιμήσεις Διεθνών Οργανισμών π.χ. εκθέσεις ΟΟΣΑ, ΕΟΚ – είναι παράδοξο να εμφανίζει η Στατιστική Υπηρεσία μείωση, έστω και κατά ελάχιστες χιλιάδες στην ανεργία.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι.1.

Απασχολούμενοι σε κάθε κλάδο της οικονομικής δραστηριότητας και τα ποσοστά α(5) απασχολούμενων κατά φύλο σε σχέση με το σύνολο στα έτη, 1983, 1986, 1990.

(σε χιλιάδες άτομα)

Κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας	1983						1986						1990					
	Σύν	%	Ανδ	%	Γυν	%	Σύν	%	Ανδ	%	Γυν	%	Σύν	%	Ανδ	%	Γυν	%
Γεωργία, Κτηνοτροφία	1050,9	30,0	5951,1	25,2	455,8	39,8	1026,0	28,5	569,8	24,0	456,2	37,3	889,2	23,9	492,7	20,5	396,5	30,3
Πρωτογενής τομέας	1050,9	30,0	5951,1	25,2	455,8	39,8	1026,0	28,5	569,8	24,0	456,2	37,3	889,2	23,9	492,7	20,5	396,5	30,3
Ορυχεία	28,4	0,8	26,9	1,1	1,5	0,1	24,0	0,7	21,8	0,9	2,3	0,2	22,6	0,6	20,7	0,9	1,9	0,1
Βιομηχανία – βιοτεχνία	673,3	19,2	484,1	20,5	189,3	16,5	717,6	19,9	513,3	21,6	204,3	16,7	719,8	19,4	501,8	20,8	218,0	16,7
Ηλεκτρισμός – Φωταέριο	28,6	0,8	25,2	1,1	3,5	0,3	35,5	1,0	30,6	1,3	4,9	0,4	36,5	1,0	31,9	1,3	4,6	0,4
Οικοδομές, Δημ. Έργα	273,3	7,8	269,7	11,4	3,6	0,3	235,2	6,5	233,9	9,8	1,2	0,1	252,3	6,8	284,4	10,3	3,9	0,3
Δευτερογενής τομέας	1003,6	28,6	805,9	34,1	197,9	17,3	1012,3	28,1	799,6	33,6	212,7	17,4	1031,2	27,7	802,8	33,3	228,4	17,4
Ξενοδοχεία, Εστιατόρια	530,8	15,1	346,9	14,7	183,9	16,0	562,1	15,6	358,1	15,1	204,0	16,7	653,9	17,6	405,2	16,8	248,7	19,0
Μεταφορές, Επικοινων.	248,3	7,1	2236	9,5	24,7	2,2	237,6	6,6	214,6	9,0	22,9	1,9	249,4	6,7	221,3	9,2	28,1	2,1
Τράπεζες, Ασφάλειες	122,4	3,5	79,1	3,3	43,3	3,8	139,0	3,9	87,2	3,7	51,9	4,2	184,1	5,0	110,6	4,6	73,5	5,6
Λοιπές υπηρεσίες	525,5	15,7	312,1	13,2	240,3	21,0	623,8	17,3	348,4	14,7	275,4	22,5	709,5	19,1	375,8	15,6	333,7	25,5
Τριτογενής τομέας	1454,0	41,4	961,7	40,7	492,2	43,0	1562,5	43,4	1008,3	42,4	554,2	45,3	1796,9	48,3	1112,9	46,2	684,0	52,3

Πηγή: ΕΣΥΕ (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού)

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι.2.
Πληθυσμός ηλικίας 14 ετών και άνω κατά κατάσταση απασχόλησης, φύλο και ηλικία
Άνδρες & Γυναίκες 1983

Ομάδες Ηλικιών	Γενικό Σύνολο		Σύνολο		Εργατικό Δυναμικό				Μη εργατικό δυναμικό	
	Άτομα	%	Άτομα	%	Απασχολούμενοι		Άνεργοι		Σύνολο	
					Άτομα	%	Άτομα	%	Άτομα	%
0-14	163,6	100,0	17,6	10,8	14,8	84,1	2,8	15,9	146,0	89,2
15-19	707,2	100,0	197,9	28,0	149,0	75,3	48,9	24,7	509,3	72,0
20-24	661,6	100,0	344,2	52,0	267,7	77,8	76,5	22,2	317,4	48,0
25-29	611,5	100,0	424,7	69,5	375,3	88,4	49,4	11,6	186,8	30,5
30-44	1.887,9	100,0	1.337,0	70,8	1.263,9	94,5	73,1	5,5	550,9	29,2
45-64	2.303,2	100,0	1.325,3	57,5	1.277,3	96,4	48,0	3,6	977,9	42,5
>65	1.230,6	100,0	160,8	13,1	160,2	99,6	0,6	0,4	1.069,8	86,9
Άνδρες & Γυναίκες 1990										
0-14	147,1	100,0	6,8	4,6	5,8	85,3	1,0	14,7	140,3	95,4
15-19	731,7	100,0	145,7	19,9	108,6	74,5	37,1	25,5	586,0	80,1
20-24	649,0	100,0	399,7	61,6	309,8	77,5	89,9	22,5	249,3	38,4
25-29	611,6	100,0	465,7	76,1	414,4	89,0	51,3	11,0	145,9	23,9
30-44	1.992,8	100,0	1.498,1	75,2	1.428,1	95,3	70,0	4,7	494,7	24,8
45-64	2.582,4	100,0	1.371,9	53,1	1.341,2	97,8	30,7	2,2	1.210,5	46,9
>65	1.428,2	100,0	117,7	8,2	110,7	94,1	7,0	5,9	1.310,5	91,8

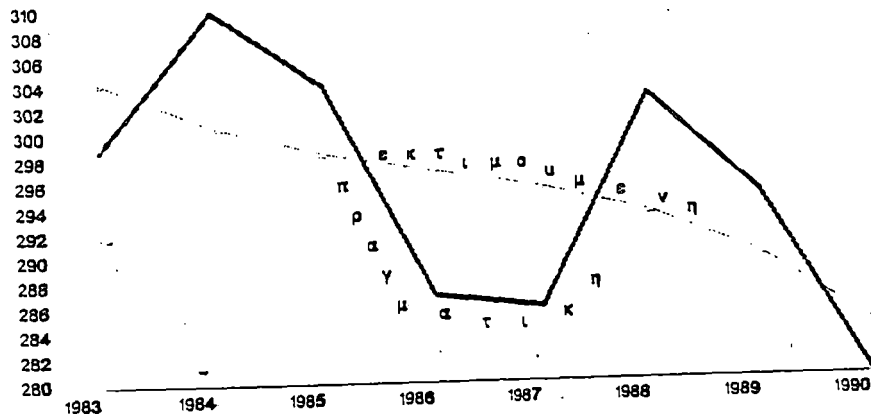
Πηγή: ΕΣΥΕ (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού)

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι.3.

Εκτιμήσεις ανεργίας (1983-90)

Έτη	Μεταβλητή X	Ανεργοί Y	Μεταβλητή X ²	Μεταβλητή X ³	Τιμές τάσης Y _i
1983	1,00	299,00	1,00	1,00	304,45
1984	2,00	310,00	4,00	8,00	300,75
1985	3,00	304,00	9,00	27,00	298,53
1986	4,00	287,00	16,00	64,00	297,08
1987	5,00	286,00	25,00	125,00	295,66
1988	6,00	303,00	36,00	216,00	293,55
1989	7,00	295,00	49,00	343,00	290,02
1990	8,00	280,00	64,00	512,00	284,35

Γράφημα 2
Ανεργοί στα έτη 1983 - 1990

ΜΕΡΟΣ Γ΄

**ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με τις πρόσφατες διεθνείς οικονομικές εξελίξεις δημιουργήθηκαν θετικές αλλά και αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία των διεθνών χωρών συμπεριλαμβανομένης και της ελληνικής. Μερικές από αυτές θα τις εξετάσουμε παρακάτω.

Το Γ΄ μέρος αποτελείται από πέντε κεφάλαια, τα οποία αναφέρουν στοιχεία για την δομή της διεθνούς και της ελληνικής οικονομίας σήμερα και τις πρόσφατες δημοσιονομικές διαρθρώσεις που εφαρμόστηκαν από τις οικονομικές πολιτικές των κυβερνήσεων.

Το 1^ο κεφάλαιο αναφέρεται στις πρόσφατες εξελίξεις της διεθνούς οικονομίας, περιγράφοντας τα αντίστοιχα μεγέθη Α.Ε.Π. νομισματικές και δημοσιονομικές πολιτικές που εφαρμόζουν τα σπουδαιότερα οικονομικά κράτη (ΟΟΣΑ). Και φτάνει ως τις εξελίξεις στην Ε.Ε. αναφέροντας τις σαν ένα ενιαίο σύνολο κρατών-μελών, ομοσπονδιακό κράτος.

Το 2^ο κεφάλαιο προσδιορίζει την θέση της σημερινής οικονομικής πολιτικής και αναλύει την πορεία προς την νομισματική σταθερότητα μέσω της μείωσης του πληθωρισμού και ελέγχου του ισοζυγίου πληρωμών.

Το 3^ο κεφάλαιο, όπως και τα επόμενα είναι μικρότερα από τα προηγούμενα και μας δίνει σημαντικές πληροφορίες για τον Κρατικό προϋπολογισμό, τα έσοδα και τις δαπάνες του ελληνικού κράτους με αριθμούς οι οποίοι προσδίδουν την πραγματική εικόνα της Ελληνικής οικονομίας.

Το 4^ο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στα πρακτικά και στις διαπιστώσεις του διημέρου που οργάνωσε το οικονομικό επιμελητήριο και αναλύει τρόπους αντιμετώπισης του εξωτερικού χρέους. Περιέχει αναφορές από πολιτικά στελέχη κυβερνήσεων και οικονομικών στελεχών διαφόρων οργανισμών.

Και το τελευταίο κεφάλαιο περιγράφει το σύνολο των τριών τομέων της ελληνικής οικονομίας (πρωτογενή, δευτερογενή, τριτογενή). Ξεκινά από τις πρώτες ύλες και τελειώνει με τις υπηρεσίες που παρέχονται από το δημόσιο τομέα στο ποσοστό του Α.Ε.Π.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

1.1. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

Το 1996 η παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα παρουσιάζει ανάκαμψη, τροφοδοτούμενη κυρίως από την επιτάχυνση του ρυθμού αύξησης του πραγματικού Α.Ε.Π. στις Η.Π.Α. (1996: 2,4%, 1995: 2%) την Ιαπωνία (1996: 3,6%, 1995: 1,4%), και την Αυστραλία (1996: 4,0%, 1995: 3,7%), ενώ οι υψηλοί ρυθμοί αύξησης του Α.Ε.Π. επιτεύχθηκαν στις οικονομίες της νοτιοανατολικής Ασίας και σε ορισμένες χώρες της Λατινικής Αμερικής. Στο σύνολο των χωρών μελών του ΟΟΣΑ ο ρυθμός αύξησης του Α.Ε.Π. έφθασε το 1996 το 2,6% έναντι 2,2% το προηγούμενο έτος.

Στην Ε.Ε. όμως ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού Α.Ε.Π. παρουσίασε κάμψη (1996: 1,6%, 1995: 2,5%) καθώς η οικονομική ύφεση που ξεκίνησε στα τέλη του 1995 συνεχίστηκε τα τέλη του 1996. Παρά την περιορισμένη ανάκαμψη που σημειώθηκε κατά το δεύτερο ήμισυ του έτους, ο μέσος ρυθμός αύξησης του Α.Ε.Π. διαμορφώθηκε τελικά σε επίπεδα σημαντικά χαμηλότερα σε σύγκριση με το έτος 1995. Η αρνητική αυτή εξέλιξη οφείλεται κυρίως στην υποτονικότητα των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου (1996: 1,7%, 1995: 3,6%) με συνέπεια ο ρυθμός αύξησης της συνολικής εγχώριας ζήτησης να είναι σημαντικά μειωμένος έναντι του προηγούμενου έτους (1996: 1,3%, 1995: 2,2%). Οι εξωτερικές συναλλαγές, αντίθετα ευνόησαν την επέκταση της οικονομικής δραστηριότητας καθώς αυξήθηκε το εμπορικό πλεόνασμα της κοινότητας. Ο ρυθμός αύξησης των εξαγωγών, αν και μειωμένος έναντι του προηγούμενου έτους (1996: 4,3%, 1995: 7,5%) παρέμεινε σημαντικά ανώτερος από τον αντίστοιχο ρυθμό των εισαγωγών, οι οποίες εμφάνισε πολύ μεγαλύτερη υποχώρηση (1996: 3%, 1995: 6,8%).

Η ιδιωτική κατανάλωση παρέμεινε συγκρατημένη στην Ε.Ε. και το 1996 αυξήθηκε με ρυθμό 1,9% δηλαδή περίπου όσο και το 1995. Οι παράγοντες που δικαιολογούν την εξέλιξη αυτή ποικίλλουν από χώρα σε χώρα. Σημαντικότεροι από αυτούς φαίνεται ότι ήταν οι επιπτώσεις της δημοσιονομικής πολιτικής, οι τάσεις της απασχόλησης και η μέτρια άνοδος του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος σε πολλές χώρες. Ο ρυθμός αύξησης της δημόσιας κατανάλωσης επίσης παρέμεινε ουσιαστικά στάσιμος (1996: 1,2%, 1995: 1%) καθώς

συνεχίστηκαν οι προσπάθειες συγκράτησης των δαπανών που επιβάλλει η ανάγκη δημοσιονομικής εξυγίανσης.

Η επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας το 1996 αφορά την μεγάλη πλειοψηφία των κρατών μελών της Ε.Ε. συμπεριλαμβανομένης της Γερμανίας και της Γαλλίας. Στην Γερμανία, η ανατίμηση του Μάρκου και οι υψηλές μισθολογικές αυξήσεις που συμφωνήθηκαν στις αρχές του 1995 επηρέασαν αρνητικά την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων και τις επιχειρηματικές προσδοκίες. Επιπλέον η καταναλωτική ζήτηση, η οποία αναμενόταν να ενισχύσει την οικονομική ανάκαμψη στη φάση αυτή, παρέμεινε υποτονική. Ως συνέπεια, ο ρυθμός αύξησης του Α.Ε.Π. ανήλθε σε 1,4% το 1996, έναντι 1,9% το προηγούμενο έτος. Στη Γαλλία παρά την αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης, η πτώση των επενδύσεων οδήγησε σε μείωση του ρυθμού αύξησης του Α.Ε.Π. σε 1,3% το 1996 έναντι 2,2% το προηγούμενο έτος. Μόνο τέσσερα κράτη – μέλη της Ε.Ε. και συγκεκριμένα η Ελλάδα, το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία και η Πορτογαλία κατόρθωσαν να παρουσιάσουν επιτάχυνση της οικονομικής δραστηριότητας. Μάλιστα, στην περίπτωση της Ελλάδας, οι ρυθμός αύξησης του Α.Ε.Π. ήταν σημαντικά υψηλότερος από το μέσο όρο της Κοινότητας ως σύνολο.

Στις Η.Π.Α. η επιτάχυνση του ρυθμού αύξησης του Α.Ε.Π. ήταν κυρίως αποτέλεσμα της αύξησης της συνολικής εγχώριας ζήτησης, ιδίως κατά το πρώτο τρίμηνο του έτους. Από τα στοιχεία που συνθέτουν την ζήτηση, υψηλούς ρυθμούς αύξησης παρουσίασαν οι επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου, κυρίως στον ευρύτερο τομέα της πληροφορικής και οι ιδιωτικές επενδύσεις για κατοικίες, που ενισχύθηκαν από την μείωση των επιτοκίων κατά το δεύτερο εξάμηνο του 1995 και την αύξηση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος.

Στην Ιαπωνία, η κατακόρυφη άνοδος της επενδυτικής δραστηριότητας (1996: 9,6%, 1995: 0,9%) τόσο του δημοσίου όσο και του ιδιωτικού τομέα συνέβαλε καθοριστικά στην σημαντική επιτάχυνση του ρυθμού αύξησης του Α.Ε.Π. Συγκεκριμένα, τα αυξημένα κέρδη των μεγάλων επιχειρήσεων επέδρασαν θετικά, στην άνοδο των ιδιωτικών επενδύσεων, ενώ τα χαμηλά επιτόκια και η διευρυμένη ζήτηση μετά τους καταστροφικούς σεισμούς του Κομπέ το 1995 ενίσχυσαν την άνοδο της επενδυτικής δραστηριότητας στον κατασκευαστικό τομέα. Η ιδιωτική κατανάλωση επίσης παρουσίασε αύξηση με συνέπεια η άνοδος της συνολικής εγχώριας ζήτησης να φθάσει το 4,7% το 1996, έναντι 1,7% το 1995.

Στις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης η αύξηση του Α.Ε.Π. το 1996 κυμάνθηκε γύρω στο 4%, όσο περίπου και κατά το προηγούμενο έτος, με υψηλότερες επιδόσεις στην Τσεχία και την Πολωνία. Στη Βουλγαρία παρατηρήθηκε και πάλι κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας (μείωση Α.Ε.Π. κατά 3,1%). Από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, στην Ουκρανία, η κάμψη του Α.Ε.Π. εμφάνισε επιβράδυνση (1996: -2%, 1995: - 8,5%), ενώ στην Ρωσία σταμάτησε μεν η πτώση, χωρίς όμως να επιτευχθεί ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας (μηδενική μεταβολή του Α.Ε.Π. το 1996 έναντι μείωσης κατά 5,6% το 1995).

1.2. ΤΙΜΕΣ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Θετικό στοιχείο των διεθνών οικονομικών εξελίξεων το 1996 αποτέλεσε η περαιτέρω αποκλιμάκωση του πληθωρισμού στις σημαντικότερες βιομηχανικές χώρες. Στο σύνολο των χωρών – μελών του ΟΟΣΑ ο μέσος ρυθμός πληθωρισμού (μετρούμενος με βάση το δείκτη τιμών καταναλωτή) μειώθηκε σε 4,9% το 1996, έναντι 5,4% το 1995. Στις Η.Π.Α., ο πληθωρισμός αυξήθηκε οριακά (1996: 2,9%, 1995: 2,8%). Ενώ στη Ιαπωνία ήταν σχεδόν μηδενικός.

ΠΙΝΑΚΑΣ VIII.1

Ακαθάριστο Εγχώριο προϊόν, τιμές και ανεργία σε χώρες – μέλη του ΟΟΣΑ

	Εκατοστιαία μεταβολή του ακαθάριστου Εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) σε σταθερές τιμές αγοράς		Εκατοστιαία μεταβολή του δείκτη τιμών καταναλωτή		Άνεργοι ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού ²	
	1995	1996 ¹	1995	1996	1995	1996
	Σύνολο ΟΟΣΑ (29 χώρες)	2,2	2,6	5,4	4,9	7,6
Σύνολο Ε.Ε.	2,5	1,6	3,2	2,5	11,2	11,3
Αυστρία	1,8	1,1	2,3	1,8	5,9	6,5
Βέλγιο	1,9	1,4	1,4	2,1	13,2	13,0
Λουξεμβούργο	3,2	4,0	2,0	1,4	3,0	3,3
Γαλλία	2,2	1,3	1,7	2,0	11,7	12,4
Γερμανία	1,9	1,4	1,9	1,5	9,4	10,3
Δανία	2,7	2,2	2,0	2,2	10,3	8,8
Ελλάς	2,0	2,6	9,4	8,5	10,0	10,4
Ηνωμένο Βασίλειο	2,5	2,2	3,4	2,5	8,1	7,4
Ιρλανδία	10,1	7,2	2,4	1,8	12,1	11,9
Ισπανία	2,8	2,2	4,6	3,6	23,1	22,2
Ιταλία	3,0	0,8	5,4	3,8	12,0	12,1
Ολλανδία	2,1	2,7	2,0	2,1	7,1	6,7
Πορτογαλία	1,9	2,9	4,1	3,2	7,2	7,3
Σουηδία	3,8	1,2	2,9	0,8	7,7	8,0
Φιλανδία	4,5	3,2	1,0	0,5	17,2	16,3
Χώρες του Ευρύτερου Ευρωπαϊκού Χώρου						
Ελβετία	0,1	-0,7	1,8	0,8	4,2	4,7
Νορβηγία	3,3	4,8	2,5	1,2	5,4	4,9
Άλλες χώρες – μέλη του ΟΟΣΑ ³						
ΗΠΑ	2,0	2,4	2,8	2,9	5,6	5,5
Ιαπωνία	1,4	3,6	-0,1	0,1	3,1	3,3
Καναδάς	2,3	1,5	2,2	1,5	9,5	9,7
Αυστραλία	3,7	4,0	4,7	2,6	8,6	8,5
Σύνολο των επτά κυριότερων οικονομιών ⁴	2,0	2,3	2,4	2,2	6,9	7,0

¹ Εκτιμήσεις ² Εθνικοί Ορισμοί ³ Κατ' επιλογήν ⁴ G7: ΗΠΑ, Ιαπωνία, Γερμανία, Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία, Καναδάς
Στοιχεία ΥΠΕΘΟ, Άνεργοι, Στοιχεία ΕΣΥΕ, Προσωρινά στοιχεία Πηγή: ΟΟΣΑ και Τράπεζα της Ελλάδος

Η επιτυχία όσον αφορά τη μείωση των πληθωριστικών πιέσεων οφείλεται κυρίως στην εμμονή των νομισματικών αρχών και των κυβερνήσεων στο στόχο της επίτευξης σταθερότητας τιμών. Οι εξελίξεις στον τομέα των τιμών και του κόστους παραγωγής επηρεάστηκαν από την σημαντική άνοδο της τιμής του πετρελαίου, που διαμορφώθηκε το 1996 στα 20,6 δολάρια ανά βαρέλι έναντι 17,2 δολάρια ανά βαρέλι το 1995 (μέση τιμή εισαγωγής cif αργού πετρελαίου στις χώρες του ΟΟΣΑ). Θετικά στην εξέλιξη των τιμών συνέβαλε και η μείωση των διεθνών τιμών των αγροτικών πρώτων υλών και των μετάλλων, η οποία αντιστάθμισε τη σχετική άνοδο που παρατηρήθηκε στις διεθνείς τιμές τροφίμων.

Στην Ε.Ε. ο μέσος ρυθμός πληθωρισμού περιορίστηκε σε 2,5% το 1996 έναντι 3,2% το προηγούμενο έτος, ενώ οι διαφορές ρυθμών πληθωρισμού ανάμεσα στα κράτη – μέλη μειώθηκαν περαιτέρω. Η πρόοδος προς την κατεύθυνση της σταθερότητας των τιμών στην Ε.Ε. υποβοηθήθηκε από την εξασθένιση της ζήτησης και την σημαντική επιβράδυνση που σημειώθηκε στις τιμές των εισαγόμενων (1996: 1,11%, 1995: 4,1%) γεγονός που σε αρκετά κράτη – μέλη συνδέεται με την ανατίμηση των σταθμισμένων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Αντίθετα, ο ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σημείωσε μικρή αύξηση του 1996 και έφθασε το 2,1% έναντι 1,7% το προηγούμενο έτος. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά την επιβράδυνση της ανόδου της παραγωγικότητας (1996: 1,4%, 1995: 2%) ενώ η αύξηση των μισθών παρέμεινε ουσιαστικά στα ίδια επίπεδα (1996: 4,5%, 1995: 3,6%). Έντεκα χώρες τις Ε.Ε. πέτυχαν να μειώσουν τον πληθωρισμό το 1996 (Αυστρία, Γερμανία, Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Πορτογαλία, Σουηδία, Φιλανδία). Στις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. ο πληθωρισμός αυξήθηκε, παρέμεινε όμως σε επίπεδα κάτω από το μέσο όρο της Κοινότητας.

Η ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας στις χώρες του ΟΟΣΑ επηρέασε θετικά τις εξελίξεις στην αγορά εργασίας. Η ανεργία, ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού, μειώθηκε οριακά στις χώρες – μέλη του ΟΟΣΑ (1996: 7,5%, 1995: 7,6%) αντανακλώντας κυρίως αντίστοιχη εξέλιξη της ανεργίας στις Η.Π.Α. (1996: 5,5%, 1995: 5,6%), οι οποίες έχουν την πλέον εύκαμπτη αγορά εργασίας. Στην Ιαπωνία η ανεργία παρουσίασε μικρή αύξηση (1996: 3,3%, 1995: 3,1%) παραμένοντας όμως σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα. Αντίθετα στην Ε.Ε. η ανεργία ως

ποσοστό του εργατικού δυναμικού διατηρείται σε υψηλά επίπεδα και μάλιστα αυξήθηκε σε 11,3% το 1996 έναντι 11,2% το προηγούμενο έτος.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των αγορών εργασίας στις επιμέρους χώρες της Ε.Ε. ποικίλουν σημαντικά –όπως βέβαια και οι κατά τόπους ιδιαιτερότητες του προβλήματος της ανεργίας. Ειδικότερα στο Λουξεμβούργο, οι άνεργοι, μόλις υπερέβησαν το 3% του εργατικού δυναμικού, ενώ σε 6 χώρες (Αυστρία, Δανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ολλανδία, Πορτογαλία, Σουηδία) το σχετικό ποσοστό ήταν σημαντικά μικρότερο από το μέσο όρος της Ε.Ε. ως συνόλου και κυμάνθηκε μεταξύ 6,5% και 8,8%. Από την άλλη πλευρά, η ανεργία υπερέβη το 10% σε 7 χώρες της Κοινότητας (Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Ολλανδία) ενώ στη Ισπανία, παρά την πρόοδο που σημειώθηκε τα τελευταία χρόνια, το σχετικό ποσοστό παρέμεινε σε επίπεδα άνω του 20%. Επιπλέον, σε ορισμένες χώρες κατά κύριο λόγο στο Ηνωμένο Βασίλειο και τη Δανία, σημειώθηκε περαιτέρω πρόοδος προς την κατεύθυνση μείωσης της ανεργίας, αλλά στην πλειοψηφία των χωρών ανάμεσα τους στη Γαλλία και τη Γερμανία, συνεχίστηκε η αύξηση της ανεργίας.

Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας που παρατηρούνται στα περισσότερα κράτη – μέλη της Ε.Ε. μπορούν να αποδοθούν κυρίως στις πενιχρές επιδόσεις ως προς την δημιουργία θέσεων απασχόλησης παρά σε μεταβολές στο εργατικό δυναμικό.

Για παράδειγμα μεταξύ 1980 και 1994 δημιουργήθηκαν μόνο 3,5 εκατ. περίπου νέες θέσεις εργασίας στην Ε.Ε. πολύ λιγότερο από ότι στις Η.Π.Α. (19,3 εκατ) ή στην Ιαπωνία (10,3 εκατ). Για την βελτίωση αυτής της επίδοσης απαιτούνται όχι μόνο μεγαλύτερες επενδύσεις αλλά και διαρθρωτικές μεταβολές στην λειτουργία της αγοράς εργασίας.

Είναι γεγονός ότι, τα τελευταία χρόνια, σε αρκετά κράτη – μέλη έγιναν προσπάθειες και ελήφθησαν μέτρα για την ενίσχυση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας.

Είναι γεγονός ότι, τα τελευταία χρόνια, σε αρκετά κράτη – μέλη έγιναν προσπάθειες και ελήφθησαν μέτρα για την ενίσχυση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας. Σε γενικές γραμμές όμως, όπως σαφώς προκύπτει από την συνεχιζόμενη άνοδο της ανεργίας, τα μέτρα που έχουν ληφθεί μέχρι σήμερα είναι ανεπαρκή. Συνεπώς απαιτείται συστηματικότερη προσπάθεια για τον περιορισμό της

δυσκαμψίας στις αγορές εργασίας και τη μείωση του κόστους εργασίας που δεν αφορά τους μισθούς.

1.3. ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ

Αισθητή κάμψη παρουσίασε ο ρυθμός αύξησης του όγκου του παγκόσμιου εμπορίου, ο οποίος έφθασε το 6,1% το 1996 έναντι 8,6% το 1995, γεγονός που συνδέεται με τους μέτριους ρυθμούς αύξησης των εμπορικών συναλλαγών των χωρών – μελών του ΟΟΣΑ με τις εκτός του ΟΟΣΑ χώρες και με τον περιορισμό του όγκου των συναλλαγών μεταξύ των χωρών – μελών του οργανισμού. Επιπλέον, διατηρήθηκαν οι ανισορροπίες που χαρακτηρίζουν διεθνώς τον τομέα των εξωτερικών συναλλαγών. Συγκεκριμένα παρατηρήθηκε αύξηση του εμπορικού πλεονάσματος της Ε.Ε. και διερεύνηση του εμπορικού ελλείμματος των Η.Π.Α. για έκτο συνεχές έτος. Αντίθετα από το 1994 μέχρι το 1996, σημειώθηκε μείωση του εμπορικού πλεονάσματος της Ιαπωνίας, το οποίο είχε εμφανίσει σταθερή άνοδο στο διάστημα από το 1990 μέχρι το 1994.

ΠΙΝΑΚΑΣ VII.2

Ισοζύγια Εξωτερικών Συναλλαγών σε χώρες μέλη του ΟΟΣΑ και άλλες ομάδες χωρών

(σε δις δολάρια)

	Εμπορικά ισοζυγία		Ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών	
	1995	1996 ¹	1995	1996 ¹
Σύνολο ΟΟΣΑ	111,6	83,6	9,2	-119,1
Σύνολο Ε.Ε.	136,8	165,9	61,7	84,6
Αυστρία	-4,9	-3,7	-4,7	-4,9
Βέλγιο - Λουξεμβούργο	8,8	8,5	15,1	16,1
Γαλλία	10,8	18,9	16,5	19,5
Γερμανία	70,3	73,5	-16,8	-15,6
Δανία	6,8	7,9	1,5	1,7
Ελλάς ¹	-17,1	-18,4	-2,9	-4,5
Ηνωμένο Βασίλειο	-18,3	-21,2	-4,5	-0,9
Ιρλανδία	13,1	14,8	1,4	1,3
Ισπανία	-17,6	-17,0	1,3	0,5
Ιταλία	44,0	60,2	27,4	42,0
Ολλανδία	19,9	19,5	17,3	17,1
Πορτογαλία	-8,5	-9,0	-0,8	-0,4
Σουηδία	16,1	19,3	4,7	7,6
Φιλανδία	11,0	9,7	5,6	4,1
Χώρες του Ευρύτερου Ευρωπαϊκού Χώρου				
Ελβετία	4,3	3,9	19,8	19,0
Νορβηγία	7,9	11,5	4,5	9,6
Άλλες χώρες – μέλη του ΟΟΣΑ ²				
ΗΠΑ	-173,4	-187,2	-148,2	-160,2
Ιαπωνία	131,2	86,8	110,4	63,2
Καναδάς	22,3	28,8	-8,2	0,0
Αυστραλία	-4,3	-1,3	-18,6	-16,0
Τουρκία	-13,2	-19,2	-2,3	-5,0
Σύνολο των επτά κυριότερων οικονομιών ³	86,9	59,7	-23,3	-52,0
Χώρες Ανατολικής Ευρώπης ⁴	19,0	8,0	9,0	-2,0
Χώρες μέλη του ΟΠΕΚ	54,0	84,0	-9,0	22,0
Αναπτυσσόμενες μη πετρελαιοπαραγωγί χώρες	-83,0	-107,0	-83,0	-112,0

¹ Οριστικά στοιχεία Τράπεζας της Ελλάδας ¹ Εκτιμήσεις ² Κατ' επιλογήν ³ G7: ΗΠΑ, Γερμανία, Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία, Καναδάς ⁴ Περιλαμβάνονται: Η Ρωσία και οι λοιπές ευρωπαϊκές δημοκρατίες της πρώην ΕΣΣΔ. Πηγή: ΟΟΣΑ, και Τράπεζα της Ελλάδας

Το εμπορικό ισοζύγιο στο σύνολο των χωρών μελών του ΟΟΣΑ παρουσίασε πλεόνασμα 84 δις \$ το 1996 έναντι πλεονάσματος 112 δις \$ το 1995. Ειδικότερα το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου των Η.Π.Α. εκτιμάται ότι έφθασε το 1996 στα 187 δις \$ έναντι 173 δις δολαρίων το 1995, ενώ το πλεόνασμα του εμπορικού ισοζυγίου της Ιαπωνίας περιορίστηκε δραστικά στα 87 δις δολάρια από 131 δις δολάρια το 1995. Η μεγάλη μείωση του εμπορικού πλεονάσματος της Ιαπωνίας οφείλεται τόσο στον περιορισμό των εξαγωγών όσο και στην αύξηση της εισαγωγών και αντανakλά τη μεγάλη ανατίμηση του γιεν κατά τα προηγούμενα έτη. Το εμπορικό πλεόνασμα της Ε.Ε. εξάλλου έφθασε τα 166 δις δολάρια το 1996 σε σύγκριση με 137 δις δολάρια το 1995, κυρίως λόγω των αυξήσεων του εμπορικού πλεονάσματος της Ιταλίας και της Γαλλίας. Το πλεόνασμα του εμπορικού ισοζυγίου της Γερμανίας παρουσίασε οριακή μεταβολή και διαμορφώθηκε στα 73,5 δις δολάρια το 1996 από 70,3 δις δολάρια το 1995. Η αύξηση των εξαγωγών της Ε.Ε. οφείλεται στη διόγκωση των εξαγωγών προς την Ιαπωνία και τις λοιπές Ασιατικές χώρες, ενώ αντίθετα ο ρυθμός αύξησης των εξαγωγών προς τις ΗΠΑ και τις λοιπές μη ευρωπαϊκές χώρες εμφανίζεται μειωμένος.

Η εξέλιξη του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ήταν παρεμφερής με εκείνη που παρουσίασε το εμπορικό ισοζύγιο. Το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Ε.Ε. ως συνόλου διογκώθηκε στα 85 δις δολάρια το 1996 από 62 δις δολάρια το 1995, κυρίως λόγω της αύξησης που παρουσίασε το πλεόνασμα στην Ιταλία, ενώ στην Γερμανία και Ηνωμένο Βασίλειο το έλλειμμα μειώθηκε. Ως ποσοστό του Α.Ε.Π. το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Ε.Ε. αυξήθηκε σε 0,8% το 1996 έναντι 0,7% το προηγούμενο έτος.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στις ΗΠΑ διευρύνθηκε σε απόλυτες τιμές στα 160 δις δολάρια το 1996 έναντι 148 δις δολάρια του 1995. Στην Ιαπωνία το αντίστοιχο πλεόνασμα περιορίστηκε στα 63 δις δολάρια έναντι 110 δις δολάρια του 1995. Ως ποσοστό του ΑΕΠ το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών των ΗΠΑ διατηρήθηκε σχεδόν σταθερό στο 2,1% ενώ το πλεόνασμα της Ιαπωνίας μειώθηκε σημαντικά το 1996 στο 1,4% του ΑΕΠ, έναντι 2,1% το προηγούμενο έτος.

1.4. ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1.4.1. ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Οι βραδύς ρυθμοί ανάπτυξης στις περισσότερες χώρες – μέλη του ΟΟΣΑ, ιδιαίτερα στην Ε.Ε. και η περαιτέρω εξασθένηση των πληθωριστικών πιέσεων επέτρεψαν στις νομισματικές αρχές να εφαρμόσουν χαλαρότερη πολιτική, η οποία αντανακλάται στην μείωση των επιτοκίων της αγοράς. Στην Ιαπωνία, τον Καναδά και πολλές από τις χώρες της Ε.Ε. οι προσπάθειες ανάκαμψης σε συνθήκες ασθενών πληθωριστικών πιέσεων ενισχύθηκαν από την διαμόρφωση των βραχυπρόθεσμων επιτοκίων σε πολύ χαμηλά επίπεδα, ενώ στις ΗΠΑ τα επιτόκια παρέμειναν στα ίδια επίπεδα και στην Αυστραλία υποχώρησαν οριακά. Εξαίρεση αποτελεί η Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο όπου τα επίσημα επιτόκια παρουσίασαν αύξηση κατά το δεύτερο ήμισυ του 1996 στα πλαίσια αυστηρότερης νομισματικής πολιτικής.

Ειδικότερα στις ΗΠΑ τα επιτόκια δεν μεταβλήθηκαν από τον Ιανουάριο, όταν τα διατραπεζικό επιτόκιο μειώθηκε στο 5,25% ενώ η απόδοση των κρατικών ομολόγων διάρκειας 10 ετών έφθασε, στη διάρκεια του καλοκαιριού, στο ανώτατο επίπεδο του 7% αλλά υποχώρησε σταδιακά, φθάνοντας το Δεκέμβριο το 6,43% έναντι 5,58% στο τέλος του προηγούμενου έτος.

Στην Ιαπωνία η νομισματική πολιτική συνέχισε να ενισχύει την αύξηση της ενεργού ζήτησης του ιδιωτικού τομέα. Τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια διατηρήθηκαν σε πολύ χαμηλά επίπεδα από το Σεπτέμβριο του 1995, οπότε το προεξοφλητικό επιτόκιο διαμορφώθηκε στο 0,5%. Ωστόσο η αύξηση της προσφοράς του χρήματος ήταν περιορισμένη και οι πιστώσεις των τραπεζών προς τον ιδιωτικό τομέα παρουσίασαν οριακή αύξηση. Τα μακροχρόνια επιτόκια μειώθηκαν επίσης στο επίπεδο του 2,5% περίπου από τα μέσα του Νοεμβρίου.

Στην Γερμανία, η προοπτική διατήρησης των πληθωριστικών πιέσεων που διασφαλίζει την σταθερότητα των τιμών επέτρεψε στην Ομοσπονδιακή Τράπεζα της χώρας να χαλαρώσει περαιτέρω την νομισματική πολιτική. Το επιτόκιο για συμφωνίες επαναγοράς (repos) από 3,75% που ήταν στις αρχές του 1996 μειώθηκε σταδιακά τον Αύγουστο στο 3%, όπου και παρέμεινε για το υπόλοιπο του έτους, ενώ με καθυστέρηση ακολούθησαν πτωτική πορεία και τα μακροχρόνια επιτόκια. Η εξέλιξη αυτή σημειώθηκε παρά το γεγονός ότι η προσφορά χρήματος παρουσίασε αύξηση μέχρι και τον Αύγουστο του 1996 και διατηρήθηκε πάνω από τα ανώτατα

όρια του στόχου 7% που είχε θέσει η ομοσπονδιακή Τράπεζα, κυρίως λόγω της ελαφράς ανάκαμψης των τραπεζικών χορηγήσεων και του χαμηλού επιπέδου των επενδύσεων σε μακροπρόθεσμα αξιόγραφα. Η υπέρβαση αυτή θεωρήθηκε προσωρινή και δεν δημιούργησε σοβαρό λόγο ανησυχίας, καθώς η αύξηση προσφοράς χρήματος τα προηγούμενα τρία χρόνια βρισκόνταν γύρω στο 5% κατά μέσο όρο.

Σε αρκετές από τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε., τα βραχυπρόθεσμα έντοκα διέγραψαν καθοδική πορεία και μάλιστα με μικρές αποκλίσεις από το επίπεδο των αντίστοιχων της Γερμανίας. Το ισχυρό Ολλανδικό φιορίνι επέτρεψε στην Τράπεζα της Ολλανδίας να διατηρήσει τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια της σε οριακά χαμηλότερο επίπεδο από τα αντίστοιχα της Γερμανίας. Η ανάγκη να διασφαλιστεί η στενή σχέση μεταξύ του αυστριακού σεληνίου και του Γερμανικού μάρκου υπαγόρευσε την πολιτική διατήρησης της στενής σύνδεσης των βραχυπρόθεσμων επιτοκίων της Αυστρίας με τα αντίστοιχα της Γερμανίας, ενώ η υψηλού βαθμού σταθερότητα του φράγκου/ Λουξεμβούργου έναντι του γερμανικού μάρκου, λόγω των οικονομικών επιδόσεων των χωρών αυτών, επέτρεψε την διακύμανση του τρίμηνου βελγικού επιτοκίου έναντι του αντίστοιχου γερμανικού σε στενή ζώνη γύρω από το μηδέν.

Στη Γαλλία ο ρυθμός αύξησης της προσφοράς χρήματος (με την ευρεία έννοια) εμφάνισε σημαντική επιβράδυνση στη διάρκεια του έτους, δεδομένου ότι η απότομη καμπύλη αποδόσεων προκάλεσε ευρείας έκτασης μετατόπιση από βραχυπρόθεσμες καταθέσεις σε πιο μακροπρόθεσμα περιουσιακά στοιχεία και άλλα υποκατάστατα του χρήματος, όπως ορισμένες μορφές αποταμιεύσεων με όρους που καθορίζονται με συμβάσεις. Η ενίσχυση του γαλλικού φράγκου, όπως και της δανικής κορώνας, στο πλαίσιο του ΜΣΙ επέτρεψε την σταδιακή μείωση των επίσημων επιτοκίων σε επίπεδα λίγο υψηλότερα από εκείνα της Γερμανίας, της Ολλανδίας, της Αυστρίας και του Βελγίου.

Οι ενδείξεις για ευνοϊκές προοπτικές σχετικά με τον πληθωρισμό του 1996 στήριξαν την σταθερή ανοδική τάση του Εσκούδου και τη σταθερή της πεσέτας στα πλαίσια του ΜΣΙ, γεγονός που επέτρεψε την μείωση των επίσημων Πορτογαλικών και Ισπανικών επιτοκίων παράλληλα με εκείνα αρκετών άλλων νομισμάτων του ΜΣΙ αν και το περιθώριο έναντι των αντίστοιχων γερμανικών επιτοκίων εξακολουθούσε να αντανακλά την σχετικά περιοριστική κατεύθυνση της νομισματικής πολιτικής. Η ευνοϊκή εξέλιξη των τιμών στην Ιταλία, η οποία ενισχύθηκε μεταξύ άλλων από την ισχυρή ανάκαμψη της λίρας, επέτρεψε στη κεντρική Τράπεζα να μειώσει σταδιακά τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια κατά την διάρκεια του 1996, ιδιαίτερα μετά την επιστροφή της Ιταλικής λίρας στο ΜΣΙ στις 25 Νοεμβρίου.

ΠΙΝΑΚΑΣ VIII.3

Βραχυπρόθεσμα (τριμηνιαία) επιτόκια της αγοράς (%)

	1995						1996			
	31/1	28/3	27/6	29/8	31/10	2/1	6/2	16/5	14/8	31/12
ΗΠΑ	6,2	6,1	5,9	5,8	5,8	5,5	5,2	6,0	5,4	5,6
Γερμανία	5,1	5,0	4,5	4,3	4,0	3,8	3,5	4,6	3,3	3,1
Γαλλία	5,7	8,3	7,0	5,7	6,5	4,8	4,2	7,1	3,9	3,4
Ιταλία	9,1	11,2	11,1	10,4	10,8	10,4	10,0	10,1	8,9	7,3
Ην. Βασίλειο	6,8	6,7	6,9	6,9	6,8	5,8	6,6	6,7	5,8	6,5
Ισπανία	8,9	9,7	9,6	9,5	4,9	10,0	9,1	9,3	7,4	6,3
Βέλγιο	5,1	5,4	4,6	4,4	4,1	3,7	3,3	5,1	3,3	3,1
Ολλανδία	5,1	5,1	4,2	4,0	3,9	3,5	3,1	4,5	3,0	3,0
Ελβετία	4,0	3,5	3,3	2,9	2,0	1,8	11,6	3,4	2,4	2,1
Πορτογαλία	10,3	11,3	10,0	9,3	9,3	8,9	8,2	10,1	7,4	6,4
Ελλάς	18,3	17,6	15,5	15,1	15,0	15,3	14,0	14,1	14,0	12,6

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας

1.4.2. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Η δημοσιονομική πολιτική το 1996 συνέχισε, στην συντριπτική πλειοψηφία των χωρών – μελών του ΟΟΣΑ, να είναι προσανατολισμένη προς την ανάγκη των ελλειμμάτων. Στις ΗΠΑ, το έλλειμμα του ευρύτερου κυβερνητικού τομέα μειώθηκε το 1996 σε 1,6% του Α.Ε.Π. (που αποτελεί και το χαμηλότερο σημείο του από το 1981) έναντι 2% το 1995, λόγω κυρίως της αύξησης των δημοσίων εσόδων, η οποία συνδέεται με την επανάληψη της ανοδικής πορείας της Οικονομίας. Ουσιαστική πρόοδος σημειώθηκε και στην Ε.Ε., ως σύνολο, καθώς το έλλειμμα του ευρύτερου κυβερνητικού τομέα μειώθηκε περαιτέρω (1996: 4,4%, 1995: 5%) παρά τις δυσκολίες που δημιουργούσε η κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας και η αύξηση της ανεργίας. Η σημαντικότερη εξαίρεση στην γενικότερη τάση δημοσιονομικής προσαρμογής ήταν η Ιαπωνία, όπου το έλλειμμα του ευρύτερου κυβερνητικού τομέα αυξήθηκε σε 4,1% του Α.Ε.Π. το 1996, έναντι 3,3% το προηγούμενο έτος. Η αρνητική εξέλιξη οφείλεται τόσο στην μείωση των δημοσίων εσόδων ως ποσοστού του Α.Ε.Π., κυρίως εξαιτίας της συνεχιζόμενης επίδρασης της οικονομικής ύφεσης της περιόδου 1992-1995, όσο και στην αύξηση των δαπανών (ως ποσοστό του Α.Ε.Π. έφθασαν στο υψηλότερο σημείο τους από το 1980) που προκλήθηκε από την υιοθέτηση επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής με στόχο την ενίσχυση της οικονομικής ανάκαμψης.

Ειδικότερα όσον αφορά την Ε.Ε. επισημαίνεται ότι οι επιδόσεις των επιμέρους χωρών παρουσιάζουν μεγαλύτερες ομοιότητες από ό,τι στο παρελθόν και τα 13 από τα 15 μέλη της κοινότητας κατάφεραν να μειώσουν το λόγο του ελλείμματος του ευρύτερου κυβερνητικού τομέα, προς το Α.Ε.Π., ενώ στο Λουξεμβούργο διατηρήθηκε πλεόνασμα, αν και κάπως μειωμένο έναντι εκείνου του προηγούμενου έτους.

ΠΙΝΑΚΑΣ VII.4

Ακαθάριστα ελλείμματα και δημόσιο χρέος σε χώρες – μέλη του ΟΟΣΑ (Ποσοστά επί του ονομαστικού ΑΕΠ)

	Καθαρό έλλειμμα του ευρύτερου κυβερνητικού τομέα		Καθαρές πληρωμές τόκων του ευρύτερου κυβερνητικού τομέα		Ακαθάριστο ενοποιημένο δημόσιο χρέος	
	1995	1996	1995	1996	1995	1996
Χώρες Ε.Ε.						
Αυστρία	- 5,9	- 4,3	3,6	3,8	69,0	71,8
Βέλγιο	- 4,1	- 3,2	8,7	8,3	133,7	129,9
Γαλλία	- 4,8	- 4,1	3,2	3,3	60,0	62,2
Γερμανία	- 3,5	- 4,1	3,2	3,3	61,6	64,7
Δανία	- 1,6	- 1,5	3,4	3,5	79,9	79,6
Ελλάς	- 9,2	- 7,4	12,4	11,5	111,8	111,8
Ηνωμένο Βασίλειο	- 5,7	- 4,8	3,0	3,0	60,0	61,9
Ιρλανδία	- 2,3	- 1,5	4,0	3,8	84,6	80,0
Ισπανία	- 6,6	- 4,8	5,1	5,1	69,6	71,6
Ιταλία	- 7,1	- 6,7	10,0	9,5	122,0	121,7
Ολλανδία	- 4,0	- 2,6	5,1	4,7	80,0	78,0
Πορτογαλία	- 4,9	- 3,8	5,6	4,8	71,7	70,3
Σουηδία	- 7,9	- 3,8	2,4	3,0	80,5	79,8
Φιλανδία	- 5,4	- 2,9	0,8	1,4	62,6	63,4
Άλλες χώρες – μέλη του ΟΟΣΑ ³						
ΗΠΑ	- 2,0	- 1,6	2,3	2,3	64,3	64,2
Ιαπωνία	- 3,3	- 4,1	0,4	0,6	80,7	87,4
Καναδάς	- 4,1	- 2,7	5,7	5,3	99,6	100,5
Αυστραλία	- 2,2	- 1,7	2,2	1,9	43,7	43,4
Νορβηγία	- 3,0	5,4	0,2	-0,1	39,9	38,1
Ισλανδία	- 3,1	- 2,1	2,5	2,3	55,5	54,9
Σύνολο ως άνω χωρών μελών του ΟΟΣΑ	- 3,5	- 3,2	3,1	3,1	72,5	74,0

Πηγή: ΔΝΤ για το καθαρό έλλειμμα του ευρύτερου κυβερνητικού τομέα . ΟΟΣΑ , Economic Outlook, No 60. December 1996, για τις καθαρές πληρωμές τόκων και το ακαθάριστο.

³ Στοιχεία ΥΠΕΘΟ, Άνεργοι, Στοιχεία ΕΣΥΕ , ** Προσωρινά στοιχεία

Εξαίρεση αποτέλεσε η Γερμανία όπου το έλλειμμα αυξήθηκε σε 4,1% το 1996, έναντι 3,5% το 1995. Η πρόοδος που σημειώθηκε τα τελευταία χρόνια στην Ε.Ε. όσον αφορά την αντιμετώπιση των δημοσιονομικών ανισορροπιών συνέβαλε θετικά στη μείωση των επιτοκίων και ενίσχυσε την σταθερότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών και την αξιοπιστία της νομισματικής πολιτικής, που είναι προσανατολισμένη προς τη σταθερότητα των τιμών. Οι προσπάθειες για περαιτέρω μείωση των δημόσιων ελλειμμάτων θα πρέπει να συνεχιστούν, δεδομένου ότι τα δημόσια οικονομικά εξακολουθούν να αποτελούν την εξασθενέστερη πλευρά της διαδικασίας σύγκλισης. Σε αρκετά μέλη – κράτη τα διαρθρωτικά ελλείμματα παραμένουν σε σχετικά υψηλό επίπεδο και το ίδιο συμβαίνει με το μερίδιο του δημόσιου τομέα στην οικονομία, ενώ το συνολικό έλλειμμα του ευρύτερου κυβερνητικού τομέα στην Ε.Ε. το 1996 ήταν περίπου μιάμιση φορά μεγαλύτερο από την τιμή αναφοράς που έχει καθοριστεί από την συνθήκη του Μάαστριχ. Επίσης, ο λόγος του δημοσίου χρέους προς το Α.Ε.Π. κατά μέσο όρο στην Ε.Ε. αυξάνεται σταθερά και ξεπέρασε το 70% το 1996 δηλαδή έφθασε αρκετά πάνω από το 60% που αποτελεί την τιμή αναφοράς.

Το βάρος εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα στην διαμόρφωση της στρατηγικής ορισμένων χωρών για δημοσιονομική εξυγίανση όπως της Ιταλίας, του Βελγίου, της Πορτογαλίας και Ελλάδας. Στις χώρες – μέλη του ΟΟΣΑ ως σύνολο, οι δαπάνες για τόκους αυξήθηκαν ελαφρά από το επίπεδο του 2,8% έως 2,9% του Α.Ε.Π. κατά τα έτη 1992 έως 1994 σε 3,1% το 1995 και 1996. Το ποσοστό αυτό όμως ήταν σημαντικά υψηλότερο για τις Ευρωπαϊκές χώρες του Οργανισμού και διαμορφώθηκε σε 4,8% του Α.Ε.Π. το 1995 και 1996. Η αποφυγή υψηλότερων φορολογικών επιβαρύνσεων αποτελεί κεντρικό στόχο της οικονομικής πολιτικής, ιδίως στις χώρες της Ε.Ε. Εντούτοις, η προσπάθεια σύγκλισης των οικονομιών και περιορισμού των ελλειμμάτων του δημοσίου τομέα κατέστησε αναγκαία την εισαγωγή μέτρων που θα επιφέρουν (κατά το μεγαλύτερο μέρος τους στο δημοσιονομικό έτος 1997) αυξήσεις στους φόρους κατανάλωσης ή προστιθέμενης αξίας, κυρίως στη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιταλία, το Βέλγιο και την Ισπανία. Πολλές χώρες όπως η Γαλλία, η Ιταλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Σουηδία κατήργησαν ή περιορίσαν κατά το 1996 τις φορολογικές απαλλαγές και άλλες περιοχές. Σε ορισμένες χώρες, όπως στην Ιταλία, στην Ισλανδία και τη Νορβηγία εισήχθησαν περιορισμοί σε επιχειρηματικές επιχορηγήσεις. Η Γερμανία, τέλος,

επέβαλε περιορισμούς στις δαπάνες επιδότησης των τομέων ανεργίας και στους κοινωνικούς πόρους, ενώ η Γαλλία προχώρησε σε σειρά νέων ρυθμίσεων στο σύστημα υγείας, την κοινωνική ασφάλιση και την ασφάλιση της ανεργίας.

1.5. ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Στη διάρκεια του 1996 οι διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών στις χώρες – μέλη του ΟΟΣΑ ήταν αρκετά ήρεμες σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος και συνέβαλαν στην καλύτερη εξισορρόπηση της οικονομικής κατάστασης. Κύριο χαρακτηριστικό των εξελίξεων ήταν η ανάκαμψη του αμερικάνικου δολαρίου, το οποίο ανατιμήθηκε έναντι του γιεν και του γερμανικού μάρκου. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την γενικότερη μείωση της αστάθειας στις διεθνείς χρηματαγορές και αγορές συναλλάγματος, συνέβαλλε στη σταθερότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών εντός του ΜΣΙ και στον περιορισμό των διαταραχών των νομισμάτων που δεν μετέχουν στο μηχανισμό αυτό.

Ειδικότερα κατά το 1996 το δολάριο ΗΠΑ παρουσίασε περαιτέρω μέτρια ανατίμηση έναντι των άλλων ισχυρών νομισμάτων. Στις αρχές Σεπτεμβρίου το δολάριο βρισκόταν στο επίπεδο 6% περίπου υψηλότερο από ότι στις αρχές του έτους σε σχέση με το γιεν και το ελβετικό φράγκο και 4% υψηλότερο έναντι του γερμανικού μάρκου και γαλλικού φράγκου.

Η αξία της στερλίνας σε σχέση με το δολάριο ΗΠΑ παρέμενε σχεδόν αμετάβλητη κατά την περίοδο αυτή. Τα μόνα σημαντικά νομίσματα που ανατιμήθηκαν έναντι του δολαρίου των ΗΠΑ κατά την διάρκεια του 1996 ήταν η Ιταλική λίρα και το δολάριο Αυστραλίας. Στις αρχές Σεπτεμβρίου, το δολάριο ΗΠΑ συγκρινόμενο με το χαμηλό σημείο που έφτασε τον Απρίλιο του 1995, ήταν υψηλότερα κατά 34% έναντι του γιεν κατά 9,5% έναντι του γερμανικού μάρκου 8% σε όρους σταθμισμένης ονομαστικής ισοτιμίας. Η συνεχής ανατίμηση του δολαρίου ΗΠΑ το 1996 εν μέρει οφείλεται στην διερεύνηση της διαφοράς υπέρ των αμερικανικών επιτοκίων και εν μέρει μπορεί να θεωρηθεί διαρθρωτική κίνηση, μετά την σημαντική υποτίμηση του νομίσματος κατά την προηγούμενη περίοδο.

Η εξέλιξη του γιεν είναι ένας από τους παράγοντες που συνέβαλλαν στην ανάκαμψη της Ιαπωνικής οικονομίας.

Τον Νοέμβριο του 1996 η αξία του γιεν ήταν μειωμένη κατά 30% σε σχέση με το επίπεδο αιχμής του έναντι του δολαρίου ΗΠΑ και κατά το ίδιο ποσό σε όρους σταθμισμένης ισοτιμίας. Η εξέλιξη αυτή του γιεν αναμένεται να ανατρέψει σταδιακά την πίεση στην ενεργό ζήτηση που προκύπτει από τον ταχύτερο ρυθμό αύξησης των εισαγωγών σε σχέση με τις εξαγωγές. Επειδή όμως η πτώση αυτή του γιεν πραγματοποιήθηκε μετά από την απότομη και σημαντική ανατίμηση του νομίσματος, αναμένεται ότι η επίδραση στις συνολικές εξαγωγές θα είναι περιορισμένη.

Στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα διατηρήθηκαν ομαλές συνθήκες κατά τη διάρκεια του 1996. Η διαμόρφωση των διμερών συναλλαγματικών ισοτιμιών μεταξύ των χωρών που μετέχουν στο ΜΣΙ παρέμεινε κατά το μεγαλύτερο διάστημα του έτους σε σχετικά στενά περιθώρια διακύμανσης και η ανώτατη διμερής απόκλιση από τις κεντρικές ισοτιμίες διευρύνθηκε μόνο το τελευταίο τρίμηνο του έτους και έφθασε το 7-8% το Δεκέμβριο. Τέσσερα νομίσματα, δηλαδή το φράγκο Βελγίου/Λουξεμβούργου, το γερμανικό μάρκο, το ολλανδικό φιορίνι και το αυστριακό σελίνι παρέμειναν σε στενά ευθυγραμμισμένη σχέση, ενώ οι ήδη μικρές αποκλίσεις των Βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων επιτοκίων περιορίστηκαν ακόμη περισσότερο. Από τον Ιανουάριο μέχρι το Σεπτέμβριο του 1996, η ισπανική πεσέτα παρέμεινε σχετικά σταθερή ως το ισχυρότερο νόμισμα του πλέγματος, ενώ η λίρα Ιρλανδίας αναστρέφοντας την ασθενή θέση που κατείχε το πλέγμα το πρώτο τετράμηνο του έτους, αναδείχθηκε μετά το Σεπτέμβριο ως το ισχυρότερο νόμισμα του πλέγματος. Από τον Μάιο και μετά, το γαλλικό φράγκο ήταν, εναλλάξ με τη δανική κορώνα, το ασθενέστερο νόμισμα του πλέγματος, ενώ και τα δύο νομίσματα παρέμειναν σχετικά κοντά στις κεντρικές τους ισοτιμίες έναντι του γερμανικού Μάρκου στο πλαίσιο του ΜΣΙ, σε όλη τη διάρκεια του 1996.

Το επισκοπούμενο έτος, ο ΜΣΙ διευρύνθηκε με την ένταξη του Φιλανδικού μάρκου στις 14 Οκτωβρίου και της ιταλικής λίρας στις 25 Νοεμβρίου. Το Φιλανδικό μάρκο εντάχθηκε με την ισοτιμία των 3,04 ανά γερμανικό μάρκο, η οποία υπολειπόταν ελαφρώς της τιμής που επικρατούσε την εποχή εκείνη στην αγορά και μέχρι το τέλος του έτους παρέμεινε ισχυρότερο από ό,τι η ισοτιμία του στο ΜΣΙ έναντι του γερμανικού Μάρκου.

Η ιταλική λίρα εντάχθηκε με την ισοτιμία των 900 λιρών ανά γερμανικό μάρκο, η οποία ήταν ελαφρώς υψηλότερη από την επικρατούσα στην αγορά εκείνη την εποχή, και παρέμεινε λίγο πιο πάνω από την ισοτιμία αυτή για το υπόλοιπο του έτους. Όσον αφορά τα εκτός ΜΣΙ νομίσματα, ακολούθησαν κοινή πορεία ανατίμησης στη διάρκεια του έτους.

ΠΙΝΑΚΑΣ VIII.5.

Μεταβολές Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (Μεταβολές μέσω τιμών των αναφερόμενων περιόδων)

		Εκατοστιαία μεταβολή της σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας ¹		Εκατοστιαία μεταβολή της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας ²				Εκατοστιαία μεταβολή της ισοτιμίας έναντι του δολαρίου ΗΠΑ ³	
		1995/94	1996/95	Με βάση το δείκτη τιμών καταναλωτή		Με βάση το δείκτη τιμών παραγωγού		1995/94	1996/95
				1995/94	1996/95	1995/94	1996/95		
Χώρες της Ομάδας	G7								
Καναδάς	(CAD)	-2,6	2,4	-2,5	1,1	3,7	0,6	-0,5	0,6
Γερμανία	(DEM)	5,4	-2,4	4,7	-3,2	4,6	-3,2	13,1	-4,8
Γαλλία	(FRF)	3,4	0,1	2,6	-0,2	2,3	-1,4	11,1	-2,5
Ηνωμένο Βασίλειο	(GBP)	-4,7	2,0	-3,7	2,3	-3,3	3,8	3,0	-1,0
Ιταλία	(ITL)	-9,6	9,5	-6,6	11,5	-5,3	10,6	-1,0	5,5
Ιαπωνία	(JPY)	4,8	-12,9	1,9	-15,2	1,0	-113,9	9,2	-14,0
Ηνωμένες Πολιτείες	(USD)	-5,6	4,7	-2,2	4,8	-4,4	5,4	-	-
Άλλες χώρες Μέλη	ΟΟΣΑ ⁴								
Αυστρία	(ATS)	3,5	-1,6	3,4	-1,7	2,4	-3,7	13,2	-4,8
Αυστραλία	(AUD)	-3,9	10,2	-1,6	10,8	-2,5	10,0	1,3	5,6
Βέλγιο	(BEF)	4,0	-2,0	3,1	-2,0	3,6	-2,1	13,3	-4,8
Ελβετία	(CHF)	6,9	-1,4	6,3	-2,7	4,4	-2,8	15,5	-4,4
Δανία	(DKK)	4,2	-1,0	4,0	-0,7	4,4	-0,2	13,4	-3,4
Ισπανία	(ESP)	-0,4	0,9	1,9	2,1	1,7	3,8	7,4	-1,6
Φιλανδία	(FIM)	10,4	-2,9	8,9	-4,1	10,4	-3,4	19,2	-5,0
Ελλάς	(GRD)	-2,9	-1,3	3,4	4,8	1,4	39	4,7	-3,8
Ιρλανδία	(IEP)	0,9	2,3	0,8	1,7	0,4	1,4	7,1	-0,2
Ολλανδία	(NLG)	4,1	-1,9	3,7	-1,9	2,8	-1,3	13,2	-4,8
Νορβηγία	(NOK)	2,8	0,1	2,8	-0,5	1,1	1,0	11,2	-1,9
Νέα Ζηλανδία	(NZD)	5,8	7,5	7,0	7,7	4,3	6,3	-9,6	-4,6
Πορτογαλία	(PTE)	2,0	-0,5	3,3	0,4	2,8	1,5	10,5	-2,8
Σουηδία	(SEK)	-0,5	9,8	-0,2	8,1	6,5	6,0	8,2	6,2

¹ Στάθμιση δείγματος 25 χωρών, με βάση το εμπόριο βιομηχανικών προϊόντων το 1990. ² Στάθμιση δείγματα 26 χωρών. ³ Δολάρια ΗΠΑ ανά εθνικό νόμισμα

⁴ Κατ' επιλογήν.

1.6. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

Η σημαντική άνοδος που παρατηρήθηκε κατά το 1995 στους δείκτες των περισσότερων διεθνών χρηματιστηρίων συνεχίστηκε και κατά τη διάρκεια του 1996, με εξαίρεση το χρηματιστήριο του Τόκιο, όπου ο δείκτης Νίκκει υποχώρησε κατά 2,6%. Η άνοδος των τιμών των μετοχών σε ιστορικά υψηλά επίπεδα στα χρηματιστήρια των περισσότερων χωρών την ΟΟΣΑ αντανακλά εν μέρει τη συνεχιζόμενη αποκλιμάκωση του πληθυσμού, την επικράτηση χαμηλών μακροπρόθεσμων επιτοκίων και την υψηλή ρευστότητα. Κινητήρια δύναμη στην άνοδο αυτή υπήρξε και ο υψηλός σε απόλυτο μέγεθος όγκος των ιδιωτικοποιήσεων σε παγκόσμια κλίμακα, που πραγματοποιήθηκε μέσω χρηματιστηρίων κυρίως με τη μορφή διεθνών τοποθετήσεων. Οι διεθνείς επενδύσεις σε μετοχές κατά το 1996 ανήλθαν στο υψηλότερο επίπεδο των τελευταίων ετών και έφθασαν σε ύψος 58 δις δολαρίων. Το 30% των διεθνών αυτών επενδύσεων προήλθε από ιδιωτικοποιήσεις. Η πτωτική τάση των επιτοκίων κυρίως στα επιμέρους «αντιπροσωπευτικά» κρατικά ομόλογα (benchmarks) προκάλεσε τη στροφή των επενδυτών σε άλλες μορφές επενδύσεων κυρίως σε ομολογίες αναδυόμενων αγορών. Επιπλέον η συνεχιζόμενη προσπάθεια των περισσότερων χωρών, κυρίως ευρωπαϊκών, να περιορίσουν το δημόσιο έλλειμμα, η οποία συνεπάγεται μείωση της προσφοράς κρατικών τίτλων, έχουν στρέψει τους επενδυτές στην αγορά χρηματιστηριακών μετοχών και παραγόμενων προϊόντων, επειδή οι τελευταίοι προσδοκούν υψηλότερες αποδόσεις.

Η δραστηριότητα στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές κατά το 1996 αυξήθηκε κατά 22,4% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Ειδικότερα οι εκδόσεις διεθνών ομολόγων αυξήθηκαν κατά 52% σε διεθνείς επενδύσεις σε μετοχές κατά 41% και οι εκδόσεις λοιπών κατηγοριών χρεογράφων κατά 13%. Αντίθετα, η χρηματοδότηση μέσω κοινοπρακτικών δανείων σημείωσε πτώση κατά 7%, επειδή οι όροι δανεισμού μέσω αγορών ομολόγων ήταν ευνοϊκότεροι.

Οι αγορές διεθνών ομολόγων επηρεάστηκαν θετικά από τις ευνοϊκές εξελίξεις στις επιμέρους εγχώριες αγορές. Ειδικότερα στο τέλος του 1996 καθώς τα διάφορα μακροπρόθεσμα επιτόκια μειώθηκαν σημαντικά, σημειώθηκε μεγάλη αύξηση στην έκδοση διεθνών ομολόγων. Σε σταθερές ισοτιμίες, ο ρυθμός της ετήσιας μεταβολής αυξήθηκε σε 60%. Όλες οι κύριες κατηγορίες δανειζόμενων άντλησαν κεφάλαια στην αγορά διεθνών ομολόγων, με βασικούς πρωταγωνιστές

τις τράπεζες και στις ιδιωτικές επιχειρήσεις (αύξηση 56%), τις κυβερνήσεις, τις κεντρικές τράπεζες και τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης διαφόρων χωρών (αύξηση 29%) καθώς και τους διεθνείς οργανισμούς και δημόσιες επιχειρήσεις (αύξηση 40%).

Στην αγορά των διεθνών ομολόγων κυριάρχησε το δολάριο ΗΠΑ με ποσοστό συμμετοχής 43% επί του συνόλου των νέων εκδόσεων σημειώνοντας άνοδο από το επίπεδο του 40% κατά το 1995. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στη συνεχιζόμενη άνοδο του αμερικάνικου νομίσματος, στην εκδοτική δραστηριότητα μεγαλύτερου αριθμού αμερικάνικων ιδιωτικών επιχειρήσεων και στην αύξηση του περιθωρίου απόδοσης των μακροπρόθεσμων τίτλων του αμερικανικού Δημοσίου σε σχέση με εκείνο των τίτλων σε γερμανικά μάρκα και ιαπωνικά γιεν.

Αντίθετα, τα ποσοστά συμμετοχής τόσο του γερμανικού μάρκου όσο και του ιαπωνικού γιεν μειώθηκαν από 16% το 1995 σε 14% το 1996 και από 12,6% το 1995 σε 8,8% το 1996 αντιστοίχως. Χαρακτηριστική τάση των αγορών διεθνών ομολόγων κατά το 1996 υπήρξε η σημαντική αύξηση της συμμετοχής άλλων νομισμάτων εκτός των τιμών ισχυρών στις νέες εκδόσεις. Το ποσοστό συμμετοχής της αγγλικής λίρας επί του συνόλου των νέων εκδόσεων αυξήθηκε από 6% κατά το 1995 σε 9%, ενώ του γαλλικού φράγκου διπλασιάστηκε από 3% σε 6%.

1.7. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνήλθε στη Φλωρεντία, στις 21 και 22 Ιουνίου 1996 και ενέκρινε στρατηγικές κατευθύνσεις όσον αφορά την απασχόληση του, την οικονομική ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα. Έλαβε αποφάσεις για την προετοιμασία της μετάβασης στη νομισματική ένωση, καθώς και για ορισμένα θέματα που αφορούν τους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών και εξωτερικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δίνοντας νέα ώθηση στη Διακυβερνητική Διάσκεψη. Εξέφρασε την ικανοποίηση του για την κανονική συνέχιση της προετοιμασίας του τρίτου σταδίου της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Αξιολόγησε θετικά την πρόοδο που πραγματοποιήθηκε στον τομέα της σύγκλισης, καθώς και τις προσπάθειες που έγιναν για τη διόρθωση των

υφιστάμενων δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Βάσει των δεδομένων αυτών επιβεβαιώθηκε ότι το τρίτο στάδιο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης θα αρχίσει την 1^η Ιανουαρίου 1999, όπως είχε συμφωνηθεί στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης.

Στις 24 Ιουλίου 1996 εκδόθηκε από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων Πράσινη Βίβλος με θέμα «Ζωή και Εργασία στην Κοινωνία των Πληροφοριών». Η Επιτροπή αποσκοπεί στην έναρξη διαλόγου με τα λοιπά ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και τα κράτη μέλη καθώς και στην προώθηση του διαλόγου μεταξύ των κοινωνικών εταίρων, όσον αφορά τις επιπτώσεις που έχει η κοινωνία των πληροφοριών στην οργάνωση της εργασίας, την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή. Επίσης τον Νοέμβριο του ίδιου έτους η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε Πράσινη Βίβλο με θέμα «Υποστήριξη του Εμπορίου Απέναντι στις προκλήσεις του 21^{ου} αιώνα» όπου περιγράφεται ο πολυσύνθετος χαρακτήρας του τομέα αυτού καθώς και οι βασικές τάσεις που υπογραμμίζουν το σημαντικό ρόλο του για την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς.

Στις 16 Οκτωβρίου η επιτροπή ενέκρινε προτάσεις σχετικά με τη θέσπιση του κανονισμού του Συμβουλίου με βάση το Άρθρο 235 της Συνθήκης της Ε.Ε., ο οποίος θα καλύπτει την αντικατάσταση του ECU από το ευρώ με ισοτιμία ένα προς ένα κατά την έναρξη του τρίτου σταδίου, καθώς και κανονισμού βασισμένου στο άρθρο 1091 παραγρ. 4, της Συνθήκης της Ε.Ε. σχετικά με άλλες διατάξεις που αφορούν την εισαγωγή του ευρώ. Στις 12 Δεκεμβρίου 1996 το Συμβούλιο, με σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος, ενέκρινε τους δύο κανονισμούς. Σε κάθε περίπτωση οι εθνικές αρχές και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρέπει να αναλάβουν ενεργό ρόλο σε ότι αφορά τη στήριξη του ιδιωτικού τομέα για την ομαλή εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος, ενώ πρέπει να προσδιοριστεί ποιες πρωτοβουλίες θα εκτεθούν στα κράτη – μέλη και ποιες στις τράπεζες, τις μεγάλες επιχειρήσεις και τις επαγγελματικές οργανώσεις.

Θετικές θεωρούνται οι εξελίξεις που αφορούν τη Διακυβερνητική Διάσκεψη για την αναθεώρηση της Συνθήκης του Μάαστριχ, η οποία άρχισε επίσημα τις εργασίες της κατά τη σύνοδο του έκτακτου Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Τορίνο στις 29 Μαρτίου 1996. Το Έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δουβλίνου, στις αρχές Οκτωβρίου είχε ως στόχο την επιτάχυνση και τον καλύτερο συντονισμό των

εργασιών της Διακυβερνητικής. Η προσπάθεια αυτή είχε ως αποτέλεσμα τη συνοπτική παρουσίαση από την Ιρλανδική προεδρία σχεδίου αναθεώρησης των συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι πέντε θεματικές ενότητες τις οποίες περιλαμβάνει το εν λόγω σχέδιο είναι οι εξής: α) η Ευρωπαϊκή Ένωση ως χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, β) η Ένωση και ο πολίτης, γ) αποτελεσματική και συνεπής εξωτερική πολιτική, δ) τα θεσμικά όργανα της Ένωσης, ε) η ενίσχυση της συνεργασίας. Οι διαπραγματεύσεις της Διακυβερνητικής συνεχίζονται με αντικειμενικό σκοπό την επίτευξη συμφωνίας μέχρι το πέρας της ολλανδικής προεδρίας, του Ιουνίου του 1997.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δουβλίνου, στις 13 και 14 Δεκεμβρίου 1996, έλαβε σημαντικές αποφάσεις για την περαιτέρω εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωση κάλεσε όλα τα αρμόδια όργανα να εντείνουν τις προσπάθειες προετοιμασίας τους, προκειμένου να μην υπάρξει απόκλιση από την προκαθορισμένη ημερομηνία έναρξης της ΟΝΕ (1^η Ιανουαρίου 1999). Επιπλέον καθόρισε τα γενικά χαρακτηριστικά του ΜΣΙ ο οποίος θα συνδέει το ευρώ με τα νομίσματα των κρατών – μελών της Ε.Ε. που δεν θα υιοθετήσουν το ενιαίο νόμισμα. Το Συμβούλιο Κορυφής συμφώνησε επίσης ως προς τα κύρια στοιχεία του Συμφώνου Σταθερότητας και Μεγέθυνσης, το οποίο θα αποτελέσει τη βάση για την κατάρτιση δύο κανονισμών του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωση, με στόχο την επίσπευση της διαδικασίας ελέγχου του υπερβολικού ελλείμματος και την ενίσχυση του συντονισμού της δημοσιονομικής πολιτικής των κρατών – μελών της Ε.Ε. Τέλος, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων ενέκριναν στο Δουβλίνο το νομοθετικό πλαίσιο για την χρήση του ευρώ στις συναλλαγές.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Δουβλίνο θεώρησε, επίσης, θετικές τις εισηγήσεις αναθεώρησης των Συνθηκών που υποβλήθηκαν από την Ιρλανδική Προεδρία για την τελική φάση της Διακυβερνητικής Διάσκεψης. Υιοθέτησε, εξάλλου τη Διακήρυξη του Δουβλίνου σχετικά με την απασχόληση, με στόχο να ενισχυθεί η αλληλεπίδραση μεταξύ μακροοικονομικών και διαρθρωτικών πολιτικών στα Πολυετή Προγράμματα Απασχόλησης των κρατών – μελών.

Το 1996 τέλος χαρακτηρίζεται από τακτικές επαφές μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των συνδεδεμένων χωρών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης (ΚΑΕ) ενόψει της προοπτικής προσχώρησης τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο οργανωμένος διάλογος μεταξύ της Ένωσης και των συνδεδεμένων χωρών συνεχίζεται, με στόχο την εμπειριστατωμένη εξέταση ζητημάτων που ανακύπτουν στο πλαίσιο της προετοιμασίας ένταξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελληνική οικονομία χαρακτηρίστηκε το 1996 από την συνέχιση των τάσεων που είχαν διαμορφωθεί τα δύο προηγούμενα έτη, αλλά με κάποιες διαφοροποιήσεις ως προς την έκταση και την ταχύτητα μεταβολής επιμέρους οικονομικών μεγεθών.

Η πρόοδος προς την κατεύθυνση της νομισματικής σταθερότητας συνεχίστηκε με την περαιτέρω αποκλιμάκωση του πληθωρισμού, τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος, και την σταθεροποίηση της σχέσης του δημοσίου χρέους προς το ακαθάριστο εθνικό προϊόν, ενώ για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια σταθεροποιήθηκε η συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής και μάλιστα με παράλληλη πτώση των επιτοκίων. Ταυτόχρονα, η οικονομική δραστηριότητα εισήλθε σε φάσεις ανάκαμψης, με αποτέλεσμα ο ρυθμός ανόδου του ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος να υπερβεί το μέσο αντίστοιχο ρυθμό στην Ε.Ε.

Παράλληλα όμως με τα σημαντικά επιτεύγματα που αφορούν την ονομαστική και πραγματική σύγκλιση της οικονομίας προς τις επιδώσεις των κρατών - μελών της Ε.Ε. ορισμένες προϋπάρχουσες μακροοικονομικές ανισοροπίες επιδεινώθηκαν. Το έλλειμμα των τρέχουσων συναλλαγών διευρύνθηκε, ενώ η ανεργία σημείωσε μικρή περαιτέρω άνοδο, παρά την αύξηση της απασχόλησης.

Οι εξελίξεις αυτές αντανακλούν σε κάποιο βαθμό τις επιπτώσεις εξωγενών παραγόντων αλλά και τη συνδυασμένη επίδραση διαρθρωτικών χαρακτηριστικών της οικονομίας και του μείγματος της οικονομικής πολιτικής που ασκήθηκε.

Επομένως, βασική πρόκληση για την οικονομική πολιτική είναι να συνδυαστεί, η πορεία προς την νομισματική σταθερότητα και τη δημοσιονομική εξυγίανση με τη διερεύνηση και ποιοτική αναβάθμιση του παραγωγικού δυναμικού της χώρας, ώστε να καταστεί εφικτή η σταδιακή απορρόφηση της ανεργίας και η επίτευξη εξωτερικής ισοροπίας. Για να αντιμετωπιστεί επιτυχώς αυτή η πρόκληση απαιτείται η εφαρμογή κατάλληλης μακροοικονομικής πολιτικής παράλληλα με την εισαγωγή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων οι οποίες να λαμβάνουν υπόψη την συντελούμενη αναδιάρθρωση της παγκόσμιας οικονομίας,

καθώς και τις νέες συνθήκες που θα προκύψουν από την μελλοντική ένταξη της χώρας στην ευρωπαϊκή οικονομική και νομισματική ένωση.

Στα επόμενα τμήματα του παρόντος κεφαλαίου εξετάζονται οι οικονομικές και νομισματικές συνθήκες οι οποίες επικράτησαν το 1996, η νομισματική πολιτική που ασκήθηκε και οι προοπτικές της οικονομίας στο τρέχουν έτος, με έμφαση στους παράγοντες που συντέλεσαν στη σημαντική πρόοδο προς την σύγκλιση της ελληνικής οικονομίας αλλά και στα αίτια χειροτέρευσης ορισμένων προβλημάτων. Επίσης, επισκοπούνται οι εξελίξεις στο πιστωτικό σύστημα και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει εν όψει της παγκοσμιοποίησης των χρηματοοικονομικών αγορών και της προγραμματιζόμενης εισαγωγής του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος. Στο τελευταίο τμήμα παρουσιάζονται ορισμένα συμπεράσματα για την κατάσταση και τις προοπτικές της οικονομίας και τις κατευθύνσεις της οικονομικής πολιτικής που πρέπει να ασκηθεί ιδιαίτερα εν όψει της μελλοντικής ένταξης της Ελλάδας στην ευρωπαϊκή νομισματική ένωση, των αλλαγών στο πλαίσιο άσκησης εθνικής μακροοικονομικής πολιτικής και του εντεινόμενου ανταγωνισμού σε ένα ταχέως μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον.

2.2. Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ

Στο πλαίσιο των διεθνών οικονομικών και νομισματικών εξελίξεων, ιδιαίτερα στην Ε.Ε. σημειώθηκε περαιτέρω πρόοδος στην χώρα μας προς τη διαμόρφωση συνθηκών νομισματικής σταθερότητας και ειδικότερα την ονομαστική σύγκλιση της ελληνικής οικονομίας προς τις επιδόσεις των κρατών – μελών της Ε.Ε. Όλα τα μεγέθη τα οποία αναφέρονται στα κριτήρια σύγκλισης της Συνθήκης για την Ε.Ε. εξελίχθηκαν ικανοποιητικά και στις περισσότερες περιπτώσεις, σύμφωνα με τους στόχους του αναθεωρημένου προγράμματος σύγκλισης 1994-1999.

2.2.1. ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

Η πτωτική τάση του πληθωρισμού συνεχίστηκε το 1996 για έκτο κατά σειρά έτος, αλλά η επιβράδυνση που σημειώθηκε και η σύγκλιση προς το μέσο ρυθμό πληθωρισμού στην Ε.Ε. ήταν περιορισμένη. Η εξέλιξη αυτή, οφείλεται κυρίως στην επίδραση ορισμένων ειδικών παραγόντων, εξωγενών αλλά και ενδογενών, οι

Σύμφωνα με τους δείκτες αυτούς, οι οποίοι χρησιμοποιούνται για να διαπιστωθεί εάν μία χώρα της Ε.Ε. ικανοποιεί το κριτήριο της σταθερότητας των τιμών που προβλέπει η συνθήκη του Μάαστριχ, ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός στην Ελλάδα το 1996 ήταν 7,9% έναντι 2,4% στην Ε.Ε., ενώ η τιμή αναφοράς¹ για την ικανοποίηση του σχετικού κριτηρίου σύγκλισης ήταν 2,6%. Η πτωτική τάση του πληθωρισμού το 1996 θα ήταν ακόμη εντονότερη χωρίς την επίπτωση ειδικών παραγόντων.

Οι εξωγενείς ειδικοί παράγοντες που συντήρησαν τις πληθωριστικές πιέσεις ήταν οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες, οι οποίες οδήγησαν σε σημαντική αύξηση των τιμών των οπωροκηπευτικών στους πρώτους πέντε μήνες του έτους, καθώς και η μεγάλη άνοδος της τιμής του αργού πετρελαίου στην παγκόσμια αγορά. Η άνοδος αυτή δεν μεταφέρθηκε όμως ολόκληρη στις εγχώριες τιμές των υγρών καυσίμων, εξαιτίας των αντισταθμιστικών φορολογικών μέτρων που έλαβε η κυβέρνηση². Και στις δύο περιπτώσεις πάντως η πληθωριστική επίπτωση των εξωγενών παραγόντων ενισχύθηκε από τις συνθήκες ατελούς ανταγωνισμού στις αγορές νωπών οπωροκηπευτικών και καυσίμων.

Μεταξύ των ενδογενών παραγόντων με αρνητική συμβολή στην πορεία του πληθωρισμού συγκαταλέγεται η δυσκαμψία που παρατηρείται στις τιμές ορισμένων καταναλωτικών ειδών, παρά την πίεση που ασκείται στις τιμές αφενός από την συναλλαγματική πολιτική και αφετέρου από την ένταση του ανταγωνισμού στο χώρο του λιανικού εμπορίου, λόγω της επέκτασης των αλυσίδων πολυκαταστημάτων. Μεγαλύτερη σημασία έχουν όμως οι επιπτώσεις από την περιορισμένη μείωση των δανειακών αναγκών της κεντρικής διοίκησης το 1996, αλλά και το γεγονός ότι, οι διαρθρωτικές αδυναμίες του δημοσίου τομέα έχουν επηρεάσει δυσμενώς την απόδοση του φοροεισπρακτικού μηχανισμού, το μέγεθος και τη διάρθρωση της απασχόλησης, καθώς και την εφαρμογή μίας συνεπούς πολιτικής για την διάρθρωση των αποδοχών στο δημόσιο, και γενικότερα την ποιότητα του παραγόμενου έργου.

¹ Ο αριθμητικός μέσος όρος του πληθωρισμού των τριών χωρών με την καλύτερη επίδοση, προσαυξημένος κατά μίαιμιση εκατοστιαία μονάδα.

² Μικρή, αλλά όχι αμελητέα επίεραση στην ίδια κατεύθυνση άσκησε και η μεγάλη αύξηση της τιμής του ελαιόλαδου, η οποία συνδεόταν με τις ειδικές συνθήκες προσφοράς και ζήτησης για το συγκεκριμένο προϊόν διεθνώς.

Ορισμένες φορές μάλιστα οι επιπτώσεις αυτές στον πληθωρισμό εκδηλώνονται συσσωρευτικά. Έτσι το 1996 κατέστη αναγκαία η αύξηση της έμμεσης φορολογίας σε ορισμένα είδη, με στόχο την συγκράτηση του δημοσίου ελλείμματος, ενώ παράλληλα σημειώθηκε σημαντική υπέρβαση, σε σύγκριση με τις προβλέψεις του κρατικού προϋπολογισμού, των μεθοδολογικών δαπανών του Δημοσίου. Αντίθετα, η τιμολογιακή πολιτική που ακολούθησαν το 1996 οι δημόσιες επιχειρήσεις συνέβαλε στην συγκράτηση των πληθωριστικών πιέσεων. Πράγματι, κατά μέσο όρο, τα τιμολόγια των ΔΕΚΟ αυξήθηκαν κατά 5,5% στην διάρκεια του έτους, έναντι 8,3% στη διάρκεια του 1995.

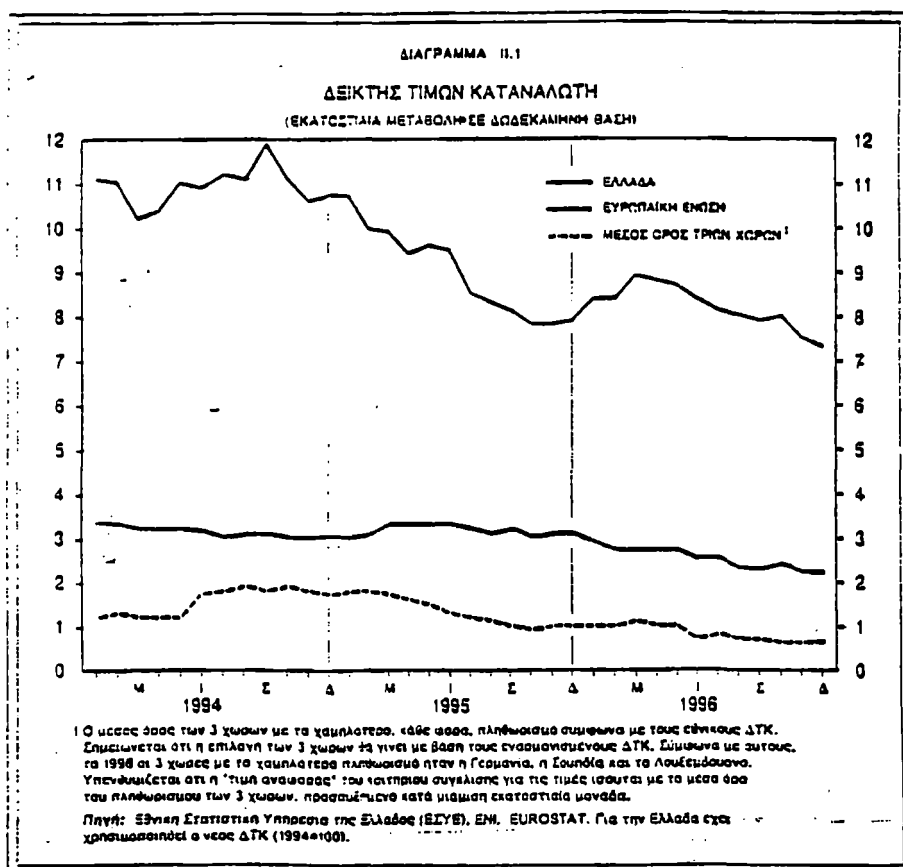
Όσον αφορά την αμοιβή της εργασίας, επισημαίνεται ότι στο σύνολο της οικονομίας οι μέσες ακαθάριστες αποδοχές (προ φορολογίας) και το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος αυξήθηκαν το 1996 με τον ίδιο περίπου ρυθμό (11,5-12% και 10-10,5% αντίστοιχα) όπως και το 1995. Ωστόσο, ο ρυθμός αύξησης των μέσων αποδοχών επιταχύνθηκε κατά 3 – 3,5 εκατοστιαίες μονάδες στο Δημόσιο και στις δημόσιες επιχειρήσεις, ενώ στον ιδιωτικό τομέα επιβραδύνθηκε κατά 2 περίπου εκατοστιαίες μονάδες. Στη μεταποίηση μάλιστα η επιβράδυνση έφθασε στις τρεις μονάδες, αλλά η στασιμότητα της παραγωγικότητας (που το 1995 είχε αυξηθεί) περιόρισε σε μία εκατοστιαία μονάδα την επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, εξέλιξη που εμπόδισε την ταχύτερη υποχώρηση του πληθωρισμού κατά το παρελθόν έτος. Οι πραγματικές αποδοχές, εξάλλου καθώς και το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των μισθωτών αυξήθηκαν το 1996 ελαφρά περισσότερο από ό,τι το 1995, γεγονός που συνέβαλε στην ταχύτερη άνοδο της ιδιωτικής κατανάλωσης. Συνολικά όμως από την πλευρά της ζήτησης δεν φαίνεται να ασκήθηκαν έντονες πληθωριστικές πιέσεις. Πράγματι, ο βαθμός χρησιμοποίησης του παραγωγικού δυναμικού στην βιομηχανία μειώθηκε (με βάση τη σχετική έρευνα του IOBE), το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε από 10% σε 10,4% ενώ ορισμένες οικονομετρικές διερευνήσεις της σχέσης του πληθωρισμού και του αποκαλούμενου «παραγωγικού κενού» της οικονομίας καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας δεν φαίνεται να προκάλεσε πληθωριστικές πιέσεις το 1996.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, κύριος αντιπληθωριστικός παράγοντας το 1996 ήταν η νομισματική πολιτική. Η σχεδόν σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία της

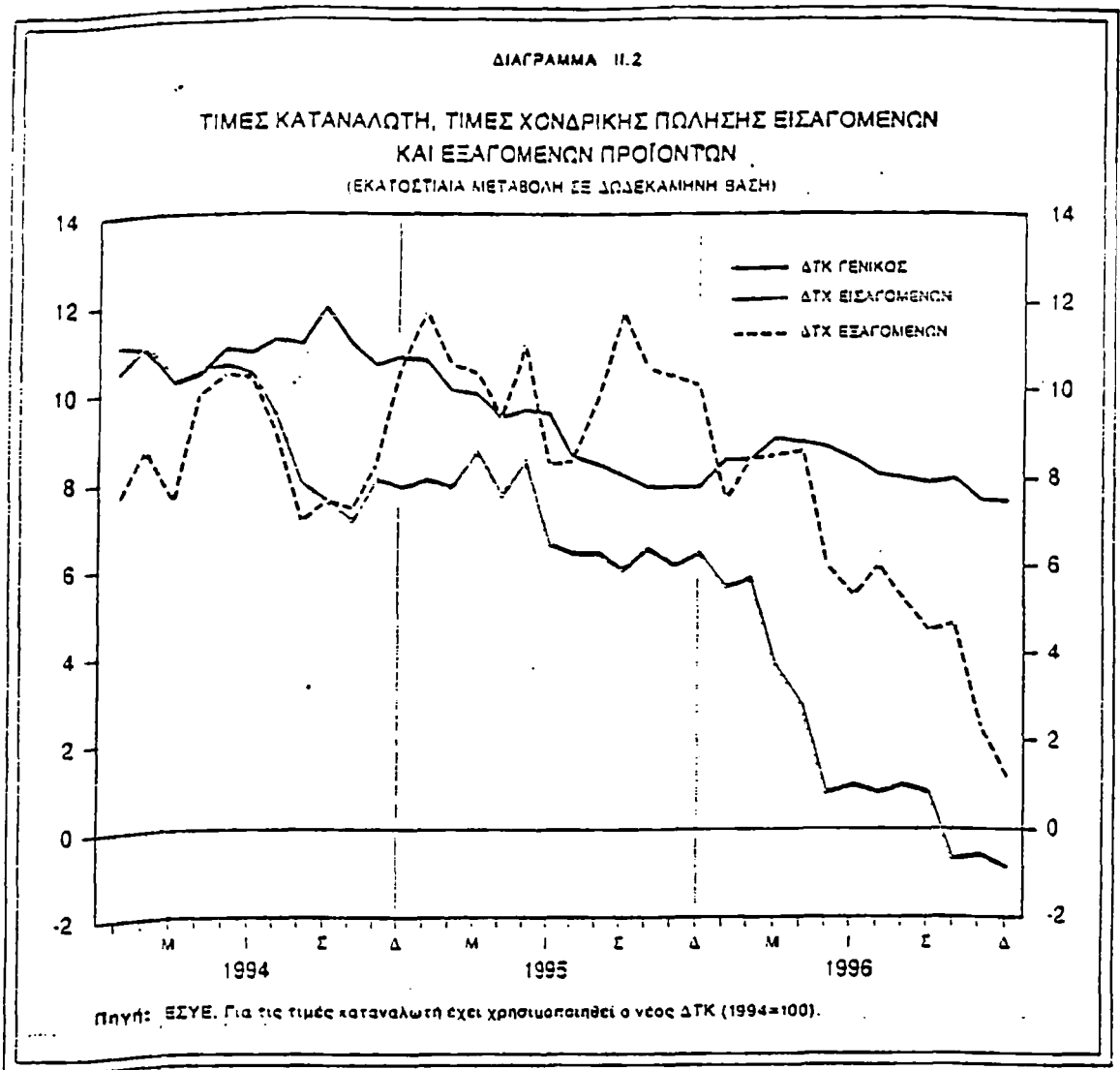
δραχμής έναντι του ECU και έναντι δέσμης νομισμάτων των δεκαπέντε κυριότερων ανταγωνιστριών χωρών δεν επηρέασε μόνο τις τιμές των εισαγόμενων προϊόντων (σε δραχμές) αλλά και την τιμολογιακή πολιτική των εγχώριων παραγωγικών μονάδων. Πράγματι, κατά τη διάρκεια του έτους δεν σημειώθηκε απλώς επιβράδυνση της ανόδου των δραχμικών τιμών χονδρικής πώλησης των εισαγόμενων προϊόντων αλλά ελαφρά μείωση, ενώ ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης υποχώρησε κατά 54 εκατοστιαίες μονάδες σε 1,6% το 1996, δηλαδή ήταν περίπου 8% χαμηλότερος του αντίστοιχου μέσου όρου της τελευταίας πενταετίας. (βλ. διάγραμμα II.2). Εξάλλου η συναλλαγματική πολιτική και η πτώση των τιμών των πρώτων υλών και άλλων βασικών προϊόντων στην διεθνή αγορά συνέβαλαν στη μείωση του κόστους των εισαγόμενων πρώτων υλών. Συνέπεια της μείωσης αυτής σε συνδυασμό με την πίεση του ανταγωνισμού στην ελληνική αγορά, ήταν και η αισθητή επιβράδυνση του μέσου ετήσιου ρυθμού με τον οποίο αυξήθηκαν οι τιμές χονδρικής πώλησης των εγχώριων βιομηχανικών προϊόντων για εσωτερική κατανάλωση, εκτός καυσίμων, από 8,7% το 1995 σε 6,1% το 1996. Επίσης, όσον αφορά τα εξαγόμενα προϊόντα εκτός καυσίμων, οι επιχειρήσεις οδηγήθηκαν σε μικρή μείωση των τιμών (σε δραχμές) στη διάρκεια του έτους, ώστε να διατηρήσουν τα μερίδια τους στην εξωτερική αγορά, ενώ ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των τιμών αυτών υποχώρησε στο 4,5% από 10,8% το 1995. Τα στοιχεία αυτά υποδηλώνουν, από πρώτης όψεως, ότι ενδεχομένως μειώθηκαν τα περιθώρια κέρδους, τουλάχιστον των εξαγωγικών επιχειρήσεων. Η έκταση της μείωσης αυτής όμως δεν είναι δυνατό να εκτιμηθεί προς το παρόν, δεδομένου ότι αφενός το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στη μεταποίηση αυξήθηκε με ρυθμό ελαφρά μόνο χαμηλότερο (κατά μία εκατοστιαία μονάδα περίπου) από ότι το 1995 και αφετέρου το κόστος των πρώτων υλών και το χρηματοδοτικό κόστος μειώθηκαν και μάλιστα σημαντικά. Σχετικά με το κόστος χρηματοδότησης, πρέπει να αναφερθεί ότι η μείωση του συνδέεται κυρίως με την αυξημένη προσφυγή των επιχειρήσεων σε δανεισμό σε συνάλλαγμα, ενώ η υποχώρηση των επιτοκίων στα δραχμικά δάνεια ήταν σχετικά περιορισμένη το 1996.

οποίοι αντιστάθμισαν ως ένα βαθμό τις θετικές επιπτώσεις που είχε στις τιμές, η νομισματική πολιτική, και ειδικότερα η πολιτική σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής. Επίσης σημαντικός παράγοντας που περιορίσε την επιβράδυνση του πληθωρισμού είναι το γεγονός ότι το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος αυξήθηκε περίπου με τον ίδιο ρυθμό όπως και το 1995. Πάντως οι πληθωριστικές πιέσεις και προσδοκίες φαίνεται ότι υποχώρησαν τους τελευταίους μήνες του 1996 σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι καταγράφεται στο δείκτη τιμών καταναλωτή και αυτό εν μέρει αντανακλάται, με κάποια χρονική υστέρηση, στην ταχεία αποκλιμάκωση του μετρούμενου πληθωρισμού σε 6% στο τέλος του πρώτου τριμήνου του τρέχοντος έτους.

Ο δωδεκάμηνος ρυθμός μεταβολής των τιμών καταναλωτή αφού επιταχύνθηκε προσωρινά τους πρώτους μήνες του έτους περιορίστηκε σε 7,5% το Δεκέμβριο του 1996, από 8,1% το Δεκέμβριο του 1995, και σε μέσα ετήσια επίπεδα σε 8,5% από 9,3% το 1995. Έτσι δημιουργήθηκε υψηλή η διαφορά μεταξύ του ελληνικού πληθωρισμού και του μέσου πληθωρισμού στις χώρες της Ε.Ε., ο οποίος υποχώρησε στο 2,5% το 1996, σε μέσα επίπεδα, από 3,2% το 1995 (βλ. διάγραμμα II.1.). Η διαφορά όμως περιορίζεται εάν ο πληθωρισμός μετρηθεί με βάση τους «εναρμονισμένους δείκτες τιμών καταναλωτή».

Οι προοπτικές ουσιαστικής αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού κατά το τρέχον έτος σύμφωνα με το κυβερνητικό στόχο, είναι ευνοϊκές αλλά χαρακτηρίζονται και από κάποιες αβεβαιότητες ως προς το βαθμό υποχώρησης των πληθωριστικών πιέσεων.

Πρώτον, η νομισματική και η συναλλαγματική πολιτική θα εξακολουθήσουν να έχουν την ίδια σαφή αντιπληθωριστική κατεύθυνση. Η ευνοϊκή επίπτωση της

πολιτικής σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας στην πορεία του πληθωρισμού αναμένεται να ενισχυθεί, επειδή έχει εμπεδωθεί κλίμα εμπιστοσύνης που θα επηρεάσει θετικά τις πληθωριστικές προσδοκίες, την τιμολογιακή πολιτική των επιχειρήσεων και τη διαμόρφωση της αμοιβής εργασίας.

Δεύτερον, η εκτιμώμενη διαμόρφωση των μισθολογικών αυξήσεων αναμένεται ότι θα οδηγήσει σε επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος περίπου κατά 3 εκατοστιαίες μονάδες στο σύνολο της οικονομίας και κατά 2 μονάδες στον επιχειρηματικό τομέα και τη μεταποίηση. Ανεξάρτητα πάντως από τις εκτιμήσεις αυτές, πρέπει να τονιστεί ότι, με δεδομένους τους μεσοπρόθεσμους στόχους για ταχεία αποκλιμάκωση του πληθωρισμού, μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και σταθεροποίηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας, η βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των Ελληνικών προϊόντων προϋποθέτει σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του κόστους εργασίας κατά τα επόμενα έτη, επειδή το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στις ανταγωνίστριες χώρες αυξάνεται με χαμηλό ρυθμό (1,5% στο μεταποιητικό τομέα το 1996 και το 1997). Η επίτευξη του στόχου αυτού χωρίς μείωση των πραγματικών αποδοχών είναι εφικτή, εφόσον όλοι οι φορείς της οικονομίας δείξουν αυτοσυγκράτηση στις διεκδικήσεις τους, αναπροσαρμόσουν ανάλογα τις πληθωριστικές τους προσδοκίες και, κατά τη διαπραγμάτευση των μισθολογικών αυξήσεων, λάβουν υπόψη την αύξηση του κόστους εργασίας στις ανταγωνίστριες χώρες, τη δυνατότητα αύξησης της παραγωγικότητας και την ανάγκη διασφάλισης ικανοποιητικού επιπέδου αυτοχρηματοδότησης των επενδύσεων και δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. Παράλληλα όμως πρέπει να αξιοποιηθούν όσες δυνατότητες υπάρχουν, ώστε να επιβραδυνθεί η αύξηση του μεθοδολογικού κόστους εργασίας.

Τρίτον η συνέχιση της δημοσιονομικής προσαρμογής με ταχύτερο ρυθμό, σύμφωνα με τον προϋπολογισμό του 1997, θα συμβάλλει στην περαιτέρω εξασθένιση των πληθωριστικών πιέσεων και προσδοκιών. Επιπλέον, η κυβέρνηση έχει ανακοινώσει ότι οι αναπροσαρμογές της έμμεσης φορολογίας και των τιμολογίων των ΔΕΚΟ θα περιοριστούν στο ελάχιστο δυνατό.

Τέταρτον, η παρατηρούμενη αισθητή μείωση των τιμών του πετρελαίου σε δολάρια στην παγκόσμια αγορά, θα συντελέσει στην άμβλυση των πληθωριστικών πιέσεων. Η τελική όμως επίπτωση στις εγχώριες τιμές της

προβλεπόμενης κάμψης της διεθνούς τιμής πετρελαίου θα εξαρτηθεί και από την περαιτέρω εξέλιξη της συναλλαγματικής ισοτιμίας του δολαρίου έναντι των ευρωπαϊκών νομισμάτων στη διάρκεια του 1997. Στο πρώτο τρίμηνο του έτους το δολάριο ανατιμήθηκε σημαντικά.

Τέλος, τεχνικοί λόγοι συνεπάγονταν μείωση σε σχέση με το παρελθόν της μετρούμενης αύξησης των τιμών. Η μέτρηση του πληθωρισμού με βάση το νέο, πιο αξιόπιστο και αντιπροσωπευτικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (με έτος βάσης το 1994) οδηγεί σε ετήσιους ρυθμούς αύξησης μικρότερους κατά 0,2 της εκατοστιαίας μονάδας περίπου από ότι θα προέκυπτε με βάση τον παλαιό δείκτη, ενώ ακόμη μικρότερα (κατά 0,2 της εκατοστιαίας μονάδας επιπλέον) είναι οι ρυθμοί αύξησης που προκύπτουν με βάση τον «εναρμονισμένο ΔTK», ο οποίος εκτιμάται σύμφωνα με τις οδηγίες των στατικών υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η αισθητή μείωση του ετήσιου ρυθμού του πληθωρισμού στο 6% στο τέλος του πρώτου τριμήνου του 1997 επιβεβαιώνει τις εκτιμήσεις αυτές και συμβάλλει στην περαιτέρω υποχώρηση των πληθωριστικών προσδοκιών.

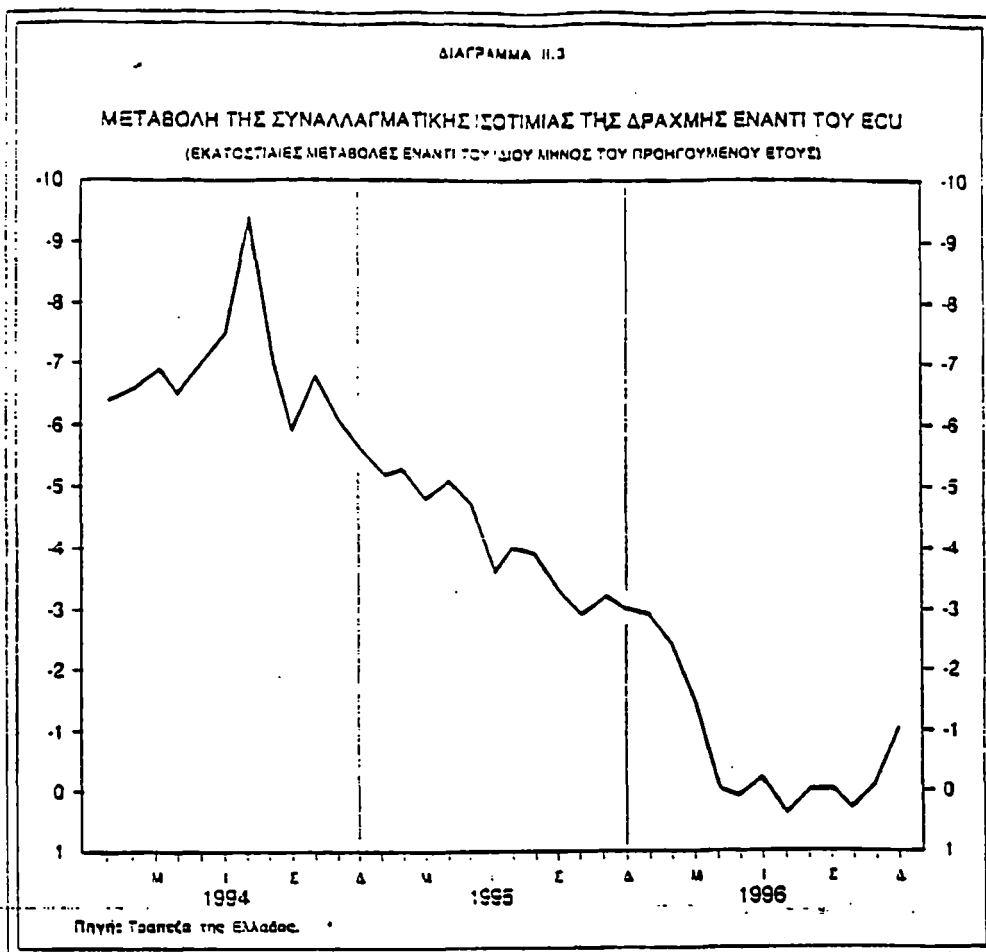
Από την άλλη πλευρά, οι δυνατότητες περαιτέρω ενίσχυσης του αντιπληθωριστικού χαρακτήρα της νομισματικής πολιτικής, ως κύριου εργαλείου για την περαιτέρω συμπίεση του πληθωρισμού, είναι περιορισμένες εάν δεν βελτιωθεί το απρόσφορο μείγμα της μακροοικονομικής πολιτικής. Επίσης η προβλεπόμενη συνέχιση της επιτάχυνσης του ρυθμού αύξησης του εθνικού προϊόντος και της δαπάνης της οικονομίας εκτιμάται ότι είναι δυνατό να συνεπάγεται τον κίνδυνο υπερθέρμανσης σε ορισμένους τομείς της οικονομίας. Τέλος, όπως προκύπτει από την ανάλυση των εξελίξεων του 1996, οι πληθωριστικές πιέσεις συνδέονται και με τις διαρθρωτικές αδυναμίες του δημόσιου τομέα αλλά και ορισμένων αγορών. Εάν επομένως οι αδυναμίες αυτές δεν αντιμετωπισθούν με κατάλληλη πολιτική διαρθρωτικών προσαρμογών, το πρόβλημα θα παραμείνει και μπορεί να εκδηλωθεί με διάφορους τρόπους ακαμψία τιμών ορισμένων προϊόντων και υπηρεσιών, υστέρηση των δημόσιων έσοδα, άνοδος των δημοσίων δαπανών μεγαλύτερη από τη προϋπολογισθείσα (εάν π.χ. σημειωθούν υπερβάσεις των μισθολογικών δαπανών) και επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του κόστους εργασίας μικρότερη από την αναμενόμενη – είτε λόγω αποκλίσεων στο σκέλος των αποδοχών είτε λόγω ανεπαρκούς ανόδου της

αντανακλούσαν τις διαμορφούμενες συνθήκες της αγοράς χρήματος και συναλλάγματος, καθώς και την εξέλιξη του πληθωρισμού (βλ. διάγραμμα II.4). Στο πρώτο εξάμηνο του έτους, κατά το οποίο ο πληθωρισμός κινήθηκε ανοδικά και σημειώθηκαν αυξημένες εισροές κεφαλαίων, η Τράπεζα επέτρεψε την ανατίμηση της δραχμής έναντι του ECU, ώστε να περιοριστούν οι εισροές κεφαλαίων και να συγκρατηθούν οι πληθωριστικές πιέσεις. Η ανατίμηση της δραχμής έφθασε στις αρχές Ιουλίου το 2,1% έναντι του επιπέδου της ισοτιμίας τέλους Δεκεμβρίου 1995 και συνέβαλε σημαντικά στην αποκλιμάκωση του πληθωρισμού στο δεύτερο εξάμηνο του 1996. Ιδιαίτερα το τελευταίο δίμηνο του έτους, όταν ο πληθωρισμός άρχισε να υποχωρεί ταχύτερα και για εποχικούς κυρίως λόγους σημειώθηκαν εκροές κεφαλαίων, η ισοτιμία της δραχμής αφέθηκε να διολισθήσει έναντι του ECU, με αποτέλεσμα στο τέλος του έτους να έχει υποχωρήσει κατά 1% σε σύγκριση με το τέλος του 1995.

Οι διακυμάνσεις της ισοτιμίας της δραχμής έναντι επιμέρους νομισμάτων ήταν μεγαλύτερες, αντικατοπτρίζοντας την εξέλιξη των ισοτιμιών των νομισμάτων αυτών έναντι του ECU, όπως διαμορφώθηκαν στις διεθνείς αγορές συναλλάγματος. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι σε μέσα ετήσια επίπεδα η δραχμή υποχώρησε το 1996 κατά 1,3% έναντι του γαλλικού φράγκου 8,8% έναντι της ιταλικής λίρας και 3,8% έναντι του γερμανικού μάρκου 0,6% έναντι του ελβετικού φράγκου και 11,8% έναντι του Ιαπωνικού γιεν.

Η σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής, η οποία αντανακλά τις συναλλαγές με τους κυριότερους εμπορικούς εταίρους της χώρας, μειώθηκε κατά 1,1% σε επίπεδα, ακριβώς όπως προβλεπόταν στο πρόγραμμα σύγκλισης.

Συνεπώς με τους ενδιάμεσους στόχους της νομισματικής πολιτικής ήταν και οι εξελίξεις στις αγορές χρήματος και τραπεζικών πιστώσεων. Οι ετήσιοι ρυθμοί ανόδου των βασικών νομισματικών και πιστωτικών μεγεθών διαμορφώθηκαν είτε εντός είτε πολύ πλησίον των προβλεπόμενων ορίων.

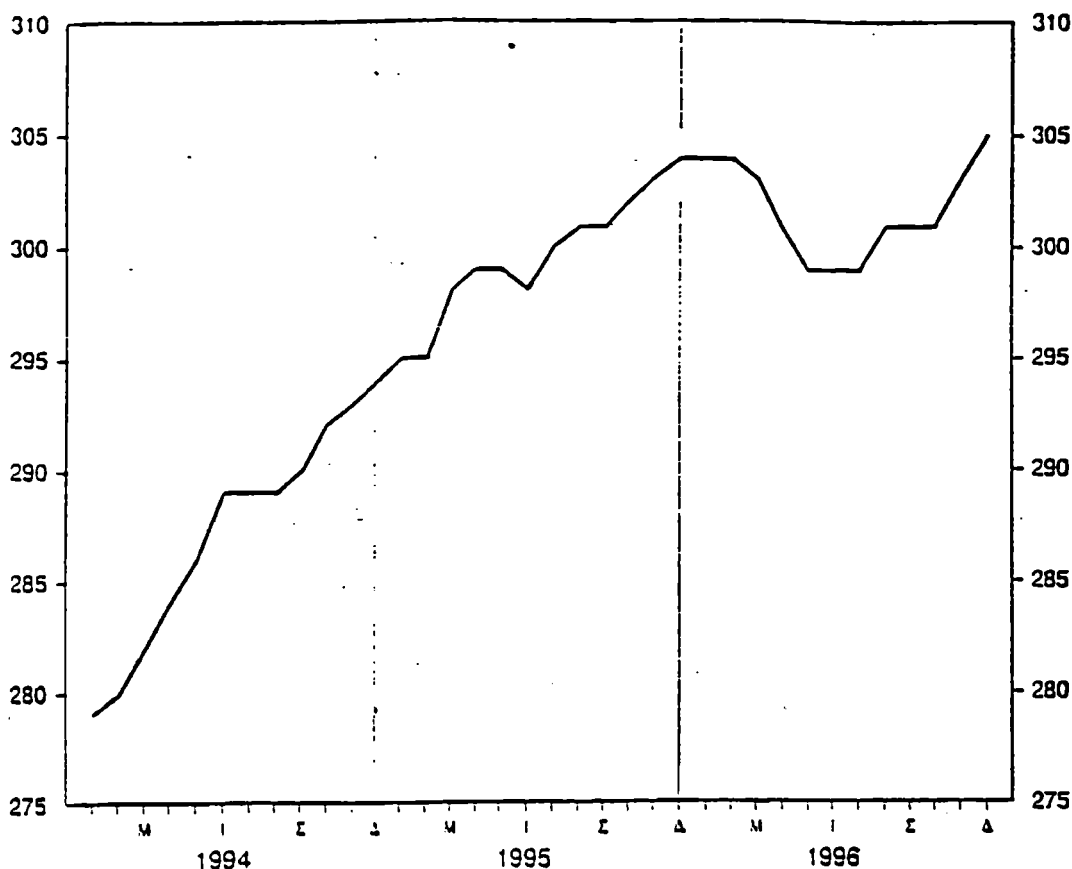

Κατά τη διάρκεια όμως του έτους σημειώθηκαν σημαντικές διαφοροποιήσεις των ρυθμών μεταβολής, οι οποίες επηρέασαν την πολιτική επιτοκίων και τις παρεμβάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος στη διατραπεζική αγορά. Επιπλέον οδήγησαν στη λήψη συμπληρωματικών μέτρων τον Ιούνιο, ώστε να συγκρατηθούν οι ρυθμοί αύξησης της προσφοράς χρήματος και των πιστώσεων σε επίπεδα συμβατά με του στόχους της νομισματικής πολιτικής.

Συγκεκριμένα ο ρυθμός αύξησης της προσφοράς χρήματος M3 παρουσίασε σημαντική διαφοροποίηση κατά την διάρκεια του έτους. Στους πέντε πρώτους μήνες του 1996, το M3 αυξανόταν με σχετικά υψηλούς ρυθμούς (περίπου 11%), κυρίως εξαιτίας αυξημένων εισροών κεφαλαίων από το εξωτερικό, καθώς και της υψηλής πιστωτικής επέκτασης προς τον ιδιωτικό τομέα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ II.4

ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΔΡΑΧΜΗΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ECU

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας.

Η δημιουργία δραχμικής ρευστότητας, λόγω των εισροών κεφαλαίων από το εξωτερικό, αντισταθμίστηκε με παρεμβάσεις της Τράπεζας της Ελλάδας για την απορρόφηση της πλεονάζουσας ρευστότητας στην διατραπεζική αγορά, που κατά μέσο όρο ανήλθε στα 550 δις δρχ. ημερησίως. Η αύξηση του ποσοστού των δεσμεύσεων κατά μία εκατοστιαία μονάδα (στο 12%) τον Ιούνιο, αλλά και η διεύρυνση της βάσης υπολογισμού τους με την υπαγωγή και των υποχρεώσεων των τραπεζών προς μη κάτοικους με διάρκεια μεγαλύτερη των δύο ετών, διευκόλυναν την αντιμετώπιση του προβλήματος της αυξημένης ρευστότητας, όπως και τον καλύτερο έλεγχο της νομισματικής βάσης. Ακόμη υποχρεωτικές δεσμεύσεις επιβλήθηκαν στις κτηματικές και στεγαστικές τράπεζες, αλλά με μειωμένο συντελεστή (4% από τον Αύγουστο του 1996). Τα μέτρα αυτά συντέλεσα στη σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του Μ3, που κατά το

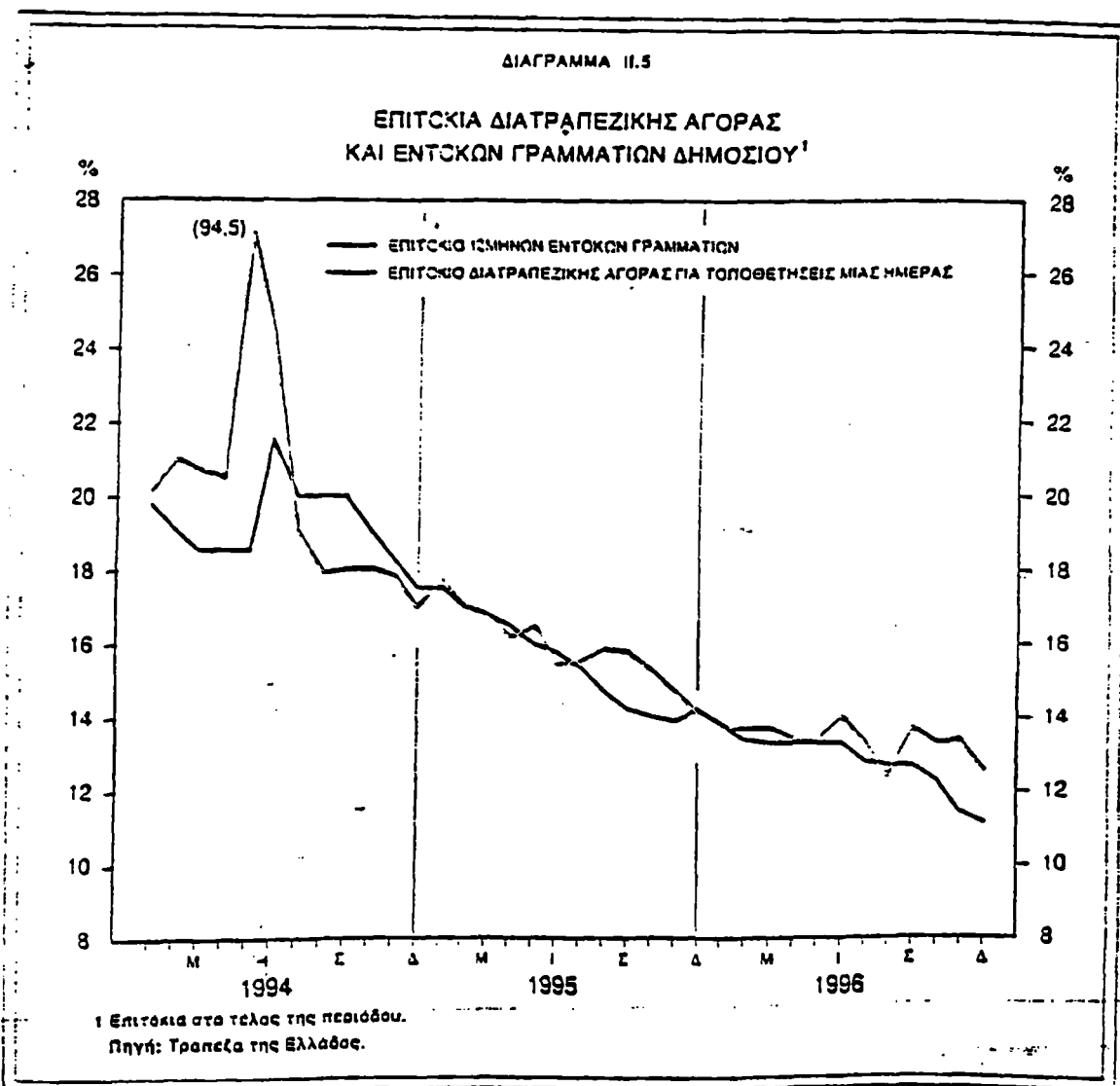
μεγαλύτερο διάστημα του δεύτερου εξαμήνου κινήθηκε μέσα στα όρια του νομισματικού στόχου και τελικά διαμορφώθηκε σε 9,3% στο τέλος του έτους.

Ο ρυθμός αύξησης του ευρύτερου δείκτη ρευστότητας ΜΑ παρέμεινε έως και το Σεπτέμβριο σε επίπεδα χαμηλότερα του κατωτέρου ορίου του περιθωρίου πρόβλεψης, κινούμενος στο διάστημα 6-8%. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά το μικρότερο σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 1995 αριθμό εκδόσεων βραχυπρόθεσμων τίτλων του Δημοσίου, αλλά και την συνεχιζόμενη προτίμηση των επενδυτών για τίτλους με διάρκεια μεγαλύτερη του έτους. Κατά το τελευταίο τρίμηνο του 1996, ο ρυθμός ανόδου του Μ4 επιταχύνθηκε, λόγω αυξημένης διαθέσεως εντόκων γραμματίων σε ιδιώτες, αλλά δεν υπερέβη τα όρια της πρόβλεψης και τελικά ανήλθε σε 12% στο τέλος του 1996.

Η συνολική πιστωτική επέκταση κατά το 1996 παρέμεινε επίσης, μέσα στα προβλεπόμενα όρια. Ο ετήσιος ρυθμός της περιορίστηκε σε 6% στα τέλη του 1996. Η πιστωτική επέκταση προς το δημόσιο τομέα παρουσίασε μεγάλες διακυμάνσεις, οι οποίες αντανακλούν ανάλογες μεταβολές των δανειακών αναγκών του δημοσίου σε συνδυασμό με το βαθμό κάλυψής τους από το μη τραπεζικό τομέα. Αντίθετα, η πιστωτική επέκταση, προς τον ιδιωτικό τομέα εξελίχθηκε σχετικά ομαλότερα, αλλά παρέμεινε υψηλή, περίπου 23% κατά μέσο όρο στους πρώτους πέντε μήνες του έτους, υποχρεώνοντας τη Τράπεζα να λάβει τα προαναφερθέντα συμπληρωματικά μέτρα του Ιουνίου 1996 για τον περιορισμό της ρευστότητας καθώς και μέτρα για την συγκράτηση της καταναλωτικής πίστης. Με τα μέτρα αυτά και με συνεχείς παρεμβάσεις στην διατραπεζική αγορά, η Τράπεζα κατόρθωσε να μειώσει τον ετήσιο ρυθμό αύξησης των δανείων σε δραχμές επιβραδύνθηκε σημαντικά (1996: 9,5%, 1995: 16,1%), ενώ τα δάνεια σε συνάλλαγμα αυξήθηκαν με πολύ υψηλό ρυθμό (1996: 58,5%, 1995: 60,5%), εξαιτίας του συγκριτικά χαμηλότερου κόστους τους, σε συνδυασμό με την σταθεροποίηση των προσδοκιών για την πορεία της συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής.

Η πολιτική επιτοκίων ήταν το κυριότερο μέσο για την επίτευξη του στόχου για την συναλλαγματική ισοτιμία και τον έλεγχο της ρευστότητας. Παρά την επιτάχυνση του πληθωρισμού κατά το πρώτο εξάμηνο του 1996, οι συνθήκες στην αγορά συναλλάγματος σε συνδυασμό με την πτώση των επιτοκίων στις διεθνείς αγορές δημιούργησαν περιθώρια μείωσης των επιτοκίων παρέμβασης

της Τράπεζας της Ελλάδας στη διατραπεζική αγορά, χωρίς να αλλοιώνεται ο αντιπληθωριστικός χαρακτήρας της νομισματικής πολιτικής. Η μείωση των επιτοκίων παρέμβασης της Τράπεζας ήταν πάντως περιορισμένη (βλ. διάγραμμα II.5.). Πράγματι, το επιτόκιο παρέμβασης για τοποθετήσεις μίας ημέρας μειώθηκε σταδιακά από 14% στο τέλος του 1995 σε 12,4% στο τέλος του Αυγούστου και στην συνέχεια διατηρήθηκε αμετάβλητο μέχρι τα μέσα Φεβρουαρίου 1997, οπότε μειώθηκε κατά μισή εκατοστιαία μονάδα. Η πολιτική αυτή συνέβαλε στην άμβλυνση των πληθωριστικών πιέσεων και την επάνοδα του πληθωρισμού σε καθοδική πορεία στο τέλος του 1996.

Ειδικότερα η συγκρατημένη των επιτοκίων στην διάρκεια του έτους αποσκοπούσε στον περιορισμό της πιστωτικής επέκτασης, σε δραχμές καθώς και της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης, ώστε να αμβλυνθούν οι πιέσεις στο ισοζύγιο πληρωμών και να συγκρατηθούν οι ρυθμοί ανόδου των νομισματικών και πιστωτικών μεγεθών στα όρια των στόχων που είχαν τεθεί. Τέλος, επισημαίνεται ότι σκοπός της διατήρησης σταθερών επιτοκίων στη διατραπεζική αγορά κατά τους τελευταίους μήνες του 1996 ήταν η μερική αντιστάθμιση της μειωτικής επίδρασης ειδικών και εξωγενών παραγόντων στα επιτόκια καταθέσεων και τίτλων του Δημοσίου την περίοδο εκείνη.

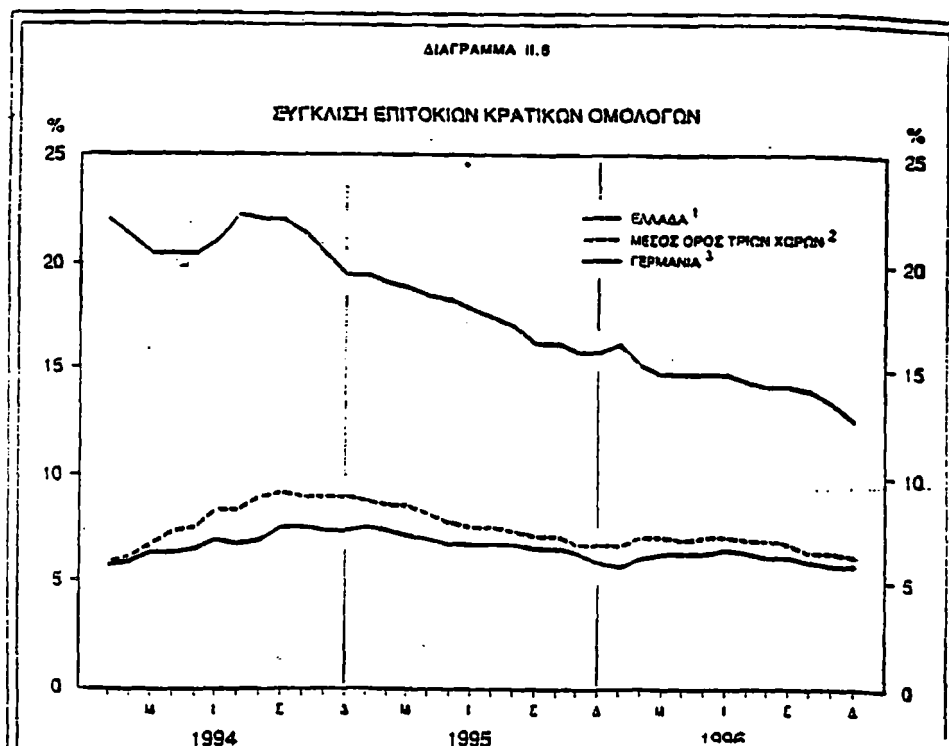
Τα επιτόκια των τραπεζικών καταθέσεων και χορηγήσεων υποχώρησαν σταδιακά σε όλη την διάρκεια του 1996 (ιδιαίτερα στο τελευταίο τρίμηνο). Τα επιτόκια των καταθέσεων όμως μειώθηκαν ταχύτερα από τα επιτόκια χορηγήσεων, με αποτέλεσμα να αυξηθεί η μεταξύ τους διαφορά από 1 έως 1,5 εκατοστιαίες μονάδες. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται εν μέρει με την ακόμη ταχύτερη μείωση των επιτοκίων των τίτλων του Δημοσίου, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν σημαντικό μέρος του χαρτοφυλακίου των τραπεζών και αποτελούν υποκατάστατα των τραπεζικών καταθέσεων για τους αποταμιευτές. Η μείωση των επιτοκίων χορηγήσεων ακολούθησε σε γενικές γραμμές την πτώση του πληθωρισμού, με αποτέλεσμα τα πραγματικά επιτόκια των δραχμικών δανείων να παραμείνουν σχεδόν αμετάβλητα μέσα στο 1996. Παρ' όλα αυτά το μέσο πραγματικό κόστος δανεισμού των επιχειρήσεων υποχώρησε σημαντικά, εξαιτίας της συνεχιζόμενης προσφυγής τους σε δανεισμό σε συνάλλαγμα με χαμηλό επιτόκιο.

Η κάμψη των επιτοκίων των τίτλων του δημοσίου ήταν σημαντική τόσο σε ονομαστικούς όσο και σε πραγματικούς όρους. Τα ονομαστικά επιτόκια, μειώθηκαν κατά 2,4 έως 3,3, εκατοστιαίες μονάδες, ανάλογα με την διάρκεια των τίτλων. Ιδιαίτερα έντονη ήταν η μείωση το τελευταίο τρίμηνο του 1996, κατά το οποίο έφθασε τι 1,5 έως 1,7 εκατοστιαίες μονάδες. Ειδικότερα το επιτόκιο των δωδεκαμήνων εντόκων γραμματίων, το οποίο αποτελεί επιτόκιο αναφοράς για τις ομολογιακές εκδόσεις κυμαινόμενου επιτοκίου του Δημοσίου, μειώθηκε το 1996 κατά 2,7 εκατοστιαίες μονάδες από τις οποίες 1,5 εκατοστιαίες μονάδες κατά το τελευταίο τρίμηνο του έτους. Ωστόσο, οι εξελίξεις αυτές δεν επέδρασαν αρνητικά στη ζήτηση τίτλων, η οποία διατηρήθηκε υψηλή σε όλη τη διάρκεια του έτους. Το αποτέλεσμα ήταν να χρηματοδοτηθεί από την εγχώρια μη τραπεζική αγορά το

81% των δανειακών αναγκών της κεντρικής διοίκησης το 1996, έναντι 68% το 1995.

Η διατήρηση της ζήτησης τίτλων από τον ιδιωτικό τομέα σε σχετικά υψηλά επίπεδα το τελευταίο τρίμηνο του 1996 συνδέεται με την αναγγελία της φορολόγησης των αποδόσεων τους από τις αρχές του τρέχοντος έτους, αλλά και με το γεγονός ότι κατά την περίοδο αυτή σημειώθηκε σημαντική πτώση των μακροπρόθεσμων επιτοκίων σε πολλές χώρες της Ε.Ε. (βλ. διάγραμμα II.6). Μεταξύ αρχής και τέλους του 1996, οι αποδόσεις των μακροπρόθεσμων κρατικών τίτλων μειώθηκαν κατά 3, έως 3,5 εκατοστιαίες μονάδες στην Ισπανία, Ιταλία και Πορτογαλία. Οι αποδόσεις των αντιστοίχων τίτλων, μειώθηκαν σε πολύ μικρό βαθμό, κατά 0,30 έως 0,60 της εκατοστιαίας μονάδας σε άλλες χώρες όπως η Γερμανία, Ολλανδία και Αυστρία.

Η ζήτηση τίτλων του δημοσίου ήταν ικανοποιητική και κατά τους πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους. Στην εξέλιξη αυτή συνέβαλαν η πτωτική πορεία του πληθωρισμού και η άμβλυνση των πληθωριστικών προσδοκιών καθώς και η προσφορά από το Δημόσιο νέων μορφών τίτλων που διευρύνουν τις επιλογές του αποταμιευτικού κοινού, όπως οι διετείς τίτλοι χωρίς τοκομερίδιο και οι ομολογιακές εκδόσεις σταθερού επιτοκίου διάρκειας τριών, πέντε και επτά ετών. Η έκδοση μακροπρόθεσμων τίτλων σταθερού επιτοκίου αποτελεί ιδιαίτερα θετική εξέλιξη, διότι εκτός των άλλων είναι χρήσιμη προκειμένου να αξιολογηθεί η ικανοποίηση του κριτηρίου της Συνθήκης του Μάαστριχ που αφορά η σύγκλιση των μακροπρόθεσμων επιτοκίων.

Η αγορά μακροπρόθεσμων τίτλων σταθερού επιτοκίου θα πρέπει να αποκτήσει βάθος και εύρος. Ειδικότερα είναι σκόπιμο και αναγκαίο να εκδοθούν τίτλοι μεγαλύτερης διάρκειας, διότι η αξιολόγηση του σχετικού κριτηρίου σύγκλισης γίνεται βάσει τίτλων με εναπομένουσα διάρκεια τουλάχιστον δέκα ετών.

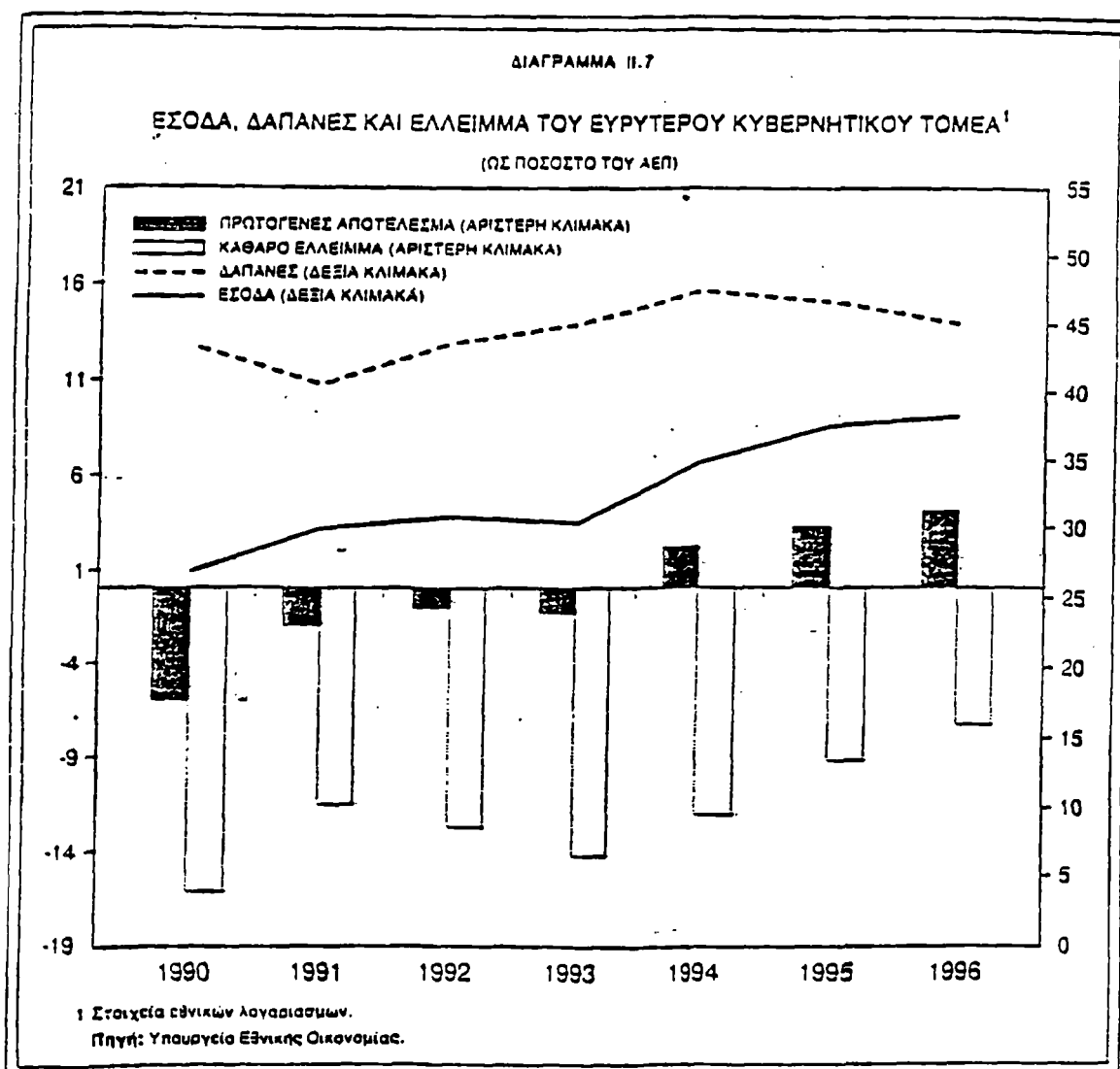
2.3. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Οι προσπάθειες για τον περιορισμό των δημοσιονομικών ανισορροπιών συνεχίστηκαν το 1996 και η πρόοδος που σημειώθηκε σε σχέση με τους στόχους που έχουν τεθεί στο πρόγραμμα σύγκλισης ήταν σημαντική. Το έλλειμμα του ευρύτερου κυβερνητικού τομέα, σε εθνικολογιστική βάση, σύμφωνα με τον ορισμό που χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση της ικανοποίησης, των κριτηρίων της Συνθήκης του Μάαστριχ, εκτιμάται ότι μειώθηκε στο 7,4% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος από 9,2% το 1995. Η μείωση αυτή, μεταξύ άλλων αντανακλά και την αύξηση του πρωτογενούς πλεονάσματος του ευρύτερου κυβερνητικού τομέα σε 4,1% του Α.Ε.Π. το 1996, από 3,2% το 1995 (βλ. διάγραμμα II.7). Η βελτίωση των αποτελεσμάτων του ευρύτερου κυβερνητικού τομέα ήταν συνέπεια τόσο της θετικής πορείας των εσόδων, τα οποία ως ποσοστό του Α.Ε.Π. αυξήθηκαν σε 38,2% το 1996 από 37,6% το 1995, όσο και της συγκράτησης των δημοσίων δαπανών, οι οποίες περιορίστηκαν στο 45,6% του Α.Ε.Π. από 46,7% το 1995.

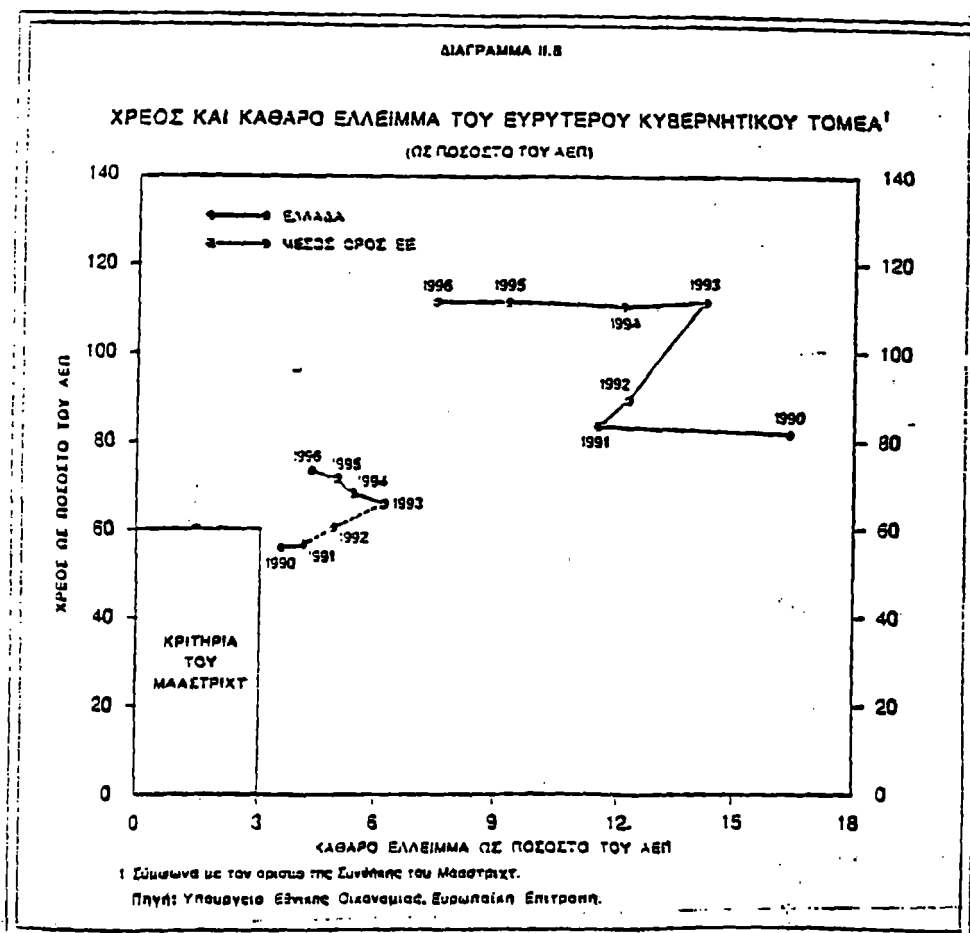
Η δεύτερη θετική εξέλιξη στα δημόσια οικονομικά το 1996 ήταν η σταθεροποίηση του δημόσιου χρέους. Σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία, ο λόγος του ενοποιημένου χρέους του ευρύτερου κυβερνητικού τομέα προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν διαμορφώθηκε το 1996 στο 111,8% όσο ακριβώς και το 1995. Το γεγονός αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό και υποδηλώνει ότι η έντονη δυναμική άνοδος του χρέους έχει πλέον εξασθενήσει, ως αποτέλεσμα της ευνοϊκότερης διαμόρφωσης που σημειώθηκε την τελευταία διετία στους κυριότερους προσδιοριστικούς παράγοντες του ύψους του χρέους ως ποσοστού του Α.Ε.Π. Η συντελεσθείσα μείωση των ονομαστικών και πραγματικών επιτοκίων δανεισμού του Δημοσίου, η δημιουργία πρωτογενών πλεονασμάτων στο κρατικό προϋπολογισμό για πέμπτο κατά σειρά έτος, η επιτάχυνση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης και η ασκούμενη επί μία τριετία πολιτική περιορισμένης

διολίσθησης της συναλλαγματικής ισοτιμίας έχουν συμβάλει αποφασιστικά στην σταθεροποίηση του χρέους. Ειδικότερα, η αποκλιμάκωση των επιτοκίων δανεισμού του Δημοσίου έχει συντελέσει μεγάλο βαθμό τα τελευταία δύο χρόνια στη μείωση των δαπανών και του συνολικού ελλείμματος, καθώς και στην σταθεροποίηση του δημοσίου χρέους ως ποσοστού του Α.Ε.Π. το 1996. Το σχετικά υψηλό δημόσιο χρέος, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι σημαντικό μέρος του αφορά τίτλος με κυμαινόμενο επιτόκιο, σε περιόδους ταχείας αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού και παράλληλης μείωσης των επιτοκίων ονομαστικών και πραγματικών μπορεί να οδηγήσει σε δραστική πτώση της δαπάνης για καταβολή τόκων, εκφρασμένης ως ποσοστό του Α.Ε.Π.

Η πρόοδος που συντελέστηκε την τριετία 1994-1996 προς την κατεύθυνση της δημοσιονομικής εξυγίανσης είναι πράγματι σημαντική και δημιουργεί προϋποθέσεις σε συνδυασμό με το ευνοϊκότερο μακροοικονομικό περιβάλλον για την βελτίωση δημόσιων οικονομικών σε μόνιμη βάση.

Ωστόσο η διαδικασία δημοσιονομικής προσαρμογής απαιτεί μακρόχρονη και έντονη προσπάθεια επειδή, παρά την πρόοδο που σημειώθηκε, οι δημοσιονομικές ανισορροπίες εξακολουθούν να είναι μεγάλες και συνδέονται με βασικές διαρθρωτικές αδυναμίες του δημοσίου τομέα. Το δημόσιο έλλειμμα παρά την δραστική μείωση του, υπερβαίνει κατά πολύ το μέσο επίπεδο στις χώρες της Ε.Ε. (4,3% του Α.Ε.Π. το 1996) και την τιμή αναφοράς (3%) που καθορίζει η συνθήκη. Ο σοβαρότερος όμως περιοριστικός παράγοντας της δημοσιονομικής διαχείρισης εξακολουθεί να είναι το δημόσιο χρέος σε σχέση με το Α.Ε.Π. το οποίο παραμένει κατά πολύ υψηλότερο του αντίστοιχου μέσου επιπέδου του δημοσίου χρέους στην Ε.Ε. (73,5% του Α.Ε.Π. το 1996) και σχεδόν διπλάσιο της τιμής αναφοράς του αντιστοίχου κριτηρίου σύγκλισης (βλ. διάγραμμα II.8). Επιπλέον η προοπτική μείωσης του χρέους του ευρύτερου κυβερνητικού τομέα δεν εξαρτάται μόνο από το ύψος και την εξέλιξη του πρωτογενούς πλεονάσματος της κεντρικής διοίκησης και την εξέλιξη των επιτοκίων αλλά και από την οικονομική διαχείριση και τις υποχρεώσεις των δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών καθώς και τη δυνατότητα τους να εξυπηρετήσουν τις υποχρεώσεις τους, χωρίς τη χρηματοοικονομική συνδρομή του Δημοσίου.

Στα προηγούμενα χρόνια ελήφθησαν πολλά μέτρα στο σκέλος των εσόδων και με πολύ ικανοποιητικά αποτελέσματα, όπως διαπιστώνεται από τους υψηλούς ρυθμούς αύξησης των εσόδων που επιτεύχθηκαν. Οι θετικές επιπτώσεις όμως αυτών των ρυθμίσεων περιορίζονταν χρονικά στις περισσότερες περιπτώσεις στο ίδιο ή στο επόμενο έτος. Τα μέτρα αυτά περιλάμβαναν την είσπραξη των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο, την «περαιώση» των εκκρεμών υποθέσεων φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων (και αργότερα της φορολογίας κεφαλαίου), καθώς και την εισαγωγή στον τακτικό προϋπολογισμό ορισμένων μη φορολογικών εσόδων. Ήδη εντός του 1996 ολοκληρώθηκε η είσπραξη ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο και η «περαιώση» των εκκρεμών υποθέσεων φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων, επομένως και η θετική συμβολή τους στην αύξηση των εσόδων. Σημειώνεται ωστόσο, ότι σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία, τα συνολικά έσοδα του 1996 εμφάνισαν υστέρηση 270 δις δρχ. έναντι των προϋπολογισθέντων.

Τα διαρθρωτικού χαρακτήρα μέτρα ήταν περιορισμένα στ σκέλος των δαπανών, ενώ όπως διαφαίνεται και από την δημιουργία πρόσθετων δαπανών κατά την εκτέλεση του προϋπολογισμού του 1996 είναι δυσχερής ο έλεγχος των υπερβάσεων. Ιδιαίτερα σημείωσαν αύξηση κατά 19,3% το 1996, σε περίοδο αυστηρής εισοδηματικής πολιτικής.

Είναι σαφές ότι για να αντιμετωπισθεί το δημοσιονομικό πρόβλημα της χώρας σε μονιμότερη βάση είναι αναγκαίο να ληφθούν πρόσθετα διαρθρωτικά μέτρα που θα αντιμετωπίσουν τα γενεσιουργά αίτια των δημοσιονομικών ανισορροπιών. Η συντελεσθείσα βελτίωση των δημοσιονομικών μεγεθών δεν διασφαλίζει μόνη της τη μείωση των ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους σε σχέση με το Α.Ε.Π., σε μόνιμη βάση.

Μετά την κατάθεση του Προϋπολογισμού του 1997 ψηφίστηκαν στις αρχές του τρέχοντος έτους δύο νόμοι με τους οποίους εισάγονται διαρθρωτικές ρυθμίσεις για την αύξηση των εσόδων και τη συγκράτηση των δημοσίων δαπανών. συγκεκριμένα, με το Ν. 2459/97 καταργήθηκε πλήθος φορολογικών απαλλαγών και επιβλήθηκαν φόροι στην ακίνητη περιουσία και στο εισόδημα από τόκους τίτλων του δημοσίου. Με τον δεύτερο νόμο (Ν. 2469/97) δημιουργείται πλαίσιο εξορθολογισμού και ελέγχου των δημοσίων δαπανών και ιδιαίτερα των δαπανών των πολυπληθών δημοσίων φορέων, οι οποίοι χρηματοδοτούνται μεν

από τον κρατικό προϋπολογισμό, δεν είναι όμως υποχρεωμένοι να ακολουθούν το Δημόσιο Λογιστικό. Σύμφωνα με την ειδική έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του κράτους, οι φορολογικές μεταβολές που εισάγονται με το Ν. 2459/97 εκτιμάται ότι θα αποδώσουν από το 1997 σε ετήσια βάση, πρόσθετα έσοδα περίπου 250 δις δρχ. Τα μέτρα που περιλαμβάνονταν στο νόμο για τον εξορθολογισμό και την βελτίωση του ελέγχου των κρατικών δαπανών (Ν. 2469/97) λόγω της φύσεως τους αναμένεται να αποδώσουν μεσοπρόθεσμα. Το δε ύψος της εξοικονόμησης δαπανών θα εξαρτηθεί από την έκταση και την ταχύτητα υλοποίησης των σχετικών μεταρρυθμίσεων. Πάντως συνολικά οι νέες ρυθμίσεις θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε σημαντική μείωση του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού στα επόμενα χρόνια.

Μετά τις τελευταίες ρυθμίσεις περιορίζοντας σημαντικά τα περιθώρια επιβολής νέων φόρων (η αύξηση των υφιστάμενων) λαμβανομένων υπόψη και των επιπτώσεων της φορολογίας στην ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής οικονομίας. Εδώ πρέπει να ενημερώσουμε ότι το φορολογικό μας σύστημα και οι φορολογικοί συντελεστές δεν διαφέρουν από τα αντίστοιχα συστήματα στις χώρες της Ε.Ε. Εντούτοις, τα έσοδα του κυβερνητικού τομέα ως ποσοστό του Α.Ε.Π., υπολείπονται του μέσου όρου της Ε.Ε. κατά 8 εκατοστιαίες μονάδες, λόγω της εκτεταμένης φοροδιαφυγής, η ηγεσία του Υπουργείου Οικονομικών προσπαθεί τα τελευταία χρόνια να υλοποιήσει προγράμματα (Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος) με σκοπό την μείωση της. Οι προσπάθειες προς την κατεύθυνση αυτή πρέπει να συνεχιστούν και να ενταθούν. Επισημαίνεται πάντως ότι το στοιχείο της φοροδιαφυγής αποτελεί μακροχρόνιο κίνητρο και προσδοκάται από τους φορολογούμενους.

Κατά συνέπεια, πρέπει να δοθεί πολύ μεγάλη έμφαση στον έλεγχο των δημόσιων δαπανών. Η μηχανογράφηση, την οποία προσπαθούν να ολοκληρώσουν οι υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών εκτιμάται ότι θα δώσει έγκαιρη πληροφόρηση σχετικά με την πορεία των δαπανών του προϋπολογισμού και την δυνατότητα ελέγχου και συγκράτησης τους. Τα προβλήματα εκτείνονται από τις περιπτώσεις κινητοποιήσεων για την άσκηση πιέσεων σε πολύ ευαίσθητους τομείς μέχρι της περίπτωσης ανατροπής ή σημαντικής αλλοίωσης της εισοδηματικής πολιτικής μέσω δικαστικών αποφάσεων, όπως έχει παρατηρηθεί την τελευταία δεκαετία.

Παράλληλα όμως, πρέπει να εξασφαλιστεί ουσιαστικός έλεγχος των δαπανών όλων των εκτός κρατικού προϋπολογισμού φορέων του δημοσίου τομέα, για να μειωθούν τα ελλείμματα τους και η επιβάρυνση του προϋπολογισμού με επιχορηγήσεις που αντιστοιχούν σε ιδιαίτερα μεγάλο τμήμα των συνολικών δαπανών. Πρέπει επίσης να υπάρξει αξιολόγηση των συνθηκών δανεισμού των οργανισμών αυτών γιατί σε πολλές περιπτώσεις δεν υπάρχει ανταπόκριση στις προσδοκίες επιστροφής των συναπτόμενων δανείων που οδηγούν σε αύξηση του δημόσιου χρέους.

Ο περιορισμός όμως των δημόσιων ελλειμμάτων σε μόνιμη βάση θα απαιτήσει σημαντική διεύρυνση σε μόνιμη βάση και επιτάχυνση της διαδικασίας των αποκρατικοποιήσεων. Μέχρι σήμερα έχουν καταβληθεί μεγάλα ποσά από τον κρατικό προϋπολογισμό, δηλαδή από το κοινωνικό σύνολο για τη διατήρηση σε λειτουργία δημόσιων επιχειρήσεων, τραπεζών, ναυπηγείων, αγροτικών συνεταιρισμών κ.λ.π.

Τέλος, τα μεγάλα ελλείμματα των βασικών ασφαλιστικών ταμείων αποτελούν ένα επιπλέον σημαντικό διαρθρωτικό πρόβλημα, η επίλυση του οποίου θα είναι καθοριστική για την ουσιαστική μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων σε μακροπρόθεσμη βάση. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι τιμές επιχορήγησης του κρατικού προϋπολογισμού προς τα ασφαλιστικά ταμεία (κυρίως ΟΓΑ, ΙΚΑ, ΤΕΒΕ και ΝΑΤ) ανήλθαν το 1996 σε 884 δις δρχ. περίπου, ενώ για το 1997 προϋπολογίζονται σε 921 δις δρχ. Είναι βέβαιο ότι οι δημογραφικές εξελίξεις θα καταστήσουν το πρόβλημα αυτό οξύτερο στο μέλλον.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι απαιτείται μεγαλύτερη πρόοδος στην αντιμετώπιση του δημόσιου τομέα. Τούτο επείγει διότι πρέπει να αξιοποιηθούν και να διασφαλιστούν τα μέχρι σήμερα επιτεύγματα, καθώς και να επιταχυνθεί η διαδικασία της δημοσιονομικής προσαρμογής, η οποία είναι απαραίτητη όχι μόνο για να ικανοποιηθούν τα κριτήρια της Συνθήκης του Μάαστριχ για τη συμμετοχή στην ΟΝΕ αλλά και να δημιουργηθούν οι αναγκαίες προϋποθέσεις προς επίτευξη υψηλότερων μακροοικονομικών επιδόσεων, ιδιαίτερα όσον αφορά την ανάπτυξη και την απασχόληση.

2.4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

2.4.1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΚΑΜΨΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Το 1996 ο ρυθμός αύξησης του Α.Ε.Π. σημείωσε επιτάχυνση και υπερέβη, για πρώτη φορά τα τελευταία χρόνια το μέσο ρυθμό ανάπτυξης των χωρών της Ε.Ε. Από την πλευρά της ζήτησης στην εξέλιξη αυτή συνέβαλαν κυρίως η μεγαλύτερη από ό,τι το προηγούμενο έτος άνοδος της ιδιωτικής κατανάλωσης, η εντυπωσιακή ανάκαμψη των ιδιωτικών επενδύσεων σε κατοικίες και η μεγάλη αύξηση των δημόσιων επενδύσεων. Έτσι, η τελική εγχώρια ζήτηση αυξήθηκε κατά ,9% (1995: %). Επειδή όμως συνεχίστηκε η χειροτέρευση του πραγματικού εξωτερικού ισοζυγίου, τελικά το Α.Ε.Π. αυξήθηκε κατά 2,6% έναντι 2% το 1995.

Η επιτάχυνση του ρυθμού αύξησης της ιδιωτικής κατανάλωσης αντανάκλα κυρίως την άνοδο του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των μισθωτών. Η αύξηση του συνολικού διαθέσιμου εισοδήματος ήταν περίπου ίση με την άνοδο της κατανάλωσης.

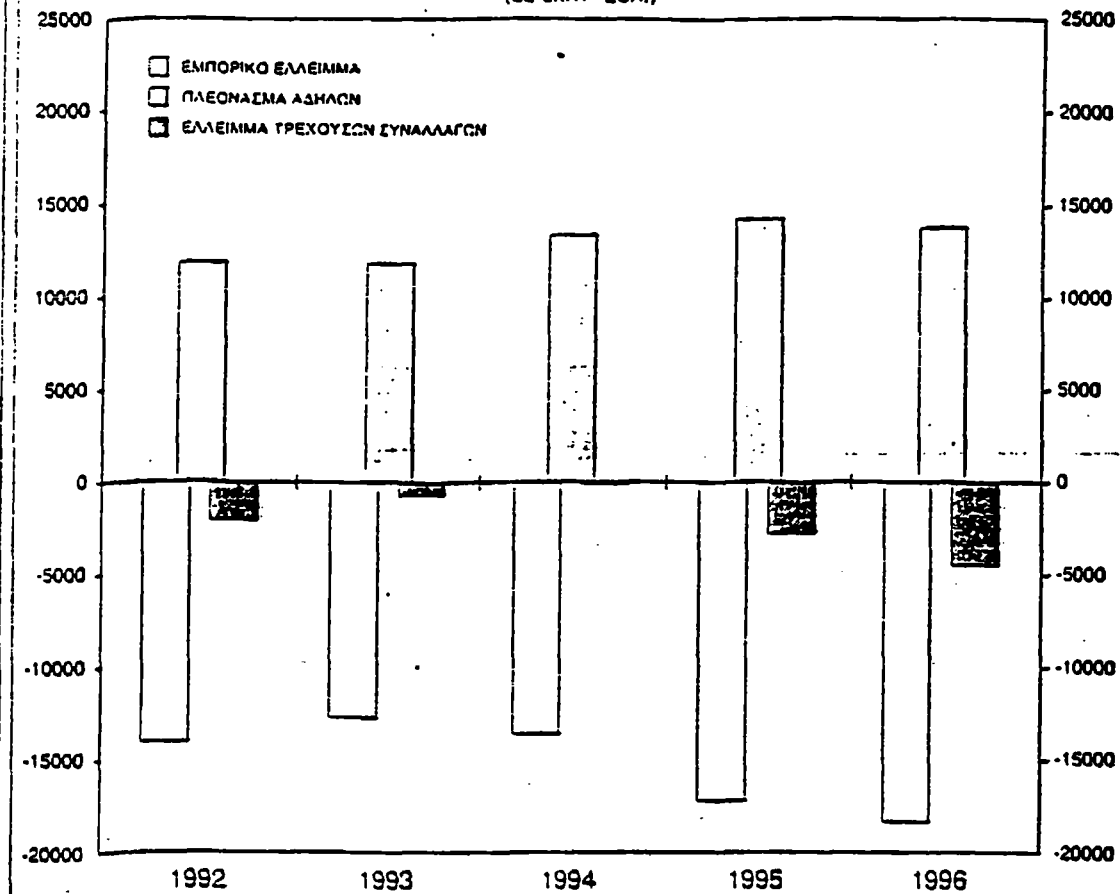
2.5. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Το 1996 το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αυξήθηκε σε 4.59, 2 εκατ. δολ. έναντι 2.850,4 εκατ. δολ. το 1995, φθάνοντας το 3,7% του Α.Ε.Π. ποσοστό το οποίο δεν απέχει πολύ από τον αντίστοιχο μέσο όρο της τελευταίας δεκαπενταετίας (3,3%). Πολύ μεγαλύτερη όμως ήταν η αύξηση, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, της καθαρής εισροής ιδιωτικών κεφαλαίων, η οποία επήλθε σε 7.261,2 εκατ. δολ. έναντι 2.341,7 εκατ. δολ. το 1995 και αντανάκλα κυρίως τη μεγάλη άνοδο των επιχειρηματικών κεφαλαίων.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ VII.1

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

(ΣΕ ΕΚΑΤ. ΔΟΛ.)

Πηγή: Τραπέζα της Ελλάδος.

Έτσι στο ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών σημειώθηκε πλεόνασμα ύψους 2.754,5 εκατ. δολ. πριν από τον δανεισμό του Δημοσίου, έναντι ελλείμματος 850,4 εκατ. δολ. το 1995.

Ο υψηλότερος καθαρός δανεισμός του δημοσίου τομέα (1.441,2 εκατ. δολ. έναντι 820,1 εκατ. δολ. το 1995) ενίσχυσε την αύξηση των συναλλαγματικών διαθεσίμων, τα οποία έφθασαν τα 19,2 δις δολ. από 15,7 δις δολ. στο τέλος του 1995 (βλ. πίνακα V.II. 1 και V.II.3).

Σημειώνεται ότι οι εξελίξεις των μεγεθών του Ισοζυγίου Πληρωμών, εφόσον αυτά αποτιμώνται σε δολάρια, επηρεάζονται και από τις διακυμάνσεις της

συναλλαγματικής ισοτιμίας του δολαρίου έναντι της δραχμής και έναντι των κυριότερων ευρωπαϊκών νομισμάτων. Συγκεκριμένα, το 1996, λόγω της ανόδου της ισοτιμίας του δολαρίου έναντι των κυριότερων νομισμάτων στα οποία διενεργούνται οι εξωτερικές συναλλαγές της χώρας, το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών, εκφραζόμενο σε δραχμές, εμφανίζει ταχύτερη αύξηση

ΠΙΝΑΚΑΣ VIII.1.

Ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών

				Απόλυτες διαφορές		Εκατοστιαίες μεταβολές	
	1994	1995	1996	1995/4	1996/95	1995/4	1996/95
Εισαγωγές αγαθών	18741,7	22928,6	24135,5	4186,9	1206,9	22,3	5,3
Εξαγωγές αγαθών	5218,9	5782,8	5769,9	563,9	-12,9	10,8	0,2
Εμπορικό ισοζύγιο	-13522,8	-17145,8	-18365,6	-3623,0	-1219,8	26,8	7,1
Άδηλοι πόροι	18767,2	20770,4	20441,1	2003,2	-326,3	10,7	-1,6
Άδηλες πληρωμές	5366,0	6475,0	6617,7	1109,0	142,7	20,7	2,2
Ισοζύγιο άδηλων συν/γών	13401,2	14295,4	13826,4	894,2	-469,0	6,7	-3,3
Ισοζύγιο τρεχουσών συν/γών	-121,6	-2850,4	-4539,2	-2728,8	-1688,8		
Κίνηση κεφαλ. (καθαρή)	6903,5	3161,8	8657,4	-3741,6	5495,6		
Τακτοποιητέα στοιχεία	-415,4	-341,7	77,5	73,7	419,2		
Διαφορά αναπροσαρμογής χρυσού και συναλ/κών ισοτιμιών	371,6	334,3	-754,0	-37,3	-1088,3		
Ισοζύγιο εξωτερικών συν/γών	6738,1	304,0	3441,7	-6434,1	3137,7		
Συναλλαγματικά διαθέσιμα	15431,6	15735,6	19177,3	304,0	3441,7		

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

2.5.1. ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ

Η διεύρυνση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών κατά 1.688,8 εκατ. δολ. το 1996 οφείλεται αφενός στην άνοδο του εμπορικού ελλείμματος κατά 1219,8 εκατ. δολ. και αφετέρου στη μείωση του πλεονάσματος των άδηλων συναλλαγών κατά 469,0 εκατ. δολ. Η επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου του Α.Ε.Π.

από 20% το 1995 σε 26% το 1996 σε αντίθεση με την επιβράδυνση του αντίστοιχου ρυθμού της Ε.Ε. (1,6% από 2,4% το 1995) η ανεπαρκής ανταγωνιστικότητα των ελληνικών μεταποιημένων και αγροτικών προϊόντων καθώς και οικονομικά προβλήματα σε μερικές από τις γειτονικές αγορές της Ελλάδας είναι οι βασικοί παράγοντες που προκάλεσαν την αύξηση του εμπορικού ελλείμματος. όπως έχει πάντως επισημανθεί και στο παρελθόν η υποεκτίμηση των εξαγωγικών εισπράξεων λόγω της ελλιπούς καταγραφής τους με το ισχύον σύστημα υπερεκτιμά το εμπορικό έλλειμμα και σε μικρότερο ίσως βαθμό αυτό των τρεχουσών συναλλαγών.

ΠΙΝΑΚΑΣ VIII.2.

Ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών

	1994	1995	1996	Απόλυτες διαφορές		Εκατοστιαίες μεταβολές	
				1995/4	1996/95	1995/4	1996/95
Εισαγωγές αγαθών	4558,1	5325,9	5829,0	767,8	503,1	16,8	9,4
Εξαγωγές αγαθών	1259,4	1335,7	1385,2	76,3	49,5	6,1	3,7
Εμπορικό ισοζύγιο	-	-3990,2	-4443,8	-691,3	-453,6	21,0	11,4
	3298,7						
Άδηλοι πόροι	4528,9	4806,2	4907,2	277,3	101,0	6,1	2,1
Άδηλες πληρωμές	1305,3	1502,9	1598,6	197,6	95,7	15,1	6,4
Ισοζύγιο άδηλων συν/γών	3223,6	3303,3	3308,6	79,7	5,3	2,5	0,2
Ισοζύγιο τρεχουσών συν/γών	-75,1	-686,9	-1135,2	611,8	-448,3		
Κίνηση κεφαλ. (καθαρή)	1632,7	708,3	2023,3	924,4	1315,0		
Τακτοποιητέα στοιχεία	-52,2	-19,0	93,3	33,2	112,3		
Διαφορά αναπροσαρμογής χρυσού και συναλ/κών ισοτιμιών	33,0	22,4	25,9	-10,6	3,5		
Ισοζύγιο εξωτερικών συν/γών	1538,4	24,8	1007,3	-1513,6	982,5		
Συναλλαγματικά διαθέσιμα	3705,1	3730,0	4737,2	24,9	1007,2		

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Η αύξηση του εμπορικού ελλείμματος το 1996 το οποίο πάντως ως ποσοστό του Α.Ε.Π. παρέμεινε σταθερό στο 15% τα έτη 1995 και 1996 οφείλεται

κυρίως στην άνοδο της συναλλαγματικής δαπάνης για εισαγωγές (5,3%) και στη μικρή μείωση των εισπράξεων από εξαγωγές (0,2%). Η μείωση του ποσοστού της δαπάνης για εισαγωγές που καλύπτεται από εξαγωγικές εισπράξεις συνεχίστηκε και το 1996 με αποτέλεσμα το ποσοστό αυτό να διαμορφωθεί σε επίπεδο ελαφρά χαμηλότερο του 25%.

Η άνοδος της διεθνούς τιμής πετρελαίου οδήγησε σε αντίστοιχη αύξηση του ελλείμματος των καυσίμων συμβάλλοντας κατά 40% στη διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος. Συγκεκριμένα οι καθαρές εισαγωγές καυσίμων το 1996 παρουσίασαν αύξηση κατά 28,1% ή 489 εκατ. δολ. σε σύγκριση με εκείνες του προηγούμενου έτους κυρίως λόγω ανόδου των τιμών του αργού πετρελαίου στις διεθνείς αγορές αλλά και έκτακτων εισαγωγών σημαντικών ποσοτήτων τον Δεκέμβριο. Ο δείκτης που έχει ιδιαίτερη μακροοικονομική σημασία δηλ. το ύψος του εμπορικού ελλείμματος χωρίς τα καύσιμα ως ποσοστό του Α.Ε.Π. υποχώρησε σε 13,1% το 1996 από 13,5% το 1995 παρά τους δυσμενείς παράγοντες που αναφέρθηκαν προηγουμένως.

ΠΙΝΑΚΑΣ VIII.3.

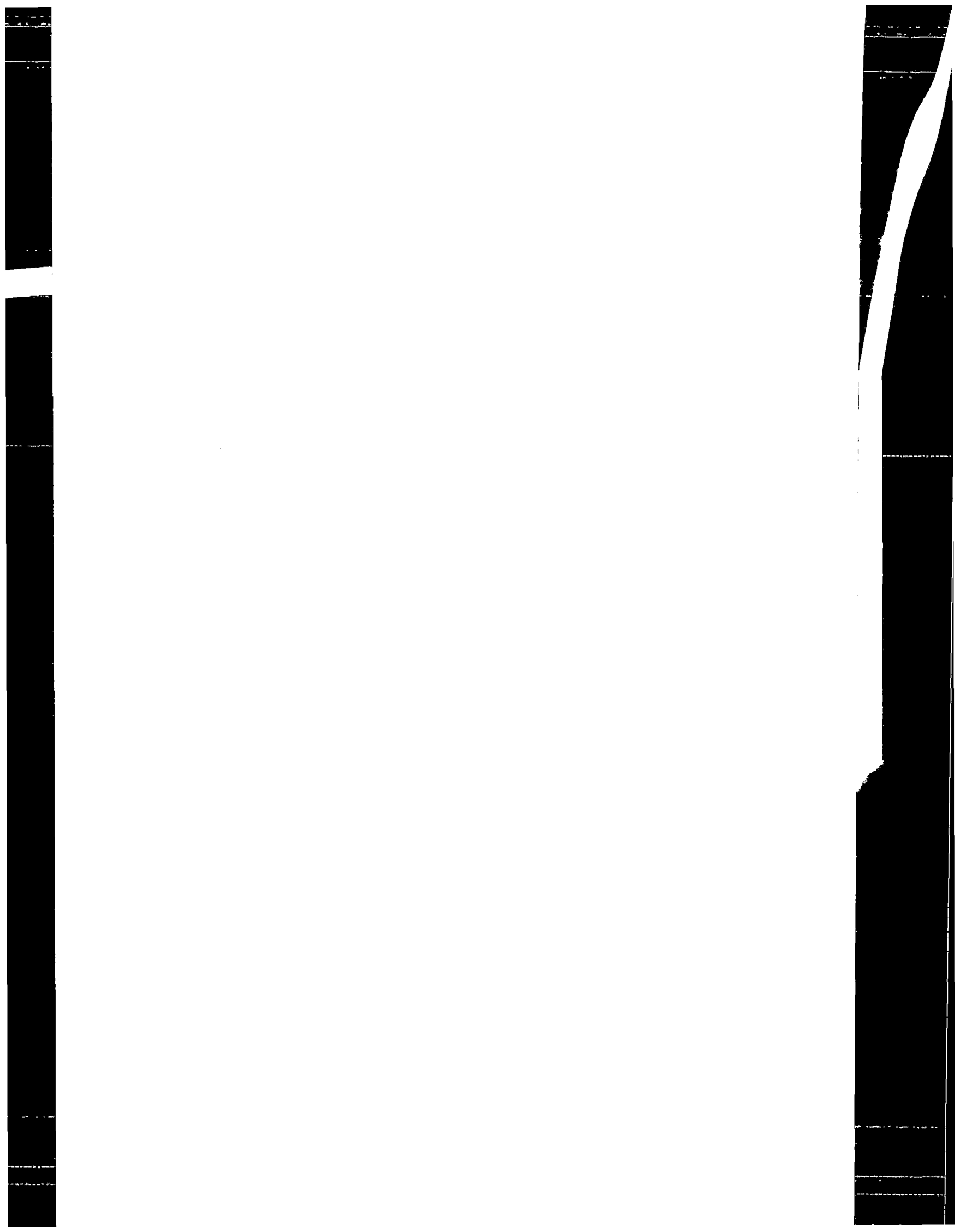
Χρηματοδότησης του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών

	1994	1995	1996	Απόλυτες διαφορές	
				1995/4	1996/95
Ισοζύγιο τρεχουσών τιμών	-121,6	-2850,4	-4539,2	-2728,8	-1688,8
Κεφάλαια ιδιωτών	3785,2	2344,7	7216,2	-1443,5	4874,5
Τακτοποιητέα στοιχεία	-415,4	-341,7	77,5	73,7	419,2
Ισοζύγιο πληρωμών προ του δανεισμού του δημόσιου τομέα	3248,2	-850,4	2754,5	-4098,6	3604,9
Δανεισμός Δημόσιου Τομέα*	3118,3	820,1	1441,2	-2298,2	621,1
Διαφορά αναπροσαρμογής χρυσού και συν/κών ισοτιμιών	371,6	334,3	-754,0	-37,3	-1088,3
Ισοζύγιο εξωτερικών συν/γών	6738,1	304,0	3441,7	-6434,1	3137,7
Μεταβολή συναλ/κών διαθεσίμων	6737,7	304,0	3441,7	-6433,7	3137,7
Μεταβολή υπολοίπων Clearings	0,4	0,0	0,0	-0,4	0,0
Συν/κά διαθέσιμα	15431,6	15735,6	19177,3	304,0	3441,7

* Περιλαμβάνεται και η Κεντρική Τράπεζα

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Η περιορισμένη διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος το 1996 οφείλεται σε μεγάλο βαθμό όπως προαναφέρθηκε στην ανατίμηση του δολαρίου έναντι

τόσο των νομισμάτων των κυριότερων εμπορικών εταίρων της χώρας όσο και της δραχμής. Αντίθετα το 1995 το δολάριο είχε υποτιμηθεί έναντι των νομισμάτων αυτών. Έτσι το ποσοστό αύξησης του εμπορικού ελλείμματος σε δραχμικούς όρους είναι 11,4% το 1996 έναντι 21,0% το 1995.

2.5.2. ΕΞΑΓΩΓΕΣ

Οι εισπράξεις από εξαγωγές (χωρίς καύσιμα), αποτιμημένες σε δολάρια, παρουσίασαν μείωση 3,3% το 1996, έναντι αύξησης 14,7% το 1995. Η επιβράδυνση αυτή εμφανίζεται σημαντικά μικρότερη σε δραχμικούς όρους, δεδομένου ότι η αξία των εξαγωγών (χωρίς καύσιμα) παρέμεινε περίπου στάσιμη (αύξηση 0,5%) το 1996, έναντι αύξησης 0,7% το 1995.

Εάν η αξία των εξαγωγών με βάση τα συναλλαγματικά στοιχεία, αποπληθωριστές με το Δείκτη Τιμών Χονδρικής εξαγόμενων προϊόντων που καταρτίζει η ΕΣΥΕ προκύπτει ότι το 1996 ο όγκος των εξαγωγών (χωρίς καύσιμα) μειώθηκε κατά 3,8% έναντι μείωσης 1,1% το προηγούμενο έτος. Η δυσμενής αυτή εξέλιξη των εξαγωγών σχετίζεται τόσο με την επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης της διεθνούς ζήτησης για ελληνικά μεταποιημένα προϊόντα, όσο και με την υποχώρηση της ανταγωνιστικότητας των τιμών το 1996. Όσον αφορά την υποχώρηση αυτή, οι εκτιμήσεις διαφέρουν ανάλογα με το χρησιμοποιούμενο δείκτη (μοναδιαίο κόστος εργασίας, δείκτης τιμών χονδρικής κ.λ.π.) και για το 1996 κυμαίνονται μεταξύ 3,5% και 7% περίπου.

ΠΙΝΑΚΑΣ VII.4.

Ισοζύγιο πληρωμών ως ποσοστό του Α.Ε.Π. *

	Μέσος		1993	1994	1995	1996
	όρος	όρος				
	1985-95	1990-95				
Εμπορικό ισοζύγιο	-13,8	-14,7	-13,7	-13,8	-15,0	-15,0
Ισοζύγιο αδήλων	11,0	12,3	12,9	13,7	12,5	11,3
Ισοζύγιο τρεχουσών συν/γών	-2,9	-1,9	-0,8	-0,1	-2,4	-3,7
Κίνηση ιδιωτικών κεφαλαίων (καθαρή)	2,8	2,8	1,8	3,9	2,0	5,9
Ισοζύγιο πληρωμών προ του δανεισμού το δημόσιου τομέα **	1,8	0,7	0,3	3,3	-0,7	2,2
Δημόσιος εξωτερικός δανεισμός (καθαρός)	1,9	1,5	3,0	3,2	0,7	1,2

* Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν σε τρέχουσες αγοραίες τιμές

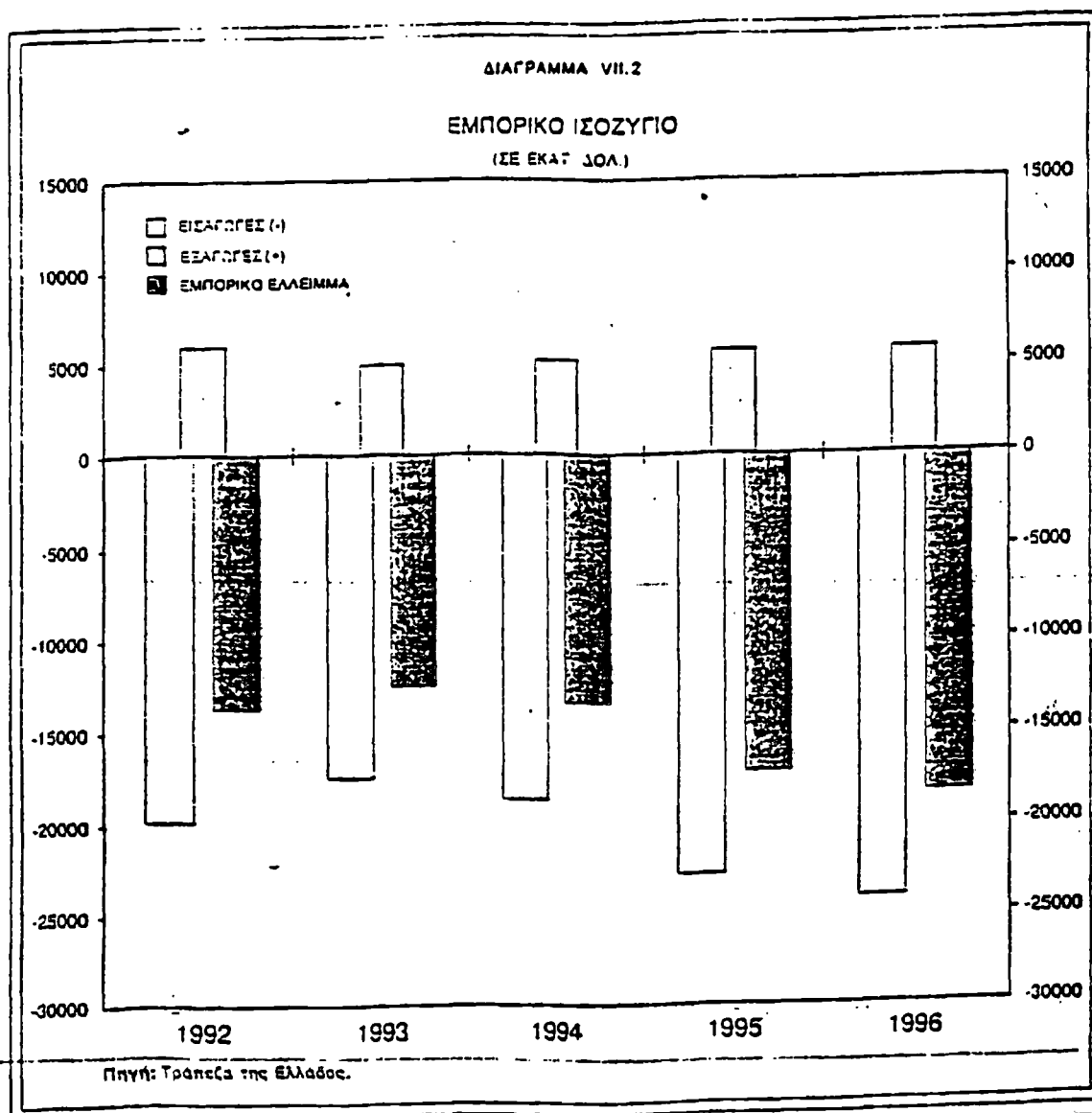
** Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών + κίνηση κεφαλαίων ιδιωτικού τομέα + τακτοποιητέα στοιχεία

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Η εκτιμώμενη αρνητική εξέλιξη των εξαγωγών οφείλεται εν μέρει και στην υποεκτίμηση των εξαγωγικών εισπράξεων, λόγω της κατάρτησης των συναλλαγματικών περιορισμένων. Όπως έχει και άλλοτε επισημανθεί, μέρος των εισπράξεων αυτών είτε καταγράφεται στους άδηλους πόρους ή στην κίνηση κεφαλαίων είτε συμψηφίζεται με εισαγωγικές δαπάνες. Η υποεκτίμηση αυτή, ενισχύεται από τις διαρκώς διευρυνόμενες εμπορικές σχέσεις της Ελλάδας με τις βαλκανικές χώρες, μεγάλο μέρος των συναλλαγών με τις οποίες διενεργείται σε δραχμές και επομένως δεν καταγράφεται στις συναλλαγματικές εισπράξεις.

Όσον αφορά τη σύνθεση των ελληνικών εξαγωγών, όπως αυτή προκύπτει από την σύγκριση των αναλυτικών συναλλαγματικών στοιχείων για το 1996 με το μέσο όρο της δεκαετίας του 1980, δεν εμφανίζονται σημαντικές αλλαγές στην

κάτανομή των εισπράξεων κατά κατηγορίες. Οι εξαγωγές βιομηχανικών και βιοτεχνικών προϊόντων, ειδικότερα αποτελούν το 50,5% του συνόλου, έναντι 50% που ήταν ο αντίστοιχος μέσος όρος στην δεκαετία του 1980. Αυτό συνδέεται με την υστέρηση των διαρθρωτικών αλλαγών στην βιομηχανική παραγωγή, οι οποίες θα οδηγούσαν στην διεύδυση περισσότερο ανταγωνιστικών προϊόντων στις διεθνείς αγορές. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται και από την εξέλιξη των δεικτών εξαγωγικής επίδοσης των διαφόρων κλάδων, οι οποίοι δεν παρουσιάζουν σημαντικές μεταβολές τα τελευταία χρόνια.

Οι συνέπειες της καθυστέρησης αυτής καθίστανται εντονότερες δεδομένου ότι οι χώρες της Ε.Ε. όπου ο ανταγωνισμός είναι οξύτερος, αποτελούν τους κυριότερους εμπορικούς μας εταίρους. Από την άλλη πλευρά, όμως φαίνεται να αυξάνεται τα τελευταία χρόνια η δεισδυτικότητα των ελληνικών εξαγωγών στις ανατολικοευρωπαϊκές χώρες και στις χώρες της Μέσης Ανατολής, όπου και άλλοι παράγοντες εκτός από τις σχετικές τιμές, παίζουν σημαντικό ρόλο.

Με βάση τα αναλυτικά στοιχεία για το επισκοπούμενο έτος, αξιόλογη άσκηση παρουσιάζουν οι εισπράξεις από εξαγωγές ορυκτών και μεταλλευμάτων καπνού, καθώς και πρώτων υλών και ημικατεργασμένων προϊόντων, κυρίως βαβμακιού. Αντίθετα οι εισπράξεις από εξαγωγές τόσο βιομηχανικών και βιοτεχνικών προϊόντων όσο και τροφίμων και ποτών παρουσιάζουν μείωση, η οποία όμως, τουλάχιστον στην περίπτωση των τροφίμων και ποτών, δεν σχετίζεται με τις τιμές. Από πλευράς βιομηχανικών και βιοτεχνικών προϊόντων, πάντως, οι περισσότερες υποκατηγορίες παρουσιάζουν μειωμένες εισπράξεις, με πρώτη αυτή των λοιπών μετάλλων και ειδών από μέταλλο (μείωση 20,7%) κυρίως λόγω της πτώσης των εισπράξεων από εξαγωγές μεταλλικών σωλήνων.

ΠΙΝΑΚΑΣ VII.5

Εξαγωγές κατά κατηγορία * προϊόντων και προορισμό

	1994			1995			1996		
	ΕΕ*	Τρίτες χώρες	Σύνολο	ΕΕ*	Τρίτες χώρες	Σύνολο	ΕΕ*	Τρίτες χώρες	Σύνολο
I. Τρόφιμα, ποτά καπνός	1058,2	448,6	1506,8	991,7	490,5	1482,2	873,2	539,3	1412,5
Εκατοστιαίες μεταβολές	114,4	-4,5	1,6	-6,3	9,3	-1,6	-12,0	10,0	-4,7
II. Πρώτες ύλες, ορυκτά	230,1	307,8	537,9	272,6	267,0	539,6	269,2	316,1	585,3
Εκατοστιαίες μεταβολές	127,4	20,3	23,3	18,5	-13,3	0,3	-1,3	18,4	8,5
III. Πετρελαιοειδή	70,8	534,9	605,7	22,3	468,3	490,6	84,9	566,9	651,8
Εκατοστιαίες μεταβολές	165,8	3,7	8,4	-68,5	-12,5	-19,0	280,7	21,1	32,9
IV. Βιομηχανικά και βιοτεχνικά προϊόντα	1587,7	847,5	2462,2	1894,2	1181,0	3075,2	1775,2	1140,5	2915,7
Εκατοστιαίες μεταβολές	-1,2	1,8	-0,1	20,0	39,4	26,7	-6,3	-3,4	-5,2
V. Λοιπά είδη	55,7	86,6	142,3	81,2	114,0	195,2	79,5	125,1	204,6
Εκατοστιαίες μεταβολές	-8,1	31,8	12,7	45,8	31,6	37,2	-2,1	9,7	4,8
Σύνολο	2993,5	2225,4	5218,9	3262,0	2520,8	5782,8	3082,0	2687,9	5769,9
Εκατοστιαίες μεταβολές	3,4	4,0	3,7	9,0	13,3	10,8	-5,5	6,6	-0,2

* ΕΕ - 12 (εκτός Αυστρίας, Σουηδίας και Φιλανδίας)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας

Αντίθετα οι εξαγωγές τιμέντων εμφανίζουν μικρή αύξηση η οποία οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στην ευνοϊκή εξέλιξη των διεθνών τιμών. Έτσι παρά την άνοδο της εσωτερικής ζήτησης λόγω των μεγάλων έργων υποδομής συνεχίστηκε και κατά το επισκοπούμενο έτος ήδη επιτυχημένη εξαγωγική παρουσία στη διεθνή αγορά τα τελευταία χρόνια.

Η μείωση των εισπράξεων από εξαγωγές τροφίμων προέρχεται σε μεγάλο βαθμό από τις υποκατηγορίες των «λοιπών νωπών φρούτων» (10,3%) και των εσπεριδοειδών (30,5%)

ΠΙΝΑΚΑΣ VII.6
Εισπράξεις από εξαγωγές αγαθών

	1994	1995	1996	Εκατοστιαίες μεταβολές	
				1995/94	1996/95
<u>I. ΤΡΟΦΙΜΑ ΚΑΙ ΠΟΤΑ</u>	<u>3386,3</u>	<u>13545,4</u>	<u>1210,5</u>	<u>-3,0</u>	<u>-10,0</u>
Κορινθιακή	31,1	28,9	24,1	-7,1	-16,7
Σουλτανίνα	34,5	39,2	26,0	13,6	-33,7
Ελιές	100,1	95,7	106,3	-4,4	11,1
Ελαιόλαδο	93,2	94,9	103,7	1,8	9,3
Κρασιά - Ποτά	76,4	84,3	73,7	10,3	-12,5
Εσπεριδοειδή	108,9	92,4	64,2	-15,2	-30,5
Άλλα νωπά φρούτα	157,2	166,8	149,5	6,1	-10,3
Φρούτα και λαχανικά διατηρημένα	286,6	316,6	292,6	10,5	-7,6
Δημητριακά	112,3	60,4	66,9	-46,2	10,8
Λοιπά	386,0	366,2	303,3	-5,1	-17,2
<u>II ΚΑΠΝΟΣ</u>	<u>120,5</u>	<u>136,8</u>	<u>202,1</u>	<u>13,5</u>	<u>47,7</u>
<u>III ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΗΜΙΚΑΤΕΡΓΑΣΜΕΝΑ</u>	<u>304,1</u>	<u>327,7</u>	<u>352,7</u>	<u>7,8</u>	<u>7,6</u>
Βαμβάκι	195,4	214,2	244,7	9,6	14,2
Δέρματα	45,0	47,1	37,3	4,7	-20,8
Λοιπά	63,7	66,4	70,7	4,2	6,4
<u>IV ΟΡΥΚΤΑ -</u>	<u>233,8</u>	<u>211,9</u>	<u>232,6</u>	<u>-9,4</u>	<u>9,8</u>
<u>ΜΕΤΑΛΛΕΥΜΑΤΑ</u>					
Βωξίτης	16,2	12,1	12,5	-25,3	3,7
Δίπτυρη μαγνησία	4,4	0,5	0,4	-88,6	-29,2
Λοιπά	213,1	199,3	219,7	-6,5	10,2
<u>V. ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ</u>	<u>605,7</u>	<u>490,6</u>	<u>651,8</u>	<u>-19,0</u>	<u>32,9</u>
<u>VI ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ</u>	<u>2426,2</u>	<u>3075,2</u>	<u>2915,7</u>	<u>26,7</u>	<u>-5,2</u>
Κλωστοϋφαντουργικά	1242,5	1491,1	1429,1	20,0	-4,2
Τσιμέντα	142,4	158,5	163,5	11,3	3,2
Άλλα χημικά & φαρμακευτικά	159,2	203,7	223,3	28,0	9,6
Αλουμίνιο - αλουμίνια	124,9	1168,9	157,8	35,2	-6,6
Σιδηρόφυλλα	48,1	83,5	74,3	73,6	-11,0
Άλλα μέταλλα & μεταλλικά είδη	295,0	409,4	324,6	38,8	-20,7
Μηχανήματα & μεταφορικά μέσα	38,5	60,8	56,9	57,9	-6,4
Υποδήματα & λοιπά δερμάτινα	13,2	20,3	17,5	53,8	-13,6
Γουναρικά	37,4	21,2	32,5	-43,3	53,5
Λοιπά	324,9	457,8	436,1	40,9	-4,7
<u>VII ΛΟΙΠΑ ΕΙΔΗ</u>	<u>142,3</u>	<u>195,2</u>	<u>204,6</u>	<u>37,2</u>	<u>4,8</u>
Γενικό σύνολο	5218,9	5782,8	5769,9	10,8	-0,2

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Ειδικότερα για την περίπτωση των νωπών φρούτων η πτώση οφείλεται κυρίως στην κατάργηση της κοινοτικής ενίσχυσης που προβλεπόταν λόγω του αυξημένου κόστους μεταφοράς των προϊόντων αυτών στις αγορές της Ευρώπης εξαιτίας της γιουγκοσλαβικής κρίσης. Αν και τα προϊόντα αυτά εξακολουθούν να διακινούνται μέσω Ιταλίας η ενίσχυση αυτή καταργήθηκε το 1996 επηρεάζοντας αρνητικά την ανταγωνιστικότητα τους. Οι τιμές των νωπών φρούτων εξάλλου παραμένουν χαμηλές λόγω του υψηλού ανταγωνισμού από την Ισπανία και την Ιταλία χώρες με ευκολότερη πρόσβαση στην αγορά της Κεντρικής Ευρώπης αλλά και με ποιότητα προϊόντων που ανταποκρίνεται περισσότερο στις απαιτήσεις των καταναλωτών της Ε.Ε. Ειδικά για τα εσπεριδοειδή σημειώνεται ότι οι ελληνικές εξαγωγές κατευθύνονται σχεδόν αποκλειστικά προς τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης. Έτσι η κάμψη των εξαγωγών αντανακλά κατά κύριο λόγο τις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι συγκεκριμένες χώρες και κυρίως εκείνες της βαλκανικής χερσονήσου.

Σημαντική αύξηση παρουσίασαν οι εισπράξεις από εξαγωγές καπνού (47,7%) ως αποτέλεσμα της έντονης διεισδυτικότητας των ελληνικών καπνών στις αγορές της ανατολικής Ευρώπης και Μέσης Ανατολής η οποία αντισταθμίζει την απώλεια μεριδίου στην εσωτερική αγορά προς όφελος των εισαγόμενων τσιγάρων.

2.5.3. ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

Η συνολική δαπάνη για εισαγωγές (χωρίς καύσιμα) παρουσίασε το 1996 αύξηση 27% έναντι αύξησης 23,2% το προηγούμενο έτος. Εάν οι εισαγωγές αποτιμηθούν σε δρχ. η αύξηση ανέρχεται σε 6,8% έναντι 17,7% το 1995. Αποπληθωρισμένη με το Δείκτη Τιμών Χονδρικής εισαγόμενων η δαπάνη για εισαγωγές το 1996 αυξήθηκε σε σταθερές τιμές κατά 5,2% έναντι 10,0% το 1995.

Η σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του όγκο των εισαγωγών το 1996 σημειώθηκε παρά την ταχύτερη άνοδο του Α.Ε.Π. (2,6% έναντι 2,0%) και τη δυσμενέστερη για τα ελληνικά προϊόντα εξέλιξη των σχετικών τιμών των εισαγόμενων ως προς τα εγχωρίως παραγόμενα. Η επιβράδυνση αυτή μπορεί να αποδοθεί στις ιδιαίτερα αυξημένες εισαγωγές κεφαλαιακών αγαθών το 1995 οι οποίες συνδέονται κυρίως με την πορεία των μεγάλων έργων υποδομής και δεν

έχουν συστηματική διαχρονική συμπεριφορά. Με βάση τα αναλυτικά στοιχεία ο ρυθμός αύξησης του όγκου των εισαγωγών κεφαλαιακών αγαθών εμφανίζεται χαμηλότερος σε σχέση με τον αντίστοιχο του 1995. Συγκεκριμένα ο όγκος εισαγωγών μηχανολογικού εξοπλισμού αυξήθηκε κατά 8,3% (έναντι αύξησης 17,9% το 1995) ενώ εκείνος των μεταφορικών μέσων μειώθηκε κατά 2,4% (έναντι αύξησης 23,9% το 1995).

Όσον αφορά τη σύνθεση των ελληνικών εισαγωγών από σύγκριση των αναλυτικών στοιχείων του 1996 με το μέσο όρο των αντίστοιχων στοιχείων της 10ετίας του 1980 φαίνεται ότι σημαντική ήταν η άνοδος της συμμετοχής των κεφαλαιακών αγαθών και βιομηχανικών ειδών κατανάλωσης στο σύνολο της αξίας των εισαγωγών σε βάρος των υπολοίπων κατηγοριών. Ειδικά για το επισκοπούμενο έτος σημαντική αύξηση έναντι του 1995 παρουσίασε η δαπάνη για εισαγωγές καυσίμων και λιπαντικών γεγονός που οφείλεται στην αύξηση των εισαγωγών αργού πετρελαίου. Επίσης η δαπάνη για εισαγωγές επιβατικών αυτοκινήτων παρουσίασε μικρή αύξηση που συνδέονται με άνοδο κυρίως των πωλήσεων λόγω ευνοϊκότερων συνθηκών χρηματοδότησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ VII.7

Εξαγωγές κατά κατηγορία * προϊόντων και προέλευση

	1994			1995			1996		
	ΕΕ*	Τρίτες χώρες	Σύνολο	ΕΕ*	Τρίτες χώρες	Σύνολο	ΕΕ*	Τρίτες χώρες	Σύνολο
I. Τρόφιμα	2103,0	657,3	2760,3	2457,2	761,4	3218,6	2451,8	718,0	3169,8
Εκατοστιαίες μεταβολές	16,2	11,7	15,1	16,8	15,8	16,6	-0,2	-5,7	-1,5
II. Πρώτες ύλες, ορυκτά	1294,4	835,7	21130,1	1676,0	1225,1	2901,1	1630,5	11043,5	2674,0
Εκατοστιαίες μεταβολές	6,9	4,5	5,9	29,5	46,6	36,2	-2,7	-14,8	-7,8
III. Καύσιμα, λιπαντικά	227,5	1715,2	1942,7	340,8	1888,7	2229,5	461,2	2418,5	2879,7
Εκατοστιαίες μεταβολές	33,6	-3,5	-0,2	49,8	10,1	14,8	35,3	28,1	29,2
IV. Μηχανήματα & εξοπλισμός	3081,9	1351,2	4433,1	3998,3	1704,4	5702,7	4234,1	1913,6	6147,7
Εκατοστιαίες μεταβολές	11,8	-2,4	7,0	29,7	26,1	28,6	5,9	12,3	7,8
V. Βιομηχανικά είδη	5417,1	2057,2	7474,3	6309,4	2566,4	8875,8	6654,1	2609,4	9263,5
Εκατοστιαίες μεταβολές	10,6	-7,0	5,1	16,5	24,8	18,8	5,5	1,7	4,4
Σύνολο**	12124,7	6616,9	18741,7	14782,3	8146,3	22928,6	15432,3	8703,2	24135,5
Εκατοστιαίες μεταβολές	11,7	-2,2	6,4	21,9	23,1	22,3	4,4	6,8	5,3

* ΕΕ - 12 (εκτός Αυστρίας, Σουηδίας και Φιλανδίας)

** Περιλαμβάνει και τους ναύλους

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας

Αντίθετα μείωση παρατηρείται στις εισαγωγές τροφίμων και πρώτων υλών. Η μείωση στην κατηγορία τροφίμων προέρχεται από την υποκατηγορία των βασικών τροφίμων (-5,7%) λόγω μείωσης της δαπάνης για εισαγωγές δημητριακών και ζάχαρης.

2.5.4. ΑΔΗΛΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ

Το πλεόνασμα των άδηλων συναλλαγών μειώθηκε το 1996 κατά 469 εκατ. δολ. ή 3,3% λόγω μείωσης των εισπράξεων κατά 1,6% και αύξησης των πληρωμών κατά 2,2%. Η σημαντική κάμψη της εισροής ταξιδιωτικού συναλλάγματος (10,0%) και η αύξηση των πληρωμών για τόκους μερισμάτων και κέρδη (11,9%) είναι οι δύο κυριότεροι παράγοντες που οδήγησαν στη μείωση του πλεονάσματος των αδήλων.

ΠΙΝΑΚΑΣ VII.8

Πληρωμές για εισαγωγές αγαθών *

	1994	1995	1996	Εκατοστιαίες μεταβολές	
				1995/96	1996/95
I. ΤΡΟΦΙΜΑ	<u>2760,3</u>	<u>3218,5</u>	<u>3169,8</u>	16,6	-1,5
1. Βασικά	<u>2050,8</u>	<u>2352,9</u>	<u>2218,0</u>	14,7	-5,7
Κρέατα και ζώα ζώντα	784,1	885,0	873,0	12,9	-1,4
Γαλακτοκομικά	474,5	490,6	448,4	3,4	-8,6
Δημητριακά & κτηνοτροφές	211,8	267,6	256,7	26,3	-4,1
Καφές	102,2	105,7	106,8	3,4	1,1
Φυτικά Λάδια	95,0	106,1	105,1	11,7	-1,0
Λοιπά	383,0	497,9	428,0	30,0	-14,0
2. Μη βασικά	<u>709,6</u>	<u>865,5</u>	<u>951,8</u>	22,0	10,0
II. ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ	<u>2130,1</u>	<u>2901,1</u>	<u>2674,0</u>	36,2	-7,8
1. Καταναλωτικές	<u>1227,6</u>	<u>1667,7</u>	<u>1682,1</u>	35,9	0,9
Βαμβάκι & κλωστικές ίνες	71,3	77,1	72,1	8,1	-6,5
Λοιπά χημικά	783,5	1105,3	1112,7	41,1	0,7
Ορυκτά ακατέργαστα	30,8	60,4	63,4	96,1	5,0
Λοιπά	342,1	424,9	433,9	24,2	2,1
2. Υλικά κατασκευών	<u>902,5</u>	<u>1233,5</u>	<u>991,9</u>	36,7	-19,6
Σίδηρος και χάλυβας	568,5	782,4	590,6	37,6	-24,5
Ξυλεία	166,2	200,7	180,9	20,8	-9,8
Λοιπά	1167,8	250,4	220,4	49,2	-12,0
III. ΚΑΥΣΙΜΑ-ΛΙΠΑΝΤΙΚΑ	1942,0	2229,5	2879,7	14,8	29,2
1. Αργό πετρέλαιο	1185,6	1177,8	1673,6	-0,7	42,1
2. Λοιπά	757,1	1051,7	1206,0	38,9	14,7
IV. ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΑ	<u>4433,1</u>	<u>5702,7</u>	<u>6147,7</u>	28,6	7,8
1. Μηχανήματα	<u>3520,9</u>	<u>4587,4</u>	<u>4996,0</u>	30,3	8,9
2. Μεταφορικά Μέσα	<u>535,4</u>	<u>680,5</u>	<u>666,3</u>	27,1	-2,1
3. Ηλεκτροτεχνικός εξοπλισμός	<u>376,7</u>	<u>434,8</u>	<u>485,4</u>	15,4	11,6
V. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΕΙΔΗ	<u>7474,3</u>	<u>8875,9</u>	<u>9263,5</u>	18,8	4,4
ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ					
1. Ενδιάμεσα	<u>656,7</u>	<u>820,3</u>	<u>722,4</u>	24,9	-11,9
2. Βασικά	<u>2068,1</u>	<u>2533,2</u>	<u>2695,4</u>	22,5	6,4
Είδη αυτοκινήτων και ελαστικά	416,5	463,6	421,9	11,3	-9,0
Χαρτί και είδη από χαρτί	277,4	4119,5	394,6	51,2	-5,9
Ιατρικά & φαρμακευτικά είδη	423,8	527,8	681,8	24,5	29,2
Λοιπά	950,3	1122,3	1197,1	18,1	6,7
3. Μη βασικά	<u>4749,5</u>	<u>5522,4</u>	<u>5845,7</u>	16,3	5,9
Είδη υφαντουργίας	1008,3	1255,5	1325,4	24,5	5,6
Όργανα εφαρμογής ηλεκτρισμού	447,0	494,3	512,1	10,6	3,6
Ιδιωτικά μεταφορικά	684,6	790,2	819,7	15,4	3,7
Πολύτιμοι λίθοι, μέταλλα κ.ά.	119,5	122,4	114,4	2,4	-6,6
Λοιπά	2490,11	1860,0	3074,2	14,9	,5
VI ΝΑΥΛΟΙ	1,1	0,9	0,9	-18,2	-3,7
Γενικό σύνολο	18741,7	22928,6	24135,5	22,3	5,3

*Περιλαμβάνονται εμπορικές πιστώσεις

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Η εξέλιξη αυτή οδήγησε σε περαιτέρω μείωση του ποσοστού κάλυψης του εμπορικού ελλείμματος από το πλεόνασμα των άδηλων συναλλαγών (από 83% το 1995 σε 75% το 1996).

ΠΙΝΑΚΑΣ VII. 9.

Ισοζύγιο αδηλών συναλλαγών

<u>ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ</u>	1994	1995	1996	Εκατοστιαίες μεταβολές	
				1995/94	1996/95
1. Ταξιδιωτικό συν/γμα	3904,9	4135,8	3723,1	5,9	-10,0
2. Μεταφορές – ναυτιλία	1957,1	2189,8	2263,5	11,9	3,4
3. Μεταναστευτικά εμβάσματα	2657,1	3070,7	2996,0	15,6	-2,4
4. Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	788,5	1008,9	971,4	28,0	-3,7
5. Αναλήψεις από καταθέσεις μη κατοίκων σε δρχ.	2640,0	2810,0	9005,7	6,4	7,0
6. Λοιποί άδηλοι πόροι	2512,6	2587,2	2427,4	3,0	-6,2
7. Καθαρές μεταβιβάσεις από ΕΕ	4307,0	4968,0	5057,0	15,3	1,8
Σύνολο	18762,2	20770,4	20444,1	10,7	-1,6
<u>ΠΛΗΡΩΜΕΣ</u>					
1. Ταξιδιωτικό συνάλλαγμα	11124,8	1322,9	1210,1	17,6	-8,5
2. Υπηρεσίες Δημοσίου	353,7	365,1	407,9	3,2	11,7
3. Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	2101,5	2682,7	3003,2	27,7	11,9
4. Μεταφορές	313,8	421,6	431,2	34,4	2,3
5. Λοιπές πληρωμές	1472,2	11682,7	1565,3	14,3	-7,0
Σύνολο	5366,0	6475,0	6617,7	20,7	2,2
Ισοζύγιο αδηλών συν/γών	13401,2	14295,4	13826,4	6,7	-3,3

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας

Οι εισπράξεις ταξιδιωτικού συναλλάγματος οι οποίες τα τελευταία χρόνια αντιπροσώπευαν το ένα πέμπτο περίπου του συνόλου των άδηλων εισπράξεων μειώθηκαν το 1996 κατά 412,7 εκατ. δολ. Η κάλυψη της εισροής ταξιδιωτικού

συναλλάγματος που συνδέεται με ανάλογη μείωση των αφίξεων ξένων τουριστών οφείλεται εν μέρει στην περιορισμένη αύξηση του πραγματικού εισοδήματος σε βασικές χώρες προέλευσης τουριστών. Σε μεγαλύτερο βαθμό όμως οφείλεται στον εντεινόμενο ανταγωνισμό και στη μείωση του κόστους των διακοπών σε νέες χώρες προορισμού. Οι παράγοντες αυτοί επηρέασαν αρνητικά την τουριστική κίνηση στην Ελλάδα παρά τη συγκράτηση των εγχώριων τιμών οι οποίες υπολογιζόμενες ως σταθμισμένος μέσος όρος του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή και των ξενοδοχειακών Τιμών δεν αυξήθηκαν περισσότερο από τις τιμές των ανταγωνιστριών χωρών. Πάντως ο Δ.Τ.Κ. για ορισμένες ανταγωνίστριες χώρες ενδεχομένως υπερεκτιμά το πραγματικό κόστος του πακέτου τουριστικών μεταφορών λόγω μειωμένου κόστους αεροπορικής μεταφοράς στις χώρες αυτές. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία ο σχετικός ΔΤΚ παρέμεινε περίπου σταθερός το 1996 ενώ η μείωση των τουριστικών εισπράξεων της Ελλάδας σε πραγματικούς όρους (14,0%) ήταν πολύ μεγαλύτερη από αυτή των ευρωπαϊκών χωρών (0,3%).

Πάντως στη διαμόρφωση της ζήτησης τουριστικών υπηρεσιών ιδιαίτερη είναι η βαρύτητα διαφόρων ποιοτικών παραγόντων που χαρακτηρίζουν τις τουριστικές υπηρεσίες. Οι παράγοντες αυτοί οι οποίοι αφορούν κυρίως τη μη ικανοποιητική κατάσταση της υποδομής εν γένει αλλά και την υποβάθμιση των υπηρεσιών στους χώρους παραμονής των τουριστών δημιουργούν αρνητική εικόνα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στις κυριότερες ευρωπαϊκές αγορές. Τέλος πρέπει να επισημανθεί ότι έκτακτα γεγονότα όπως η διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων ενδεχομένως συνέβαλαν σε κάποιο βαθμό στη σημαντική κάμψη των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων κατά τους μήνες αιχμής της τουριστικής κίνησης στη χώρα μας.

Οι εισπράξεις ναυτιλιακού συναλλάγματος αυξήθηκαν κατά 8,4% ή κατά 73,7 εκατ. δολ. και αντιπροσωπεύουν το 11,1% των άδηλων πόρων. Η ανατίμηση του δολ. έναντι της δραχμής και η περαιτέρω μείωση του εγχώριου πληθωρισμού συνέβαλαν στην περιορισμένη σε σύγκριση με το 1995 αύξηση της εισροής ναυτιλιακού συναλλάγματος. Πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι αν και συνεχίστηκε η ανοδική τάση του όγκου του θαλάσσιου εμπορείου το 1996 η αυξημένη προσφορά χωρητικότητας συνέβαλε στη σημαντική κάμψη των ναύλων στο μεγαλύτερο διάστημα του έτους. Η παρατηρηθείσα ανάκαμψη της ναυλαγοράς

κατά τους τελευταίους μήνες οδήγησε σε αύξηση των ναύλων σε επίπεδο που δεν υπερέβη εκείνο της αρχής του έτους.

Οι εισπράξεις εργατιών και μεταναστευτικών εμβασμάτων μειώθηκαν κατά 74,7 εκατ. δολ. ή 2,4% σε σύγκριση με το 1995. Τα απευθείας εμβάσματα αυξήθηκαν κατά 3,5% ενώ σημαντική ήταν η μείωση των δραχμοποιήσεων (7,2%). Η περιορισμένη αύξηση του εισοδήματος στη Γερμανία σε συνδυασμό με την ανατίμηση του δολαρίου έναντι του μάρκου και της δραχμής ερμηνεύει σε μεγάλο βαθμό την παρατηρηθείσα μείωση των εισπράξεων από μεταναστευτικά εμβάσματα. Πρέπει πάντως να επισημανθεί ότι η αποδυνάμωση των δεσμών με την Ελλάδα και η άνοδος του βιοτικού επιπέδου στη χώρα μας αποτελούν βασικούς λόγους περιορισμού της αποστολής μεταναστευτικών εμβασμάτων.

Οι καθαρές εισροές από την Ε.Ε. ανήλθαν το 1996 σε 5.057 εκατ. παρουσιάζοντας αύξηση 1,8% σε σχέση με το προηγούμενο έτος ενώ το 1995 η αντίστοιχη αύξηση ήταν 15,3%. Στην επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των καθαρών εισροών συνέβαλε εκτός από την ανατίμηση του δολαρίου και η καθυστέρηση των εισροών από τα διαρθρωτικά ταμεία.

Η άνοδος των άδηλων πληρωμών οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στην άνοδο των πληρωμών για τόκους μερίσματα και κέρδη κατά 11,9% λόγω αύξησης του εξωτερικού δανεισμού τόσο του δημοσίου όσο και του ιδιωτικού τομέα. Αντίθετα τα δύο άλλα σημαντικά μεγέθη το ταξιδιωτικό συνάλλαγμα και οι «λοιπές πληρωμές» μειώθηκαν κατά 8,5% και 7,0% αντίστοιχα. Σημειώνεται ότι και κατά το επισκοπούμενο έτος οι πληρωμές για τόκους μερίσματα και κέρδη αντιπροσώπευαν σημαντικό ποσοστό του συνόλου των άδηλων πληρωμών (45% έναντι 41% το 1995). Το μεγαλύτερο μέρος (86%) της ανόδου των πληρωμών για τόκους αφορά τόκους του Δημοσίου (από 2.232,6 εκατ. δολ. το 1995 σε 2.516,6 εκατ. δολ. το 1996) και το υπόλοιπο τόκους του ιδιωτικού τομέα (από 256 εκατ. δολ. το 1995 σε 301 εκατ. δολ. το 1996) ενώ οι πληρωμές για μερίσματα και κέρδη μειώθηκαν.

Η μείωση των πληρωμών ταξιδιωτικού συναλλάγματος που εν μέρει οφείλεται στην ανατίμηση του δολαρίου έναντι της δραχμής ενδεχομένως υποδηλώνει στροφή προς τον εσωτερικό τουρισμό όπως διαφαίνεται από την αύξηση των διανυκτερεύσεων ημεδαπών τουριστών στην περίοδο Ιανουαρίου –

Οκτωβρίου 1996 (3,7%) λόγω της προσφοράς εγχώριων τουριστικών πακέτων με πολύ χαμηλό κόστος.

2.6. ΚΙΝΗΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Η καθαρή κίνηση κεφαλαίων ανήλθε σε 8657, 4 εκατ. δολάρια κατά τη διάρκεια του 1996 έναντι 3161,8 εκατ. δολ. το 1995. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στην αυξημένη κατά 4874,5 εκατ. δολάρια καθαρή εισροή κεφαλαίων του δημοσίου τομέα κατά 621,1 εκατ. δολάρια.

ΠΙΝΑΚΑΣ VII.10
Κίνηση κεφαλαίων (σε εκατ. δολ.)

	1994	1995	1996	1995/94	1996/95
Ιδιωτικός τομέας	3785,2	2341,7	7216,2	-1443,5	4874,5
Επιχειρηματικά	2756,5	5396,2	10176,7	2639,7	4780,5
Για αγορά ακινήτων	956,4	1040,4	1043,9	84,0	3,5
Εμπορικές Τράπεζες	44,6	28,3	26,3	-16,3	-2,0
Καταθέσεις πιστωτικών ιδρυμάτων*	60,4	-2115,7	-602,6	-2176,1	1513,11
Εμπορικές πιστώσεις	266,2	527,1	259,1	260,9	-268,0
Λοιπά κεφάλαια	347,8	-847,3	1665,9	-1195,1	2513,2
Χρεολύσια	-646,7	-1687,3	-5353,1	-1040,6	-3665,8
Δημόσιος τομέας	3118,3	820,1	1441,2	-2298,2	621,1
Μακροπρόθεσμος δανεισμός	2244,9	-24,9	4431,0	-2269,8	4455,9
Τράπεζα της Ελλάδος	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Κεντρική διοίκηση	4738,2	4108,3	9755,3	-629,9	5647,0
ΔΕΚΟ	959,5	623,3	871,8	-336,2	248,5
Λοιπές πιστώσεις	2,8	-0,2	-0,2	-3,0	0,0
Χρεολύσια	3455,6	-4765,3	-6195,9	1300,7	1439,6
Βραχυπρόθεσμος δανεισμός (καθαρός)	873,4	845,0	-2989,8	-28,4	-3834,8
Σύνολο κίνησης κεφαλαίων (καθαρής)	6903,5	3161,8	8657,4	-3741,7	5495,6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ

3.1. ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία του Γενικού Λογιστηρίου του κράτους το καθαρό έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού συνεχίζοντας την πτωτική του πορεία μειώθηκε σε 9,7% του Α.Ε.Π. το 1996 από 10,5% το 1995 και 12,2% το 1994.

Η μείωση αυτή αν και καθ' όλα σημαντική απέκλινε από την αντίστοιχη πρόβλεψη του προϋπολογισμού του 1996 ότι το έλλειμμα θα συνεκρατείτο στο 8,3% του Α.Ε.Π. Η υπέρβαση αυτή του στόχου οφείλεται σε ορισμένες αποκλίσεις που σημειώθηκαν κατά την εκτέλεση του τακτικού προϋπολογισμού. Αντίθετα η εκτέλεση το Δ.Π.Ε παρουσίασε 55 δις. δρχ. μικρότερο έλλειμμα από ότι προβλεπόταν στον Προϋπολογισμό του 1996. Οι αποκλίσεις αυτές αναφέρονται τόσο σε υστέρηση εσόδων όσο και σε υπέρβαση δαπανών με αποτέλεσμα το καθαρό έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού (παρά το μειωμένο έλλειμμα του Π.Δ.Ε.) να διαμορφωθεί στα 2856 δις δρχ. (9,7% του Α.Ε.Π.) αντί των 2462 δις δρχ. (8,3% του Α.Ε.Π.) που είχαν προβλεφθεί στον προϋπολογισμό.

ΠΙΝΑΚΑΣ VI.3

Πηγές Κάλυψης Δανειακών Αναγκών του Δημόσιου Τομέα (σε δις δρχ.)

	1991		1992		1993		1994		1995		1996 ¹	
	Ποσά	Εκατοστιαία συμμετοχή	Ποσά	Εκατοστιαία συμμετοχή	Ποσά	Εκατοστιαία συμμετοχή	Ποσά	Εκατοστιαία συμμετοχή	Ποσά	Εκατοστιαία συμμετοχή	Ποσά	Εκατοστιαία συμμετοχή
ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ ΣΕ ΔΡΧ.	1.764,6	87,5	1.210,9	88,8	1.643,5	68,2	2.160,7	88,2	1.954,4	80,8	2.856,3	92,0
Έντοκα γραμμάτια και ομολογιακοί τίτλοι από τράπεζες και ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς	34,9	1,7	-242,4	-17,8	394,5	16,4	450,2	18,4	327,4 ¹	13,5	-166,0 ¹	-5,3
Έντοκα γραμμάτια και ομολογιακοί τίτλοι από ιδιώτες και επιχειρήσεις	1.370,7	68,0	970,0	71,2	1.031,5	42,8	1.621,6	66,2	2.088,0 ¹	86,4	3.113,2 ¹	100,2
Δάνεια και πιστώσεις από ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς και εμπορικές τράπεζες	257,9	12,8	270,8	19,9	237,8	9,9	74,1	3,0	-22,9	-0,9	73,9	2,4
Τράπεζα της Ελλάδος ²	101,1	5,0	212,5	15,6	-20,3	-0,8	14,8	0,6	-438,1	-18,1	-164,8	-5,3
ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ ΣΕ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ	241,3	12,5	152,1	11,2	764,6	31,8	289,9	11,8	463,3	19,2	249,8	8,0
ΣΥΝΟΛΟ ΔΑΝΕΙΣΜΟΥ	2.015,9	100,0	1.363,0	100,0	2.408,1	100,0	2.450,6	100,0	2.417,7	100,0	3.106,1	100,0

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας

¹ Προσωρινά στοιχεία, ² Αφορά διάθεση τίτλων στη δευτερογενή αγορά, ³ Αφορά και μεταβολές του πιστωτικού υπολοίπου του λογαριασμού της ταμειακής διαχείρισης του Δημοσίου στην Τράπεζα της Ελλάδας.

Α.Ε.Π.). Το περιορισμένο αυτό πρωτογενές πλεόνασμα υποδηλώνει κυρίως την υστέρηση των εσόδων και σε μικρό μόνο βαθμό την υπέρβαση που σημειώθηκε στις πρωτογενείς δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού το 1996 η οποία αντισταθμίστηκε εν μέρει από την περικοπή των δαπανών του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων.

3.1.1. ΕΣΟΔΑ

Τα έσοδα του τακτικού προϋπολογισμού σημείωσαν αύξηση 10,6% έναντι 14,8% το 1995 και διαμορφώθηκαν σε 7.440 δις δρχ. Σε σχέση με τις προβλέψεις του προϋπολογισμού σημειώθηκε υστέρηση 270 δις δρχ. η οποία οφείλεται κυρίως στη μειωμένη απόδοση των φορολογικών εσόδων (αύξηση κατά 11,7% έναντι προϋπολογισθείσης 13,6%) και στις μειωμένες απολήψεις από τα ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (85 δις δρχ.) σε σχέση με το προϋπολογισθέν ποσό (145 δις δρχ.). Αντίθετα τα λοιπά μη φορολογικά έσοδα διαμορφώθηκαν στα προϋπολογισθέντα επίπεδα.

Συγκεκριμένα τα έσοδα από την άμεση φορολογία αυξήθηκαν κατά 9,9% (20% το 1995, 30,8% το 1994) και έφθασαν το ποσό των 2.343 δις δρχ. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται με την εξασθένηση της ευνοϊκής επίδρασης που άσκησαν στην κατηγορία αυτή των φορολογικών εσόδων του 1996 τα μέτρα της περαιώσης των εκκρεμών φορολογικών υποθέσεων και της είσπραξης βεβαιωμένων οφειλών προς το Δημόσιο. Εντούτοις τα έσοδα από την άμεση φορολογία ως ποσοστό του συνόλου των φορολογικών εσόδων διαμορφώθηκαν για 2^ο συνεχές έτος σε υψηλό επίπεδο για τα ελληνικά δεδομένα (1996: 35,2%, 1995: 15,7%, 1994: 33,9%) χαμηλότερο όμως από ότι στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε.

Οι εισπράξεις από τη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων αυξήθηκαν κατά 18,5% έναντι 28,2% το 1995 και ανήλθαν σε 1020 δις δρχ. έναντι προϋπολογισθέντος ύψους 1.108 δις δρχ. η θετική αυτή εξέλιξη οφείλεται κυρίως στη σημαντική αύξηση που σημειώθηκε στα έσοδα από παρακράτηση (28%) λόγω της μη τιμαριθμικής αναπροσαρμογής της φορολογικής κλίμακας σε συνδυασμό με τη χαλάρωση της εισοδηματικής πολιτικής καθώς και στην αποτελεσματικότερη εφαρμογή των αντικειμενικών κριτηρίων.

ΠΙΝΑΚΑΣ VI.4

Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού (σε δις δρχ.)

	1993	1994	1995	1996*	1994/93	1995/94	1996/95
I. ΑΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	<u>1359,2</u>	<u>1777,4</u>	<u>2132,7</u>	<u>2343,0</u>	<u>30,8</u>	<u>20,0</u>	<u>9,9</u>
1. Φόρος εισοδήματος	1073,2	1370,8	1655,9	1898,0	27,7	20,8	14,6
- Φυσικών προσώπων	528,5	671,8	861,1	1020,0	27,1	28,2	18,5
- Νομικών προσώπων	287,4	365,5	459,7	528,0	27,1	25,8	14,9
- Ειδ. Κατ. φόρων εισοδήματος (φόρος πλοίων)	257,2	333,6	335,1	350,0	29,7	0,5	4,4
(φορολογία τόκων καταθέσεων)	3,7	4,1	4,2	4,5	10,1	1,2	7,8
2. Φόροι κληρονομιών, δωρεών & γονικών παροχών	248,3	311,4	289,5	282,0	25,4	-7,0	-2,6
3. Άμεσοι φόροι υπέρ τρίτων	70,2	76,5	80,0	82,0	8,9	4,6	2,6
4. Άμεσοι φόροι παρελθ. Οικον. Ετών	9,6	7,4	2,1	2,3	-23,7	-71,1	8,1
5. Έκτακτοι & λοιποί άμεσοι φόροι	107,4	178,3	224,2	159,0	65,9	25,7	-29,1
II. ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	<u>3189,3</u>	<u>3461,5</u>	<u>3834,9</u>	<u>4321,0</u>	<u>8,5</u>	<u>10,8</u>	<u>12,7</u>
1. Δασμοί & ειδικές εισφορές εισαγωγών – εξαγωγών	53,7	48,7	52,0	52,5	-9,4	6,7	1,0
2. Φόροι καταν. στα εισαγόμενα	386,2	309,8	325,3	362,7	-19,8	5,0	11,5
-ΦΠΑ εισαγόμενων εκτός ΕΕ	278,8	225,2	222,1	239,0	-19,2	-1,4	7,6
-Αυτοκίνητα	90,0	72,6	92,6	111,5	-19,4	27,6	20,4
-Ειδικός φόρος κατανάλωσης	9,3	5,4	8,2	10,0	-42,2	51,7	22,1
-Λοιποί	8,0	6,6	2,4	2,2	-16,8	-63,0	-10,0
3. Φόροι κατανάλωσης εγχωρίων	2371,1	2719,1	3067,7	3446,3	14,7	12,8	12,3
-ΦΚΕ	23,9	27,3	31,6	39,0	14,3	15,8	23,4
-ΦΠΑ	1264,9	1492,5	1710,9	1921,0	18,0	14,6	12,3
-Καύσιμα	706,9	721,0	757,6	851,0	2,0	5,1	12,3
-Καπνά	240,5	334,6	372,0	403,1	39,1	11,2	8,4
-Αυτοκίνητα Συναρμολόγησης	2,2	1,2	-	-	-44,1	-	-
-Τέλη κυκλοφορίας	51,0	39,3	76,0	76,0	-22,8	93,2	0,0
-Ειδικά τέλη και εισφ. Αυτοκινήτων	27,6	45,9	56,6	70,0	66,4	23,3	23,8
-Λοιπά ¹	54,2	57,2	63,0	86,2	5,6	10,1	36,8
4. Φόροι συναλλαγών	322,7	316,7	329,1	393,0	-1,9	3,9	19,4
-Μεταβίβαση κεφαλαίων	82,6	93,7	93,7	103,0	13,3	0,0	10,0
-Τέλη χαρτοσήμου	160,1	175,5	194,3	240,0	9,6	10,7	23,5
-Τραπεζικές εργασίες	80,0	47,5	41,2	50,0	-40,6	-13,2	21,3
5. Λοιποί έμμεσοι φόροι	55,6	67,3	60,7	66,5	21,0	-9,8	9,5
III. ΣΥΝΟΛΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	<u>4548,5</u>	<u>5238,9</u>	<u>5967,5</u>	<u>6664,0</u>	<u>15,2</u>	<u>13,9</u>	<u>11,7</u>
Μη φορολογικά έσοδα (εξ ων έσοδα αποκρτικοποίησης & παραχώρησης δικαιωμάτων)	422,4	622,9	760,2	776,0	47,5	22,0	2,1
IV. ΣΥΝΟΛΟ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	<u>4971,0</u>	<u>5861,8</u>	<u>6727,8</u>	<u>7440,0</u>	<u>17,9</u>	<u>14,8</u>	<u>10,6</u>

¹ Περιλαμβάνεται και ο ειδικός φόρος κατανάλωσης που επιβάλλεται στα εγχωρίως παραγόμενα αγαθά.

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: υπουργείο Οικονομικών – Γενικό Λογιστήριο του Κράτους

Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων αυξήθηκαν κατά 14,9% έναντι 25,8% το 1995 και διαμορφώθηκαν στα 528 δις δρχ. Παρατηρείται ότι ο φόρος που κατέβαλε ο ΟΤΕ ήταν σημαντικά αυξημένος (25%) έναντι του 1995 με αποτέλεσμα η συμμετοχή του στο σύνολο του φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων να αυξηθεί από 17% σε 19% περίπου.

Οι εισπράξεις από τη φορολογία των τόκων καταθέσεων μειώθηκαν κατά 2,6% έναντι μείωσης 7% το 1995. Η εξέλιξη αυτή προήλθε αποκλειστικά από τη μείωση των επιτοκίων καταθέσεων όλων των κατηγοριών αφού ο συνολικός όγκος καταθέσεων παρουσίασε αύξηση κατά τη διάρκεια του 1996.

Τα έσοδα από τη φορολογία κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών παρουσίασαν αύξηση κατά 2,6% το 1996 έναντι αύξησης 4,6% το προηγούμενο έτος. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στο ότι δεν απέδωσε το μέτρο της περαίωσης με ευνοϊκούς όρους για τους φορολογούμενους των εκκρεμών υποθέσεων φορολογίας κεφαλαίου, ακίνητης περιουσίας και αυτόματου υπερτιμήματος σε περιοχές που δεν ίσχυε ο αντικειμενικός προσδιορισμός της αξίας των ακινήτων. Τα έσοδα από τους άμεσους φόρους «παρελθόντων οικονομικών ετών» μειώθηκαν κατά 29,1% έναντι αύξησης 25,7% το 1995. Η εξέλιξη αυτή οφειλόταν στην ολοκλήρωση της είσπραξης κατά τη διάρκεια του 1996 των εσόδων που συνδέονταν με τα μέτρα για την είσπραξη των βεβαιωμένων οφειλών προς το Δημόσιο και τη περαίωση των εκκρεμών υποθέσεων.

Τέλος τα έσοδα από τους «λοιπούς άμεσους φόρους αυξήθηκαν κατά 18,3% έναντι 18,0% το 1995 λόγω της αύξησης των συνταξιοδοτικών και λοιπών εισφορών των δημοσίων υπαλλήλων που περιλαμβάνονται σε αυτή την κατηγορία.

Για τρίτο κατά σειρά έτος τα έσοδα από την έμμεση φορολογία σημείωσαν σημαντική αύξηση (1996: 12,7%, 1995: 10,8%, 1994: 8,5%) και διαμορφώθηκαν στο ποσό των 4321 δις δρχ. Η εισοδηματική «ελαστικότητα» είναι για πρώτη φορά μεγαλύτερη από τη μονάδα μετά τις χαμηλές τιμές που σημειώθηκαν για τα προηγούμενα έτη (1996: 1,1, 1995: 0,94, 1994: 0,68). Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στην αύξηση των συντελεστών του ειδικού φόρου κατανάλωσης καυσίμων και των οινόπνευματων από 1^{ης} Ιανουαρίου 1996 και στην αύξηση των πωλήσεων των αυτοκινήτων.

Τα έσοδα από το Φ.Π.Α. εισαγόμενων από τρίτες χώρες αυξήθηκαν κατά 7,6% το 1996 για πρώτη φορά μετά το 1992 οπότε καταργήθηκαν οι διατυπώσεις στα εισαγόμενα από χώρες της Ε.Ε. Με δεδομένο ότι η δραχμική αξία των εισαγωγών από τρίτες χώρες αυξήθηκε το 1996 με ρυθμό 10% περίπου η άνοδος αυτή φαίνεται εύλογη.

Ο ρυθμός αύξησης των εσόδων από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης αυτοκινήτων ήταν υψηλός για 2^η συνεχή χρόνο μετά τη μείωση που παρουσιάστηκε το 1994 (1996: 20,4%, 1995: 27,6%, 1994: 19,4%). Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στη σημαντική αύξηση των πωλήσεων με τον ίδιο περίπου ρυθμό όπως και το 1995 (1996: 10,9%, 1995: 10,8%).

Τα έσοδα από το Φ.Π.Α. εγχώριων τα οποία περιλαμβάνουν και το Φ.Π.Α. που αντιστοιχεί στα προϊόντα που εισάγονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση αυξήθηκαν κατά 12,3% έναντι 14,6% το 1995 και 18,0% το 1994 και έφθασαν τα 1921 δις δρχ. Ο αριθμός αυτός υπολείπεται κατά 27 εκατοστιαίες μονάδες από τον προϋπολογισθέντα παρά το γεγονός ότι η προσωρινή επιτάχυνση του πληθωρισμού στο πρώτο δμηνο του έτους (η οποία δεν προβλεπόταν στον προϋπολογισμό) και η ταχύτερη άνοδος της οικονομικής δραστηριότητας θα έπρεπε να είχαν διευκολύνει την επίτευξη των στόχων του προϋπολογισμού.

Οι εισπράξεις από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης καυσίμων αυξήθηκαν κατά 12,3% έναντι 5,1% το 1995 και 2,0% το 1994 και έφθασαν τα 851 δις δρχ. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στην αύξηση των συντελεστών των ειδικών φόρων κατανάλωσης που επιβάλλονται στα πετρελαιοειδή από 1^{ης} Ιανουαρίου 1996 στην αύξηση της κατανάλωσης και στην εντατικοποίηση των ελέγχων για τον περιορισμό της λαθραίας διακίνησης του πετρελαίου καθώς το πετρέλαιο θέρμανσης έχει μικρότερο φορολογικό συντελεστή από το πετρέλαιο κίνησης. Παρατηρείται ότι τα έσοδα από το φόρο αυτό θα ήταν ακόμη μεγαλύτερα εάν δεν είχε ανασταλεί από 18 Απριλίου 1996 η είσπραξη μέρους του ειδικού φόρου κατανάλωσης στη βενζίνη (4 δρχ ανά λίτρο) μέχρι στο τέλος του έτους.

Τα έσοδα από τη φορολογία καπνού αυξήθηκαν κατά 8,4% έναντι 11,2% το 1995 και 39,1% το 1994 και έφθασαν τα 403 δις δρχ. Η εξέλιξη αυτή αποδίδεται στην αύξηση της κατανάλωσης καπνού κατά 4% περίπου του 1996 καθώς και στην άνοδο των λιανικών τιμών αν και η τελευταία δεν απέδωσε τα αναμενόμενα

έσοδα αφού εκτιμάται ότι υπήρχαν σημαντικά αποθέματα διαθέσιμα πριν από την αύξηση των τιμών.

Τα έσοδα από τα τέλη κυκλοφορίας αυτοκινήτων παρουσίασαν στασιμότητα έναντι ανόδου 93,2% το 1995 παρά την αύξηση των τελών κυκλοφορίας όλων των τύπων οχημάτων από 1^{ης} Ιανουαρίου 1997. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται με το γεγονός ότι μικρό μόνο μέρος των τελών προεισπράχθηκε το Δεκέμβριο του 1996 ενώ το Δεκέμβριο του 1995 είχε προεισπραχθεί σημαντικό μέρος των τελών του 1996. Οι φορολογούμενοι προτίμησαν να πληρώσουν τα τέλη κυκλοφορίας του 1997 προς το τέλος Ιανουαρίου του τρέχοντος έτους οπότε έληγε η σχετική προθεσμία ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις δόθηκε παράταση και παρατηρήθηκε προσωρινή έλλειψη σημάτων.

Τα έσοδα από τη φορολογία μεταβίβασης κεφαλαίων (ουσιαστικά ακινήτων) μετά τη στασιμότητα που παρουσίασαν το προηγούμενο έτος αυξήθηκαν με αριθμού 10,0%. Η θετική αυτή εξέλιξη οφείλεται κυρίως στην ανάκαμψη της οικοδομικής δραστηριότητας το 1996 και στην αύξηση των αντικειμενικών τιμών των ακινήτων τον Οκτώβριο του 1995 παράγοντες που επηρέασαν θετικά τα σχετικά έσοδα του 1996. Αντίθετα η εκκαθάριση με ευνοϊκούς όρους εκκρεμών υποθέσεων μεταβίβασης ακινήτων στις περιοχές της χώρας όπου δεν ίσχυε το αντικειμενικό σύστημα προσδιορισμού της αξίας των ακινήτων φαίνεται ότι δεν είχε σημαντική επίδραση στα έσοδα.

Τα έσοδα από τα τέλη χαρτοσήμου αυξήθηκαν κατά 23,5% έναντι 10,7% το προηγούμενο έτος. Η άνοδος αυτή οφείλεται στη βελτίωση της απόδοσης του τέλους χαρτοσήμου τα μισθώματα ακινήτων καθώς και στα υψηλότερα τέλη που εισπράττονται από τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις. Αυξημένη απόδοση εμφανίζουν και τα έσοδα από τον ειδικό φόρο τραπεζικών εργασιών τα οποία αυξήθηκαν με ρυθμό 21,3% έναντι μείωσης 13,2% το 1995 λόγω της εξάπλωσης των καταναλωτικών δανείων και της χρήσης πιστωτικών καρτών.

Τέλος τα μη φορολογικά έσοδα αυξήθηκαν κατά 2,1% έναντι αύξησης 22,0% το 1995. Τα έσοδα αυτής της κατηγορίας επηρεάστηκαν από τη σημαντική υστέρηση (60 δις δρχ) που σημειώθηκε στις απολήψεις από τα διάφορα ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης έναντι των προβλέψεων του τακτικού προϋπολογισμού. Όπως και τα προηγούμενα έτη έτσι και το 1996 τα μη φορολογικά έσοδα επηρεάστηκαν θετικά από τις πιο κάτω κατηγορίες εσόδων: τόκοι επί των

διαθεσίμων (σε δρχ. και συνάλλαγμα) του Δημοσίου στην Τράπεζα της Ελλάδος (36 δις δρχ) πρόσθετο μέρος του Δημοσίου από τα κέρδη της Τράπεζας της Ελλάδος (31 δις δρχ.) είσπραξη μερίσματος 15 δις δρχ. από τα κέρδη του ΟΤΕ είσπραξη του ημίσεως των κερδών του Ταχυδρομικού Ταμειυτηρίου (11 δις δρχ.) βάσει το Ν. 2366/95 συμμετοχή στα κέρδη του ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων (20 δις δρχ.) και πώληση μετοχών του ΟΤΕ (31 δις δρχ.).

Τα έσοδα του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων εκτιμάται ότι αυξήθηκαν κατά 66,9% έναντι 11,2% το 1995. Η σημαντική αυτή αύξηση οφείλεται στις μεγαλύτερες εισροές από τα ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1996: 548 δις δρχ., 1995: 322 δις δρχ.) οι οποίες πραγματοποιήθηκαν κυρίως προς το τέλος του 1996 και κατά τη διάρκεια της παράτασης του δημοσιονομικού έτους.

3.1.2 ΔΑΠΑΝΕΣ

Οι δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού ανήλθαν το 1996 σε 975 δις έναντι 8880 δις δρχ. το 1995 και σημείωσαν επιτάχυνση στο ρυθμό ανόδου τους σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Ως ποσοστό του Α.Ε.Π. μειώθηκαν ελαφρά στο 33,0% έναντι 33,5% το 1995. Οι πρωτογενείς δαπάνες αυξήθηκαν το 1996 με ρυθμό ταχύτερο από ότι το 1995 (1996: 13,8%, 1995: 12,5%, 1994: 8,6%) και υψηλότερο κατά 5 περίπου εκατοστιαίες μονάδες από εκείνον του δείκτη τιμών καταναλωτή (σε μέσα επίπεδα) γεγονός που δυσχεραίνει τη γενικότερη προσπάθεια δημοσιονομικής εξυγίανσης.

Οι πληρωμές για τόκους επί του δημοσίου χρέους παρά την κεφαλοποίηση ποσού 179 δις δρχ. (έναντι 211 δις δρχ. το 1995) και τη ρύθμιση ενός άλλου σημαντικού ποσού εμφάνισαν μικρή επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου τους έναντι του προηγούμενου έτους (1996: 3,3%, 1995: 0,5%, 1994: 4,3%) κυρίως λόγω των πληθωριστικών πιέσεων οι οποίες για μεγάλο διάστημα κατά τη διάρκεια του 1996 δεν επέτρεψαν ταχύτερη αποκλιμάκωση των σχετικά υψηλών επιτοκίων των εντόκων γραμματίων.

ΠΙΝΑΚΑΣ VI.5
ΔΑΠΑΝΕΣ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΔΗΜ. ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ
 (Σ: δισεκ. δρχ.)

	Ετήσια μεγέθη				Εκατοστιαίες μεταβολές		
	1993	1994	1995	1996*	1994/93	1995/94	1996*/95
I. ΔΑΠΑΝΕΣ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ¹	6.857,4	8.251,1	8.879,6	9.751,1	20,3	7,6	9,8
1. Δαπάνες προσωπικού ²	2.039,2	2.268,8	2.563,5	3.058,1	11,3	13,0	19,3
2. Τόκοι ³ (εξ των τόκων χρέους ενόπλων δυνάμεων) ⁴	2.333,9	3.339,6	3.355,8	3.465,0	43,1	0,5	3,3
	(165,8)	(177,3)	(150,8)	(94,3)	(6,9)	(-15,0)	(-37,5)
3. Αποδόσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση	272,9	309,4	311,9	348,4	13,4	0,8	11,7
4. Αποδοση εισόδων τρίτων	294,5	354,6	455,6	474,8	20,4	28,5	4,2
5. Επιτακτοές φόρων	279,4	212,8	235,7	296,5	-23,8	10,8	25,8
6. Επιδότηση επιτοκίων	1,2	5,6	19,1	20,0	377,0	241,4	4,6
7. Επιδοτήσεις γεωργίας	143,2	100,0	147,7	174,0	-30,1	47,7	17,8
8. Επιχορήγησης	959,5	1.124,5	1.254,0	1.338,2	17,2	11,5	6,7
9. Εργασίες	115,4	75,8	39,4	3,1	-34,3	-48,1	-92,2
10. Λοιπές δαπάνες	418,2	460,0	496,8	647,2	10,0	8,0	30,3
Μείον επιδόματα εκτός προϋπολογισμού				74,4			
II. ΔΑΠΑΝΕΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ⁵	728,3	807,3	962,0	1.120,0	10,8	19,2	16,4
1. Εκτέλεση έργων	643,3	615,2	704,3	...	-4,4	14,5	...
2. Επιχορήγησης	82,1	189,6	253,7	...	130,9	33,8	...
3. Διοικητικές δαπάνες	2,9	2,5	4,1	...	-15,4	65,3	...
III. ΣΥΝΟΛΟ I+II	7.585,7	9.058,4	9.841,6	10.871,1	19,4	8,6	10,5
Προκαταρκτικές δαπάνες κρατικού προϋπολογισμού	5.251,8	5.718,8	6.485,8	7.406,1	8,9	13,4	14,2
Χρεολύσια ⁶ (εξ των χρεολύσιων ενόπλων δυνάμεων) ⁴	1.708,2	2.526,9	2.773,5	3.686,9	47,9	9,8	32,9
	(104,2)	(73,2)	(58,8)	(139,0)	(-29,7)	(-19,7)	(136,2)

1 Δεν περιλαμβάνονται πληρωμές χρεολυσίων.

2 Για το 1994 και το 1995 δεν περιλαμβάνεται ποσό 50 δισεκ. δρχ. για κάθε έτος, τα οποία χορηγήθηκαν ως επιδόματα σε διάφορες κατηγορίες δημοσίων υπαλλήλων από πηγές εκτός τακτικού προϋπολογισμού. Αντίθετα, το 1996 περιλαμβάνεται ποσό 74,4 δισεκ. δρχ. (70,5 δισεκ. δρχ. στην κατηγορία "μισθοί" και 3,9 δισεκ. δρχ. στην κατηγορία "επιχορήγηση αποδοχών").

3 Περιλαμβάνονται και οι "λοιπές δαπάνες" για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους.

4 Από το 1994 εμφανίζονται μόνο οι τόκοι και τα χρεολύσια που συνεχίζουν να εξυπηρετούνται από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Οι τόκοι και τα χρεολύσια των δανείων στρατιωτικού χρέους που έχουν αναληφθεί από το Υπουργείο Οικονομικών περιλαμβάνονται στις κυρίως κατηγορίες τόκων και χρεολυσίων.

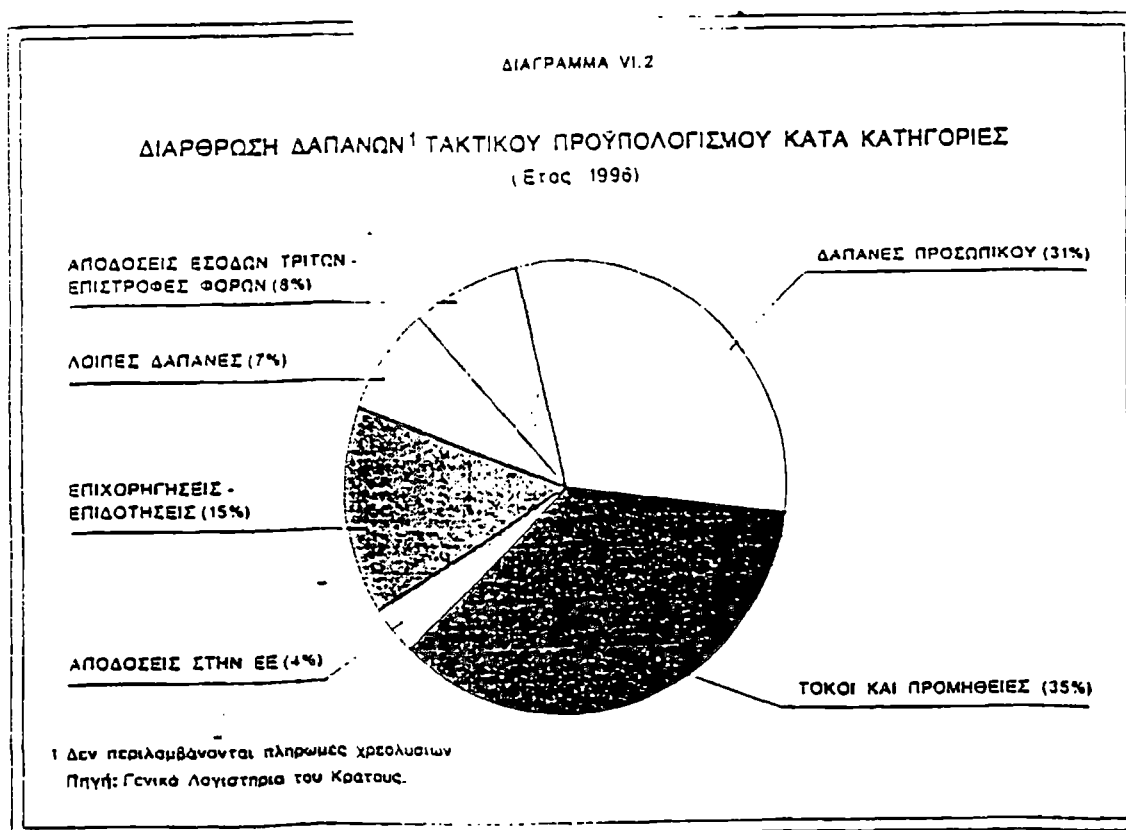
5 Το 1995 δεν περιλαμβάνονται α) Δάνειο του ΟΤΕ ύψους 48,5 δισεκ. δρχ. περίπου, που εκταμιεύθηκε μέσω του ΠΔΕ αλλά προερχόταν από κεφάλαια της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, και β) δαπάνη 19 δισεκ. δρχ. για αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της Ολυμπιακής Αεροπορίας, σύμφωνα με το Ν. 2271/94.

6 Περιλαμβάνονται και προπληρωμές χρεολυσίων εξωτερικού χρέους (1993: 45 δισεκ. δρχ., 1994: 63 δισεκ. δρχ., 1995: 175,5 δισεκ. δρχ. ύψους).

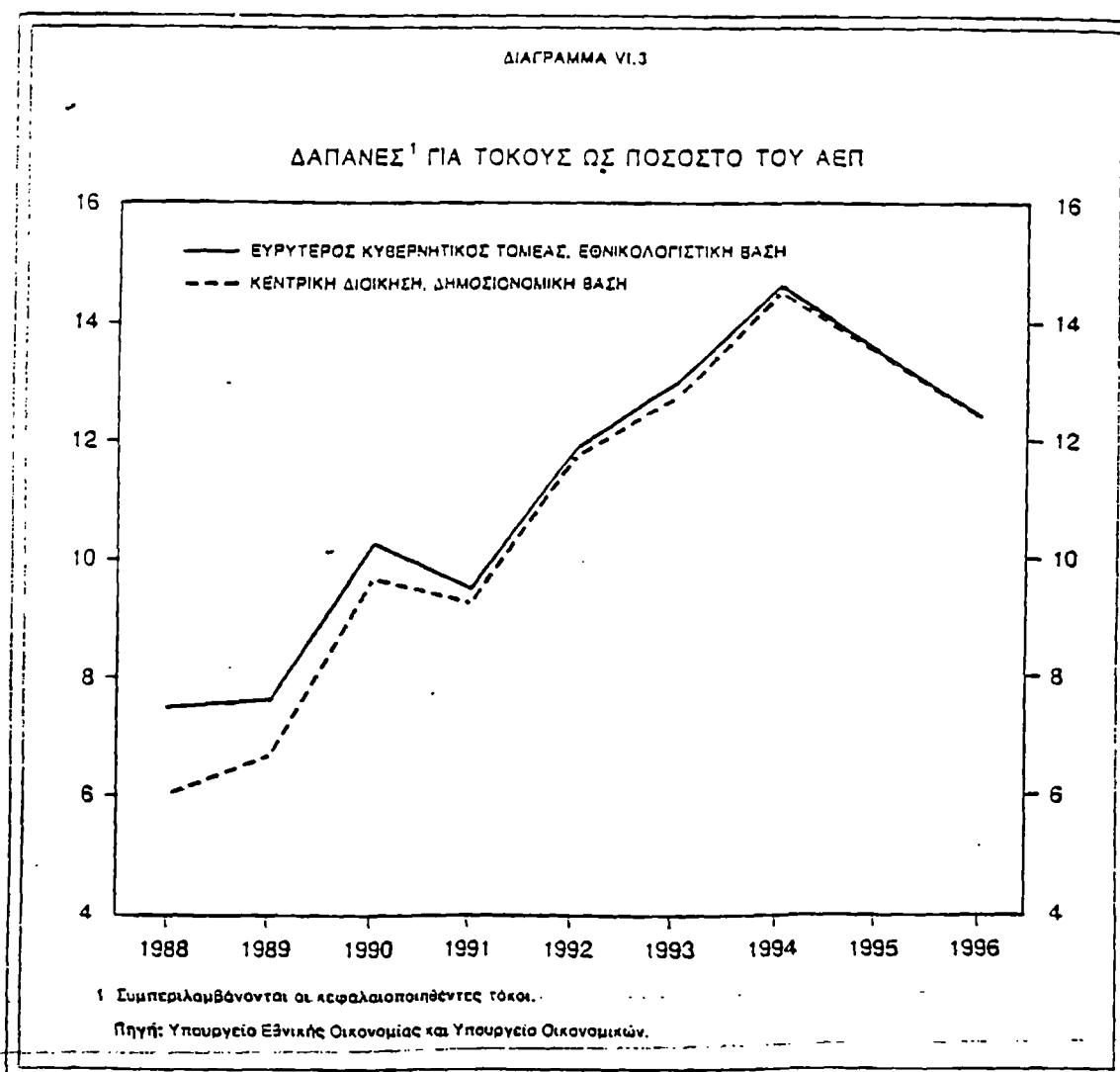
* Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών - Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

Οι δαπάνες για τόκος ανήλθαν στο 35,5% του συνόλου των δαπανών του 1996 και εξακολουθούν να αποτελούν τη μεγαλύτερη κατηγορία δαπανών που απορροφά το 46,6% των εσόδων του τακτικού προϋπολογισμού. Αναμφίβολα η κατηγορία αυτή δεν έπαυσε να αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την πορεία των συνολικών δαπανών όπως και των ελλειμμάτων του τακτικού προϋπολογισμού. Θα πρέπει να τονιστεί όμως ότι έως ποσοστό του Α.Ε.Π. οι δαπάνες για τόκους συμπεριλαμβανομένων και των κεφαλαιοποιήσεων έχουν άρχισε να μειώνονται βαθμιαία από 14,6% του Α.Ε.Π. το 1994 σε 12,3% το 1996. Η ταχύτερη πτώση από τον Οκτώβριο του 1996 και μετά εκτιμάται ότι θα οδηγήσει σε σημαντική περαιτέρω μείωση του λόγω των δαπανών για τόκους προς το Α.Ε.Π. το 1997.

Η 2^η μεγαλύτερη κατηγορία δαπανών, οι δαπάνες προσωπικού αυξήθηκαν κατά 19,3% έναντι 13,0% το 1995 και 11,3% το 1994. Το ποσοστό συμμετοχής τους στο σύνολο των δαπανών σημείωσε άνοδο. Και διαμορφώθηκε σε 31,4% του συνόλου, έναντι 28,9% το 1995 και 27,5% το 1993. Η επιτάχυνση αυτή η οποία σημειώθηκε παρά τη σχετικά αυστηρή εισοδηματική πολιτική που ακολουθείται από το 1995 για τους εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα οφείλεται στην επιδοματική πολιτική που εφαρμόστηκε μεν επιλεκτικά για ορισμένες κατηγορίες δημοσίων υπαλλήλων αλλά αποτέλεσε μέσο πίεσης από τις λοιπές κατηγορίες δημοσίων υπαλλήλων οι οποίοι δεν είχαν αρχικά συμπεριληφθεί στην εν λόγω πολιτική. Έτσι δημιουργήθηκε μία δυναμική εξάπλωσης των επιδομάτων προς κάθε κατεύθυνση ενώ ορισμένα από αυτά καλύφθηκαν από δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού δεν παύουν να προκαλούν τη μεγέθυνση του δημοσίου ελλείμματος και να επηρεάζουν αρνητικά την εισοδηματική πολιτική σε άλλους κλάδους.

Οι δαπάνες για αποδόσεις εσόδων στην Ευρωπαϊκή Ένωση αυξήθηκαν κατά 11,7% έναντι 0,8% το 1995 και 13,4% το 1994. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στην αυξημένη συμμετοχή της χώρας στη χρηματοδότηση του κοινοτικού προϋπολογισμού την αλλαγή του τρόπου υπολογισμού της συμμετοχής αυτής και την αύξηση του μεγέθους του προϋπολογισμού της Ε.Ε.

Οι δαπάνες για επιστροφές φόρων αυξήθηκαν κατά 25% έναντι αύξησης 10,8% το 1995 και μείωσης 23,8% το 1994. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στην τακτοποίηση υποχρεώσεων παρελθόντων οικονομικών ετών. Παράλληλα οι δαπάνες για αποδόσεις εσόδων σε τρίτους σημείωσαν περιορισμένη αύξηση 4,2% έναντι 28,5% το 1995 και 20,4% το 1994.

Οι δαπάνες για επιδοτήσεις επιτοκίων σημείωσαν περιορισμένη αύξηση 4,6% έναντι 241% το 1995 και 377% το 1994. Επίσης σχετικά συγκρατημένη αύξηση 17,8% εμφάνισαν οι δαπάνες για επιδοτήσεις της γεωργίας. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στο ότι δεν ολοκληρώθηκε το πρόγραμμα πρόωρης συνταξιοδότησης των αγροτών.

Οι δαπάνες για επιχορηγήσεις αυξήθηκαν κατά 6,7% έναντι 11,5% το 1995 και 17,2% το 1994 υπερέβησαν όμως τις προβλέψεις του προϋπολογισμού κατά 54 δις δρχ. περίπου κυρίως λόγω της αναπροσαρμογής της επιχορήγησης προς: α) τον ΟΓΑ για την αντιμετώπιση των δαπανών για την υγειονομική περίθαλψη των αγροτών β) το ΙΚΑ για την αντιμετώπιση των ελλειμμάτων του και γ) για την κάλυψη των αναγκών του.

Τέλος οι δαπάνες για τις καταπτώσεις εγγυήσεων εμφάνισαν μείωση κατά 92,2% έναντι μείωσης 48% το 1995 και 34,3% το 1994. Αντίθετα οι λοιπές δαπάνες σημείωσαν αύξηση 30,3% έναντι αύξησης 8% το 1995 και 10% το 1994. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στην εμφάνιση έκτακτων δαπανών λόγω της διενέργειας πρόωρων εκλογών τον παρελθόντα Σεπτέμβριο και της αύξησης των δαπανών για τη μεταφορά μαθητών.

Οι δαπάνες του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων αυξήθηκαν κατά 16,4% έναντι αύξησης 19,2% το 1995 και 10,8% το 1994 και έφθασαν τα 1120 δις δρχ. Σε σχέση με την πρόβλεψη του προϋπολογισμού οι δαπάνες αυτές περικόπηκαν κατά 80 δις δρχ. Το 71,4% των δαπανών για επενδύσεις δηλαδή 800 δις δρχ. διατέθηκαν για έργα που συγχρηματοδοτούνται από εθνικούς πόρους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΗΜΕΡΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ

4.1. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η παγκοσμιότητα των μηχανισμών της αγοράς αγαθών και υπηρεσιών, και η παρούσα φάση του διεθνούς καταμερισμού της εργασίας, πιστοποιούν ότι τα γεωγραφικά σύνορα μίας χώρας έχουν προ πολλού παύσει να ταυτίζονται με τα οικονομικά της σύνορα. Η διεθνής αλληλεξάρτηση δεν έχει εδραιωθεί μόνο με τις διμερείς και πολυμερείς σχέσεις μεταξύ κρατών αλλά και με τη «διεπιχειρησιακή ολοκλήρωση» – κυρίως των πολυεθνικών επιχειρήσεων – η οποία διεξάγεται και επεκτείνεται ανεξάρτητα από τη βούληση των κρατών όπου είναι εγκατεστημένα τμήματα των επιχειρήσεων αυτών.

Η διεθνοποίηση της οικονομικής δραστηριότητας είναι γεγονός και γι' αυτό είναι μάταιο το να προσπαθούμε να την εντάξουμε είτε κάτω από της «υγιούς» υπέρβασης και επέκτασης της ελεύθερης οικονομίας, είτε κάτω από το πρίσμα του επεκτατισμού - ως μοναδικής διεξόδου του καπιταλιστικού συστήματος – είτε κάτω από οποιοδήποτε άλλο πρίσμα. Τα θεωρητικά πρίσματα είναι αναγκαία όταν προσφέρουν πρακτικές προτάσεις πολιτικής, εφικτές και χρήσιμες, αλλιώς καταλήγουν σε ακαδημαϊκές συζητήσεις που απλώς περιπλέκουν τα ιδεολογικά ή τα δογματικά μας δεσμά.

Από την άλλη μεριά όμως πρέπει να υπογραμμίσουμε ιδιαίτερα το γεγονός ότι ένας από τους πιο καθοριστικούς παράγοντες της οικονομικής εξέλιξης μίας χώρας είναι ο τύπος, το περιεχόμενο και η έκταση της αλληλεξάρτησης της με το διεθνές οικονομικό περιβάλλον.

Πρέπει να προσθέσουμε ότι καθιερωμένα κριτήρια «μεζούρες», που να μετρούν, και προπάντων, να αξιολογούν θετικά ή αρνητικά το πλαίσιο της αλληλεξάρτησης των οικονομιών, είναι πολύ δύσκολο να βρεθούν και να συμφωνηθούν, αφού η αδήριτη καθημερινή οικονομική πραγματικότητα επιβάλλει τις δικές της νομοτέλειες. Στη σύγχρονη παγκόσμια οικονομική πραγματικότητα της αλληλοδιείσδυσης, της προϊούσας φιλελευθεροποίησης των διεθνών ροών στο εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών, στις επενδύσεις, στα δάνεια, στην κίνηση κεφαλαίων γενικότερα, στην εργασία, στην τεχνολογία, η αλληλεξάρτηση είναι

δομικό στοιχείο των οικονομικών και άλλων σχέσεων μεταξύ των οργανωμένων κοινωνιών. Οι όποιες εξαιρέσεις (π.χ. Αλβανία) απλώς υφίστανται για να επιβεβαιώνουν τον κανόνα.

Ωστόσο, δεδομένης της αλληλεξάρτησης, ο συσχετισμός των ισορροπιών, η δυνατότητα ελιγμών, η συνεχής διαπραγμάτευση και οργανωμένη και συναινετική διεκδίκηση των οικονομικών στόχων μίας χώρας – ιδιαίτερα μίας χώρας μικρής και με «ανοικτή» οικονομία όπως η Ελλάδα – όλα αυτά συγκροτούν μία ουσιαστική προϋπόθεση, για να μην εξελιχθεί η αλληλεξάρτηση σε μορφές καταναγκαστικής εξάρτησης. Γιατί η καταναγκαστική εξάρτηση πραγματικά απειλεί ακόμα και τις πιο στοιχειώδεις δυνατότητες επιλογών στο πεδίο της εθνικής πολιτικής.

Είναι ευνόητο ότι η κατάσταση του ισοζυγίου πληρωμών είναι σημαντική παράμετρος για τον εκάστοτε προσδιορισμό του βαθμού αυτοδυναμίας μίας χώρας που δρα και συναλλάσσεται με το διεθνές οικονομικό περιβάλλον. Και τούτο γιατί η κατάσταση του ισοζυγίου αντανακλάται στο επίπεδο του εξωτερικού δανεισμού μία που ο εξωτερικός δανεισμός είναι από τις κυριότερες πηγές χρηματοδότησης του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών.

Θα ήθελα, όμως, να επισημάνω ότι γύρω από το θέμα αυτό αναπτύσσονται και κυκλοφορούν διάφοροι μύθοι και απλοϊκές συνταγές που συνδέονται με τις όποιες ιδεολογικές ή άλλες προκαταλήψεις μας παρά με τις επιταγές της οικονομικής πραγματικότητας. Μου φαίνεται πως ακόμη και στο πολύ πρόσφατο παρελθόν ακούστηκαν απόψεις για μονομερείς, άμεσους ή έμμεσους περιορισμούς στις εισαγωγές ή για μία στρατηγική ανάπτυξης αποκλειστικά προσανατολισμένη στο μοντέλο της υποκατάστασης των εισαγωγών. Ακούστηκαν, ακόμη, απόψεις για μονομερή «διευθέτηση» του εξωτερικού μας χρέους που θα καθόριζε ποιους πιστωτές μας θα πληρώναμε και ποιους όχι κ.ο.κ.

Τέτοιες απόψεις δεν είναι μόνο πολλαπλά εσφαλμένες αλλά και ανασταλτικές της αναπτυξιακής μας πορείας.

Το κατά πόσο μία χώρα ενδείκνυται να προσφύγει σε εξωτερικό δανεισμό, για να καλύψει το έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών της, και μέχρι ποιου σημείου μπορεί να αυξάνει το εξωτερικό της χρέος, είναι ένα θέμα που έχει συζητηθεί στη διεθνή βιβλιογραφία επανειλημμένως τις τελευταίες τρεις δεκαετίες.

Κάθε φορά όμως που επανέρχεται αυτό γίνεται κάτω από διαφορετικές διεθνείς συγκυρίες, με αποτέλεσμα οι τάσεις και στάσεις που διαμορφώνονται σε μία εποχή, να μεταβάλλονται σημαντικά την επόμενη φορά που το θέμα αποκτά επικαιρότητα και πάλι.

Υπάρχουν χώρες, που βασικό εργαλείο της αναπτυξιακής τους προσπάθειας ήταν η έντονη χρήση ξένων πόρων, όπως η Νότιος Κορέα. Άλλες πάλι, αποφάσισαν εξ' αρχής ότι δεν θέλουν την συνδρομή ξένων κεφαλαίων στην ανάπτυξη τους όπως η Αλβανία.

Από επιστημονικές αναλύσεις που έχουν γίνει διεθνώς, συνάγεται το γενικό συμπέρασμα ότι οι χώρες που έχουν χρησιμοποιήσει ξένους πόρους, έχουν αναπτυχθεί γρηγορότερα από τις χώρες που δεν έχουν χρησιμοποιήσει ξένους πόρους. Από τις χώρες όμως που έχουν χρησιμοποιήσει ξένους πόρους, δεν είναι σαφές αν αυτές που έχουν κάνει έντονη χρήση ξένων πόρων έχουν πετύχει καλύτερα αποτελέσματα από αυτές που έκαναν μόνο μέτρια χρήση ξένων πόρων.

Αν ο ισχυρισμός αυτός είναι ακριβής, εξάγεται το συμπέρασμα ότι σημασία δεν έχει τόσο αυτό καθεαυτό το ύψος του εξωτερικού δανεισμού, αλλά κύρια το τι είδους χρήση γίνεται των πρόσθετων εξωτερικών πόρων. Το αν, δηλαδή, μία χώρα κάνει χρήση ξένων πόρων για να αυξήσει την παραγωγική της ικανότητα ή την γενικότερη αναπαραγωγή πλούτου ή πόρων, η αν μία χώρα σπαταλάει ξένους πόρους για καταναλωτικούς σκοπούς. Στην μεν πρώτη περίπτωση οι αυξημένοι μελλοντικοί πόροι θα αντισταθμίσουν τις αυξημένες μελλοντικές υποχρεώσεις, ενώ στη δεύτερη περίπτωση η χώρα θα αναγκασθεί σε κάποιο μελλοντικό χρονικό σημείο να αντιμετωπίσει ιδιαίτερα σκληρές συνθήκες. Η δεύτερη είναι βέβαια η περίπτωση όπου το μέλλον της χώρας υποθηκεύεται χωρίς αντίκρισμα.

Επομένως, το μέγεθος του εξωτερικού χρέους δεν μπορεί να αποτελεί αποκλειστικό κριτήριο (εφ' όσον βέβαια δεν αυξάνει σημαντικά σε σχέση με τα υπόλοιπα μεγέθη της οικονομίας, δηλαδή δεν ξεπερνά τα λογικά όρια αντοχής εξυπηρέτησης του). Στην αξιολόγηση του θα πρέπει πάντα να συνδυάζονται οι τυχόν αυξήσεις του με την γενικότερη αναπτυξιακή προσπάθεια και τους αναμενόμενους πρόσθετους πόρους που θα προέλθουν από αυτήν.

Θα πρέπει κατ' αρχήν να διευκρινιστεί ότι το ανεξόφλητο υπόλοιπο του εξωτερικού χρέους της χώρας είναι σωρευτικό, άθροισμα διαχρονικά του καθαρού

ετησίου δανεισμού από τον εξωτερικό. Ο δανεισμός αυτός γίνεται για δύο λόγους. Πρώτον να χρηματοδοτήσει το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών που δεν καλύπτει η εισροή αυτόνομων μη δανειακών ιδιωτικών κεφαλαίων και δεύτερον, να εξασφαλίσει τη συντήρηση ενός αποθέματος συναλλαγματικών διαθεσίμων σε επίπεδα συνεπή με τις ανάγκες της χώρας για συναλλαγές με το εξωτερικό. Ο καθαρός δανεισμός μαζί με την μεταβολή των συναλλαγματικών διαθέσιμων αποτελεί ένα μέτρο της μεταβολής των καθαρών υποχρεώσεων της χώρας προς το εξωτερικό.

Από τη μελέτη της εξέλιξης του εξωτερικού χρέους της Ελλάδας, μπορούν να εξαχθούν κάτω από το πιο πάνω σκεπτικό, αρκετά συμπεράσματα. Λόγω αλλαγών στους ορισμούς, στοιχεία συγκρίσιμα με τα σημερινά υπάρχουν μόνο από το τέλος του 1978.

Παρ' όλα αυτά, αν ανατρέξουμε σε αξιόπιστες πηγές όπως το World Debt Tables External Debt of Developing Countries, της Διεθνούς Τράπεζας, βρίσκουμε το σύνολο του Δημοσίου Χρέους συν το χρέος που καλύπτεται από τις εγγυήσεις του Δημοσίου στο τέλος του 1974 ήταν 2,131 δις \$. Με ιδιαίτερη γενναιοδωρία τότε μπορούμε να πούμε ότι το σύνολο του εξωτερικού μας χρέους στο τέλος του 1974, δεν ξεπερνούσε τα 2,5 δις \$ που υπολογίζεται σε 7,876 δις #\$, βλέπουμε ότι στην περίοδο 1975-81 το εξωτερικό χρέος της χώρας υπερτριπλασιάστηκε. Η νέα κυβέρνηση, μετά το 1981 ανέλαβε συγχρόνως και τις υποχρεώσεις της προηγούμενης. Και στο εξωτερικό χρέος αυτό γίνεται σωρευτικά.

Τα τοκοχρεολύσια αρχίζουν να πληρώνονται μετά την πάροδο μίας περιόδου χάριτος τριών μέχρι πέντε ετών, και βέβαια αυξημένα τοκοχρεολύσια σημαίνουν αυξημένη ανάγκη για δανεισμό ώστε να εξυπηρετηθούν όχι μόνο οι τρέχουσες ανάγκες αλλά και για να καλυφθούν οι αυξημένες υποχρεώσεις του παρελθόντος.

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, το συνολικό ύψος του εξωτερικού μας χρέους (δημόσιου και ιδιωτικού) στο τέλος του 1986 ήταν 17,127 δις \$. Με άλλα λόγια, στην περίοδο 1981-86 το εξωτερικό μας χρέος αυξήθηκε με μικρότερους ρυθμούς από την περίοδο 1975-81. Στην πραγματικότητα όμως, οι πρόσφατοι ρυθμοί ήταν πιο μικροί από αυτούς που στοιχεία δείχνουν. Εάν στην επταετία 75-91 ο ρυθμός αύξησης δεν είχε εκτιναχθεί προς το μέσον και το τέλος της περιόδου, δηλαδή δεν είχε γίνει υπέρμετρος δανεισμός εκτιμούμε, από τις αλλαγές

στα επίπεδα των τοκοχρεολυσίων, ότι το συνολικό εξωτερικό χρέος θα ήταν περίπου μικρότερο στο τέλος του 1986 κατά τουλάχιστον 2,5 δις \$, δηλαδή θα ήταν γύρω στα 14,6 δις \$.

Στην επισήμανση αυτή, όμως, πρέπει να προσθέσουμε και την σημαντικότερη αύξηση στα συναλλαγματικά μας διαθέσιμα. Τα συναλλαγματικά μας διαθέσιμα κυμαίνονταν, τα τελευταία χρόνια, γύρω στο 1 δις \$. Σύμφωνα με τα στοιχεία του 1986 το ποσό αυτό αυξήθηκε κατά 100% και διαμορφώθηκε στο τέλος του '86 στο ύψος των 2,2 δις \$. Για το 1987 εκτιμούμε ότι επήλθε μία περαιτέρω αύξηση και θα ξεπεράσουμε τα 3,5 δις. Δηλαδή βλέπουμε ότι η αύξηση του εξωτερικού χρέους κατά την περίοδο 1982-1987 ήταν σημαντικά μικρότερη απ' αυτήν της προηγούμενης επταετίας, παρ' όλο ότι στην περίοδο αυτή παρελήφθη ένα τοκοχρεολυτικό βάρος ιδιαίτερα σημαντικό.

Θα θέλαμε επίσης να αναφερθούμε στην εξέλιξη του εξωτερικού χρέους κατά περιόδους, και συγκεκριμένα 1974-75, 1979-81, 1982-85 και 1986-87.

Οι καθαρές υποχρεώσεις της χώρας προς το εξωτερικό σημείωσαν μία μεγάλη αύξηση, ισοδύναμη με 3% του Α.Ε.Π., το 1974 με την πρώτη πετρελαϊκή κρίση και με εισροές μη δανειακών κεφαλαίων να καλύπτουν μόλις το 46% του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών. Στα επόμενα τέσσερα χρόνια (1975-1978), η μεταβολή των καθαρών υποχρεώσεων της χώρας παράμεινε σε χαμηλά επίπεδα (0,3% του Α.Ε.Π. κατά μέσο όρο).

Αλλά ήδη από το 1979-80, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως ποσοστό του Α.Ε.Π. σχεδόν διπλασιάζεται (από 3,5% το 1978 σε 5,9% το 1979-80) και οι εισροές μη δανειακών κεφαλαίων στην Ελλάδα πέφτουν κατακόρυφα (από το 100% του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών το 1975-78 σε 56% το 1979-80). Σαν αποτέλεσμα, η αύξηση των καθαρών υποχρεώσεων της χώρας στο εξωτερικό επταπλασιάζεται και διαμορφώνεται σε 2,1% του Α.Ε.Π.

Το 1981 είναι το έτος της μεγάλης χειροτέρευσης στην οικονομία. Οι καθαρές δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα αυξάνονται από 8,1% του Α.Ε.Π. το 1980 σε 14,3% το 1981. Σαν αποτέλεσμα, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών διαμορφώνεται σε 6,5% του Α.Ε.Π. Οι εισροές μη δανειακών κεφαλαίων μειώνονται ακόμη περισσότερο σε 6,5% του Α.Ε.Π. Οι εισροές μη δανειακών κεφαλαίων μειώνονται ακόμη περισσότερο (στο 45% του

ελλείμματος των τρεχουσών συναλλαγών) και η αύξηση των καθαρών υποχρεώσεων της χώρας στο εξωτερικό διαμορφώνεται σε 3,1% του Α.Ε.Π.

Η περίοδος αυτή μετά το 1981, από την άποψη των οικονομικών εξελίξεων, μπορεί να διαιρεθεί σε δύο υποπεριόδους. Στην πρώτη υποπερίοδο (1982-85), η παγκόσμια οικονομία, που το 1982 βρίσκεται σε πολύ χαμηλό επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας αρχίζει σιγά σιγά να μπαίνει σε μία πορεία ανάκαμψης, που χαρακτηρίζεται όμως από μεγάλες αναστατώσεις. Στην Ελλάδα, η νέα κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ και οι νέες πολιτικές, που διορθώνουν αδικίες του παρελθόντος, που εισάγουν νέες κοινωνικές ρυθμίσεις, που ενισχύουν την επενδυτική δραστηριότητα του δημόσιου τομέα και που βεβαίως πρέπει να πούμε, κοστίζουν και στον ιδιωτικό αλλά και προ πάντων στο δημόσιο τομέα, δεν θα μπορέσουν να μειώσουν δραστικά τα ελλείμματα του δημόσιου τομέα. Το άλμα στο έλλειμμα, που σημειώθηκε το 1981 ήταν καθοριστικό των εξελίξεων που ακολούθησαν.

Η περαιτέρω πορεία της ελληνικής οικονομίας είναι συνυφασμένη με την υιοθέτηση του σταθεροποιητικού προγράμματος τον Οκτώβριο του 1985.

Η οικονομική πολιτική της δεύτερης υποπεριόδου, 1986-1987, μειώνει τις καθαρές δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα σε 1,3% του Α.Ε.Π. περίπου και το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε 2,5% του Α.Ε.Π. περίπου. Το σταθεροποιητικό πρόγραμμα επιτείνει το αποτέλεσμα των χαμηλών πραγματικών επιτοκίων στο εξωτερικό μέσω μίας ελαστικής πολιτικής πραγματικών επιτοκίων, που για πρώτη φορά φαίνονται θετικά στην τελευταία δεκαετία στο εσωτερικό της χώρας. Το αποτέλεσμα είναι μία σημαντική αύξηση των εισροών μη δανειακών ιδιωτικών κεφαλαίων που φθάνουν κατά μέσο όρο στο 81% του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Έτσι, η αύξηση των καθαρών υποχρεώσεων μειώνεται σημαντικά στην διετία 1986-87 και διαμορφώνεται σε 0,5% του Α.Ε.Π. κατά μέσο όρο έναντι 3,1% του 1981. Ειδικότερα σε ότι αφορά το δημόσιο εξωτερικό χρέος, παρατηρείται μία σημαντική μείωση του ρυθμού αύξησης του (31,5% το 1985, 21,2% το 1986, με τάσεις μηδενισμού το 1987). Επίσης ως ποσοστό του Α.Ε.Π. από 38,3% το 1985 σημείωσε μία σημαντική μείωση το 1986 (36,1%) και το 1987 (33,7%). Έτσι σε σχέση: Τόκοι και χρεολύσια προς εξαγωγές βελτιώνεται το 1987 σε σχέση με το 1986.

Τώρα, σε σχέση με το θέμα του ποια θα ήταν τα ανεκτά όρια έτσι ώστε να μην αντιμετωπίσουμε μελλοντικά προβλήματα χρηματοδότησης, πρέπει να πούμε ότι διαθέτουμε μία πολύ ικανοποιητική απόσταση ασφαλείας από τα όρια αυτά την οποία συνεχώς διευρύνουμε. Εκτός από τις χώρες που θεωρούνται υπερχρεωμένες, για τις οποίες δεν συζητάμε εδώ, πολλές χώρες όπως η Ιταλία η Δανία είναι συγκριτικά πιο χρεωμένες από τη χώρα μας. Η δε Τουρκία, η οποία επίσης δεν θεωρείται υπερχρεωμένη, χρωστάει 35 δις \$ δηλαδή το χρέος της ως ποσοστό του Α.Ε.Π. είναι περίπου 70%.

Η κυβέρνηση έχει υιοθετήσει μία πολιτική εξυπηρέτησης του χρέους που αποσκοπεί στην διαχρονική εξομάλυνση της καμπύλης υποχρεώσεων της χώρας μέσω προπληρωμής των χρεολυσίων.

Η πολιτική αυτή αποσκοπεί στη δημιουργία ευνοϊκότερης συγκυρίας στο μέλλον ώστε να ελαχιστοποιούνται οι περιοριστικοί παράγοντες αποτελεσματικής διαχείρισης της δημοσιονομικής μας κατάστασης. Η στρατηγική αντιμετώπισης του προβλήματος του εξωτερικού χρέους είναι γενικότερα συνυφασμένη με την άσκηση μεσοπρόθεσμης μακροοικονομικής πολιτικής που έχει χαρακτήρα συνάμα σταθεροποιητικό και αναπτυξιακό. Η εξυπηρέτηση του εξωτερικού χρέους απορροφά πόρους που διαφορετικά θα μπορούσαν να είχαν διατεθεί σε εναλλακτικές παραγωγικές χρήσεις. Αυτό, κατά βάση, είναι το τίμημα των συσσωρευμένων ανισορροπιών του ισοζυγίου και της σχέσης επενδύσεων αποταμίευσης. Πληρώνουμε σήμερα για ένα υψηλότερο επίπεδο ευημερίας στο παρελθόν που έγινε δυνατό με την προσφυγή στον εξωτερικό δανεισμό. Και, δεν υπάρχει τίποτα επιλήψιμο σε αυτό, εφ' όσον οι πόροι που αποκτώνται με τον εξωτερικό δανεισμό χρησιμοποιούνται για επενδύσεις που η αποδοτικότητα τους είναι σε θέση να καλύψει την εξυπηρέτηση του χρέους. Όταν η χώρα είναι σε θέση να καταβάλλει κανονικά τους τόκους, τότε μπορεί να καταφεύγει στον εξωτερικό δανεισμό για να πληρώνει τα χρεολύσια χωρίς να βλάπτεται η δανειοληπτική της ικανότητα. Σ' αυτή την περίπτωση ο καθαρός δανεισμός είναι μηδενικός και το εξωτερικό χρέος σταθεροποιείται σε ένα ορισμένο επίπεδο, ενώ με την αύξηση του εθνικού εισοδήματος, μειώνεται σταδιακά ως ποσοστό του Α.Ε.Π. Το πρόβλημα λοιπόν εντοπίζεται στην κάλυψη του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών (ένα μέρος από το οποίο είναι τόκοι) από εισροές

αυτόνομων ιδιωτικών κεφαλαίων που δεν δημιουργούν δανειακές υποχρεώσεις. Αυτό ακριβώς έγινε το 1987.

Όσον αφορά το ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών η μεσοπρόθεσμη οικονομική πολιτική που ακολουθεί η κυβέρνηση έχει ως αρχικό στόχο την επίτευξη του μηδενικού καθαρού δανεισμού και σταδιακά στη μείωση του εξωτερικού χρέους. Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί με μία δημοσιονομική πολιτική που περιορίζει βαθμιαία τις καθαρές δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα, μία κατάλληλη νομισματική πολιτική που αποβλέπει στη διαμόρφωση θετικών πραγματικών επιτοκίων και βέβαια όσο αφορά το εμπορικό ισοζύγιο μία επιθετική εξαγωγική πολιτική. Το συνδυασμένο αποτέλεσμα μίας τέτοιας οικονομικής πολιτικής θα τείνει να συρρικνώσει το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και να αυξάνει την εισροή μη δανειακών κεφαλαίων, δημιουργώντας έτσι τα κατάλληλα περιθώρια για μία αυτοσυντηρούμενη οικονομική ανάκαμψη. Σ' αυτό το σημείο της οικονομικής συγκυρίας, η επιτάχυνση των αναπτυξιακών διαδικασιών καθίσταται επίκαιρη και καθοριστική. Αποτελεί στόχο της κυβερνητικής πολιτικής η ώθηση της οικονομικής σε τροχιά σταθερής οικονομικής ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται μία σειρά σημαντικών επενδυτικών σχεδίων, η πραγματοποίηση των οποίων θα φέρει τη χώρα σε υψηλότερα επίπεδα οικονομικής ευημερίας. Τα επενδυτικά αυτά έργα θα γίνουν πραγματικότητα με μεγάλη προσοχή, όσον αφορά την χρηματοδότηση τους από το εξωτερικό και την οικονομική αποδοτικότητα τους, ώστε, στο βαθμό που αυξάνουν το χρέος της χώρας, να προσφέρουν με σιγουριά στην δυνατότητα αποπληρωμής του χρέους αυτού.

4.2. ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ – ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

Το Οικονομικό Επιμελητήριο, του οποίου τα μέλη υπερβαίνουν τις 25 χιλιάδες, αποτελούν κατά ένα τρόπο την σπονδυλική στήλη της διαχείρισεως της ελληνικής οικονομίας αφού κάθε μέλος του είναι και στέλεχος είτε της ιδιωτικής είτε της δημόσιας οικονομίας, έχει σαν πρωτοβουλία την εξέταση βασικών οικονομικών προβλημάτων.

Θα έπρεπε, μέσα στα πλαίσια αυτού του Οργανισμού, που έχει συσταθεί με νόμο του κράτους, να δημιουργηθεί ένα ολιγομελές, το πολύ 25μελές, Οικονομικό Συμβούλιο, που θ' αποτελείται από μέλη του Επιμελητηρίου, από οικονομολόγους εκτός του Επιμελητηρίου και από εκπροσώπους των εργοδοτικών και συνδικαλιστικών τάξεων συμβούλιο που θα μπορούσε να γίνει το συμβουλευτικό όργανο των εκάστοτε κυβερνήσεων για τα μεγάλα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα της Χώρας. Φυσικά, οι γνωμοδοτήσεις θα πρέπει να είναι απαλλαγμένες από στενά κομματικά ή δογματικά κριτήρια, αλλά με κύριο κριτήριο το κοινωνικό συμφέρον πάνω σε επιστημονικές βάσεις, αφού άλλωστε και το Επιμελητήριο ονομάσθηκε αρχικά «Οικονομικό Επιστημονικό Επιμελητήριο».

Είναι κρίμα στην Ελλάδα να μην υπάρχει τέτοιος θεσμός όπως συμβαίνει σε πολλές άλλες χώρες. Η συμβολή άλλωστε του παλαιού Ανωτάτου Οικονομικού Συμβουλίου υπήρξε σημαντική και οι γνωμοδοτήσεις του υπήρξαν πρωτοποριακές για την αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πηγών της Χώρας, που αργότερα, έστω και καθυστερημένα, αποτέλεσαν τη βάση της οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδας.

Το εξωτερικό χρέος της Ελλάδας έχει βασική σημασία όχι μόνο για τη χώρα μας αλλά και για το σύνολο των αναπτυσσόμενων χωρών του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το ξένο κεφάλαιο, είτε υπό την μορφή του απ' ευθείας δανεισμού είτε υπό την μορφή των επενδύσεων, είναι απαραίτητο για μία χώρα, που βρίσκεται στο στάδια της αναπτύξεως, για ν' αποκτήσει κεφαλαιουχικά αγαθά και υπηρεσίες για την επιτάχυνση του ρυθμού της αναπτύξεως της. Αυτό φυσικά, υπό την προϋπόθεση ότι το ξένο κεφάλαιο παρέχεται υπό ευνοϊκούς όρους, οι δε επενδύσεις γίνονται υπό την μορφή των «μικτών επιχειρήσεων».

Οι ξένες επενδύσεις μάλιστα, παρουσιάζουν πλεονέκτημα έναντι του απλού εξωτερικού δανεισμού, υπό την προϋπόθεση ότι πραγματοποιούνται με ίδιο επιχειρηματικό κίνδυνο, ότι εισάγουν τη σύγχρονη τεχνολογία, ότι αποβλέπουν σε παραγωγικούς σκοπούς και ότι οι ξένοι επενδυτές εισπράττουν μόνο το μέρισμα και όχι το αρχικό κεφάλαιο, όπως συμβαίνει με την απλό δανεισμό, γιατί το κεφάλαιο τους έχει παγιοποιηθεί σε εγκαταστάσεις και μέρος των κερδών τους επανεπενδύεται.

Η χρηματοδότηση, άλλωστε, αυτή των αναπτυσσόμενων χωρών είναι προς το συμφέρον των βιομηχανικά ανεπτυγμένων χωρών γιατί η χρηματοδότηση αυτή σημαίνει αύξηση των εξαγωγών τους. Έχει δε διαπιστωθεί ότι μία αύξηση κατά 10% των εισαγωγών των αναπτυσσόμενων χωρών, συνεπάγεται αύξηση κατά 1% του εθνικού εισοδήματος των βιομηχανικών χωρών, αύξηση η οποία προκαλεί εν συνεχεία την πρόσθετη αύξηση κατά 3% των εξαγωγών των υπό ανάπτυξη χωρών. Αυτό είναι αποτέλεσμα της στενής και συνεχώς αυξανόμενης οικονομικής αλληλεξαρτήσεως μεταξύ όλων των χωρών, που διέπει την παγκόσμια οικονομία. Και όμως, η αλληλεξάρτηση αυτή αγνοείται, με αποτέλεσμα τη σημερινή κρίση.

Είναι πράγματι, ακατανόητο – και αποτελεί μία βασική αντινομία της εποχής μας – να βλέπει κανείς από το ένα μέρος τις χώρες του Τρίτου Κόσμου, που αντιπροσωπεύουν το 80% του παγκόσμιου πληθυσμού, να έχουν επείγουσες ανάγκες για κεφαλαιουχικά αγαθά για την ανάπτυξη τους και σε τρόφιμα για την επιβίωση τους, και από το άλλο μέρος τις βιομηχανικές χώρες να έχουν περίσσεια σε αγαθά που δεν μπορούν να διαθέσουν και εκατομμύρια άνεργους που απειλούν την κοινωνική και πολιτική τους σταθερότητα, και όμως δεν αποφασίζουν να προχωρήσουν σε ένα παγκόσμιο σχέδιο ουσιαστικής οικονομικής συνεργασίας για να βγουν από τη σημερινή κρίση.

Για την ενίσχυση των αναπτυσσόμενων χωρών τα Ηνωμένα Έθνη προχώρησαν πολύ περισσότερο. Με απόφαση τους συνέστησαν όπως οι βιομηχανικές χώρες παρέχουν κάθε χρόνο βοήθεια στις αναπτυσσόμενες χώρες, και μάλιστα δωρεάν, ίσης προς το 0,70% του Α.Ε.Π. Αυτό σημαίνει ότι η παροχή μίας τέτοιας βοήθειας θα έπρεπε να φθάνει τα 50 δις. δολάρια το χρόνο. Στην πράξη όμως η βοήθεια αυτή δεν καλύπτει παρά το ήμισυ της υποχρεώσεως, και είναι μύθος ότι η βοήθεια αυτή δίνεται δωρεάν, αφού κατά το μεγαλύτερο μέρος της αποτελεί απλή χρηματοδότηση. Και αυτό μπορεί να το επιβεβαιώσει και ο κ. Γεράσιμος Αρσένης, που υπήρξε επί μακρόν ανώτατο στέλεχος των Ηνωμένων Εθνών και υπεύθυνος Διευθυντής της UNCTAD, του διεθνούς αυτού Οργανισμού, που ασχολείται με την ανάπτυξη των χωρών του Τρίτου Κόσμου.

Όχι μόνο η βοήθεια δεν είναι δωρεάν, αλλά όλος ο εξωτερικός δανεισμός γίνεται υπό εξαιρετικά δυσμενείς όρους. Αρκεί να αναφερθεί ότι το σημερινό χρέος των υπό ανάπτυξη χωρών, ξεπερνά ήδη το ένα τρισεκατομμύριο δολάρια και το χειρότερο είναι ότι η εξυπηρέτηση του κάθε χρόνο φθάνει τα 20 δισεκ. δολάρια,

ποσό τεράστιο και δυσβάστακτο. Παράλληλα, η συνεχής πτώση των τιμών των πρώτων υλών, η πετρελαϊκή κρίση και η αδυναμία των Τραπεζών, μετά τη γενικότερη οικονομική κρίση, να παράσχουν νέα κεφάλαια, που χρησιμοποιούνται κατά μεγάλο μέρος για την εξυπηρέτηση των παλαιών δανείων, οδήγησαν στο σημερινό αδιέξοδο, στην «κρίση» όπως λέγεται, του χρέους του Τρίτου Κόσμου.

Η κύρια αιτία της κρίσης των χρεών είναι οι δυσμενείς όροι συνάψεως των και ιδιαίτερα η σύντομη – μεσοπρόθεσμη εξόφληση τους, και στην περίπτωση αυτή περιλαμβάνεται και η δική μας χώρα. Τα δάνεια που χορηγούνται στις αναπτυσσόμενες χώρες εκ μέρους των Τραπεζών δίνονται με προθεσμία εξοφλήσεως 7-8 ετών, με περίοδο χάριτος 3 ή 4 ετών, που σημαίνει πως κατά την περίοδο της χάριτος πληρώνονται μόνο οι τόκοι και όχι το κεφάλαιο. Αυτό δε, σημαίνει ότι κατά τα υπόλοιπα 4 ή 5 χρόνια που πρέπει να ολοκληρωθεί η εξόφληση τους, συσσωρεύονται οι τοκοχρεολυτικές δόσεις κατά τέτοιο τρόπο, ώστε είναι αδύνατον οι οφειλέτριες χώρες να ανταποκριθούν στην πληρωμή ενός τόσο μεγάλου ποσού. Για παράδειγμα οι χώρες της Λατινικής Αμερικής, για το χρέος των 7 αυτών χωρών που ανήρχετο στο τέλος του 1987 σε 305 δις δολάρια, θα πρέπει να πληρωθούν μέσα στα επόμενα πέντε έτη, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, 233 δις δολάρια, δηλαδή το 83% του οφειλόμενου ποσού κάτι το αδύνατο. Εξ' ου και η κρίση των χωρών αυτών, που συνεχίζεται δίχως να γίνεται καμία θετική προσπάθεια για την αντιμετώπιση της. Και η κρίση συνεχίζεται, με αβέβαιες επιπτώσεις. Μήπως χρειάζεται να υπενθυμίσουμε το προηγούμενο της υπερχρεώσεως των Αθηναίων στον 5^ο αιώνα π.Χ. οπότε προσεκλήθη ο Σόλων ως διαιτητής και εισηγήθηκε την γνωστή «σεισάχθεια» που διάγραφε όλα τα κέρδη;

Ας έλθουμε τώρα ειδικότερα στην περίπτωση της Ελλάδας.

Το εξωτερικό χρέος της Ελλάδας έχει μακρά ιστορία και η χώρα μας έχει πικρή πείρα του εξωτερικού δανεισμού. Δεν πρόκειται όμως, να εξετάσουμε εδώ τις διάφορες φάσεις της δανειακής μας πολιτικής και τις εκάστοτε επιπτώσεις επί της ελληνικής οικονομίας. Θα περιορισθούμε στην σύντομη εξέταση του μεταπολεμικού χρέους, που είναι και η γενικότερη συνέπεια των οργανικών αδυναμιών της ελληνικής οικονομίας, που χειροτέρευσαν ακόμη περισσότερο με την έναρξη της διεθνούς οικονομικής κρίσης του 1974, αλλά και συνέπεια των ιδιαίτερως δυσμενών όρων υπό τους οποίους τα δάνεια αυτά συνήφθησαν.

Ο πρώτο μεταπολεμικός δανεισμός περιορισμένης άλλωστε κλίμακας, αρχίζει μόνο στις αρχές του 1960, γιατί μέχρι τότε οι ξένες Τράπεζες, ακόμη και η Διεθνής Τράπεζα, της οποίας η Ελλάς ήταν από τα λίγα ιδρυτικά μέλη, αρνείτο να χορηγήσουν δάνεια στην Ελλάδα, γιατί, υπό την πίεση των ξένων ομολογιούχων, έθεταν ως προϋπόθεση την ρύθμιση του προπολεμικού χρέους, που είχε συναφθεί υπό ληστρικούς όρους και του οποίου η ρύθμιση «επεβλήθη» τελικά στις αρχές του 1960.

Έτσι, παρά τις τεράστιες θυσίες που υπέστη, παρά τη μεγάλη της συμβολή στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, παρά το ότι οι Αρχές Κατοχής αξίωσαν και πέτυχαν «πιστώσεις» υπό τη μορφή «δανείων» σημερινής αξίας 4,3 δις δολαρίων, που οδήγησαν στον άκρατο πληθωρισμό με πλήρη εξανέμιση της δρχ., «δάνεια» που παρά την έγγραφη υπόσχεση των Αρχών Κατοχής, με συμφωνία που υπεγράφη στη Ρώμη, δεν εξοφλήθηκαν μέχρι σήμερα – και είναι περίεργο πως όλες οι μεταπολεμικές κυβερνήσεις δεν διεκδίκησαν κατά τρόπο αποτελεσματικό από την Γερμανία και την Ιταλία την εξόφληση των δανείων αυτών, που αρπάχτηκαν από το υστέρημα του ελληνικού λαού, η Ελλάδα στα πρώτα μεταπολεμικά έτη δεν μπορούσε να συνάψει δάνειο των οποίων είχε τόση ανάγκη για την ανασυγκρότηση και την ανάπτυξη της οικονομίας της, λόγω της αντιδράσεως των ξένων ομολογιούχων. Είναι και αυτό ένα από τα μελανά σημεία της διεθνούς τραπεζικής πολιτικής.

Στην δεκαπενταετία 1960-1974, περίοδο κατά την οποία η διεθνής οικονομία βρισκόταν σε ανοδική πορεία, τα εξωτερικά δάνεια που συνήφθησαν τόσο από το κράτος, όσο και από τους δημόσιους οργανισμούς, ήταν περιορισμένα. Το μεγάλο και χρόνιο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου καλύπτονταν από τους άδηλους πόρους, δηλ. την εμπορική ναυτιλία, τον τουρισμό και τα εμβάσματα των μεταναστών, δίχως να επιδιωχτεί κατά την περίοδο αυτή εξωτερικός δανεισμός για την εκτέλεση μεγάλων παραγωγικών έργων.

Από το 1974, που γίνεται η αποκατάσταση της Δημοκρατίας, αρχίζει η διεθνής οικονομική κρίση και τα ελλείμματα του ισοζυγίου πληρωμών διευρύνονται. Τα εξωτερικά δάνεια που συνάπτονται κατά την περίοδο 1975-19891 από το κράτος και τους δημόσιους οργανισμούς φτάνουν τα 5.190 εκατομ. Δολάρια.

Από το 1982 μέχρι το τέλος του 1987 τα δάνεια που συνάπτονται, ανέρχονται σε 12.175 εκατ. δολάρια. Πρέπει όμως, να σημειωθεί ότι τα ελλείμματα κατά την περίοδο αυτή θα ήταν ανώτερα και κατ' ανάγκη και ο εξωτερικός δανεισμός μεγαλύτερος αν δεν υπήρχαν οι οικονομικές ενισχύσεις της ΕΟΚ, που κατά την περίοδο 1982-87 φθάνουν τα 6.068 εκατ. δολάρια.

Αυτό που έχει παραγνωρισθεί και δημιουργεί λανθασμένες εντυπώσεις και προκαλεί κριτικές εναντίον των εκάστοτε κυβερνήσεων, είναι ότι το μεγαλύτερο μέρος των ξένων δανείων χρησιμοποιείται για την πληρωμή της υπηρεσίας των παλαιότερων, και τούτο γιατί τα δάνεια που συνάπτονται – και αυτό αφορά, όπως είδαμε, όλες τις αναπτυσσόμενες χώρες – χορηγούνται με σύντομη απόσβεση, κατά κανόνα επτά ή οκτώ χρόνια. Η σύντομη αυτή απόσβεση δεν επιτρέπει την παραγωγική χρησιμοποίηση του προϊόντος τους ώστε να είναι δυνατή η άνετη πληρωμή της εξυπηρέτησής τους.

Από την εξέλιξη του εξωτερικού χρέους της Ελλάδας από το 1975 μέχρι το τέλος του 1987 προκύπτει ότι τα δάνεια που συνήφθησαν καθ' όλη αυτή την περίοδο των 13 ετών ανήλθαν σε 18.365 εκατ. δολάρια, εκ των οποίων 14.770, δηλ. το 80,6% διετεθήσαν για την εξυπηρέτηση τους, έτσι ώστε το επομένως ποσό των 3.595 να είναι ανεπαρκές για την εκτέλεση μεγάλων παραγωγικών έργων. Αλλά και αυτό το περιορισμένο ποσό διετεθή για καταναλωτικούς σκοπούς, για κάλυψη των ελλειμμάτων του δημόσιου τομέα.

Έτσι, παρά το τεράστιο αυτό ποσό των 14,7 δις. δολαρίων που πληρώσαμε, το σημερινό εξωτερικό χρέος της Ελλάδας, του Δημόσιου και του εγγυημένου από το Δημόσιο – που αφορά τις δημόσιες επιχειρήσεις – ανέρχεται σήμερα σε 16.457 εκατ. δολάρια. Αν στο ποσό αυτό προστεθεί και το στρατιωτικό χρέος, που εκτιμάται σε 3,5 δις δολάρια, τότε το συνολικό δημόσιο εξωτερικό χρέος χωρίς το ιδιωτικό, φθάνει τα 20 δις δολάρια.

Το χρέος αυτό καθ' αυτό δεν είναι υπερβολικό. Ιδιαίτερα υπερβολική όμως είναι η εξυπηρέτησή του, η οποία το 1986 απερρόφησε τα 46% της αξίας των ελληνικών εξαγωγών. Και η εξυπηρέτηση αυτή θα γίνει δυσμενέστερη κατά τα προσεχή έτη, γιατί με την περίοδο της περιόδου χάριτος, κατά τη διάρκεια της οποίας πληρώνονται μόνο οι τόκοι, προστίθεται η απόσβεση του κεφαλαίου και έτσι οι τοκοχρεολυτικές δόσεις γίνονται υψηλές. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του

Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, θα πρέπει να πληρώσουμε κατά τα προσεχή έτη 1988-1992, τοκοχρεολύσια της τάξης των 19 δις. δολαρίων.

Αυτό σημαίνει ότι η Ελλάδα θα πρέπει να δανεισθεί κατά την προσεχή πενταετία νέα δάνεια 20 δις δολαρίων περίπου για την πληρωμή μόνο των τοκοχρεολυσίων και στο τέλος της πενταετίας το εξωτερικό δημόσιο χρέος που, εκτός του στρατιωτικού, είναι σήμερα 16,5 δις δολάρια, θα ανέρχεται σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, σε 22 δις δολάρια, δηλ. κατά 6 δις, δολάρια μεγαλύτερο του σημερινού, με ετήσια εξυπηρέτηση 4,5 δις δολάρια. Πρόκειται δηλ. περί ενός «φαύλου κύκλου».

Από όλα αυτά τα στοιχεία προκύπτει πως είναι πολύ αμφίβολο αν κατά τα προσεχή έτη θα μπορεί να δανείζεται η Ελλάδα τόσα σημαντικά ποσά δίχως παρεμβάσεις των Διεθνών Οργανισμών, δίχως δεσμεύσεις έναντι των δανειστών και δίχως υποθήκευση του οικονομικού μέλλοντος της. Τον κίνδυνο αυτόν επεσήμανε και ο Πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου στην ομιλία του στην έκθεση Θεσσαλονίκης, όταν προειδοποίησε πως «πρέπει να περιορίσουμε τις ανάγκες για εξωτερικό δανεισμό, γιατί αν συνεχίσουμε να δανειζόμαστε με τους ίδιους ρυθμούς, θα οδηγηθούμε σε υποθήκευση του οικονομικού μέλλοντος της Χώρας».

Το δράμα είναι όμως, ότι καθώς είδαμε, ο δανεισμός αυτός είναι υποχρεωτικός για την πληρωμή της υψηλής υπηρεσίας του σημερινού εξωτερικού χρέους, ανεξάρτητα αν πρέπει να προσφύγουμε σε νέο δανεισμό για την εκτέλεση μεγάλων παραγωγικών έργων, όπως έχει προγραμματίσει η κυβέρνηση.

Το ιδιαίτερο σοβαρό αυτό πρόβλημα του εξωτερικού χρέους περιπλέκεται ακόμη περισσότερο γιατί παράλληλα έχουμε και εσωτερικό δημόσιο χρέος πολύ υψηλό, που χρησιμοποιείται για τη συνεχή κάλυψη των μεγάλων ελλειμμάτων του δημόσιου τομέα. Και το εσωτερικό αυτό χρέος προσλαμβάνει κατά τα τελευταία έτη επικίνδυνες διαστάσεις. Μεταξύ 1985 και 1987, σε διάστημα δύο ετών αυξήθηκε κατά 47% δηλ. κατά 768 δις δρχ. για να φθάσει στο τέλος του 1987 τα 2.414 δις δρχ. και μαζί με το εξωτερικό χρέος τα .3874 δις που μαζί με το στρατιωτικό χρέος αντιπροσωπεύει τα 78% του Α.Ε.Π. Και για την ετήσια εξυπηρέτηση του συνολικού δημοσίου χρέους διετέθη το 1987 το ποσό των 667 δις δρχ. που αποτελεί το 29% του συνόλου των δαπανών, ενώ σε άλλες χώρες η αναλογία αυτή είναι μικρότερη (Γαλλία 7%, Ολλανδία 11%, Δανία 15%).

Και εδώ έχουμε μία απορία. Ενώ, η εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους αυξήθηκε μεταξύ 1985 και 1986 κατά 136 δις δηλ. κατά 40,1% και μεταξύ 1986 και 1987 κατά 227 δις δηλ 57%, ο νέος προϋπολογισμός για το 1998 προβλέπει αύξηση μόνο 10 δις δρχ. δηλ. 1,6% (Εισηγητική Έκθεση σελ. 80). Η πείρα των τελευταίων χρόνων δείχνει ότι η αύξηση αυτή είναι αναπόφευκτη. Αν συνεπώς, και για το 1988 έχουμε ανάλογη αύξηση της εξυπηρετήσεως του χρέους, τότε πως θα καλυφθεί η επί πλέον διαφορά; επ' αυτού χρειάζεται μία διευκρίνιση του Υπουργείου Οικονομικών.

Για να δει κανείς πόσο η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε μία κατάσταση ανισορροπίας, θα σας αναφερθούν τρεις αριθμοί που δείχνουν τρία ίσα περίπου οικονομικά μεγέθη μεταξύ των οποίων σχέση δεν παρατηρείται σε καμία άλλη χώρα. Ο πρώτος αριθμός αφορά τους τόκους των δανείων που πληρώνει το κράτος και ανέρχονται, όπως είδαμε σε 677 δις δρχ. Ο αριθμός αυτός πλησιάζει το δεύτερο, που αναφέρεται στην πληρωμή των μισθών και συντάξεων του δημοσίου, που φθάνουν τα 775 δις δρχ. Και ο τρίτος αριθμός αφορά τους τόκους των τραπεζικών καταθέσεων που φθάνουν τα 750 δις δρχ. – όσο δηλ. και το σύνολο των μισθών και συντάξεων – και αντιπροσωπεύουν αύξηση του εισοδήματος κατά 12%.

Οι τρεις αυτοί αριθμοί, που φανερώνουν, ο πρώτος την υπερχρέωση του Δημοσίου, ο δεύτερος τη χαμηλή σχετικώς αμοιβή των δημοσίων υπαλλήλων και ο τρίτος την ενίσχυση της παραοικονομίας από τους αφορολόγητους τόκους των καταθέσεων που ταυτόχρονα αποθαρρύνουν και τις επενδύσεις, συγκλίνουν μεταξύ τους πράγμα που δεν συμβαίνει σε καμία άλλη χώρα.

Αλλά ας επανέλθουμε στο κύριο θέμα που μας απασχολεί, το πώς θα αντιμετωπισθεί το εξωτερικό χρέος. Θα θέλαμε όμως πρώτα να πούμε λίγες λέξεις για τις ξένες επενδύσεις.

Όπως αναφέραμε και στην αρχή οι ξένες επενδύσεις είναι, υπό ορισμένες προϋποθέσεις προτιμότερες από τον συνήθη δανεισμό, γιατί δεν επιστρέφεται το κεφάλαιο, αφού παγιοποιείται στις εγκαταστάσεις και αφού μέρος των κερδών τους επανεπενδύεται.

Ο Πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου δήλωσε ότι «δίχως άλλες επενδύσεις η Ελλάδα θα καταντήσει τουριστική επαρχία της Ευρώπης». Και έχει

απόλυτο δίκιο. Εμείς αντίθετα όμως, διατηρούμε ένα ατελείωτο γραφειοκρατικό σύστημα που διέπει τις επενδύσεις και σε πολλές δημόσιες υπηρεσίες επικρατεί ένα δογματικό κλίμα για το ξένο κεφάλαιο, όταν και η Σοβιετική Ένωση και η Κίνα έχουν δημιουργήσει και δημιουργούν συνεχώς τις λεγόμενες «μικτές επιχειρήσεις» για να επωφεληθούν της ξένης και ιδιαίτερα της δυτικής τεχνολογίας. Η Ισπανία, με την απλοποίηση της απαιτούμενης διαδικασίας, προσέλκυσε σημαντικές ξένες επενδύσεις, ιδίως ιαπωνικές, για να καταστεί ένας σημαντικός οικονομικός παράγοντας στα πλαίσια της Κοινής Αγοράς.

Τι μπορεί να γίνει τελικά για την αντιμετώπιση του εξωτερικού μας χρέους η εξυπηρέτηση του οποίου απορροφά το 46% της αξίας των εξαγωγών μας και απειλεί το οικονομικό μέλλον της χώρας μας.

Το εξωτερικό χρέος ασφαλώς δεν είναι το κύριο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας. Το κύριο πρόβλημα είναι το αναπτυξιακό, είναι η εφαρμογή μίας δυναμικής αναπτυξιακής πολιτικής με βάση ένα τολμηρό και συνάμα ρεαλιστικό πρόγραμμα. Για την πραγματοποίηση όμως ενός τέτοιου προγράμματος το κόστος της εξυπηρέτησεως του εξωτερικού χρέους αποτελεί ένα σοβαρό εμπόδιο, αφού επηρεάζει το ισοζύγιο πληρωμών. Η ρύθμιση συνεπώς, της υψηλής εξυπηρέτησεως του εξωτερικού χρέους είναι πρωταρχικής σημασίας.

Ακολουθούν προτάσεις για την ρύθμιση των αναπτυσσόμενων χωρών:

Πρώτον στην παροχή αναστολής στην απόσβεση του χρέους για μία περίοδο πέντε ετών, κατά τη διάρκεια της οποίας θα καταβάλλονται μόνο οι τόκοι.

Δεύτερον η απόσβεση του χρέους θ' αρχίσει από το έκτος έτος και θα παραταθεί για 15 χρόνια ακόμα.

Με τη ρύθμιση αυτή οι Τράπεζες δεν θα υποστούν καμία ζημιά, θα εισπράττουν τους τόκους καθώς και το κεφάλαιο, αλλά κατά ένα κάπως μακρύτερο διάστημα. Η μακροπρόθεσμη αυτή απόσβεση είναι κάτι το σύνηθες στην διεθνή αγορά. Μήπως οι βιομηχανικές χώρες δεν παρέχουν δάνεια στις επιχειρήσεις με απόσβεση σε 20 και πλέον έτη; Μήπως οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν εκδίδουν ήδη σημαντικό δάνειο διάρκειας 30 ετών, που έχει και μεγάλη μάλιστα επιτυχία στους χρηματιστηριακούς κύκλους; Μήπως τα δάνεια για κατοικίες δεν παρέχονται στην Αμερική για 30 έτη, στην Ελβετία για 50 έτη καθώς και σε άλλες

ανεπτυγμένες χώρες; Γιατί λοιπόν, στις χώρες που βρίσκονται στο στάδιο της αναπτύξεως να μην παρασχεθούν ανάλογες διευκολύνσεις.

Για την Ελλάδα μία τέτοια ρύθμιση αποτελεί τον μόνο τρόπο για να βγει από το σημερινό αδιέξοδο και να προχωρήσει σε μία σταθερή ανάκαμψη. Η αναστολή της απόσβεσης του χρέους για πέντε χρόνια σημαίνει, πως κατά τη διάρκεια της πενταετίας δεν θα έχουμε έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών, αφού το έλλειμμα κυμαίνεται στα 2 περίπου δις το χρόνο, όσο είναι και το ετήσιο χρεολύσιο. Οι οικονομίες δε που θα προέλθουν από την αναστολή αυτή θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για αναπτυξιακά έργα.

Μπορεί να επιτευχθεί μία τέτοια ρύθμιση;

Ίσως ναι, και πιστεύουμε πως το θέμα της ρύθμισης αυτής του εξωτερικού μας χρέους θα μπορούσε να αποτελέσει ένα από τα οικονομικά ανταλλάγματα που πρέπει να επιδιώξει η κυβέρνηση κατά τις διαπραγματεύσεις για την ανανέωση της συμφωνίας για την παραμονή των αμερικανικών Βάσεων.

Και ναι μεν πιστωτές μας δεν μόνο Αμερικάνικες Τράπεζες, αλλά και άλλες ευρωπαϊκές και ιαπωνικές. Ο ρόλος όμως των Ηνωμένων Πολιτειών στη διεθνή οικονομική αγορά είναι τόσο σημαντικός, ώστε μπορούν να παίξουν αποφασιστικό ρόλο εφόσον το θελήσουν. Το θέμα συνεπώς, είναι περισσότερο πολιτικό και δευτερευόντως οικονομικό.

Ενθαρρυντικό στοιχείο για μία τέτοια λύση είναι πρωτοβουλία των Ηνωμένων Πολιτειών για την ευνοϊκή ρύθμιση του χρέους του Μεξικού, πρωτοβουλία που για πρώτη φορά αποτελεί νέα ρεαλιστική αντιμετώπιση του προβλήματος των χρεών. Η ρύθμιση αυτή συνίσταται στην έκδοση ομολόγων με αμερικανική εγγύηση διάρκειας 20 ετών, που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την εξόφληση του σημερινού χρέους του Μεξικού, με σημαντική μάλιστα μείωση του ονομαστικού ποσού της οφειλής.

Βέβαια το Μεξικό αποτελεί γειτονική χώρα των Ηνωμένων Πολιτειών με την οποία η Αμερική έχει στενά οικονομικά συμφέροντα. Ένας παρόμοιος τρόπος ρυθμίσεως όμως θα μπορούσε να αποτελέσει, όπως υποστηρίζουν οι New York Times μία θετική απαρχή και ένα πρότυπο για ρύθμιση του χρέους και των άλλων χωρών. Και αυτό αποτελεί μία αισιόδοξη προοπτική για την επιτυχία ενός ελληνικού αιτήματος που είναι άλλωστε περιορισμένο. Η Ελλάδα όπως είπαμε δεν

θα ζητήσει τη μείωση του χρέους, όπως γίνεται στην περίπτωση του Μεξικού, αλλά την αναστολή της εξοφλήσεως του για πέντε χρόνια κατά τη διάρκεια των οποίων θα καταβάλει τους τόκους στις Τράπεζες, οι οποίες με τον τρόπο αυτό δεν θα υποστούν καμία ζημιά και θα ζητήσει την περαιτέρω παράταση της εξοφλήσεως για 15 χρόνια. Μία τέτοια διευκόλυνση είναι βασικής σημασίας για την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας.

Προς μία τέτοια ρύθμιση θα μπορούσε ενδεχομένως να βοηθήσει και η Κοινή Αγορά γιατί, σύμφωνα με καταστατική της διάταξη, είναι υποχρεωμένη να βοηθάει τα μέλη της στην αντιμετώπιση δυσχερών οικονομικών προβλημάτων.

Θα ήταν επίσης, σκόπιμο για την επίτευξη ενός τέτοιου αιτήματος, η Ελληνική Κυβέρνηση να υπενθυμίσει στους νεώτερους Αμερικάνους και στους νεώτερους Άγγλους τα όσα ο Πρόεδρος Ρούζβελτ και ο τότε πρωθυπουργός Ουίνστον Τσόρτσιλ υπέσχοντο στον τότε πρωθυπουργό της Ελλάδας Γεώργιο Παπανδρέου επί λέξει «ουδέποτε θα λησμονήσουμε τας μεγάλας υπηρεσίας που προσέφερε η Ελλάς εις τον συμμαχικόν αγώνα».

Μήπως ακόμη, δεν θα έπρεπε να υπενθυμίσουμε και στους νεώτερους Γερμανούς, των οποίων το νόμισμα κυριαρχεί σήμερα στην παγκόσμια οικονομία, όχι μόνο την ηθική τους, αλλά και τη νομική τους υποχρέωση, θεμελιωμένη σε έγγραφη συμφωνία, για την εξόφληση ενός δανείου που πάρθηκε κατά την περίοδο της Κατοχής από το υστέρημα του ελληνικού λαού και που ξεπερνά σήμερα τα τέσσερα δισεκατομμύρια δολάρια;

Για να πραγματοποιηθεί ένα τέτοιο εθνικό αίτημα, θα πρέπει να υπάρξει και η συναίνεση ολόκληρου του πολιτικού κόσμου.

4.3. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ, ΜΥΘΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

(Γεράσιμος Αρσένης, π. Διευθυντής UNCTAD)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Η οικονομική επιστήμη περισσότερο από κάθε άλλη, δείχνει αυξημένη ευαισθησία στη μόδα. Εμείς οι οικονομολόγοι είμαστε λιγότερο ανεκτικοί στην παράδοση. Μας ελκύει το νέο, έστω και αν δεν είναι πρωτότυπο και λατρεύουμε το παράδοξο. Πολλοί λένε βέβαια με κάποια υπερβολή, ότι η οικονομική επιστήμη είναι η εκλογίκευση των παραδόξων.

Έτσι κατά καιρούς αλλάζουμε την οπτική γωνία που βλέπουμε το ίδιο θέμα, στρέφοντας την προσοχή τη δική μας αλλά και του κοινού, με φανατικό ενθουσιασμό και σχεδόν αποκλειστικά, πότε στο δείκτη παραγωγικότητας, πότε στην κυκλοφορία του χρήματος, πότε στο έλλειμμα του Δημοσίου Τομέα και πότε στο εξωτερικό χρέος. Βέβαια ένα σύστημα όπως το οικονομικό, που τα μεγέθη αλληλεξαρτώνται, μπορούμε να το δούμε από διαφορετικές γωνίες. Γενικά μπορούμε να πούμε ότι δεν έχει σημασία από ποια γωνία βλέπουμε το σύστημα, αρκεί να μην μας περιορίζει το οπτικό πεδίο. Τώρα, από αναλυτική άποψη μία συγκεκριμένη προσέγγιση κρίνεται πιο αποτελεσματική από όλες τις άλλες γιατί μπαίνει κατευθείαν στην καρδιά του θέματος που μας απασχολεί σε μία δεδομένη στιγμή. Είναι γι' αυτό το κριτήριο που πρέπει να κάνουμε την επιλογή μας για την αναλυτική μας εργασία. Φοβάμαι όμως, ότι το αναλυτικό πρότυπο που επιλέγουμε κατά καιρούς, η μόδα δηλαδή που ακολουθούμε, δεν καθορίζεται από αυτό το κριτήριο αλλά από πολιτική σκοπιμότητα. Τη μόδα δεν την ανακαλύπτουν οι οικονομολόγοι, απλώς την ακολουθούν.

Το τι είναι πρόσφορο από αναλυτική άποψη και τι είναι σκόπιμο από πολιτική άποψη δεν είναι πάντα το ίδιο πράγμα. Θα έλεγα, μάλιστα, ότι θα πρέπει να πάμε πολλά χρόνια πίσω, στην Κεϋνσιανή επανάσταση, για να εντοπίσουμε ταύτιση του αναλυτικού και του πολιτικού κριτηρίου.

Με αυτές τις παρατηρήσεις θέλω να υπογραμμίσω ότι θα πρέπει ίσως, να είμαστε λίγο δύσπιστοι στις απότομες αλλαγές στη μόδα. Εξυπηρετώντας πολιτικές σκοπιμότητες, μπορεί τελικά να αποπροσανατολίσουμε την έρευνα, μακριά από το καυτό θέμα που πρέπει να μας απασχολεί.

Δεν έχω αντίρρηση να δούμε το διαρθρωτικό και αναπτυξιακό πρόβλημα του τόπου από την οπτική γωνία του εξωτερικού χρέους, αν και ο δρόμος για να

φθάσουμε στην καρδιά του θέματος είναι δύσβατος και γεμάτος παγίδες. Θα μπορούσε κανείς να δει μία πιο ευθεία και πρόσφορη προσέγγιση στο βασικό θέμα. Οφείλω πάντως να τονίσω ότι το πρόβλημα του εξωτερικού χρέους προβλήθηκε έντονα, σχεδόν ταυτόχρονα, με την εγκατάλειψη της αναπτυξιακής πολιτικής 82/85 και την εφαρμογή διεισδυτικού προγράμματος της σταθεροποίησης. Τότε ο μπαμπούλας του εξωτερικού χρέους βοηθούσε ταυτόχρονα και τις πολιτικές δυνάμεις που κτυπούσαν το αναπτυξιακό πρόγραμμα και εκείνες που αναζητούσαν ερείσματα για να νομιμοποιήσουν το πρόγραμμα της σταθεροποίησης.

Αν το Οικονομικό Επιμελητήριο είχε οργανώσει αυτό το διήμερο τουλάχιστον ένα χρόνο νωρίτερα, ίσως να είχαμε να πούμε κάτι πολιτικά επίκαιρο. Όμως μετά την ουσιαστική εγκατάλειψη του σταθεροποιητικού προγράμματος, ο αέρας έφυγε από τα πανιά και έχω την αίσθηση ότι σήμερα είμαστε κάπως «ντεμοντέ». Από την άλλη μεριά, αυτή η εξέλιξη μας βοηθάει να δούμε το θέμα πιο αντικειμενικά. Γι' αυτό και εγώ δεν σκοπεύω να μπω σε θέματα οικονομικής πολιτικής που αφορούν το παρελθόν. Θα επιμείνω σε θέματα που αφορούν την μεθοδολογία.

ΜΕΡΙΚΟΙ ΠΑΡΑΠΛΑΝΗΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Ο όρος «χρέος» έχει μία συναισθηματική φόρτιση. Έχουμε την τάση να βλέπουμε το εξωτερικό χρέος με τα μάτια της προσωπικής μας εμπειρίας, με τα οικονομικά του νοικοκυριού. Πάνω σ' αυτό το θέμα δεν υπάρχει όμως αναλογία ανάμεσα σε μία καταναλωτική μονάδα και την εθνική οικονομία. Στην καλύτερη περίπτωση θα μπορούσαμε να δούμε το θέμα του Εθνικού Χρέους σε αναλογία με το δανεισμό μίας αναπτυσσόμενης επιχείρησης.

Παραμένει, πάντως, γεγονός ότι αν θέλουμε να κινητοποιήσουμε τον πολίτη εναντίον μίας πολιτικής, που ο εξωτερικός δανεισμός είναι ένα από τα στοιχεία της, αρκεί να ξεκόψουμε το τελευταίο από όλα τα άλλα και να τον εντυπωσιάσουμε με αριθμητικά τεχνάσματα.

(Παραθέτω μερικούς δείκτες που κυκλοφορούν για να «αποδείξουν» την υποχρέωση της χώρας, για την όποια φυσικά υπεύθυνη είναι η συγκεκριμένη κυβερνητική πολιτική).

α. Εξωτερικό χρέος σε σχέση με το Α.Ε.Π.

Ο δείκτης αυτός όχι μόνο δεν λέει τίποτα σχετικά με το βάρος της εξυπηρέτησης του εξωτερικού χρέους, αλλά μπορεί να είναι και τελείως παραπλανητικός.

Σύγκρινε π.χ. δύο όμοιες χώρες που αντιμετώπισαν απότομη αλλαγή των εξωτερικών συνθηκών και που οδήγησε σε σημαντικό έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Η μία χώρα αντέδρασε σ' αυτό το σοκ με περιοριστική πολιτική μειώνοντας τη συνολική εθνική δαπάνη (κατανάλωση για επενδύσεις), έτσι που να εκμηδενισθεί το έλλειμμα, με χαμηλότερο βέβαια επίπεδο εθνικού εισοδήματος. Η άλλη χώρα συγκράτησε το επίπεδο της εθνικής δαπάνης με εξωτερικό δανεισμό, που συνοδεύτηκε από ένα πρόγραμμα ανάπτυξης και προσαρμογής της χώρας στις νέες συνθήκες. Ύστερα από λίγα χρόνια, η χώρα που ο δείκτης της δείχνει μηδέν οδεύει με βεβαιότητα σε οικονομική και κοινωνική κρίση, ενώ η χώρα που έχει ένα θετικό, ακόμα και υψηλό δείκτη δανεισμού, θα είναι σε θέση στο μέλλον να εξυπηρετήσει το χρέος της με άνεση από ένα αυξημένο εθνικό εισόδημα.

β. Ρυθμός αύξησης του εξωτερικού χρέους

Δίπλα από τον παραπάνω δείκτη, που τον βλέπουμε σχεδόν καθημερινά σε μεγάλη μερίδα του τύπου, ως υπενθύμιση της υποχρέωσης μας, παρουσιάζεται συχνά και αύξηση του εξωτερικού χρέους κατά τη διάρκεια της περιόδου.

Ας υποθέσουμε ότι μία χώρα με εξωτερικό χρέος που αντιστοιχεί σε 10% του Α.Ε.Π. αποφασίζει να συντηρήσει ένα επίπεδο εθνικής δαπάνης που συνεπάγεται ετήσιο εξωτερικό δανεισμό της τάξης του 5% του Α.Ε.Π. για να υλοποιήσει ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης και ανάπτυξης, μέσα σε μία περίοδο 5 ετών. Στον πέμπτο χρόνο το εξωτερικό χρέος θα έχει τριπλασιασθεί. Η αύξηση αυτή όμως, δεν έχει καμία απολύτως αναλυτική αξία. Απλώς μετράει το ρυθμό εκτέλεσης ενός προγράμματος. Αν θέλουμε να εξετάσουμε κατά πόσο το πρόγραμμα μπορεί να οδηγήσει σε υπερχρέωση, θα πρέπει να δούμε τι θα γίνει με το εισόδημα μετά την περίοδο υλοποίησης του προγράμματος. Με άλλα λόγια θα πρέπει να εγκαταλείψουμε το παιχνίδι των αριθμών και να μπούμε βαθιά στην

αξιολόγηση του αναπτυξιακού προγράμματος , για να μπορέσουμε να έχουμε γνώμη για το πραγματικό βάρος του εξωτερικού δανεισμού.

Δυστυχώς, το truck του δείκτη της αύξησης του χρέους συνήθως εντυπωσιάζει γιατί είναι δύσκολο για τον αμύητο να συνειδητοποιήσει ότι η αρχική ραγδαία άνοδος του χρέους δεν πρόκειται να συνεχιστεί επ' αόριστον αλλά αντίθετα θα την διαδεχθεί περίοδος μείωσης του εξωτερικού χρέους και αύξησης του Α.Ε.Π.

γ. Το χρέος σε σχέση με τις τρέχουσες συναλλαγματικές εισπράξεις

Οι ίδιες παρατηρήσεις που ανέφερα για τον πρώτο δείκτη ισχύουν και σ' αυτή την περίπτωση. Αυτό που μας ενδιαφέρει είναι η σχέση του σημερινού χρέους με το μελλοντικό εισόδημα κατά την περίοδο που θα εξυπηρετείται το χρέος. Και αυτή η ανάλυση δεν μπορεί να γίνει αν δεν μπορούμε βαθιά στην αξιολόγηση της αναπτυξιακής πορείας.

Ο δείκτης που συνδέει την εξυπηρέτηση του χρέους (τοκοχρεολύσια) σε σχέση με τις τρέχουσες συναλλαγματικές εισπράξεις, περιέχει χρήσιμη πληροφόρηση αλλά κι αυτός δεν λέει πολλά για το πραγματικό βάρος του εξωτερικού χρέους. Για μία χώρα που δεν αντιμετωπίζει προβλήματα εξωτερικού δανεισμού, δεν βλέπω το λόγο γιατί τα χρεολύσια πρέπει να συμπεριλαμβάνονται σ' αυτή τη σχέση. Αντίθετα η σχέση τόκου / τρέχουσες συναλλαγματικές εισπράξεις δείχνει, έστω και στατικά, τρέχουσα επιβάρυνση του εξωτερικού χρέους. Δεν μας λέει όμως τίποτα για βαθμό χρέωσης της αγοράς. Όπως και στις άλλες περιπτώσεις, έτσι και εδώ πρέπει να δούμε τις μεταβλητές (τόκοι και τρέχουσες συναλλαγματικές εισπράξεις) στην εξέλιξη τους στο μέλλον.

Η σχέση του εξωτερικού δανεισμού με το έλλειμμα του δημοσίου τομέα

Η αύξηση του εξωτερικού δανεισμού σχετίζεται από πολλούς άμεσα με το έλλειμμα του δημόσιου τομέα. Σύμφωνα με αυτή τη λογική, αύξηση του ελλείμματος του Δημοσίου σημαίνει ταυτόχρονα αύξηση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών στο εξωτερικό ισοζύγιο και άρα αύξηση του εξωτερικού δανεισμού της χώρας για τη χρηματοδότηση του ελλείμματος αυτού.

Προϋπόθεση άρα, πάντα σύμφωνα με τη λογική αυτή, για τη μείωση του εξωτερικού χρέους είναι η συρρίκνωση του ελλείμματος του δημόσιου τομέα.

Αν προς στιγμή αντιπαρέλθουμε την ιδεολογικοπολιτική διάσταση του θέματος που κρύβεται κάτω από την άμεση σύνδεση των δύο ελλειμμάτων, και θελήσουμε να κοιτάξουμε σοβαρά από οικονομική άποψη το θέμα θα πρέπει να πούμε τα εξής:

Αύξηση του ελλείμματος στο εξωτερικό ισοζύγιο μπορεί να συνοδεύεται και με μείωση του ελλείμματος του δημόσιου τομέα ή και το αντίθετο. Παράδειγμα η σύγκριση των ετών 1981 και 1986 όπου, με βάση τα εθνικολογιστικά στοιχεία ενώ έχουμε σημαντική αύξηση του δανεισμού από το εξωτερικό σαν ποσοστό του Α.Ε.Π., το έλλειμμα του δημοσίου τομέα έχει ελαφρά περιορισθεί.

Τι συμβαίνει; Οι εξελίξεις στο εξωτερικό ισοζύγιο εξαρτώνται όχι αποκλειστικά από τις εξελίξεις στον δημόσιο τομέα αλλά από την όλη πορεία της οικονομίας και ιδιαίτερα από την ιδιωτική επενδυτική δραστηριότητα σε σχέση με την ιδιωτική αποταμίευση. Αν σαν αποτέλεσμα π.χ. μίας πολιτικής σταθεροποίησης η ιδιωτική αποταμίευση μειωθεί καθώς οι καταναλωτές προσπαθούν να διατηρήσουν το βιοτικό τους επίπεδο, τότε το έλλειμμα στο εξωτερικό ισοζύγιο θα αυξηθεί ακόμα και αν το έλλειμμα στο δημόσιο τομέα παραμένει αμετάβλητο.

Συνεπώς το θέμα χάραξης πολιτικής έναντι του εξωτερικού δανεισμού πρέπει να αντιμετωπισθεί στα πλαίσια της γενικότερης οικονομικής αναπτυξιακής πολιτικής. Αν στόχος πολιτικής στα πλαίσια ενός ορθολογικά σχεδιασμένου αναπτυξιακού προγράμματος είναι η αύξηση των επενδύσεων με διατήρηση του βιοτικού επιπέδου και όχι μείωση του, τότε αυτό μπορεί να συμβεί μόνο με αύξηση του ελλείμματος στο εξωτερικό ισοζύγιο. Το πρόβλημα δεν είναι η αύξηση αυτή καθ' αυτή αλλά η αύξηση που δεν συνδυάζεται με τη δημιουργία, στο εσωτερικό της χώρας, των προϋποθέσεων για διεύρυνση της παραγωγής και άρα και των μελλοντικών συναλλαγματικών εισπράξεων.

Πηγές χρηματοδότησης του ελλείμματος

Το άλλο θέμα που πρέπει να μας απασχολήσει είναι η χρηματοδότηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών από αυτόνομη καθαρή εισροή ιδιωτικού κεφαλαίου ή από εξωτερικό δανεισμό. Κι εδώ πάλι, η συντηρητική ιδεολογική προσέγγιση στο θέμα προβάλλεται σαν οικονομικό αξίωμα. Αυτόνομη

εισροή ξένου ιδιωτικού κεφαλαίου ή και δανεισμός ιδιωτικών επιχειρήσεων από το εξωτερικό είναι θετική εξέλιξη της. Δανεισμός δημοσίων επιχειρήσεων ή και του ίδιου του Δημοσίου είναι αρνητική. Έτσι σήμερα η Τράπεζα της Ελλάδας προβάλλει σαν μέγα επίτευγμα της πολιτικής της, δηλαδή της πολιτικής διατήρησης υψηλών επιτοκίων, τη μείωση του δημοσίου δανεισμού σαν πηγή χρηματοδότησης ενός διευρυνόμενου εμπορικού ελλείμματος. Το διευρυνόμενο αυτό έλλειμμα από το 1985 και μετά μέχρι πρόσφατα χρηματοδοτήθηκε ολοένα και περισσότερο από αυτόνομη εισροή ξένου ιδιωτικού κεφαλαίου. Ακόμα κι αν δεχθεί κανείς το επιχείρημα, ότι η εισροή αυτή δεν δημιουργεί τοκοχρεολυτικές απαιτήσεις, αυτό που πρέπει να απασχολεί την κυβέρνηση είναι η «φύση» και η «χρήση» των πόρων αυτών. Πόσο πρόκειται για μακροπρόθεσμη εισροή για επενδυτικούς σκοπούς στην ελληνική οικονομία και πόσο για κερδοσκοπία στο Χρηματιστήριο ή αλλού που σχετίζεται με την επίτευξη γρήγορου κέρδους από το διεθνοποιημένο πια κεφάλαιο; αν η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι ότι πρόκειται μέρος για το δεύτερο, τότε θα πρέπει να αναμένεται επανεξαγωγή του κεφαλαίου αυτού σύντομα αν μειωθούν τα επιτόκια ή η απόδοση των τίτλων στα οποία έχουν επενδυθεί. Η αστάθεια στην ελληνική κεφαλαιαγορά επομένως θα συνοδευτεί και με αστάθεια στις πηγές χρηματοδότησης του εξωτερικού ισοζυγίου.

Ακόμα κι αν η εισροή κεφαλαίου είναι μακροπρόθεσμου χαρακτήρα το ερώτημα παραμένει: που κατευθύνεται αυτό το κεφάλαιο; Για αγορά γης ή για επενδυτικούς σκοπούς; Και με ποια λογική η πώληση γης στους ξένους χωρίς πλαίσιο πολιτικής είναι θετική εξέλιξη, σε αντιπαράθεση π.χ. με δανεισμό της ΔΕΗ από το εξωτερικό για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας;

Το θέμα αυτό έχει και μία τρίτη διάσταση που πρέπει να προσεχθεί πέρα από την χρονική αβεβαιότητα και την παραγωγική ή όχι χρήση των πόρων αυτών. Η αύξηση των συναλλαγματικών διαθεσίμων με κάθε τρόπο, μέσω αύξηση των πραγματικών επιτοκίων από την Τράπεζα της Ελλάδος, οξύνει τις πληθωριστικές πιέσεις στο εσωτερικό, λόγω αύξησης της προσφοράς χρήματος με ευρεία έννοια (M3), ενώ δημιουργεί σημαντικά αντικίνητρα για την ανάληψη επενδυτικών δραστηριοτήτων.

Έτσι το ζητούμενο και σ' αυτή την περίπτωση είναι να εγκαταλείψουμε απλοϊκές τοποθετήσεις που συνδέονται με πολιτικές προκαταλήψεις και να συζητήσουμε σοβαρά τις επιλογές μας για την επίλυση του διαρθρωτικού

προβλήματος στο εξωτερικό ισοζύγιο της χώρας και τη χρήση των πόρων που προέρχονται από το εξωτερικό, τόσο από άποψη οικονομικής αποτελεσματικότητας όσο και από άποψη κοινωνικού ελέγχου.

Το εξωτερικό χρέος στα πλαίσια του διαρθρωτικού προβλήματος του ισοζυγίου

Από τα παραπάνω βγαίνει καθαρά το συμπέρασμα ότι δεν μπορούμε να δούμε το ζήτημα του εξωτερικού χρέους ξεκομμένο από το διαρθρωτικό πρόβλημα της χώρας. Με αναφορά στο πρόβλημα που συζητάμε το διαρθρωτικό πρόβλημα πρέπει να απλοποιηθεί ως εξής: Με δεδομένη μία αποτελεσματική μακροοικονομική πολιτική και το επιδιωκόμενο επίπεδο Εθνικής Δαπάνης, το ύψος των εισαγωγών είναι προσδιορισμένο, καθώς και το ύψος των εξαγωγών. Αυτό σημαίνει ότι ταυτόχρονα έχει προσδιορισθεί και ο καθαρός εξωτερικός δανεισμός. Αφού οι επενδύσεις έχουν ήδη προσδιορισθεί (στα πλαίσια του στόχου για την Εθνική Δαπάνη), έπεται ότι οι εγχώριες αποταμιεύσεις (σε σταθερές τιμές) προσδιορίζονται όχι αυτόνομα αλλά ως εξισορροπητικό υπόλοιπο).

Δεν χρειάζεται να μπούμε στην ανάλυση των σημαντικών επιπτώσεων για την οικονομική πολιτική που έχει η παραπάνω πρόταση. Αρκεί μόνο να τονίσουμε εδώ ότι σε περιπτώσεις, που υπάρχει διαρθρωτικό πρόβλημα το ύψος της Εθνικής Δαπάνης (και κατά συνέπεια ο ρυθμός ανάπτυξης) προσδιορίζει και το ύψος του εξωτερικού δανεισμού.

Το βασικό ερώτημα που τίθεται είναι ποιος είναι ο επιτρεπτός ρυθμός εξωτερικού δανεισμού, έτσι που η χώρα να μην αντιμετωπίσει πρόβλημα εξυπηρέτησης του χρέους. Εδώ πρέπει να ξεχωρίσουμε το οικονομικό από το πολιτικό κριτήριο.

Σχετικά με το οικονομικό κριτήριο, μπορούμε να πούμε ότι μετά από την πρώτη φάση (μαζικός δανεισμός) η ετήσια πληρωμή των τόκων πρέπει να αυξάνεται με ρυθμό όχι ταχύτερο – και ει δυνατόν κατά το βραδύτερο – από το ρυθμό ετήσιας αύξησης των καθαρών τρεχουσών συναλλαγματικών εισπράξεων.

Το πολιτικό κριτήριο είναι πιο δύσκολο να το προσδιορίσουμε. Επειδή οι οικονομικές εξωτερικές υποθέσεις δεν είναι ανεξάρτητες από τις ευρύτερες διπλωματικές σχέσεις, είναι δυνατόν να ασκηθεί πίεση στη δανειζόμενη χώρα για πολιτικούς λόγους μέσα από τις οικονομικές σχέσεις. Για να προστατευθεί η ακεραιότητα της διπλωματικής μας στρατηγικής και το οικονομικό πρόγραμμα,

προσωπικά θα μείωνα τα όρια που θα προκύπτουν από το οικονομικό κριτήριο προς τα κάτω. Το θεωρώ σκόπιμο να κινηθούμε αρκετά μέσα στη διαχωριστική γραμμή για να υπάρχουν εσωτερικά αποθέματα για να αντιμετωπισθούν τυχόν δυσάρεστες εξελίξεις χωρίς να ανατραπεί το οικονομικό πρόγραμμα.

Είναι η Ελλάδα υπερχρεωμένη;

Από καμιά σοβαρή ανάλυση δεν προκύπτει ότι η Ελλάδα είναι υπερχρεωμένη. Το χρέος μπορεί να εξυπηρετηθεί άνετα χωρίς μείωση του επιπέδου κατανάλωσης και με περιθώρια για ένα δυναμικό πρόγραμμα επενδύσεων.

Το πρόβλημα της χώρας δεν είναι ότι έχει υπερχρεωθεί. Το πρόβλημα είναι ότι δεν αξιοποιεί αποτελεσματικά τους εσωτερικούς και εξωτερικούς πόρους. Κακή διαχείριση θα οδηγήσει σε κρίση ακόμα και αν το ύψος του χρέους είναι το 1/10 του σημερινού.

Ας αφήσουμε λοιπόν το σύνδρομο του εξωτερικού χρέους και ας ασχοληθούμε με το πραγματικό πρόβλημα, δηλαδή την αποτελεσματική διαχείριση των πόρων από το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα.

Η περίπτωση της αναδιαπραγμάτευσης του εξωτερικού χρέους

Πιστεύω ότι η Ελλάδα δεν πρέπει να κινηθεί προς αυτή την κατεύθυνση. Πρώτα απ' όλα γιατί δεν υπάρχει ανάγκη όπως προκύπτει από τα παραπάνω. Αλλά και αν ποτέ φθάσουμε σ' αυτό το σημείο, θα προτιμούσα μία εθνική κινητοποίηση. Να βάλουμε μόνοι μας το σπίτι μας σε τάξη παρά να καλέσουμε τους δανειστές μας να γίνουν συμμετοχοί σε μία σκληρή επιχείρηση για το σωφρονισμό μας.

Η οικονομική και πολιτική εμπειρία των χωρών που πέρασαν από αυτές τις διαδικασίες δεν είναι καθόλου ενθαρρυντική.

Τι πρέπει να κάνουμε

Τώρα που η μόδα της σταθεροποίησης πέρασε και ακούγονται περισσότερες φωνές για την ανάπτυξη, προτείνω να ξαναδούμε το θέμα σοβαρά και υπεύθυνα. Σ' αυτά τα πλαίσια θα ήταν χρήσιμο να εξετάσουμε την εμπειρία

της πρώτης τετραετίας του ΠΑΣΟΚ και τις πραγματικές επιπτώσεις του σταθεροποιητικού προγράμματος. Πιστεύω ότι τα συμπεράσματα που θα βγουν από μία τέτοια συζήτηση θα είναι πολύτιμα για τη χάραξη μίας υπεύθυνης αναπτυξιακής πολιτικής.

Τέλος πρέπει να ξαναδούμε το πρόβλημα του ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών στα πλαίσια της ενοποίησης της Ευρωπαϊκής Αγοράς. Η διεύρυνση του ελλείμματος που προβλέπω ότι θα προκύψει βάζει νέα προβλήματα για τη χάραξη μίας αναπτυξιακής πολιτικής και αποδεικνύει την ανάγκη διαπραγματεύσεων με την ΕΟΚ για πιθανών θεσμικές παρεκκλίσεις για ένα απαραίτητο χρονικό διάστημα προσαρμογής και ανάπτυξης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΕ ΑΠΟΛΥΤΟΥΣ ΑΡΙΘΜΟΥΣ ΚΑΙ ΩΣ
% ΤΟΥ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟΥ ΕΓΧΩΡΙΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ 1948-1984

ΤΟΣ	Ε.Π. εκ. δρχ.	Εξωτ. Χρέος εκ. δρχ.	Εξωτ. Χρέος ως % του ΑΕΠ	Δαπάνη εξυπ. Δημ. Χρέους εκ. δρχ.	Δαπάνη ως % ΑΕΠ	Πληθυσμ ός σε χιλ.	Κατά κεφαλή εξωτ. χρέος σε δρχ.
1948	19.132						
1949	25.158			28	0,1		
1950	30.147			21	0,1		
1951	36.038	942	2,6	32	0,1	7.646	123,2
1952	37.563	2.772	7,4	41	0,1		
1953	49.121	2.612	5,3	75	0,2		
1954	56.594	2.417	4,3	185	0,3		
1955	64.921	2.249	3,5	235	0,4		
1956	75.240	3.058	4,1	378	0,5		
1957	80.459	3.45	4,3	273	0,3		
1958	83.703	3.426	4,1	293	0,4		
1959	87.114	4.712	5,4	414	0,5		
1960	93.225	4.974	5,3	588	0,6		
1961	104.921	5.770	5,5	724	0,7	8.398	678,1
1962	110.907	5.779	5,2	1.084	1,0		
1963	123.467	5.627	4,6	1.423	1,2		
1964	138.671	6.761	4,9	1.591	1,2		
1965	157.956	8.543	5,4	2.053	1,3		
1966	174.810	9.455	5,4	2.453	1,4		
1967	188.410	10.768	5,7	2.817	1,5		
1968	202.632	12.225	6,0	3.589	1,8		
1969	228.995	13.977	6,1	4.784	2,1		
1970	258.000	16.424	6,4	6.049	2,3		

1971	287.422	18.586	6,5	7.049	2,5	8.831	2.104,6
1972	329.977	22.466	6,8	7.932	2,4		
1973	428.216	24.365	5,7	10.010	2,3		
1974	507.328	31.920	6,3	11.689	2,3		
1975	593.181	51.598	8,7	14.766	2,5		
1976	728.735	51.598	7,1	18.880	2,6		
1977	844.628	49.666	5,9	22.765	2,7	9.268	5.358,8
1978	1.016.709	60.731	6,0	28.890	2,8		
1979	1.245.187	78.459	6,3	43.320	3,5		
1980	1.523.724	111.016	7,3	54.251	3,6	9.740	11.397,9
1981	1.856.745	163.330	8,8	82.781	4,5		
1982	2.288.314	234.769	10,3	91.066	4,0		
1983	2.706.100	378.243	14,3	130.294	4,8		
1984	3.317.770	623.557	18,8	208.176	6,3		
1985	-	1.027.751	-	-	-		
1986	-	1.287.252	-	-	-		
1987	-	1.400.077	-	-	-		

Πηγές: Υπολογισμοί με βάση τα επίσημα στοιχεία

ΥΠΕΘΟ: Εθνικοί Λογαριασμοί της Ελλάδας, Τράπεζας της Ελλάδας: Δ/ση Οικονομικών Μελετών: Η Ελληνική Οικονομία, Τόμος ΙΙΙ, Αθήνα 1984, σελ. 180-183, 264-266. ΕΣΥΕ, Στατιστικές Επετηρίδες της Ελλάδας, Τράπεζα της Ελλάδας σε δολ. με ισοτιμία 31.12.96, Προϋπολογισμός έτους 1988. Εισηγητική έκθεση Δ. Τσοβόλα, υπουργού Οικονομικών, Αθήνα, Νοέμβριος 1987, σελ. 66.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1978-1984

(Υπόλοιπα τέλους έτους σε εκατ. δολ).

	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
1. Μεσομακροπρόθεσμα	3.845.1	4.142.3	5.376.4	6.298.3	7.310.2	8.595.6	9.829.7
A. Δημ.& εγγυημένα από το δημόσιο	2.930.6	3.098.6	4.204.2	5.163.4	6.264.0	7.697.8	9.040.7
Κεντρική Διοίκηση	495.1	471.5	497.3	520.8	580.7	621.3	667.9
Δημόσιες επιχειρήσεις	991.4	1.044.1	1.341.5	1.859.3	2.399.6	3.037.0	3.943.8
Τράπεζες	1.413.5	1.561.9	2.343.1	2.746.8	3.222.7	3.918.3	4.305.4
(από τις οποίες: Τραπ. Της Ελλάδος)	1.220.0	1.293.0	1.942.0	2.327.3	2.711.8	3.194.3	3.585.4
Ιδιωτικές επιχειρήσεις	30.6	21.1	22.3	36.5	101.0	121.2	123.0
B. Τράπεζες χωρίς εγγύηση του Δημ.	331.3	401.6	4811.4	455.4	435.11	318.6	233.8
Γ. Εμπορικές πιστώσεις εξωτερικού	583.2	642.1	690.9	679.5	611.1	579.2	555.8
2. Βραχυπρόθεσμο	644.3	760.3	1.022.6	1.028.0	1.389.1	1.321.3	1.688.4
A. Τράπεζες της Ελλάδας	-	-	-	-	420.0	335.0	688.3
B. Εμπορικές πιστώσεις εξωτερικού	644.3	460.3	1.022.6	1.028.0	969.1	986.3	1.020.1
ΣΥΝΟΛΟ	4.489.4	4.902.6	6.399.1	7.326.3	8.699.3	9.912.4	11.518.1
3. Λοιπό ιδιωτικό χρέος				550.0	600.0	650.0	800.0
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ (1+2+3)				7.876.3	9.499.3	10.562.4	12.318.1

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1985-1987 ¹

(Υπόλοιπα σε εκατομμύρια δολάρια)

	1985	1986	1987(α)
A. ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΑΙ ΕΓΓΥΗΜΕΝΟ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ (1+2+3)	11.133,1	15.712,8	18.207,7
1. Μεσομακροπρόθεσμα	11.653,5	14.646,0	17.742,2
Κυβέρνηση	927,1	1.991,0	3.453,4
Δημόσιες επιχειρήσεις	4.473,7	4.973,6	5.512,2
Τράπεζα της Ελλάδας	5.265,3	6.376,9	7.254,6
Λοιπές Τράπεζες	881,8	1.217,5	1.463,6
Ιδιωτικές επιχειρήσεις	105,6	87,0	63,4
2. Βραχυπρόθεσμο	1.249,1	838,7	247,5
Τράπεζα της Ελλάδος	914,4	497,2	106,5
Δημόσιες Επιχειρήσεις	334,7	341,5	141,0
3. Εμπορικές πιστώσεις	230,5	228,1	213,0
B. ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ (1+2)	2.396,4	2.318,9	2.499,0
1. Μεσομαρκοπρόθεσμο	1.044,4	1.000,7	959,5
2. Εμπορικές πιστώσεις (3)	1.352,0	1.318,2	1.539,5
Γ. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ (A+B)	15.529,5	18.031,7	20.706,7

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος: Έκθεση του Διοικητή για το 1987, Αθήνα 1988, σελ. 170.

1. Αφορά δάνεια που έχουν αναληφθεί και εξυπηρετούνται σε δραχμές. Η μετατροπή των διαφόρων νομισμάτων σε δολάρια έχει γίνει με τις ισοτιμίες που ισχύουν στο τέλος κάθε έτους. Από τη συνολική αύξηση του εξωτερικού χρέους της χώρας που ήταν 2.675 εκ. \$ το 1987, το μεγαλύτερο μέρος, δηλ. 80% ή 2.383 εκ. \$ οφείλεται στη μεταβολή των ξένων συναλλαγματικών ισοτιμιών.

2. Αφορά δάνεια εγγυημένα από το Ελληνικό Δημόσιο

3. Βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες

(α) Προσωρινές εκτιμήσεις

Η αύξηση του καθαρού εξωτερικού δανεισμού της Ελλάδας ανακόπηκε στην ουσία το 1987. Το 1,2 δις δολ. του ελλείμματος στο Ισοζύγιο Διεθνών Πληρωμών της Ελλάδας καλύφθηκε, σε μεγάλο βαθμό από την ισόποση περίπου αυτόνομη εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό. Ο καθαρός δανεισμός του δημοσίου τομέα περιορίστηκε από 1.257 εκατ. δολ. το 1986 σε 287 εκατ. δολάρια του 1987 και συνέβαλε στην αύξηση των συναλλαγματικών διαθεσίμων. Ο ακαθάριστος εξωτερικός δανεισμός του δημοσίου τομέα αυξήθηκε από 2.215 εκατ. δολ. το 1986 σε 2.275 εκατ. δολ. το 1987. Η αυξητική επίδραση του δανεισμού του 1987 στο εξωτερικό χρέος της Ελλάδας ήταν περιορισμένη.

Τα απόλυτα στοιχεία δεν είναι συγκρίσιμα. Οι σχετικοί αριθμοί θα μας βοηθήσουν να διαμορφώσουν μία πληρέστερη εικόνα για τους ρυθμούς αύξησης του εξωτερικού χρέους το ποσοστό του σε σχέση με το εθνικό εισόδημα, το μέγεθος της επιβάρυνσης της ελληνικής οικονομίας από τα τοκοχρεολύσια κ.λ.π.

Όσο αφορά τους ρυθμούς αύξησης του εξωτερικού χρέους έχουμε μία απότομη ταχύρυθμη αύξηση τα πρώτα χρόνια μετά την Επανάσταση του 1821. Ακολουθεί μία μακρόχρονη περίοδος που η Ελλάδα είχε ουσιαστικά αποκλειστεί από τα δυτικά χρηματιστήρια (1827-1878). Στην περίοδο 1879-1983 τα εξωτερικά δάνεια αυξάνονται με μέσο ετήσιο ρυθμό 71%. Μεταξύ 1894 και 1914 μειώνονται, σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο, με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,4%. Ακολουθεί μία αύξηση στην περίοδο 1915-1932 με μέσο ετήσιο ρυθμό 21%..

Στην περίοδο μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του εξωτερικού χρέους υπολογισμένου σε δραχμές, ήταν στη δεκαετία 1951-1960 21,1% στη δεκαετία 1961-1970 13,3%, στη δεκαετία 1971-1980 20,5% και στην περίοδο 1981-1984 56,3%. Στην περίοδο 1980-1987 το εξωτερικό χρέος, υπολογισμένο σε δολάρια, αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 16,1%.

Οι ρυθμοί αύξησης του εξωτερικού χρέους ήταν γενικά ταχύτεροι από εκείνους του πληθυσμού, του εθνικού εισοδήματος και των συναλλαγματικών εσόδων. Έτσι συντελείται μία αύξηση της επιβάρυνσης της ελληνικής οικονομίας από το εξωτερικό χρέος.

Το κατά κεφαλή εξωτερικό χρέος παρουσιάζει αυξητική τάση μακροχρόνια. Το 1914 είχε φτάσει τα 328 γαλλικά φράγκα. Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο πολλαπλασιάστηκε φτάνοντας το 1978 τα 480 δολάρια και το 1987 τα 1800

δολάρια περίπου. Τα παραπάνω στοιχεία αφορούν το δημόσιο και εγγυημένο από το δημόσιο μεσομακροπρόθεσμο και βραχυπρόθεσμο εξωτερικό χρέος. Το κατά κεφαλή καθαρά δημόσιο χρέος είναι μικρότερο (1000 δολάρια περίπου το 1987) αν ληφθεί υπόψη μόνο το χρέος της κυβέρνησης και της Τράπεζας της Ελλάδος που ανερχόταν το 1987 σε 10,708 εκ. δολάρια. Το υπόλοιπο ποσό των 7.500 εκ. δολ. ήταν εξωτερικό χρέος των δημόσιων επιχειρήσεων (5.512 εκ. \$) και των λοιπών τραπεζών (1.464 εκ. δολ).

Ανοδική τάση σημειώνει επίσης το ποσοστό που αντιπροσωπεύει το εξωτερικό χρέος στο εθνικό εισόδημα. Είναι ενδεικτική απ' αυτή την άποψη η μεταπολεμική περίοδος. Το εξωτερικό χρέος της Ελλάδας αντιπροσώπευε στη δεκαετία του 1951-1960 το 4,6% του Α.Ε.Π, στη δεκαετία του 1961-1970 το 5,5%, στη δεκαετία 1971-1980 του 6,7% και στην περίοδο 1981-1984 το 13,1%. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Έκθεσης του ΟΟΣΑ που αναφέρει ο Βλάχος στην εισήγηση του, το εξωτερικό χρέος ως ποσοστό του Α.Ε.Π. αυξήθηκε από 13% το 1979 σε 42% το 1996 σε 41% το 1987.

Η επιβάρυνση της οικονομίας από το εξωτερικό χρέος μπορεί να μετρηθεί με πολλούς δείκτες. Οι κυριότεροι απ' αυτούς είναι οι εξής: το ποσό πληρωμής τοκοχρεολυσίων, το ποσοστό που αντιπροσωπεύει το ποσό εξυπηρέτησης των ξένων δανείων στο εθνικό εισόδημα, στα έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού και ο λόγος τοκοχρεολυσίων και εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών. Η εικόνα που μας δίνουν οι παραπάνω δείκτες είναι αντιφατική.

α) Η Ελλάδα κατέβαλε, μέχρι τις παραμονές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, για τόκους και χρεολύσια των δανείων που σύναψε την περίοδο 1821-1932 2.383 εκ. χρυσά φράγκα. Στη μεταπολεμική περίοδο οι δαπάνες εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους σημείωσαν σημαντική αύξηση: από 28 εκατ. δρχ. το 1948 αυξήθηκαν σε 32 εκατ. το 1951, σε 724 εκ. το 1961, σε 7.049 εκ. το 1971, σε 82.781 εκ. το 1981 και σε 208.176 εκ. δραχμές το 1984. Οι πληρωμές τοκοχρεολυσίων ανέρχονταν σε 2.086 εκ. δολάρια το 1985, σε 2.393 εκ. το 1986 και σε 3.611 εκ. δολάρια το 1987 (πίνακας 4).

β) Το ποσό εξυπηρέτησης των ξένων δανείων αντιπροσωπεύει το 1830 το 6,8% του 1878 το 4,8% το 1912 το 5,2% και το 1930 το 7,3% του εθνικού εισοδήματος. Στην περίοδο μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο το παραπάνω ποσοστό περιορίστηκε σημαντικά σε σχέση με την προπολεμική περίοδο, αλλά σημείωσε

αυξητική τάση. Το ποσό που διατέθηκε για την εξυπηρέτηση του εξωτερικού χρέους απορρόφησε το 0,34% του Α.Ε.Π. στη δεκαετία του 1951-1960, το 1,33% στη δεκαετία του 1961-1970, το 2,5% στη δεκαετία του 1971-1980 και το 4,9% του Α.Ε.Π. στην τετραετία 1981-1984.

γ) Η εξυπηρέτηση των ξένων δανείων απορρόφησε ένα σημαντικό ποσοστό των εσόδων του Ελληνικού Κρατικού Προϋπολογισμού. Μεταξύ 1830 και 1860 π.χ. η Μεγ. Βρετανία και η Γαλλία απορρόφησαν το 30% των εσόδων του Ελληνικού Κράτους για την εξόφληση των δανείων τους. Πιο συγκεκριμένα «στις αρχές της δεκαετίας του 1840 (1841-43) η καταβολή των τοκοχρεολυσίων απαιτούσε περίπου το 25% ενός μέσου ελληνικού προϋπολογισμού. Η συμμετοχή του ποσού που διαθέτονταν για την εξόφληση του δημοσίου χρέους αντιπροσώπευε το 1882 το 49,1% το 1910 το 25,7% και το 1932 το 35,3% των κανονικών εσόδων του κράτους.

δ) Η εξυπηρέτηση του εξωτερικού χρέους απορρόφησε επίσης μεγάλο ποσοστό των συναλλαγματικών εσόδων της Ελλάδας. Το ποσοστό αυτό ήταν πολύ υψηλό σε ορισμένες φάσεις του περασμένου αιώνα και του Μεσοπολέμου. Στη μεταπολεμική περίοδο περιορίστηκε, αλλά σημείωσε αυξητική τάση. Ο λόγος τοκοχρεολυσίων και εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών ήταν το 1979 8,0% και αυξήθηκε το 1981 σε 13,6%, το 1984 σε 19,8% και το 1987 σε 25,6% (Βλέπε πίνακα 5 και εισήγηση Βλάχου).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΔΑΠΑΝΕΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

ΕΤΟΣ	ΧΡΕΟΛΥΣΙΑ			ΤΟΚΟΙ			ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ			ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ
	Σε συναλ.	Σε Δρχ.	Σύνολο	Σε συναλ.	Σε Δρχ.	Σύνολο	Σε συναλ.	Σε Δρχ.	Σύνολο	(1.2.3)
1981	17.035,8	2.282,2	19.318,0	21.672,4	40.600,8	62.273,2	229,9	960,5	1.190,4	82.781,6
1982	16.069,7	5.548,8	21.654,5	21.484,8	46.375,8	67.860,6	725,7	825,2	1.550,9	91.066,0
1983	18.148,7	5.832,3	23.981,0	34.874,1	69.477,4	104.351,5	864,4	977,4	1.841,8	130.174,3
1984	35.833,4	6.381,5	42.214,9	51.856,6	111.896,7	163.753,3	865,0	1.342,4	2.207,4	208.175,6
1985	58.138,9	8.105,1	66.244,0	71.653,6	168.072,3	239.725,9	2.577,5	1.438,5	4.016,0	309.985,9
1986	84.870,4	64.604,5	149.474,9	89.613,6	205.469,6	295.083,2	1.056,8	1.924,7	2.981,5	447.539,6
1987	162.089,0	150.099,0	312.188,0	96.370,0	277.186,0	373.556,0	1.738,0	2.854,0	4.592,0	690.336,0

Πηγή: Προϋπολογισμός Οικονομικού έτους 1988, Εισηγητική έκθεση Δημήτρη Κ. Τσοβόλα, Υπουργού Οικονομικών, Αθήνα
Νοέμβριος 1987, σελ. 67.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΤΟΚΟΧΡΕΟΛΥΣΙΩΝ 1985-1987

(Σε εκατ. δολάρια)

	1985	1986	1987
ΤΟΚΟΙ	1.221,9	1.329,2	1.496,5
Δημόσιος τομέας	1.083,3	1.216,4	1.384,9
Ιδιωτικός τομέας	138,6	112,8	111,6
ΧΡΕΩΛΥΣΙΑ	863,9	1.063,7	2.114,1
Δημόσιος τομέας	761,9	957,7	1.996,8
Ιδιωτικός τομέας	102,0	106,0	117,3
ΣΥΝΟΛΟ	2.085,8	2.392,9	3.610,6
ΣΧΕΣΕΙΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (%)			
(Debt Service Ratio)			
D.S.R. I ⁽¹⁾	21,8	21,7	25,6
D.S.R. II ⁽²⁾	21,8	20,9	22,6

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας: Έκθεση του Διοικητή για το έτος 1987. Αθήνα 1988, σελ. 171.

(1) Στις πληρωμές χρεωλυσιών περιλαμβάνονται και οι προπληρωμές.

(2) Δεν περιλαμβάνονται οι προπληρωμές χρεωλυσιών.

Το εξωτερικό χρέος της Ελλάδας από διεθνή σκοπιά

Εξετάζοντας το εξωτερικό χρέος από διεθνή σκοπιά θα συγκεντρώσουμε την προσοχή μας σε δύο διαστάσεις. Η πρώτη είναι η σύγκριση του εξωτερικού χρέους της Ελλάδας με άλλες χώρες, ενώ η δεύτερη είναι το εξωτερικό χρέος σαν παγκόσμιο φαινόμενο.

α) Διεθνείς συγκρίσεις του εξωτερικού χρέους της Ελλάδας

Το 19^ο αιώνα και στο μεταίχμιο του αιώνα η Ελλάδα ήταν μία από τις περισσότερο χρεωμένες χώρες της Ευρώπης. Πριν το Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, το κατά κάτοικο δημόσιο χρέος ήταν στην Ελλάδα 329 γαλλικά φράγκα, ενώ στη Ρουμανία ήταν 299, στη Σερβία 238,8 και στη Βουλγαρία 149,2 γαλλικά φράγκα. Η κατάσταση αυτή χαρακτήριζε όλη την περίοδο του Μεσοπολέμου.

Στην περίοδο μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η Ελλάδα κατέχει γενικά μία ενδιάμεση θέση στον κόσμο από άποψη χρέους: είναι λιγότερο χρεωμένη από τις υπανάπτυκτες χώρες και περισσότερη χρεωμένη από τις ανεπτυγμένες χώρες. Η εικόνα βέβαια είναι πιο διαφοροποιημένη στις διάφορες φάσεις της μεταπολεμικής περιόδου αν συγκριθεί με τις νοτιοευρωπαϊκές χώρες, με την ΕΟΚ και άλλες ομάδες χωρών.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1970 π.χ. το εξωτερικό χρέος της Ελλάδας ήταν μεγαλύτερο απ' αυτό της πλειοψηφίας των νοτιοευρωπαϊκών χωρών. Το 1970 το κατά κεφαλή εξωτερικό χρέος ήταν στην Ελλάδα 226,7 δολάρια, δηλαδή το σύνολο του χρέους ήταν 9,5% του Α.Ε.Π., ενώ στην Ισπανία ήταν μόνο 77,6 δολ. και 3,2% αντίστοιχα και στην Πορτογαλία 68,3 δολ. και 3,7% αντίστοιχα.

Στην περίοδο 1980-84 στην Ελλάδα «η σχέση των τοκοχρεολυσίων προς τις συναλλαγματικές εισπράξεις της χώρας από εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών παρέμεινε σταθερά κάτω από το μέσο όρο της αντίστοιχης σχέσης για το σύνολο των αναπτυσσόμενων χωρών και χαμηλότερη από την αντίστοιχη σχέση σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες.

Σαν ποσοστό Α.Ε.Π., το συνολικό δημόσιο χρέος της Ελλάδας είναι γενικά χαμηλότερο απ' αυτό της πλειοψηφίας των χωρών – μελών της ΕΟΚ. Το 1986 π.χ. ήταν στην Ελλάδα 63% ενώ στο Βέλγιο 122%, στην Ιρλανδία 120%, στην Ιταλία

89%, στην Ολλανδία 72%, στην Πορτογαλία 66%, στη Δανία 64%, στην Ισπανία 48%, στη Δ. Γερμανία 41% και στη Γαλλία 25%.

Οι τόκοι που καταβλήθηκαν για το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του Α.Ε.Π. στην Ελλάδα ήταν υψηλότεροι απ' αυτούς των 12 χωρών της ΕΟΚ (συνολικά) στην περίοδο 1981-84 ενώ ήταν χαμηλότεροι στην περίοδο 1985-88. Ο μέσος ετήσιος όρος του παραπάνω δείκτη σε ολόκληρη την περίοδο 1981-88 ήταν σχεδόν ίδιος: 4,8% για την Ελλάδα και 4,6% για τις 12 χώρες μέλη της ΕΟΚ.

β) Το εξωτερικό χρέος ως παγκόσμιο φαινόμενο

Το εξωτερικό χρέος πήρε παγκόσμιες διαστάσεις ιδιαίτερα στις δεκαετίες του 1970 και 1980. Είναι ιδιαίτερα οξυμένο στον Τρίτο Κόσμο, αλλά εμφανίζεται και τις αναπτυσσόμενες καπιταλιστικές χώρες και στις σοσιαλιστικές χώρες.

Στις αναπτυσσόμενες χώρες το ανεξόφλητο χρέος του 1986 ξεπέρασε το 1 τρισεκατομμύριο δολάρια. Το 1987 σημειώθηκε νέα αύξηση. Πολλές από τις αναπτυσσόμενες χώρες δεν μπορούν να εξασφαλίσουν την εξυπηρέτηση του εξωτερικού χρέους και έχουν ζητήσει τον ετεροχρονισμό του.

Το εξωτερικό χρέος δεν άφησε άθικτες ούτε τις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού. Το συνολικό καθαρό χρέος των 7 χωρών της Ανατολικής Ευρώπης – σύμφωνα με στοιχεία του ΟΟΣΑ – από 80 δις δολάρια το 1981 – έπειτα από μία μείωση στην περίοδο 1982-84 και αύξηση στη μετέπειτα περίοδο – έφθασε τα 98 δις δολάρια το 1987. Το ακαθάριστο χρέος ανερχόταν σε 127 δις δολάρια. Το ποσό είναι μεγαλύτερο αν προστεθεί και το χρέος της Γιουγκοσλαβίας. Το μεγαλύτερο χρέος το έχει η Πολωνία (35 δις δολάρια περίπου), ακολουθεί η Γιουγκοσλαβία (23 δις δολάρια) και η Ουγγαρία (17 δις δολάρια).

Η σχέση χρέους / εξαγωγών στις 7 χώρες της Ανατολικής Ευρώπης κυμαίνεται μεταξύ 84-151%. Το συνολικό ποσό εξυπηρέτησης του εξωτερικού χρέους αντιπροσωπεύει το 28-43% της αξίας των εξαγωγών τους.

Προβλέψεις και σκέψεις για τη μελλοντική εξέλιξη του εξωτερικού χρέους και αντιμετώπιση του

Το πρόβλημα του εξωτερικού χρέους προβλέπεται να μας συνοδέψει και στις επόμενες δεκαετίες. Η εξόφληση του μπορεί να γίνει μόνο σε μία μακρόχρονη περίοδο που θα διαρκέσει μέχρι και τον επόμενο αιώνα.

Εκείνο που μπορούμε να ελπίζουμε βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα είναι η αναχαίτιση της αύξησης του χρέους και η έναρξη της εξόφλησης του. Τα πρώτα σημάδια ανακοπής της αύξησης του εξωτερικού δανεισμού εμφανίστηκαν ήδη το 1987-88.

Οι παραπάνω προβλέψεις στηρίζονται στις παρακάτω προϋποθέσεις:

α) Στην πενταετία 1988-1992 οι ελληνικές εξαγωγές προϊόντων αναμένεται να αυξηθούν με ταχύτερο ρυθμό από τις εισαγωγές (με την προϋπόθεση ότι οι τιμές πετρελαίου θα κυμαίνονται γύρω στα 18 δολάρια).

β) Οι άδηλες πληρωμές αναμένεται να αυξηθούν με αρκετά γρήγορους ρυθμούς στην περίοδο 1988-1992, αλλά η αύξηση των άδηλων πληρωμών θα είναι ακόμη γρηγορότερη. Η τελευταία πρόβλεψη σχετίζεται με τις αυξανόμενες υποχρεώσεις εξυπηρέτησης του χρέους και την αναμενόμενη σταδιακή απελευθέρωση του εμπορίου υπηρεσιών.

γ) Προβλέπεται η επιτάχυνση του διαρθρωτικού και τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, ιδιαίτερα στους εξαγωγικούς τομείς.

δ) Με τις παραπάνω προϋποθέσεις, το έλλειμμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών προβλέπεται να μειωθεί σταδιακά.

ε) Οι αυτόματες εισροές κεφαλαίων από το εξωτερικό προβλέπεται να κυμαίνονται ετησίως γύρω στο 1 δις δολάρια (επιχειρηματικά κεφάλαια, καταθέσεις Ελλήνων ναυτικών και μεταναστών κ.λ.π.). Αναμένεται η ελευθεροποίηση της κίνησης κεφαλαίων στα πλαίσια της ΕΟΚ ενόψει της δημιουργίας της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς. Έτσι θα έχουμε ταυτόχρονη αύξηση εισροής και εκροής κεφαλαίων.

στ) Προβλέπεται να αυξηθούν οι πόροι από την ΕΟΚ στα πλαίσια του ΜΟΠ και της γενικότερης πολιτικής της σύγκλισης (συνοχής). Στο βαθμό που αυτή θα πραγματοποιείται στην πράξη, θα συντελείται μεταφορά πόρων από το βόρειο στο νότιο χώρο της ΕΟΚ.

Ξεκινώντας από τα παραπάνω μπορούμε να συναγάγουμε τρία συμπεράσματα:

Πρώτο, φαίνεται σίγουρη η πρόβλεψη για την ανακοπή της αύξησης του εξωτερικού δανεισμού στα επόμενα χρόνια.

Δεύτερο η μείωση και εξάλειψη του εξωτερικού χρέους μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο σε μακροχρόνια περίοδο και με την προϋπόθεση ότι θα επιταχυνθεί η ανάπτυξη, ο εκσυγχρονισμός και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής Οικονομίας. Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων και ιδιαίτερα την ενίσχυση της παραγωγικής βάσης πρέπει να αξιοποιηθούν και οι εξωτερικοί πόροι της Ελλάδας.

Τρίτο, στην περίπτωση ικανοποίησης των παραπάνω όρων, δεν φαίνεται απαραίτητα αναγκαία η επαναδιαπραγμάτευση του εξωτερικού χρέους της Ελλάδας και ο ετεροχρονισμός της εξυπηρέτησης του.

Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Δρ. ΘΑΝΑΣΗΣ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΣ (Πρόεδρος Δ.Σ., Ο.Π.Ε.)

Με πρόσφατο άρθρο του σε αμερικάνικο περιοδικό αλλά και με την ομιλία του κατά τα εγκαίνια της 52^{ης} Δ.Ε.Θ. ο Πρωθυπουργός έθεσε κατά τρόποσ αφή και τα προβλήματα του ισοζυγίου πληρωμών. Επίκεντρο των προβλημάτων αυτών είναι η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας που εκδηλώνεται με τα διάφορα μεγέθη στα οποία αναφέρθηκαν οι προηγούμενοι ομιλητές και της οποίας η αιτιολογία αναζητείται στη διάρθρωση της οικονομίας. Όπως προκύπτει από τα γνωστά στοιχεία, η ένταξη στην ΕΟΚ οδήγησε στη διόγκωση του εμπορικού ελλείμματος και στην αύξηση του εξωτερικού χρέους.

Τα πράγματα μάλιστα, γίνονται πιο δύσκολα από την ώρα που εντάχθηκαν στην ΕΟΚ η Ισπανία και η Πορτογαλία, με οικονομίες παραπλήσιες προς την ελληνική.

Σήμερα οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες αντιπροσωπεύουν το 1/3 του παγκόσμιου εξωτερικού εμπορίου, που φαίνεται ότι έχει μπει σε ανάκαμψη, με χαμηλούς ωστόσο ρυθμούς, ύστερα από δύο πετρελαϊκές κρίσεις κι ενώ η παγκόσμια οικονομική σκηνή

επηρεάζεται σημαντικά από το εξωτερικό χρέος των ΗΠΑ και από τα τεράστια χρέη του Τρίτου Κόσμου.

Κύριος εταίρος στον τομέα του εμπορίου για τη χώρα μας, παραμένει η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα που το 1986 απορρόφησε το 63,5% των εξαγωγών μας. Νομίζω ότι το μέγεθος είναι τέτοιο, ώστε μας δίνει τη συνολική εικόνα που αφορά την ανάπτυξη της χώρας μας.

Μέσα στην ΕΟΚ όμως όπου υπάρχει συνεργασία και συλλογικότητα, διαμορφώνονται ταυτόχρονα, έντονες εσωτερικές ανταγωνιστικές τάσεις, κι έτσι οφείλουμε ν' αντιμετωπίσουμε τα πράγματα, με βάση μία μακρόχρονη προοπτική, αποφεύγοντας τις βραχυχρόνιες και περιστασιακές λύσεις. Γιατί, σ' αυτό το περιβάλλον, η σύνδεση μας με την ΕΟΚ έχει απέραντες μακροχρόνιες συνέπειες για την χώρα μας. Η παραδοχή λοιπόν είναι, ότι μέσα σ' αυτό το συλλογικό όργανο, μία χώρα δεν μπορεί να είναι κλεισμένη στα σύνορα της. Πράγμα που σημαίνει ότι η οικονομία μας δεν μπορεί να περιοριστεί στην εσωτερική αγορά, αλλά οι εξαγωγές είναι αναγκαίες.

Πιστεύω, ότι για κάθε χώρα, αυτός ο δρόμος είναι υποχρεωτικός. Και σήμερα, το βάρος της Δυτ. Γερμανίας και της Ιαπωνίας ως εξαγωγικών χωρών, επηρεάζει την παγκόσμια κατάσταση σε τέτοιο βαθμό, ώστε η τελευταία κρίση του δολαρίου, να βασίζεται εν μέρει, και στο γεγονός, ότι η ΗΠΑ δεν είναι τόσο εξαγωγική χώρα όσο νομίζουμε. Μπορεί να εξαγει προϊόντα τεχνολογίας, αλλά ουσιαστικά, το εξωτερικό της εμπόριο αποτελεί μικρό μέρος του παγκόσμιου εμπορίου. Και η αυξημένη τιμή του δολαρίου, επέδρασε κατά τα προηγούμενα χρόνια, ιδιαίτερα ανασταλτικά στον τομέα των εξαγωγών, καθιστώντας αυτή την υπερδύναμη, το μεγαλύτερο χρεώστη του κόσμου.

Όταν λέμε λοιπόν «εξαγωγές» λέμε «ανταγωνισμός». Όταν λέμε «εξαγωγές» λέμε «ιδιαίτερη προσοχή στον μακροχρόνιο προγραμματισμό».

Μέσα σ' αυτό τον κόσμο που με πολύ αδρές γραμμές περιγράψαμε, η παραδοχή μας είναι, ότι οι εξαγωγές αποτελούν το μοχλό της ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Και χρειάζεται να επιμείνουμε στο μακροχρόνιο ορίζοντα, γιατί η συντονισμένη, επιθετική αποτελεσματική, εξαγωγική στρατηγική, στο πλαίσιο αυτού του ορίζοντα, έχει στόχο να συνδυαστούν οι εξαγωγές με τις επενδύσεις και με

την τεχνολογική αναβάθμιση της παραγωγής, μέσα από μίας στενή συνεργασία του κράτους και όλου του εξαγωγικού δυναμικού της χώρας.

Ακριβώς στο πλαίσιο αυτής της στρατηγικής, κρίνεται ιδιαίτερα απαραίτητη η συνεργασία με τους δυναμικούς εξαγωγικούς κλάδους, που αποτελούν τα συλλογικά όργανα έκφρασης των διαφόρων δραστηριοτήτων της οικονομίας μας. Γιατί οποιοδήποτε πρόγραμμα ετοιμαστεί, δεν έχει αξία εάν οι κλάδοι που θα κληθούν να το εφαρμόσουν και να μεγιστοποιήσουν το αποτέλεσμα του, δεν συνδράμουν αυτή την προσπάθεια.

Το σύνολο λοιπόν των παραγόντων που αναφέρθηκε, θα έχει αναμφισβήτητα ευνοϊκές επιπτώσεις, στην οργάνωση και την καθοδήγηση της παραγωγής, και συνεπώς, την αντίσταση απέναντι στην επίθεση ανταγωνιστικών ειδών, οδηγώντας έτσι, και στον εξαγωγικό αναπροσανατολισμό του παραγωγικού μας δυναμικού.

Υπάρχουν τελευταία πολλές ενδείξεις, που ενισχύουν κάποια αισιοδοξία, ότι επιτέλους στη χώρα μας δημιουργείται ένα σοβαρό ρεύμα από φορείς, υπεύθυνους λειτουργούς και άτομα που υποστηρίζουν τη θέση, ότι οι εξαγωγές αποτελούν την μόνη ουσιαστική διέξοδο προς την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Μία θέση βέβαια, που πάντα υπογράμμιζε τις προσπάθειες ορισμένων εκφραστών της κοινής γνώμης, μα που ποτέ όμως δεν είχε οδηγήσει στην οργάνωση μίας σταυροφορίας για την ανάπτυξη της οικονομίας μέσα από τις εξαγωγές. Έχω την αίσθηση, πως αυτό αρχίζει να γίνεται τώρα. Το 1987, με την αναμόρφωση του καθεστώτος των εξαγωγικών κινήτρων και την εισαγωγή του Φ.Π.Α. αποκάλυψε δραματικά μία πραγματικότητα που πολλοί δεν ήθελαν να δουν ή την έβλεπαν κάτω από ένα παραμορφωτικό πρίσμα: είμαστε στην ΕΟΚ και δεν υπάρχει πια χρόνος να μάθουμε για την ΕΟΚ, αλλά υπάρχει ελάχιστος χρόνος για να συνειδητοποιήσουμε πως θα επιβιώσουμε και πως θα αναπτυχθούμε μέσα στην ΕΟΚ.

Στον ελάχιστο χρόνο που απομένει μέχρι το 1992 και το 2000, μόνο μία εξαγωγική σταυροφορία, μόνο μία πανστρατιά παραγωγικών δυνάμεων πειθαρχημένων στις απαιτήσεις συγκεκριμένων στόχων είναι δυνατό να μετατρέψει τα δέος και την αμυντική συμπεριφορά, σε αισιοδοξία και σε επίθεση προς όλα τα μέτωπα. Προσωπικά, αν δεν διατηρούσα επαρκείς ποσότητες αισιοδοξίας ότι μπορούμε να τα καταφέρουμε, δεν θα προσπαθούσα να συμβάλω στο να φωτιστεί η

περιέργεια και του απλού ακόμα πολίτη γύρω από την προβληματική των εξαγωγών. Θα σιωπούσα. Πως όμως θα τα καταφέρουμε;

Αναζήτηση ταυτότητας

Στο πλαίσιο ενός δυναμικού και διαρκώς μεταβαλλόμενου διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος, η διαρκής αναζήτηση του στίγματος, της θέσης, της ταυτότητας της προσφοράς της χώρας μας δεν είναι μόνο μία αναγκαιότητα, είναι και μία πολύ δύσκολη άσκηση. Γιατί η δημιουργία της ταυτότητας αυτής είναι προϊόν της ταυτόχρονης αλλά και της αλληλοεξαρτώμενης προσπάθειας της Πολιτείας και όλων των φορέων που μετέχουν στην παραγωγική διαδικασία.

Παρά τα σποραδικά σημάδια επανόδου στον προστατευτισμό, η τάση διεθνοποίησης των συναλλαγών είναι πολύ ισχυρή και μόνιμη. Όλες οι χώρες της Ανατολής και της Δύσης, του Βορρά και του Νότου αγωνίζονται να μπουν στο νέο καταμερισμό της διεθνούς εμπορικής πίττας και να μεγαλώσουν το κομμάτι τους. Η δυναμική εμφάνιση στο διεθνές σκηνικό των «Νέων Χωρών» της Άπω Ανατολής, της Λατινικής Αμερικής και της Ασίας ασφαλώς επηρεάζει κατά τρόπο κρίσιμο και μόνιμο τον χάρτη του διεθνούς εμπορίου. Το όχι πολύ...σύγχρονο φαινόμενο της ανεπάρκειας συναλλαγματικών πόρων από πολλές χώρες εντατικοποιεί την μεταστροφή προς το αντισταθμιστικό εμπόριο που κερδίζει συνεχώς έδαφος κατέχοντας ήδη πάνω από το 1/4 του παγκόσμιου όγκου του εμπορίου σε πολλές κατηγορίες προϊόντων. Η ένταση του ανταγωνισμού στις περισσότερες αγορές ωθεί με ταχύτερο ρυθμό στην ανανέωση των προϊόντων και την καθιέρωση του στοιχείου μόδα σαν κυρίαρχο στοιχείου για την επιλογή πολλών προϊόντων.

Η αναζήτηση μία «θέσης στον ήλιο» σημαίνει σήμερα αγώνα για την επιβίωση, αγώνας με όλα τα μέσα προς όλες τις κατευθύνσεις.

Ο αγώνας όμως αυτός είναι σήμερα αγώνας θεσμών. Και το διεθνές εμπόριο, λόγω του μεγέθους, των αποστάσεων, της πολυπλοκότητας κ.λ.π. πάντα είχε ανάγκη από θεσμούς για την ανάπτυξη του, την προώθηση του. Κάτι που δεν συνειδητοποιήθηκε στην αναγκαία έκταση της χώρας μας όπου και στο εξαγωγικό εμπόριο, επικράτησαν ευκαιριακές αντιλήψεις και αυτοσχεδιασμοί. Όχι βέβαια χωρίς λόγο. Αλλά, γιατί οι θεσμοί αναπτύσσονται σαν οργανωτική έκφραση μίας στρατηγικής που πάντα έλειπε από τη χώρα μας. Να γιατί, η έμφαση της ανάγκης

στο εξαγωγικό εμπόριο είναι για τη διατύπωση μίας συντονισμένης επιθετικής και αποτελεσματικής στρατηγικής, η ανάδειξη της οποίας αποτελεί βασικό μέλημα και καθημερινή απασχόληση μας στο ΟΠΕ.

Συντονισμός δράσης

Οι εξαγωγές είναι ένας στρατηγικός τομέας δράσης που δεν επιδέχεται κανέναν ανταγωνισμό στο εσωτερικό μέτωπο. Αντίθετα όταν και όπου υπήρξαν τέτοιοι κάθε μορφής, ελληνο-ελληνικοί ανταγωνισμοί, έβλαψαν τη χώρα. Ο εθνικός χαρακτήρας της εξαγωγικής προσπάθειας είναι ανάγκη όχι μόνο να αναγνωρισθεί από όλους, αλλά να αποτελέσει θεμελιακή αρχή αυτής της προσπάθειας, έκφραση της οποίας θα είναι ο συντονισμός δράσης.

Είναι γνωστά τα προβλήματα της ελληνικής παραγωγής και οι δυσμενείς τους επιπτώσεις στις εξαγωγές. Το μήνυμά μας «Παραγωγή για Εξαγωγές» δεν είναι τυχαίο. Η ανάγκη για εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας τείνει πολύ κοντά στο σημείο της μη επιστροφής. Έτσι το μήνυμά μας έχει μεταβληθεί σε κραυγή επίθεσης σε όλα τα μέτωπα. Η επίθεση όμως γίνεται με κατάλληλα και δυνατά όπλα. Η εποχή του «γκρα και του αέρα» έχει περάσει χωρίς επιστροφή. Ο αγώνας συνεχίζεται με επώνυμα προϊόντα σε μία εποχή που όλα γίνονται...σινιέ. Ο Πιερ Καρντέν σύντομα θα υπογράψει και μαρούλια κατάλληλα για την γερμανική αγορά. Είναι λοιπόν ανάγκη να προβληματιζόμαστε ακατάπαυστα πάνω στο ζήτημα του σχεδίου, της πρωτοτυπίας, της καινοτομίας. Και προσπαθούμε να βρούμε δρόμο που από αντιγραφείς που είμαστε να μας βγάλει στη λεωφόρο του νέου, του προϊόντος με τη δική του προσωπικότητα. Η θεώρηση αυτή όμως απαιτεί αποκόλληση μας, διαρκές διαζύγιο από την παραδοσιακή άποψη μας για την ανταγωνιστικότητα, που τη συνδέουμε σχεδόν αποκλειστικά με τη τιμή. Έτσι ανυποψίαστα, αλλά εγκληματικά, υποβαθμίζουμε σταδιακά την ποιότητα για ν' ανταποκριθούμε στην πρόκληση του ανταγωνισμού από τις χώρες φθηνού εργατικού δυναμικού. Ενώ, για μας, επιθετική στρατηγική πρέπει να σημαίνει ανταγωνισμό με τις χώρες της Δ. Ευρώπης, στα βασικά τουλάχιστο εξαγωγικά μας προϊόντα. Δηλαδή βελτιωμένο προϊόν, με μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία και φυσικά υψηλότερη τιμή. Αλλά και μ' ένα πρόγραμμα μάρκετινγκ που να εξασφαλίζει την μακροχρονιότερη πρόοδο ενός προϊόντος ή ενός κλάδου.

Επίθεση στις εξαγωγές δεν σημαίνει βέβαια μόνο καλά προϊόντα και καλές τιμές. Σημαίνει πριν απ' όλα πολλά και κατάλληλα καταρτισμένα στελέχη. Η Ιαπωνία διατηρεί στην ΕΟΚ τον ίδιο περίπου αριθμό Ιαπώνων όσο η ΕΟΚ σ' όλο τον κόσμο για την προώθηση των προϊόντων της. Αυτή ήταν η αντιπαράθεση του Πρωθυπουργού της Ιαπωνίας στους ηγέτες της ΕΟΚ σε κάποια συνάντηση, όπου περίπου του ζητήθηκε να περιορίσει η Ιαπωνία την επιθετική εξαγωγική της στρατηγική. Πόλεμος χωρίς στρατιώτες δεν γίνεται. Αποβλέποντας λοιπόν στην κάλυψη ενός μεγάλου κενού στο χώρο της δημιουργίας στελεχών εξαγωγικών επιχειρήσεων, ο ΟΠΕ δημιούργησε πρόσφατα το Ινστιτούτο Εξαγωγικών Σπουδών, που σε συνεργασία με τους εξαγωγικούς κλάδους και επιχειρήσεις θα βάλει τις βάσεις μίας μόνιμης και σύγχρονης διαδικασίας «παραγωγής» εξειδικευμένων στελεχών για τις εξαγωγικές επιχειρήσεις.

Επηρεασμός της αναπτυξιακής διαδικασίας

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση των προκλήσεων του εξωτερικού εμπορίου σημαίνει επέμβαση στην αναπτυξιακή διαδικασία, στη κατάρτιση των πενταετών προγραμμάτων και στο μηχανισμό της χρηματοδότησης των νέων επενδύσεων. Η διαδικασία της δημιουργίας προβληματικών επιχειρήσεων θα διακοπεί αν οι επενδύσεις κατευθυνθούν ενσυνείδητα και με την εφαρμογή αντικειμενικών κριτηρίων προς την κατεύθυνση της παραγωγής προϊόντων που πληρούν τις προϋποθέσεις της ανταγωνιστικότητας. Είναι ανάγκη λοιπόν να υπάρξει σε εθνικό επίπεδο, μία μόνιμη διαδικασία διερεύνησης των διεθνών αγορών, των δυνατοτήτων τους, των νέων προϊόντων, των ανταγωνιστικών τάσεων.

Οι διαστάσεις του προβλήματος ανταγωνιστικότητας

Κάθε φορά που δημοσιεύονται τα στοιχεία γύρω από την εξέλιξη του εμπορικού ισοζυγίου, δημοσιεύονται ταυτόχρονα και απόψεις γύρω από τις αιτίες της ελλειμματικότητας ελληνικών προϊόντων, πιστεύω, πως αποτελεί το επίκεντρο των απόψεων αυτών και θα ήταν ίσως σκόπιμη μία ανατομία αυτής της σύνθετης και δυναμικής έννοιας και πραγματικότητας, η πλήρης κατανόηση της οποίας δεν είναι τόσο εμφανής όσο η χρήση του όρου. Είναι όμως διάχυτος ο κίνδυνος από την παρερμηνεία της αφού πολύς συχνά ο όρος ανταγωνιστικότητα ταυτίζεται με το

«φθηνότερο προϊόν». Και είναι τόσο μεγαλύτερη η ανάγκη απαγκίστρωσης από αυτή την ταυτότητα, όσο συχνότερη είναι η προσφυγή ή στην αναγκαιότητα των υποτιμήσεων της δραχμής ή των πριμοδοτήσεων των εξαγωγών σαν λύση στο πρόβλημα της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων.

1. Ο σύγχρονος καταναλωτής αγοραστής

Ο σύγχρονος καταναλωτής βρίσκεται καθημερινά αντιμέτωπος με τον τρομακτικό μηχανισμό του διεθνούς μάρκετινγκ, που του προσφέρει όλο και πιο καινούργιες επιλογές. Το σύγχρονο βιομηχανικό σύστημα μαζί με την (Συνακόλουθη άλλωστε) ανάπτυξη των μηχανισμών της μαζικής επικοινωνίας έχει «κακομάθει» τον καταναλωτή, που ζητά πιο πολλά και διαφορετικά. Η γνώση των χαρακτηριστικών και των κριτηρίων επιλογής αυτού του σύγχρονου καταναλωτή, αποτελεί μία από τις προσδιοριστικές διαστάσεις της ανταγωνιστικότητας, αφού την εξετάσει σε σχέση με συγκεκριμένες ομάδες αγοραστών.

2. Το ανταγωνιστικό περιβάλλον

Ένα προϊόν αγοράζεται πάντα σε σχέση ή σύγκριση με κάποια άλλα παρόμοια, παρεμφερή και πάντα σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον, όπου οι ανταγωνιστικές δυνάμεις προσδιορίζουν τη θέση του και την επιλογή του. Αν και σήμερα έχουν σχεδόν διεθνοποιηθεί οι συναλλαγές όλων των χωρών, εντούτοις υπάρχουν ακόμα διαφοροποιήσεις του ανταγωνιστικού περιβάλλοντος από χώρα σε χώρα, που επιτρέπουν επιλογές τοποθέτησης συγκεκριμένων προϊόντων. Το ζήτημα δηλαδή της ανταγωνιστικότητας πρέπει να κρίνεται πάντα σε συνάρτηση με το ανταγωνιστικό περιβάλλον συγκεκριμένων αγορών και με τις ανταγωνιστικές δυνάμεις που το διαμορφώνουν.

3. Η σύγχρονη αντίληψη του προϊόντος

Σήμερα, ακόμα και στις πιο προηγμένες καπιταλιστικές αγορές δεν υπάρχουν συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού. Έτσι δύο προϊόντα έστω και αν αντικειμενικά είναι ποτέ (ή πολύ σπάνια) θεωρούνται ίδια, η δε τιμή τους δεν είναι κατ' ανάγκη η έκφραση της σχετικής τους αξίας. Σήμερα, παράγοντες Όπως η συσκευασία και η διαφήμιση διαμορφώνουν (σε πολλές περιπτώσεις) μία «αντίληψη για την αξία του προϊόντος», που δεν ταυτίζεται ή μάλλον σπάνια ταυτίζεται με την αντικειμενική του αξία, της οποίας στο παρελθόν η τιμή ήταν η μόνη έκφραση. Έτσι, δεν είναι ορθή σήμερα η άποψη πως η χαμηλότερη τιμή αυξάνει τις δυνατότητες ενός προϊόντος

στην αγορά. Γιατί απλά θα μπορούσε να τις μειώνει. Ο σύγχρονος καταναλωτής, κατά κανόνα, αγοράζει σ' ένα προϊόν περισσότερα ή λιγότερα στοιχεία από εκείνα που προσδίνει ο παραγωγός του.

4. Η διάσταση του κόστους του προϊόντος

Η προηγούμενη ανάλυση δεν πρέπει βέβαια να οδηγήσει στο λαθεμένο συμπέρασμα, ότι μπορούμε να πουλάμε τα όποια προϊόντα στην όποια τιμή. Σε καθεστώς υπερπροσφοράς, σίγουρα ο παράγοντας «κόστος» παίζει κυριαρχικό ρόλο στις περισσότερες αγορές. Στο πλαίσιο λοιπόν της διεθνούς αγοράς, η εξασφάλιση της ανταγωνιστικότητας ενός προϊόντος σημαίνει εξασφάλιση συνθηκών παραγωγής, που πληρούν ευρύτερα και όχι τοπικά κριτήρια. Το ζήτημα αυτό, όπως είναι φυσικό, αφορά όλα τα προϊόντα αφού η ανταγωνιστικότητα πρέπει να κρίνεται στο πλαίσιο και των εξαγωγών αλλά και των εισαγωγών. Η τεχνολογία δεν είναι η μόνη παράμετρος που επηρεάζει το κόστος. Η παράμετρος όμως αυτή όπως και όλα τα άλλα στοιχεία της παραγωγικής διαδικασίας, πρέπει να εξετάζονται πάντα σε σχέση με τις παραγόμενες ποσότητες. Υπό το πνεύμα αυτό, οι εξαγωγές που κατά κανόνα σημαίνουν μεγάλες παραγγελίες, αποτελούν ένα θετικό όρο για τη βελτίωση του κόστους και κατ' επέκταση για την εξασφάλιση συνθηκών ανταγωνιστικής παραγωγής, αφού ταυτόχρονα επιβάλλουν και διασφαλίζουν και την τυποποίηση και οικονομικές κλίμακες στην παραγωγή. Αυτή είναι η καρδιά της βιομηχανικής ανάπτυξης για τη χώρα μας.

5. Η σημασία της διαφήμισης και της προώθησης

Ένα προϊόν δεν πρέπει, είναι λάθος μεγάλο, να εξετάζεται έξω από το πλέγμα των επικοινωνιών και των άλλων δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στη διαμόρφωση μίας αντίληψης γύρω από αυτό το προϊόν, μίας ταυτότητας γι' αυτό. Προϊόντα χωρίς την «εμπλουτισμένη» ταυτότητα αποβαίνουν τελικά εμπορεύματα που αγοράζονται... «με το κιλό» και τότε ο παράγοντας τιμή μεταβάλλεται σε απόλυτα κυρίαρχο στοιχείο της συναλλαγής. Οι συναλλαγές σε επίπεδο παραγωγής φασών, εξάλλου, είναι μία άλλη όψη αυτής της συναλλαγής που στηρίζεται στη χαμηλή τιμή για ένα προϊόν του οποίου την τελική ταυτότητα την προσδίνει ο έμπορος – διακινητής και όχι ο παραγωγός. Η ελληνική παραγωγή έχει μεγάλη και πικρή πείρα αυτής της διαδικασίας. Που δεν είναι παρά συνέπεια της αδυναμίας να κατανοηθεί ο ρόλος της διαφήμισης και των άλλων μορφών επικοινωνιών και δραστηριοτήτων, για τη διαμόρφωση επώνυμης ζήτησης για ένα προϊόν.

6. Η σημασία της οργάνωσης της εξαγωγικής προσπάθειας

Ένα εθνικό προϊόν δεν θα γίνει ποτέ ανταγωνιστικό, αν δεν εξασφαλίζει συνθήκες ανταγωνιστικής διακίνησης και υποστήριξης. Τα ζητήματα των μεταφορών, της ασφάλισης των εξαγωγικών πιστώσεων και των ειδικών εξαγωγικών κινδύνων, καθώς και της χρηματοδότησης των εξαγωγών παίζουν τεράστιο ρόλο στη διαμόρφωση όρων ανταγωνιστικής προφοράς σε διεθνές επίπεδο. Το πλέγμα εξάλλου της «υποβοήθησης» των εξαγωγών – στήριξης της εξαγωγικής προσπάθειας τους. Είναι γνωστό πως η χώρα μας υστερεί σ' αυτόν τον τομέα, με αποτέλεσμα να μην εξασφαλίζονται όμοιες και ανταγωνιστικές συνθήκες για τα προϊόντα μας, σε σύγκριση με εκείνα ανταγωνιστριών χωρών.

Από την άλλη μεριά, σε επίπεδο επιχείρησης, η οργάνωση της εξαγωγικής προσπάθειας σημαίνει δομές, στελέχη και επένδυση κατάλληλα για την αντιμετώπιση αντίστοιχης υποδομής ανταγωνιστικών χωρών. Στο τομέα αυτό, υπάρχει σε μεγάλη έκταση άγνοια, απροθυμία και αυτοσχεδιασμός στη χώρα μας. Ενώ τα μικρά μεγέθη των επιχειρήσεων, δεν είναι αντικειμενικά δυνατό να στηρίζουν την αναγκαία εξαγωγική υποδομή. Η δημιουργία εξαγωγικών οργανώσεων ή κοινοπραξιών, είναι στις περιπτώσεις αυτές οι μόνες ίσως λύσεις που μπορούν να εξασφαλίσουν μία κατάλληλη υποδομή με κατανομή του κόστους της σε περισσότερες επιχειρήσεις.

Συνέπειες κατά την αντιμετώπιση

Όπως γίνεται φανερό από την προηγούμενη ανάλυση, το «φτηνότερο προϊόν» δεν μπορεί αυτόματα να σημαίνει ανταγωνιστικότερο προϊόν. Έτσι λοιπόν, η υποτίμηση της δραχμής ή η αύξηση των επιδοτήσεων, αν έχουν κάποιο αποτέλεσμα (γιατί μπορεί και να μην έχουν) θα είναι βραχυχρόνιο, μέχρι να επαναληφθεί ο φαύλος κύκλος. Στην έκταση δηλαδή που το πρόβλημα της ανταγωνιστικότητας οφείλεται σε διαρθρωτικά προβλήματα του κλάδου, αλλού βρίσκεται η ενδεχόμενη λύση. Στο πλαίσιο όμως του προβληματισμού που προηγήθηκε, κάποιες δυνατότητες αντιμετώπισης μπορούν να δώσουν λύσεις.

1. Μεταβολή στη φιλοσοφία και την προσέγγιση

Μία από τις επίπονες, δαπανηρές αλλά και μάταιες πολλές φορές προσπάθειες που κάνουμε στην Ελλάδα, είναι να εξαγάγουμε «πάση θυσία» παραδοσιακά προϊόντα επειδή τα φτιάχνουμε. Έτσι, το επίπεδο των κάθε μορφής

ενισχύσεων, επιδοτήσεων, επιστροφών κ.λ.π. ορισμένων κλάδων ξεπερνούσε το 50% της αξίας του συναλλάγματος που εισπράττονταν. Με τον τρόπο αυτό και για πολλά χρόνια, συντηρήθηκαν στη ζωή ήδη «κλινικά» νεκροί κλάδοι ή προϊόντα με τεχνητό τρόπο. Παρασιτικές επιχειρήσεις «επιβίωσαν» ενώ διευκολύνθηκε ο μη εκσυγχρονισμός ολόκληρων κλάδων . Είναι όμως πλέον καιρός και ευτυχώς που υπάρχουν ακόμα δυνατότητες, να παράγουμε στη χώρα μας τα προϊόντα που μπορούμε να πουλήσουμε. Αυτή είναι και η μόνη μακροχρόνια βιώσιμη προσέγγιση στο πλαίσιο του διεθνούς εμπορίου. Ο προστατευτισμός και οι επιδοτήσεις δεν οδήγησαν δυστυχώς στη δημιουργία βιώσιμων κλάδων. Τώρα δεν έχουμε πλέον ούτε αυτές τα επιλογές.

2. Ανάγκη εφαρμογής στρατηγικής

Αν με το εξωτερικό εμπόριο αποσκοπούμε στην ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας – κατά τη γνώμη μας αυτός είναι ένας αναγκαίος όρος – τότε είναι αναγκαία η εφαρμογή στρατηγικής σ' όλες τις επιλογές και στην πρακτική. Η στρατηγική αυτή πρέπει να καταστρωθεί και να εφαρμοστεί κατά κλάδο. Στην προσέγγιση αυτή εξυπακούεται η επιλογή χωρών/ αγορών για συγκεκριμένα προϊόντα μας και η κατάστρωση μιας στρατηγικής μάρκετινγκ κατά προϊόν / χώρα. Μία τέτοια προσέγγιση θα έχει αναμφισβήτητες συνέπειες στην οργάνωση και την «καθοδήγηση» της παραγωγής και κατά συνέπεια στην αύξηση της αντίστασης ενός κλάδου και στην επίθεση των εισαγωγών.

Οι εξελίξεις – Οι δυνατότητες

Ενώ βρισκόμαστε σ' αυτό το δρόμο, μπορούμε να πούμε, ότι έχουν άρχισε να εμφανίζονται τα σημεία ανάκαμψης.

Το σταθεροποιητικό πρόγραμμα που μπήκε σε εφαρμογή στο τέλος του 1985 σε συνδυασμό με θεσμικά μέτρα που πάρθηκαν για τις εξαγωγές άρχισαν να δίνουν τα πρώτα αποτελέσματα και παράλληλα με την ένταση της προσπάθειας όλων των ιδιωτικών και κρατικών φορέων το 1986 οι εξαγωγές μας έφτασαν το ύψος ρεκόρ των 5,6 δις δολαρίων ΗΠΑ περίπου, μειώνοντας το άνοιγμα σε σχέση με τις εισαγωγές, οι οποίες παρέμειναν περίπου στο ίδιο επίπεδο, από άποψη αξίας.

Τίθεται βέβαια το ερώτημα, αν αυτή η πορεία μπορεί να εμπεδωθεί και να ενισχυθεί, ώστε να μειωθεί ακόμα περισσότερο η διαφορά αυτή, που είναι τεράστια και δυσκολοβάσταχτη για τη χώρα μας.

Μέσα στο 1987 ο Οργανισμός Προώθησης Εξαγωγών κατέβαλε ιδιαίτερη προσπάθεια για να υπογραμμίσει μέσα από μία ενημερωτική καμπάνια, ότι η Ελλάδα δεν είναι μόνο σουβλάκι, συρτάκι και φθηνά προϊόντα αλλά είναι ένας χώρος που προσφέρει και αρκετά με βιομηχανικά προϊόντα. Συνεπώς, χρειάζεται προσπάθεια επιβολής του MADE IN GREECE, ώστε αυτά τα προϊόντα να γίνουν γνωστά και αποδεκτά.

Σημειώνω, ότι στο σύνολο των εξαγωγών μας, τα βιομηχανικά προϊόντα ξεπερνούν κατά πολύ το 50% του συνόλου των εξαγωγών.

Η συνέχιση της έντασης της προσπάθειας και παρά τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες που έπληξαν την αγροτική μας παραγωγή, το 1987 θα έχουμε και νέο ρεκόρ στις εξαγωγές πλησιάζοντας ή και ξεπερνώντας τα 6 δις δολάρια.

Τίθεται όμως το ερώτημα, πως πουλάμε. Για να προσδιορίσουμε τον τρόπο με τον οποίο πουλάμε, πρέπει να σημειώσουμε, ότι η οικονομία μας παρουσιάζει μερικά ιδιαίτερα φυσιολογικά στοιχεία:

α. Ανεπάρκεια του μεγέθους των μεταποιητικών επιχειρήσεων στις οποίες κυριαρχεί η μικρή μονάδα – πράγμα που αποτελεί ασφαλώς, ανασταλτικό παράγοντα για δυναμική εξαγωγική δράση. Όταν σήμερα, από τις περίπου 10.000 εξαγωγικές επιχειρήσεις που διαθέτει η χώρα, οι 30 μεγαλύτερες πραγματοποιούν πάνω από 70% του συνόλου των εξαγωγών μας και όταν περίπου 5.500 επιχειρήσεις κάνουν μόλις το 1% ερμηνεύονται νομίζω αβίαστα οι δυσκολίες για οργανωμένο μάνατζμεντ και επιθετικό μάρκετινγκ προκειμένου τα προϊόντα μας να προωθηθούν στις ξένες αγορές μαζικά.

β. Στον τόπο μας μόνιμα και ίσως μεθοδικά θα λέγαμε, παραμελήθηκε η δραστηριότητα τόσο του κράτους όσο και των μαζικών φορέων όπως συνεταιρισμοί κ.λ.π. στις εξαγωγές, αντικατοπτρίζοντας έτσι, τη διασπορά των εξαγωγικών δραστηριοτήτων και την παρουσία ανοργάνωτων εξαγωγικών μονάδων που, παρά την καλή τους διάθεση, αδυνατούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της διεθνούς αγοράς.

Η κυβέρνηση με πλήρη συνείδηση των αδυναμιών αυτών, προχώρησε και έθεσε ήδη τις βάσεις για ένα πιο οργανωμένο εξωτερικό εμπόριο. Χωρίς αυτό, θα μας είναι αδύνατο να κρατήσουμε πόδι, σε μία περίοδο που, σε παγκόσμια βάση αναζωπυρώνεται ο προστατευτισμός, ενεργοποιείται το αντισταθμιστικό εμπόριο, ανθεί το αιχμάλωτο εξωτερικό εμπόδιο που γίνεται μεταξύ των πολυεθνικών και των θυγατρικών τους εταιρειών και η γενικότερη οικονομική ανάκαμψη δεν είναι σταθερή.

Έτσι, μεθοδεύεται μία προσπάθεια εκμετάλλευσης των παραγωγικών μας δυνατοτήτων και έτσι η εξοικονόμηση συναλλάγματος μέσω των κρατικών προμηθειών κ.λ.π. ενώ καταβάλλεται ταυτόχρονα προσπάθεια για την οργάνωση, πάνω σε νέα βάση, των εξαγωγών μας και μάλιστα κατά τρόπο ικανό να περιορίσει τις εξαρτήσεις που υπάρχουν ακόμα.

Πέρα από τους φορείς των εξαγωγικών κλάδων, καταβάλλεται προσπάθεια για διακρατικές συμφωνίες, που πραγματοποιούνται κυρίως με χώρες του κρατικού εμπορίου, και όχι μόνο αυτές, ανοίγοντας το δρόμο για τη δημιουργία ευκαιριών και για μικτές επιχειρήσεις τόσο του Δημοσίου όσο και του ιδιωτικού τομέα με ξένους επενδυτές.

Οι εξαγωγικές κοινοπραξίες που χωρίς να παρεμποδίζουν στο ελάχιστο την αυτοτέλεια των επιχειρήσεων, αποτελούν άριστο μέσο θεραπείας των αδυναμιών του μεγέθους, προσπαθούν να συνενώσουν κάθε δραστηριότητα, τόσο στον τομέα της έρευνας της αγοράς, όσο και στην ανταπόκριση σε μεγάλες παραγγελίες που για ένα μεμονωμένο επιχειρηματία είναι αδιανόητες.

Αν ληφθεί υπόψη ότι το 85% των εξαγωγών μας, πραγματοποιείται από Ανώνυμες Εταιρείες και Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης, θα κατανοηθεί καλύτερα ο ρόλος και η σημασία των εξαγωγικών κοινοπραξιών για τις μικρού μεγέθους επιχειρήσεις μας, που όμως και ταλέντο και ικανότητα για εξαγωγές έχουν.

Οι συνεταιρισμοί από την άλλη πλευρά, είναι ο χώρος όπου μπορεί να αναπτυχθεί σοβαρή εξαγωγική δραστηριότητα, με την προϋπόθεση ότι θα υπάρξουν εχέγγυα ποιότητας και συνεπής μεθόδευση.

Οι εξαγωγικές Εμπορικές Εταιρείες οι λεγόμενες TRADING COMPANIES είναι σήμερα το περισσότερο καταξιωμένο εμπορικό σχήμα. Ο θεσμός αυτός θεσμοθετήθηκε τελευταία και στην Ελλάδα και μπορεί να αποτελέσει πρόσθετο μοχλό ανάπτυξης.

Υπάρχουν χώρες που παρέχουν κίνητρα για την ενίσχυση και δραστηριοποίηση τους. Και στον τόπο μας, προχωρεί η επεξεργασία του πλαισίου και έχει ιδρυθεί το Συμβούλιο Εξαγωγών για παρακίνηση, μεταξύ των άλλων, σ' αυτή την κατεύθυνση. Και εδώ χρειάζεται μία διευκρίνιση.

Οι εμπορικές εταιρείες νοούνται ως επιχειρήσεις ικανές να επισημάνουν τις ανάγκες συγκεκριμένων αγορών, αυτό που είπαμε χώρες προτεραιότητας, να δώσουν την περιγραφή του προϊόντος που ταιριάζει στην ανάλογη χώρα και τα στοιχεία εκείνα που θα καταστήσουν ικανό το προϊόν να ανταποκριθεί στη συγκεκριμένη ζήτηση που έχει επισημανθεί.

Αν αυτές είναι οι πρωτοβουλίες όπου υπάρχει συνεργασία κράτους και ιδιωτικής πρωτοβουλίας πρέπει να σημειώσουμε ότι σοβαρές δυνατότητες εξαγωγών παρέχονται μέσα και από τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα.

Άφησα για το τέλος το λεγόμενο αντισταθμιστικό εμπόριο ή τα λεγόμενα αντισταθμιστικά οφέλη. Παράδειγμα που συνεχώς επαναλαμβάνεται, είναι η πώληση πολεμικών αεροπλάνων στην Ελλάδα από τη Γαλλία και τις ΗΠΑ, με αντίστοιχη απορρόφηση ενός μέρους της αξίας τους, σε προϊόντα των πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα της οικονομίας από την Ελλάδα, όπως ρητά προβλέπεται στο άρθρο 31 της Σύμβασης.

Το αντισταθμιστικό εμπόριο αποτελεί ένα νεωτερισμό για τη χώρα μας και καταβάλλεται προσπάθεια να υπάρξει η ανάλογη πλαισίωση του.

Αντίστοιχης σημασίας για τις εξαγωγές μας και κατ' επέκταση για την παραπέρα ανάπτυξη της βιομηχανικής μας παραγωγής είναι και η συμφωνία DICA που δίνει τη δυνατότητα στις βιομηχανίες μας να προμηθεύουν τον αμερικάνικο στρατό.

Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι τέτοια ανοίγματα και τέτοιες προσπάθειες έχουν ανάγκη και κάποιων άλλων παραγόντων. Π.χ. πρόσφατα ψηφίστηκε και δημοσιεύτηκε και ο νόμος για το LEASING.

Άλλο σημαντικό στοιχείο είναι ο εκσυγχρονισμός του πλαισίου χρηματοδότησης και ασφάλισης των εξαγωγών που προχωρούν με γοργό ρυθμό.

Από την άλλη πλευρά, και το αφήνω για το τέλος γιατί το θεωρώ πάρα πολύ σημαντικό είναι οι Κρατικές Προμήθειες που η αυξανόμενη ελληνοποίηση τους,

επιτρέπει στις ελληνικές βιομηχανίες μέσα από διαδικασίες ποιοτικών προδιαγραφών και τεκμηριωμένων απαιτήσεων να προχωρήσουν σε σαφή προγράμματα εκσυγχρονισμού, επενδύσεων και παραγωγής.

Αυτή η σταθερή ζήτηση στο πλαίσιο των κρατικών προμηθειών είναι έμμεση βοήθεια των εξαγωγών, αφού καλύπτοντας εσωτερικές ανάγκες, κάθε πλεόνασμα έχει δυνατότητα εξαγωγής. Όμως οι κρατικές προμήθειες λειτουργούν και άμεσα υπέρ των εξαγωγών, αφού συμφωνίες με χώρες του κρατικού εμπορίου, καθώς και συμφωνίες για αντισταθμιστικά οφέλη, προβλέπουν συγκεκριμένες εξαγωγές.

Αντί για συμπέρασμα

Ο δρόμος που έχουμε να διανύσουμε είναι πάρα πολύ δύσκολος, πάρα πολύ μακρύς έτσι ώστε να δικαιολογείται και ο τίτλος της ομιλίας μου.

Οι εξαγωγές είναι κατά την άποψη μου ο μόνος μοχλός για την παραπέρα ανάπτυξη της μεταποίησης και για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Πέρα από τις μακροοικονομικές γενικεύσεις και τους αφορισμούς η στρατηγική αντιμετώπιση των εξαγωγών δίνει απαντήσεις σ' όλα τα προβλήματα του ισοζυγίου πληρωμών. Αν πιστεύουμε πως μπορούμε ακόμα να παράγουμε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΔΟΜΗ - ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

5.1. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Το σύνολο της παραγωγής όπως είναι γνωστό ¹ χωρίζεται σε τρεις τομείς στον πρωτογενή, τον δευτερογενή και το τριτογενή. Ο πρωτογενής τομέας περιλαμβάνει τη γεωργία, την κτηνοτροφία τα δάση και την αλιεία.

Ο δευτερογενής τη βιομηχανία, την ενέργεια, την ύδρευση τα μεταλλεύματα, τα λατομεία, τα ορυχεία και τις οικοδομές. Ο τριτογενής τομέας περιλαμβάνει το εμπόριο, τις μεταφορές, τις επικοινωνίες, τις τράπεζες τις ασφάλειες και τη δημόσια διοίκηση.

Σήμερα στον πρωτογενή τομέα απασχολείται το 25% περίπου του εργατικού δυναμικού της Ελλάδας και στον δευτερογενή το 30% και στο τριτογενή το 45%.

Το 1991 η γεωργική παραγωγή παρουσίασε μεγάλη αύξηση, γιατί κατά την διάρκεια της καλλιεργητικής περιόδου, επικράτησαν ευνοϊκές καιρικές συνθήκες με πολλές βροχοπτώσεις. Η παραγωγή του σκληρού σιταριού από 900 χιλ. Τόνους το 1990 έφθασε το 1991 τους 2.100 χιλ. Τόνους και του μαλακού από 790 χιλ. Τόνους αντιστοίχως. Θεαματική αύξηση παρουσίασε επίσης μεταξύ των δύο αυτών ετών η παραγωγή του καλαμποκιού από 1700 χιλ. Τόνους στους 2.260 χιλ τόνους το 1991.

Επίσης αυξήθηκε η καλλιέργεια και η παραγωγή των ποικιλιών του καπνού Virginia και Buley, των οποίων και η ζήτηση και η τιμή βρίσκονται σε υψηλά επίπεδα. Ακόμη παρουσιάστηκε αύξηση στην παραγωγή του ελαιόλαδου και των βρώσιμων ελαίων, ενώ η παραγωγή των άλλων σπυροφόρων δέντρων έμεινε στα ίδια επίπεδα εκτός από τα ροδάκινα και τα λεμόνια, των οποίων η παραγωγή αυξήθηκε. Παρά τις ευνοϊκές εξελίξεις η Ελληνική γεωργία σήμερα παρουσιάζει πολλά δυσεπίλυτα προβλήματα, τα οποία αποτελούν τροχοπέδη για την ανάπτυξη της. τα σπουδαιότερα από αυτά είναι:

¹ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, Γρηγ. και Κων/νου Σφακιανού, έκδοση, 1992, σελ. 52

α) η μικρή (νάνος) ιδιοκτησία. Κατά την απογραφή του 1991 βρέθηκε ότι 45% των αγροτικών εκμεταλλεύσεων έχει έκταση μικρότερη από 20 στρέμματα².

β) Τα φτωχά και ορεινά εδάφη, τα οποία καλείται ο Έλληνας αγρότης να καλλιεργήσει με την ελάχιστη και πολλές φορές, την αρνητική απόδοση τους. Όπως προκύπτει από τα δεδομένα του έτους 1990, οι καλλιεργούμενες πεδινές εκτάσεις ανέρχονται στο 56%, οι ημιορεινές στο 26% και οι ορεινές στο 18% από το σύνολο των καλλιεργούμενων εδαφών.

γ) Οι αρδευόμενες εκτάσεις, οι οποίες το 1990 ανήλθαν στο 33% του συνόλου του καλλιεργημένου εδάφους, είναι αναλογικά ελάχιστες, γιατί σε αυτές περιλαμβάνονται οι λαχανόκηποι, οι σταφιδάμπελοι, οι δενδρώδεις εκτάσεις και οι αροτριάδες σχετικά εάν ανήκουν σε πεδινά ή ημιορεινά ή ορεινά εδάφη.

δ) Ο τεμαχισμός της ιδιοκτησίας των αγροτικών εκτάσεων σε μικρά κτήματα, τα οποία απέχουν μεταξύ τους αρκετά. Η μετάβαση του γεωργού από το ένα αγροτεμάχιο στο άλλο απαιτεί χρόνο και κόπο πολύ. Έτσι αυξάνεται το κόστος παραγωγής. Για την λύση του προβλήματος αυτού εφαρμόζεται ο αναδασμός³, έργο αρκετά δύσκολο και πολλές φορές ανέφικτο, γιατί τα εδάφη μεταξύ τους δεν παρουσιάζουν ούτε την ίδια καταλληλότητα ούτε την ίδια γονιμότητα.

Ο αναδασμός στην Ελλάδα άρχισε από το 1953 και εξακολουθεί να γίνεται μέχρι σήμερα. Διακρίνεται δε σε εκούσιο και αναγκαστικό.

Με το αναδασμό επιτεύχθηκε:

1. Η ευχερής χρησιμοποίηση των γεωργικών μηχανημάτων
2. Η δυνατότητα εκτέλεσης μικρών εγγειοβελτικών έργων από τον ίδιο τον ιδιοκτήτη.
3. Η εντατική καλλιέργεια του εδάφους με φυτά μεγάλης απόδοσης
4. Η μείωση του κόστους παραγωγής
5. Η αύξηση της αξίας των μεγαλύτερων κτημάτων από τον ίδιο τον ιδιοκτήτη
6. Η χάραξη πλήρους αγροτικού οδικού δικτύου

² Πηγή: ΕΣΥΕ, Η Ελληνική Οικονομία σε αριθμούς, σελ. 154

³ Αναδασμός καλείται η αντικατάσταση της πολυτεμαχισμένης γης, σε μεγάλες αποστάσεις με ένα κατά το δυνατόν συνεχές και ενιαίο αγροτεμάχιο γης.

7. Η αποφυγή αγροτικών αδικημάτων

8. Η αύξηση της απόδοσης της ενέργειας των μελών της αγροτικής οικογένειας

Ο αναδασμός στην Ευρώπη απέδωσε θεαματικά αποτελέσματα. Στην Αυστρία π.χ. η παραγωγή γάλακτος αυξήθηκε κατά 5% στην Ιταλία η γεωργική παραγωγή αυξήθηκε κατά 12-20 % ενώ στην Ελβετία και την Γερμανία κατά 20-40%.

ε) Η χαμηλή μόρφωση και η μεγάλη ηλικία των αρχηγών της γεωργικής εκμετάλλευσης. Σήμερα το 30% των ατόμων αυτών δεν έχει τελειώσει ούτε το δημοτικό σχολείο και το 45% έχει ηλικία άνω των 55 ετών. Τα στοιχεία αυτά εμποδίζουν την εισαγωγή, την εφαρμογή και την ανάπτυξη της νέας τεχνολογίας στη γεωργία.

Η κτηνοτροφική παραγωγή σήμερα αυξήθηκε σημαντικά, όσον αφορά το γάλα, το χοιρινό κρέας, τα πουλερικά και τα κουνέλια. Η αύξηση του γάλακτος οφείλεται στην αύξηση του αριθμού των γαλακτοφόρων αγελάδων και στον πολλαπλασιασμό των βιομηχανιών γάλακτος, ενώ η αύξηση του χοιρινού κρέατος, των πουλερικών και των κουνελιών οφείλεται στο νέο σύστημα εκτροφής τους.

Η παραγωγή του βοδινού κρέατος έχει μειωθεί αρκετά και μειώνεται συνεχώς, ενώ των αιγοπροβάτων παραμένει στα αυτά επίπεδα.

Τέλος, η αύξηση των ψαριών, που παρατηρήθηκε τελευταία, οφείλεται στην αύξηση των υδατοκαλλιεργειών.

Το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα από την αλιεία το 1983 ήταν 1.121 εκατ. Δρχ. και το 1989 έφθασε το 1.364 εκατ. Δρχ. και το 1989. Έχουμε μία αύξηση στην εξαετία 21,6% ήτοι ετήσια αύξηση 3,6%.

Η πολιτική της συγκράτησης των τιμών των κτηνοτροφικών προϊόντων σε χαμηλά επίπεδα, που εφαρμόστηκε επί πολλά έτη στο παρελθόν και η οποία εκτός των άλλων είχε ως αποτέλεσμα την υπερκατανάλωση, έπαυσε πλέον γιατί σταμάτησαν οι επιδοτήσεις στα κτηνοτροφικά προϊόντα και στις κτηνοτροφές και οι τιμές τους τώρα ρυθμίζονται με βάση το κόστος τους. Η παραγωγή των δασικών προϊόντων κατά την τελευταία πενταετία σημείωσε μία μεγάλη και συνεχή μείωση. Αυτό οφείλεται όχι μόνο στην οικοπεδοποίηση των δασών με την μέθοδο της εκχέρσωσης, αλλά κυρίως στους συστηματικούς εμπρησμούς.

5.2. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Η έννοια της βιομηχανίας εξετάζεται και από την ευρεία και από τη στενή άποψη.

Η βιομηχανία από την ευρεία άποψη περιλαμβάνει τη μεταποίηση, τις κατασκευές, τα μεταλλεύματα, τον ηλεκτρισμό, το φωταέριο και το νερό, ολόκληρο δηλαδή το δευτερογενή τομέα.

Η βιομηχανία από την στενή άποψη περιλαμβάνει μόνο την μεταποίηση, ήτοι τις επιχειρήσεις τροφίμων, ποτών, υφαντικών υλών, επεξεργασίας ξύλου, χάρτου, χημικών προϊόντων κ.λ.π.⁴ Εμείς όταν θα μιλάμε για βιομηχανία θα έχουμε υπόψη μας τη βιομηχανία από την ευρεία άποψη, δηλαδή ολόκληρο το δευτερογενή τομέα.

Η βιομηχανία από την ευρεία άποψη το 1991 μειώθηκε σε σχέση με το 1989 κατά 1% ενώ η μείωση του 1990 σε σχέση με το 1989 ήταν μόνο 0,5%⁵.

Η μεγαλύτερη μείωση της μεταποίησης, στην αύξηση των προϊόντων και στην μείωση του προϊόντος του ηλεκτρισμού - φωταερίου (-0,5%) έναντι 1,7%.

Η πτώση της παραγωγής της μεταποίησης οφείλεται σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ, τόσο στην κάμψη της εγχώριας ζήτησης όσο και στον περιορισμό των εξαγωγών των μεταποιητικών προϊόντων από (5,7%) που ήταν το 1990 σε (3,5%) το 1991.

Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν την πολιτεία στην αύξηση της εξαγωγικής επιδότησης κατά μία περίπου εκατοστιαία μονάδα.

Το κόστος παραγωγής των μεταποιημένων προϊόντων παρά το γεγονός ότι οι τιμές των πρώτων υλών, αυξήθηκαν μειώθηκε σημαντικά, γιατί μειώθηκε το πραγματικό κόστος εργασίας κατά μονάδα μεταποιημένου προϊόντος.

Η παραγωγή των καταναλωτικών αγαθών μειώθηκε κατά 2,5% γιατί μειώθηκε η ζήτηση στο εξωτερικό και κατά μικρότερο βαθμό η ζήτηση στο εσωτερικό.

⁴ Πηγή: ΕΣΥΕ, Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο, Αύγουστος 1996

⁵ Οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις των ειδών αυτών ήτοι εκείνες που διαθέτουν πολλά κεφάλαια ή μεγάλο αριθμό εργατοϋπαλλήλων, ανήκουν στις επιχειρήσεις υπό στενή έννοια, ενώ οι λοιπές στις βιοτεχνίες

Ειδικότερα μειώθηκε η παραγωγή των υφαντικών ειδών κατά (9%) των δερμάτων κατά (6%) των ελαστικών και πλαστικών προϊόντων κατά (5,1%) και των χημικών κατά (4,9%), ενώ αυξήθηκε σημαντική η παραγωγή τροφίμων κατά (9,5%) και του χαρτιού κατά (7,5%).

Η παραγωγή τροφίμων είναι ένας από τους σημαντικότερους κλάδους της Ελληνικής οικονομίας. Διανύει σήμερα την περίοδο εκσυγχρονισμού και αγωνίζεται με επιτυχία, για να επιβληθεί στην Ε.Ε. Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι από τις νέες εταιρείες, που εισηχθήκαν στο χρηματιστήριο Αθηνών κατά το 1991, το 47% ήταν επιχειρήσεις τροφίμων και από τις 77 επιχειρήσεις, που εξαγοράστηκαν κατά την διάρκεια του 1991, οι 30 ανήκουν στον κλάδο τροφίμων και ποτών.

Η μείωση της παραγωγής υφαντικών προϊόντων συνεχίζεται, για τέταρτη συνεχή χρονιά και οφείλεται στην μείωση της εσωτερικής κατανάλωσης και της εξωτερικής ζήτησης. Αλλά και οι εισαγωγές των υφαντικών προϊόντων σημείωσαν μείωση.

Η παραγωγή διαρκών καταναλωτικών αγαθών, όπως επιπλέον οικιακών εξοπλισμών, μεταλλουργικών προϊόντων κ.λ.π. παρουσίασε το 1991 αύξηση, γιατί αυξήθηκαν οι εξαγωγές, στο εξωτερικό, ενώ η εγχώρια κατανάλωση έμεινε στα ίδια επίπεδα όπως και το 1990.

Η παραγωγή του φωταερίου παρουσίασε αύξηση κατά 8,6% ενώ του ηλεκτρισμού (ΔΕΗ) μείωση κατά (-2,2%). Αντίθετα από τα στοιχεία της ΔΕΗ η παραγωγή της ηλεκτρικής ενέργειας για το έτος 1991 παρουσίασε άνοδο και από 32,003 GWH το 1990 έφθασε 32.594 GWH το 1991. Αύξηση 1,9%.

Όσον αφορά τη ζήτηση της ηλεκτρικής ενέργειας σημειώθηκε σημαντική αύξηση για οικιακή και εμπορική χρήση, ενώ η βιομηχανική και η γεωργική χρήση μειώθηκαν σημαντικά.

Τέλος η αύξηση των εξαγωγών της ηλεκτρικής ενέργειας και η μείωση των εισαγωγών κατά το 1991 είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των καθαρών εισαγωγών του ηλεκτρισμού κατά 15,4%.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΔΕΗ οι αγορές ηλεκτρικού ρεύματος από τρίτες χώρες το 1990 ανήλθαν σε 1329 GWH και το 1991 σε 1498,1 GWH. Οι πωλήσεις σε 619 και 853,8 GWH αντιστοίχως οπότε παρουσιάζεται ένα υπόλοιπο

710,9 και 644,3 GWH αντιστοίχως. Είχαμε συνεπώς μία εξοικονόμηση ηλεκτρικού ρεύματος για το 1991 μεγέθους 66,5 GWH.

Σήμερα η Ελλάδα είναι απομονωμένη από το ηλεκτρικό δίκτυο της δυτικής Ευρώπης. Από τις χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας δεν είναι δυνατόν να τροφοδοτηθούμε λόγω της κατάστασης που έχει δημιουργηθεί από τον εμφύλιο... από την Βουλγαρία λόγω διαρροής ηλεκτρικής ενέργειας. Η μόνη ελπίδα για την λύση του προβλήματος είναι η διασύνδεση μας με υποβρύχιο καλώδιο με την Ιταλία.

Κύριο γνώρισμα της ελληνικής βιομηχανίας είναι ο μεγάλος αριθμός των μικρών επιχειρήσεων και ο μικρός αριθμός των μεγάλων επιχειρήσεων. Οι μεγάλες επιχειρήσεις με τα υψηλά κεφάλαια παρουσιάζουν και εφαρμόζουν περισσότερο ανεπτυγμένη τεχνολογία και αρτιότερη οργάνωση με αποτέλεσμα να επιτυγχάνουν μεγαλύτερη παραγωγικότητα της εργασίας.

Στις μεγάλες βιομηχανικές επιχειρήσεις (βαριά βιομηχανία) ανήκουν 25 επιχειρήσεις με τους εξής εννέα κλάδους: 1) Αλουμίνιο, 2) Τσιμέντα, 3) Χάλυβας, 4) Νικέλιο, 5) Λιπάσματα, 6) Χημικά, 7) Πετρέλαια (διυλιστήρια), 8) Χαρτί και 9) Κατασκευές (ναυπηγεία κ.λ.π.).

Αν και εισήλθαμε ήδη (1993)(στην Ενωμένη Ευρώπη, η Ελληνική βιομηχανία εξακολουθεί να υστερεί από την Ευρωπαϊκή σε τεχνολογία, σε εκπαίδευση του εργατοτεχνικού προσωπικού, σε ειδίκευση και προ πάντως σ' επιστημονική οργάνωση.

Χρειάζεται συνεπώς μεγάλη προσπάθεια, συστηματική εργασία,, οικονομοτεχνική μόρφωση και προπαντός μεγάλα κεφάλαια και αλλαγή νοοτροπίας, για να μπορέσουμε να σταθούμε δίπλα και να ανταγωνιστούμε την προηγμένη βιομηχανία της Ενωμένης Ευρώπης.

Η Ελληνική Βιομηχανία πλην των άλλων παρουσιάζει σήμερα αρκετά και μεγάλα προβλήματα, πολλά από τα οποία χρονολογούνται από πολλά έτη. Τα κυριότερα από τα προβλήματα αυτά είναι τα εξής:

1. Η δασμολογική προστασία (δασμοβίωτες επιχειρήσεις). Έχει ήδη εκλείψει

2. Η υποτυπώδης τεχνολογική έρευνα

3. Ο χλιαρός ανταγωνισμός

4. Η συγκέντρωση των βιομηχανιών στις μεγάλες πόλεις όπου υπάρχει άφθονο εργατικό δυναμικό και μεγάλο καταναλωτικό κοινό και

5. Η περιβαντολλογική υποβάθμιση των πόλεων και των βιομηχανικών περιοχών.

Για την επίλυση των προβλημάτων αυτών εφαρμόστηκαν και εξακολουθούν να εφαρμόζονται διάφορα μέτρα, όπως είναι η ιδιωτικοποίηση των προβληματικών επιχειρήσεων, ο καθορισμός βιομηχανικών ζωνών, η συνεχής εκπαίδευση των εργατοϋπαλλήλων των βιομηχανικών επιχειρήσεων, η εισαγωγή των Η/Υ στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις κ.λ.π.

5.3. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ο τριτογενής τομέας περιλαμβάνει τις υπηρεσίες, ήτοι τις μεταφορές (θαλάσσιες, εναέριες, σιδηροδρομικές κ.λ.π.) τις επικοινωνίες, το εμπόριο, τις τράπεζες, τις ασφάλειες, τα ενοίκια των κατοικιών, τη διοίκηση, την υγεία, την εκπαίδευση και άλλες υπηρεσίες.

Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (Α.Ε.Π.) το οποίο προήλθε από τον τριτογενή (υπηρεσίες) το 1991 σε σταθερές τιμές του 1970, ανήλθε σε 285.063 εκατ. Δρχ.. έναντι 279.596 εκατ. Δρχ. του προηγούμενου έτους, 1990.

Η κάμψη αυτή οφείλεται στην αντίστοιχη εξέλιξη όλων των βασικών κλάδων του τομέα αυτού κατά το 1991 με εξαίρεση τα ενοίκια, τα οποία αυξήθηκαν με το ίδιο ποσοστό της τελευταίας τριετίας, ήτοι με 2,9%.

Οι μεταφορές και οι επικοινωνίες αυξήθηκαν το 1991 μόνο κατά 3%, ενώ το προηγούμενο έτος 1990 η αύξηση ήταν 4%. Ο βραδύτερος ρυθμός αύξησης κατά μία εκατοστιαία μονάδα του ακαθάριστου προϊόντος, που προέρχεται από τις μεταφορές και τις επικοινωνίες, οφείλεται στην αισθητή μείωση των επιβατών της Ο.Α. εξαιτίας της υπερβολικής αύξησης των τιμολογίων της κατά 64%.

Αύξηση, αλλά με βραδύ ρυθμό (1,6%) σημειώθηκαν και τα εισοδήματα τα προερχόμενα από τις Τράπεζες, το εμπόριο και τις ασφάλειες. Η αύξηση των

εισοδημάτων αυτών αποδίδεται στα μεγάλα περιθώρια κέρδους των επιχειρήσεων αυτών και στην διατήρηση των επιτοκίων σε υψηλά επίπεδα ⁶ .

Το εισόδημα από τον Τουρισμό και τις λοιπές υπηρεσίες το 1991 σημείωσε κάμψη έναντι του 1990. Η μειωμένη προέλευση των αλλοδαπών τουριστών οφείλεται στον πόλεμο του Περσικού κόλπου και στην κρίση της Γιουγκοσλαβίας.

Από την εξέλιξη όλων των κλάδων του τριτογενή τομέα προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι δυνατότητες για την αύξηση της παραγωγικότητας του τομέα αυτού, είναι πολύ μεγάλες. Για το σκοπό αυτό πρέπει να εκσυγχρονιστούν τα μέσα που διαθέτουμε και να οργανώσουμε σε νέες βάσεις τις επιχειρήσεις του τομέα αυτού για να λειτουργήσουν αποδοτικά.

---

⁶ Τράπεζα της Ελλάδας: Έκθεση του διοικητή το 1991.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

**ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ
ΕΣΟΔΑ - ΕΞΟΔΑ ΠΙΣΤΗ - ΣΥΝΟΛΟ ΣΥΝΑΨΕΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ - Α.Ε.Π.
- ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ - ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1990 - 1995**

Πηγή: Σ.Υ.Ε.

**ΧΙΧ: 2. Αποτελέσματα δημοσιονομικής διαχείρισεως του κρατικού προϋπολογισμού.
Οικονομικά έτη 1991-1994**

Cash transaction of the central government budget. Fiscal years 1991-1994

Σε εκατομμύρια δραχμές

In million drachmae

	1991	1992	1993	1994	
I. Έσοδα	3.679.745	4.617.612	4.989.080	5.883.272	I. Receipts
A' Τακτικού προϋπολογισμού	3.661.456	4.587.924	4.970.982	5.861.792	A. Ordinary budget
1. Άμεσοι φόροι	1.024.224	1.192.318	1.359.219	1.777.364	1. Direct taxes
2. Έμμεσοι φόροι	2.329.266	2.871.614	3.137.824	3.413.926	2. Indirect taxes
3. Μεταβιβάσεις από τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες	113.068	136.546	156.348	189.359	3. EEC transfers
4. Μη φορολογικά έσοδα	194.898	387.446	317.591	481.143	4. Other revenue excluding taxation
B' Προϋπολογισμού επενδύσεων	18.289	29.688	18.098	21.480	B. Investment budget
II. Δαπάνες	9.811.372	11.965.219	16.034.522	18.074.207	II. Expenditures
A' Τακτικού προϋπολογισμού	9.197.924	11.232.400	15.298.652	17.258.534	A. Ordinary budget
1. Τρέχουσες δαπάνες	9.179.909	11.217.540	15.285.633	17.249.809	1. Current expenditures
2. Δαπάνες επενδύσεων που εκτελούνται μέσω του τακτικού προϋπολογισμού	18.015	14.860	13.019	8.725	2. Investment expenditures effected through ordinary budget
B' Προϋπολογισμού επενδύσεων	589.791	714.467	717.989	798.704	B. Investment budget
Γ' Δαπάνες έργων κοινού ενδιαφέροντος NATO	23.658	18.354	17.881	16.969	C. Expenditures for NATO common interest works
III. Αποτελέσματα (I. μείον II.)	-6.131.627	-7.347.607	-11.045.442	-12.190.935	III. Results (I. minus II.)
Κάλυψη	6.132.719	7.347.634	11.045.526	12.190.937	Financing
A' Βοήθεια και λοιπές μεταβιβάσεις από το εξωτερικό	137.265	204.010	292.557	308.329	A. Assistance and other transfers from abroad
1. Δωρεάν βοήθεια	27	69	—	—	1. Aid (grants)
2. Έσοδα NATO	26.867	21.428	20.827	20.079	2. Receipts from NATO
α) Έσοδα από κράτη- μέλη NATO για δαπάνες έργων κοινού ενδιαφέροντος	23.931	18.354	17.881	16.969	a) Contribution of NATO member-countries for the construction of common interest works
β) Λοιπά έσοδα NATO	2.936	3.075	2.946	3.110	b) Other receipts from NATO
3. Έσοδα από Ευρωπαϊκές Κοινότητες	110.371	182.513	271.729	288.251	3. Receipts from EEC
B' Πιστωτικά έσοδα	5.995.454	7.143.624	10.752.969	11.882.608	B. Credit receipts
1. Δάνεια εσωτερικού	5.504.706	6.494.676	10.103.155	11.173.622	1. Domestic loans
α) Εντοκα γραμμάτια	141.677	722.609	423.686	976.683	a) Treasury bills
i. Για κάλυψη δαπανών τακτικού προϋπολογισμού	141.677	722.609	423.686	976.683	i. For financing ordinary budget expenditures
ii. Για κάλυψη δαπανών του προϋπολογισμού επενδύσεων	—	—	—	—	ii. For financing investment budget expenditures
β) Δανεισμός του Δημοσίου από την Τράπεζα της Ελλάδος	—	—	976.509	2.042.168	b) State loan from the Bank of Greece
γ) Έσοδα από την τοποθέτηση εντόκων γραμματίων του Ελληνικού Δημοσίου στον Ιδιωτικό τομέα	2.794.500	3.482.500	3.948.618	5.453.226	c) Receipts from the placing of Government treasury bills in the Private sector
δ) Έσοδα από την έκδοση ομολόγων Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ξένου νομίσματος	371.154	659.988	1.227.960	1.257.896	d) Receipts from the issue of Government bonds in foreign currency clause
ε) Λοιπά πιστωτικά έσοδα	2.197.374	1.629.579	3.526.381	1.443.649	e) Other credit receipts
2. Δάνεια εξωτερικού	490.748	648.948	649.814	708.986	2. Foreign loans

XX: 4. Επιτόκια τραπεζικών καταθέσεων—Interest rates on bank deposits

τήσια %

Per cent per annum

Είδος καταθέσεως Type of deposit	Σεπτέμβριος 1995 September	Οκτώβριος 1995 October	Νοέμβριος 1995 November	Δεκέμβριος 1995 December	Ιανουάριος 1996 January	Φεβρουάριος 1996 February	Μάρτιος 1996 March	Απρίλιος 1996 April	Μάιος 1996 May
α) Καταθέσεις σε δραχμές (1)—Deposits in drachmae (1)									
ρέοντες λογαριασμοί φυσικών προσώπων—Current accounts of natural persons	10,7	11,0	10,6	10,4	10,2	10,0	9,9	9,9	10,0
ως ιδιωτών—Sight deposits	5,5	5,1	5,3	5,1	4,4	4,9	5,4	5,0	6,5
ομιλίας—Saving deposits:									
με εμπορικές τράπεζες—with commercial banks	13,0	13,0	12,8	12,8	12,5	12,5	12,4	12,4	12,4
στο Ταχυκό Ταμείο—with the Postal Savings Bank	15,0	15,0	15,0	15,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0
προειδοποίηση—On notice	13,4	13,3	13,6	13,6	12,8	12,7	12,7	12,5	12,1
εσμίας—Time deposits									
αίμων και ιδιωτικών εταιριών—Individuals and private enterprises:									
1 μηνών—1 month	14,3	14,3	14,4	14,2	13,4	13,1	13,0	13,0	13,0
3 μηνών—3 months	14,5	14,4	14,6	14,3	14,0	13,8	13,7	13,8	13,8
12 μηνών—12 months	15,4	15,2	15,0	14,9	14,7	14,7	14,7	14,6	14,4
επιταγών—Certificate of deposits:									
3 μηνών—3 months	14,1	14,1	14,1	14,1	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0
6 μηνών—6 months	16,1	16,1	15,6	15,7	15,5	15,8	14,7	14,7	14,7
12 μηνών—12 months	14,8	14,8	14,6	14,8	14,8	14,5	14,8	14,8	13,6
	Ιανουάριος 1974 January	Ιανουάριος 1977 January	Μάρτιος 1978 March	Ιούνιος 1979 June	Νοέμβριος 1979 November	Δεκέμβριος 1979 December	Μάρτιος 1980 March	Αύγουστος 1980 August	Απρίλιος 1989 April
β) Καταθέσεις σε συναλλάγμα (2)—Deposits in foreign exchange (2)									
Ν.Δ. 2687/53(3)—Law 2687/53(3)									
1 μηνών—1 έτος—6 months to 1 year	7	7	7	7	7	7	7	7	7
2 ετών—1 to 2 years	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5
πιο των 2 ετών—over 2 years	8	8	8	8	8	8	8	8	8
μετατρέψιμοι—Convertible sight accounts(4)	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	—
εσμίας—Ordinary time de- posits (5)									
3 μηνών—3 to 6 months	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5
1 έτος—6 months to 1 year	6	6	6	6	6	6	6	6	6
2 ετών—1 to 2 years	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5
πιο των 2 ετών—over 2 years	7	7	7	7	7	7	7	7	7
ναυτικών και εργατών εξωτερικού(6)(7)—By seamen and workers abroad(6)(7)									
ως ιδιωτών—Sight	3	3	3	2,5-3	3	3	3	(10)	(10)
ομιλίας—Savings	7,5	7	7	6,5-8	7-8	7-8	8-10	(10)	(10)
προειδοποίηση 3 μηνών—Savings on months notice	8	7,5	7,5	7-8,5	7,5-8,5	7,5-8,5	8,5-10,5	(10)	(10)
εσμίας—Time									
3-6 μηνών—3 to 6 months	10	9	8,5	8-10,75	9-12	9-12	10-12	(10)	(10)
6 μηνών—1 έτος—6 months to 1 year	10,5	9,5	9	8,5-11	10-13	10-13	11-13	(10)	(10)
1-2 ετών—1 to 2 years	11	10	9,5	9-11,25	10-13	10-13	(9)	(10)	(10)
πιο των 2 ετών—over 2 years	11	10	9,5	9-11,25	(9)	(9)	(9)	(10)	(10)
επιταγών ΕΚΤΕ(8)—Housing loan scheme of National Mortgage Bank of Greece(7)									
	7,5-9,5	7-9	7-9	2-10	2-10	2-11,5	5-12	(10)	(10)

μέσα σταθμικά επιτόκια στο τέλος του μήνα.

Ανώτατα επιτρεπόμενα επιτόκια.

Καταθέσεις μόνιμων κατοίκων αλλοδαπής με ελάχιστο ποσό καταθέσεως \$10.000. Η μετατρέψιμότητα των καταθέσεων αυτών είναι κατοχυρωμένη συνταγματικά.

Καταθέσεις μόνιμων κατοίκων αλλοδαπής.

Καταθέσεις προερχόμενες από συναλλάγμα, που δεν είναι υποχρεωτικά εκχωρητέο στην

Τράπεζα της Ελλάδος (για την εξαγωγή του συναλλάγματος απαιτείται ειδική έγκριση).

Καταθέσεις μετατρέψιμες με βάση τη μέση τιμή συναλλάγματος.

Από 1-2-1979, τα επιτόκια των καταθέσεων αυτού του είδους σε μάρκα Δυτ. Γερμανίας ορίστηκαν κατά 0,5 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα.

Ανάλογα με το ύψος και τη διάρκεια των καταθέσεων.

Μετά από συνεννόηση με την Τράπεζα της Ελλάδος.

Από 1-3-1980, άρχισε σταδιακή απελευθέρωση των επιτοκίων των καταθέσεων αυτών.

Ειδικότερα, τα επιτόκια καταθέσεων σε δολάρια ΗΠΑ, δολάρια Καναδά και λίρες

Αγγλίας Ελλήνων ναυτικών απελευθερώθηκαν από 1-3-1980 και λοιτών καταθετών

από 1-5-1980. Τέλος, από 1-8-1980 απελευθερώθηκαν τα επιτόκια των καταθέσεων και

σε άλλα, εκτός από τα ανωτέρω, νομίσματα.

(1) End of month weighted average rate.

(2) Maximum permissible interest rates.

(3) Deposits by non-residents minimum amount \$ 10,000; convertibility is constitutionally guaranteed.

(4) Deposits by non-residents.

(5) Deposits of amounts of foreign currency not compulsorily transferable to the Bank of Greece (withdrawals in foreign currency may be exceptionally authorized).

(6) Deposits convertible at the average buying-selling rate of the respective foreign currency.

(7) As from 1-2-1979, interest rates on deposits of this category in D.M. were set 0,5 percentage points lower.

(8) According to the amount and duration of deposits.

(9) Following Bank of Greece instructions.

(10) As from 1-3-1980, interest rates on these deposits were gradually liberated. In particular interest rates on deposits in US and Canadian dollars and in pound sterling are determined freely effective 1-3-1980 for deposits by Greek seamen and 1-5-1980, for other deposits. As from 1-8-1980, interest rates on deposits in other currencies were also liberated.

XXI: 2. Δείκτες τιμών χονδρικής

Περίοδος βάσεως : 1980 = 100,0

Κωδικός αριθμός	Τομείς και κλάδοι	Μέσοι ετήσιοι - Annual means	1996				
		1996	Ιανουάριος January	Φεβρουάριος February	Μάρτιος March	Απρίλιος April	Μάιος May

α) Τελικών προϊόντων κατά τομείς

1,2,3,4	Τελική ζήτηση: Γενικός δείκτης	856,8	846,6	848,5	855,4	863,4	866,4
1	Τελικά προϊόντα εγχώριας πρωτογενούς παραγωγής, για εσωτερική κατανάλωση	862,7	843,8	843,9	871,4	920,2	963,3
2	Τελικά προϊόντα εγχώριας βιομηχανικής παραγωγής, για εσωτερική κατανάλωση	891,1	874,4	873,8	881,7	886,8	885,2
3	Εξαγόμενα προϊόντα εγχώριας πρωτογενούς και βιομηχανικής παραγωγής	686,0	682,7	688,9	690,3	691,7	689,3
4	Τελικά προϊόντα προελεύσεως εξωτερικού	930,9	942,3	949,9	943,4	936,2	929,4
1,2	Τελικά προϊόντα εγχώριας πρωτογενούς και δευτερογενούς παραγωγής, για εσωτερική κατανάλωση	885,8	868,8	868,2	879,8	893,0	899,7
1,2,4	Τελικά προϊόντα, εγχώρια και εισαγόμενα, για εσωτερική κατανάλωση	894,2	882,5	883,5	891,7	901,1	905,2

β) Του τομέα τελικών προϊόντων εγχώριας πρωτογενούς παραγωγής για εσωτερική κατανάλωση

1	Σύνολο τομέα	862,7	843,8	843,9	871,4	920,2	963,3
01	Γεωργία	942,1	927,2	935,1	995,7	1.068,6	1.149,4
03	Προϊόντα αλιείας	713,0	797,9	802,6	683,4	745,1	745,1
04	Κτηνοτροφία	791,1	749,8	737,8	749,4	770,2	776,3
11	Εξόρυξη στερεών καυσίμων	878,1	823,7	871,8	884,2	884,2	884,2
23	Εξόρυξη μη ενεργειακών και μη μεταλλικών ορυκτών	776,2	776,2	776,2	776,2	776,2	776,2

γ) Του τομέα τελικών προϊόντων εγχώριας βιομηχανικής παραγωγής για εσωτερική κατανάλωση

2	Σύνολο τομέα	891,1	874,4	873,8	881,7	886,8	885,2
14	Διύλιση πετρελαίου	791,7	770,7	765,9	787,9	796,9	773,4
16	Παραγωγή και διανομή ηλεκτρικής ενέργειας και αερίου πόλεως	804,9	804,8	804,8	804,9	804,9	804,9
17	Συλλογή, καθαρισμός και διανομή νερού	1.617,8	1.593,4	1.614,3	1.614,3	1.620,3	1.620,3
22	Παραγωγή και πρώτη κατεργασία μετάλλων	577,4	566,8	569,9	569,9	577,1	576,4
24	Βιομηχανία μη μεταλλικών προϊόντων	957,2	934,8	934,8	937,7	954,3	955,1
25	Χημικές βιομηχανίες	831,2	818,9	818,9	821,7	825,5	829,3
31	Κατασκευή προϊόντων από μέταλλο	1.005,0	986,4	987,2	990,6	991,3	994,7
32	Κατασκευή μηχανών και μηχανολογικού υλικού	826,3	802,3	817,8	820,8	820,8	823,7
34	Κατασκευή ηλεκτρολογικού και ηλεκτρονικού υλικού	752,5	779,4	762,9	758,0	758,0	768,1
35	Κατασκευή αυτοκινήτων οχημάτων και ανταλλακτικών	602,1	601,2	601,2	601,2	601,2	601,2
36	Κατασκευή λοιπών μεταφορικών μέσων	1.137,5	1.107,1	1.109,3	1.109,3	1.109,3	1.109,3
37	Κατασκευή οργάνων και συσκευών ακριβείας	806,8	781,4	781,4	781,4	781,4	781,4
41	Βιομηχανία ειδών διατροφής	1.020,2	1.012,4	1.007,8	1.012,3	1.012,2	1.014,3
42	Λοιπά τρόφιμα, ποτά και καπνός	1.107,3	1.082,0	1.092,7	1.098,0	1.098,2	1.098,6
43	Κλωστοϋφαντουργική βιομηχανία	690,8	680,8	681,9	681,7	685,1	690,3
44	Βιομηχανία δερμάτος	679,5	675,4	675,4	677,1	677,1	677,1
45	Βιομηχανία υποδημάτων και ενδυμάτων	989,9	956,2	956,3	964,0	982,3	988,4
46	Βιομηχανία ξύλου και επίπλων από ξύλο	892,5	871,5	871,4	877,2	877,2	878,7
47	Βιομηχανία χαρτί και κατασκευή ειδών από χαρτί. Εκτυπώσεις, εκδόσεις	1.407,0	1.341,8	1.341,8	1.397,6	1.398,8	1.398,8
48	Βιομηχανία ελαστικού και πλαστικού υλικού	821,7	810,8	811,7	812,0	824,0	825,1
49	Λοιπές βιομηχανίες	561,3	563,6	564,7	558,2	557,5	560,6

δ) Του τομέα εξαγόμενων προϊόντων εγχώριας πρωτογενούς και βιομηχανικής παραγωγής

3	Σύνολο τομέα	686,0	682,7	688,9	690,3	691,7	689,3
01	Γεωργία	679,5	662,8	668,7	669,4	681,0	680,8
04	Κτηνοτροφία	451,3	417,9	418,1	432,5	461,8	460,8
14	Διύλιση πετρελαίου	386,1	364,6	365,8	388,9	390,8	380,6
21	Εξόρυξη και πρώτη κατεργασία μεταλλευμάτων	443,9	442,1	443,4	443,2	443,4	444,4
22	Παραγωγή και πρώτη κατεργασία μετάλλων	717,3	721,7	730,6	737,6	738,6	741,3
23	Εξόρυξη μη μεταλλικών ορυκτών	1.035,2	1.051,4	1.055,5	1.049,7	1.036,9	1.026,7
24	Βιομηχανία μη μεταλλικών προϊόντων	724,7	724,7	730,1	727,8	727,4	731,6

XXI: 3. Δείκτης τιμών καταναλωτή — Consumer price index

Περίοδος βάσεως : 1988 = 100,0

Base period : 1988 = 100,0

Έτος και μήνας Year and month	Γενικός General	Διατροφή Food	Οινοπνευματώδη ποτά και καπνός Alcoholic drinks and tobacco	Ένδυση και υπόδηση Clothing and footwear	Στέγαση Housing	Διαρκή αγαθά. Είδη για άμεση κατανάλωση Durable and consumption goods	Υγεία και ατομική καθαριότητα Health and personal care	Εκπαίδευση, μόρφωση, αναψυχή Education and recreation	Μεταφορές και επικοινωνίες Transport and communication	Άλλα αγαθά και υπηρεσίες Other goods and services
1988	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1989	113,7	119,2	115,7	114,6	110,0	110,4	113,1	113,3	106,8	110,0
1990	136,9	144,3	146,7	134,4	136,1	127,5	133,0	131,6	134,9	127,8
1991	163,6	172,2	176,3	156,5	172,0	149,5	157,8	156,1	161,1	149,4
1992	189,5	196,4	218,2	178,4	201,8	167,9	180,1	183,5	193,8	171,1
1993	216,8	221,3	258,2	198,0	233,7	182,7	216,7	210,1	230,3	192,4
1994	240,5	249,8	304,8	218,0	258,3	198,9	239,6	235,4	243,3	219,0
1995	262,8	272,9	324,6	239,6	283,4	215,7	261,3	270,2	258,4	239,7
1996	285,2	295,1	356,8	261,9	310,6	229,2	280,9	295,1	279,2	263,5
1995: I ...	252,3	271,7	315,4	216,3	263,9	205,3	249,5	252,7	254,8	223,5
II ...	251,2	270,7	321,3	205,7	265,6	202,5	251,8	253,9	255,0	231,5
III ...	258,4	270,9	321,7	238,2	268,0	214,1	254,9	263,7	255,9	234,4
IV ...	261,5	276,4	326,0	238,5	270,6	216,1	258,5	266,7	257,8	234,7
V ...	263,3	273,2	324,3	239,7	289,4	216,9	259,0	269,1	258,6	235,8
VI ...	265,6	273,4	324,7	247,7	291,2	219,6	262,6	270,9	258,8	241,1
VII ...	259,4	265,5	324,7	229,4	293,6	206,4	261,1	268,6	258,4	236,9
VIII ...	259,6	264,0	325,7	229,5	295,2	207,0	261,8	269,1	259,2	240,9
IX ...	267,4	269,9	326,2	248,4	298,0	222,3	266,5	283,2	259,6	246,0
X ...	270,4	275,2	326,4	259,9	291,5	224,9	268,4	283,9	260,1	250,1
XI ...	271,0	279,3	326,8	261,1	284,9	226,2	268,8	280,4	260,8	250,4
XII ...	273,8	285,1	332,1	261,1	288,5	227,4	272,9	279,9	261,6	250,5
1996: I ...	273,5	289,6	339,5	237,2	293,6	220,9	271,3	279,8	273,8	248,6
II ...	272,6	289,7	355,2	223,1	294,9	218,2	272,6	282,8	274,0	252,2
III ..	281,9	295,8	356,2	261,2	297,5	229,9	274,1	287,2	275,6	257,6
IV ...	285,5	301,9	358,9	261,3	300,7	230,6	277,5	292,0	279,4	258,9
V ...	287,3	300,9	357,5	262,4	316,3	231,7	278,8	292,2	278,7	261,6
VI ...	289,0	299,4	357,6	271,0	317,7	232,4	281,6	294,5	279,9	267,2
VII ...	281,8	288,2	357,7	251,7	319,6	220,1	280,5	291,7	280,2	262,7
VIII ...	281,7	287,6	358,2	251,7	320,5	220,7	280,5	290,6	280,3	262,7
IX ...	290,1	293,1	358,5	271,4	325,4	234,2	284,2	309,1	280,8	268,4
X ...	292,8	295,8	359,2	283,1	321,8	236,0	286,9	309,3	282,4	273,5
XI ...	291,8	297,5	359,5	284,1	308,8	237,0	288,4	304,4	283,1	274,3
XII ...	294,4	302,2	363,3	284,1	310,2	238,3	293,7	307,5	283,9	274,4

XXII: 1. Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν και εθνικό εισόδημα: 1990 - 1994

Gross domestic product and national income: 1990 - 1994

ύρια δραχμές σε τρέχουσες τιμές

Million drachmae at current prices

Κλάδος	1990	1991*	1992*	1993 ⁽¹⁾	1994 ⁽¹⁾	Branch
α - Δάση - Αλιεία	1.337.292	1.818.917	1.853.303	1.982.789	2.387.103	1. Agriculture - Forestry - Fishing
α - Κτηνοτροφία	1.261.729	1.731.093	1.760.175	1.883.916	2.279.538	Agriculture - Livestock breeding
.....	18.011	19.766	22.212	22.356	22.248	Forestry
.....	57.552	68.058	71.016	76.517	85.316	Fishing
α	140.937	156.977	162.397	172.944	186.238	2. Mining
ρίηση	1.511.250	1.736.363	1.941.374	2.219.730	2.399.528	3. Manufacturing
ρήσεις τροφίμων - πο- ύν - καπνού	316.986	400.138	491.854	694.285	777.600	Food, beverages and tobacco
κίες	222.603	220.108	227.408	237.969	254.600	Textiles
ίως και υποδήσεως	99.948	117.951	129.953	148.797	144.300	Clothing and footwear
και επίπλων	55.841	66.978	70.787	76.075	73.000	Wood and furniture
υ, εκδόσεων και εκτυ- ύσεων	104.769	124.831	147.495	165.190	181.709	Paper, printing and publishing
ίς	224.793	245.795	274.160	315.492	353.000	Chemicals
αλλικών ορυκτών	124.359	134.308	141.563	154.425	171.000	Non metallic minerals
ς μεταλλουργικές	75.445	79.594	80.868	84.588	95.500	Basic metal industries
μένων από μέταλλο, μη- ών και ηλεκτρ. μηχανών	129.974	155.936	174.150	190.728	193.919	Metal products, machinery and electrical machinery
ορικών μέσων	130.989	157.735	179.740	125.526	126.700	Transport equipment
.....	25.543	32.989	23.396	26.655	28.200	Other manufacturing
ήσεις ηλεκτρισμού - ερίου - ύδατος	252.978	292.007	340.447	376.599	405.221	4. Electricity - gas and water- works
ιεύς	675.817	783.511	845.988	945.501	1.008.850	5. Construction
ρές και επικοινωνίες ..	702.036	788.278	893.665	1.015.958	1.142.953	6. Transportation and commu- nication
ιες μεταφορές	48.404	55.482	62.861	70.404	92.000	Water transportation
δρομοί	16.298	14.776	15.303	15.915	15.000	Railroads
μεταφορές και αποθη- ύσεις	423.573	465.887	506.914	553.480	603.000	Other transportation and storage
ωνίες	213.761	252.133	308.587	376.159	432.953	Communication
ο	1.155.868	1.381.262	1.650.000	1.975.000	2.162.625	7. Wholesale and retail trade
ες - Ασφάλειες - Κτη- ές επιχειρήσεις	274.029	349.661	423.089	445.935	477.150	8. Banking - Insurance - Real estate
.....	577.221	771.745	946.159	1.179.016	1.258.010	9. Dwellings
υ διοίκηση και ασφά-	1.141.070	1.291.180	1.424.983	1.574.498	1.763.479	10. Public administration and de- fence
.....	794.560	900.087	994.021	1.091.498	1.222.533	Administration
.....	346.510	391.093	430.962	483.000	540.946	Defence
αι εκπαίδευση	676.334	808.157	944.049	1.118.347	1.252.507	11. Health and education
.....	292.470	359.738	434.924	521.616	584.196	Health
.....	383.864	448.419	509.125	596.731	668.311	Education
ες υπηρεσίες	774.075	893.468	1.105.546	1.352.782	1.535.408	12. Other services
ιστο εγχώριο προϊόν ..	9.218.908	11.071.526	12.531.000	14.359.099	15.979.071	13. Gross domestic product
« εισόδημα από την αλ-	-46.074	-50.401	-51.705	94.244	108.422	14. Net income from the rest of the world
ιστο εθνικό εισόδημα ..	9.172.834	11.021.125	12.479.295	14.453.343	16.087.493	15. Gross national income
Αποσβέσεις	942.385	1.108.236	1.275.660	1.446.566	1.602.134	16. Less: Depreciation
εθνικό εισόδημα	8.230.449	9.912.889	11.203.635	13.006.777	14.485.359	17. Net national income

(1) Estimates.

XXII: 1α. Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν και εθνικό εισόδημα: 1990 - 1994

Gross domestic product and national income: 1990 - 1994

Εκατομμύρια δραχμές σε τιμές 1970

Million drachmae at 1970 prices

Κλάδος	1990	1991*	1992*	1993(1)	1994(1)	Branch
1. Γεωργία - Δάση - Αλιεία	53.523	62.883	61.082	60.223	63.749	1. Agriculture - Forestry - Fishing
Γεωργία - Κτηνοτροφία	51.156	60.415	58.427	57.493	61.058	Agriculture - Livestock breeding
Δάση	975	1.019	923	930	911	Forestry
Αλιεία	1.392	1.449	1.732	1.800	1.780	Fishing
2. Ορυχεία	9.185	8.841	9.023	8.761	8.761	2. Mining
3. Μεταποίηση	90.761	90.079	88.693	84.920	85.939	3. Manufacturing
Επιχειρήσεις τροφίμων - πο- τών - καπνού	20.002	21.034	22.256	22.092	22.900	Food, beverages and tobacco
Υφαντικές	15.016	13.539	12.560	11.801	11.964	Textiles
Ενδύσεως και υποδήσεως	5.589	5.740	5.528	5.551	4.940	Clothing and footwear
Ξύλου και επίπλων	2.637	2.556	2.415	2.256	2.075	Wood and furniture
Χάρτου, εκδόσεων και εκτυ- πώσεων	4.419	4.522	4.531	4.252	4.460	Paper, printing and publishing
Χημικές	15.359	14.383	14.077	14.266	14.700	Chemicals
Μη μεταλλικών ορυκτών	7.667	6.762	6.401	6.358	6.670	Non metallic minerals
Βασικές μεταλλουργικές	5.170	5.422	5.536	5.259	5.580	Basic metal industries
Αντικειμένων από μέταλλο, μη- χανών και ηλεκτρ. μηχανών	8.420	8.829	8.965	8.807	8.700	Metal products, machinery and electrical machinery
Μεταφορικών μέσων	4.616	4.972	5.049	3.267	3.040	Transport equipment
Λοιπές	1.866	2.320	1.375	1.011	910	Other manufacturing
4. Επιχειρήσεις ηλεκτρισμού - φωταερίου - ύδατος	20.102	21.805	22.766	23.512	24.899	4. Electricity - gas and water- works
5. Κατασκευές	28.186	27.225	26.250	25.907	24.871	5. Construction
6. Μεταφορές και επικοινωνίες ..	56.262	57.181	60.275	63.100	63.921	6. Transportation and commu- nication
Θαλάσσιες μεταφορές	4.946	4.873	5.053	5.205	5.413	Water transportation
Σιδηρόδρομοι	571	559	546	541	530	Railroads
Λοιπές μεταφορές και αποθη- κεύσεις	25.808	24.992	25.849	26.301	27.238	Other transportation and storage
Επικοινωνίες	24.937	26.757	28.827	31.053	30.740	Communication
7. Εμπόριο	62.785	64.983	65.000	62.000	61.814	7. Wholesale and retail trade
8. Τράπεζες - Ασφάλειες - Κτη- ματικές επιχειρήσεις	16.517	18.449	20.976	20.304	20.446	8. Banking - Insurance - Real estate
9. Κατοικίες	51.243	52.729	54.047	55.952	56.344	9. Dwellings
10. Δημόσια διοίκηση και ασφάλεια	44.179	45.274	42.459	41.678	41.561	10. Public administration and de- fence
Διοίκηση	22.661	23.217	21.876	20.581	20.527	Administration
Ασφάλεια	21.518	22.057	20.583	21.097	21.034	Defence
11. Υγεία και εκπαίδευση	24.332	24.810	25.393	26.147	26.061	11. Health and education
Υγεία	8.341	8.450	8.462	8.521	8.493	Health
Εκπαίδευση	-15.991	16.360	16.931	17.626	17.568	Education
12. Διάφορες υπηρεσίες	31.222	30.485	32.717	33.757	35.107	12. Other services
13. Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ..	488.296	504.744	508.681	506.261	513.473	13. Gross domestic product
14. Καθαρό εισόδημα από την αλ- λοδαπή	-3.465	-2.823	-3.333	3.000	4.850	14. Net income from the rest of the world
15. Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα ..	484.831	501.921	505.348	509.261	518.323	15. Gross national income
16. Μείον: Αποσβέσεις	44.156	45.397	46.799	48.060	48.845	16. Less: Depreciation
17. Καθαρό εθνικό εισόδημα	440.675	456.524	458.549	461.201	469.478	17. Net national income

(1) Εκτιμήσεις.

(1) Estimates.

XXII: 2. Διαθέσιμα αγαθά και υπηρεσίες, και χρησιμοποίηση αυτών: 1989 - 1994

The finance of the gross expenditure of the economy: 1989 - 1994

ιτομμύρια δραχμές σε τρέχουσες τιμές

Million drachmae at current prices

	1989	1990	1991*	1992*	1993(2)	1994(2)	
καθαρίστο εθνικό προϊόν σε αγοραίες τιμές	8.719.610	10.504.552	12.838.195	14.780.465	16.854.596	18.972.831	1. Gross national product at market prices
εταβιβάσεις κεφαλαίου και τρέχουσες από την αλλοδαπή (-καθαρό υπόλοιπο) (1)	876.666	1.212.265	1.398.248	1.511.495	1.615.388	1.630.023	2. Net borrowing and net transfers from the rest of the world (1)
αθέσιμα αγαθά και υπηρεσίες	9.596.276	11.716.817	14.236.443	16.291.960	18.469.984	20.602.854	Means available for financing gross expenditure of the economy
ατανάλωση.....	7.977.376	9.748.283	11.666.665	13.594.474	15.348.541	17.156.279	3. Consumption
Ιδιωτική.....	6.158.272	7.497.551	9.111.677	10.669.224	12.147.952	13.622.218	a. Consumer's expenditure on goods and services
Δημόσια.....	1.819.104	2.250.732	2.554.988	2.925.250	3.200.589	3.494.061	b. Government current expenditure on goods and services asset
αθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου	1.690.311	2.071.698	2.375.684	2.695.747	2.910.000	3.180.906	4. Gross fixed asset formation
Ιδιωτικές (1).....	1.176.100	1.507.453	1.606.515	1.747.085	1.866.209	2.052.568	a. Private (1)
Δημόσιες.....	514.211	564.245	769.169	948.662	1.043.791	1.128.338	b. Public
αξομείωση αποθεμάτων (+ ή -)	148.454	29.150	236.222	210.874	190.242	220.007	5. Change in stocks (+ or -)
στατιστικές διαφορές.....	-219.865	-132.314	-42.128	-209.135	21.201	45.662	6. Statistical discrepancy
καθαρίστη δαπάνη της οικονομίας	9.596.276	11.716.817	14.236.443	16.291.960	18.469.984	20.602.854	Gross expenditure of the economy

Χωρίς ποντοπόρα πλοία.
Εκτιμήσεις.(1) Excluding ships operating overseas.
(2) Estimates.

XXII: 2α. Διαθέσιμα αγαθά και υπηρεσίες, και χρησιμοποίηση αυτών: 1989 - 1994

The finance of the gross expenditure of the economy: 1989 - 1994

κατομμύρια δραχμές σε τιμές 1970

Million drachmae at 1970 prices

	1989	1990	1991*	1992*	1993(2)	1994(2)	
καθαρίστο εθνικό προϊόν σε αγοραίες τιμές	546.572	546.982	566.586	568.582	569.724	579.846	1. Gross national product at market prices
εταβιβάσεις κεφαλαίου και τρέχουσες από την αλλοδαπή (-καθαρό υπόλοιπο) (1)	50.980	68.589	69.106	71.405	70.419	67.879	2. Net borrowing and net transfers from the rest of the world (1)
αθέσιμα αγαθά και υπηρεσίες	597.552	613.571	635.692	639.987	640.143	647.725	Means available for financing gross expenditure of the economy
ατανάλωση.....	484.902	495.142	506.200	514.617	516.047	521.582	3. Consumption
α. Ιδιωτική.....	394.942	403.194	412.458	420.028	420.585	426.893	a. Consumer's expenditure on goods and services
β. Δημόσια.....	89.960	91.948	93.742	94.589	95.462	94.689	b. Government current expenditure on goods and services asset
αθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου	87.873	96.139	91.726	93.140	91.292	93.073	4. Gross fixed asset formation
α. Ιδιωτικές (1).....	64.027	73.412	65.774	64.324	62.671	64.308	a. Private (1)
β. Δημόσιες.....	23.846	22.727	25.952	28.816	28.621	28.765	b. Public
αξομείωση αποθεμάτων (+ ή -)	7.904	-1.485	8.353	8.126	6.807	7.439	5. Change in stocks (+ or -)
στατιστικές διαφορές.....	16.873	23.775	29.413	24.104	25.997	25.631	6. Statistical discrepancy
καθαρίστη δαπάνη της οικονομίας	597.552	613.571	635.692	639.987	640.143	647.725	Gross expenditure of the economy

1) Χωρίς ποντοπόρα πλοία.
2) Εκτιμήσεις.(1) Excluding ships operating overseas.
(2) Estimates.

XXII: 3. Ακαθάριστες επενδύσεις στη Χώρα (1): 1989 - 1994

Gross domestic asset formation (1): 1989 - 1994

Εκατομμύρια δραχμές σε τρέχουσες τιμές

Million drachmae at current prices

	1989	1990	1991*	1992*	1993(2)	1994(2)	
<i>Κατά είδος επενδύσεων — By type of asset</i>							
A.1. Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου	1.690.311	2.071.698	2.375.684	2.695.747	2.910.000	3.180.906	A.1. Fixed asset formation
1. Κατοικίες	403.443	554.730	559.669	550.912	604.378	636.448	1. Dwellings
2. Λοιπά κτίρια	220.864	267.353	293.437	320.767	353.315	419.199	2. Other buildings
3. Λοιπά έργα και κατασκευές ...	336.834	375.986	527.659	631.782	646.356	638.662	3. Other construction and works
4. Μεταφορικά μέσα και εξοπλισμός	143.310	216.072	249.959	303.544	310.780	339.407	4. Transport equipment
5. Μηχανήματα και λοιπός εξοπλισμός	585.860	657.557	744.960	888.742	995.171	1.147.190	5. Machinery and other equipment
A.2. Αυξομείωση αποθεμάτων	148.454	29.150	236.222	210.874	190.242	220.007	A.2. Change in stocks
Ακαθάρ. επενδύσεις στη Χώρα	1.838.765	2.100.848	2.611.906	2.906.621	3.100.242	3.400.913	Gross domestic asset formation
<i>Κατά τομείς παραγωγικής δραστηριότητας — By branch of industry</i>							
3.1. Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου	1.690.311	2.071.698	2.375.684	2.695.747	2.910.000	3.180.906	B.1. Fixed asset formation
1. Γεωργία - κτηνοτροφία - δάση - αλιεία - εγγειοβελτιωτικά	98.475	112.207	125.399	176.017	161.895	164.901	1. Agriculture, livestock production, fishing
2. Ορυχεία - λατομεία	39.901	39.405	38.409	52.954	50.328	48.526	2. Mining, quarrying
3. Μεταποίηση	292.205	341.812	360.484	394.071	410.820	466.504	3. Manufacturing
4. Ενέργεια - ύδρευση - αποχέτευση	149.027	170.560	202.836	237.776	252.170	272.341	4. Electricity, gas, drainage
5. Μεταφορές και επικοινωνίες	303.396	397.273	546.730	655.817	722.495	701.400	5. Transportation and communication
6. Κατοικίες	403.443	554.730	559.669	550.912	604.378	636.448	6. Dwellings
7. Δημόσια διοίκηση	17.551	21.327	31.220	44.319	49.962	63.529	7. Public administration
8. Λοιπές δραστηριότητες	386.313	434.384	510.937	583.881	657.952	827.257	8. Other activities
3.2. Αυξομείωση αποθεμάτων	148.454	29.150	236.222	210.874	190.242	220.007	B.2. Change in stocks
1. Γεωργία - κτηνοτροφία κλπ. α. Ζωικό κεφάλαιο	-15.088 -4.913	-30.497 -5.762	102.693 -4.277	67.097 3.025	60.846 -59	79.014 -542	1. Agriculture, livestock, etc. a. Livestock holdings
β. Λοιπά	-10.175	-24.735	106.970	64.072	60.905	79.556	b. Other
2. Ορυχεία, μεταποίηση, ενέργεια, εμπόριο κλπ.	163.542	59.594	133.513	143.777	129.396	140.993	2. Quarrying, manufacturing, electricity, trade, etc.
3. Κράτος	—	53	16	—	—	—	3. Government
καθάρ. επενδύσεις στη Χώρα	1.838.765	2.100.848	2.611.906	2.906.621	3.100.242	3.400.913	Gross domestic asset formation
<i>Κατά φορείς — By sector</i>							
1. Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου	1.690.311	2.071.698	2.375.684	2.695.747	2.910.000	3.180.906	C.1. Fixed asset formation
1. Ιδιωτικές	1.176.100	1.507.453	1.606.515	1.747.085	1.866.209	2.052.568	1. Private
2. Δημόσιες	514.211	564.245	769.169	948.662	1.043.791	1.128.338	2. Public
α. Κράτος	229.469	248.788	366.965	468.637	480.352	558.891	a. Government
β. Δημόσιες επιχειρήσεις	218.156	237.853	283.680	347.808	436.585	465.400	b. Public enterprises
γ. Τοπική αυτοδιοίκηση κλπ.	66.586	77.604	118.524	132.217	126.854	104.047	c. Local authorities, etc.
2. Αυξομείωση αποθεμάτων	148.454	29.150	236.222	210.874	190.242	220.007	C.2. Change in stocks
1. Ιδιωτών	131.897	2.622	203.989	181.295	175.305	199.093	1. Private
2. Δημοσίου	16.557	26.528	32.233	29.579	14.937	20.914	2. Public
α. Κράτος	—	53	16	—	—	—	a. Government
β. Δημόσιες επιχειρήσεις	16.557	26.475	32.217	29.579	14.937	20.914	b. Public enterprises
αθάρ. επενδύσεις στη Χώρα	1.838.765	2.100.848	2.611.906	2.906.621	3.100.242	3.400.913	Gross domestic asset formation

1) Χωρίς ποντοπόρα πλοία.

2) Εκτιμήσεις.

(1) Excluding ships operating overseas.

(2) Estimates.

XXII: 3α. Ακαθάριστες επενδύσεις στη Χώρα (1): 1989 - 1994

Gross domestic asset formation (1): 1989 - 1994

ατομικά δραχμές σε τιμές 1970

Million drachmae at 1970 prices

	1989	1990	1991*	1992*	1993(2)	1994(2)	
<i>Κατά είδος επενδύσεων — By type of asset</i>							
Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου	87.873	96.139	91.726	93.140	91.292	93.073	A.1. Fixed asset formation
Κατοικίες	21.742	24.646	20.912	18.396	17.766	16.682	1. Dwellings
Λοιπά κτίρια	11.901	11.878	10.965	10.711	10.385	10.986	2. Other buildings
Λοιπά έργα και κατασκευές .	13.699	13.194	15.675	16.784	15.174	14.170	3. Other construction and works
Μεταφορικά μέσα και εξοπλισμός	8.840	11.261	11.009	12.057	10.792	10.410	4. Transport equipment
Μηχανήματα και λοιπός εξοπλισμός	31.691	35.160	33.165	35.192	37.175	40.825	5. Machinery and other equipment
Αυξομείωση αποθεμάτων	7.904	-1.485	8.353	8.126	6.807	7.439	A.2. Change in stocks
θάρ. επενδύσεις στη Χώρα	95.777	94.654	100.079	101.266	98.099	100.512	Gross domestic asset formation
<i>Κατά τομείς παραγωγικής δραστηριότητας — By branch of industry</i>							
Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου	87.873	96.139	91.726	93.140	91.292	93.073	B.1. Fixed asset formation
Γεωργία - κτηνοτροφία - δάση - αλιεία - εγγειοβελτιωτικά	4.667	4.973	4.691	5.767	4.872	4.521	1. Agriculture, livestock production, fishing
Ορυχεία - λατομεία	1.987	1.779	1.536	1.848	1.670	1.568	2. Mining, quarrying
Μεταποίηση	15.694	17.864	15.683	15.340	15.268	16.766	3. Manufacturing
Ενέργεια - ύδρευση - αποχέτευση	7.051	7.148	7.035	7.414	6.968	6.871	4. Electricity, gas, drainage
Μεταφορές και επικοινωνίες	15.474	17.813	20.126	21.854	21.165	18.977	5. Transportation and communication
Κατοικίες	21.742	24.646	20.912	18.396	17.766	16.682	6. Dwellings
Δημόσια διοίκηση	935	954	1.192	1.513	1.534	1.759	7. Public administration
Λοιπές δραστηριότητες	20.323	20.962	20.551	21.008	22.049	25.929	8. Other activities
Αυξομείωση αποθεμάτων	7.904	-1.485	8.353	8.126	6.807	7.439	B.2. Change in stocks
Γεωργία - κτηνοτροφία κλπ.	-3.160	-1.321	3.747	2.807	2.047	2.651	1. Agriculture, livestock, etc.
α. Ζωικό κεφάλαιο	-279	-278	-179	114	-2	-17	a. Livestock holdings
β. Λοιπά	-2.881	-1.043	3.926	2.693	2.049	2.668	b. Other
Ορυχεία, μεταποίηση, ενέργεια, εμπόριο κλπ.	11.064	-166	4.606	5.319	4.760	4.788	2. Quarrying, manufacturing, electricity, trade, etc.
Κράτος	—	2	—	—	—	—	3. Government
θάρ. επενδύσεις στη Χώρα	95.777	94.654	100.079	101.266	98.099	100.512	Gross domestic asset formation
<i>Κατά φορείς — By sector</i>							
Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου	87.873	96.139	91.726	93.140	91.292	93.073	C.1. Fixed asset formation
Ιδιωτικές	64.027	73.412	65.774	64.324	62.671	64.308	1. Private
Δημόσιες	23.846	22.727	25.952	28.816	28.621	28.765	2. Public
α. Κράτος	9.816	9.039	11.257	12.979	11.772	13.106	a. Government
β. Δημόσιες επιχειρήσεις	11.314	10.942	11.141	12.318	13.863	13.361	b. Public enterprises
γ. Τοπική αυτοδιοίκηση κλπ.	2.716	2.746	3.554	3.519	2.986	2.298	c. Local authorities, etc.
Αυξομείωση αποθεμάτων	7.904	-1.485	8.353	8.126	6.807	7.439	C.2. Change in stocks
Ιδιωτών	6.917	-2.716	7.064	7.102	6.351	6.820	1. Private
Δημόσιου	987	1.231	1.289	1.024	456	619	2. Public
α. Κράτος	—	2	—	—	—	—	a. Government
β. Δημόσιες επιχειρήσεις	987	1.229	1.289	1.024	456	619	b. Public enterprises
θάρ. επενδύσεις στη Χώρα	95.777	94.654	100.079	101.266	98.099	100.512	Gross domestic asset formation

) Χωρίς ποντοπόρα πλοία.
) Εκτιμήσεις.

(1) Excluding ships operating overseas.

(2) Estimates.

XXIII. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ – BALANCE OF PAYMENTS

XXIII: 1. Βασικά συνολικά μεγέθη του Ισοζυγίου Πληρωμών ⁽¹⁾

Main items of the Balance of Payments ⁽¹⁾

Σε εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ

Million US Dollars

Κατηγορίες	1993		1994		1995		Category
	Χρέωση Debit	Πίστωση Credit	Χρέωση Debit	Πίστωση Credit	Χρέωση Debit	Πίστωση Credit	
I. ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ:							I. CURRENT TRANSACTIONS :
α. Αγαθά και υπηρεσίες	22.756,3	15.541,4	24.079,4	17.022,0	29.372,4	18.514,5	a. Goods and services
1. Αγαθά ⁽¹⁾	17.615,5	5.034,3	18.741,7	5.218,9	22.928,6	5.782,8	1. Goods ⁽¹⁾
2. Υπηρεσίες	5.140,8	10.507,1	5.337,7	11.803,1	6.443,8	12.731,7	2. Services
Καθαρό αποτέλεσμα ^(1 και 2)	7.214,9	—	7.057,4	—	10.857,9	—	Net balance ^(1 and 2)
β. Μονομερείς μεταβιβάσεις	17,4	6.516,0	28,3	6.964,1	31,2	8.038,7	b. Unrequited transfers
3. Ιδιωτών	17,4	2.431,0	28,3	2.657,1	31,2	3.070,7	3. Private
4. Δημοσίου	—	4.085,0	—	4.307,0	—	4.968,0	4. Official
Καθαρό αποτέλεσμα ^(3 και 4)	—	6.498,6	—	6.935,8	—	8.007,5	Net balance ^(3 and 4)
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών	716,3	—	121,6	—	2.850,4	—	Balance on current a/c
II. ΚΙΝΗΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ:	21.293,1	25.030,6	30.782,5	37.270,2	44.849,8	47.669,9	II. CAPITAL MOVEMENT :
α. Μακροπρόθεσμα κεφάλαια	5.352,5	7.964,5	12.902,1	21.015,0	17.341,8	24.511,2	a. Long-term capital
5. Ιδιωτών	2.092,2	4.056,7	8.954,1	12.383,5	12.249,9	16.174,5	5. Private
5.1 Επιχειρηματικά	344,8	1.981,3	631,3	2.756,5	1.664,7	5.396,2	5.1 Entrepreneurial
5.2 Αγορά ακινήτων	—	946,0	—	956,4	—	1.040,4	5.2 Real estate investment
5.3 Λοιπά	1.747,4	1.129,4	8.322,8	8.670,6	10.585,2	9.737,9	5.3 Other
6. Δημοσίου	3.245,0	3.907,8	3.928,7	8.631,5	5.091,9	8.336,7	6. Official
6.1 Κεντρική Διοίκηση	2.562,5	3.445,7	3.226,7	7.930,0	4.272,9	7.713,4	6.1 Central Government
6.2 Δημόσιες επιχειρήσεις	682,5	462,1	702,0	701,5	819,0	623,3	6.2 Public enterprises
7. Εμπορικές πιστώσεις	15,3	—	19,3	—	—	—	7. Suppliers' credits
β. Βραχυπρόθεσμα κεφάλαια ⁽²⁾	1.075,3	—	415,8	288,3	341,7	526,9	b. Short-term capital⁽²⁾
γ. Κεφάλαια πιστωτ. ιδρυμάτων	14.865,3	17.066,1	17.464,6	15.966,9	27.166,3	22.631,8	c. Credit institutions
8. Τράπεζα της Ελλάδος	1.748,2	3.915,4	1.791,1	—	2.384,6	—	8. Bank of Greece
9. ΑΤΕ, ΕΤΒΑ	51,9	7,4	54,2	258,0	39,9	—	9. ABG-HIDB
10. Λοιπά πιστωτικά ιδρύματα	13.065,2	13.143,3	15.619,3	15.708,9	24.741,8	22.631,8	10. Other institutions
δ. Κατανομή Ειδικών Τραβηρτικών Δικαιωμάτων	—	—	—	—	—	—	d. Allocation of Special Drawing Rights
Καθαρή εισροή κεφαλαίων	—	3.737,5	—	6.487,7	—	2.820,1	Net capital inflow
Διαφορά λόγω αναπροσαρμογής της αξίας χρυσού ⁽³⁾ και των συναλλαγματικών ισοτιμιών ⁽⁴⁾	—	87,9	—	371,6	—	334,3	Difference due to gold holdings revaluation ⁽³⁾ and foreign exchange value adjustments ⁽⁴⁾
Ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών	3.109,1	—	6.737,7	—	304,0	—	Overall balance
III. ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ :							III. CHANGES :
11. Συναλλαγματικά διαθέσιμα	3.105,5	—	6.737,7	—	304,0	—	11. Foreign exchange reserves
12. Πιστώσεις ΔΝΤ	—	—	—	—	—	—	12. IMF credit
13. Λογαριασμοί Clearing	3,6	—	—	—	—	—	13. Clearings a/c

Πηγή: Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο της Τράπεζας της Ελλάδος.

Source: Monthly Statistical Bulletin of the Bank of Greece.

(1) Εξαγωγές fob, εισαγωγές cif. Δεν περιλαμβάνεται η εγγραφή πλοίων στα Ελληνικά ναυλόγια.

(1) Exports fob, imports cif. Excluding ships registered under the Greek flag.

(2) Περιλαμβάνονται οι εμπορικές πιστώσεις και τα τακτοποιητέα στοιχεία.

(2) Including suppliers' credits and errors and omissions.

(3) Η αξία των διαθέσιμων σε χρυσό αναπροσαρμόστηκε, με βάση το 65% του μέσου όρου των τιμών αγοράς της συγγιάς χρυσού σε δολάρια ΗΠΑ, το Δεκέμβριο των ετών 1985, 1986 και 1987.

(3) On December 31st 1985 gold holdings have been revalued on the basis of the 65 per cent of the average market price of gold in US dollars during December of 1985, 1986 and 1987.

(4) Συμπεριλαμβάνεται και η διαφορά συναλλαγματικών ισοτιμιών των συναλλαγματικών οισθεσιμών.

(4) Including foreign exchange value adjustment of exchange reserves.

XXIII: 2. Ισοζύγιο διεθνών συναλλαγών — Balance of payments

Εκατομμύρια δραχμές σε τρέχουσες τιμές

Million drachmae at current prices

	1990*	1991*	1992*	1993 ⁽²⁾	1994 ⁽²⁾	
1. Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	1.864.130	2.425.327	2.814.035	2.949.875	3.416.131	1. Sales of goods and services to the rest of the world
2. Δαπάνες αλλοδαπών στην ημεδαπή	414.945	480.277	624.116	759.482	948.206	2. Expenditure of non - residents
3. Εισπράξεις εισοδημάτων από την αλλοδαπή	277.932	341.817	430.798	635.594	679.275	3. Income payments from the rest of the world
Σύνολο πωλήσεων αγαθών και υπηρεσιών στην αλλοδαπή και εισπράξεων εισοδημάτων από την αλλοδαπή	2.557.007	3.247.421	3.868.949	4.344.951	5.043.612	Total sales of goods and services to the rest of the world and income payments from the rest of the world
4. Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (1)	3.233.820	4.027.592	4.623.756	5.115.239	5.748.795	4. Purchases of goods and services from the rest of the world ⁽¹⁾
5. Δαπάνες ημεδαπών στην αλλοδαπή	211.446	225.859	274.185	303.750	353.987	5. Expenditure of residents abroad
6. Πληρωμές εισοδημάτων στην αλλοδαπή	324.006	392.218	482.503	541.350	570.853	6. Income payments to the rest of the world
Σύνολο αγορών αγαθών και υπηρεσιών από την αλλοδαπή και πληρωμών εισοδημάτων στην αλλοδαπή	3.769.272	4.645.669	5.380.444	5.960.339	6.673.635	Total purchases of goods and services from, and income payments to the rest of the world
7. Ισοζύγιο αγαθών, υπηρεσιών και εισοδημάτων	-1.212.265	-1.398.248	-1.511.495	-1.615.388	-1.630.023	7. Balance of goods, services and incomes
8. Τρέχουσες μεταβιβάσεις από την αλλοδαπή	686.397	924.774	1.074.770	1.389.239	1.514.145	8. Current transfers from the rest of the world
9. Μείον: Τρέχουσες μεταβιβάσεις στην αλλοδαπή	123.286	183.360	200.496	278.638	316.081	9. Less: Current transfers to the rest of the world
10. Μεταβιβάσεις κεφαλαίων από την αλλοδαπή	141.500	180.469	298.214	351.515	329.138	10. Capital transfers from the rest of the world
11. Μείον: Μεταβιβάσεις κεφαλαίων στην αλλοδαπή	3.186	4.170	4.963	5.465	6.350	11. Less: Capital transfers to the rest of the world
12. Καθαρός δανεισμός της Χώρας από την αλλοδαπή	510.840	480.535	343.970	158.737	109.171	12. Net lending

(1) Χωρίς ποντοπόρα πλοία.

(2) Εκτιμήσεις.

(1) Excluding ships operating overseas.

(2) Estimates.

XXIII: 3. Εισροή - εκροή κεφαλαίων, άδηλοι πόροι και πληρωμές
Capital inflow - outflow and invisible receipts and payments

Σε εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ

In million US dollars

Κατηγορία	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	Item
Εισροή κεφαλαίων	10.659,6	11.134,7	15.388,4	18.242,2	21.977,0	25.030,6	37.270,2	Capital inflow
'Άδηλοι πόροι	10.099,0	10.281,2	13.040,8	15.353,8	17.265,4	17.023,1	18.767,2	Invisible receipts
Ταξιδιωτικό	2.396,1	1.976,0	2.586,8	2.567,4	3.271,8	3.335,2	3.904,9	Foreign travel
Μεταφορές(1)	1.379,6	1.374,8	1.761,9	1.774,0	1.993,1	1.920,0	1.957,1	Transportation(1)
Μονομερείς μεταβιβάσεις	3.663,7	4.017,4	4.732,5	6.204,8	6.493,7	6.520,6	6.969,0	Unrequited transfers
Εμβάσματα μεταναστών(2)	1.675,1	1.349,6	1.774,2	2.115,1	2.366,4	2.359,8	2.576,0	Emigrant remittances(2)
Μεταβιβάσεις ΕΟΚ	1.934,7	2.601,7	2.901,0	4.034,0	4.058,0	4.085,0	4.307,0	EEC transfers
Λοιπές(3)	54,0	66,0	57,3	55,7	69,3	75,8	86,0	Other(3)
Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	205,3	246,6	271,1	362,4	389,9	631,9	788,5	Interests, dividends, profits
Υπηρεσίες Δημοσίου(4)	30,3	61,1	45,7	80,0	56,2	60,8	71,0	Official services(4)
Αναλήψεις από καταθέσεις μετατρέψιμες σε δραχμές	1.327,3	1.493,9	2.242,0	2.765,0	3.012,0	2.290,0	2.640,0	Withdrawals out of convertible drachma deposits
Λοιποί πόροι(5)	1.096,7	1.111,4	1.400,9	1.600,2	2.048,7	2.264,6	2.436,7	Miscellaneous services(5)
Εκροή κεφαλαίων	8.545,1	8.894,4	11.782,9	15.053,2	20.089,6	21.293,1	30.782,5	Capital outflow
'Άδηλες πληρωμές	3.425,0	3.734,0	4.274,8	4.566,7	5.450,6	5.158,2	5.366,0	Invisible payments
Ταξιδιωτικό	732,8	816,3	1.089,5	1.015,2	1.188,3	1.003,4	1.124,8	Foreign travel
Τουρισμός	518,2	591,0	827,3	738,4	843,1	692,5	828,9	Tourism
Σπουδές	162,9	166,0	190,6	199,8	255,5	231,3	222,8	Studies
Νοσήλεια	51,7	59,3	71,5	77,0	89,7	79,6	73,0	Medical care
Μεταφορές(6)	238,3	250,7	285,8	376,8	422,5	293,8	313,8	Transportation(6)
Μονομερείς μεταβιβάσεις	13,9	13,2	12,3	15,6	14,3	17,4	28,3	Unrequited transfers
Τόκοι μερίσματα, κέρδη	1.683,5	1.794,8	1.902,4	2.014,0	2.370,0	2.086,1	2.101,5	Interests, dividends, profits
Υπηρεσίες Δημοσίου(4)	189,2	213,4	243,1	243,0	264,8	334,2	353,7	Official services(4)
Λοιπές πληρωμές(7)	567,4	645,6	741,7	902,2	1.190,8	1.423,4	1.444,0	Miscellaneous services (7)

Πηγή: Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο της Τράπεζας της Ελλάδος.

Source: Monthly Statistical Bulletin of the Bank of Greece.

(1) Περιλαμβάνονται ναύλοι εμπορευμάτων, εισιτήρια, εμβάσματα εφοπλιστών και ναυτιλομένων, εισφορές σε ασφαλιστικά ταμεία ναυτικών, ανεφοδιασμοί και επισκευές. Επίσης, περιλαμβάνονται και οι αναλήψεις σε δραχμές των καταθέσεων των ναυτικών.

(2) Περιλαμβάνονται και οι αναλήψεις σε δραχμές των καταθέσεων των Ελλήνων εργατών εξωτερικού.

(3) Περιλαμβάνονται και οι συντάξεις, καθώς και η κατηγορία «Βοήθεια, επανορθώσεις - αποζημιώσεις».

(4) Περιλαμβάνονται οι δαπάνες ξένων αποστολών, προξενικά τέλη και δαπάνες για έργα υποδομής του ΝΑΤΟ.

(5) Περιλαμβάνονται προμήθειες αντιπροσώπων και ανταποκριτών, τηλεπικοινωνίες, αμοιβές και μισθοί, ασφάλιστρα, άλλα εμβάσματα.

(6) Περιλαμβάνονται εισιτήρια, ανεφοδιασμός, επισκευές και εφοπλιστικές δαπάνες.

(7) Περιλαμβάνονται προμήθειες αντιπροσώπων και ανταποκριτών, αμοιβές και μισθοί, τηλεπικοινωνίες, ασφάλιστρα, δικαιώματα ευρεσιτεχνίας, άλλες πληρωμές.

(1) Including freights, passenger fares, shipowners' and seamen's remittances, contributions to seamen's pension funds, supplies and repairs. Including also withdrawals in drachmae out of deposits of Greek seamen.

(2) Including withdrawals in drs out of deposits of Greeks working abroad.

(3) Including pensions and the item «Reparations and restitutions».

(4) Including transactions of foreign missions and consulates, as well as expenditures for NATO infrastructure.

(5) Including agents' commission telecommunications, labour income, non merchandise insurance, other.

(6) Including passenger fares, supplies, repairs and shipping office expenses.

(7) Including agents' commission, labour income, telecommunications, non merchandise insurance, royalties, other.

XXIII: 4. Ανάλυση εξαγωγών (fob) κατά κατηγορία και είδος εμπορεύματος
Exports (fob) by commodity and commodity group

Σε χιλιάδες δολάρια ΗΠΑ

Thousand US Dollars

Κατηγορία	1990	1991	1992	1993	1994	Item
I. Τρόφιμα και ποτά.....	1.550.694	1.774.204	1.452.504	1.341.847	1.386.275	I. Food and beverages
Κορινθιακή.....	35.649	37.347	42.941	33.943	31.121	Currants
Σουλτανίνα.....	52.101	36.047	33.319	36.854	34.500	Raisins
Ελιές.....	134.116	89.912	102.662	82.861	100.102	Olives
Ελαιόλαδο.....	166.800	126.405	196.865	88.729	93.176	Olive oil
Κρασιά και ποτά.....	77.224	80.795	73.469	63.885	76.412	Wines and spirits
Εσπεριδοειδή.....	92.374	85.294	72.417	111.772	108.886	Citrus fruit
Άλλα νωπά φρούτα.....	193.179	188.995	149.682	139.203	157.180	Other fresh fruit
Φρούτα και λαχανικά διατηρημένα	376.628	412.146	334.123	291.518	286.571	Fruit and vegetables preserved
Φρουτοχυμιά.....	31.616	27.589	18.483	17.442	19.716	Fruit juices
Δημητριακά (σιτάρι, κριθάρι, ρύζι)	85.579	327.544	145.031	111.268	112.289	Cereals (wheat, barley, rice)
Τυριά.....	25.893	29.001	21.097	33.409	34.939	Cheese
Λοιπά τρόφιμα.....	279.535	333.129	262.415	330.962	331.383	Other food
II. Καπνός.....	142.168	144.998	193.044	141.652	120.501	II. Tobacco
III. Πρώτες ύλες και ημικατεργα- σμένα προϊόντα	214.635	197.391	179.281	221.648	304.055	III. Raw materials and semi- finished products
Βαμβάκι.....	103.420	98.907	57.128	129.106	195.372	Cotton
Δέρματα.....	40.850	34.766	38.327	32.058	44.971	Skins and hides
Σφουγγάρια.....	3.319	4.823	4.104	3.982	3.937	Sponges
Κολοφώνιο, τερεβινθέλαιο.....	1.838	1.649	2.335	3.009	2.900	Rosin, turpentine
Πυρηνέλαια.....	19.484	9.589	19.238	6.725	4.175	Sulphur oil
Λουτές.....	45.724	47.657	58.149	46.768	52.700	Other
IV. Ορυκτά και μεταλλεύματα.....	382.737	290.647	256.892	214.738	233.802	IV. Minerals and ores
Βωξίτης.....	25.463	18.897	19.691	16.802	16.242	Bauxite
Μαγνησία καυστική.....	9.612	11.075	11.979	10.610	8.116	Caustic magnesia
Μαγνησία δίπτυρη.....	17.279	7.171	3.968	2.039	4.419	Dead burnt magnesite
Μολύβδου μεταλλεύματα.....	9.813	6.814	8.875	4.531	3.723	Lead ore
Μάρμαρα.....	96.805	86.113	83.025	76.605	67.957	Marble
Λοιπά.....	223.765	160.577	129.354	104.097	133.345	Other
V. Πετρελαιοειδή.....	461.233	858.455	626.532	558.674	605.748	V. Petroleum products
Βενζίνη.....	89.220	47.809	118.237	65.971	74.308	Gasoline
Λοιπά.....	372.013	810.646	508.295	492.703	531.440	Other
VI. Βιομηχανικά και βιοτεχνικά προϊόντα	3.440.812	3.320.940	3.107.990	2.429.410	2.426.241	VI. Manufactures
Κλωστοϋφαντουργικά.....	1.657.322	1.604.348	1.626.282	1.236.892	1.242.586	Textiles
Τσιμέντα.....	166.703	171.269	182.460	160.150	142.372	Cement
Αντικροτικά.....	38	446	695	3.697	7.170	Antiknock compound
Άλλα χημικά και φαρμακευτικά	191.171	172.684	198.123	149.216	159.246	Chemicals, pharmaceutical
Αλουμίνιο και αλουμίνα.....	255.237	248.014	170.309	150.900	124.928	Aluminium and alumina
Νικέλιο και σιδηρονικέλιο.....	41.033	41.089	26.472	7.593	29.032	Nickel, ferronickel
Σιδηρόφυλλα (λαμαρίνες).....	185.320	160.307	126.695	72.716	48.120	Steel plate
Άλλα μέταλλα και είδη από μέταλλο	319.317	294.036	271.818	225.523	294.975	Metals and metal article
Μηχανήματα και μεταφορικά μέσα	33.390	51.535	73.792	49.511	38.518	Machinery and means of transport
Όργανα εφαρμογής ηλεκτρισμού	21.907	21.447	26.587	26.327	17.737	Electrical appliances
Γουναρικά.....	72.522	79.911	75.970	50.959	37.431	Furs
Υποδήματα και είδη από δέρμα..	45.743	20.862	17.992	25.633	13.203	Footwear, leather article
Είδη λαϊκής τέχνης.....	13.121	9.597	13.004	14.430	13.402	Handicraft articles
Λοιπά.....	437.988	445.595	297.791	255.863	257.521	Other
VII. Λοιπά είδη (1).....	172.574	210.514	192.584	126.345	142.318	VII. Unallocated (1)
Γενικό σύνολο.....	6.364.853	6.797.149	6.008.827	5.034.314	5.218.940	Grand total

Πηγή: Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο της Τράπεζας της Ελλάδος.

Source: Monthly Statistical Bulletin of the Bank of Greece.

(1) Περιλαμβάνονται οι εκκρεμείς εντολές.

(1) Including orders for unspecified commodities.

1. Επιλογή παγκόσμιων στατιστικών σειρών: 1991-1994 — Selected series of world statistics: 1991-1994

Ετήσια σύνολα

Annual totals

	Μονάδα ή έτος βάσεως	1991	1992	1993	1994	Unit or base	
Πληθυσμός							Population
Σύνολο ⁽¹⁾	εκατομ.	5.385	5.480	5.572	5.630	million	Total ⁽¹⁾
Γεωργία, κτηνοτροφία							Agriculture, livestock
Δείκτης γεωργικής παραγωγής:							Index of agricultural produc- tion:
Γενικός	1979-81=100	126,6	128,5	128,3	131,5	1979-81=100	All commodities
Τροφίμων	»	126,5	128,8	129,0	132,3	»	Food
Σιτάρι	εκατομ. τόν.	547	565	564	528	million t.	Wheat
Κριθάρι	»	168	165	169	161	»	Barley
Καλαμπόκι	»	490	529	469	570	»	Maize (corn)
Ρύζι	»	518	527	525	535	»	Rice (paddy)
Πατάτες	»	257	277	290	265	»	Potatoes
Βαμβάκι	»	20,6	18,0	16,8	18,9	»	Cotton (lint)
Άπλυτα έρια	1.000 τόν.	2.989	2.880	2.742	2.709	1.000 t.	Wool, greasy
Κρέας	εκατομ. τόν.	182	185	189	192	million t.	Meat
Αυγά ορνίθων	»	36,7	37,2	38,4	39,5	»	Hen eggs
Γάλα	»	537	527	528	529	»	Milk
Καφές	1.000 τόν.	6.101	6.047	5.788	5.431	1.000 t.	Coffee, green
Τσάι	»	2.591	2.439	2.645	2.623	»	Tea
Κακάο	»	2.348	2.368	2.485	2.564	»	Cocoa (beans)
Καπνός	»	7.459	8.309	8.278	6.532	»	Tobacco
Βιομηχανική παραγωγή							Industrial production
Δείκτης βιομηχανικής παραγω- γής							Index of industrial production
Γενικός	1980=100	121,8	122,3	122,9	128,6	1980=100	Total
Ορυχείων	»	97,7	101,3	101,4	106,1	»	Mining
Μεταποιήσεως	»	125,2	124,9	125,3	131,1	»	Manufacturing
Εμπορικό Ναυτικό							Merchant vessels
Καθελκυθέντα πλοία	εκατομ. κ.ο.χ.	16,68	20,47	18,70	16,34	million g.r.t.	Launched
Υπό ναυπήγηση ⁽²⁾	»	15,90	18,67	15,79	18,03	»	Under construction ⁽²⁾
Αυτοκίνητα							Motor vehicles
Επιβατηγά	εκατομ.	36,0	36,3	33,8	35,4	million	Passenger
Φορτηγά	»	12,0	12,6	12,6	14,3	»	Commercial
Όινοι	εκατομ. τόν.	28,4	26,8	25,4	25,7	million t.	Wine
Ζάχαρη ακατέργαστη	»	101,5	108,4	102,3	110,3	»	Sugar, raw
Σιτάλευρα	»	134,7	142,0	138,2	133,0	»	Wheat flour

3. Απασχόληση κατά βασικούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας σε διάφορες χώρες: Έτος 1993

Civilian employment by main sectors of economic activity in selected countries: Year 1993

Χώρες	Γεωργία Agriculture	Βιομηχανία Industry	Υπηρεσίες Services	Σύνολο Total	Country
Σε χιλιάδες—In thousand					
υρώπη των 12	7.644	43.330	86.280	137.945	EUR 12
λλάς	791	899	2.026	3.715	Greece
έλγιο	99	1.103	2.542	3.744	Belgium
ανία	131	667	1.757	2.567	Denmark
ερμανία	1.272	13.702	21.138	3.611	Germany
ισπανία	1.212	3.658	6.998	11.868	Spain
αλλία	1.195	6.023	14.658	21.908	France
ρλανδία	157	322	667	1.149	Ireland
αλία	1.488	6.576	12.203	20.267	Italy
ουξεμβούργο	5	43	115	165	Luxembourg
ολλανδία	256	1.472	4.421	6.640	Netherlands
ορτογαλία	516	1.467	2.481	4.464	Portugal
νωμένο Βασίλειο	522	7.399	17.274	25.348	United Kingdom
λβετία	191	1.126	2.073	3.389	Switzerland
νωμένες Πολιτείες	3.262	28.694	87.335	119.306	United States
καναδάς	550	2.753	9.090	12.377	Canada
απωνία	3.832	22.122	38.542	64.495	Japan
%					
Ευρώπη των 12	6,0	32,0	63,0	100,0	EUR 12
Ελλάς	21,0	24,0	55,0	100,0	Greece
Βέλγιο	3,0	29,0	68,0	100,0	Belgium
Δανία	5,0	26,0	69,0	100,0	Denmark
Γερμανία	4,0	38,0	59,0	100,0	Germany
Ισπανία	10,0	31,0	59,0	100,0	Spain
Γαλλία	5,0	28,0	67,0	100,0	France
Ιρλανδία	14,0	28,0	58,0	100,0	Ireland
Ιταλία	7,0	32,0	60,0	100,0	Italy
Λουξεμβούργο	3,0	26,0	70,0	100,0	Luxembourg
Ολλανδία	4,0	24,0	72,0	100,0	Netherlands
Πορτογαλία	12,0	33,0	56,0	100,0	Portugal
Ηνωμένο Βασίλειο	2,0	29,0	69,0	100,0	United Kingdom
Ελβετία	6,0	33,0	61,0	100,0	Switzerland
Ηνωμένες Πολιτείες	3,0	24,0	73,0	100,0	United States
Καναδάς	4,0	22,0	73,0	100,0	Canada
Ιαπωνία	6,0	34,0	60,0	100,0	Japan

Πηγή: Eurostat, Βασικές Στατιστικές της Κοινότητας, 1995

Source: Eurostat, Basic Statistics of the Community, 1995

6. Δείκτες βιομηχανικής παραγωγής διαφόρων χωρών: 1991-1995

Index numbers of industrial production of selected countries: 1991-1995

1990 = 100

Χώρα και κλάδος	1991	1992	1993	1994	1995	Country and branch
Ελλάς						Greece
Γενικός	99	98	95	96	98	General
Ορυχεία (7)	99	92	86	86	83	Mining (7)
Μεταποίηση (8)	99	98	95	96	98	Manufacturing (8)
Ηλεκτρισμός - Φωταέριο	98	105	108	114	118	Electricity - Gas
Αυστραλία (11)						Australia (11)
Γενικός	100	99	102	108	114	General
Ορυχεία (12)	105	107	108	109	114	Mining (12)
Μεταποίηση	98	96	100	108	115	Manufacturing
Ηλεκτρισμός - Φωταέριο - Νερό	102	103	105	107	110	Electricity - Gas - Water
Αυστρία						Austria
Γενικός	102	101	99	103	108	General
Ορυχεία	90	81	74	68	70	Mining
Μεταποίηση	102	101	99	104	111	Manufacturing
Ηλεκτρισμός - Φωταέριο - Νερό	102	101	104	104	94	Electricity - Gas - Water
Κατασκευές	107	94	69	74	84	Construction
Βέλγιο						Belgium
Γενικός	98	98	93	95	98	General
Ορυχεία (9)	103	114	101	103	117	Mining (9)
Μεταποίηση (5)	102	99	98	100	104	Manufacturing (5)
Ηλεκτρισμός - Φωταέριο - Νερό	102	102	101	102	106	Electricity - Gas - Water
Κατασκευές	87	103	84	90	79	Construction
Γαλλία						France
Γενικός	100	100	98	101	104	General
Ορυχεία	100	93	88	86	82	Mining
Μεταποίηση	98	98	94	99	101	Manufacturing
Ηλεκτρισμός - Φωταέριο	109	111	113	114	118	Electricity - Gas
Κατασκευές	102	101	97	95	95	Construction
Γερμανία (10)						Germany (10)
Γενικός	100	98	90	94	95	General
Ορυχεία	100	93	86	83	79	Mining
Μεταποίηση	100	98	90	94	95	Manufacturing
Ηλεκτρισμός - Φωταέριο - Νερό	100	100	98	99	100	Electricity - Gas - Water
Κατασκευές	100	111	114	126	120	Construction
Δανία						Denmark
Γενικός (1)	100	104	101	111	116	General (1)
Ορυχεία	98	100	91	97	97	Mining
Μεταποίηση	100	104	101	111	116	Manufacturing
Ελβετία						Switzerland
Γενικός (6)	100	100	100	107	111	General (6)
Μεταποίηση	100	99	99	107	113	Manufacturing
Ηλεκτρισμός - Φωταέριο	104	106	109	117	111	Electricity - Gas
Ηνωμένο Βασίλειο						United Kingdom
Γενικός	96	96	98	103	106	General
Ορυχεία	104	108	115	132	139	Mining
Μεταποίηση	95	94	95	99	102	Manufacturing
Ηλεκτρισμός - Φωταέριο - Νερό	106	107	112	113	117	Electricity - Gas - Water
Κατασκευές	92	88	87	90	89	Construction
Ηνωμένες Πολιτείες (3)						United States (3)
Γενικός	98	102	105	111	115	General
Ορυχεία	98	97	96	98	98	Mining
Μεταποίηση	98	102	106	113	117	Manufacturing
Ηλεκτρισμός - Φωταέριο	102	102	106	107	111	Electricity - Gas
Ιαπωνία						Japan
Γενικός	102	96	91	92	95	General
Ορυχεία	103	102	100	99	95	Mining
Μεταποίηση	102	96	91	92	95	Manufacturing
Ηλεκτρισμός - Φωταέριο	104	106	107	114	116	Electricity - Gas
Ινδία						India
Γενικός	102	106	107	115	131	General
Ορυχεία	102	103	105	112	121	Mining
Μεταποίηση	100	104	104	113	131	Manufacturing
Ηλεκτρισμός	108	114	122	132	144	Electricity
Ιρλανδία						Ireland
Γενικός	103	113	119	133	158	General
Ορυχεία	92	85	98	99	118	Mining
Μεταποίηση	103	114	120	135	162	Manufacturing
Ηλεκτρισμός - Φωταέριο - Νερό	107	111	118	124	128	Electricity - Gas - Water
Ισπανία						Spain
Γενικός	99	96	92	98	103	General
Ορυχεία	95	92	87	93	98	Mining
Μεταποίηση	98	95	90	98	103	Manufacturing
Ηλεκτρισμός - Φωταέριο - Νερό	102	102	100	100	101	Electricity - Gas - Water

16. Συνολικό και κατά κεφαλή ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, σε τρέχουσες τιμές: 1990 - 1993

Total and per capita gross domestic product, at current prices: 1990 - 1993

Χώρα	Συνολικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (σε εκατομ. δολ. ΗΠΑ) Total gross domestic product (million of US dollars)				Κατά κεφαλή εγχώριο προϊόν (σε δολ. ΗΠΑ) Per capita domestic product (in US dollars)				Country
	1990	1991	1992	1993	1990	1991	1992	1993	
	Ελλάς	61.018	66.712	75.874	76.597	5.960	6.490	7.350	
Αυστρία	148.784	158.786	180.935	184.836	19.310	20.470	23.170	23.510	Austria
Βέλγιο	177.426	191.274	216.124	217.539	17.830	19.160	21.580	21.650	Belgium
Γαλλία	1.117.912	1.167.274	1.300.038	1.292.545	19.710	20.490	22.720	22.490	France
Γερμανία	1.803.172	1.648.771	1.874.593	1.901.127	22.720	20.660	23.360	23.560	Germany
Δανία	116.164	121.596	135.912	138.060	22.600	23.620	26.360	26.730	Denmark
Ελβετία	219.918	229.555	253.198	252.179	32.180	33.240	36.280	35.760	Switzerland
Ηνωμένες Πολιτείες	5.595.000	5.717.800	6.066.450	6.382.920	22.380	22.600	23.790	24.740	United States
Ηνωμένο Βασίλειο	928.335	954.659	1.046.971	1.045.999	16.170	16.580	18.130	18.060	United Kingdom
Ιαπωνία	3.236.400	3.343.040	3.565.000	3.904.760	26.100	26.960	28.750	31.490	Japan
Ιρλανδία	38.638	41.102	45.834	45.929	11.030	11.700	13.010	13.000	Ireland
Ισπανία	435.919	488.627	557.271	536.546	11.100	12.420	14.140	13.590	Spain
Ιταλία	989.919	1.073.223	1.201.723	1.133.280	17.360	18.810	21.050	19.840	Italy
Καναδάς	545.815	562.078	576.640	574.776	19.640	19.990	20.270	19.970	Canada
Λουξεμβούργο	12.100	13.302	14.956	14.779	31.760	34.460	38.250	37.320	Luxembourg
Νορβηγία	98.985	103.688	113.136	111.619	23.340	24.340	26.440	25.970	Norway
Ολλανδία	270.780	284.351	315.991	320.116	18.110	18.880	20.830	20.950	Netherlands
Πορτογαλία	60.194	69.013	85.005	89.848	6.100	7.000	8.630	9.130	Portugal
Σουηδία	208.240	220.752	238.052	215.015	24.330	25.660	27.530	24.740	Sweden
Τουρκία	125.098	138.474	165.762	177.003	2.230	2.420	2.840	2.970	Turkey
Φινλανδία	122.007	117.684	114.674	97.619	24.470	23.490	22.780	19.300	Finland

Πηγή: Διεθνείς πίνακες Ηνωμένων Εθνών, 1995.

Source: World tables, United Nations, 1995.

17. Μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης (%) του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, σε αγοραίες τιμές: 1988 - 1993

Annual rates of growth (%) of gross domestic product at market prices: 1988 - 1993

Σε σταθερές τιμές

At constant prices

Χώρα	Συνολικό Total	Κατά κεφαλή του συνολικού πληθυσμού Per head of total population	Κατά κεφαλή του απασχολούμενου πληθυσμού Per head of occupied population	Country
Ελλάς	1,3	0,7	1,1	Greece
Αυστρία	2,6	1,6	1,5	Austria
Βέλγιο	1,8	1,5	1,5	Belgium
Γαλλία	1,4	0,9	1,3	France
Γερμανία	- 4,6	- 1,0	- 0,6	Germany
Δανία	1,1	0,8	1,8	Denmark
Ελβετία	1,2	0,5	...	Switzerland
Ηνωμένες Πολιτείες	1,9	0,8	1,1	United States
Ηνωμένο Βασίλειο	0,4	0,1	1,0	United Kingdom
Ιαπωνία	3,0	2,6	1,5	Japan
Ιρλανδία	5,5	5,4	4,7	Ireland
Ισπανία	2,0	1,9	1,6	Spain
Ιταλία	1,3	1,0	1,7	Italy
Καναδάς	0,6	- 0,7	...	Canada
Λουξεμβούργο	5,4	4,1	2,2	Luxembourg
Νορβηγία	1,9	1,4	2,8	Norway
Ολλανδία	2,5	1,8	1,2	Netherlands
Πορτογαλία	2,7	2,9	2,4	Portugal
Σουηδία	- 0,3	- 0,9	1,6	Sweden
Τουρκία	4,7	2,7	...	Turkey
Φινλανδία	- 1,5	- 2,0	2,3	Finland

Πηγή: Eurostat, Βασικές Στατιστικές της Κοινότητας, 1995.

Source: Eurostat, Basic Statistics of the Community, 1995.

18. Αφίξεις περιηγητών και διεθνές τουριστικό συνάλλαγμα: 1991 - 1994

Tourist arrivals and international tourist receipts: 1991 - 1994

Αριθμός σε χιλιάδες
Συνάλλαγμα σε εκατ. δολάρια ΗΠΑNumber : thousands
Receipts : millions of US dollars

Χώρα αφίξεως	Αριθμός αφίξεων περιηγητών Number of tourist arrivals				Τουριστικό συνάλλαγμα — Tourist receipts				Χώρα αφίξεως
	1991	1992	1993	1994	1991	1992	1993	1994	
Ελλάς	8.036	9.331	9.413	10.713	2.567	3.272	3.335	3.905	Greece
Αίγυπτος	2.112	2.944	2.291	2.356	2.029	2.730	1.332	1.384	Egypt
Αυστραλία	2.370	2.603	2.996	3.362	4.484	4.405	4.655	5.955	Australia
Αυστρία	19.092	19.098	18.257	17.894	13.800	14.526	13.566	13.160	Austria
Βέλγιο	4.928	5.204	5.120	5.309	3.612	4.101	4.054	5.182	Belgium
Βουλγαρία	4.000	3.750	3.827	4.055	44	215	307	358	Bulgaria
Γαλλία	55.041	59.740	60.565	61.312	21.375	25.051	23.565	25.629	France
Γερμανία	15.648	15.913	14.348	14.494	11.666	10.996	10.429	11.091	Germany
Δανία	1.429	1.543	1.569	1.585	3.475	3.784	3.052	3.174	Denmark
Ελβετία	12.600	12.800	12.400	12.200	7.026	7.463	7.011	7.570	Switzerland
Ηνωμένες Πολιτείες	42.986	47.261	45.779	45.504	48.384	54.742	57.875	60.406	United States
Ηνωμένο Βασίλειο	17.125	18.535	19.398	21.034	13.070	13.932	14.031	15.176	United Kingdom
Ιαπωνία	2.104	2.103	1.925	1.915	3.435	3.588	3.557	3.477	Japan
Ιρλανδία	3.571	3.724	3.888	4.309	1.514	1.620	1.600	1.765	Ireland
Ισπανία	38.539	39.638	40.085	43.232	19.004	22.181	19.425	21.853	Spain
Ισραήλ	943	1.509	1.656	1.839	1.306	1.842	2.110	2.266	Israel
Ιταλία	25.878	26.113	26.379	27.480	18.421	21.450	20.521	23.927	Italy
Καναδάς	14.912	14.741	15.105	15.971	5.886	5.712	5.897	6.309	Canada
Κύπρος	1.385	1.991	1.841	2.069	1.026	1.539	1.396	1.700	Cyprus
Μεξικό	16.281	17.273	16.534	17.113	5.881	6.085	6.167	6.318	Mexico
Ολλανδία	5.842	6.083	5.757	6.178	4.246	5.237	4.690	5.612	Netherlands
Πορτογαλία	8.657	8.834	8.434	9.132	3.710	3.721	4.102	4.087	Portugal
Τουρκία	5.158	6.549	5.904	6.034	2.654	3.639	3.959	4.321	Turkey

Πηγή: Στατιστική Επετηρίδα των Ηνωμένων Εθνών, 1994.

Source: United Nations Statistical Yearbook, 1994.

19. Τιμές συναλλαγμαμάτων κατά την 31η Δεκεμβρίου: 1991 - 1995 — Exchange rates as on December, 31: 1991 - 1995

Εγχώρια νομίσματα ανά δολάριο ΗΠΑ

National currency per US dollar

Χώρα	1991	1992	1993	1994	1995	Χώρα
Ελλάς (δραχμή)	175,280	214,580	249,220	240,100	237,040	Greece (drachma)
Αίγυπτος (λίρα Αιγύπτου)	3,330	3,330	3,372	3,391	3,390	Egypt (pound)
Αυστραλία (δολάριο)	1,316	1,452	1,477	1,287	1,342	Australia (dollar)
Αυστρία (σελλίν)	10,689	11,354	12,143	11,095	10,088	Austria (schilling)
Βέλγιο (φράγκο)	31,270	33,180	36,110	31,837	29,415	Belgium (franc)
Γαλλία (φράγκο)	5,180	5,506	5,895	5,346	4,900	France (franc)
Γερμανία (μάρκο)	1,516	1,614	1,726	1,549	1,433	Germany (deutsche mark)
Δανία (κροάνα)	5,913	6,255	6,772	6,083	5,546	Denmark (kroner)
Ελβετία (φράγκο)	1,355	1,456	1,479	1,311	1,150	Switzerland (franc)
Ηνωμένο Βασίλειο (λίρα στερ.)	0,535	0,661	0,675	0,640	0,645	Un. Kingdom (pound sterl.)
Ιαπωνία (γιεν)	125,200	124,750	111,850	99,740	102,830	Japan (yen)
Ιρλανδία (λίρα)	0,571	0,614	0,709	0,646	0,623	Ireland (pound)
Ισπανία (πεςέτα)	96,688	114,623	142,214	131,739	121,409	Spain (peseta)
Ισραήλ (νέο σέκελ)	2,283	2,764	2,986	3,018	3,135	Israel (new sheqel)
Ιταλία (λίρα)	1,151,060	1,470,860	1,703,970	1,629,740	1,584,720	Italy (lira)
Καναδάς (δολάριο)	1,156	1,271	1,324	1,403	1,365	Canada (dollar)
Κύπρος (λίρα)	0,439	0,483	0,520	0,476	0,457	Cyprus (pound)
Λουξεμβούργο (φράγκο)	31,270	33,180	36,110	31,837	29,415	Luxembourg (franc)
Νορβηγία (κροάνα)	5,973	6,924	7,518	6,762	6,319	Norway (kroner)
Ολλανδία (φιορίν)	1,710	1,814	1,941	1,735	1,604	Netherlands (guilder)
Πορτογαλία (εσκούδο)	134,184	146,758	176,812	159,093	149,413	Portugal (escudos)
Σουηδία (κροάνα)	5,529	7,043	8,303	7,461	6,658	Sweden (kroner)
Τουρκία (λίρα)	5,079,900	8,564,400	14,472,500	38,726,000	59,650,000	Turkey (lira)
Φινλανδία (μάρκο)	4,133	5,245	5,784	4,743	4,359	Finland (mark)

Πηγή: Στατιστική Επετηρίδα των Ηνωμένων Εθνών, 1994.

Source: United Nations Statistical Yearbook, 1994.

20. Αποθέματα χρυσού: 1989 – 1995 — Gold reserves: 1989 – 1995

Ουγγιές καθαρού χρυσού (εκατομ.)

Millions of fine troy ounces

Χώρα	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	Country
	Τέλος περιόδου — End of period							
Ελλάς	3,39	3,40	3,42	3,43	3,44	3,45	3,46	Greece
Αίγυπτος	2,43	2,43	2,43	2,43	2,43	2,43	...	Egypt
Αυστραλία	7,93	7,93	7,93	7,93	7,90	7,90	7,90	Australia
Αυστρία	20,66	20,39	20,03	19,93	18,60	18,34	11,99	Austria
Βέλγιο	30,23	30,23	30,23	25,04	25,04	25,04	20,54	Belgium
Γαλλία	81,85	81,85	81,85	81,85	81,85	81,85	...	France
Γερμανία(1)	95,18	95,18	95,18	95,18	95,18	95,18	95,18	Germany(1)
Δανία	1,64	1,65	1,66	1,66	1,64	1,63	1,65	Denmark
Ελβετία	83,28	83,28	83,28	83,28	83,28	83,28	83,28	Switzerland
Ηνωμένες Πολιτείες	261,93	261,91	261,91	261,84	261,79	261,73	261,70	United States
Ηνωμένο Βασίλειο	18,99	18,94	18,89	18,61	18,44	18,44	...	United Kingdom
Ιαπωνία	24,23	24,23	24,23	24,23	24,23	24,23	24,23	Japan
Ιρλανδία	0,36	0,36	0,36	0,36	0,36	0,36	0,36	Ireland
Ισπανία	15,72	15,61	15,62	15,62	15,62	15,62	15,63	Spain
Ισραήλ	1,02	0,84	0,42	0,01	0,01	0,01	0,01	Israel
Ιταλία	66,67	66,67	66,67	66,67	66,67	66,67	66,67	Italy
Καναδάς	16,10	14,76	12,96	9,94	6,05	3,88	3,41	Canada
Νορβηγία	1,18	1,18	1,18	1,18	1,18	1,18	1,18	Norway
Ολλανδία	43,94	43,94	43,94	43,94	43,94	43,94	34,77	Netherlands
Πορτογαλία	16,05	15,83	15,87	16,06	16,06	16,07	16,07	Portugal
Σουηδία	6,07	6,07	6,07	6,07	6,07	6,07	4,80	Sweden
Τουρκία	3,78	4,09	4,16	4,05	4,03	3,82	3,75	Turkey
Φινλανδία	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	1,60	Finland

Πηγή: Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο των Ηνωμένων Εθνών.
 (1) Βλέπε υποσημείωση (5), πίνακα 7.

Source: U. N. Monthly Bulletin of Statistics.
 (1) See footnote (5), table 7.

21. Διεθνή αποθέματα – Δεν περιλαμβάνεται ο χρυσός: 1989 – 1995

International reserves – excluding gold: 1989 – 1995

Σε εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ

Millions of US dollars

Χώρα	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	Country
	Τέλος περιόδου — End of period							
Ελλάς	3.223	3.412	5.189	4.794	7.790	14.488	14.780	Greece
Αίγυπτος	1.520	2.684	5.325	10.810	12.904	13.481	...	Egypt
Αυστραλία	13.780	16.265	16.535	11.208	11.102	11.285	11.896	Australia
Αυστρία	8.598	9.376	10.332	12.383	14.611	16.822	18.730	Austria
Βέλγιο	10.766	12.151	12.180	13.801	11.415	13.876	16.177	Belgium
Γαλλία	24.611	36.778	31.284	27.028	22.649	26.257	...	France
Γερμανία (1)	60.709	67.902	63.001	90.967	77.640	77.363	85.005	Germany(1)
Δανία	6.397	10.591	7.404	11.044	10.301	9.056	11.016	Denmark
Ελβετία	25.276	29.223	29.004	33.255	32.635	34.729	36.413	Switzerland
Ηνωμένες Πολιτείες	63.550	72.258	66.662	60.268	62.353	63.284	74.782	United States
Ηνωμένο Βασίλειο	34.768	35.853	41.892	36.641	36.777	41.013	...	United Kingdom
Ιαπωνία	83.957	78.501	72.059	71.623	98.524	125.860	183.250	Japan
Ιρλανδία	4.057	5.223	5.740	3.440	5.925	6.115	8.499	Ireland
Ισπανία	41.467	51.228	65.822	45.504	41.045	41.569	34.485	Spain
Ισραήλ	5.276	6.275	6.279	5.127	6.383	6.792	8.119	Israel
Ιταλία	46.720	62.927	48.679	27.643	27.545	32.265	34.905	Italy
Καναδάς	16.055	17.845	16.253	11.431	12.481	12.286	15.049	Canada
Νορβηγία	13.785	15.332	13.232	11.940	19.622	19.026	22.518	Norway
Ολλανδία	16.508	17.484	17.798	21.937	31.344	34.532	33.714	Netherlands
Πορτογαλία	9.952	14.485	20.629	19.129	15.840	15.513	15.850	Portugal
Σουηδία	9.559	17.988	18.331	22.624	19.050	23.254	22.273	Sweden
Τουρκία	4.780	6.050	5.144	6.159	6.272	7.169	...	Turkey
Φινλανδία	5.111	9.644	7.609	5.213	5.411	10.662	10.038	Finland

Πηγή: Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο των Ηνωμένων Εθνών.

Σημείωση: Στα διεθνή αποθέματα περιλαμβάνονται τα ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα, τα διαθέσιμα αποθέματα στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και το ξένο συνάλλαγμα.

(1) Βλέπε υποσημείωση (5), πίνακα 7.

Source: U. N. Monthly Bulletin of Statistics.

Note: International reserves include: Special drawing rights, reserve position in IMF and foreign exchange.

(1) See footnote (5), table 7.

III. ΕΣΟΔΑ — REVENUE

III: 1. Συνολικά και κατά άτομο έσοδα από φορολογία του Κράτους, σε σύγκριση προς το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα. Οικονομικά έτη 1985 μέχρι και 1994

Total and per capita taxation revenue in comparison with gross national income. Fiscal years 1985 through 1994

Ετη — Years	Έσοδα μόνο από φορολογία Revenue from taxation	Κατά άτομο έσοδα από φορολογία Per capita taxation revenue	Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα (1) Gross national income	Κατά άτομο ακαθάριστο εθνικό εισόδημα Per capita gross national income	Φόρος ως ποσοστό του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος Tax as percentage of gross national income
	Εκατ. δραχ.(2)-Million dr.(2)	Δραχμές (2)-Drachmae(2)	Εκατ. δραχ.(2)-Million dr.(2)	Δραχμές(2) -Drachmae(2)	%
1985	1.011.404	101.809	4.584.032	461.435	22,1
1986	1.340.494	134.539	5.446.920	546.682	24,6
1987	1.575.824	157.843	6.208.604	621.918	25,4
1988	1.760.222	175.944	7.515.622	751.232	23,4
1989	1.938.836	193.136	8.719.610	868.600	22,2
1990	2.659.045	263.567	10.504.552	1.041.220	25,3
1991	3.353.490	328.774	*12.838.195	*1.258.647	*26,1
1992	4.063.932	393.721	*14.780.465	**1.431.995	*27,5
1993	4.497.042	433.264	**16.854.596	**1.623.843	**26,7
1994	5.191.290	497.904	**18.972.831	**1.819.711	**27,4

Δείκτης — 1985 = 100,0 — Index

1985	100,0	100,0	100,0	100,0
1986	132,5	132,1	118,8	118,5
1987	155,8	155,0	135,4	134,8
1988	174,0	172,8	164,0	162,8
1989	191,7	189,7	190,2	188,2
1990	262,9	258,9	229,2	225,6
1991	331,6	322,9	*280,1	*272,8
1992	401,8	386,7	*322,4	*310,3
1993	444,6	425,6	**367,7	**351,9
1994	513,3	489,1	**413,9	**394,4

(1) Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα (προϊόν) σε αγοραίες τιμές.

(2) Τρέχουσας αγοραστικής δυνάμεως.

* Προσωρινά στοιχεία.

** Εκτιμήσεις.

(1) Gross national income (product) at market prices.

(2) At current prices.

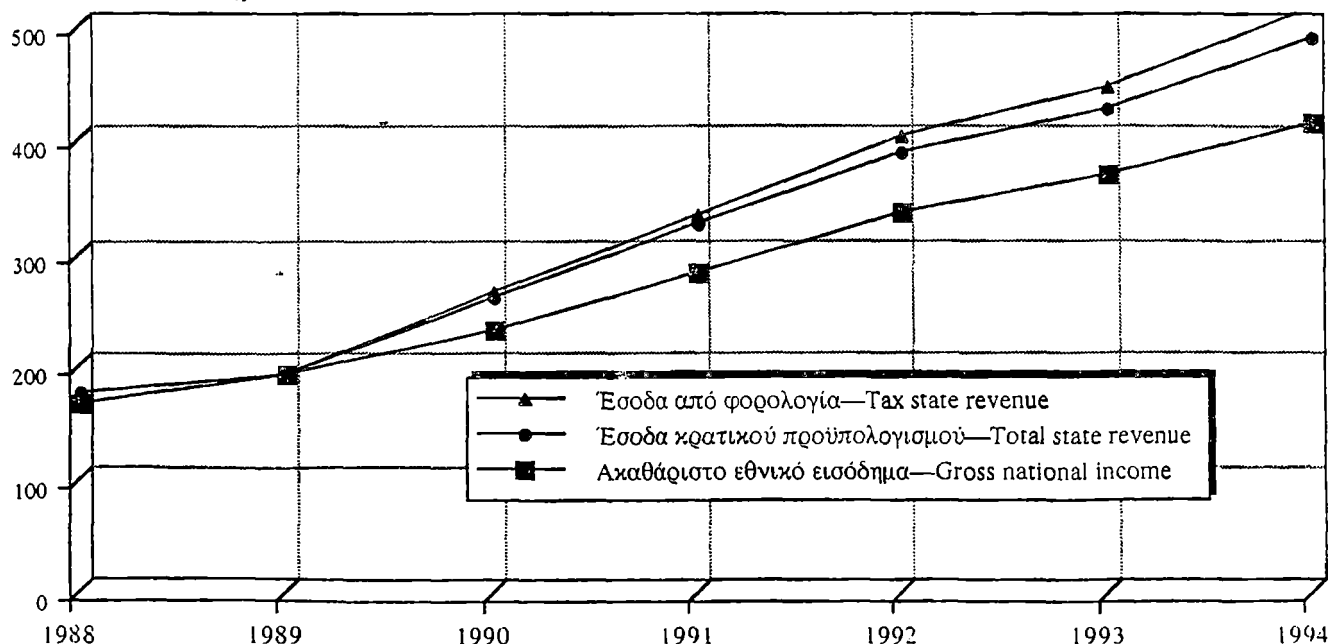
* Provisional data.

** Estimates.

Δείκτες μεταβολής ακαθάριστου εθνικού προϊόντος, εσόδων από κρατική φορολογία και συνόλου εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού. Οικονομικά έτη 1988 μέχρι και 1994
Indices showing changes in gross national product, State taxation revenue and total revenue of the State budget. Fiscal years 1988 through 1994

Δείκτης 1985 = 100,0

Index 1985 = 100,0

III: 2. Εξέλιξη των εσόδων του Κράτους (προϋπολογισθέντα, βεβαιωθέντα, εισπραχθέντα).

Οικονομικά έτη 1985 μέχρι και 1994

Development of State revenue (estimated, assessed, collected). Fiscal years 1985 through 1994

Εκατομμύρια δραχμές

Million drachmae

Ετη — Years	Προϋπολογισθέντα Estimated	Βεβαιωθέντα Assessed	Εισπραχθέντα Collected	Ποσοστό εισπραχθέντων έναντι βεβαιωθέντων εσόδων % Percent ratio of collected revenue to assessed	Ποσοστό εισπραχθέντων έναντι προϋπολογισθέντων εσόδων % Percent ratio of collected revenue to estimated
1985	1.496.730	1.938.094	1.768.557	91,3	118,2
1986	1.814.800	2.378.009	2.167.791	91,2	119,5
1987	2.214.000	3.011.814	2.758.066	91,6	124,6
1988	3.184.330	4.032.967	3.720.146	92,2	116,8
1989	3.812.400	4.959.281	4.593.708	92,6	120,5
1990	5.163.000	7.162.773	6.698.214	93,5	129,7
1991	6.495.000	10.379.820	9.812.465	94,5	151,1
1992	7.433.700	13.188.273	11.965.246	90,7	160,9
1993	9.156.719	17.350.897	16.034.605	92,4	175,1
1994	11.338.040	19.199.231	18.074.209	94,2	159,4

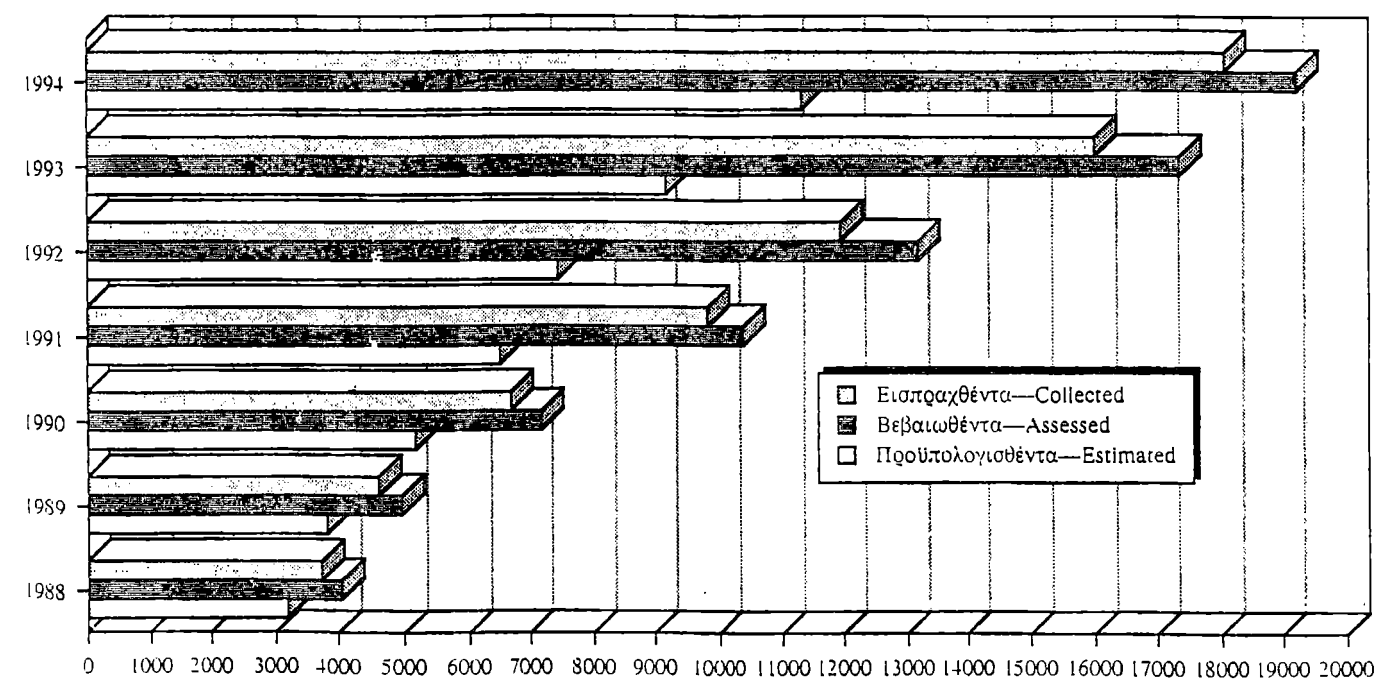
Δείκτης — 1985 = 100,0 — Index

1985	100,0	100,0	100,0
1986	121,3	122,7	122,6
1987	147,9	155,4	155,9
1988	212,8	208,1	210,3
1989	254,7	255,9	259,7
1990	345,0	369,6	378,7
1991	433,9	535,6	554,8
1992	496,7	680,5	676,6
1993	611,8	895,3	906,6
1994	757,5	990,6	1.022,0

Εξέλιξη των εσόδων του Κράτους. Οικονομικά έτη 1988 μέχρι και 1994
Development of State revenue. Fiscal years 1988 through 1994

Δισεκατομμύρια δραχμές

Billion drachmae

ΙΧ. ΕΞΟΔΑ - EXPENDITURES

ΙΧ: 1. Συνολικές δαπάνες του κρατικού προϋπολογισμού, σε σύγκριση με την ακαθάριστη εθνική δαπάνη. Οικονομικά έτη 1985 μέχρι και 1994

Total expenditures of State budget as compared against gross national expenditure. Fiscal years 1985 through 1994

Εκατομμύρια δραχμές

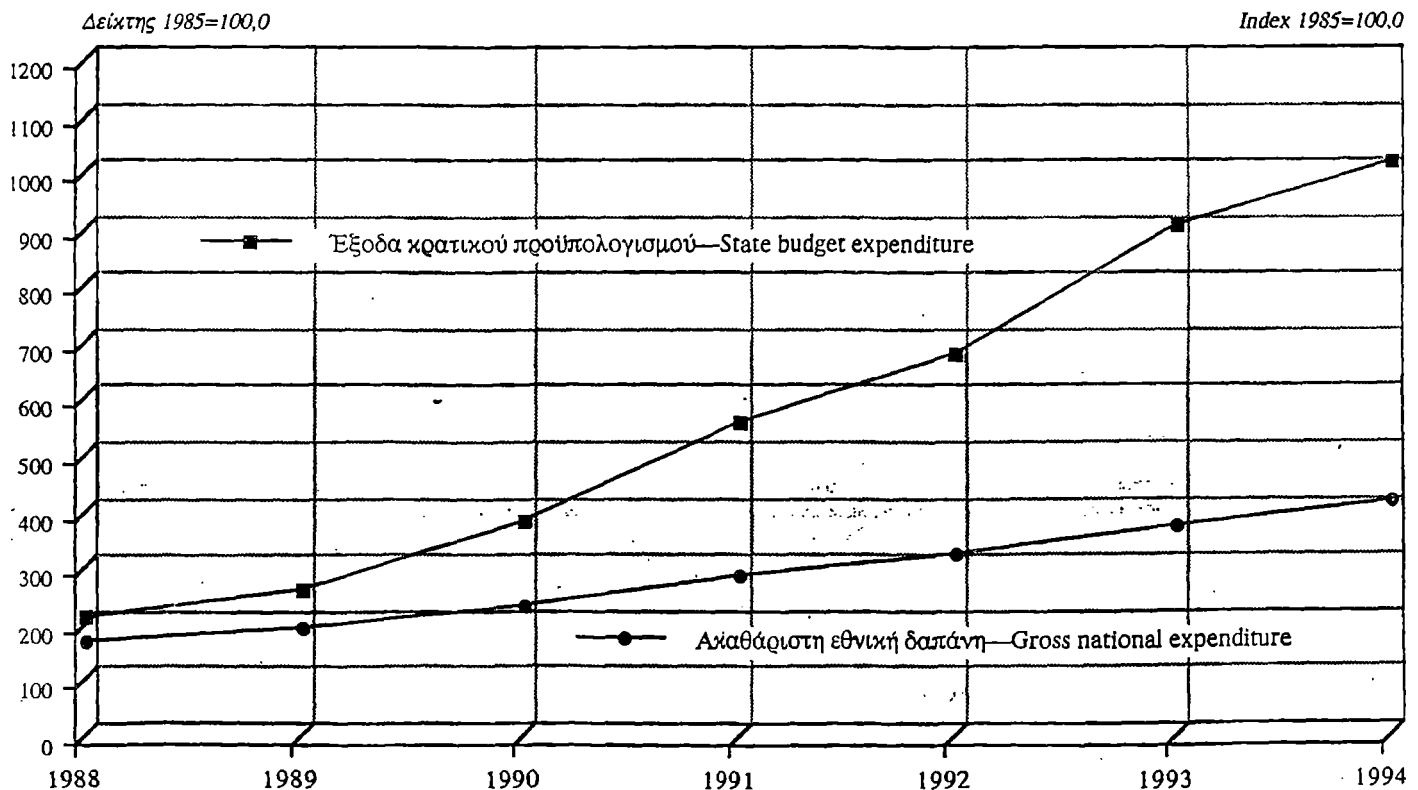
Million drachmae

Έτη - Years	Δαπάνες κρατικού προϋπολογισμού State budget expenditures	Δείκτης 1985 = 100,0 Index	Ακαθάριστη εθνική δαπάνη σε αγοραίες τιμές Gross national expenditure in market prices	Δείκτης 1985 = 100,0 Index	Κρατικές δαπάνες ως ποσοστό της ακαθάριστης εθν. δαπάνης State expenditures as percent of gross national expendit.
1985	1.776.937	100,0	4.584.032	100,0	38,8
1986	2.166.461	121,9	5.446.920	118,8	39,8
1987	2.748.331	154,7	6.208.604	135,4	44,3
1988	3.717.916	209,2	*7.515.622	*164,0	*49,5
1989	4.592.579	258,5	*8.719.610	*190,2	*52,7
1990	6.698.474	377,0	*10.504.552	*229,2	*63,8
1991	9.811.372	552,2	*12.838.195	*280,1	*76,4
1992	11.965.219	673,4	*14.780.465	*322,4	*81,0
1993	16.034.522	902,4	**16.854.596	**367,7	**95,1
1994	18.074.207	1.017,2	**18.972.831	**413,9	**95,3

* Προσωρινά στοιχεία.
** Εκτιμήσεις.

* Provisional data.
** Estimates.

Δείκτες εξόδων του κρατικού προϋπολογισμού και ακαθάριστης εθνικής δαπάνης. Οικονομικά έτη 1988 μέχρι και 1994
Indices of State budget expenditures and gross national expenditure. Fiscal years 1988 through 1994

ΧΙ. ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΙΣΤΗ — PUBLIC CREDIT

XI: 1. Δημόσιο χρέος⁽¹⁾ της Ελλάδος κατά την 31η Δεκεμβρίου των ετών 1991 μέχρι και 1994

Public debt⁽¹⁾ of Greece, as on the 31st of December 1991 through 1994

Εκατομμύρια δραχμές

Million drachmae

Τίτλος δανείου ή οφειλής	1991	1992	1993	1994	Title of loan or debt
Σύνολο	9.640.215,2	14.443.590,5	20.553.110,0	23.479.482,8	Total
Δάνεια και οφειλές σε ξένο νόμισμα	248.658,4	617.108,5	545.951,2	583.764,0	Loans and debts in foreign currency
α) Μεταπολεμικά δάνεια	244.967,5	608.222,1	536.961,8	575.321,7	a) Post-war loans
Δάνειο \$ 10.000.000 1955 (προς 3% εξοφλ. σε \$ και 4% εξοφλ. σε δραχμές) της Export-Import Bank of Washington	136,4	266,6	164,2	56,2	Loan from Export-Import Bank of Washington for \$ 10 millions, 1955 (at 3% rate in \$, 4% rate in drs)
Δάνειο \$ 15.000.000 1956 (προς 3% εξοφλ. σε \$ και 4% εξοφλ. σε δραχμές) της Export-Import Bank of Washington	242,6	514,6	376,0	230,7	Loan from Export-Import Bank of Washington for \$ 15 millions, 1956 (at 3% rate in \$, 4% rate in drs)
Ομοίως, δάνειο \$ 4.300.000 σύμβαση 1-3-57	96,0	221,5	185,4	147,5	Same as above for \$ 4.300.000, contract 1-3-57
Ομοίως, δάνειο \$ 10.000.000 σύμβαση 28-6-57	159,3	364,7	302,8	238,9	Same as above for \$ 10.000.000; contract 28-6-57
Ομοίως, δάνειο \$ 17.939.228 σύμβαση 16-7-57	398,1	917,7	766,5	607,8	Same as above for \$ 17.939.228, contract 16-7-57
Ομοίως, δάνειο \$ 9.873.137 1958	225,8	517,2	427,4	332,5	Same as above for \$ 9.873.137, 1958
Δάνειο F.S. 10.000.000 ΤΑΣΕ (σύμβαση 10-4-78)	104,0	220,0	—	—	Loan of F.S. 10.000.000 RFEC (contract 10-4-78)
Δάνειο YEN 3.000.000.000 ΤΑΣΕ (σύμβαση 1991)	300,0	3.600,0	3.600,0	3.600,0	Loan YEN 3.000.000.000 RFEC (contract 1991)
Δάνειο ECU 20.000.000 ΤΚΑΣΕ (σύμβαση 1991)	1.620,0	4.000,0	4.000,0	3.900,0	Loan ECU 20.000.000 RFEC (contract 1991)
Δάνειο YEN 71.000.000 ΤΚΑΣΕ (σύμβαση 1991)	7,1	85,2	85,2	85,2	Loan YEN 71.000.000 RFEC (contract 1991)
Δάνειο Consortium Ολλανδικό (σύμβαση 1967)	8,7	17,0	—	—	Loan of Dutch Consortium (contract 1967)
Δάνειο \$ 23,5 εκ. Διεθνούς Τράπεζας (σύμβαση 2-10-72)	61,5	—	—	—	Loan of \$ 23,5 millions Inter. Bank (contract 2-10-72)
Δάνειο \$ 30.033 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (σύμβαση 15-10-75)	229,4	—	—	—	Loan of \$ 30.033 millions of Europe Investments Bank (contract 15-10-75)
Δάνειο \$ 30 εκ. Διεθνούς Τράπεζας (σύμβαση 3-6-74)	349,3	909,5	312,5	—	Loan of \$ 30 m. International Bank (contract 3-6-74)
Δάνειο \$ 35 εκ. Διεθνούς Τράπεζας (σύμβαση 27-6-77)	174,1	—	—	—	Loan of \$ 35 m. International Bank (contract 27-6-77)
Δάνειο \$ 30 εκ. Διεθνούς Τράπεζας (σύμβαση 10-7-78)	2,5	3,2	—	—	Loan of \$ 30 m. International Bank (contract 10-7-78)
Δάνειο \$ 25 εκ. Διεθνούς Τράπεζας (σύμβαση 9-7-79)	371,5	662,6	331,3	—	Loan of \$ 25 m. International Bank (contract 9-7-79)
EVA 10 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (σύμβαση 29-5-79)	164,2	440,9	151,4	—	EVA of 10 m. of Europe Investments Bank (contract 29-5-79)
EVA 20 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (σύμβαση 25-7-79)	696,1	2.693,7	2.382,0	2.048,4	EVA 20 m. of Europe Investments Bank (contract 25-7-79)
EVA 25 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (σύμβαση 31-5-79)	652,6	3.468,5	3.025,1	2.552,3	EVA 25 m. of Europe Investments Bank (contract 31-5-79)
EVA 27,5 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (σύμβαση 1981)	1.334,6	3.399,2	3.102,7	2.776,7	EVA 27,5 m. of Europe Investments Bank (contract 1981)
EVA 5,5 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (σύμβαση 1982)	143,2	346,5	241,5	126,4	EVA 5,5 m. of Europe Investments Bank (contract 1982)
ΙΣΟΔ. δρχ. 900 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (σύμβαση 6-7-81)	391,5	1.578,9	1.182,2	744,0	ISOD. 900 m. drs Europe Investments Bank (contract 6-7-81)
ΙΣΟΔ. δρχ. 850 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (σύμβαση 6-10-81)	482,1	1.719,4	1.421,1	1.006,1	ISOD. 850 m. drs Europe Investments Bank (contract 6-10-81)
ΙΣΟΔ. δρχ. 460 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (σύμβαση 6-10-81)	286,4	1.009,6	836,6	592,2	ISOD. 460 m. drs Europe Investments Bank (contract 6-10-81)
ΙΣΟΔ. δρχ. 190 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (σύμβαση 6-10-81)	118,8	418,3	346,9	244,6	ISOD. 190 m. drs Europe Investments Bank (contract 6-10-81)
ΙΣΟΔ. δρχ. 150 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (σύμβαση 6-10-81)	93,4	329,2	272,8	193,1	ISOD. 150 m. drs Europe Investments Bank (contract 6-10-81)
ΙΣΟΔ. δρχ. 130 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (σύμβαση 6-10-81)	81,0	285,3	236,4	167,4	ISOD. 130 m. drs Europe Investments Bank (contract 6-10-81)
ΑΣ δρχ. 190 εκ. CRED Bank (σύμβαση 30-7-82)	97,6	118,4	—	—	AS 190 m. drs CRED Bank (contract 30-7-82)
ΙΣΟΔ. δρχ. 700 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (σύμβαση 19-7-82)	380,0	1.299,2	1.097,7	870,6	ISOD. 700 m. drs Europe Investments Bank (contract 19-7-82)
ΙΣΟΔ. δρχ. 1.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (σύμβαση 22-11-82)	563,7	1.619,3	1.361,3	1.073,9	ISOD. 1.000 m. drs Europe Investments Bank (contract 22-11-82)
EVA 80 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (σύμβαση 15-11-82)	1.491,7	4.071,5	2.103,6	—	EVA 80 m. of Europe Investments Bank (contract 15-11-82)
ΙΣΟΔ. δρχ. 750 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	342,6	1.083,9	927,3	754,7	ISOD. 750 m. drs. Europe Investments Bank
ΙΣΟΔ. δρχ. 1.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	476,0	1.505,5	1.287,9	1.048,3	ISOD. 1.000 m. drs Europe Investments Bank
ΙΣΟΔ. δρχ. 4.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	2.190,5	7.813,2	7.413,7	6.969,5	ISOD. 4.000 m. drs Europe Investments Bank
ΙΣΟΔ. δρχ. 2.300 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	1.299,6	4.640,5	4.402,8	4.139,7	ISOD. 2.300 m. drs Europe Investments Bank
ΙΣΟΔ. δρχ. 100 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	47,4	163,0	142,3	119,4	ISOD. 100 m. drs Europe Investments Bank
ΙΣΟΔ. δρχ. 100 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	47,4	163,0	142,3	119,4	ISOD. 100 m. drs Europe Investments Bank
ΙΣΟΔ. δρχ. 800 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	416,3	1.526,1	1.448,3	1.361,8	ISOD. 800 m. drs Europe Investments Bank
ΙΣΟΔ. δρχ. 1.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	429,5	1.477,3	1.290,0	1.082,4	ISOD. 1.000 m. drs Europe Investments Bank

XI: 1. Δημόσιο χρέος της Ελλάδος κατά την 31η Δεκεμβρίου των ετών 1991 μέχρι και 1994 (συνέχεια)

Public debt of Greece, as on the 31st of December 1991 through 1994 (continued)

Εκατομμύρια δραχμές

Million drachmae

Τίτλος δανείου ή οφειλής	1991	1992	1993	1994	Title of loan or debt
Λοιπ. F.F. 25 εκ. Γαλλικής Κυβερνήσεως (σύμβαση 21-2-75)	0,8	2,9	—	—	Loan of F.F. 25 millions of French Government (contract 21-2-75)
Λοιπ. \$ 65 εκ. ΗΠΑ (σύμβαση 29-9-76)	2.567,5	6.366,4	5.861,7	5.331,5	Loan of \$ 65 m. USA (contract 29-9-76)
Λοιπ. F.F. 25 εκ. Γαλλ. Κυβερν. (σύμβαση 20-10-77)	60,6	97,0	50,4	21,4	Loan of F.F. 25 m. French Government (contract 20-10-77)
Λοιπ. F.F. 25 εκ. Γαλλ. Κυβερν. (σύμβαση 17-3-79)	155,7	388,8	348,2	307,6	Loan of F.F. 25 m. French Government (contract 17-3-79)
ΔΔ. Δρχ. 400 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	199,6	641,1	567,9	486,8	ISOD: 400 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 750 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	356,7	1.264,1	1.203,6	1.136,3	ISOD: 750 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 145 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	72,4	232,4	205,9	176,5	ISOD: 145 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 270 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	145,6	496,1	472,9	447,0	ISOD: 270 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 950 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	544,8	1.521,3	1.366,2	1.193,9	ISOD: 950 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 600 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	276,2	975,2	874,9	763,7	ISOD: 600 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 2.800 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	1.297,3	4.798,3	4.576,0	4.330,9	ISOD: 2.800 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 2.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	936,9	3.465,3	3.304,8	3.127,7	ISOD: 2.000 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 1.200 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	562,1	2.079,2	1.982,9	1.876,6	ISOD: 1.200 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 2.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	1.052,7	3.287,2	2.967,5	2.617,5	ISOD: 2.000 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 900 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	420,8	1.587,9	1.517,2	1.439,6	ISOD: 900 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 300 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	129,8	489,7	467,9	443,9	ISOD: 300 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 500 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	278,6	869,8	785,2	692,6	ISOD: 500 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 2.260 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	1.004,0	3.794,1	3.625,2	3.440,2	ISOD: 2.260 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 60 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	32,4	102,1	92,2	81,4	ISOD: 60 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 640 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	345,7	1.089,2	983,6	867,9	ISOD: 640 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 1.350 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	468,8	1.747,4	1.670,5	1.586,7	ISOD: 1.350 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 2.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	703,5	2.622,0	2.506,3	2.380,7	ISOD: 2.000 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 120 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	44,8	166,9	159,5	151,5	ISOD: 120 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 4.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	1.731,8	5.468,0	5.230,3	4.971,5	ISOD: 4.000 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 250 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	98,3	299,7	272,4	242,7	ISOD: 250 m. drs Europe Investments Bank
ΔΔ. Δρχ. 200 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	86,6	273,4	261,5	248,6	ISOD: 200 m. drs Europe Investments Bank
CU 1.750 εκ. EOK (1986)	38.652,0	30.000,0	—	—	ECU 1.750 m. EEC (1986)
AN \$ 24.725.143 Ομίλος Ξένων Τραπεζών (1986)	300,5	809,2	269,7	—	CAN \$ 24.725.143 Group of Foreign Banks (1986)
ΔΔ. Δρχ. 3.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (1986)	850,4	3.233,8	2.969,6	2.685,4	ISOD: 3.000 m. drs Europe Investments Bank (1986)
ΔΔ. Δρχ. 450 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (1986)	129,2	487,6	447,6	404,7	ISOD: 450 m. drs Europe Investments Bank (1986)
ΔΔ. Δρχ. 1.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (1986)	370,1	1.238,2	1.186,1	1.130,0	ISOD: 1.000 m. drs Europe Investments Bank (1986)
ΔΔ. Δρχ. 1.200 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (1987)	438,1	1.463,0	1.401,5	1.335,2	ISOD: 1.200 m. drs Europe Investments Bank (1987)
ΔΔ. Δρχ. 1.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (1987)	316,8	1.255,7	1.204,6	1.149,8	ISOD: 1.000 m. drs Europe Investments Bank (1987)
CU 1.750 εκ. EOK (1987)	54.100,0	110.000,0	40.000,0	—	ECU 1.750 m. EEC (1987)
ΔΔ. Δρχ. 1.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (1986)	299,3	1.079,9	996,6	907,3	ISOD: 1.000 m. drs Europe Investments Bank (1986)
ΔΔ. Δρχ. 1.500 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (1986)	487,9	1.651,6	1.589,6	1.522,8	ISOD: 1.500 m. drs Europe Investments Bank (1986)
ΔΔ. Δρχ. 500 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (1988)	327,5	1.108,5	1.061,9	1.000,4	ISOD: 500 m. drs Europe Investments Bank (1988)
ΔΔ. Δρχ. 2.500 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (1988)	812,0	2.665,8	2.488,0	2.297,1	ISOD: 2.500 m. drs Europe Investments Bank (1988)
ΔΔ. Δρχ. 700 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (1988)	232,8	798,3	769,2	737,9	ISOD: 700 m. drs Europe Investments Bank (1988)
ΔΔ. Δρχ. 1.250 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (1988)	409,1	1.379,9	1.329,5	1.275,5	ISOD: 1.250 m. drs Europe Investments Bank (1988)
ΔΔ. Δρχ. 2.600 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (1988)	754,3	2.951,8	2.832,6	2.746,1	ISOD: 2.600 m. drs Europe Investments Bank (1988)
ΔΔ. Δρχ. 1.300 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (1988)	384,5	1.378,4	1.333,8	1.285,4	ISOD: 1.300 m. drs Europe Investments Bank (1988)
ΔΔ. Δρχ. 500 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (1988)	148,3	516,3	485,6	452,3	ISOD: 500 m. drs Europe Investments Bank (1988)
ΔΔ. Δρχ. 2.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (1988)	532,2	1.986,8	1.867,9	1.739,6	ISOD: 2.000 m. drs Europe Investments Bank (1988)
ΔΔ. Δρχ. 350 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (1988)	93,8	348,1	334,7	320,2	ISOD: 350 m. drs Europe Investments Bank (1988)
1989 ISOD Δρχ. 4.500 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	858,5	2.704,0	2.704,0	2.606,9	1989 ISOD: 4.500 m. drs Europe Investments Bank
1989 ISOD Δρχ. 4.800 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	382,9	948,2	948,2	914,1	1989 ISOD: 4.800 m. drs Europe Investments Bank
1989 ISOD Δρχ. 4.500 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	93,6	1.122,6	1.122,6	1.082,3	1989 ISOD: 4.500 m. drs Europe Investments Bank
1989 ISOD Δρχ. 5.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	2.346,9	5.794,7	5.794,7	5.086,6	1989 ISOD: 5.000 m. drs Europe Investments Bank
1989 ECU 10 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	181,7	1.875,8	1.806,7	1.732,0	1989 ECU 10 m. Europe Investments Bank
1989 ISOD Δρχ. 155 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	41,1	154,7	146,2	137,0	1989 ISOD: 155 m. drs Europe Investments Bank
1989 ISOD Δρχ. 700 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	199,8	694,6	674,0	651,7	1989 ISOD: 700 m. drs Europe Investments Bank
1989 ISOD Δρχ. 1.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	343,6	1.060,0	1.029,9	997,1	1989 ISOD: 1.000 m. drs Europe Investments Bank
1989 ISOD Δρχ. 850 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	274,2	883,1	838,4	789,8	1989 ISOD: 850 m. drs Europe Investments Bank
1989 ISOD Δρχ. 1.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	320,8	1.038,9	1.038,9	1.006,7	1989 ISOD: 1.000 m. drs Europe Investments Bank
1989 ISOD Δρχ. 3.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	1.325,4	3.272,6	3.272,6	3.272,6	1989 ISOD: 3.000 m. drs Europe Investments Bank
1990 ISOD Δρχ. 2.500.000.000 Ευρωπαϊκ. Τράπεζ. Επενδύσεων	1.184,7	4.319,7	4.319,7	2.413,6	1990 ISOD: 2.500 m. drs Europe Investments Bank
1990 ISOD Δρχ. 4.500.000.000 Ευρωπαϊκ. Τράπεζ. Επενδύσεων	1.184,7	4.319,7	4.319,7	4.256,7	1990 ISOD: 4.500 m. drs Europe Investments Bank
1990 ISOD Δρχ. 900.000.000 Ευρωπαϊκ. Τράπεζ. Επενδύσεων	200,6	808,2	808,2	808,2	1990 ISOD: 900 m. drs Europe Investments Bank
1990 ECU 20.000.000 Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	271,9	2.025,7	2.025,7	2.920,6	1990 ECU 20.000.000 Europe Investments Bank
1991 \$ 216.687.077 G-1 (σύμβαση 15-1-91) COV.-TRAS.	12.730,0	34.669,9	34.669,9	34.669,9	1991 \$ 216.687.077 G-1 (contract 15-1-91) COV.-TRAS.
1991 \$ 240.435.000 G-2 (σύμβαση 15-1-91) COV.-TRAS.	14.093,0	33.989,3	30.027,8	25.155,4	1991 \$ 240.435.000 G-2 (contract 15-1-91) COV.-TRAS.
1991 ISOD Δρχ. 4.000.000 Ευρωπαϊκ. Τράπεζ. Επενδύσεων	1.059,9	3.849,9	3.849,9	3.849,9	1991 ISOD: 4.000.000 Europe Investments Bank
1991 ISOD ECU 3.300.000 Ευρωπαϊκ. Τράπεζ. Επενδύσεων	186,2	646,8	619,3	589,2	1991 ISOD: ECU 3.300.000 Europe Investment Bank
1991 ECU Δρχ. 2.200 εκ. Ευρωπαϊκ. Τράπεζ. Επενδύσεων	73.545,6	201.580,0	201.580,0	201.580,0	1991 ECU 2.200 m. drs EEC
1991 ISOD Δρχ. 3.000 εκ. Ευρωπαϊκ. Τράπεζ. Επενδύσεων	613,0	2.593,3	2.593,3	2.593,3	1991 ISOD: 3.000 m. drs Europe Investments Bank
1991 ISOD Δρχ. 5.000 εκ. Ευρωπαϊκ. Τράπεζας Επενδύσεων	1.751,3	4.324,2	4.324,2	4.324,2	1991 ISOD: 5.000 m. drs " " " "
1991 ISOD Δρχ. 350 εκ. Ευρωπαϊκ. Τράπεζας Επενδύσεων	83,8	305,6	305,6	305,6	1991 ISOD: 350 m. drs " " " "
1991 ISOD Δρχ. 2.400 εκ. Ευρωπαϊκ. Τράπεζας Επενδύσεων	572,4	2.095,3	2.095,3	2.095,3	1991 ISOD: 2.400 m. drs " " " "
1991 ISOD Δρχ. 5.000 εκ. Ευρωπαϊκ. Τράπεζας Επενδύσεων	1.196,8	4.365,4	4.365,4	4.365,4	1991 ISOD: 5.000 m. drs " " " "
1992 ISOD Δρχ. 1.350 εκ. Ευρωπαϊκ. Τράπεζας Επενδύσεων	—	1.149,5	1.149,5	1.149,5	1992 ISOD: 1.350 m. drs " " " "
1992 ISOD ECU 11.791.046 Ευρωπαϊκ. Τράπεζ. Επενδύσεων	—	2.358,2	2.358,2	2.358,2	1992 ISOD: ECU 11.791.046 Europe Investments Bank
1992 ISOD ECU 150.000.000 Ευρωπαϊκ. Τράπεζ. Επενδύσεων	—	5.434,3	5.434,3	30.000,0	1992 ISOD: ECU 150.000.000 " " " "
1992 ISOD ECU 10.598.871 Ευρωπαϊκ. Τράπεζ. Επενδύσεων	—	2.119,8	2.119,8	2.119,8	1992 ISOD: ECU 10.598.871 " " " "
1992 ISOD Δρχ. 5.000 εκ. Ευρωπαϊκ. Τράπεζας Επενδύσεων	—	3.724,9	3.724,9	3.724,9	1992 ISOD: 5.000 m. drs Europe Investments Bank
1992 ISOD Δρχ. 4.500 εκ. Ευρωπαϊκ. Τράπεζας Επενδύσεων	—	3.352,4	3.352,4	3.352,4	1992 ISOD: 4.500 m. drs " " " "
1992 ISOD ECU 45.000.000 Ευρωπαϊκ. Τράπεζας Επενδύσεων	—	8.691,7	8.691,7	8.691,7	1992 ISOD: ECU 45.000.000 Europe Investments Bank
Δάνειο FS 50.000.000 ΤΚΑΣΕ (σύμβαση 5-4-93)	—	—	5.500,0	5.500,0	Loan FS 50.000.000 RFEC (contract 5-4-93)
1993 ISOD ECU 9.000.000 Ευρωπαϊκ. Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	1.779,5	1.779,5	1993 ISOD ECU 9.000.000 Europe Investment Bank
1993 ISOD Δρχ. 1.250 εκ. Ευρωπαϊκ. Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	942,6	727,0	" " 1.250 m. drs. " " " "
1993 ISOD Δρχ. 10.000 εκ. Ευρωπαϊκ. Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	7.004,5	7.004,5	" " 10.000 " " " " " "
1993 ISOD Δρχ. 15.000 εκ. Ευρωπαϊκ. Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	10.506,8	10.506,8	" " 15.000 " " " " " "
1993 ISOD Δρχ. 8.400 εκ. Ευρωπαϊκ. Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	5.658,0	5.658,0	" " 8.400 " " " " " "
1993 ISOD ECU 30 εκ. Ευρωπαϊκ. Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	9.059,8	9.059,8	" " ECU 30 m. " " " "
1993 ISOD ECU 10 εκ. Ευρωπαϊκ. Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	1.812,0	1.812,0	" " 10 m. " " " "
1993 ISOD Δρχ. 5.000 εκ. Ευρωπαϊκ. Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	3.277,0	3.277,0	" " 5.000 m. drs " " " "

ΧΙ: 1. Δημόσιο χρέος της Ελλάδος κατά την 31η Δεκεμβρίου των ετών 1991 μέχρι και 1994 (συνέχεια)

Public debt of Greece, as on the 31st of December 1991 through 1994 (continued)

Εκατομμύρια δραχμές

Million drachmae

Τίτλος δανείου ή οφειλής	1991	1992	1993	1994	Title of loan or debt
1994 ΙΣΟΔ. ECU 60 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	—	10.760,5	1994 ISOD ECU 60.000.000 Europe Investments Bank
1994 ΙΣΟΔ. ECU 10 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	—	1.793,4	1994 ISOD ECU 10.000.000 Europe Investments Bank
1994 ΙΣΟΔ. ECU 54 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	—	9.755,2	1994 ISOD ECU 54.000.000 Europe Investments Bank
1994 ΙΣΟΔ. δρχ. 2.200 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	—	583,8	1994 ISOD drs 2.200 Europe Investments Bank
1994 ΙΣΟΔ. δρχ. 4.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	—	2.450,0	1994 ISOD drs 4.000 Europe Investments Bank
1994 ΙΣΟΔ. δρχ. 7.500 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	—	649,8	1994 ISOD drs 7.500 Europe Investments Bank
1994 ΙΣΟΔ. ECU 200 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	—	592,4	1994 ISOD ECU 20.000.000 Europe Investments Bank
1994 ΙΣΟΔ. δρχ. 3 δισ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	—	1.820,5	1994 ISOD 3 bil. drs. Europe Investments Bank
1994 ΙΣΟΔ. δρχ. 6.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	—	4.085,0	1994 ISOD 6.000 mil. drs. Europe Investments Bank
1994 ΙΣΟΔ. δρχ. 2.000 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	—	1.361,7	1994 ISOD 2.000 mil. drs. Europe Investments Bank
1994 ΙΣΟΔ. ECU 120 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	—	24.000,0	1994 ISOD ECU 120.000.000 Europe Investments Bank
1994 ΙΣΟΔ. ECU 45 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	—	9.000,0	1994 ISOD ECU 45.000.000 Europe Investments Bank
1994 ECU 15 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	—	3.000,0	1994 ECU 15.000.000 Europe Investments Bank
1994 ECU 20 εκ. Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων	—	—	—	4.000,0	1994 ECU 20.000.000 Europe Investments Bank
β) Διακανονισθέντα προπολεμικά δάνεια	3.690,9	8.886,4	8.989,2	8.442,3	bi Pre-war loans regulated
<i>1. Ομολογιακά</i>	<i>3.025,1</i>	<i>7.135,8</i>	<i>7.256,2</i>	<i>6.727,3</i>	<i>1. Bonds</i>
Δάνειο 7% 1924	349,6	778,6	811,9	735,7	Loan 7% 1924
Δάνειο 6% 1928	94,1	185,5	170,1	68,8	Loan 6% 1928
Δάνειο 4% 1925	268,1	685,2	719,4	687,5	Loan 4% 1925
Δάνειο 4% 1887	93,1	222,8	248,1	172,5	Loan 4% 1887
Δάνειο 4% 1889	111,4	208,3	167,1	166,5	Loan 4% 1889
Δάνειο 4% 1902	23,6	56,7	68,6	68,1	Loan 4% 1902
Δάνειο 4% 1910	49,6	118,7	149,3	149,3	Loan 4% 1910
Δάνειο 5% 1881	129,5	306,2	321,0	235,8	Loan 5% 1881
Δάνειο 5% 1884	52,3	126,2	146,4	126,1	Loan 5% 1884
Δάνειο 5% 1890	38,0	53,3	53,7	53,7	Loan 5% 1890
Δάνειο 5% 1893	0,3	0,7	2,2	2,2	Loan 5% 1893
Δάνειο 5% 1907	16,5	40,7	6,6	6,6	Loan 5% 1907
Δάνειο 5% 1914	481,2	1.109,0	1.168,9	1.160,1	Loan 5% 1914
Δάνειο 6% 1928	498,1	1.259,0	1.238,7	1.159,0	Loan 6% 1928
Δάνειο 6% 1928	14,3	31,1	14,2	14,0	Loan 6% 1928
Δάνειο 6% 1931	381,1	861,6	878,7	874,3	Loan 6% 1931
Δάνειο 7% 1924	424,5	1.092,2	1.091,3	1.047,0	Loan 7% 1924
<i>2. Διακυβερνητικά</i>	<i>662,9</i>	<i>1.750,6</i>	<i>1.733,0</i>	<i>1.715,0</i>	<i>2. Government</i>
Δάνειο 4% 1929	662,9	1.750,6	1.733,0	1.715,0	Loan 4% 1929
<i>3. Άλλα</i>	<i>2,9</i>	<i>—</i>	<i>—</i>	<i>—</i>	<i>3. Other</i>
Σουηδικό 6% 1930 (σχολικών κτιρίων)	2,9	—	—	—	Swedish 6% 1930 (school buildings)
Δάνεια και οφειλές σε δραχμές	549.005,4	588.051,0	1.558.618,5	1.522.783,0	Loans and debts in drachmae
<i>1. Εσωτερικών</i>	<i>544.085,0</i>	<i>583.147,2</i>	<i>1.558.591,2</i>	<i>1.522.766,7</i>	<i>1. Domestic</i>
<i>I. Απαλλοτριώσεις</i>	<i>46,8</i>	<i>82,9</i>	<i>73,6</i>	<i>64,1</i>	<i>I. Expropriations</i>
<i>II. Λαχειοφόρα</i>	<i>225,1</i>	<i>—</i>	<i>—</i>	<i>—</i>	<i>II. Economic development lotteries</i>
Οικονομικής Αναπτύξεως 6,5% 1972	225,1	—	—	—	Economic Development 6.5% 1972
<i>III. Ενοποίησης 2,5% 1962</i>	<i>337,0</i>	<i>320,8</i>	<i>304,1</i>	<i>286,3</i>	<i>III. Unification loan 6.5% 1962</i>
<i>IV. Τράπεζας της Ελλάδος</i>	<i>543.476,1</i>	<i>582.743,5</i>	<i>1.558.213,5</i>	<i>1.522.416,3</i>	<i>IV. Bank of Greece</i>
<i>α) Για συμμετοχή στα κεφάλαια Διεθνών Οργανισμών</i>	<i>70.820,7</i>	<i>121.581,1</i>	<i>156.339,6</i>	<i>156.339,6</i>	<i>a) Participation in the capitals of International Funds</i>
1988 Τράπεζα Ελλάδος για ΔΝΤ	3.135,2	3.135,2	3.135,2	3.135,2	1988 Bank of Greece for IMF
1989 Τράπεζα Ελλάδος για ΔΝΤ	7.666,7	7.666,7	7.666,7	7.666,7	1989 Bank of Greece for IMF
Απο συμμετοχή στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο	54.772,1	54.772,1	54.772,1	54.772,1	Participation in International Monetary Fund
Απο συμμετοχή στο Διεθνή Οργανισμό Αναπτύξεως	377,3	377,3	—	—	Participation in International Development Organization
Απο συμμετοχή στο κεφάλαιο Διεθνούς Τράπεζας Αναπτύξεως	297,1	297,1	—	—	Participation in the capital of International Development Bank
1991 Τράπεζα Ελλάδος άτοκα για Διεθνές Νομισματικό Ταμείο	4.163,7	4.163,7	4.163,7	4.163,7	1991 Bank of Greece, loans without interest for IMF
Δρχ. 408.640.000 για ΔΟΑ (1987)	408,6	408,6	—	—	408.640.000 drs for the IDO (1987)
1992 δρχ. 37,5 δισ. ΤΡ. ΕΛΛ. ΑΤΟΚΑ για ΔΝΤ	—	37.462,6	37.462,6	37.462,6	1992 37.5 billion drs Bank of Greece, loans without interest for IMF
1992 δρχ. 12,5 δισ. ΤΡ. ΕΛΛ. ΑΤΟΚΑ για ΔΝΤ	—	12.487,5	12.487,5	12.487,5	1992 12.5 billion drs. Bank of Greece, loans without interest for IMF
1992 δρχ. 810,3 εκ. ΤΡ. ΕΛΛ. ΑΤΟΚΑ για ΔΟΑ	—	810,3	—	—	1992 810.3 m. drs. Bank of Greece, loans without interest for IDO
1993 δρχ. 36.651.826.983 ΤΡ. ΕΛΛ. ΑΤΟΚΑ για ΔΝΤ	—	—	36.651,8	36.651,8	1993 36.651.826.983 drs. Bank of Greece without interest for IMF

XI: 1. Δημόσιο χρέος της Ελλάδος κατά την 31η Δεκεμβρίου των ετών 1991 μέχρι και 1994 (συνέχεια)

Public debt of Greece, as on the 31st of December 1991 through 1994 (continued)

κατομνώνια δραχμές

Million drachmae

Τίτλος δανείου ή οφειλής	1991	1992	1993	1994	Title of loan or debt
β) Λοιπά	472.655,4	461.162,4	1.401.873,9	1.366.076,7	b) Other
70.000 εκ. (σύμβαση 23-6-78)	45.400,0	45.400,0	41.300,0	37.200,0	70.000 m. drs (contract 23-6-78)
16.000 εκ. (σύμβαση 30-12-78)	9.608,0	8.410,0	7.345,0	6.280,0	16.000 m. drs (contract 30-12-78)
1.500 εκ. (σύμβαση 19-12-79)	375,0	250,0	125,0	—	1.500 m. drs (contract 19-12-79)
1.700 εκ. (σύμβαση 2-9-81)	170,0	—	—	—	1.700 m. drs (contract 2-9-81)
250.000 εκ. (σύμβαση 30-12-81)	287.102,4	287.102,4	266.595,0	246.087,8	250.000 m. drs (contract 30-12-81)
150.000 εκ. (σύμβαση 17-4-84)	130.000,0	120.000,0	110.000,0	100.000,0	150.000 m. drs (contract 17-4-84)
δρχ. 976.580.941.672 ΤΡ. ΕΛΛ. τακτ. Λογμων Δημ.	—	—	976.508,9	976.508,9	1993. 976.580.941.672 Bank of Greece, regular State accounts
2. Εξωτερικού	4.920,4	4.903,8	27,3	16,3	2. Foreign
153.765.000 Α.Ι.Δ. Τελική διαμόρφωση δρχ. 102.218.331,15 (σύμβαση 5-6-62)	7,5	—	—	—	153.765.000 drs Α.Ι.Δ. Final formation 102.218.331.15 drs (contract 5-6-62)
123.313.500 Α.Ι.Δ. (σύμβαση 14-7-65)	37,9	30,3	22,4	13,0	123.313.500 drs Α.Ι.Δ. (contract 14-7-65)
33.918.750 Α.Ι.Δ. Τελική διαμόρφωση δρχ. 24.064.057,25 (σύμβαση 14-7-65)	7,9	6,4	4,9	3,3	33.918.750 drs Α.Ι.Δ. Final formation 24.064.057.25 drs (contract 14-7-65)
205.522.600 για συμμετοχή στο ΕΚΑΧ	205,5	205,5	—	—	205.522.600 drs for participation in ECSC
2.551.172.300,70 για συμμετοχή στην Ε.Τ.Ε.	3.916,0	3.916,0	—	—	2.551.172.300,70 drs for participation in Europe Investments Bank
576.000 για συμμετοχή στην ΕΥΡΑΤΟΜ	0,6	0,6	—	—	576.000 drs for participation in the EURATOM
8 Τραπεζα Ελλάδος για ΕΤΕ	745,0	745,0	—	—	1988 Bank of Greece for Europe Investments Bank
να εκφρασμένα σε συνάλλαγμα	445.191,0	1.843.040,3	2.256.351,4	1.983.241,2	Loans expressed in exchange
1. 60.000.000 Τραπεζας Ελλάδος (σύμβαση 6-11-74)	975,0	3.600,0	3.300,0	3.000,0	D.M. 60.000.000 of Bank of Greece (contract 6-11-74)
3.000.000 Τραπεζας Ελλάδος (σύμβαση 29-8-78)	90,0	—	—	—	\$ 300.000.000 of Bank of Greece (contract 29-8-78)
000.000 Τραπεζας Ελλάδος (σύμβαση 13-10-81)	115,4	—	—	—	\$ 25.000.000 of Bank of Greece (contract 13-10-81)
1.740.000.000 Κτηματικής Τραπεζας (σύμβαση 10-2-82)	46,2	444,0	333,0	222,0	YEN 740.000.000 of Mortgage Bank (contract 10-2-82)
1.200.000.000 Κτηματικής Τραπεζας (σύμβαση 10-2-82)	12,5	120,0	90,0	60,0	YEN 200.000.000 of Mortgage Bank (contract 10-2-82)
1.180.000.000 Κτηματικής Τραπεζας (σύμβαση 10-2-82)	11,3	108,0	81,0	54,0	YEN 180.000.000 of Mortgage Bank (contract 10-2-82)
450.000.000 Κτηματικής Τραπεζας (σύμβαση 10-2-82)	3,1	30,0	22,5	15,0	YEN 50.000.000 of Mortgage Bank (contract 10-2-82)
20.000.000 Κτηματικής Τραπεζας (σύμβαση 30-11-82)	100,0	—	—	—	D.M. 20.000.000 of Mortgage Bank (contract 30-11-82)
1. 3.000.000 Κτηματικής Τραπεζας εκ δανείου ΤΑΣΕ (σύμβαση 14-2-83)	30,0	60,0	—	—	D.M. 3.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (contract 14-2-83)
1. 22.000.000 Κτηματικής Τραπεζας εκ δανείου ΤΑΣΕ (σύμβαση 14-2-83)	330,0	440,0	—	—	D.M. 22.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (contract 14-2-83)
1. 10.000.000 Κτηματικής Τραπεζας εκ δανείου ΤΑΣΕ (σύμβαση 29-6-83)	75,0	150,0	—	—	D.M. 10.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (contract 29-6-83)
1X 50.000.000 Κτηματικής Τραπεζας εκ δανείου ΤΑΣΕ (σύμβαση 22-4-83)	35,4	100,0	—	—	FLUX 50.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (contract 22-4-83)
N 3.000.000.000 Κτηματικής Τραπεζας εκ δανείου ΤΑΣΕ (σύμβαση 30-6-83)	42,0	180,0	—	—	YEN 3.000.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (contract 30-6-83)
10.000.000 Τραπεζας Ελλάδος (σύμβαση 18-4-84)	735,0	1.960,0	1.960,0	—	\$ 150.000.000 of Bank of Greece (contract 18-4-84)
4.000.000 Τραπεζας Ελλάδος (σύμβαση 21-12-84)	1.786,7	—	—	—	\$ 134.000.000 of Bank of Greece (contract 21-12-84)
1. 42.550.000 Κτηματικής Τραπεζας Ελλάδος εκ δανείου ΤΑΣΕ (σύμβαση 1-8-85)	1.063,7	4.255,0	2.836,7	1.418,3	D.M. 42.550.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (contract 1-8-85)
10.000.000 Τραπεζας Ελλάδος (σύμβαση 13-2-85)	15.000,0	40.000,0	7.160,0	7.160,0	\$ 250.000.000 of Bank of Greece (contract 13-2-85)
N 45.000.000.000 Τραπεζας Ελλάδος (σύμβαση 27-2-85)	2.380,0	24.340,0	15.120,0	5.400,0	YEN 45.000.000.000 of Bank of Greece (contract 27-2-85)
N 12.136.841.279 Τραπεζας Ελλάδος (σύμβαση 17-1-85)	1.213,7	—	—	—	YEN 12.136.841.279 of Bank of Greece (contract 17-1-85)
A 20.000.000 ΤΑΣΕ - ΕΚΤΕ	400,0	1.200,0	800,0	400,0	D.M. 20.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan
20.000.000 ΤΑΣΕ - ΕΚΤΕ	520,0	2.200,0	2.200,0	2.200,0	F.S. 20.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan
3.000.000 Τραπεζας Ελλάδος	400,0	355,6	—	—	\$ 20.000.000 of Bank of Greece
N 2.000.000.000 ΤΑΣΕ - ΕΚΤΕ	160,0	1.440,0	960,0	480,0	YEN 2.000.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan
200.000.000 Τραπεζας Ελλάδος	5.200,0	22.000,0	—	—	F.S. 200.000.000 of Bank of Greece
1. 50.000.000 Τραπεζας Ελλάδος	625,0	1.250,0	—	—	D.M. 50.000.000 of Bank of Greece
N 5.000.000.000 Τραπεζας Ελλάδος	214,3	857,1	—	—	YEN 5.000.000.000 of Bank of Greece
N 25.290.000.000 Τραπεζας Ελλάδος	2.529,0	30.348,0	26.301,6	22.255,2	YEN 25.290.000.000 of Bank of Greece
50.000.000 Τραπεζας Ελλάδος	14.672,6	12.510,9	—	—	\$ 450.000.000 of Bank of Greece
1. 500.000.000 Τραπεζας Ελλάδος	12.500,0	10.884,0	10.884,0	10.884,0	D.M. 500.000.000 of Bank of Greece
EN 7.000.000.000 Τραπεζας Ελλάδος	700,0	—	—	—	YEN 7.000.000.000 of Bank of Greece
5.000.000 Τραπεζας Ελλάδος	7.375,0	19.500,0	19.500,0	19.500,0	€ 75.000.000 of Bank of Greece
EN 13.000.000.000 Τραπεζας Ελλάδος	1.300,0	14.682,4	12.847,1	11.011,8	YEN 13.000.000.000 of Bank of Greece
10.000.000 Τραπεζας Ελλάδος	3.066,0	6.160,0	4.144,0	2.128,0	\$ 70.000.000 of Bank of Greece
M. 50.000.000 Τραπεζας Ελλάδος	625,0	1.250,0	—	—	D.M. 50.000.000 of Bank of Greece
M. 100.000.000 Τραπεζας Ελλάδος	1.250,0	2.500,0	—	—	D.M. 100.000.000 of Bank of Greece
M. 50.000.000 Τραπεζας Ελλάδος (σύμβαση 16-1-86)	1.250,0	—	—	—	D.M. 50.000.000 of Bank of Greece (contract 16-1-86)
EN 900.000.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ (1986)	72,0	648,0	432,0	216,0	YEN 900.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (1986)
EN 550.000.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ (1986)	44,0	396,0	264,0	132,0	YEN 550.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (1986)
EN 550.000.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ (1986)	44,0	396,0	264,0	132,0	YEN 550.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (1986)
M. 30.000.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ (1986)	750,0	3.000,0	3.000,0	1.500,0	D.M. 30.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (1986)
50.000.000 Τραπεζας Ελλάδος (σύμβαση 11-7-86) ⁽²⁾	3.000,0	10.912,5	7.275,0	—	\$ 50.000.000 of Bank of Greece (contract 11-7-86) ⁽²⁾
S. 100.000.000 Τραπεζας Ελλάδος (σύμβαση 9-7-86)	2.600,0	11.000,0	11.000,0	—	F.S. 100.000.000 of Bank of Greece (contract 9-7-86)
S. 700.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ (σύμβαση 28-7-86)	18,2	77,0	77,0	77,0	F.S. 700.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (28-7-86)
S. 700.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ (σύμβαση 28-7-86)	18,2	77,0	77,0	77,0	F.S. 700.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (28-7-86)

ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΙΣΤΗ

ΧΙ: 1. Δημόσιο χρέος της Ελλάδος κατά την 31η Δεκεμβρίου των ετών 1991 μέχρι και 1994 (συνέχεια)
Public debt of Greece, as on the 31st of December 1991 through 1994 (continued)

Εκατομμύρια δραχμές

Million drachmae

Τίτλος δανείου η οφειλής	1991	1992	1993	1994	Title of loan or debt
F.S. 6.500.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ (σύμβαση 28-7-86)	169,0	715,0	715,0	715,0	F.S. 6.500.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (28-7-86)
F.S. 17.000.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ (σύμβαση 28-7-86)	442,0	1.870,0	1.870,0	1.870,0	F.S. 17.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (28-7-86)
F.S. 16.500.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ (σύμβαση 28-7-86)	429,0	1.815,0	1.815,0	1.815,0	F.S. 16.500.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (28-7-86)
D.M. 100.000.000 Τράπεζας Ελλάδος (1986)	500,0	2.000,0	—	—	D.M. 100.000.000 of Bank of Greece (1986)
\$ 50.000.000 Τράπεζας Ελλάδος (1986) ⁽¹⁾	3.000,0	5.090,0	—	—	\$ 50.000.000 of Bank of Greece (1986) ⁽¹⁾
D.M. 100.000.000 Τράπεζας Ελλάδος (1986)	1.000,0	—	—	—	D.M. 100.000.000 of Bank of Greece (1986)
FLUX 2.000.000.000 Τράπεζας Ελλάδος (1986)	1.600,0	3.200,0	—	—	FLUX 2.000.000.000 of Bank of Greece (1986)
L 100.000.000 Τράπεζας Ελλάδος (1986)	7.000,0	11.555,5	5.221,3	—	\$ 100.000.000 of Bank of Greece (1986)
D.M. 200.000.000 Τράπεζας Ελλάδος (1987)	5.000,0	20.000,0	20.000,0	—	D.M. 200.000.000 of Bank of Greece (1987)
F.S. 40.000.000 Τράπεζας Ελλάδος (1987)	1.040,0	—	—	—	F.S. 40.000.000 of Bank of Greece (1987)
L 16.000.000 Τράπεζας Ελλάδος (1987)	1.680,0	—	—	—	L 16.000.000 of Bank of Greece (1987)
YEN 55.000.000.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ (σύμβαση 4-5-87)	5,5	66,0	66,0	66,0	YEN 55.000.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (contract 4-5-87)
D.M. 670.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ (σύμβαση 4-5-87)	16,7	67,0	67,0	67,0	D.M. 670.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (contract 4-5-87)
F.S. 540.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ (σύμβαση 4-5-87)	14,0	59,4	59,4	59,4	F.S. 540.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (contract 4-5-87)
F.S. 50.000.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ (σύμβαση 29-5-87)	1.300,0	5.500,0	5.500,0	5.500,0	F.S. 50.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (contract 29-5-87)
F.S. 25.000.000 Τράπεζας Ελλάδος (σύμβαση 21-5-87)	650,0	2.750,0	2.750,0	2.750,0	F.S. 25.000.000 of Bank of Greece (contract 21-5-87)
F.S. 50.000.000 Τράπεζας Ελλάδος (σύμβαση 21-5-87)	1.300,0	5.500,0	5.500,0	5.500,0	F.S. 50.000.000 of Bank of Greece (contract 21-5-87)
\$ 400.000.000 Τράπεζας Ελλάδος (σύμβαση 8-6-87)	24.000,0	45.714,3	27.428,6	9.142,9	\$ 400.000.000 of Bank of Greece (contract 8-6-87)
D.M. 300.000.000 Τράπεζας Ελλάδος (σύμβαση 23-6-87)	7.500,0	15.000,0	15.000,0	15.000,0	D.M. 300.000.000 of Bank of Greece (contract 23-6-87)
F.S. 35.000.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ (1987)	910,0	3.850,0	3.850,0	3.850,0	F.S. 35.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (1987)
YEN 24.000.000.000 Τράπεζας Ελλάδος (1987)	2.400,0	26.208,0	21.024,0	15.840,0	YEN 24.000.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (1987)
\$ 37.369.207 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ (1987)	1.300,0	5.500,0	5.500,0	5.500,0	\$ 37.369.207 of Mortgage Bank from RFEC loan (1987)
\$ 100.000.000 Τράπεζας Ελλάδος (1987)	6.000,0	16.000,0	16.000,0	—	\$ 100.000.000 of Bank of Greece (1987)
1988 DM 300.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	7.500,0	—	—	—	DM 300.000.000 of Bank of Greece (1988)
1988 \$ 55.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	3.300,0	7.333,3	4.400,0	1.466,7	\$ 55.000.000 " " " " "
1988 \$ 60.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	3.600,0	9.600,0	6.857,0	4.114,3	\$ 60.000.000 " " " " "
1988 \$ 50.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	3.000,0	8.000,0	4.800,0	1.600,0	\$ 50.000.000 " " " " "
1988 \$ 350.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	20.136,4	56.602,9	40.000,0	24.000,0	\$ 350.000.000 " " " " "
1988 \$ 50.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	3.000,0	8.000,0	4.800,0	1.600,0	\$ 50.000.000 " " " " "
1988 YEN 6.500.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	650,0	7.800,0	7.800,0	7.800,0	YEN 6.500.000.000 of Bank of Greece (1988)
1988 \$ 37.369.207 Τράπεζας Ελλάδος	2.242,2	5.979,1	5.979,1	5.979,1	\$ 37.369.207 of Bank of Greece (1988)
1988 FS 98.650.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ	2.564,9	10.851,5	10.851,5	10.851,5	FS 98.650.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (1988)
1988 FS 40.000.000 ΕΤΕ από ΤΑΣΕ	1.040,0	4.400,0	4.400,0	4.400,0	FS 40.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (1988)
1988 YEN 20.000.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	2.000,0	24.000,0	24.000,0	24.000,0	YEN 20.000.000.000 of Bank of Greece (1988)
1986 \$ 425.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	18.214,3	29.142,9	9.714,3	—	\$ 425.000.000 of Bank of Greece (1986)
1989 \$ 250.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	15.000,0	40.000,0	40.000,0	40.000,0	\$ 250.000.000 of Bank of Greece (1989)
1989 FS 23.280.000 Τράπεζας Ελλάδος	605,3	2.560,0	2.560,0	2.560,8	FS 23.280.000 of Bank of Greece (1989)
1989 FS 1.720.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ	44,7	189,2	189,2	189,2	FS 1.720.000 of Mortgage Bank from RFEL loan (1989)
1988 DM 169.024.008 Τράπεζας Ελλάδος	4.225,6	16.902,4	5.634,2	0,0	DM 169.024.008 of Bank of Greece (1988)
1988 ECU 47.761.194.01 Τράπεζας Ελλάδος	3.868,7	9.552,2	7.164,2	2.388,1	ECU 47.761.194 of Bank of Greece (1988)
1988 DM 306.810.000 Τράπεζας Ελλάδος	7.670,3	30.681,0	20.454,0	—	DM 306.810.000 of Bank of Greece (1988)
1989 DM 136.350.000 Τράπεζας Ελλάδος	3.408,7	13.635,0	10.226,3	3.408,8	DM 136.350.000 of Bank of Greece (1989)
1989 \$ 50.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	6.000,0	16.000,0	16.000,0	14.666,7	\$ 50.000.000 of Bank of Greece (1989)
1989 YEN 10 δις. Τράπεζας Ελλάδος μετατρεπ. \$ 75.000.000	4.500,0	12.000,0	12.000,0	12.000,0	YEN 10 Billions of Bank of Greece (1989) \$ 75.000.000
1988 YEN 50.000.000 από ΕΚΤΕ ΤΑΣΕ	500,0	6.000,0	6.000,0	6.000,0	YEN 50.000.000 of Mortgage Bank from RFEL (1988)
1989 \$ 150.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	9.000,0	24.000,0	24.000,0	12.000,0	\$ 150.000.000 of Bank of Greece (1989)
1989 FLH 130.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	2.990,0	11.700,0	11.700,0	11.700,0	FLH 130.000.000 of Bank of Greece (1989)
1989 \$ 150.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	9.000,0	24.000,0	24.000,0	20.571,4	\$ 150.000.000 of Bank of Greece (1989)
1989 \$ 50.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	3.000,0	8.000,0	8.000,0	6.857,1	\$ 50.000.000 of Bank of Greece (1989)
1989 \$ 75.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	4.500,0	—	—	—	\$ 75.000.000 of Bank of Greece (1989)
1989 YEN 1.450.000.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ	145,0	1.740,0	1.740,0	1.740,0	YEN 1.450.000.000 of Mortgage Bank from RFEL (1989)
1989 YEN 1.230.000.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ	123,0	1.476,0	1.476,0	1.476,0	YEN 1.230.000.000 of Mortgage Bank from RFEL (1989)
1989 YEN 1.310.000.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ	131,0	1.572,0	1.572,0	1.572,0	YEN 1.310.000.000 of Mortgage Bank from RFEL (1989)
1989 YEN 685.000.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ	68,5	822,0	822,0	822,0	YEN 685.000.000 of Mortgage Bank from RFEL (1989)
1989 YEN 2.620.000.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ	262,0	3.144,0	3.144,0	3.144,0	YEN 2.620.000.000 of Mortgage Bank from RFEL (1989)
1989 \$ 300.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	18.000,0	48.000,0	48.000,0	6.464,0	\$ 300.000.000 of Bank of Greece (1989)
1989 YEN 20.000.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	2.000,0	24.000,0	24.000,0	24.000,0	YEN 20.000.000.000 of Bank of Greece (1989)
1990 \$ 500.000.000 Τράπεζας Ελλάδος (6-4-90)	30.000,0	30.000,0	80.000,0	80.000,0	\$ 500.000.000 of Bank of Greece (6-4-90)
1990 DM 300.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	7.500,0	30.000,0	30.000,0	30.000,0	DM 300.000.000 of Bank of Greece (1990)
1990 YEN 60.000.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	6.000,0	72.000,0	72.000,0	72.000,0	YEN 60.000.000.000 of Bank of Greece (1990)
1990 \$ 120.000.000 Τράπεζας Ελλάδος (Ιουλ. '90)	7.200,0	19.200,0	19.200,0	—	\$ 120.000.000 of Bank of Greece (July 1990)
1990 \$ 50.000.000 Τράπεζας Ελλάδος (Αυγ. '90)	3.000,0	8.000,0	8.000,0	—	\$ 50.000.000 of Bank of Greece (August 1990)
1990 DM 100.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	2.500,0	10.000,0	10.000,0	10.000,0	DM 100.000.000 of Bank of Greece (1990)
1990 FS 30.000.000 ΕΚΤΕ από ΤΑΣΕ	780,0	3.300,0	3.300,0	—	FS 30.000.000 of Mortgage Bank from RFEC loan (1990)
1990 \$ 46.550.000 Τράπεζας Ελλάδος	2.793,0	6.620,4	4.965,3	3.310,0	\$ 46.550.000 of Bank of Greece (1990)
1990 DKK 300.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	2.100,0	7.500,0	7.500,0	7.500,0	DKK 300.000.000 of Bank of Greece (1990)
1991 \$ 50.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	3.000,0	8.000,0	8.000,0	4.800,0	\$ 50.000.000 of Bank of Greece
1991 YEN 20.000.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	2.000,0	24.000,0	24.000,0	—	1991 YEN 20.000.000.000 of Bank of Greece
1991 YEN 70.000.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	7.000,0	84.000,0	84.000,0	84.000,0	1991 YEN 70.000.000.000 of Bank of Greece
1991 LIT 10 δις. και ECU 65.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	5.745,0	—	—	—	1991 LIT 10 bil. and ECU 65.000.000 of Bank of Greece

ΧΙ: 1. Δημόσιο χρέος της Ελλάδος κατά την 31η Δεκεμβρίου των ετών 1991 μέχρι και 1994 (συνέχεια)
Public debt of Greece, as on the 31st of December 1991 through 1994 (continued)

Εκατομμύρια δραχμές

Million drachmae

Τίτλος δανείου ή οφειλής	1991	1992	1993	1994	Title of loan or debt
91 ECU 400.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	32.400,0	80.000,0	80.000,0	80.000,0	1991 ECU 400.000.000 of Bank of Greece
91 YEN 169.000.000 ΕΚΤΕ από ΤΚΑΣΕ	16,9	202,8	202,8	202,8	1991 YEN 169.000.000 of Mortgage Bank from RFEL
91 YEN 2.760.000.000 ΕΚΤΕ από ΤΚΑΣΕ	276,0	3.312,0	3.312,0	3.312,0	1991 YEN 2.760.000.000 of Mortgage Bank from RFEL
91 \$ 100.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	6.000,0	16.000,0	16.000,0	18.030,0	1991 \$ 100.000.000 of Bank of Greece
91 DKR 365.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	2.555,0	9.125,0	9.125,0	9.125,0	1991 DKR 365.000.000 of Bank of Greece
91 YEN 50.000.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	5.000,0	60.000,0	60.000,0	60.000,0	1991 YEN 50.000.000.000 of Bank of Greece
91 \$ 60.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	3.600,0	9.600,0	9.600,0	9.600,0	1991 \$ 60.000.000 of Bank of Greece
91 \$ 30.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	1.800,0	4.800,0	4.800,0	4.800,0	1991 \$ 30.000.000 of Bank of Greece
92 YEN 70.000.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	—	84.000,0	84.000,0	84.000,0	1992 YEN 70.000.000.000 of Bank of Greece
92 ECU 200.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	—	40.000,0	40.000,0	40.000,0	1992 ECU 200.000.000 of Bank of Greece
92 SP PT. 10.000 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	14.000,0	14.000,0	14.000,0	1992 SP PT 10.000 millions of Bank of Greece
92 LITS 10 δισ. ECU 65 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	1.000,0	1.000,0	1.000,0	1992 LITS 10 bil. and ECU 65 mill. of Bank of Greece
92 LITS 10 δισ. ECU 65 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	13.000,0	13.000,0	13.000,0	1992 LITS 10 bil. and ECU 65 mill. of Bank of Greece
92 \$ 75.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	—	12.000,0	12.000,0	8.000,0	1992 \$ 75.000.000 of Bank of Greece
92 \$ 50.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	—	8.000,0	8.000,0	8.000,0	1992 \$ 50.000.000 " " " "
92 DM 120.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	—	12.000,0	12.000,0	11.925,5	1992 DM 120.000.000 of Bank of Greece
92 \$ 50.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	—	8.000,0	8.000,0	8.000,0	1992 \$ 50.000.000 of Bank of Greece
92 YEN 50.000 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	60.000,0	60.000,0	60.000,0	1992 YEN 50.000 millions of Bank of Greece
92 ECU 6.520.000 ΤΑΣΕ - ΕΚΤΕ	—	1.304,0	1.304,0	1.304,0	1992 ECU 6.520.000 of Mortgage Bank from RFEL
92 \$ 50.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	—	8.000,0	8.000,0	8.000,0	1992 \$ 50.000.000 of Bank of Greece
92 YEN 60.000 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	72.000,0	72.000,0	72.000,0	1992 YEN 60.000 millions of Bank of Greece
92 YEN 40.000 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	48.000,0	48.000,0	48.000,0	1992 YEN 40.000 " " " "
92 \$ 100.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	—	16.000,0	16.000,0	16.000,0	1992 \$ 100.000.000 " " " "
92 \$ 250.000.000 Τράπεζας Ελλάδος	—	40.000,0	40.000,0	40.000,0	1992 \$ 250.000.000 " " " "
93 YEN 100.000 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	—	120.000,0	120.000,0	1993 YEN 100.000 " " " "
93 YEN 30.000 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	—	36.000,0	36.000,0	1993 YEN 30.000 " " " "
93 YEN 10.000 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	—	12.000,0	12.000,0	1993 YEN 10.000 " " " "
93 D.M. 1.000 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	—	100.000,0	100.000,0	1993 D.M. 1.000 " " " "
93 \$ 100 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	—	16.000,0	16.000,0	1993 \$ 100 " " " "
93 L 100 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	—	26.000,0	26.000,0	1993 L 100 " " " "
93 \$ 200 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	—	32.000,0	32.000,0	1993 \$ 200 " " " "
93 LITS 39.700 Τράπεζας Ελλάδος	—	—	3.970,0	3.970,0	1993 LITS 39.700 " " " "
93 \$ 300 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	—	48.000,0	48.000,0	1993 \$ 300 " " " "
93 F.F. 1.000 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	—	26.000,0	26.000,0	1993 FF 1.000 " " " "
93 YEN 60.000 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	—	72.000,0	72.000,0	1993 YEN 60.000 " " " "
93 YEN 40.000 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	—	48.000,0	48.000,0	1993 YEN 40.000 " " " "
93 \$ 500 εκ. Τράπεζας Ελλάδος	—	—	80.000,0	80.000,0	1993 \$ 500 " " " "
93 \$ 35 εκ. LITS 22,1 δισ. ECU 8,4 εκ Τράπεζας Ελλάδος	—	—	9.492,6	9.492,6	1993 \$ 35. LITS 22,1 bil. ECU 8,4 m. of Bank of Greece
Δάνεια και οφειλές σε χρυσό	2.140,0	5.946,6	5.598,4	5.598,4	Loans and debts in gold
Δάνειο Τράπεζας Ελλάδος για την καταβολή σε χρυσό του 1/4 της συμμετοχής της Ελλάδος στο κεφάλαιο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου	2.069,8	5.519,4	5.519,4	5.519,4	Loan from the Bank of Greece for 1/4 quota payment for the participation of Greece in the capital of International Monetary Fund
Δάνειο Τράπεζας Ελλάδος σε χρυσό για την καταβολή του 1/10 της συμμετοχής στο Διεθνή Οργανισμό Αναπτύξεως	15,1	40,3	—	—	Loan from the Bank of Greece for 1/10 quota payment for the participation of Greece in the International Development Fund
Συμμετοχή στο Κεφάλαιο Δανείου Τράπεζας Αναπτύξεως	29,6	79,0	—	—	Participation in Development Bank's loan capital
Δάνειο \$ 2.122.000 Τράπεζας Ελλάδος για ΔΟΧ	25,5	307,9	—	—	Loan \$ 2.122.000 from the Bank of Greece for IFO
1993 Τράπεζας Ελλάδος 13.942.857 μονάδες λογαριασμών συμμετοχή Διεθν. Οργανισμούς	—	—	79,0	79,0	1993 Bank of Greece 13.942.857 account units, participation in international Organizations
Κυμαινόμενο χρέος σε δραχμές	4.974.322,9	5.600.526,7	5.765.738,5	7.533.286,1	Floating debt in drachmae
Έντοκα γραμματ. Ν.Δ. 3745/57	2.031.539,2	1.782.844,8	1.565.329,7	1.923.469,8	Interest bearing treasury bills, L.D. 3745/57
1985 έντοκα γραμματ. ιδ. τομέα	2.942.783,7	3.817.681,9	4.200.408,8	5.609.816,3	Interest bearing treasury bills, private sector, 1985
Δάνεια νομών 828 και 959 του 1943 σε απούσια χρεόγραφα	56,6	39,0	38,8	40,7	Loans in bonds under laws 828 and 959 in the year 1943
Ονομαστική αξία οφειλόμενων τίτλων	56,6	39,0	38,8	40,7	Nominal value of bonds due
Δάνεια, Ομολογα με ρήτρα ξένου νομίσματος	325.279,9	748.241,2	1.163.098,6	1.244.697,6	Loans in bonds in foreign currency clause
Ομολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (1986)	4,9	6,8	3,4	3,2	Greek State bonds in ECU clause (1986)
Ομολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (1987)	10,4	19,2	14,6	8,0	Greek State bonds in ECU clause (1987)
Ομολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (1987)	3,3	8,8	6,4	4,0	Greek State bonds in ECU clause (1987)
Ομολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (1989)	22.280,0	54,6	16,2	13,0	Greek State bonds in ECU clause (1989)
Ομολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (1989)	17.513,0	108,4	45,8	41,4	Greek State bonds in ECU clause (1989)
Ομολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (Σεπτ. '89)	26.066,8	242,3	100,0	21,3	Greek State bonds in ECU clause (Sept. 1989)
Ομολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (Οκτ. '89)	32.472,5	129,8	32,2	14,2	Greek State bonds in ECU clause (Oct. 1989)
Ομολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (Νοέμ. '89)	18.164,2	20.043,2	112,0	42,8	Greek State bonds in ECU clause (Nov. 1989)
Ομολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (Δεκ. '89)	3.122,6	5.901,6	15,6	9,8	Greek State bonds in ECU clause (Dec. 1989)

ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΙΣΤΗ

XI: 1. Δημόσιο χρέος της Ελλάδος κατά την 31η Δεκεμβρίου των ετών 1991 μέχρι και 1994 (συνέχεια)
Public debt of Greece, as on the 31st of December 1991 through 1994 (continued)

Εκατομμύρια δραχμές

Million drachmae

Τίτλος δανείου η οφειλής	1991	1992	1993	1994	Title of loan or debt
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (Ιαν. '90) ...	36,1	28,4	19,4	10,8	Greek State bonds in ECU clause (Jan. 1990)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (2-4-90) ...	229,6	119,6	67,8	30,4	Greek State bonds in ECU clause (2-4-90)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (Μάιος '90) ..	14.449,6	159,6	56,4	21,4	Greek State bonds in ECU clause (May 1990)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (Ιουν. '90) ..	3.889,1	24,4	6,4	—	Greek State bonds in ECU clause (June 1990)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (Ιουν. '90) ..	3.559,4	0,4	0,3	0,2	Greek State bonds in USD clause (June 1990)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΔΙΕΤΗ (Νοέμ. '90)	18.556,9	1.693,2	23,0	7,2	Two-year Greek State bonds in ECU clause (Nov. 1990)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (Νοέμ. '90)	7.938,2	19.600,6	7.630,0	15,6	Three-year Greek State bonds in ECU clause (Nov. 1990)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΔΙΕΤΗ (Δεκ. '90)	14.089,7	30.588,2	80,4	35,6	Two-year Greek State bonds in ECU clause (Dec. 1990)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (Δεκ. '90)	800,0	1.975,2	1.482,4	18,4	Three-year Greek State bonds in ECU clause (Dec. 1990)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΕΤΡΑΕΤΗ (Δεκ. '90)	1.384,9	3.419,6	3.419,6	3.329,4	Four-year Greek State bonds in ECU clause (Dec. 1990)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (Ιαν. '91)	51.476,6	150,0	70,8	17,6	One-year Greek State bonds in ECU clause (Jan. 1991)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΔΙΕΤΗ (Ιαν. '91)	5.070,0	12.518,4	11,6	2,0	Two-year Greek State bonds in ECU clause (Jan. 1991)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (Ιαν. '91)	825,6	2.038,4	2.038,4	0,4	Three-year Greek State bonds in ECU clause (Jan. 1991)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΕΤΡΑΕΤΗ (Ιαν. '91)	1.103,7	2.725,2	2.725,2	2.725,2	Four-year Greek State bonds in ECU clause (Jan. 1991)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΔΙΕΤΗ (Φεβρ. '91)	9.456,7	23.350,0	52,6	11,8	Two-year Greek State bonds in ECU clause (Feb. 1991)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (Φεβρ. '91)	595,0	1.469,2	1.469,2	4,6	Three-year Greek State bonds in ECU clause (Feb. 1991)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΕΤΡΑΕΤΗ (Φεβρ. '91)	2.999,8	7.406,8	7.406,8	7.406,8	Four-year Greek State bonds in ECU clause (Feb. 1991)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΔΙΕΤΗ (29-3-91)	2.884,2	52.480,0	84,6	33,8	Two-year Greek State bonds in ECU clause (29-3-91)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (29-3-91)	1.684,0	4.158,0	4.158,0	2,8	Three-year Greek State bonds in ECU clause (29-3-91)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΕΤΡΑΕΤΗ (29-3-91)	21.254,4	7.121,4	7.121,4	7.121,4	Four-year Greek State bonds in ECU clause (29-3-91)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (15-4-91)	29.815,4	70,6	24,6	10,8	One-year Greek State bonds in ECU clause (15-4-91)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΔΙΕΤΗ (Ιουλ. '91)	5.319,8	13.135,4	34,6	16,6	Two-year Greek State bonds in ECU clause (July 1991)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (Ιουλ. '91)	665,8	1.644,0	1.644,0	—	Three-year Greek State bonds in ECU clause (July 1991)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΕΤΡΑΕΤΗ (Ιουλ. '91)	441,9	1.091,2	1.091,2	1.091,2	Four-year Greek State bonds in ECU clause (July 1991)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΔΙΕΤΗ (Ιουλ. '91)	1.936,4	5.163,8	50,7	4,0	Two-year Greek State bonds in USD clause (July 1991)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΤΡΙΕΤΗ (Ιουλ. '91)	58,0	154,7	154,7	1,6	Three-year Greek State bonds in USD clause (July 1991)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΤΕΤΡΑΕΤΗ (Ιουλ. '91)	120,5	321,4	321,4	321,4	Four-year Greek State bonds in USD clause (July 1991)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΕΤΗΣΙΑ (25-11-92)	—	4.274,9	4.038,2	1,4	One-year Greek State bonds in USD clause (25-11-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΕΤΗΣΙΑ (15-9-92)	—	2.080,0	2.080,0	—	One-year Greek State bonds in USD clause (15-9-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΤΡΙΕΤΗ (25-11-92)	—	840,0	840,0	840,0	Three-year Greek State bonds in USD clause (25-11-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΠΕΝΤΑΕΤΗ (25-11-92)	—	305,6	305,6	305,6	Five-year Greek State bonds in USD clause (25-11-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΕΤΗΣΙΑ (21-12-92)	—	64.791,5	54.453,8	5,8	One-year Greek State bonds in USD clause (21-12-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΤΡΙΕΤΗ (21-12-92)	—	4.268,0	4.268,0	4.268,0	Three-year Greek State bonds in USD clause (21-12-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΠΕΝΤΑΕΤΗ (21-12-92)	—	272,0	272,0	272,0	Five-year Greek State bonds in USD clause (21-12-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα DM ΕΤΗΣΙΑ (Οκτ. '92)	—	20.073,0	1.288,0	10,9	One-year Greek State bonds in DM clause (Oct. 92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα DM ΔΙΕΤΗ (Οκτ. '92)	—	8.194,2	8.194,2	15,0	Two-year Greek State bonds in DM clause (Oct. 92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα DM ΤΡΙΕΤΗ (Οκτ. '92)	—	13.737,2	13.737,2	13.737,2	Three-year Greek State bonds in DM clause (Oct. 92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα DM ΕΤΗΣΙΑ (25-11-92)	—	8.832,6	3.428,7	0,3	One-year Greek State bonds in DM clause (25-11-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα DM ΤΡΙΕΤΗ (25-11-92)	—	3.533,1	3.533,1	3.533,1	Three-year Greek State bonds in DM clause (25-11-92)

ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΙΣΤΗ

XI: 1. Δημόσιο χρέος της Ελλάδος κατά την 31η Δεκεμβρίου των ετών 1991 μέχρι και 1994 (συνέχεια)
Public debt of Greece, as on the 31st of December 1991 through 1994 (continued)

Εκατομμύρια δραχμές

Million drachmae

Τίτλος δανείου ή οφειλής	1991	1992	1993	1994	Title of loan or debt
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΤΡΙΕΤΗ (30-6-93)	—	—	576,8	576,8	Three year Greek State bonds in USD clause (30-6-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΕΤΗΣΙΑ (30-7-93)	—	—	181.234,4	18,2	One year Greek State bonds in USD clause (30-7-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΤΡΙΕΤΗ (30-7-93)	—	—	6.128,0	6.128,0	Three year Greek State bonds in USD clause (30-7-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΕΤΗΣΙΑ (31-8-93)	—	—	32.625,4	18,6	One year Greek State bonds in USD clause (31-8-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΤΡΙΕΤΗ (31-8-93)	—	—	1.631,4	1.631,4	Three year Greek State bonds in USD clause (31-8-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΕΤΗΣΙΑ (30-9-93)	—	—	40.812,8	59,4	One year Greek State bonds in USD clause (30-9-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΤΡΙΕΤΗ (30-9-93)	—	—	4.353,6	4.353,6	Three year Greek State bonds in USD clause (30-9-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΕΤΗΣΙΑ (29-10-93)	—	—	25.977,6	983,7	One year Greek State bonds in USD clause (29-10-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΤΡΙΕΤΗ (29-10-93)	—	—	747,2	747,2	Three year Greek State bonds in USD clause (29-10-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΕΤΗΣΙΑ (26-11-93)	—	—	55.487,4	12.858,4	One year Greek State bonds in USD clause (26-11-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΤΡΙΕΤΗ (26-11-93)	—	—	5.578,1	5.578,1	Three year Greek State bonds in USD clause (26-11-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΕΤΗΣΙΑ (21-12-93)	—	—	16.504,8	12.515,4	One year Greek State bonds in USD clause (21-12-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΤΡΙΕΤΗ (21-12-93)	—	—	128.492,0	128.492,0	Three year Greek State bonds in USD clause (21-12-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα GBP ΕΤΗΣΙΑ (27-1-93)	—	—	793,0	—	One year Greek State bonds in GBP clause (27-1-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα GBP ΤΡΙΕΤΗ (27-1-93)	—	—	3.868,8	3.868,8	Three year Greek State bonds in GBP clause (27-1-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα GBP ΕΤΗΣΙΑ (28-5-93)	—	—	4.788,9	0,3	One year Greek State bonds in GBP clause (28-5-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα GBP ΤΡΙΕΤΗ (28-5-93)	—	—	478,1	478,1	Three year Greek State bonds in GBP clause (28-5-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (19-1-93)	—	—	45.767,0	45,2	One year Greek State bonds in ECU clause (19-1-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (19-1-93)	—	—	4.272,0	4.272,0	Three year Greek State bonds in ECU clause (19-1-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (26-2-93)	—	—	7.187,0	24,2	One year Greek State bonds in ECU clause (26-2-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (26-2-93)	—	—	9.700,0	9.700,0	Three year Greek State bonds in ECU clause (26-2-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (31-3-93)	—	—	17.275,0	20,2	One year Greek State bonds in ECU clause (31-3-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (31-3-93)	—	—	3.031,0	3.031,0	Three year Greek State bonds in ECU clause (31-3-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (14-4-93)	—	—	8.060,0	120,8	One year Greek State bonds in ECU clause (14-4-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (14-4-93)	—	—	1.510,0	1.510,0	Three year Greek State bonds in ECU clause (14-4-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (17-5-93)	—	—	50.992,2	18,8	One year Greek State bonds in ECU clause (17-5-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (17-5-93)	—	—	13.001,0	13.001,0	Three year Greek State bonds in ECU clause (17-5-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (16-6-93)	—	—	19.775,4	34,4	One year Greek State bonds in ECU clause (16-6-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (16-6-93)	—	—	562,0	562,0	Three year Greek State bonds in ECU clause (16-6-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (15-7-93)	—	—	10.278,0	9,0	One year Greek State bonds in ECU clause (15-7-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (15-7-93)	—	—	957,0	957,0	Three year Greek State bonds in ECU clause (15-7-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (24-8-93)	—	—	7.435,0	23,4	One year Greek State bonds in ECU clause (24-8-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (24-8-93)	—	—	2.007,6	2.007,6	Three year Greek State bonds in ECU clause (24-8-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (15-9-93)	—	—	24.500,2	164,8	One year Greek State bonds in ECU clause (15-9-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (15-9-93)	—	—	1.790,0	1.790,0	Three year Greek State bonds in ECU clause (15-9-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (18-10-93)	—	—	11.855,4	1.838,2	One year Greek State bonds in ECU clause (18-10-93)

XI: 1. Δημόσιο χρέος της Ελλάδος κατά την 31η Δεκεμβρίου των ετών 1991 μέχρι και 1994 (συνέχεια)
Public debt of Greece, as on the 31st of December 1991 through 1994 (continued)

Εκατομμύρια δραχμές

Million drachmae

Τίτλος δανείου ή οφειλής	1991	1992	1993	1994	Title of loan or debt
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα DM ΠΕΝΤΑΕΤΗ (25-11-92)	—	5.146,0	5.146,0	5.146,0	Five-year Greek State bonds in DM clause (25-11-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (Ιαν. '92)	—	75.656,4	163,8	48,0	One-year Greek State bonds in ECU clause (Jan. 92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΔΙΕΤΗ (Ιαν. '92)	—	5.427,0	5.427,0	13,8	Two-year Greek State bonds in ECU clause (Jan. 92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (Ιαν. '92)	—	14.737,4	14.737,4	14.737,4	Three-year Greek State bonds in ECU clause (Jan. 92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (εκδ. 15-4-92)	—	25.898,0	12.687,2	3,0	One-year Greek State bonds in ECU clause (15-4-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (εκδ. 15-4-92)	—	3.174,6	3.174,6	3.174,6	Three-year Greek State bonds in ECU clause (15-4-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΔΙΕΤΗ (εκδ. 15-4-92)	—	2.589,8	2.589,8	3,4	Two-year Greek State bonds in ECU clause (15-4-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (εκδ. 15-5-92)	—	32.921,8	46,4	13,0	One-year Greek State bonds in ECU clause (15-5-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΔΙΕΤΗ (εκδ. 15-5-92)	—	9.629,8	9.629,8	5,6	Two-year Greek State bonds in ECU clause (15-5-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (εκδ. 15-5-92)	—	9.053,6	9.053,6	9.053,6	Three-year Greek State bonds in ECU clause (15-5-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (24-8-92)	—	49.304,2	235,2	78,2	One-year Greek State bonds in ECU clause (24-8-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΔΙΕΤΗ (24-8-92)	—	8.430,0	8.430,0	9,8	Two-year Greek State bonds in ECU clause (24-8-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (24-8-92)	—	22.028,0	22.028,0	22.028,0	Three-year Greek State bonds in ECU clause (24-8-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (15-9-92)	—	41.683,4	1.013,4	17,2	One-year Greek State bonds in ECU clause (15-9-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΔΙΕΤΗ (15-9-92)	—	3.970,0	3.970,0	28,0	Two-year Greek State bonds in ECU clause (15-9-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (15-9-92)	—	10.798,0	10.798,0	10.798,0	Three-year Greek State bonds in ECU clause (15-9-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (Οκτ. 92)	—	15.735,8	11.317,4	17,2	One-year Greek State bonds in ECU clause (Oct. 92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΔΙΕΤΗ (Οκτ. 92)	—	1.573,6	1.573,6	35,0	Two-year Greek State bonds in ECU clause (Oct. 92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (Οκτ. 92)	—	4.720,8	4.720,8	4.720,8	Three year Greek State bonds in ECU clause (Oct. 92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (20-11-92)	—	21.259,4	13.375,0	23,4	One year Greek State bonds in ECU clause (20-11-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (20-11-92)	—	5.067,6	5.067,6	5.067,6	Three year Greek State bonds in ECU clause (20-11-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΠΕΝΤΑΕΤΗ (20-11-92)	—	2.821,6	2.821,6	2.821,6	Five year Greek State bonds in ECU clause (20-11-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (15-12-92)	—	22.094,0	17.320,4	19,8	One year Greek State bonds in ECU clause (15-12-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (15-12-92)	—	2.936,0	2.936,0	2.936,0	Three year Greek State bonds in ECU clause (15-12-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΠΕΝΤΑΕΤΗ (15-12-92)	—	1.259,2	1.259,2	1.259,2	Five year Greek State bonds in ECU clause (15-12-92)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΕΤΗΣΙΑ (21-1-93)	—	—	4.448,0	6,6	One year Greek State bonds in USD clause (21-1-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΤΡΙΕΤΗ (21-1-93)	—	—	1.334,4	1.334,4	Three year Greek State bonds in USD clause (21-1-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΕΤΗΣΙΑ (18-2-93)	—	—	4.993,6	4,2	One year Greek State bonds in USD clause (18-2-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΤΡΙΕΤΗ (18-2-93)	—	—	220,8	220,8	Three year Greek State bonds in USD clause (18-2-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΕΤΗΣΙΑ (17-3-93)	—	—	2.553,6	1,0	One year Greek State bonds in USD clause (17-3-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΤΡΙΕΤΗ (17-3-93)	—	—	248,8	248,8	Three year Greek State bonds in USD clause (17-3-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΕΤΗΣΙΑ (30-4-93)	—	—	9.440,0	11,4	One year Greek State bonds in USD clause (30-4-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΤΡΙΕΤΗ (30-4-93)	—	—	1.112,8	1.112,8	Three year Greek State bonds in USD clause (30-4-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΕΤΗΣΙΑ (28-5-93)	—	—	2.381,1	0,5	One year Greek State bonds in USD clause (28-5-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΤΡΙΕΤΗ (28-5-93)	—	—	718,2	718,2	Three year Greek State bonds in USD clause (28-5-93)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD ΕΤΗΣΙΑ (30-6-93)	—	—	5.111,5	2,2	One year Greek State bonds in USD clause (30-6-93)

XI: 1. Δημόσιο χρέος της Ελλάδος κατά την 31η Δεκεμβρίου των ετών 1991 μέχρι και 1994 (συνέχεια)
Public debt of Greece, as on the 31st of December 1991 through 1994 (continued)

Εκατομμύρια δραχμές

Million drachmae

Τίτλος δανείου ή οφειλής	1991	1992	1993	1994	Title of loan or debt
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (18-10-93)	—	—	726.2	726.2	Three year Greek State bonds in ECU clause (18-10-93)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (29-10-93)	—	—	3.199.8	91.6	One year Greek State bonds in ECU clause (29-10-93)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (29-10-93)	—	—	643.6	643.6	Three year Greek State bonds in ECU clause (29-10-93)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (22-11-93)	—	—	15.491.0	8.193.6	One year Greek State bonds in ECU clause (22-11-93)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (22-11-93)	—	—	4.509.2	4.509.2	Three year Greek State bonds in ECU clause (22-11-93)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΕΤΗΣΙΑ (15-12-93)	—	—	7.386.0	5.492.6	One year Greek State bonds in ECU clause (15-12-93)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU ΤΡΙΕΤΗ (15-12-93)	—	—	40.993.0	40.993.0	Three year Greek State bonds in ECU clause (15-12-93)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (8-3-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	73.087.4	One year Greek State bonds in USD clause (8-3-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (8-3-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	7.620.3	Three year Greek State bonds in USD clause (8-3-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (22-4-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	38.382.6	One year Greek State bonds in USD clause (22-4-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (22-4-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	42.772.5	Three year Greek State bonds in USD clause (22-4-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (17-5-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	121.573.8	One year Greek State bonds in USD clause (17-5-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (17-5-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	13.010.2	Three year Greek State bonds in USD clause (17-5-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (31-5-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	17.256.5	One year Greek State bonds in USD clause (31-5-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (31-5-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	1.792.5	Three year Greek State bonds in USD clause (31-5-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (13-6-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	24.000.0	One year Greek State bonds in USD clause (13-6-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (15-6-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	6.596.3	One year Greek State bonds in USD clause (15-6-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (15-6-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	782.9	Three year Greek State bonds in USD clause (15-6-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (30-6-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	23.138.7	One year Greek State bonds in USD clause (30-6-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (30-6-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	2.415.2	Three year Greek State bonds in USD clause (30-6-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (1-8-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	172.150.7	One year Greek State bonds in USD clause (1-8-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (1-8-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	782.7	Three year Greek State bonds in USD clause (1-8-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (31-8-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	18.055.5	One year Greek State bonds in USD clause (31-8-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (31-8-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	812.0	Three year Greek State bonds in USD clause (31-8-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (30-9-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	32.037.6	One year Greek State bonds in USD clause (30-9-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (30-9-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	10.590.2	Three year Greek State bonds in USD clause (30-9-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (28-11-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	84.610.1	One year Greek State bonds in USD clause (28-11-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα USD (28-11-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	643.8	Three year Greek State bonds in USD clause (28-11-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα DM (15-7-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	6.739.3	One year Greek State bonds in DM clause (15-7-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα DM (15-7-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	769.8	Three year Greek State bonds in DM clause (15-7-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (19-1-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	17.123.0	One year Greek State bonds in ECU clause (19-1-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (19-1-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	1.412.2	Three year Greek State bonds in ECU clause (19-1-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (31-3-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	17.957.6	One year Greek State bonds in ECU clause (31-3-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (31-3-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	2.255.8	Three year Greek State bonds in ECU clause (31-3-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (17-5-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	31.522.2	One year Greek State bonds in ECU clause (17-5-94)
όλογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (17-5-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	5.577.8	Three year Greek State bonds in ECU clause (17-5-94)

ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΙΣΤΗ

XI: 1. Δημόσιο χρέος της Ελλάδος κατά την 31η Δεκεμβρίου των ετών 1991 μέχρι και 1994 (συνέχεια)
Public debt of Greece, as on the 31st of December 1991 through 1994 (continued)

Εκατομμύρια δραχμές

Million drachmae

Τίτλος δανείου ή οφειλής	1991	1992	1993	1994	Title of loan or debt
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (31-5-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	15.347,4	One year Greek State bonds in ECU clause (31-5-94)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (31-5-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	1.786,4	Three year Greek State bonds in ECU clause (31-5-94)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (15-6-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	11.287,8	One year Greek State bonds in ECU clause (15-6-94)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (15-6-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	3.757,0	Three year Greek State bonds in ECU clause (15-6-94)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (30-6-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	8.388,8	One year Greek State bonds in ECU clause (30-6-94)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (30-6-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	1.961,4	Three year Greek State bonds in ECU clause (30-6-94)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (1-8-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	4.166,6	One year Greek State bonds in ECU clause (1-8-94)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (1-8-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	1.059,4	Three year Greek State bonds in ECU clause (1-8-94)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (31-8-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	5.128,4	One year Greek State bonds in ECU clause (31-8-94)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (31-8-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	606,0	Three year Greek State bonds in ECU clause (31-8-94)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (15-9-94) ΕΤΗΣΙΑ	—	—	—	4.522,6	One year Greek State bonds in ECU clause (15-9-94)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου με ρήτρα ECU (15-9-94) ΤΡΙΕΤΗ	—	—	—	2.021,2	Three year Greek State bonds in ECU clause (15-9-94)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου σε δραχμές	444.273,9	976.230,0	2.866.990,7	3.806.309,7	Greek State bonds in drachmae
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου (Έκδοση 19-10-87)	54,7	54,6	1,6	0,6	Greek State bonds (issued on 19-10-87)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου (Έκδοση 14-12-87)	283,2	283,0	0,7	0,7	Greek State bonds (issued on 14-12-87)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου (29-7-88)	34,5	26,7	26,2	14,2	Greek State bonds (29-7-88)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου (Αύγουστος '88)	11,9	5,7	5,7	5,7	Greek State bonds (August 1988)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου (Σεπτ. '88)	17,9	17,4	16,9	16,9	Greek State bonds (Sept. 1988)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου (Οκτ. '88)	5,2	1,4	1,4	1,0	Greek State bonds (Oct. 1988)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου (Νοεμ. '88 ΔΙΕΤΗ)	10,0	10,0	10,0	10,0	Two-year Greek State bonds (Nov. 1988)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου (Νοεμ. '88 ΤΡΙΕΤΗ)	383,3	9,4	9,3	9,3	Three-year Greek State bonds (Nov. 1988)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου (Δεκ. '88) ΔΙΕΤΗ	8,5	1,0	1,0	1,0	Two-year Greek State bonds (Dec. 1988)
Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου (Δεκ. '88) ΤΡΙΕΤΗ	13.958,8	—	—	—	Three-year Greek State bonds (Dec. 1988)
1989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ	2,2	0,2	0,2	0,2	Two-year Greek State bonds (1989)
1989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ	19.000,0	13,1	6,1	0,5	Three-year Greek State bonds (1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου (Έκδ. Φεβρ. '89 ΔΙΕΤΗ)	1,5	10,5	1,3	0,3	Greek State bonds (Feb. 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου (Φεβρ. '89)	16.600,0	—	—	—	Greek State bonds (Feb. 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Μάρτιος)	7,1	0,1	0,1	—	Two-year Greek State bonds (March 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Μάρτ. '89)	33.800,0	3,6	1,1	0,9	Three-year Greek State bonds (March 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Απρ. '89)	0,2	0,2	0,2	0,2	Two-year Greek State bonds (April 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Απρ. '89)	10.900,0	4,7	1,9	1,9	Three-year Greek State bonds (April 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Μάιος '89)	11,3	2,9	2,6	2,6	Two-year Greek State bonds (May 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Μάιος '89)	9.670,0	14,0	10,7	10,5	Three-year Greek State bonds (May 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Ιούν. '89)	12,0	2,0	1,0	1,0	Two-year Greek State bonds (June 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Ιούν. '89)	39.200,0	5,9	1,4	1,4	Three-year Greek State bonds (June 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Ιουλ. '89)	13,4	4,0	—	—	Two-year Greek State bonds (July 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Ιουλ. '89)	7.350,0	19,2	19,1	12,3	Three-year Greek State bonds (July 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Αύγ. '89)	43,6	2,5	1,0	—	Two-year Greek State bonds (August 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Αύγ. '89)	9.900,0	43,4	16,0	15,8	Three-year Greek State bonds (August 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Σεπτ. '89)	13,0	0,7	—	—	Two-year Greek State bonds (Sept. 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Σεπτ. '89)	7.400,0	14,6	4,6	3,2	Three-year Greek State bonds (Sept. 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Οκτ. '89)	67,9	2,5	2,0	1,8	Two-year Greek State bonds (Oct. 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Οκτ. '89)	10.100,0	73,1	10,9	8,9	Three-year Greek State bonds (Oct. 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Νοεμ. '89)	1.625,8	4,0	4,0	—	Two-year Greek State bonds (Nov. 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Νοεμ. '89)	11.430,0	326,2	4,5	3,7	Three-year Greek State bonds (Nov. 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Δεκ. '89)	2.048,9	14,5	1,0	—	Two-year Greek State bonds (Dec. 1989)
989 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Δεκ. '89)	7.190,0	6.331,4	38,4	12,3	Three-year Greek State bonds (Dec. 1989)
990 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Ιαν. '90)	3.200,0	5,6	1,0	1,0	Two-year Greek State bonds (Jan. 1990)
990 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Ιαν. '90)	8.650,0	8.650,0	13,1	11,2	Three-year Greek State bonds (Jan. 1990)
990 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Φεβρ. '90)	5.700,0	6,4	4,0	—	Two-year Greek State bonds (Febr. 1990)
990 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Φεβρ. '90)	4.500,0	4.500,0	8,8	6,6	Three-year Greek State bonds (Febr. 1990)
990 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Μάρτ. '90)	2.200,0	10,6	9,0	—	Two-year Greek State bonds (March 1990)
990 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Μάρτ. '90)	6.300,0	6.300,0	2,5	0,6	Three-year Greek State bonds (March 1990)
990 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Απρ. '90)	1.050,0	2,2	—	—	Two-year Greek State bonds (April 1990)
990 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Απρ. '90)	11.100,0	11.100,0	7,6	2,6	Three-year Greek State bonds (April 1990)
990 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Μάιος '90)	600,0	0,2	—	—	Two-year Greek State bonds (May 1990)
990 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Μάιος '90)	2.000,0	2.000,0	4,1	2,1	Three-year Greek State bonds (May 1990)
990 Όμολογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Ιουν. '90)	800,0	1,2	—	—	Two-year Greek State bonds (June 1990)

XI: 1. Δημόσιο χρέος της Ελλάδος κατά την 31η Δεκεμβρίου των ετών 1991 μέχρι και 1994 (συνέχεια)
Public debt of Greece, as on the 31st of December 1991 through 1994 (continued)

Εκατομμύρια δραχμές

Million drachmae

Τίτλος δανείου ή οφειλής	1991	1992	1993	1994	Title of loan or debt
190 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Ιούν. '90) ..	4.500,0	4.500,0	1,6	—	Three-year Greek State bonds (June 1990)
190 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Ιουλ. '90) ...	4.500,0	10,9	—	—	Two-year Greek State bonds (July 1990)
190 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Ιουλ. '90) ..	8.500,0	8.500,0	2.312,8	1,0	Three-year Greek State bonds (July 1990)
190 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Αυγ. '90) ...	1.500,0	5,6	1,3	1,3	Two-year Greek State bonds (August 1990)
190 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Αυγ. '90) ..	9.550,0	9.550,0	23,8	0,5	Three-year Greek State bonds (August 1990)
190 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Σεπτ. '90) ..	1.800,0	30,9	12,9	12,9	Two-year Greek State bonds (Sept. 1990)
190 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Σεπτ. '90) .	12.500,0	12.500,0	185,3	0,5	Three-year Greek State bonds (Sept. 1990)
190 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Οκτ. '90) ...	2.450,0	52,3	14,3	14,3	Two-year Greek State bonds (Oct. 1990)
190 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Οκτ. '90) ..	11.900,0	11.900,0	8.346,2	7,5	Three-year Greek State bonds (Oct. 1990)
190 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Δεκ. '90)	10.900,0	6.544,0	7,4	—	Two-year Greek State bonds (Dec. 1990)
191 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Δεκ. '91) ...	14.600,0	14.600,0	14.240,7	4,0	Two-year Greek State bonds (Dec. 1991)
191 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (21-11-91) ΕΤΕ	114.319,0	128.037,3	128.037,3	128.037,3	Three-year Greek State bonds (21-11-91) of Bank of Greece
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Φεβ. '92) ...	—	6.450,0	6.450,0	13,7	Two-year Greek State bonds (Feb. 1992)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Φεβ. '92) ..	—	92.200,0	92.200,0	92.200,0	Three-year Greek State bonds (Feb. 1992)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (Μαρ. '92) ...	—	8.250,0	8.250,0	1,6	Two-year Greek State bonds (Mar. 1992)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Μαρ. '92) .	—	14.300,0	14.300,0	14.300,0	Three-year Greek State bonds (Mar. 1992)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (εκδ. 23-4-92)	—	50.000,0	56.000,0	—	Three-year Greek State bonds (23-4-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (εκδ. 30-4-92)-Κ	—	15.600,0	15.600,0	—	Two-year Greek State bonds f. (30-4-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (εκδ. 30-4-92)-Κ	—	71.900,0	71.900,0	71.900,0	Three-year Greek State bonds f. (30-4-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ Κ. (εκδ. 31-5-92)	—	17.800,0	17.800,0	1,2	Two-year Greek State bonds f. (31-5-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (εκδ. 31-5-92)	—	12.700,0	12.700,0	12.700,0	Three-year Greek State bonds f. (31-5-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ Κ. (εκδ. 30-6-92)	—	6.200,0	6.200,0	9,4	Two-year Greek State bonds f. (30-6-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (30-6-92)	—	50.150,0	50.150,0	50.150,0	Three-year Greek State bonds f. (30-6-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (31-7-92)-Κ .	—	7.500,0	7.500,0	14,5	Two-year Greek State bonds f. (31-7-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (31-7-92)-Κ	—	37.600,0	37.600,0	37.600,0	Three-year Greek State bonds f. (31-7-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ Κ. (31-8-92) .	—	2.000,0	2.000,0	2,2	Two-year Greek State bonds f. (31-8-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (31-8-92)	—	8.000,0	8.000,0	8.000,0	Three-year Greek State bonds f. (31-8-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ Κ. (30-9-92) .	—	2.500,0	2.500,0	49,8	Two-year Greek State bonds f. (30-9-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (30-9-92) ...	—	7.000,0	7.000,0	7.000,0	Three-year Greek State bonds f. (30-9-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΕΤΡΑΕΤΗ Κ. (30-9-92)	—	500,0	500,0	500,0	Four-year Greek State bonds f. (30-9-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (30-9-92)	—	45.200,0	45.200,0	45.200,0	Five-year Greek State bonds f. (30-9-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ Κ. (31-10-92) ...	—	3.000,0	3.000,0	29,1	Two-year Greek State bonds f. (31-10-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (31-10-92) ...	—	4.100,0	4.100,0	4.100,0	Three-year Greek State bonds f. (31-10-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΕΤΡΑΕΤΗ Κ. (31-10-92)	—	250,0	250,0	250,0	Four-year Greek State bonds f. (31-10-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (31-10-92)	—	116.000,0	116.000,0	116.000,0	Five-year Greek State bonds f. (31-10-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ Κ. (30-11-92)	—	3.300,0	3.300,0	3.239,8	Two-year Greek State bonds f. (30-11-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (30-11-92)	—	6.700,0	6.700,0	6.700,0	Three-year Greek State bonds f. (30-11-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΕΤΡΑΕΤΗ Κ. (30-11-92)	—	120,0	120,0	120,0	Four-year Greek State bonds f. (30-11-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (30-11-92)	—	79.700,0	79.400,0	79.400,0	Five-year Greek State bonds f. (30-11-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ Κ. (31-12-92)	—	12.300,0	12.300,0	9.877,8	Two-year Greek State bonds f. (31-12-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (31-12-92)	—	9.500,0	9.500,0	9.500,0	Three-year Greek State bonds f. (31-12-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΕΤΡΑΕΤΗ Κ. (31-12-92)	—	400,0	400,0	400,0	Four-year Greek State bonds f. (31-12-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (31-12-92)	—	24.800,0	24.800,0	24.800,0	Five-year Greek State bonds f. (31-12-92)
192 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (16-12-92)	—	24.100,0	24.100,0	24.100,0	Five-year Greek State bonds f. (16-12-92)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ Κ. (19-1-93) ...	—	—	2.000,0	2.000,0	Two-year Greek State bonds f. (19-1-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (19-1-93)	—	—	11.800,0	11.800,0	Five-year Greek State bonds f. (19-1-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ Κ. (31-1-93) ...	—	—	9.200,0	9.200,0	Two-year Greek State bonds f. (31-1-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (31-1-93)	—	—	91.000,0	91.000,0	Five-year Greek State bonds f. (31-1-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (12-2-93)	—	—	19.800,0	19.800,0	Five-year Greek State bonds f. (12-2-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ (22-2-93) Σ. Δημο- πρασιών	—	—	25.000,0	25.000,0	Two-year Greek State bonds (22-2-93) FIR from Auctions
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (28-2-93) ...	—	—	6.900,0	6.900,0	Three-year Greek State bonds f. (28-2-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (28-2-93)	—	—	115.500,0	115.500,0	Five-year Greek State bonds f. (28-2-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ Σ. (15-3-93)	—	—	2.400,0	2.400,0	Two-year Greek State bonds f. (15-3-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (15-3-93)	—	—	9.300,0	9.300,0	Five-year Greek State bonds f. (15-3-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ Κ. (31-3-93)	—	—	16.300,0	16.300,0	Two-year Greek State bonds f. (31-3-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (31-3-93)	—	—	58.200,0	58.200,0	Five-year Greek State bonds f. (31-3-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ Κ. (12-4-93)	—	—	8.700,0	8.700,0	Two-year Greek State bonds f. (12-4-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (12-4-93)	—	—	17.400,0	17.400,0	Five-year Greek State bonds f. (12-4-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (30-4-93)	—	—	96.000,0	96.000,0	Five-year Greek State bonds f. (30-4-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (30-4-93)	—	—	73.500,0	73.500,0	Seven-year Greek State bonds f. (30-4-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (17-5-93)	—	—	18.800,0	18.800,0	Five-year Greek State bonds f. (17-5-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΔΙΕΤΗ Κ. (31-5-93)	—	—	18.706,0	18.706,0	Two-year Greek State bonds f. (31-5-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (31-5-93) ...	—	—	6.468,7	6.468,7	Three-year Greek State bonds f. (31-5-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (31-5-93)	—	—	36.085,0	36.085,0	Five-year Greek State bonds f. (31-5-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (31-5-93) .	—	—	30.288,0	30.288,0	Seven-year Greek State bonds f. (31-5-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (15-6-93) ...	—	—	3.400,0	3.400,0	Three-year Greek State bonds f. (15-6-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (15-6-93)	—	—	36.400,0	36.400,0	Five-year Greek State bonds f. (15-6-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (15-6-93) .	—	—	18.800,0	18.800,0	Seven-year Greek State bonds f. (15-6-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (30-6-93) ...	—	—	8.650,0	8.650,0	Three-year Greek State bonds f. (30-6-93)
193 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (30-6-93)	—	—	26.400,0	26.400,0	Five-year Greek State bonds f. (30-6-93)

ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΙΣΤΗ

XI: 1. Δημόσιο χρέος της Ελλάδος κατά την 31η Δεκεμβρίου των ετών 1991 μέχρι και 1994 (συνέχεια)
Public debt of Greece, as on the 31st of December 1991 through 1994 (continued)

Εκατομμύρια δραχμές

Million drachmae

Τίτλος δανείου ή οφειλής	1991	1992	1993	1994	Title of loan or debt
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (30-6-93)	—	—	12.200,0	12.200,0	Seven-year Greek State bonds f. (30-6-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (15-7-93)	—	—	4.300,0	4.300,0	Three-year Greek State bonds f. (15-7-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (15-7-93)	—	—	8.850,0	8.850,0	Five-year Greek State bonds f. (15-7-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (15-7-93)	—	—	2.220,0	2.220,0	Seven-year Greek State bonds f. (15-7-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (31-7-93)	—	—	5.000,0	5.000,0	Three-year Greek State bonds f. (31-7-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (31-7-93)	—	—	8.100,0	8.100,0	Five-year Greek State bonds f. (31-7-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (31-7-93)	—	—	10.300,0	10.300,0	Seven-year Greek State bonds f. (31-7-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (16-8-93)	—	—	15.600,0	15.600,0	Three-year Greek State bonds f. (16-8-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (16-8-93)	—	—	24.800,0	24.800,0	Five-year Greek State bonds f. (16-8-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (16-8-93)	—	—	1.500,0	1.500,0	Seven-year Greek State bonds f. (16-8-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (31-8-93)	—	—	5.800,0	5.800,0	Three-year Greek State bonds f. (31-8-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (31-8-93)	—	—	17.000,0	17.000,0	Five-year Greek State bonds f. (31-8-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (31-8-93)	—	—	5.000,0	5.000,0	Seven-year Greek State bonds f. (31-8-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (17-9-93)	—	—	5.450,0	5.450,0	Three-year Greek State bonds f. (17-9-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (17-9-93)	—	—	500,0	500,0	Five-year Greek State bonds f. (17-9-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (17-9-93)	—	—	380,0	380,0	Seven-year Greek State bonds f. (17-9-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (30-9-93)	—	—	10.300,0	10.300,0	Three-year Greek State bonds f. (30-9-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (30-9-93)	—	—	20.400,0	20.400,0	Five-year Greek State bonds f. (30-9-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (30-9-93)	—	—	14.200,0	14.200,0	Seven-year Greek State bonds f. (30-9-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Σ. ΕΤΒΑ (15-9-93)	—	—	50.000,0	—	Seven-year Greek State bonds f. (15-9-93) GID B
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (15-10-93)	—	—	180,0	180,0	Three-year Greek State bonds f. (15-10-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (15-10-93)	—	—	290,0	290,0	Five-year Greek State bonds f. (15-10-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (15-10-93)	—	—	330,0	330,0	Seven-year Greek State bonds f. (15-10-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (31-10-93)	—	—	6.900,0	6.900,0	Three-year Greek State bonds f. (31-10-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (31-10-93)	—	—	16.830,0	16.830,0	Five-year Greek State bonds f. (31-10-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (31-10-93)	—	—	5.850,0	5.850,0	Seven-year Greek State bonds f. (31-10-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (15-11-93)	—	—	1.100,0	1.100,0	Three-year Greek State bonds f. (15-11-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (15-11-93)	—	—	9.700,0	9.700,0	Five-year Greek State bonds f. (15-11-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (15-11-93)	—	—	16.550,0	16.550,0	Seven-year Greek State bonds f. (15-11-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (30-11-93)	—	—	8.250,0	8.250,0	Three-year Greek State bonds f. (30-11-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (30-11-93)	—	—	7.970,0	7.970,0	Five-year Greek State bonds f. (30-11-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (30-11-93)	—	—	14.610,0	14.610,0	Seven-year Greek State bonds f. (30-11-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (6-12-93)	—	—	200.000,0	200.000,0	Seven-year Greek State bonds f. (6-12-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (16-12-93)	—	—	2.800,0	2.800,0	Three-year Greek State bonds f. (16-12-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (16-12-93)	—	—	5.100,0	5.100,0	Five-year Greek State bonds f. (16-12-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (31-12-93)	—	—	45.800,0	45.800,0	Seven-year Greek State bonds f. (16-12-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (31-12-93)	—	—	273.765,9	273.765,9	Three-year Greek State bonds f. (31-12-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (31-12-93)	—	—	20.921,2	20.921,2	Five-year Greek State bonds f. (31-12-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (31-12-93)	—	—	131.891,3	131.891,3	Seven-year Greek State bonds f. (31-12-93)
1993 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ-ΕΝΝΕΑΕΤΗ Κ. ΕΤΒΑ (31-12-93)	—	—	205.000,0	205.000,0	Seven-year—nine year Greek State bonds f. GID B (31-12-93)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (19-1-94)	—	—	—	7.478,3	Three-year Greek State bonds (19-1-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ (19-1-94)	—	—	—	39.040,2	Five-year Greek State bonds (19-1-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ (19-1-94)	—	—	—	50.201,2	Seven-year Greek State bonds (19-1-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (31-1-94)	—	—	—	6.741,2	Three-year Greek State bonds (31-1-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ (31-1-94)	—	—	—	21.352,3	Five-year Greek State bonds (31-1-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ (31-1-94)	—	—	—	35.590,1	Seven-year Greek State bonds (31-1-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (14-2-94)	—	—	—	17.162,9	Three-year Greek State bonds (14-2-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ (14-2-94)	—	—	—	14.886,9	Five-year Greek State bonds (14-2-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ (14-2-94)	—	—	—	63.929,4	Seven-year Greek State bonds (14-2-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (28-2-94)	—	—	—	6.653,8	Three-year Greek State bonds (28-2-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ (28-2-94)	—	—	—	18.285,0	Five-year Greek State bonds (28-2-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ (28-2-94)	—	—	—	30.490,2	Seven-year Greek State bonds (28-2-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (15-3-94)	—	—	—	9.061,0	Three-year Greek State bonds (15-3-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ (15-3-94)	—	—	—	20.620,0	Five-year Greek State bonds (15-3-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (15-3-94)	—	—	—	30.820,0	Seven-year Greek State bonds f. (15-3-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (31-3-94)	—	—	—	13.065,1	Three-year Greek State bonds f. (31-3-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (31-3-94)	—	—	—	12.636,6	Five-year Greek State bonds f. (31-3-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (31-3-94)	—	—	—	30.831,4	Seven-year Greek State bonds f. (31-3-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (14-4-94)	—	—	—	2.066,7	Three-year Greek State bonds f. (14-4-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (14-4-94)	—	—	—	3.302,5	Five-year Greek State bonds f. (14-4-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (14-4-94)	—	—	—	11.949,8	Seven-year Greek State bonds f. (14-4-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (3-5-94)	—	—	—	15.441,9	Three-year Greek State bonds f. (3-5-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (3-5-94)	—	—	—	44.885,6	Five-year Greek State bonds f. (3-5-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (3-5-94)	—	—	—	47.600,6	Seven-year Greek State bonds f. (3-5-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΤΗΣΙΑΣ (30-6-94)	—	—	—	151.253,8	One year Greek state bonds FIR (30-6-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (31-8-94)	—	—	—	6.075,1	Three-year Greek State bonds f. (31-8-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (31-8-94)	—	—	—	4.186,3	Five-year Greek State bonds f. (31-8-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (31-8-94)	—	—	—	3.209,0	Seven-year Greek State bonds f. (31-8-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (30-9-94)	—	—	—	10.112,7	Three-year Greek State bonds f. (30-9-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (30-9-94)	—	—	—	20.251,3	Five-year Greek State bonds f. (30-9-94)
1994 Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (30-9-94)	—	—	—	4.400,1	Seven-year Greek State bonds f. (30-9-94)

ΧΙ: 1. Δημόσιο χρέος της Ελλάδος κατά την 31η Δεκεμβρίου των ετών 1991 μέχρι και 1994 (συνέχεια)
Public debt of Greece, as on the 31st of December 1991 through 1994 (continued)

Εκατομμύρια δραχμές

Million drachmae

Τίτλος δανείου ή οφειλής	1991	1992	1993	1994	Title of loan or debt
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (3-1-94) ...	—	—	—	56.000,0	Seven-year Greek State bonds f. (3-1-94)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΟΚΤΑΕΤΗ Κ. (3-1-94)	—	—	—	25.000,0	Eight-year Greek State bonds f. (3-1-94)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΝΝΙΑΕΤΗ Κ. (3-1-94) ...	—	—	—	25.000,0	Nine-year Greek State bonds f. (3-1-94)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ Κ. (30-12-94)	—	—	—	165.907,9	Three-year Greek State bonds f. (30-12-94)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ Κ. (30-12-94) .	—	—	—	55.356,3	Five-year Greek State bonds f. (30-12-94)
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ Κ. (30-12-94) .	—	—	—	61.329,0	Seven-year Greek State bonds f. (30-12-94)
Οικονομικό Δάνειο Οικ/κης Εξυγ/σης Ν. 1914/90	1.151.729,0	2.173.062,3	3.067.026,5	3.248.103,1	Economic Reconstruction Bond L. 1914/90
οικονομικό Δάνειο Οικ/κης Εξυγ/σης Ν. 1914/90 δρχ. (1990)	625.834,0	894.253,4	1.070.881,5	1.010.992,1	1990 Economic Reconstruction Bond L. 1914/90
δρχ. 525.895 εκ. Β' Ομολογιακό Δάνειο Οικ/κης Εξυγ/σης Ν. 1914/90	525.895,0	624.143,4	747.420,8	746.710,2	1991 525.895 m. drs, 2nd Economic Reconstruction Bond L. 1914/90
Γ' Ομολογιακό Δάνειο Οικ/κης Εξυγ/σης (10-6-92) Ν. 1914/90	—	131.256,5	157.181,2	171.029,8	1992 3rd Economic Reconstruction Bond L. 1914/90 (10-6-92)
Δ' Ομολογιακό Δάνειο Οικ/κης Εξυγ/σης (30-6-92) Ν. 1914/90 ΑΤΕ	—	13.468,0	13.468,0	13.468,0	1992 4th Economic Reconstruction Bond L. 1914/90 (30-6-92) Agricultural Bank of Greece
Ε' Ομολογιακό Δάνειο Οικ/κης Εξυγ/σης (31-7-92) Ν. 1914/90 ΣΥΝΕΛ	—	97.000,0	97.000,0	97.000,0	1992 5th Economic Reconstruction Bond L. 1914/90 (31-12-92) SYNEL
ΣΤ' Ομολογιακό Δάνειο Οικ/κης Εξυγ/σης (31-12-92) Ν. 1914/90	—	412.941,0	412.941,0	409.675,0	1992 6th Economic Reconstruction Bond L. 1914/90 (31-12-92)
Ζ' Ομολογιακό Δάνειο Οικ/κης Εξυγ/σης (31-8-93) ΑΤΕ ΠΕΝΤΑΕΤΕΣ	—	—	37.834,0	37.834,0	1993 7th Economic Reconstruction Bond (31-8-93) five year, Agricultural Bank of Greece
Η' Ομολογιακό Δάνειο Οικ/κης Εξυγ/σης (31-12-93) Ν. 1914/90 Κ ΑΤΕ 10-15 ΕΤΕΣ	—	—	500.000,0	500.000,0	1993 8th Economic Reconstruction Bond (31-12-93) L. 1914/90 f. (31-12-93), 10-15 years, Agricultural Bank of Greece
Θ' Ομολογιακό Δάνειο Οικ/κης Εξυγ/σης (31-12-93) Ν. 1914/90 Κ ΕΚΤΕ 5-7 ΕΤΕΣ	—	—	30.300,0	30.300,0	1993 9th Economic Reconstruction Bond (31-12-93) L. 1914/90 f. (31-12-93), Five to Seven-years, Mortgage Bank
Ι' Ομολογιακό Δάνειο Οικ/κης εξυγ/σης (30-4-94) Ν. 1914/90 ΠΕΝΤΑΕΤΕΣ	—	—	—	15.700,0	1994 10th Economic Reconstruction Bond (31-12-93) L. 1914/90 five-years
Κ' Ομολογιακό Δάνειο Οικ/κης εξυγ/σης (30-9-94) Ν. 1914/90 6-10 ΕΤΕΣ	—	—	—	215.394,0	1994 11th Economic Reconstruction Bond (30-9-94) L. 1914/90 Six to ten years
όλογα Ελληνικού Δημοσίου εκ μετατροπής εντόκων δανείων	1.499.558,1	1.868.578,4	1.897.096,9	1.491.923,9	Greek State bonds from conversion of interest bearing loans
1) Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΤΡΙΕΤΗ (Σεπτ. '91) ..	405.173,0	405.173,0	405.173,0	—	Three-year Greek State Bonds (Sept. '91)
1) Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου εκ μετατροπής εντόκων δανείων Δημοσίου τομέα (4)	679.451,1	825.533,1	825.533,1	825.533,1	Greek State bonds from conversion of interest bearing loans of the Public sector (4)
1) Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΞΑΕΤΗ (Οκτ. '91) ..	286.485,0	346.646,9	346.646,8	346.646,9	Six-year Greek State bonds (Oct. '91)
1) Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΞΑΕΤΗ (Νοέμ. '91) ..	53.283,5	64.473,0	64.473,0	64.473,0	Six-year Greek State bonds (Nov. '91)
1) Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΕΠΤΑΕΤΗ (Δεκ. '91) ..	75.165,5	90.950,3	90.950,3	90.950,3	Seven-year Greek State bonds (Dec. '91)
2) Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΟΚΤΑΕΤΗ εκ μετατροπής μικτά (Ιαν. '92)	—	37.048,2	44.828,3	44.828,3	Eight-year Greek State bonds from conversion, composite (Jan. '92)
2) Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΟΚΤΑΕΤΗ εκ μετατροπής μικτά (28-2-92)	—	1.030,0	1.246,3	1.246,3	Eight-year Greek State bonds from conversion, composite (28-2-92)
2) Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ΠΕΝΤΑΕΤΗ εκ μετατροπής μικτά (30-6-92)	—	97.724,0	118.246,0	118.246,0	Five-year Greek State bonds from conversion, composite (30-6-92)
κα φορολογιακά δάνεια σε δραχμές	—	22.766,5	18.122,7	12.582,0	Tax-loans without interest in drachmas
#2 Ειδικό Ομολογιακό Δάνειο (30-11-92) Δικαστικών κλπ.	—	22.766,5	17.496,7	12.124,2	1992 Special bond (30-11-92) (Judicial Body)
#3 Ειδικό Ομολογιακό Δάνειο συνταξιούχων βουλευτών	—	—	626,0	457,8	1993 Special bond (retired Members of Parliament)
νεια συμμετοχών σε δραχμές	—	—	8.238,3	8.238,3	Participation loans in drachmae
#3 Τράπεζας Ελλάδος σε δραχμές 8.238.293.665 συμμετοχή σε Διεθνείς οργανισμούς	—	—	8.238,3	8.238,3	1993 Bank of Greece, 8.238.293.665 participation in International Organizations
νεια συμμετοχών σε συνάλλαγμα	—	—	6.246,8	6.246,8	Participation loans in exchange
#3 Τράπεζας Ελλάδος 4.177.086 συμμετοχή σε Διεθνείς οργανισμούς	—	—	668,3	668,3	1993 Bank of Greece 4.177.086, participation in international Organizations
#3 Τράπεζας Ελλάδος σε ECU 27.892.436 συμμετοχή σε Διεθνείς οργανισμούς	—	—	5.578,5	5.578,5	1993 Bank of Greece 27.892.436 ECU participation in International Organizations
νεια Τράπεζας Ελλάδος σε δραχμές με ρήτρα ξένου νομίσματος	—	—	916.512,4	962.338,0	Loans of the Bank of Greece in drs in foreign currency clause
#93 Τράπεζας Ελλάδος 2.042.167.568,518 με ρήτρα ξένου νομίσματος	—	—	916.512,4	962.338,0	1993 Bank of Greece 2.042.167.568,518 in foreign currency clause
άνεια Τράπεζας Ελλάδος σε δραχμές ομολογιακά με ρήτρα ξένου νομίσματος	—	—	477.480,0	500.730,1	Bank of Greece, bond loans in drachmae in foreign currency clause
#93 Τράπεζας Ελλάδος 2.042.167.567,518 με ρήτρα ξένου νομίσματος	—	—	477.480,0	500.730,1	1993 Bank of Greece 2.042.167.567,518 in foreign currency clause

ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΙΣΤΗ

ΧΙ: 1. Δημόσιο χρέος της Ελλάδος κατά την 31η Δεκεμβρίου των ετών 1991 μέχρι και 1994 (συνέχεια)
Public debt of Greece, as on the 31st of December 1991 through 1994 (continued)

Εκατομμύρια δραχμές

Million drachmae

Τίτλος δανείου ή οφειλής	1991	1992	1993	1994	Title of loan or debt
Δάνεια Εξωτερικού Ν. 2187/94	—	—	—	569.600,0	Loans from abroad, L. 2187/94
1994 DM 1 δισ. Ομίλου Γερμανικών Τραπεζών	—	—	—	100.000,0	1994 DM 1 bil. Group of German Banks
1994 USD 500 εκ. ομίλου Διεθνών Τραπεζών	—	—	—	80.000,0	1994 USD 500 m. Group of International Banks
1994 YEN 30 δισ. ομίλου Ιαπωνικών Τραπεζών NOMURA ..	—	—	—	36.000,0	1994 YEN 30 bil., Group of Japanese Banks NOMURA
1994 YEN 50 δισ. ομίλου Ιαπωνικών Τραπεζών NOMURA ..	—	—	—	60.000,0	1994 YEN 50 bil., Group of Japanese Banks NOMURA
1994 YEN 30 δισ. ομίλου Ιαπωνικών Τραπεζών NOMURA ..	—	—	—	36.000,0	1994 YEN 30 bil., Group of Japanese Banks NOMURA
1994 USD 10 εκ. Αμερικάνικη κεφαλαιαγορά	—	—	—	1.600,0	1994 USD 30 m., American Money Market
1994 USD 200 εκατ. Άπω Ανατολή (8-11-94)	—	—	—	32.000,0	1994 USD 200 m., Far East (8-11-94)
1994 YEN 20 δισ. Ιαπωνική Κεφαλαιαγορά (8-11-94)	—	—	—	24.000,0	1994 YEN 20 bil., Japanese Money Market (8-11-94)
1994 YEN 40 δισ. Ιαπωνική Κεφαλαιαγορά (8-11-94)	—	—	—	48.000,0	1994 YEN 40 bil., Japanese Money Market (8-11-94)
1994 YEN 60 δισ. Ιαπωνική Κεφαλαιαγορά (8-11-94)	—	—	—	72.000,0	1994 YEN 60 bil., Japanese Money Market (8-11-94)
1994 YEN 500 εκατ. παγκόσμια Κεφαλαιαγορά (28-11-94) ..	—	—	—	80.000,0	1994 YEN 500m., Universal Money Market (28-11-94)

Κ= Κυμαινόμενα

Σ= Σταθερό επιτόκιο.

(1) Η απεικόνιση των δανείων σε ξένο νόμισμα γίνεται βάσει λογιστικού ισοτίμου (σημβατική τιμή νομισμάτων).

(2) Από το 1992 και μετά ο τίτλος του δανείου αυτού είναι 1986 DM 109,125 εκ. ΤΡ. Ε.Α.Α.

(3) Από το έτος 1992 και μετά ο τίτλος του δανείου αυτού είναι 1986 DM 101,8 εκ. ΤΡ. Ε.Α.Α. (Σ. 21-9-87).

(4) Από το 1993 ο τίτλος του δανείου αυτού είναι Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου πενταετή (Σεπτ. 91).

Γ= Fluctuated

FIR= fixed interest rate.

(1) Representation of loans in foreign currency on the basis of valuta (conventional currency value).

(2) From 1992 onwards the title of this loan is 1986 DM 109,125 m. Bank of Greece.

(3) From 1992 onwards the title of this loan is 1986 DM 101,8 m. Bank of Greece (FIR 21-9-87).

(4) From 1993 onwards the title of this loan is five-year Greek State Bonds (Sept. '91).

XIV: ΕΘΝΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ — NATIONAL ACCOUNTS

97. Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν και εθνικό εισόδημα: 1990 - 1994
Gross domestic product and national income: 1990 - 1994

Εκατομμύρια δραχμές σε τιμές 1970

Million drachmae at 1970 prices

Κλάδος	1990	1991*	1992*	1993(1)	1994(1)	Branch
1. Γεωργία - Δάση - Αλιεία	53.523	62.883	61.082	60.223	63.749	1. Agriculture - Forestry - Fishing
Γεωργία - Κτηνοτροφία	51.156	60.415	58.427	57.493	61.058	Agriculture - Livestock breeding
Δάση	975	1.019	923	930	911	Forestry
Αλιεία	1.392	1.449	1.732	1.800	1.780	Fishing
2. Ορυχεία	9.185	8.841	9.023	8.761	8.761	2. Mining
3. Μεταποίηση	90.761	90.079	88.693	84.920	85.939	3. Manufacturing
Επιχειρήσεις τροφίμων - πο- τών - καπνού	20.002	21.034	22.256	22.092	22.900	Food, beverages and tobacco
Υφαντικές	15.016	13.539	12.560	11.801	11.964	Textiles
Ενδύσεως και υποδήσεως	5.589	5.740	5.528	5.551	4.940	Clothing and footwear
Ξύλου και επίπλων	2.637	2.556	2.415	2.256	2.075	Wood and furniture
Χάρτου, εκδόσεων και εκτυ- πώσεων	4.419	4.522	4.531	4.252	4.460	Paper, printing and publishing
Χημικές	15.359	14.383	14.077	14.266	14.700	Chemicals
Μη μεταλλικών ορυκτών	7.667	6.762	6.401	6.358	6.670	Non metallic minerals
Βασικές μεταλλουργικές	5.170	5.422	5.536	5.259	5.580	Basic metal industries
Αντικειμένων από μέταλλο, μη- χανών και ηλεκτρ. μηχανών	8.420	8.829	8.965	8.807	8.700	Metal products, machinery and electrical machinery
Μεταφορικών μέσων	4.616	4.972	5.049	3.267	3.040	Transport equipment
Λοιπές	1.866	2.320	1.375	1.011	910	Other manufacturing
4. Επιχειρήσεις ηλεκτρισμού - φωταερίου - ύδατος	20.102	21.805	22.766	23.512	24.899	4. Electricity - gas and water- works
5. Κατασκευές	28.186	27.225	26.250	25.907	24.871	5. Construction
6. Μεταφορές και επικοινωνίες ..	56.262	57.181	60.275	63.100	63.921	6. Transportation and commu- nication
Θαλάσσιες μεταφορές	4.946	4.873	5.053	5.250	5.413	Water transportation
Σιδηρόδρομοι	571	559	546	541	530	Railroads
Λοιπές μεταφορές και αποθη- κεύσεις	25.808	24.992	25.849	26.301	27.238	Other transportation and storage
Επικοινωνίες	24.937	26.757	28.827	31.053	30.740	Communication
7. Εμπόριο	62.785	64.983	65.000	62.000	61.814	7. Wholesale and retail trade
8. Τράπεζες - Ασφάλειες - Κτη- ματικές επιχειρήσεις	16.517	18.449	20.976	20.304	20.446	8. Banking - Insurance - Real estate
9. Κατοικίες	51.243	52.729	54.047	55.952	56.344	9. Dwellings
10. Δημόσια διοίκηση και ασφάλεια	44.179	45.274	42.459	41.678	41.561	10. Public administration and de- fence
Διοίκηση	22.661	23.217	21.876	20.581	20.527	Administration
Ασφάλεια	21.518	22.057	20.583	21.097	21.034	Defence
11. Υγεία και εκπαίδευση	24.332	24.810	25.393	26.147	26.061	11. Health and education
Υγεία	8.341	8.450	8.462	8.521	8.493	Health
Εκπαίδευση	15.991	16.360	16.931	17.626	17.568	Education
12. Διάφορες υπηρεσίες	31.222	30.485	32.717	33.757	35.107	12. Other services
13. Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ..	488.296	504.744	508.681	506.261	513.473	13. Gross domestic product
14. Καθαρό εισόδημα από την αλ- λοδαπή	- 3.465	- 2.823	- 3.333	3.000	4.850	14. Net income from the rest of the world
15. Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα ..	484.831	501.921	505.348	509.261	518.323	15. Gross national income
16. Μείον: Αποσβέσεις	44.156	45.397	46.799	48.060	48.845	16. Less: Depreciation
17. Καθαρό εθνικό εισόδημα	440.675	456.524	458.549	461.201	469.478	17. Net national income

1. Εκτιμήσεις.
* Προσωρινά στοιχεία.

1. Estimates.
• Provisional data.

98. Ακαθάριστες επενδύσεις στη Χώρα (1): 1989 - 1994

Gross domestic asset formation (1): 1989 - 1994

Εκατομμύρια δραχμές σε τιμές 1970

Million drachmae at 1970 prices

	1989	1990	1991*	1992*	1993(2)	1994(2)	
<i>Κατά είδος επενδύσεων — By type of asset</i>							
A.1. Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου	87.873	96.139	91.726	93.140	91.292	93.073	A.1. Fixed asset formation
1. Κατοικίες	21.742	24.646	20.912	18.396	17.766	16.682	1. Dwellings
2. Λοιπά κτίρια	11.901	11.878	10.965	10.711	10.385	10.986	2. Other buildings
3. Λοιπά έργα και κατασκευές ...	13.699	13.194	15.675	16.784	15.174	14.170	3. Other construction and works
4. Μεταφορικά μέσα και εξοπλισμός	8.840	11.261	11.009	12.057	10.792	10.410	4. Transport equipment
5. Μηχανήματα και λοιπός εξοπλισμός	31.691	35.160	33.165	35.192	37.175	40.825	5. Machinery and other equipment
A.2. Αυξομείωση αποθεμάτων	7.904	- 1.485	8.353	8.126	6.807	7.439	A.2. Change in stocks
Ακαθάρ. επενδύσεις στη Χώρα	95.777	94.654	100.079	101.266	98.099	100.512	Gross domestic asset formation
<i>Κατά τομείς παραγωγικής δραστηριότητας — By branch of industry</i>							
B.1. Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου	87.873	96.139	91.726	93.140	91.292	93.073	B.1. Fixed asset formation
1. Γεωργία - κτηνοτροφία - δάση - αλιεία - εγχειοβελτιωτικά	4.667	4.973	4.691	5.767	4.872	4.521	1. Agriculture, livestock production, fishing
2. Ορυχεία - λατομεία	1.987	1.779	1.536	1.848	1.670	1.568	2. Mining, quarrying
3. Μεταποίηση	15.694	17.864	15.683	15.340	15.268	16.766	3. Manufacturing
4. Ενέργεια - ύδρευση - αποχέτευση	7.051	7.148	7.035	7.414	6.968	6.871	4. Electricity, gas, drainage
5. Μεταφορές και επικοινωνίες	15.474	17.813	20.126	21.854	21.165	18.977	5. Transportation and communication
6. Κατοικίες	21.742	24.646	20.912	18.396	17.766	16.682	6. Dwellings
7. Δημόσια διοίκηση	935	954	1.192	1.513	1.534	1.759	7. Public administration
8. Λοιπές δραστηριότητες	20.323	20.962	20.551	21.008	22.049	25.929	8. Other activities
B.2. Αυξομείωση αποθεμάτων	7.904	- 1.485	8.353	8.126	6.807	7.439	B.2. Change in stocks
1. Γεωργία - κτηνοτροφία κλπ.	-3.160	- 1.321	3.747	2.807	2.047	2.651	1. Agriculture, livestock, etc.
α. Ζωικό κεφάλαιο	-279	- 278	- 179	114	- 2	- 17	a. Livestock holdings
β. Λοιπά	-2.881	- 1.043	3.926	2.693	2.049	2.668	b. Other
2. Ορυχεία, μεταποίηση, ενέργεια, εμπόριο κλπ.	11.064	- 166	4.606	5.319	4.760	4.788	2. Quarrying, manufacturing, electricity, trade, etc.
3. Κράτος	—	2	—	—	—	—	3. Government
Ακαθάρ. επενδύσεις στη Χώρα	95.777	94.654	100.079	101.266	98.099	100.512	Gross domestic asset formation
<i>Κατά φορείς — By sector</i>							
C.1. Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου	87.873	96.139	91.726	93.140	91.292	93.073	C.1. Fixed asset formation
1. Ιδιωτικές	64.027	73.412	65.774	64.324	62.671	64.308	1. Private
2. Δημόσιες	23.846	22.727	25.952	28.816	28.621	28.765	2. Public
α. Κράτος	9.816	9.039	11.257	12.979	11.772	13.106	a. Government
β. Δημόσιες επιχειρήσεις	11.314	10.942	11.141	12.318	13.863	13.361	b. Public enterprises
γ. Τοπική αυτοδιοίκηση κλπ.	2.716	2.746	3.554	3.519	2.986	2.298	c. Local authorities, etc.
C.2. Αυξομείωση αποθεμάτων	7.904	- 1.485	8.353	8.126	6.807	7.439	C.2. Change in stocks
1. Ιδιωτών	6.917	- 2716	7.064	7.102	6.351	6.820	1. Private
2. Δημοσίου	987	1.231	1.289	1.024	456	619	2. Public
α. Κράτος	—	2	—	—	—	—	a. Government
β. Δημόσιες επιχειρήσεις	987	1.229	1.289	1.024	456	619	b. Public enterprises
Ακαθάρ. επενδύσεις στη Χώρα	95.777	94.654	100.079	101.266	98.099	100.512	Gross domestic asset formation

1. Χωρίς ποντοπόρα πλοία.

2. Εκτιμήσεις.

*Προσωρινά στοιχεία.

1. Excluding ships operating overseas.

2. Estimates.

*Provisional data.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με την εξέλιξη όλων των παραπάνω στοιχείων που αφορούν την ύπαρξη του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος από τη στιγμή της καθιέρωσης του στον Ευρωπαϊκό χώρο και μέχρι το τωρινό νομισματικό σύστημα αποδείχθη πολύ ευάλωτο στην έλλειψη συνεργασίας και συντονισμού οικονομικής πολιτικής μεταξύ των χωρών - μελών και ιδιαίτερα των βιομηχανικών χωρών. Η αυτονομία του εξωτερικού τομέα την οποία υποτίθεται ότι προάγει το σύστημα αυτό αποδεικνύεται ανεπαρκής ενώ η διεθνής οικονομία πληρώνει αυτό το τίμημα της οικονομικής πολιτικής πλήρους απασχόλησης την οποία ακολούθησαν πολλές χώρες στο παρελθόν. Όπως είδαμε το σύστημα ελεύθερης διακύμανσης «λύνει τα χέρια» του κρατικού τομέα για την άσκηση διασταλτικής δημοσιονομικής πολιτικής. Έτσι αυξήσεις στο επίπεδο των τιμών που αναμένεται να προκαλέσει η πολιτική του τύπο αυτού μπορεί να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών. Εναπόκειται επομένως στην μεταβολή της ισοτιμίας για την αποκατάσταση της ισορροπίας στον εξωτερικό τομέα. Όμως η εμπειρία των τελευταίων δεκαετιών δείχνει συνύπαρξη μεγάλων ελλειμμάτων στο δημοσιονομικό τομέα και στο ισοζύγιο πληρωμών. Επί πλέον οι αποκλίσεις των ισοτιμιών από τα επίπεδα που υπαγορεύουν οι πραγματικές οικονομικές καταστάσεις στις διάφορες χώρες προδιαγράφουν συνέχιση και χειροτέρευση των ανισορροπιών.

Σε ότι την επιδίωξη μίας ουσιαστικής μεταρρύθμισης και εδώ ο στόχος είναι ο ίδιος που επιδιώχθηκε το 1973 δηλαδή ο συνδυασμός των πλεονεκτημάτων του συστήματος σταθερών ισοτιμιών και της ευελιξίας του τωρινού συστήματος. Ήδη η πλάστιγγα κλίνει προς μεγαλύτερη σταθερότητα και αποφυγή μεγάλης κλίμακας διακύμανσης των ισοτιμιών. Στα πλαίσια αυτά προωθείται η πρόταση καθορισμού ενός στόχους όχι σταθερής ισοτιμίας αλλά μίας ζώνης (target zone) μέσα στην οποία μπορεί να κυμαίνεται η ισοτιμία με δυνατότητα παρέμβασης όταν η διακύμανση πλησιάζει στα όρια. Για παράδειγμα η ζώνη δολαρίου ΗΠΑ και γερμανικού μάρκου μπορεί να οριστεί μεταξύ 1,7\$ και 2,2 DM/\$. Η ζώνη αυτή μπορεί μελλοντικά να αναθεωρηθεί σύμφωνα με τις μεταβολές στα πραγματικά οικονομικά δεδομένα κάθε οικονομίας.

Θα έπρεπε να σημειωθεί η προτίμηση των αναπτυσσόμενων χωρών για μεγαλύτερη σταθερότητα των ισοτιμιών.

Όπως είπαμε παραπάνω οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες είναι παθητικοί παρατηρητές των εξελίξεων στα διεθνή νομισματικά. Η κάθε άλλο παρά ευνοϊκή θέση τους στο εμπόριο με τις βιομηχανικές χώρες χειροτερεύει με την αβεβαιότητα που συνεπάγονται οι συχνές και μεγάλες διακυμάνσεις των ισοτιμιών.

Αυτά σε ότι αφορά το Δ.Ν.Σ. το οποίο όπως είδαμε διευρύνει την απόσταση και δημιουργεί τρένα δύο ταχυτήτων.

Η Ελληνική οικονομία τα τελευταία χρόνια κάνει μία σημαντική προσπάθεια και έχει καταφέρει γοργά βήματα προς την αναπτυξιακή οδό. Η δημοσιονομική πολιτική που έχει ακολουθηθεί έχει καταφέρει να αποκλιμακώσει τον πληθωρισμό σε ποσοστό γύρω στο 5,1%. Μπορεί να υπάρχει μία αύξηση περιοδική ποσοστό μικρότερου της μονάδας, αλλά αυτό είναι αναμενόμενο έτσι μπορεί να επιβεβαιωθεί μία γενικότερη τάση των τιμών με αποτέλεσμα χαμηλότερο ποσοστό κλείνονται το 1997. Επίσης συνεχίζεται η προσπάθεια μείωσης των δαπανών του ευρύτερου δημόσιου τομέα σε συνδυασμό με αύξηση της έμμεσης φορολογίας. Η προσπάθεια ξεκινά με τον έλεγχο των εξόδων και κυρίων από τις ζημιογόνες ΔΕΚΟ.

Η όλη γενική προσπάθεια γίνεται κάτω από την επίβλεψη της συμφωνίας του Μάαστριχ με σκοπό το πρόγραμμα σύγκλισης της Ο.Ν.Ε. Η περίοδος αυτή είναι ίσως η πιο δύσκολη των τελευταίων δεκαετιών για την ελληνική οικονομία γιατί από τα επόμενα αναπτυξιακά της βήματα θα εξαρτηθεί η συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή οικονομία και του ΕΥΡΟ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ↗ Οι διακυμάνσεις της ελληνικής οικονομίας 1955-1985, ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΛΙΑΝΟΣ
- ↗ Η ελληνική οικονομία - Τράπεζα της Ελλάδος, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών, τόμος ΙΙ, 1982
- ↗ Εξελίξεις στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα και η ενοποίηση της Ευρωπαϊκής αγοράς: Επιπτώσεις για την Ελλάδα, Δ.Κ. ΜΑΡΟΥΛΗ, Κ.Ε.Π.Ε.
- ↗ Νομισματική θεωρία και πολιτική, RICHARD S. THORN, Αθήνα 1971, Τόμος Α΄
- ↗ Διεθνής οικονομική, Ε. ΠΟΥΡΝΑΡΑΚΗΣ, Αθήνα
- ↗ Διεθνή οικονομικά, Ε. ΠΟΥΡΝΑΡΑΚΗΣ, Αθήνα
- ↗ Οι νέοι θεσμοί της διοίκησης και της ελληνικής αγοράς στην Ευρώπη του Μάστριχ και της Λευκής Βίβλου, ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Δ. ΤΣΙΜΠΟΥΚΗ,
- ↗ Έκθεση Διοικητή Εθνικής Τράπεζας Ελλάδος, Κ. ΠΑΠΑΔΗΜΟΥ, 1996
- ↗ Διεθνής Οικονομικοί Οργανισμοί, Δ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ - ΣΟΥΡΑ
- ↗ Το εξωτερικό χρέος και αντιμετώπιση, Πρακτικά επιστημονικού διημέρου Οικονομικού Επιμελητηρίου
- ↗ Ελληνική Οικονομία, ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΣΦΑΚΙΑΝΟΥ
- ↗ Εισαγωγή στο διεθνές Management Π. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
- ↗ Οικονομική ανάπτυξη - Θεωρία και πολιτική, ΑΓΓΕΛΟΣ Θ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ
- ↗ Κοινωνική ανάπτυξη και κράτος, ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ
- ↗ Νεοελληνική Κοινωνία, ΜΟΥΖΕΛΗΣ
- ↗ Δ.Ο.Ο. Διδακτικές Σημειώσεις, Δρ. Τ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ,
- ↗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ 1995 Ε.Σ.Υ.Ε.
- ↗ ΜΗΝΙΑΙΟ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ 11/97 Ε.Σ.Υ.Ε.
- ↗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ ΕΛΛΑΔΑΣ 1996 Ε.Σ.Υ.Ε.